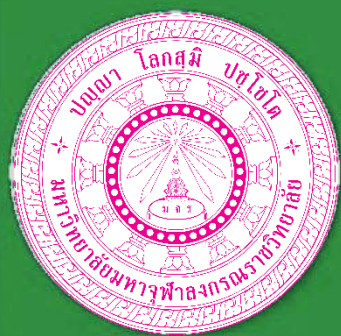

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (2567) : กันยายน – ธันวาคม • Vol. 9 No. 3 (2024) : September– December

ISSN 2651-1150 (Print)

ISSN 2985-010X (Online)

AMBJ

Academic MCU Buriram Journal

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkrajavidyalaya University

Approved by TCI during 2020 - 2024

AMBJ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
Academic MCU Buriram Journal

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กันยายน-ธันวาคม 2567
Vol. 9 No. 3 (September– December 2024)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
- ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
- ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของคณาจารย์ นิสิตและบุคลากรทั่วไปในสาขาวิชา ดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาด้านครุศาสตร์ ศีลศาสตร และจิตวิทยา
2. สาขาวิชาด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
3. สาขาวิชาด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความแต่ละบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กลั่นกรองบทความวารสาร 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่น ที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

เจ้าของ: สำนักวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 281 หมู่ 13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000
โทรศัพท์ 08 97102920, 06 4946 1595
E-mail: ambj.mcu@gmail.com
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/index>

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	ที่ปรึกษาอธิการบดี
พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระธรรมวชิรสุตาภรณ์, ดร.	เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระเทพวัชรจารย์, รศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระสุนทรธรรมเมธี, ดร.	รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์
พระศรีปริยัติธาดา, ผศ.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.	ผอ.หลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาปรัชญา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉัท จารุเมธีชน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

นายมงคล สอนไธสง

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาถนอม อานนโท, ดร.
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.
พระมหาไสว สิริปัญญา
ผศ.ดร.รุ่งสุริยา หอมวัน
ดร.ภัฏขวัชร สุขเสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมพร ชื่นไพบูลย์
รองศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ ศิริกิจจนาภรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิภูวัฒน์ โพธิ์सान
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คัมภีรภาพ อินทะนุ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชีโนรส
ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
วิทยาเขตสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.
พระวชิรภิกขิตบัณฑิต, รศ.ดร.
พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.
พระมหาพจน์ สุวโจ, ผศ.ดร.
พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญโญ, ผศ.ดร.
พระครูปริยัติปัญญาโสภณ, ผศ.ดร.
พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ, ดร.
ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา
รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ชาบุดรบุญทริก
รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์ ชันแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งสุริยา หอมวัน
ดร.ภัทรวรรณ์ สุขแสน

[illegible]

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ปาโนรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโกคายกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก
รองศาสตราจารย์ ดร.อัศรพล เนื้อไม้หอม
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร
รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี วิวาท์สุข
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญวัฒน์ โพธิ์सान
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง
รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง พันธจันทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ ศิริภักย์นาคพันธ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยพายัพ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คัมภีร์ภาพ อินทะนุ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร วิชัยรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตยากร ลดาวัลย์
ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู

ดร.สិวกกรณ์ กฤษณสุวรรณ
ดร.วิมลพร สุวรรณแสนทวี
ดร.ชัยพนธ์ จันทวงศ์เดือน
ดร.สงวน หล้าโพพัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
วิทยาเขตสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร: มงคล สอนไธสง

ออกแบบปก: มงคล สอนไธสง

พิมพ์ที่: บริษัท ไอพริ้นท์ แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด
433/8-9 ถ.จิระ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ (Academic MCU Buriram Journal) ดำเนินการเผยแพร่ผลงานวิชาการ และงานวิจัยของนักวิชาการ ทั้งภายในและภายนอก ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิตและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ รวมทั้งส่งเสริม การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา และศาสตร์สมัยใหม่ให้มีการเผยแพร่ผลงานในระดับชาติ และนานาชาติ ตามตัวบ่งชี้คณะกรรมการอุดมศึกษาขององค์ประกอบที่ 2 ว่าด้วยการวิจัย นอกจากนี้การจัดทำวารสารนี้มีความสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาในด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการจัดการความรู้ โดยเป็นระบบการประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากหลากหลายสถาบัน ตามเกณฑ์มาตรฐาน

ในนามคณะผู้จัดทำวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกรูปทุกท่าน ทั้งในส่วนวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และภายนอก รวมถึงนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำวารสารวิชาการนี้ ทำให้การขับเคลื่อนงานวิชาการเดินหน้าต่อไปด้วยความมั่นคงและยั่งยืน พร้อมนี้ขอขอบพระคุณเจ้าของบทความทุกท่านที่ได้มอบความไว้วางใจให้วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ได้มีส่วนในการเผยแพร่ผลงานของท่านสู่สาธารณชน

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน
บรรณาธิการ

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารฉบับนี้
ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของบรรณาธิการ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Using Active Learning to Enhance Student's Documentary Writing Skill Based on Local Information for 12 Grade Students

ไพโรจน์ ก้านอินทร์, โสภี อุ้นทะยา

Pairote Kanin, Sopee Untaya

1
- แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

The Guidelines to Develop the Digital Leadership of Administrators Under the Office of Surin Primary Educational Service Area 3

จิรศักดิ์ ใจดี, ธัญเทพ สิทธิเสื่อ, ศุภธนภุช ยอดสละ

Jeerasak Jaidee, Thanyatep Sitthisua, Suphatanakris Yordsala

15
- การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดี ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

An Integration of Dhamma Principle for Promotion of Good Local Government in Nakhon Si Thammarat Province

โสมจิรวาดี จำปาสิทธิ, กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรียา ชำนาญพุฒิพร

Somchirawadee Champasit, Kantaphon Nuthongkaew, Supreecha Chamnanputtipon

27
- แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

The Guidelines for Ethical Standard School Management Under Surin Primary Educational Service Area Office 3

บัวสิทธิ์ ทองงาม, วสันต์ชัย กากแก้ว, ทรงเดช สอนใจ

Buasit Thongngam, Vasanchai Kakkeaw, Songdet Sonja

43
- ผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา

The Development of Reading Comprehension of Prathomsuksa 4 Stunents by Using Six Steps for Students Development Techniques with Games

มนีนทร์ บุญลума, ระพิน ชูชื่น, ศิริพร อยู่ประเสริฐ

Maneerin Boonluma, Rapin Chucheun, Siriporn Yooprasert

55

- การศึกษาองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู 69
The Study of Components Learning Management Efficiency of Teachers
มัลลิกา คำมี, วาโร เฟ็งสวัสต์, เอกลักษณ์ เพียสา
Mallika Khammee, Waro Phengsawat, Akkaluck Pheasa
- ผลการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 83
และความคงทนของความรู้ รายวิชาเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
Effects of Chemistry Learning Management by Flipped Classroom towards Learning
Achievement and Retention of Mattayomsuksa 5 Students
เดวิช ไสโพธิ์, สุรชัย ปิยานุกูล, เทพพร โลมารักษ์
Dewit Saipho, Surachai Piyanukool, Tepporn Lomarak
- การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา 96
Development for Organization Management Towards Excellence of Sub District
Administrative Organization in Songkhla Province
วิทยา ยอดรัก, กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร
Wittaya Yodrak, Kantaphon Nuthongkaew, Supreecha Chamnanputtiphon
- การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 110
ของจังหวัดนครศรีธรรมราช
The Political Development of Civil Society Effecting to Promotion of Governing
in Democratic Regime, Nakhon Si Thammarat Province
ชมกร จารุวัฒนพงษ์, พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร, กันตภณ หนูทองแก้ว
Chomkorn Jaruwattanapong, Phramaha Ekkawin Piyaweerko, Kantaphon Noothongkaew
- ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา 125
The Political Leader in Democratic System according to Buddhism
อักรินทร์ สมศักดิ์, กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร
Arkkarin Somsak, Kantaphon Nuthongkaew, Supreecha chamnanphuttiophon
- การอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโหนด นา เล อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา 140
The Reservation of Original Community Way of Life in Ban Ta Hin based on
Nod Na Le Model, Sathing Phra District, Songkhla Province
พระมหามานพ ปกสสุโร (ขุนแก้ว), กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร
Phramahamanop Papassaro (Khunkaew), Kantaphon Nuthongkaew,
Supreecha chamnanphuttiophon
- การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในจังหวัดสงขลา 153
The Empowerment of Reconciliation for Lifting up Development of
“Wat Pracha Rath Project Create Happiness” in Songkhla Province
พระครูวิจิตรศีลาจารย์, กันตภณ หนูทองแก้ว, พระครูปลัดอชิษฐ์ สุวฑฒโน
Phrakruwichitsilachan, Kuntaphon Nuthongkaew, Phrakhrupaladathit Suvaddho

- รูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา 166
Form of Geopolitics in Old Town, Songkhla Province
พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร
Phrakrukosiwattananukul, Kuntaphon Nuthongkaew, Supreecha Chamnanphuttiphon
- การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาจีนในแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ระดับชั้นประถมศึกษา 180
กับเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ในฐานะคู่มือการจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์
การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ของผู้เรียน
A Comparative Study of Chinese Vocabulary in the Chinese Language Touch Textbook
Series for Primary School Levels and the YCT Chinese Proficiency Test Criteria as a
Teaching Guide for Enhancing Students' YCT Examination Performance
นิภาภัทร เข้มทอง, วุฒิพงษ์ ประพันธ์มิตร
Nipapat Kemtong, Wuttipong Prapantamit
- การบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 193
สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
Participatory Administration of School Committees in Educational Administration of
Child Development Center under the Subdistrict Administrative Organization,
Mueang Roi Et District, Roi Et Province
นงนุช ศรีชัยตุง, กฤตยากร ลดาวัลย์
Nongnuch Srichaitung, Kittayakorn Ladawan
- รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุสานุเคราะห์นครปฐม เชิงพุทธบูรณาการ 205
A Model of Volunteer's Mind Development of Suksalanukhro Nakhonpathom
Foundation Based on Buddhist Integration
พานุมาร์ เนโส
Panumart Neso
- การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ 221
Developing a Model for the Performance of Duties of Chaiyaphum Provincial
Administrators
พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนมนโน (สีกลาง)
Phrakhrubaidika Supan Pasannamano (Siklang)
- การบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ 234
การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2
Educational Institution Administration to Reduce Learning Loss in Schools under
the Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office, Area 2
ณัฐกานต์ พละมาตย์, พัชรภา ทันติชูเวช
Nattakarn Phalamart, Patcharapa Tantichuwet

- การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์
อำเภอเมือง จังหวัดตรัง 245
An Application of the Trisikkha Principles to Strengthen the Kapang Surin
Community, Mueang District, Trang Province
พระมหาสุภนันท์ วรปณฺโญ (ว่องมงคลเดช), สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูวิจิตรศีลาจาร
Phramaha Supanan Warapunyo (Wongmongkoldej), Sitthichok Panasree, PhrakruWijitsilajarn
- ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา
สำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ 257
Necessary Needs for the Development of the Competency of Educational Technology
and Communication for Teaching Students in the 21st Century Faculty of Education
Thaksin University
พูลเกียรติ มงคลสวัสดิ์
Poonkeat Mongkonsawasd
- การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิค
หมวก 6 ใบ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ
เพื่อความเข้าใจ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 269
Construction of Lesson Plans Using SQ4R Strategy with Six Thinking Hats to Improve
Learning Achievement and English Reading Comprehension of First Year Vocational
Diploma Students
อามานี ยุมยวง, จุไรศิริ ชูรักษ์, สลิลา เพ็ชรทอง
Amanee Yumyuang, Jura Siri Choorak, Salila Pettong
- การประยุกต์ใช้หลักภวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลกระ อำเภอบุรี จังหวัดพังงา 280
An Application of Bhavana Principle in Promoting the Quality of Life of the Elderly in
Khura Buri Subdistrict, Khura Buri District, Phang Nga Province
พระครูสุนทรธรรมพินิจ, พระครูโฆสิตวัณณานุกุล
Phrakhu Sunthonthammaphinit, Phrakru Kositwattananukul
- การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม 292
เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติ ร่วางมาตรฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
Construction of Lesson Plans Based on Harrow's Instructional Model for Psychomotor
Domain with Multimedia to Improve Learning Achievement and Standard Ramwong
Practical Skills of Grade 10 Students
สุวรรณรัตน์ นพรัตน์, จุไรศิริ ชูรักษ์, จงกล บัวแก้ว
Suwanarat Nopparat, Jura Siri Choorak, Jongkon Buakaew

- การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนโศกสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ 302
The Application of Pancasila Principle to Develop Life Quality of Pokasamakki Community, Muang District, Krabi Province
พระชนสรณ์ กุศลจิตโต (เรียวกลาง), พระครูจิตตสุนทร, พระครูโฆสิตพัฒนานุกูล
Phra Chanasorn Kusalachitto (Reawklang), Phrakru Chittasunthon, Phrakru Khositwattananukul
- การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลลิซ อำเภอลิซ จังหวัดนครศรีธรรมราช 315
Application of the Iddhipada Principle to Promote the Work Performance of Sichon Municipal Personnel, Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province
กนกศักดิ์ จันทรักษ์, สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณโณ (กิติโกพะ), พระครูวิจิตรสาธิต เทชธมโม (แก้วมณี)
Kanoksak Jantarak, Sitthichok Panasree, Phrakru Wijitsilajarn Chatawunno (Kitikora), Phrakru Wijitsaturot Tachathammo (Keawmanee)
- การวิเคราะห์พุทธศิลป์ภาพฝาผนังในพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 329
An Analysis of Buddhist art murals in the Ordination Hall of Wat Pho Pathamawat (Royal temple), Mueang District, Songkhla Province
พระณัฐภูมิ สิริโสภณ (ศิริโสภณ), พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูโฆสิตพัฒนานุกูล, พระครูประสุตโพธิคุณ, พระครูวาทีธรรมวิรักษ์
Phra Natthawut Sirisopano (Sirisophon), Phrakru Wijitsilajarn, Phrakru Kositwattananukul, Phrakru Prasutphothikun, Phrakru Wateethammawipa
- การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 340
An Application of Bhavana Principle in Promoting the Quality of Life of the Elderly in Wat Thep Nimit Community, Wichit Subdistrict, Mueang District, Phuket Province
พระครูกิตติญาณโกวิท, พระครูจิตตสุนทร, พระครูโกศลอรธกิจ
Phrakru Kittyankowit, Phrakru Chittasunthon, Phrakru Kosalattakit
- ความมั่นคงทางอาหารหลังสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ 352
Food Security After the Covid-19 Outbreak Situation of Farmer Groups in Chaiyaphum Province
สุนทร ปัญญาพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, ทศไฉยวรรณ ดวงมาลา, วิมลศิลป์ ประชัยภูมิ
Soonthorn Panyapong, Anchalee Chaisri, Thassanaiyawan Doungmala, Wimonsin Phungchaiyaphum

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณ โดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต 367
Factors Affecting Quality of Life for the Elderly After Retirement using
Buddhist Dharma for Life
วิมลพร สุวรรณแสนทวี, กฤตยากร ลดาวัลย์, เมือง สุวรรณแสนทวี, จิตโสภิน เคนจันทิก
Vimonporn Suwansaentavee, Kittayakorn Ladawan, Mueang Suwanseantavee,
Chitsopin Kanchantuek

บทความวิชาการ: Academic Article

- การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน 382
Community Waste Management
ปริญญ์ ภูคำมี, รชานนท์ สนิทรักษ์, นัทธวัฒน์ การาสี, มงคล จันทรวงเรือง, โชติ บดีรัฐ
Parinrit Phukhammee, Rachanon Sanitrak, Natthawat Karasri,
Mongkhon Chanrungrueang, Chot Bodeerat
- แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุ 397
Guidelines for Promoting Integrated Buddhist Health for the Elderly
พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย (จอดนอก), พระมหาเอกอนันต์ ฐานวิโร (เชี่ยวชาญยิ่ง), อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์
Phra Macha Aphisit Viriyoo (Jodknok), PhraMacha Agkaphan Thanaveero (Cheawchanying),
Isarapong Kraisin
- หลักพุทธธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้เกษียณอายุราชการ 411
Buddhist Principles for Living a Happy Life for Retired Government Officials
พระครูปริยัติกิตติโชติ (ยศวิภรณ์ เปมสิโล)
Phrakru Pariyatkittichot (Yosaviphon Pemsilo)
- คุณค่าของวัดในฐานะภูมิพลังการพัฒนาคุณภาพชีวิต 421
The Value of Temples as a Powerhouse of Life Quality Development
พระครูถาวรพิสุทธิ์ (เรงศักดิ์ ถาวโร)
Phrakru Thavornphisut (Riangsak Thawaro)
- หลักไตรสิกขาเพื่อการเสริมสร้างความสุข 431
The Tri-Sikkha Principles for Enhancing Happiness
พระครูวินัยธรชวลิต อุตตโม (สุวรรณจันทร์)
Phrakruvinayathorn Chavalit Uttamo (Suwanchan)
- ซิปปา (CIPPA) : รูปแบบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ 444
CIPPA : Learning Achievement Development Model
วัชรระ กล้าหาญ, อลงกต ยะไวทย์
Watchara Klahan, Alongkot Yawai

- การบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวคุณภาพพระตำบนาชาติของจังหวัดชลบุรี 459
Management of International Quality Tourist Towns in Chonburi Province
โชติมา นวลจันทร์, โชติ บดีรัฐ
Chotima Nuanchan, Chot Bodeerat

บทวิจารณ์หนังสือ: Book Review

- ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด 474
Dhamma for People Who Hate Temples
พระครูถาวรพิสุทธิ์ (เริงศักดิ์ ถาวโร, สุทธิพันธ์), พระครูวิจิตรศีลาจาร
Phrakru Thawornphisut (Remgsak Thawaro, Suthiphan), Phrakhruwijitajarn
- รู้ Zen ผ่าน Science 487
Know Zen Through Science
พระครูปริยัติกิตติโชติ (ยศวิภรณ์ เปมสิโล), สิทธิโชค ปาณะศรี
Phrakru Pariyatkittichot (Yosaviphon Pemsilo), Sitthichok Panasree
- ความสุขในกำมือ 496
Happiness in the Hand
พระครูวินัยธรชวลิต อุตุตโม (สุวรรณจันทร์), พระครูโสมสิวัตมณานุกุล
Phrakruvinayathorn Chavalit Uttamo (Suwanchan), Phrakru Kositwattananukul
- เจริญกรรมฐาน 7 วัน ได้ผลแน่นอน 508
Practice Meditation for 7 Days and You Will Definetely Get Results
พระมหาเศกศักดิ์ จันทวีโส (ทองอ่อน), สิทธิโชค ปาณะศรี
Phramaha Seksak Jantawangso (Thongon), Sitthichok Panasree

ภาคผนวก

- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ 519
- คำแนะนำสำหรับผู้ตีพิมพ์บทความ 520

การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่น
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
Using Active Learning to Enhance Student's Documentary
Writing Skill Based on Local Information for 12 Grade Students

ไพโรจน์ ก้านอินทร์, โสภี อุ่นทะยา

Pairote Kanin, Sopee Untaya

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Humanities and Social sciences, Mahasarakham University

Corresponding Author, Email: teacherpairote@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 และ 2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/7 โรงเรียนประสาทวิทยาคาร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่น แบบอัตนัย จำนวน 1 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (dependent samples t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเท่ากับ 83.23/83.27 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 75/75

2. ความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความสามารถด้านการเขียนสารคดี, ข้อมูลท้องถิ่น, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ได้รับบทความ: 16 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 5 สิงหาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 26 กันยายน 2567

Received: July 16, 2024; Revised: August 5, 2024; Accepted: September 26, 2024

Abstract

The purpose of this research were: 1) to use an active learning approach to enhance the student's learning process for documentary writing skill based on their local information for 12 Grade Students in which it should meet a 75/75 standard criteria; and 2) to compare the student's writing skill before and after allowing them to learn via the active learning approach. The sample group comprised 30 students from a class of 12/7 Grade Students in Prasatwittayakarn School, Surin Province, who were studying in Semester 2/2022. These students were selected by simple random sampling using a lottery method in which the classroom was a sampling unit. The research tools were: 1) A set of 10 lesson plans on enhancing the student's documentary writing skill using an active learning approach; and 2) An essay test on the student's documentary writing skill using local information. After that, the collected data was finally analyzed to define the mean score and the Standard Deviation (S.D.); the dependent samples t-test was performed as well.

The research result found that:

1. The effectiveness of the lesson plans on enhancing the student's documentary writing skill from the local information of 12 Grade Students significantly reached the E1/E2 criteria of 83.23/83.27 which was higher than the expected 75/75 criteria.
2. The student's post-test score on documentary writing skill was higher with than their pre-test score with a statistical significance of .05.

Keywords: Documentary Writing Skill, Local Information, Active Learning

1. บทนำ

สารคดีเป็นงานเขียนร้อยแก้วที่เขียนขึ้นจากความจริงเพื่อเสนอข้อมูล ความรู้ ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และจินตนาการ ผ่านศิลปะทางภาษาและกลวิธีการนำเสนอที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความบันเทิง อีกทั้ง สารคดีเป็นงานเขียนที่ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ อันเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ดังที่ธัญญา สังขพัฒน์านนท์ (2553: 21) กล่าวว่า สารคดีเป็นงานเขียนที่นำเสนอเรื่องราวโดยความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับอวยพร พานิช และคณะ (2553: 232) กล่าวว่า สารคดีต้องอาศัยความคิดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์อย่างสูง อีกทั้งการเขียนสารคดีต้องคำนึงถึงกลวิธีทางภาษาในแง่ของการอ่านง่าย ดึงดูดใจและสร้างความประทับใจให้แก่ผู้อ่าน

จะเห็นได้ว่า สารคดีเป็นงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ช่วยส่งเสริมทักษะการเขียน และความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับทักษะที่สำคัญ และจำเป็นของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ดังที่ Bernie Trilling and Charles Fade (2009 อ้างถึงในสุนทร สันธพานนท์, 2558: 16) ได้กล่าวไว้ คือ 3Rs x 7Cs ซึ่งมีทักษะด้านการเขียน (Writing) และทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ด้วย นอกจากนี้ สารคดียังถือเป็นสาระการเรียนรู้แกนกลางที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระที่ 2 การเขียน มาตรฐาน ท 2.1 ม.4-6/4 ผลงานเขียนของตนเองในรูปแบบต่าง ๆ โดยระบุสาระการเรียนรู้แกนกลาง คือ สารคดี และบันเทิงคดี (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 33)

อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน พบปัญหาด้านการเขียนของผู้เรียน ได้แก่ เขียนอธิบายไม่ได้ใจความ ใช้ถ้อยคำและสำนวนยังไม่ดี ขาดข้อมูลในการเขียน เรียบเรียงความคิดได้ไม่ดี ขาดความคิดสร้างสรรค์ และไม่สามารถผลิตงานเขียนได้ด้วยตนเอง ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการคัดกรองการอ่านและเขียนของ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประสาทวิทยาคาร ปีการศึกษา 2565 พบว่า นักเรียนร้อยละ 18.68 มีความสามารถด้านการเขียนในระดับดีและพอใช้ (ระบบติดตาม รายงานข้อมูล สดผ. สพฐ., 2565: 1) ซึ่งจำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาให้สูงขึ้น

แนวทางหนึ่งที่น่าสนใจและสอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ใช้กระบวนการคิดในการเรียนรู้ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำ (ชลธิชา หอมฟุ้ง, 2560: 355) และอีกแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การใช้ข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งเป็นเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นต่าง ๆ (จิตา บุษามสาย, 2559: 194) ซึ่งการนำข้อมูลท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัวอีกทั้ง ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตน (เนาวรัตน์ เจตคุ, 2555: 172)

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของผู้เรียนให้สูงขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยมีแบบแผนการวิจัยทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (The One Group Pretest - Posttest Design) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ทดลอง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนประสาทวิทยาคาร จำนวน 3 ห้อง รวมทั้งสิ้น 100 คน ซึ่งแต่ละห้องได้รับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบเดียวกันกับครูคนเดียวกัน และมีระดับความรู้และความสามารถใกล้เคียงกัน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนประสาทวิทยาคาร ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลากและใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม จำนวน 1 ห้อง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/7 จำนวน 30 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยออกแบบเป็นหน่วยการเรียนรู้เรื่องสารคดีสร้างสรรค์ มหัศจรรย์งานเขียน จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ละ 1 คาบ คาบละ 55 นาที รวมทั้งสิ้น 10 คาบ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องรู้จักสารคดี แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องถ้อยคำวิจารณ์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องเชี่ยวชาญ ย่อหน้า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องระดับภาษางานเขียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องเรียนรู้โวหาร แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่องวิจารณ์ชื่อเรื่อง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่องลือเลื่องเบื้องนำ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่องถ้อยคำเนื้อหา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 เรื่องวาทะลงท้าย และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 เรื่องเจตนาสารคดี โดยทุกแผนการจัดการเรียนรู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ประเด็น เห็นปัญหา ขั้นที่ 2 สถานการณ์ชวนคิด พิสูจน์วิเคราะห์ ขั้นที่ 3 เจาะจงแนวคิด ลิขิตสร้างสรรค์ และขั้นที่ 4 มหัศจรรย์กลานท์ สืบสานสารคดี

2. แบบทดสอบ เพื่อวัดความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งเป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 1 ข้อ เพื่อใช้ในการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียน

3.3 การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและหาประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเขียนสารคดี การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการใช้ข้อมูลท้องถิ่น จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม

3) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

4) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับออกแบบสื่อจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นและสอดคล้องตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

5) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubric)

6) กำหนดหน่วยการเรียนรู้เรื่องสารคดีสร้างสรรค์ มหัตถรย์งานเขียน โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน

7) เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา การใช้ภาษา และปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและเหมาะสม

8) เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ด้วยการพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ เนื้อหา และการจัดการเรียนรู้ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 10 แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไปทุกรายการ และสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

9) ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข และนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ห้อง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/8 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนประสาทวิทยาคาร จำนวน 30 คน เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 และดูความเหมาะสมด้านต่าง ๆ ซึ่งผลการหาประสิทธิภาพ พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีผลเท่ากับ 77.11/77.13 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

10) นำข้อสังเกตที่บันทึกได้จากการบันทึกหลังแผนการจัดการเรียนรู้ และการตรวจผลงานนักเรียนมาปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม และนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่น เป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 1 ข้อ เพื่อใช้ในการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียน มีขั้นตอนการสร้างและหาประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเนื้อหาสาระตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และคัดเลือกตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการทดสอบ คือ ท 2.1 ม.4-6/4 ผลิตรายงานเขียนของตนเองในรูปแบบต่าง ๆ

2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการสร้างแบบทดสอบแบบอัตนัยจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบแบบทดสอบแบบอัตนัย

3) ศึกษาเกณฑ์การให้คะแนนการเขียนสารคดีจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์การให้คะแนนการเขียนสารคดี

4) สร้างแบบทดสอบการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่น แบบอัตนัย จำนวน 3 ข้อ โดยต้องการจริงจำนวน 1 ข้อ เพื่อใช้ในการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

5) เสนอแบบทดสอบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา การใช้ภาษา และปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและเหมาะสม

6) เสนอแบบทดสอบต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหา ความชัดเจนของภาษา และความเที่ยงตรงโดยการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

7) นำผลการประเมินแบบทดสอบจากผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งแบบทดสอบอัตนัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไปทุกรายการ และสามารถนำแบบทดสอบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

8) ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม และนำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ห้อง

9) นำแบบทดสอบมาตรวจ โดยใช้ผู้ตรวจจำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้วิจัยและครูผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย และนำผลการตรวจมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.95 ซึ่งสามารถนำเกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics) ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

10) วิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาประสิทธิภาพของข้อคำถามรายข้อโดยหาค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก ซึ่งแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปทุกรายการ ซึ่งสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 188)

11) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach พบว่า แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.71 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้กับกลุ่มตัวอย่างได้ (อจศรา ประเสริฐสิน, 2564: 287-288)

12) จัดพิมพ์ข้อสอบที่ปรับปรุงแล้ว เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่อไป

3.4 การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และดำเนินการทดสอบด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

1) ดำเนินการทดสอบก่อนเรียนแก่กลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 1 ข้อ โดยใช้เวลาจำนวน 1 ชั่วโมง

- 2) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ละ 1 คาบ คาบละ 55 นาที
- 3) หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
- 4) ดำเนินการทดสอบหลังเรียนแก่กลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 1 ข้อ โดยใช้เวลาจำนวน 1 ชั่วโมง
- 5) รวบรวมข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมุติฐาน

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ คือ E1/E2 ผ่านเกณฑ์ที่ 75/75 โดย 75 ตัวแรก หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่ผู้เรียนได้จากการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียน และ 75 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่ผู้เรียนได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
- 2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

ด้าน	N	คะแนนเต็ม	($\bar{X}$)	S.D.	ร้อยละ	ประสิทธิภาพ
กระบวนการ (E_1)	30	225	187.27	11.29	83.23	83.23
ผลลัพธ์ (E_2)	30	50	41.63	2.94	83.27	83.27

จากตารางที่ 1 แสดงผลการหาประสิทธิภาพของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า คะแนนกระบวนการจากการทำแบบฝึกหัดระหว่างการจัดการเรียนรู้ (E_1) เท่ากับ 83.23 และคะแนนผลลัพธ์จากการทำแบบทดสอบหลังการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (E_2) เท่ากับ 83.27 ซึ่งมีค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า คะแนนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าคะแนนก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	($\bar{X}$)	S.D.	t	P
ก่อนเรียน	30	50	36.83	3.50	7.39	0.00
หลังเรียน			41.63	2.94		

จากตารางที่ 2 พบว่า การทดสอบการวัดความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 41.63$, S.D. = 2.94) สูงกว่าคะแนนก่อนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 36.83$, S.D. = 3.50) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนมีความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นสูงขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ผลการหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีขั้นตอนและระเบียบวิธีที่ชัดเจน โดยเริ่มจากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทำให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งผู้วิจัยได้เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม มีการทดลองใช้ (Try Out) และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2566: 5) กล่าวว่า การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี จะช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพ ช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับศศิเทพ ปิติพรเทพิน (2566: 71) ที่กล่าวว่า การประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้จัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมาย และเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

2. แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีขั้นตอนและระเบียบวิธีที่ชัดเจน โดยเริ่มจากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางใน

การออกแบบแบบทดสอบแบบอัตนัย ผู้วิจัยได้เสนอแบบทดสอบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพ นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ตรวจสอบโดยใช้ผู้ตรวจจำนวน 2 คน และวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาประสิทธิภาพของข้อสอบทำให้ได้แบบทดสอบที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับพิชิต ฤทธิ์จรูญ (2564: 91) กล่าวว่า แบบทดสอบที่มีคุณภาพ มีวิธีการและกระบวนการสร้างอย่างถูกต้องตามหลักวิชา จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า การออกแบบและสร้างเครื่องมือการวิจัยที่มีขั้นตอนและระเบียบวิธีที่ชัดเจนและเหมาะสม มีส่วนช่วยให้ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ สอดคล้องกับรุ่งทิพา สิงห์เทียน (2559: 1078) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการเขียนสารคดี โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นอำเภอเขาย้อยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยมีค่าประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และลัดดาวัลย์ ศรีสุข (2558: 107) ศึกษาเรื่องการใช้เทคนิค 4MAT ร่วมกับชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนสารคดี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยมีค่าประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

5.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ประเด็น เห็นปัญหา เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้ช่วยกันคิดและตอบคำถามจากสถานการณ์ที่กำหนด ทำให้ผู้เรียนได้คิดทบทวนและเชื่อมโยงความรู้เดิมและสนใจในบทเรียน สอดคล้องกับพิมพ์นธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข (2561: 66-67) กล่าวว่า การใช้คำถามทำให้ครูได้สำรวจและทบทวนพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน ช่วยกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนติดตามบทเรียนตลอดเวลา

ขั้นที่ 2 สถานการณ์ชวนคิด พิสูจน์วิเคราะห์ เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้ช่วยกันคิด วิเคราะห์ ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำหนด สอดคล้องกับศิริพร ศรีจันทร์ และธีรศักดิ์ อุปรมัย อุปรมัยอริชัย (2564: 2) กล่าวว่า การใช้คำถามเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนากระบวนการทางความคิดของผู้เรียน และนักเรียนได้เรียนรู้

เกี่ยวกับความรู้ใหม่ผ่านการบรรยายของครู ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเขียนสารคดีได้ สอดคล้องกับศิริพร ศรีจันทร์ และธีรศักดิ์ อุปรมย์ อุปไมย อธิชัย (2564: 21) ที่กล่าวว่า การบรรยายช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 3 เจาะจงแนวคิด ลิขิตสร้างสรรค์ เป็นขั้นที่นักเรียนได้เรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มเป็นกลุ่มย่อย เพื่อช่วยกันคิดและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำหนด และนำเสนอหน้าชั้นเรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มช่วยให้ผู้เรียนได้รับความเห็นที่หลากหลาย และช่วยให้ผู้เรียนนำความคิดเห็นและข้อสรุปของกลุ่มไปปรับใช้ในงานเขียนของตนเองได้ สอดคล้องกับศิริพร ศรีจันทร์ และธีรศักดิ์ อุปรมย์ อุปไมย อธิชัย (2564: 113) กล่าวว่า การอภิปรายกลุ่มย่อย จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ ครูและนักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำหนด ทำให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ใหม่เพิ่มมากขึ้น และช่วยพัฒนางานเขียนของตนเองได้ สอดคล้องกับปวีณา แฉ่มช้อย และคณะ (2566: 27-29) กล่าวว่า ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่ได้รับกับกรอบความรู้หรือความคิดเดิม ในระหว่างที่ทำกิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมกลุ่ม หรือ การมีปฏิสัมพันธ์กับครู ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจกับความรู้ที่ได้รับและขยายความรู้ความเข้าใจของตนให้กว้างขึ้น อีกทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นและครูผู้สอน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ตามเป้าหมายการเรียนรู้

ขั้นที่ 4 มหัตถรย์กลกานท์ สืบสานสารคดี นักเรียนได้ร่วมกันสรุปและนำเสนอแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้เพื่อนำไปพัฒนาการเขียนสารคดีของตนเอง โดยนักเรียนได้ตั้งคำถามและตอบคำถามเพื่อทบทวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ทบทวนสิ่งที่เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558: 74) ที่กล่าวว่า การใช้คำถามท้ายคาบ ผู้เรียนจะได้ฟื้นความจำ และตอกย้ำความเข้าใจให้ชัดเจนขึ้น ช่วยให้การเรียนรู้เรื่องใหม่ง่ายขึ้น อีกทั้งนักเรียนได้ฝึกเขียนสารคดีด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) ของธอร์นไดค์ ที่กล่าวว่า การฝึกหัดหรือการทำบ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้มีความคงทนถาวร (ดนุลดา จามจรี, 2564: 31) และสอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2566: 10) กล่าวว่า ผู้เรียนได้ลงมือทำและฝึกฝนบ่อยครั้งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และมีความชำนาญในการทำงานมากขึ้น

2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้ง 10 แผนการจัดการเรียนรู้มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นอย่างครอบคลุมและแยกส่วนอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสารคดี การใช้ภาษา การใช้ย่อหน้า การใช้ระดับภาษา การใช้โวหาร การเลือกประเด็น การเก็บข้อมูล การกำหนดโครงเรื่อง การเขียนชื่อเรื่อง การเขียนความนำและความเชื่อม การเขียนเนื้อเรื่อง การนำเสนอเรื่อง การดำเนินเรื่อง การเขียนความลงท้าย ฝึกเขียนสารคดีทั้งเรื่อง และการตรวจแก้งานเขียน ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าว เป็นการเรียนรู้ที่มีการลำดับความยากง่าย และค่อย ๆ เรียนรู้

องค์ประกอบการเขียนสารคดีที่ละองค์ประกอบ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนทำความเข้าใจที่ละเอียดและนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการเขียนสารคดีของตนเองได้ สอดคล้องกับคุณลดา จามจุรี (2564: 46) กล่าวว่า การแตกข้อมูลเป็นส่วน ๆ จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และทำให้ข้อมูลอยู่ในความจำระยะยาว และปวีณา แซ่มซ้อย และคณะ (2566: 50-52) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ค่อยเป็นค่อยไป โดยการปะติดปะต่อเรื่องราวที่หลากหลาย จากอดีตถึงปัจจุบัน จะช่วยให้ผู้เรียนได้สังเคราะห์ความรู้ในระหว่างการเรียนรู้ และช่วยบ่มเพาะทักษะและเจตคติ การลำดับความยากที่พอเหมาะ และการกำหนดเนื้อหาที่ให้ผู้เรียนได้ต่อยอดเนื้อหาในระดับที่ลึกขึ้นและมีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น จะช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีรายวิชาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาข้อมูลท้องถิ่นของตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักและหวงแหนในท้องถิ่นของตน และฝึกทักษะด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
2. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการออกแบบและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เนื่องจากทักษะการเขียนสารคดี เป็นทักษะที่ต้องอาศัยความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับสาระอื่น ๆ

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียนด้านอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการพูดเพื่อการนำเสนอ และความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดี โดยใช้แนวคิดอื่น ๆ ประกอบ เช่น การจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการใช้ชุมชนเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน

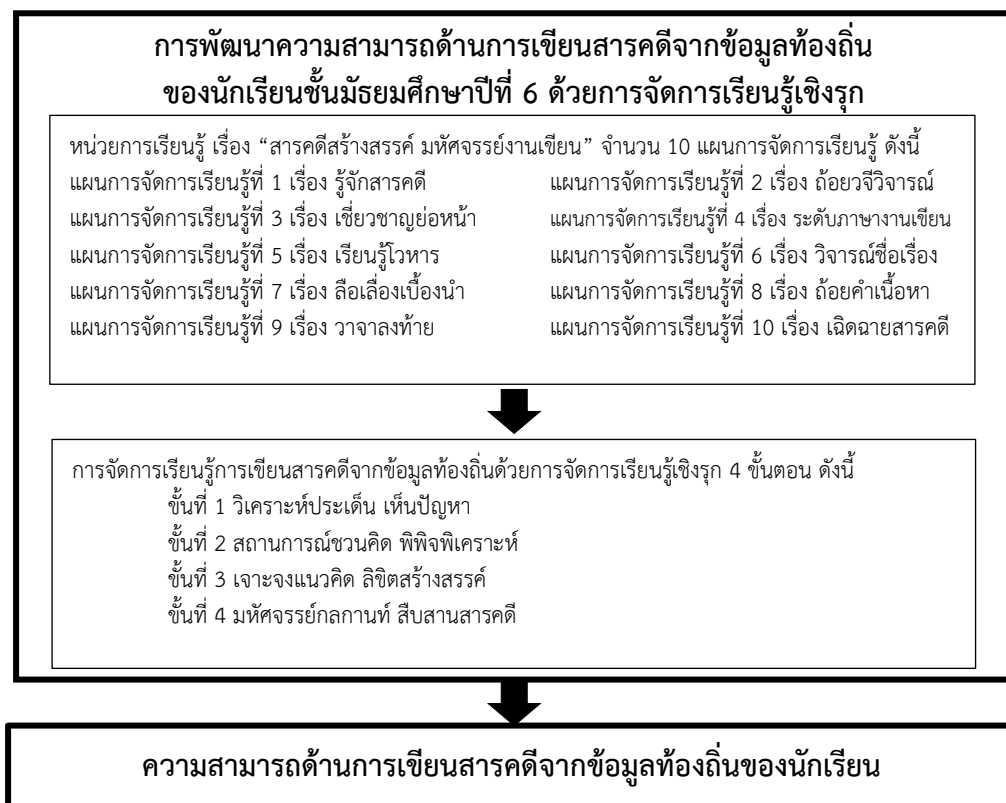
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้การเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่น ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องกำกับการเรียนรู้ของตนเองทั้งแบบกลุ่มและการเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งครูผู้สอนจะต้องให้คำแนะนำ วัดและประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และจะต้องให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงและพัฒนาการเขียนของตนเอง นอกจากนี้ การพัฒนาการเขียน

จะต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียนรู้ และเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนชำนาญ ดังนั้น การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จึงควรยืดหยุ่นและปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน

จึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ หากแต่การนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทต่อไป

แผนภาพที่ 1 แสดงการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดีจากข้อมูลท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

เอกสารอ้างอิง

ชลธิชา หอมฟุ้ง. (2560). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยโดยใช้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้แบบเชิงรุกเพื่อส่งเสริมความสามารถในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน. *Veridian E-Journal, Slipakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(3), 332-346.

- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). ศิลปะการสอนเพื่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: วิพรินทร์.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2566). การออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้. พิษณุโลก: โรงพิมพ์รัตนสุพรรณ.
- ดนุลดา จามจุรี. (2564). การออกแบบการเรียนรู้: แนวคิดและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2553). การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วี.ซี.พี. ซัคเซสกรุ๊ป.
- ธิดา บุษามสาย. (2559). การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบ SQ4R โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 9(3), 191-204.
- เนาวรัตน์ เจตคุ. (2555). การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการเขียนสรุปความ โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นไทยทรงดำ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 5(3), 169-189.
- ปวีณา แซ่มซ้อย และคณะ. (2566). Active Learning เรียนรู้ด้วยหัวใจ สมอง และสองมือ. โครงการบัวหลวงก่อการครู คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชิต ฤทธิจรูญ. (2564). เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนรู้. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). วิจัยทางการศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ระบบติดตามรายงานข้อมูล สดผ. สพฐ. (2565). ผลการคัดกรองการอ่านการเขียน ม.1-6 ปี 2565. เข้าถึงได้จาก <http://202.29.173.200/~eme52/> (สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2567).
- รุ่งทิวา สิงห์เทียน. (2559). การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการเขียนสารคดี โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นอำเภอเขาย้อย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 9(2), 1078-1091.

- ลัดดาวัลย์ ศรีสุข. (2558). การใช้เทคนิค 4 MAT ร่วมกับชุดกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนสารคดีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศศิเทพ ปิติพรเทพิน. (2566). **การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร: วิสต้า อินเทอร์เน็ต.
- ศิริพร ศรีจันทร์ และธีรศักดิ์ อุปรมัย อุปไมยอิชัย. (2564). **179 วิธีรวมสูตรการสอนฉบับกระเป๋**. กรุงเทพมหานคร: กู๊ดเฮด ฟรันที้ดิง แอนด์ แพคเกจจิง กรุป.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุคนธ์ สิ้นธพานนท์. (2558). **การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อวยพร พานิช และคณะ. (2553). **ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา ประเสริฐสิน. (2564). **เครื่องมือการวิจัยทางการศึกษาและสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

The Guidelines to Develop the Digital Leadership of Administrators
Under the Office of Surin Primary Educational Service Area 3

จีรศักดิ์ ใจดี, ธัญเทพ สิทธิเสื่อ, ศุภชนกฤช ยอดสละ

Jeerasak Jaidee, Thanyatep Sitthisua, Suphatanakris Yordsala

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surindra Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: plantglobe@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 2) ศึกษาหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ดำเนินการวิจัยตามแบบแผนการวิจัยเชิงผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 148 คน จากวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน แล้วจึงตามด้วยวิธีการเชิงคุณภาพในรูปแบบเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยสัมภาษณ์เชิงลึกวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ในกระบวนการสนทนากลุ่ม จำนวน 11 คน และในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง จำนวน 5 คน การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการ วิทยฐานะเชี่ยวชาญ มีทั้งหมด 72 วิธี
3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ประกอบด้วย 20 แนวทาง โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำดิจิทัล, วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ, แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา

ได้รับบทความ: 19 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 10 สิงหาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 15 สิงหาคม 2567

Received: July 19, 2024; Revised: August 10, 2024; Accepted: August 15, 2024

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the digital leadership levels of administrators under the Office of Surin primary educational service area 3, 2) study the best practice of administrators under the Office of Surin primary educational service area 3 and 3) study the guidelines to develop the digital leadership of administrators under the office of Surin primary educational service area 3. This research employed a mixed-method approach. The sample consisted of 148 school administrators. Phase 2: The sample were selected through purposive sampling, focusing on experts and distinguished individuals. In the in-depth interview process, one expert was chosen to discuss best practices in digital leadership among school administrators. In the focus group discussion, purposive sampling was used to select 11 experts to develop guidelines for enhancing the digital leadership of administrators. And using 5 experts to evaluate the guidelines for developing the digital leadership of administrators. The statistically analyzed by using mean, standard deviation and the content analysis.

The research result found that:

1. Overall, the digital leadership levels of administrators under the office of surin primary educational service area 3 were at a high level.
2. The result from the best practice of digital leadership of administrators under the Office of surin primary educational service area 3 by the expert outlook quantity of 72 methods.
3. The result from the guidelines to develop the digital leadership of administrators under the office of surin primary educational service area 3 quantity of 20 guidelines, the overall appropriateness and possibility was at the highest level.

Keywords: The Digital Leadership, The Best Practice, The Guidelines to Develop the Digital Leadership, Administrators

1. บทนำ

จากการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ พลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่า อย่างยั่งยืน” ซึ่งเป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นโยบาย และกลไก เพื่อมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ก้าวหน้าพลวัตของโลก เกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่าง เต็มศักยภาพ พร้อมกับการยกระดับ

กิจกรรมการผลิตและการให้บริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมนั้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566: 20) กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ประกาศนโยบายและจุดเน้นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบราชการและการบริการภาครัฐยุค ดิจิทัลโดยขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการ 4.0 ด้วยนวัตกรรม และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน การเชื่อมโยง และการแบ่งปันข้อมูล การส่งเสริมความร่วมมือ บูรณาการกับภาคส่วนต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566: 38-39) และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและดิจิทัลอย่างรวดเร็ว (Digital Disruption) เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมดิจิทัลส่งผลต่อการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีแนวโน้มที่การจัดการศึกษาจะเปลี่ยนไปโดยการเปลี่ยนรูปแบบการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องปรับตัวให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับสังคมและองค์กรภายนอก รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล โดยการนำเทคโนโลยีและสื่อต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะ และสมรรถนะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในโลกดิจิทัลในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566: 2-3)

และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีจุดเน้นพันธกิจที่ 9 คือ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา และการจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital technology) ตามหลักธรรมาภิบาล ดำเนินการจัดการศึกษาด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3, 2566: 1) ซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเกิดจากสติปัญญาของมนุษย์ ทำให้บริบทของการจัดการศึกษาต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์เป็นวิถีใหม่ของโลกปัจจุบันที่มีนวัตกรรมเกิดขึ้นมากมายที่เป็นโลกของดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ ผู้นำที่ดีจะต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรให้ดำรงอยู่และแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย (จิณฉัตร ปะโคทั้ง, 2565: 53)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษานำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล เกิดความเข้าใจและมุมมองในการบริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลมากยิ่งขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ในการพัฒนา

ทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed methods design) แบบสองระยะต่อเนื่อง (Two-phase mixed methods design) (รัตนะ บัวสนธ์, 2556: 6)

3.2 ประชากร พื้นที่วิจัย และกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 233 คน จากสถานศึกษา ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่/ขนาดใหญ่พิเศษ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ปีการศึกษา 2566 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 จำนวน 148 คน จากสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 43 คน ขนาดกลาง จำนวน 102 คน และขนาดใหญ่/ขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 3 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ปีการศึกษา 2566 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (1970: 607-610) ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา (questionnaire) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview form) แบบสนทนากลุ่ม (Focus group form) และแบบประเมินแนวทาง (Guidelines evaluation form)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากฝ่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ และผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยไปยังโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พร้อมด้วยแบบสอบถาม ผ่านระบบทะเบียนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ My Office ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามตามที่ได้รับส่งกลับคืนทางระบบออนไลน์ แอปพลิเคชัน Google Forms

ระยะที่ 2 ศึกษาหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ตามประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ตามระเบียบวิธีการวิจัย

2. ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 คน เพื่อยื่นหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยและนัดหมายวันเวลาและสถานที่ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในรูปแบบออนไซต์ (Onsite) ณ โรงแรมทองเพกา ตำบลกังแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เพื่อยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

5. ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

6. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะผู้นำดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำแนกเป็นรายด้านและโดยภาพรวมแล้วนำค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด. 2560 : 121) แล้วแปลความหมาย

ระยะที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของผู้เชี่ยวชาญ วิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผล ดังนี้ (ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล, 2543: 117)

2. ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) (ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล. 2543: 117)

3. ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แปลผลโดยนำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดเป็นช่วงตามค่าคะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121)

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพัฒนาคำรู้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบร้อยแล้ว นำมาพรรณนา (Descriptive Presentation) เสนอเพื่อเผยแพร่แก่กลุ่มผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ตีพิมพ์เป็นบทความวิจัยเชิงวิชาการสืบต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

4.1 ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายดิจิทัล ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.71) ด้านวิธีการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.72) ด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัล ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.73) ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.71) และด้านการบริหารและการพัฒนาองค์กร ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.72) ตามลำดับ

4.2 วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้อำนวยการวิทยฐานะเชี่ยวชาญ มีทั้งหมด 72 วิธี ประกอบด้วย มุมมองด้านการบริหารและการพัฒนาองค์กร 21 วิธี มุมมองด้านวิสัยทัศน์ 16 วิธี มุมมองด้านวิธีการเรียนรู้ 12 วิธี มุมมองด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัล 14 วิธี และมุมมองด้านการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายดิจิทัล 9 วิธี ตามองค์ประกอบ

4.3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่ได้จากการกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการบริหารและการพัฒนาองค์กร ด้านวิสัยทัศน์ ด้านวิธีการเรียนรู้ ด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัล และด้านการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายดิจิทัล ประกอบด้วย 20 แนวทาง โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.453) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.448)

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายดิจิทัล ด้านวิธีการเรียนรู้ ด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัล ด้านวิสัยทัศน์ และด้านการบริหารและการพัฒนาองค์กร ตามลำดับนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ดาวรૂรณ ถวิลกาล (2564: 148) กล่าวว่า มีปัจจัยหลากหลายที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำดิจิทัล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำดิจิทัลนั้นก็มีความคล้ายคลึงกับปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดภาวะผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่ต้องมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล มีความคิด

ก้าวไกลและมีทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล นอกจากนี้ยังมีสถานการณ์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำได้แสดงภาวะผู้นำโดยเฉพาะในภาวะวิกฤติหรือเหตุการณ์ที่ท้าทาย

อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กันตชาติ กุดนอก (2565: 169) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ หาอำนาจพยากรณ์ และหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.2 วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้อำนวยการ วิทยฐานะเชี่ยวชาญ มีทั้งหมด 72 วิธี ประกอบด้วย มุมมองด้านการบริหารและการพัฒนาองค์กร 21 วิธี มุมมองด้านวิสัยทัศน์ 16 วิธี มุมมองด้านวิธีการเรียนรู้ 12 วิธี มุมมองด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัล 14 วิธี และมุมมองด้านการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายดิจิทัล 9 วิธี ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารและการพัฒนาองค์กร 2) ด้านวิสัยทัศน์ 3) ด้านวิธีการเรียนรู้ 4) ด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัล 5) ด้านการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของ บรูซซี ศิริมหาสาคร (2548: ม.ป.ป. อ้างถึงใน ณฐรักษ์ พรมราช. 2564: 19) ที่กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้ เกิดการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งแปลงความรู้ของคนไปเป็นความรู้ขององค์กร การที่จะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ 5 ด้าน ได้แก่ การแก้ปัญหาอย่างมีระบบการทดลอง ศึกษาหาแนวทางใหม่ ๆ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต การเรียนจากวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศของคนอื่นและการถ่ายทอดความรู้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์กร จะเห็นได้ว่า Best Practices เป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็น 1 ใน 5 ของทักษะในองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ มีอยู่หลากหลายวิธี ผู้บริหารสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ตามความต้องการจำเป็นของตนเองหรือหน่วยงานได้เพื่อนำสู่การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของตนเอง พัฒนาองค์กรสู่องค์กรดิจิทัล พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนและสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาให้ทันสมัย รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและตลอดเวลาในยุคดิจิทัล

วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ร่วมมือกับสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพการบริหาร จัดการภาครัฐโดยสร้างหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเพื่อยกระดับและพัฒนาขีดความสามารถและ มาตรฐานการบริหารจัดการของส่วนราชการให้เทียบเท่ามาตรฐานสากลในระดับโลก จากแนวคิดและเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติที่ต่างประเทศใช้ ได้ผลดีนำมาปรับแต่งให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีกำหนดเป็น

เกณฑ์รางวัลคุณภาพ การบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management (Quality Award: PMQA) โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้นำ PMQA มาใช้เป็นตัวชี้วัดกับหน่วยงานราชการตั้งแต่ปีงบประมาณพ.ศ. 2549 จนถึง ปัจจุบัน เมื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินองค์กรทำให้ผู้บริหารได้รู้ว่าหน่วยงานของตนมีความบกพร่องในเรื่องใด สามารถกำหนดวิธีการใดเพื่อปรับปรุงองค์กรนำไปสู่ความสำเร็จทั้งในด้านการพัฒนาด้านประสิทธิภาพกระบวนการภายใน การสร้างศักยภาพและความผูกพันให้แก่บุคลากร การใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการเพื่อสามารถส่งมอบบริการที่มีคุณภาพให้แก่ประชาชน ผู้รับบริการ เป็นการตอบสนองเป้าหมายว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งก็คือการนำหลักเกณฑ์และแนวทางการบริหารองค์กรที่เป็นเลิศมาประยุกต์ใช้พัฒนาระบบบริหารจัดการของ องค์กรเพื่อความสำเร็จต่อไป ในส่วนของวงการการศึกษาในประเทศไทย

5.3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่ได้จากการกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทั้ง 5 องค์กรประกอบ ได้แก่ ด้านการบริหารและการพัฒนาองค์กร ด้านวิสัยทัศน์ ด้านวิธีการเรียนรู้ ด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัล และด้านการสื่อสารและการสร้างเครือข่ายดิจิทัล ประกอบด้วย 20 แนวทาง สอดคล้องกับแนวคิดของ จินฉัตร ปะโคพิง (2565: 59) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล องค์กรจะต้องมีสมรรถนะในการจัดการด้านการเปลี่ยนแปลงในหลายประการ ทั้งด้านการตอบสนองความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การสร้างสถานการณ์เรียนรู้ที่หลากหลายในยุคดิจิทัลได้อย่างตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และให้ทักษะเกี่ยวกับวิธีการเพื่อเป้าหมายแห่งความสำเร็จของผู้บริหารและสถานศึกษา

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างมากที่ต้องเตรียมสื่อ อุปกรณ์และเตรียมความพร้อมของบุคลากรทุกฝ่ายที่อยู่ในสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องสื่อดิจิทัลทุกประเภท เพื่อที่จะสามารถประยุกต์ใช้ได้ ในสถานศึกษา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียนและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารองค์กร ที่จะทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน ในการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) ที่ได้นำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ประโยชน์ในภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล ให้เกิดความเข้าใจและมุมมองในการบริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลมากยิ่งขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ในการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล สามารถนำแนวทางแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ จากกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus group) ซึ่งผ่านการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

ไปปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของตนเอง เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของตนเองสู่การพัฒนาองค์กรและพัฒนาผู้เรียนต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

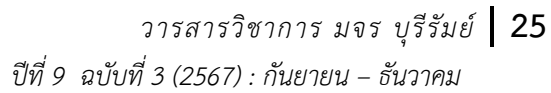
6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สามารถนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล ไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ โดยการบูรณาการระบบวงจรคุณภาพ PDCA ร่วมกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล

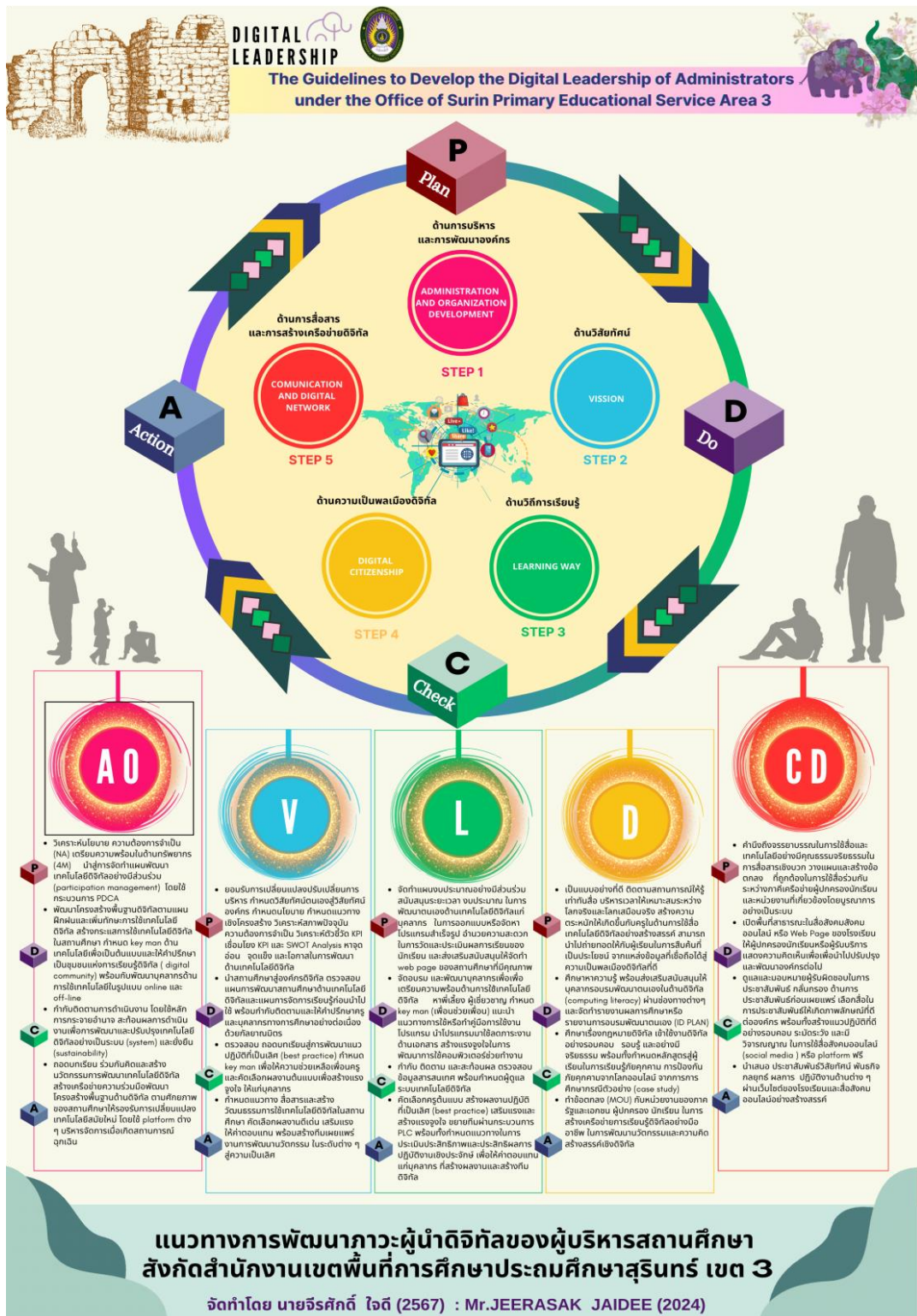
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สามารถนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล ไปออกแบบกิจกรรมและจัดอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ตามวิสัยทัศน์และจุดเน้นพันธกิจของหน่วยงาน ให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐหรือหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษา และการจัดการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น เพื่อให้ทราบข้อมูลสภาพปัจจุบันของระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และเป็นการหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในวงกว้าง นำไปสู่การบรรลุผลตามแผนการปฏิรูปการศึกษาอย่างยั่งยืน สามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับเป้าหมายและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

เอกสารอ้างอิง

- กันตชาติ กุดนอก. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- กลุ่มนโยบายและแผน. (2566). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3**. สุรินทร์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2565). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. อุบลราชธานี: สมศักดิ์การพิมพ์.
- ณัฐรักษ์ พรหมราช. (2564). ระบบและกลไกของการจัดการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้: การให้บริการสิ่งสนับสนุนการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัยจังหวัดเชียงใหม่. **รายงานวิจัย**. ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการ: กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ดาวรรุณณ ฤทธิการ. (2564). **ภาวะผู้นำดิจิทัล**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุรชัย ศิริมหาสาร. (2548). **การจัดการความรู้สู่องค์กรอัจฉริยะ BEST PRACTICE**. นครปฐม: สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.
- ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล. (2543). **การออกแบบการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัตน์ะ บัวสนธ์. (2556). การออกแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน. **วารสารวิจัยและประเมินผลอุบลราชธานี**, 2(1), 1-8.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). **แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. เข้าถึงได้จาก <http://www.secondarytak.go.th/wp-content/uploads/2022/12แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน-2566-2570-ของ-สพฐ.pdf> (สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2566).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570**. เข้าถึงได้จาก <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13> (สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2566).
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research Activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607-610.

การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดี ในจังหวัดนครราชสีมา

An Integration of Dhamma Principle for Promotion of Good Local Government in Nakhon Si Thammarat Province

โสมจิราวดี จำปาสิทธิ์, กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร
Somchirawadee Champasit, Kantaphon Nuthongkaew, Supreecha Chamnanputtipon
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Social Sciences Mahamakut Buddhist University Nakhon Si Thammarat Thailand
Corresponding Author, E-mail: sukittkawyoun.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพทั่วไปของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครราชสีมา 2) วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี 3) วิเคราะห์หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี และ 4) บูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบปลายเปิด จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน และการจัดเวทีเสวนากลุ่ม จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา มีพันธกิจการพัฒนาส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดและระดับอำเภอให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะ จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ ระดับจังหวัด และตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายให้เป็นไปตามหลักคุณธรรม

2. แนวคิดและทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการปฏิบัติตน 2) ด้านการปฏิบัติงาน 3) ด้านการปฏิบัติเพื่อร่วมงานและผู้รับบริการ 4) ด้านการปฏิบัติต่อเครือข่าย 5) ด้านส่งเสริมการปฏิบัติต่อสถานที่

3. หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี มีดังนี้ 1) หลักธรรมภิบาล คือ หลักบริหารจัดการที่ดี 2) หลักสัปปุริสธรรม เพื่อประพฤติปฏิบัติตนที่ดี 3) หลักพรหมวิหาร คือ มีการปฏิบัติต่อผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความเอื้อเฟื้อที่ดีต่อกัน 4) หลักสังหัตถ์ คือ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่าง ๆ 5) หลักสัปปายะ 4 คือ มีสภาพแวดล้อมที่ดี

4. การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครราชสีมา ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า OMENA Model กล่าวคือ O หมายถึง Oneself Control ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7, M หมายถึง Man ใช้หลักพรหมวิหาร 4, E หมายถึง Earn คือการทำงานหาเลี้ยงชีพ ใช้หลักธรรมภิบาล, N หมายถึง Network Control โดยใช้หลักสังหัตถ์ และ A หมายถึง Area คือ การครองสถานที่ใช้หลักสัปปายะ 4

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักธรรม, การส่งเสริม, การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี

ได้รับบทความ: 29 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 7 สิงหาคม 2567; ตอบรรณตีพิมพ์: 28 สิงหาคม 2567

Received: July 29, 2024; Revised: August 7, 2024; Accepted: August 28, 2024

Abstract

The purpose of this research were: 1) to analyze the general condition of good local government in Nakhon Si Thammarat Province 2) to analyze the concept and theory of good local government 3) Analyze the principles of Dhamma to promote good local government and 4) to integrate the principles of Dhamma to promote good local government in Nakhon Si Thammarat Province. This is a qualitative research. The research tools are structured interviews, open ended, from 25 key informants and group discussions from 10 experts and qualified persons.

The research results found that:

1. The general condition of local government in Nakhon Si Thammarat Province has a mission to develop and promote local government at the provincial and district levels to be a competent organization. Create a local development plan that is consistent with the national and provincial strategic plans and respond to the needs of the public to participate from the network in accordance with moral principles.

2. The concept and theory of good local government consists of 5 aspects: 1) Behavior 2) Work 3) Treatment of colleagues and service recipients 4) Treatment of networks 5) Promotion of treatment of places.

3. The principles of morality to promote good local government are as follows: 1) Good governance, which is the principle of good management 2) The principle of good people to behave well 3) The principle of Brahmavihara, which is to treat subordinates with kindness and goodwill 4) The principle of Sanghavatthu, which is the participation of various networks 5) The principle of Sappaya⁴, which is to have a good environment.

4. Integrating morality to promote good local government in Nakhon Si Thammarat Province through a model called the OMENA Model, namely O means Oneself Control using the principle of 7 Sappurisdhamma, M means Man using the principle of 4 Brahmavihara, E means Earn, which is working to earn a living. Use the principle of good governance, N means Network Control using the principle of social welfare and A means Area which is the control of the place using the principle of Sappaya⁴.

Keywords: Integration of Principles, Promotion, Good Local Government

1. บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบันแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองและการบริหารของรัฐทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นมีอิสระสามารถเลือกผู้นำของตนเองได้โดยตรง ผู้นำที่มาจากคนในท้องถิ่นที่ประชาชนรู้จักเข้าถึงได้ และยังรู้ปัญหาของประชาชนได้ การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นหน่วยงานทางการเมืองการปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดรูปแบบหนึ่ง โดยปกติการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในเขตท้องถิ่นนั้น ๆ เลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปเป็นตัวแทนผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งมีอำนาจการปกครองตนเอง รวมไปถึงมีการบริหารงบประมาณการคลังของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการปกครองท้องถิ่นจะมุ่งเน้นและให้ความสำคัญอย่างมาก (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561: 21) ประกอบกับหลักการกระจายอำนาจซึ่งเป็นมิติที่ซับซ้อนกว่าเพียงการถ่ายโอนภารกิจการตัดสินใจ และการคลังท้องถิ่นไปให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มที่เข้าใจกัน แต่สิ่งสำคัญก็คือการที่ภาคพลเมืองมีบทบาทร่วมในการริเริ่มนโยบาย และร่วมตัดสินใจและกำกับ ตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วย โดยประชาชนมิใช่เพียงเป็นผู้รับสิ่งที่รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะยื่นให้เท่านั้น ในมิติดังกล่าวนี้นี้จึงเป็นการใช้อำนาจของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง (ปธาน สุวรรณมงคล, 2564: 122)

จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และศาสนามากที่สุดเมืองหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นครศรีธรรมราชมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมาไม่น้อยกว่า 1800 ปีมาแล้ว หลักฐานทางโบราณคดี และหลักฐานทางเอกสารที่ปรากฏในขณะนี้ยืนยันได้ ว่านครศรีธรรมราชมีกำเนิดมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 เป็นอย่างน้อย (มักเรียกสั้น ๆ ว่า นคร) เป็นจังหวัดในประเทศไทย ที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ (รองจากสุราษฎร์ธานี) ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 780 กิโลเมตร จังหวัดที่อยู่ติดกัน (จากทิศใต้ วนตามเข็มนาฬิกา) ได้แก่ สงขลา พัทลุง ตรัง กระบี่ และสุราษฎร์ธานี ในอดีตมีชื่อเรียกดินแดนแถบนี้หลายชื่อที่ตะวันตก นิยมเรียกกันมาจนกระทั่งต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 คือ "ชาวตะวันตก" สันนิษฐานว่าชาวโปรตุเกสที่เข้ามาติดต่อค้าขายในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นเป็นผู้เรียกก่อน โดยเพี้ยนมาจากคำว่า "นคร" ส่วนชื่อ "นครศรีธรรมราช" มาจากพระนามของกษัตริย์ผู้ครองนครในอดีตทรงมีพระนามว่า "พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช" (ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช) มีความหมายว่า "นครอันเป็นสง่าแห่งพระราชาผู้ทรงธรรม" หรือ "เมืองแห่งพุทธธรรมของพระราชาผู้ยิ่งใหญ่" ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการจัดตั้งตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง อันเป็นหลักการที่รัฐมอบอำนาจการปกครองบางส่วนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาความ

เดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่นของตน การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา การเงินและการคลัง และการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งต้องทำเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชน การป้องกันการทุจริต และการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนครศรีธรรมราชให้เป็นไปตามนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน การปกครองจึงควรคำนึงถึงหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งถือได้ว่าเป็นนโยบายของรัฐบาล ที่กำหนดให้หน่วยงานราชการท้องถิ่น บริหารราชการ และการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกินความจำเป็น ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก และได้รับการตอบสนองความต้องการ รวมทั้งกำหนดให้มีการประเมินผลจากสภาพของปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชไม่เหมือนกัน มีศักยภาพและทุนทางสังคมที่แตกต่างกันด้วย อีกทั้งความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน ปัญหาการทุจริตและการคอร์รัปชัน จึงเกิดขึ้นมากมายคุกคามความมั่นคงของท้องถิ่น ทั้งในด้านการเมืองเศรษฐกิจ สังคม เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา และความเจริญของท้องถิ่น ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน นอกจากนี้นักการเมืองและ ข้าราชการประจำในระดับท้องถิ่น ได้รับการกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมในเชิงทุจริตคอร์รัปชันในหลายรูปแบบ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายแห่ง มีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน สร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดี และความไม่น่าเชื่อถือต่อส่วนราชการและประชาชนทั่วไป จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชาวบ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับรัฐบาลและภาคราชการ (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2565) และพื้นฐานของนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่เกิดมาจกัับถือพระพุทธศาสนาโดยกำเนิด มีการให้ทาน การแบ่งปัน บทบาทสำคัญและมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นต่อชุมชนและสังคม เพื่อไปสู่การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข” (พินิจ ลาภธนานนท์, 2532: 14-17) แนวทางปฏิบัติอันเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาชุมชนแก่ประชาชนในชุมชนการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น จึงทำให้มีความสุขทั้งกายและจิตใจสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชนได้อย่างสงบ มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจ มีความเอื้ออารีต่อกันและกัน ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมอ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนครศรีธรรมราชสามารถนำหลักธรรมคำสอนความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติตนและความเจริญก้าวหน้าและอยู่ร่วมกันด้วยดี มีความร่มเย็นเป็นสุข ควรแก่ความประพฤติปฏิบัติ ถึงแม้จะเป็นสถานการณ์ในเชิงบวกดังที่กล่าวแล้ว จะทำประชาชนทุกพื้นที่ให้และดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง การบูรณาการหลักธรรม เพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า สภาพปัญหาการทุจริตและการคอร์รัปชัน ที่เกิดขึ้นมากมายคุกคามความมั่นคงของการปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในด้านการเมืองเศรษฐกิจ สังคม เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและความเจริญของท้องถิ่น สร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีและความไม่น่าเชื่อถือ จึงต้องมีหลักในการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีเพื่อพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการนำหลักธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ เพื่อใช้เป็นแนวการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี ปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนปรับปรุงการดำเนินงานของการปกครองส่วนท้องถิ่นและสร้างองค์ความรู้ การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี
3. เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี
4. เพื่อบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับ เนื้อหาที่เราจะศึกษาสภาพทั่วไปของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี หลักธรรมที่ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี โดยจะศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดการบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช ศึกษาเนื้อหาจากความเป็นจริงพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และเอกสาร อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้าง การพัฒนาความสามารถในด้านปัญญาและอารมณ์ พร้อมทั้งค้นคว้าเอกสารงานวิชาการวารสาร เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์ บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้เป็นหลักฐานทางวิชาการเพื่อเป็นการยืนยันองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบเจาะจงบุคคล โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้การกำหนดเกณฑ์ (Criterion) ที่เกี่ยวข้องกับ การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่

นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้นำด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าส่วนราชการปกครองท้องถิ่น หัวหน้าส่วนราชการท้องถิ่น จำนวน 25 รูป/คน และการเสวนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 10 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์ (In-depth informal interview) ผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เป็นแนวทางในการพูดคุย ชักถามและจดบันทึก พร้อมบันทึกเสียงการสนทนา หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช” และผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช”

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดี ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า

4.1 สภาพทั่วไปของการปกครองส่วนปกครองท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในสถานการณ์ปัจจุบันมีการสนองตอบต่อปัญหา และความต้องการของชุมชนภายในท้องถิ่น มีรูปแบบการกระจายอำนาจมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการ การบริหารบุคคล การบริหารการคลัง มีกฎหมาย ระเบียบของตนเอง มีผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งทุกระดับ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชุมชนของตน และการเข้ามามีการบริหารกิจการสาธารณะต่าง ๆ และมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้

4.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี ประกอบด้วย 5 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติงาน หมายถึง การรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ปรับปรุงงาน มีความรู้ความเข้าใจความสามารถ มีความโปร่งใส คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและประชาชนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติตน หมายถึง ความวิริยะ อุตสาหะในงานหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีการวางแผนการทำงานที่ดี เพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี

3. ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานและผู้รับบริการ หมายถึง ความสามารถในการประสานสัมพันธ์และ สร้างความเข้าใจอันดีกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้มาติดต่องาน

4. ด้านเครือข่าย หมายถึง การสร้างเครือข่ายให้บุคคลมาสัมพันธ์กันในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ประชาชนในพื้นที่ ผู้มาใช้บริการ มีลักษณะความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันภายใต้ระบบความเชื่อและวัฒนธรรมชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์จากการเรียนรู้ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัย ในขณะที่เครือข่ายของภาคธุรกิจเอกชนจะมีความทำงานในลักษณะประสานผลประโยชน์ต่างตอบแทน ส่วนเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนจะมีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะของการประสานงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี

5. ด้านสถานที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้อง มี สภาพแวดล้อม อาคาร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับผู้ที่เข้ามาใช้บริการ ประชาชนในพื้นที่ หรือผู้ที่ เข้ามาร่วมกิจกรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.3 หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี มีหลักธรรมที่สามารถ นำมาใช้ในการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี ได้แก่

1. หลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งเป็น หลักธรรมประจำใจเพื่อ ในการบริหารคน ซึ่งหากในองค์กรมีความเมตตาต่อกัน ช่วยเหลือใน งานที่ทำ และมีการทำงานที่เที่ยงทำ ไม่เอนเอียงในพวกพ้องของตัวเององค์กรนั้นก็จะมีแต่ ความเจริญและมีการบริหารคนที่มีคุณภาพ

2. หลักธรรมาภิบาล ประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งสิ่งที่ กล่าวมาข้างต้นสามารถนำมาใช้ในการบริหารงาน เนื่องจากกรมส่งเสริมการปกครองได้ชื่อว่า มีการประพฤติดีมีชอบ มีการปฏิบัติงานไม่มีความโปร่งใส ด้วยปัญหาการบริหารงานไม่มี ประสิทธิภาพ ซึ่งหากได้นำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ในการบริหารงานตามกฎหมายจะต้อง ตามหลักการและกฎหมาย ก็จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผลงานต่าง ๆ ที่มี ประสิทธิภาพ

3. หลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อใช้ในการครองตนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งเป็นบุคคลที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เลือกมาเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ ได้รับความเดือดร้อน มีการช่วยเหลือการบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ไม่ว่า ประปา ไฟฟ้า

ถนน ด้วยเหตุนี้ ผู้นำจะต้องมีความประพฤติที่ดี มีวิสัยทัศน์ ใช้หลักเหตุผลในการทำงาน ด้วยเหตุนี้หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ อุตตัญญูตา รู้ตน อัมมัญญูตา รู้หลักและรู้จักเหตุ บุคคลัญญูตา รู้บุคคล ปริสสัญญูตา รู้ชุมชน กาลัญญูตา รู้กาล อตถัญญูตา รู้ความมุ่งหมาย และรู้จักผลและ มัตตัญญูตา รู้ประมาณ ตามลำดับ

4. หลักสังคหัตถุ เป็นการนำมาเพื่อสร้างเครือข่าย หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น ผูกไมตรีและเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ได้แก่ 1) ทาน มีการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของ ๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว สร้างการทำงานให้เป็นสุข 2) ปิยวาจา หรือ การใช้วาจาประสานไมตรี การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ 3) อตถจริยา หรือ ร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ การปฏิบัติ ในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เพราะการทำงานร่วมกันต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังกาย กำลัง ความคิด และกำลังใจ 4) สมานัตตตา เป็นการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ประพฤติเสมอต้นเสมอ ปลาย ผู้ทำงานร่วมกันทุกคนจะต้องไม่ถือตัว มีความเสมอภาค

5. หลักสัปปายะ ใช้สำหรับการมีสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ดี ในการ พัฒนาชุมชนสร้างสุข สามารถพัฒนาสถานที่ทำงานเพื่อรองรับผู้มาใช้บริการ ให้น่าอยู่ ร่มรื่น สะอาด ไม่พลุกพล่าน มีน้ำดื่มบริการเมื่อมีประชาชนมาใช้บริการ ผู้ให้บริการมีการเข้าถึง ประชาชนให้บริการด้วยหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส

4.4 การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัด

นครศรีธรรมราช ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้ แล้วนั้น สามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช” เรียกว่า OMENA Model ดังนี้ O = Oneself Control การครองตนสำหรับด้านการส่งเสริมการปฏิบัติตน โดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 กับผู้นำในการไปบริหารงานในหน้าที่ตามบทบาทของตน ต้องรู้ระเบียบกฎเกณฑ์สามารถ มอบหมายให้ปฏิบัติงานใด ๆ ขององค์กรเพื่อให้ประสบความสำเร็จได้ ประโยชน์ที่ได้รับไปใช้ กับครองตน และนำไปพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อความเจริญต่อไป M = Man Control การครองคนสำหรับด้านการส่งเสริมการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานและผู้รับบริการ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมครองใจ ที่ทำให้คนปฏิบัติในทางประเสริฐทั้งต่อ ตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุติตา และอุเบกขาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ สำหรับผู้บริหาร ผู้จัดการ หรือหัวหน้างาน เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างมีความสุข และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ซึ่งจะเสริมสร้างประสิทธิภาพ การทำงาน E= Earn Control การครองงานสำหรับด้านการส่งเสริมการปฏิบัติงาน ใช้หลักธรรมมาภิบาล ซึ่งเป็นการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้กับการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัด นครศรีธรรมราช โดยดำเนินการบริหารจัดการโดยยึดหลักการ 6 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

N = Network Control การครองเครือข่ายสำหรับการมีส่วนร่วม โดยใช้หลักสังคหวัตถุ การปฏิบัติงานตามระเบียบข้อบังคับและคู่มือการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละหน่วยอย่างเคร่งครัด หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมว่าด้วยการประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละและ การแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาน่ารักด้วย ถ้อยคำสุภาพ ทำให้เกิดความพอใจ แก่ผู้ฟังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ ที่ดีต่อกัน 3) อตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 4) สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย A = Area Control การครองสถานที่ สำหรับสภาพแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช หลักธรรมที่ควรใช้ในการบูรณาการคือหลักสปปายะ 4 ประกอบไป ด้วย 1. อาวาสสปปายะ จะต้องมียพื้นที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนและผู้มาใช้บริการ 2. อาหารสปปายะ ไม่ใช่แค่เป็นการหาอาหาร แต่ในที่นี่หมายถึง การส่งเสริมอบรมให้ประชาชนในพื้นที่ได้รู้จักการต้องตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับอาหารที่เหมาะสม มีความสะอาด มีสุขลักษณะ มีประโยชน์ปลอดภัย เป็นต้น 3. บุคคลสปปายะ ความเหมาะสมด้านบุคคล องค์กรปกครองท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรจัดให้มีการบริหารและการจัดการของ ผู้นำ บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องมีความสบาย เกิดประโยชน์ มีอุปการะและเกื้อกูลกัน กลายเป็นจิตสังคม 4. ด้านภัสสสปปายะ มีการสื่อสารที่ดี องค์กรปกครองท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราชจะต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ ทั้ง ทางด้านการปฏิบัติงาน มีความสามารถแนะนำการปฏิบัติได้ดี พูดสุภาพ ไพเราะ พูดแต่พอประมาณ ฟังง่าย เข้าใจง่าย เป็นกัลยาณมิตร ประชาชนหรือผู้มาใช้บริการ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญและนำเสนออภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 สภาพทั่วไปของการปกครองส่วนปกครองท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในสถานการณ์ปัจจุบันมีการสนองตอบต่อปัญหา และความต้องการของชุมชนภายในท้องถิ่น มีรูปแบบการกระจายอำนาจมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการ การบริหารบุคคล การบริหารการคลัง มีกฎหมาย ระเบียบของตนเอง มีผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งทุกระดับ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชุมชนของตน และการเข้ามาบริหารกิจการสาธารณะต่าง ๆ และมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นส่วนราชการที่มีระบบการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ อันเป็นบทบาทหนึ่งของส่วนราชการยุคใหม่ที่เน้นและให้ความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงบริการที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และถูกต้อง รวมถึงการให้บริการในรูปแบบประชาชนเข้าถึงการเข้ารับบริการและบริการได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทรี ฉิ่งเม้ง (2563: 8) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการ

ให้บริการของสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา (สจจ.นศ.) ที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในจังหวัดนครราชสีมา” ได้กล่าวถึงการให้บริการของสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา (สจจ.นศ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนราชการภูมิภาคภายใต้การบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นส่วนราชการที่มีระบบการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ อันเป็นบทบาทหนึ่งของส่วนราชการยุคใหม่ที่เน้นและให้ความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ให้บริการอย่างเท่าเทียม สอดคล้องตามพระราชบัญญัติ การอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. 2558 ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงบริการที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และถูกต้อง รวมถึงการให้บริการในรูปแบบทันสมัย ประชาชนหรือผู้รับบริการสามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น คือการบริการและให้ข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตหรือเว็บไซต์ ซึ่งเป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญในการสร้างความพึงพอใจของผู้รับบริการสำหรับปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี พบว่า จะต้องมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผน ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำงานต่าง ๆ ในท้องถิ่น จะต้องมีความโปร่งใสและมีการวางระบบไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างสภาพแวดล้อมภายในองค์กรที่ดี แม้กระทั่งผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีความกระตือรือร้น บำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ซึ่งจะทำให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นไปอย่างเหมาะสมและไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณธรรม จริยธรรมอย่างแท้จริงซึ่งต้องทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจในการได้รับบริการสูงสุด อีกทั้งคุณภาพของการจัดบริการสาธารณะที่ดี ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ส่วนรวมพบว่าการบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 หลัก ได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติงาน หมายถึง การรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ปรับปรุงงาน มีความรู้ความเข้าใจความสามารถ มีความโปร่งใส คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและประชาชน เพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครราชสีมาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 2) ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติตน หมายถึง ความวิริยะ อุตสาหะในงานหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีการวางแผนการทำงานที่ดีเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี 3) ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานและผู้รับบริการ หมายถึง ความสามารถในการประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้มาติดต่องาน 4) ด้านเครือข่าย หมายถึง การสร้างเครือข่ายให้บุคคลมาสัมพันธ์กันในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นประชาชนในพื้นที่ ผู้มาใช้บริการ มีลักษณะความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงมีลักษณะความสัมพันธ์จากการเรียนรู้ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัย ในขณะที่เครือข่ายของภาคธุรกิจเอกชนจะการทำงานในลักษณะประสานผลประโยชน์ต่างตอบแทน ส่วนเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนจะมีรูปแบบ

ความสัมพันธ์ในลักษณะของการประสานงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี 5) ด้านสถานที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีสภาพแวดล้อม อาคาร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับผู้ที่เข้ามาใช้บริการประชาชนในพื้นที่ หรือผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับ พระมหาสมศักดิ์ ปรมานินท์ (2566: 145) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี ผู้นำจะต้องมีการปฏิบัติตนที่ดี บริหารคนในองค์กรมีความรักสามัคคี มีการร่วมมือร่วมใจในการทำงานและบริการประชาชนให้มีประสิทธิภาพ บริหารงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน มีการสร้างเครือข่ายในการให้ประชาชนรู้จักการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ในการเป็นพลเมือง เพื่อนำไปสู่การเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ และมีสถานที่หรือสภาพแวดล้อมในการให้บริการประชาชนด้วยความสะดวกสบาย มีสิ่งอำนวยความสะดวก

5.3 หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี มีหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้กับการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี ได้แก่ 1) หลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมประจำใจ ในการบริหารคน ซึ่งหากในองค์กรมีความเมตตาต่อกัน ช่วยเหลือในงานที่ทำ และมีการทำงานที่เที่ยงธรรมไม่เอินเอียงในพวกพ้องของตัวเอง องค์กรนั้นก็จะมีแต่ความเจริญและมีการบริหารคนที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับ พรทิพย์ อนุพันธ์ (2564: 265) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พรหมวิหาร 4 : กับการบริหารงานบุคคลในองค์กร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลเป็นหน้าที่ที่สำคัญมากในองค์กร เพราะคนคือองค์รวมของความซับซ้อนผู้บริหารจะต้องใช้ศาสตร์คือความรู้ และศิลป์คือทักษะหรือศิลปะในการสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลในด้านต่าง ๆ 2) หลักธรรมาภิบาล ประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมศักดิ์ ปรมานินท์ (2566: 145) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัย เรื่อง “การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี คือ หลักธรรมาภิบาล คือคุณธรรมของนักปกครองนักบริหารที่ดี (Good Governance) 3) หลักสัปปุริสธรรม 7 ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้ท้องถิ่นซึ่งเป็นบุคคลที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เลือกลมาเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน มีการช่วยเหลือการบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ไม่ว่า ประปา ไฟฟ้า ถนน ด้วยเหตุนี้ ผู้นำจะต้องมีความประพฤติที่ดี มีวิสัยทัศน์ ใช้หลักเหตุผลในการทำงานด้วยเหตุนี้หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ อุตตัญญูตา รู้ตน ธัมมัญญูตา รู้หลักและรู้จักเหตุ บุคคลัญญูตา รู้บุคคล ปริสัญญูตา รู้ชุมชน กาลัญญูตา รู้กาล อัตถัญญูตา รู้ความมุ่งหมาย และรู้จักผลและ มัตตัญญูตา รู้ประมาณ ตามลำดับ สอดคล้องกับ อภินันท์ เผือกผ่อง (2566: 151) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า

หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี หลักธรรมที่ทำให้ตนเองปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง รู้จักตนเอง ควบคุมตนเอง คือ สัปปริสธรรม 7 ได้แก่การเป็น ผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักกาลเวลา รู้จักประมาณ รู้จักชุมชน รู้จักบุคคลและรู้จักตนเอง 4) หลักสังคหวัตถุ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำใจของผู้อื่น ผูกไมตรีและเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ได้แก่ 1) ทาน มีการเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน 2) ปิยวาจา หรือ การใช้วาจาประสานไมตรี เหมาะสมกับกาลเทศะ 3) อตถจริยา หรือ ร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น 4) สมานัตตาเป็น การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ประพฤติเสมอดั้นเสมอปลาย สอดคล้องกับ ดิเรก นุ่นกล้า (2566: 151) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัด นครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี คือ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งหมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำใจของผู้อื่นผูกไมตรี และเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล โดยหลักธรรม ในสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1. ทาน: เกื้อกูลกันด้วยการให้ หมายถึง การให้ การเสียสละ หรือ การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ของ ๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น 2. ปิยวาจา: ใช้วาจาประสานไมตรี พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเหมาะสม 3. อตถจริยา: การทำงานร่วมกันจะต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังงาน (กาย) กำลังความคิด และกำลังทรัพย์ 4. สมานัตตา: ร่วมทุกข์ร่วมสุขในทุกคราว หมายถึง การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความ ประพฤติเสมอดั้นเสมอปลาย มีความเสมอภาค 5) หลักสัปปายะ ใช้สำหรับการมีสถานที่และ สภาพแวดล้อมที่ดี สามารถพัฒนาสถานที่ทำงานเพื่อรองรับผู้มาใช้บริการ ให้น่าอยู่ ร่มรื่น สะอาด มีน้ำดื่มบริการเมื่อมีประชาชนมาใช้บริการ ผู้ให้บริการมีการเข้าถึงประชาชน ให้บริการด้วยหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส สอดคล้องกับงานวิชาการของ พระโกศล เขมรโต (2565: 60) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุข ของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช” ไว้ว่า การประยุกต์หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุข สามารถพัฒนาในเรื่องสถานที่ที่เป็นศาสนสถานบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตลอดจนพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้น่าอยู่ ร่มรื่น สะอาด ไม่พลุกพล่าน ซึ่งคนในชุมชนเมื่ออยู่ในสถานที่เหมาะสมก็จะทำให้ได้รับอาหารที่ถูกสุขอนามัย สะอาด มีสุขภาพแข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี มีใจเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคี และที่สำคัญคนในชุมชนก็มีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อดำเนินชีวิตทำให้ชุมชนอยู่อย่างสงบสุข

5.4 การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในปัจจุบัน การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา ผู้นำขององค์กรจะต้องมีความรู้ความสามารถใน ด้านการบริหารงานในทางการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการใช้เครื่องมือในการบริหารงานที่เหมาะสม มีการใช้แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการมาแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการนำหลักธรรมมาส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีสามารถให้ระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานขององค์กรได้ดี

ยิ่งขึ้นไป 1. การครองตนสำหรับด้านการส่งเสริมการปฏิบัติตน โดยใช้หลักสัปปริสธรรม 7 กับผู้นำในการไปบริหารงานในหน้าที่ตามบทบาทของตน 2. การครองคน สำหรับด้านการส่งเสริมการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานและผู้รับบริการโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมครองใจ ที่ทำให้คนปฏิบัติในทางประเสริฐทั้งต่อตนเองและผู้อื่น 3) การครองงาน สำหรับด้านการส่งเสริมการปฏิบัติงาน ใช้หลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม 4) การครองเครือข่าย สำหรับการมีส่วนร่วม โดยใช้หลักสังคหัตถุการปฏิบัติงานตามระเบียบข้อบังคับและคู่มือการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ละหน่วยอย่างเคร่งครัด ด้วยการประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 5) การครองสถานที่ สำหรับสภาพแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา หลักธรรมที่ควรใช้ในการบูรณาการ คือหลักสัปปายะ 4 สอดคล้องกับ พระพงษ์ศักดิ์ สนตมโน (2563: 284) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องพุทธจริยธรรมเพื่อการบริหารองค์กรในยุคไทยแลนด์ 4.0 สรุปได้ว่า หลักพุทธจริยธรรมในการบริหารองค์กรยุค 4.0 นั้นประกอบด้วย หลักพุทธจริยธรรมในการครองตน เป็นหลักการประพฤติตามกฎระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด หลักพุทธจริยธรรมในการครองคน เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความเสมอภาคความเป็นธรรมแก่บุคคลในองค์กรและหลักพุทธจริยธรรมในการครองงาน เป็นหลักแห่งความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานซึ่งเป็นหลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จหรือทางสู่ความสำเร็จทั้งแก่ตนเองและสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชน ควรมีการร่วมมือในการจัดทำโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบให้ทั่วถึงและเป็นระบบ เพราะจากการศึกษาพบว่าผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนยังขาดการเข้าถึงประชาชนในพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชน มีผู้บริหารจะต้องนำหลักพรหมวิหาร 4 มายึดถือเป็นแนวทางในการบริหาร ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม เริ่มตั้งแต่การวางแผน การคัดเลือกคน การประเมินผลการปฏิบัติงาน จนกระทั่งการให้พินสภาพจากองค์กร ซึ่งผู้บริหารนอกจากจะมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานแล้ว ความเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจ และมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธา

3. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชน ควรให้มีการควบคุมติดตามและตรวจสอบ โดยมีประชาชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงาน และการทำงานในองค์กร และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสำนึกที่ดี

4. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชน สามารถนำหลักสัปปริสธรรมไปบริหารงานในหน้าที่ตามบทบาทของตน ต้องรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ เป็นอย่างดี และสามารถแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องรู้จักตนเอง มองตนเองว่า มีความพร้อมทั้งกาย วาจา และใจ การประพฤติตนที่เหมาะสม

5. หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาควรส่งเสริมให้คนไทยมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างถูกต้อง สร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา ที่ถูกต้องให้กับประชาชนและเยาวชนภายใต้บริบทหลักธรรมในการส่งเสริมการปกครองที่ดี

6. หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาควรจะได้ใส่ใจและมีความตั้งใจที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างตั้งใจจริงจัง ต้องปลูกฝังและสร้างคุณธรรม จริยธรรม สร้างความมีระเบียบวินัย และทรงไว้ซึ่งฐานานุศักดิ์ในเพศบรรพชิต ที่ได้รับความคาดหวังจากสังคมที่จะต้องเป็นแบบอย่างและเป็นผู้ นำในการสร้างคุณงามความดี อบรมสั่งสอนและถ่ายทอดเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้แก่ชาวโลกต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัย “การบูรณาการหลักธรรมในการครองตน (Oneself Control) ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติตน เพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช

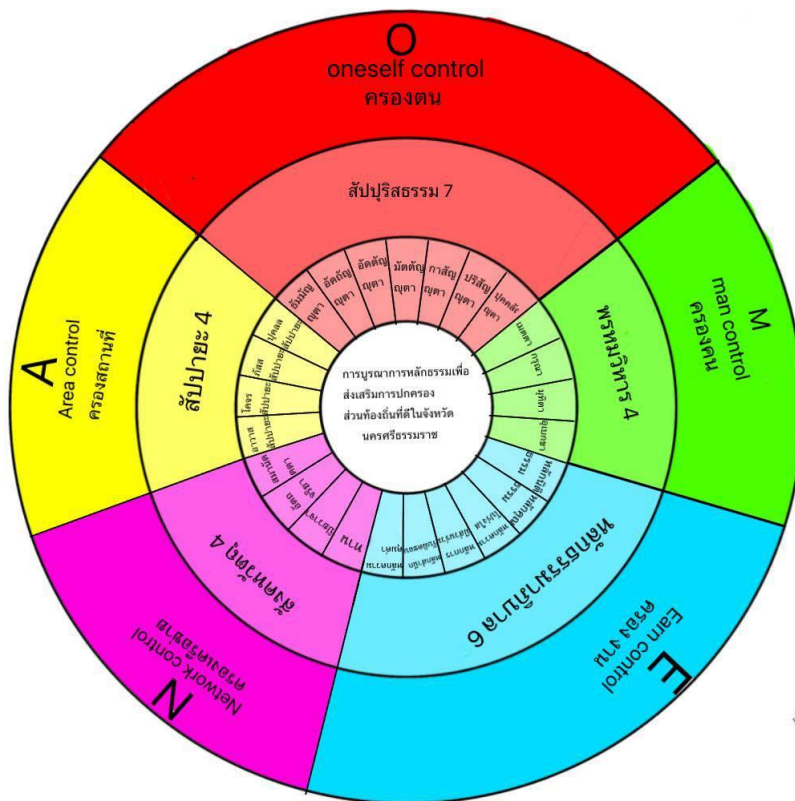
2. ควรทำการศึกษาวิจัย “การบูรณาการหลักธรรมในการครองคน (Man Control) ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช”

3. ควรทำการศึกษาวิจัย “การบูรณาการหลักธรรมของประชาชนในชุมชนแบบบูรณาการระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”

7. องค์ความรู้ที่ได้

การนำหลักธรรมมาส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีสามารถให้ระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานขององค์กรได้ดียิ่งขึ้นไป ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้แก่

- 1) การครองตน (Oneself Control) ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติตน โดยใช้หลักสัปปริสธรรม 7
- 2) การครองคน (Man Control) ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงาน
- 3) การครองงาน (Earn Control) ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติงาน โดยใช้หลักธรรมาภิบาล
- 4) การครองเครือข่าย (Network Control) ด้านการมีส่วนร่วม โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 5)
- การครองสถานที่ (Area Network) ด้านสภาพแวดล้อมที่ดี โดยใช้สัปปายะ 4 เรียกว่า Omena Model ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก นุ่นเกล้า. (2566). การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *ดุชนิพนธ์รัฐศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2564). การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- พระโกศล เขมรโต. (2565). การประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *Journal of Buddhist Anthropology*, 8(1), 59-70.
- พระพงษ์ศักดิ์ สนมโน. (2563). พุทธจริยธรรมเพื่อการบริหารองค์กรในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิชาการแห่งอนาคต*, 2(1), 284-292.
- พระมหาสมศักดิ์ ปรมานันท์. (2566). การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *ดุชนิพนธ์รัฐศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*.
- พรทิพย์ อนุพัฒน์ และคณะ. (2566). พรหมวิหาร 4: กับการบริหารงานบุคคลในองค์กร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร.*, 9(1), 255-266.

- พินิจ ลาภอนานนท์. (2532). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). **การรัฐประหารในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา. (2565). **ข้อมูลทั่วไป**. เข้าถึงได้จาก <https://www.nakhonlocal.go.th> (สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2565).
- สุนทรี ฉั่งเม้ง. (2563). ประสิทธิภาพในการให้บริการของสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา (สจจ.นศ.). **วารสารรามคำแหงมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 2(1), 1-10.
- อภิรักษ์ เผือกม่วง. (2566). การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ดีใน จังหวัดนครราชสีมา. **คฤณนิพนธ์รัฐศาสตรคฤณบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**.

แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

The Guidelines for Ethical Standard School Management Under
Surin Primary Educational Service Area Office 3

บัวสิทธิ์ ทองงาม, วสันต์ชัย กากแก้ว, ทรงเดช สอนใจ

Buasit Thongngam, Vasanchai Kakkeaw, Songdet Sonja

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surindra Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: buasit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 2) ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 และ 3) เสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนสุจริตของสถานศึกษา รวมทั้งหมด 294 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ปีการศึกษา 2566 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารทั่วไป การบริหารงานบุคคล ตามลำดับ
2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มี 5 มาตรฐาน จำนวน 27 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต
3. เสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.84$,

S.D. = 0.30) ความเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 4.76, S.D. = 0.35) และความเป็นประโยชน์ ($\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.29) อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: แนวทาง, การบริหารสถานศึกษา, มาตรฐานโรงเรียนสุจริต

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the current state of school management according to the ethical standard school under Surin primary educational service area office 3. 2) explore the approaches to school management according to the ethical standard school under Surin primary educational service area office 3; and 3) offer the approaches to school management according to the ethical standard school under Surin primary educational service area office 3. The sample size was determined using Taro Yamane's formula, in each school, one administrator and one teacher under Surin primary educational service area office 3 were selected, totaling 294 participants. Data collection was conducted using a 5-point Likert scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.81. Statistical methods for data analysis included frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation.

The research result found that:

1. The current state of school management according to the ethical standard school in the Surin primary educational service area office 3 is overall at the highest level, When considered by individual aspects, all areas are at the highest level. The average ratings from highest to lowest are: outcomes and success image, academic administration, budget administration, general administration, and personnel administration.

2. The guidelines for ethical standard school management under the Surin primary educational service area office 3, there are 5 standards with a total of 27 guidelines for ethical standard school management.

3. Offer the guidelines for ethical standard school management under the Surin primary educational service area office 3 indicates that the correctness, appropriateness, and feasibility are all at the highest level in every aspect. The findings revealed that the suitability ($\bar{X}$ = 4.84, S.D. = 0.30), feasibility ($\bar{X}$ = 4.76, S.D. = 0.35), and usefulness ($\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.29) of the

early childhood education management approaches were all rated at the highest level in every aspect.

Keywords: Guidelines, School Management, Ethical Standard School

1. บทนำ

โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) นี้ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 จนกล่าวได้ว่ามีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนสุจริตครบทุกแห่งในปี พ.ศ. 2560 จุดเน้นสำคัญของโครงการโรงเรียนสุจริตคือ เพื่อพัฒนานักเรียน ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ 1) ทักษะกระบวนการคิด 2) มีวินัย 3) ซื่อสัตย์สุจริต 4) อยู่อย่างพอเพียงและ 5) จิตสาธารณะ โดยได้มีการจัดทำมาตรฐานโรงเรียนสุจริตและแนวทางการดำเนินกิจกรรมขึ้น ผ่านการบริหารงานตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต 5 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 การบริหารงานวิชาการ มาตรฐานที่ 2 การบริหารงานงบประมาณ มาตรฐานที่ 3 การบริหารงานบุคคล มาตรฐานที่ 4 การบริหารทั่วไปและได้เพิ่มมาตรฐานที่ 5 ผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางให้โรงเรียนพัฒนาตนเองให้บรรลุตามเป้าหมายของโครงการได้อย่างราบรื่น ซึ่งมาตรฐานและแนวทางดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถใช้ในการนิเทศ แนะนำช่วยเหลือให้โรงเรียนดำเนินการตามโครงการโรงเรียนสุจริตได้อย่างมั่นใจ นอกจากนี้ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษายังได้ทำการวิจัยรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนสุจริต และริเริ่มแนวทางการดำเนินการประเมินโรงเรียนสุจริตพระราชทานขึ้น มีผลงานเชิงประจักษ์ปรากฏเด่นชัด มีโอกาสเข้ารับโล่รางวัลพระราชทาน เป็นขวัญกำลังใจให้แก่โรงเรียนที่ทุ่มเทพัฒนาในการสร้างคนดีให้บ้านเมืองอันจะส่งผลให้ประเทศเจริญก้าวหน้าไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566: ค)

โรงเรียนมี (โครงการโรงเรียนสุจริต) เป็นโครงการที่มีการจัดกิจกรรมที่เน้นถึงความสำคัญของการคิดอย่างมีเหตุผล มีคุณค่าความดี การรู้ผิดชอบชั่วดี การภูมิใจในการทำ ความดีและรังเกียจการโกง รวมถึงการเติบโตเป็นคนเก่งที่ไม่โกง โดยการเน้นทักษะ 5 ด้าน พัฒนาโรงเรียนสู่สากล มีความโปร่งใสเป็นธรรมตรวจสอบได้ ไม่คอร์รัปชัน การจัดกิจกรรมดังกล่าวเริ่มขึ้นจากการฝึกสอนเด็กในเรื่องง่าย ๆ เช่น การเคารพกฎกติกาพื้นฐานของสังคม การรู้จักต่อแถว ไม่พูดปด เพื่อให้เด็กเติบโตไปสามารถเคารพกฎของสังคมที่ใหญ่ขึ้นได้ (โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี, 2565: 1)

จากการศึกษาปัญหาพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสุจริต ไม่มีแผนหรือนโยบายในการสนับสนุนการบริหารงานของโรงเรียนสุจริตให้เป็นตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดที่โครงการได้กำหนดไว้ ทำให้มีการบริหารงานที่ไม่ชัดเจนและไม่มีความต่อเนื่อง จึงส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ไม่เป็นไปตามมาตรฐานของโรงเรียนสุจริต (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3, 2566: 3)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 เพื่อนำผลไปใช้เป็นข้อมูลและสารสนเทศ สำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองและการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต เปลี่ยนปัญหาและอุปสรรคให้เป็นโอกาส เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้และยั่งยืน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามมาตรฐานของโรงเรียนสุจริต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ประชากรในการวิจัยประกอบด้วย สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 3,762 คน จำนวนสถานศึกษา 4 ขนาด รวมทั้งหมด 233 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 147 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนสุจริตของสถานศึกษา 147 คน รวมเป็น 294 คน ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างกรณีทราบจำนวนประชากรแน่นอน (Finite population) โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973: 111) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Proportional Stratified Random Sampling) และกำหนดผู้ให้ข้อมูลแต่ละโรงเรียน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สำหรับเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 5 มาตรฐาน โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นผู้ตอบเป็นแบบสอบถามมาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 80 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต ซึ่งแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ระหว่าง 0.60 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.81

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนสุจริตของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. นำแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนสุจริตของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการศึกษาให้ทราบและขอรับแบบสอบถามคืนหลังจากตอบแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล

3. รวบรวมแบบสอบถามที่กรอกข้อมูลเรียบร้อยแล้วแต่ละชุดนำไปลงรหัส

4. การประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. สรุปผลการวิจัย

แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สรุปผลได้ดังนี้

4.1 สภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

1. ระดับสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวม

การบริหารโรงเรียนมาตรฐานโรงเรียน สุจริต	สภาพปัจจุบัน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การบริหารงานวิชาการ (academic administration)	4.62	0.47	มากที่สุด
2. การบริหารงานงบประมาณ (budgeting administration)	4.58	0.55	มากที่สุด
3. การบริหารงานบุคคล (personnel administration)	4.55	0.49	มากที่สุด
4. การบริหารทั่วไป (general administration)	4.56	0.49	มากที่สุด
5. ผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ (result and the accomplishment)	4.64	0.47	มากที่สุด
รวม	4.59	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต การบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ (result and the accomplishment) ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.47) การบริหารงานวิชาการ (academic administration) ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.47) การบริหารงานงบประมาณ (budgeting administration) ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.55) การบริหารทั่วไป (general administration) ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.49) การบริหารงานบุคคล (personnel administration) ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.49) ตามลำดับ

4.2 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1) การบริหารงานวิชาการ (academic administration) 2) การบริหารงานงบประมาณ (budgeting administration) 3) การการบริหารงานบุคคล (personnel administration) 4) การบริหารทั่วไป (general administration) 5) ผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ (result and the accomplishment) ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน 16 ด้าน 27 แนวทาง ได้แก่ 1. การจัดการเรียนรู้ (learning) 2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมโครงการ

โรงเรียนสุจริต (support project) 3. การนิเทศภายใน (internal supervision) 4. การบริการด้านวิชาการ (academic administration) 5. การวางแผนงบประมาณ (budget planning) 6. การใช้จ่ายงบประมาณ (budget spending) 7. การติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณ (follow up) 8. การพัฒนาบุคลากร (personnel development) 9. การจัดกิจกรรมส่งเสริมโครงการโรงเรียนสุจริต (support project) 10. การจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน (organizing the atmosphere) 11. ความสัมพันธ์กับชุมชน (community relations) 12. ผู้บริหาร (administrator) 13. ครู (teacher) 14. นักเรียน (student) 15. โรงเรียน (school) 16. ชุมชน (community)

4.3 เสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ผลการประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 27 แนวทางปรากฏผล ดังนี้ ผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.30) ผลการประเมินความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.35) ผลการประเมินความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.29) อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

5. อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล เพื่อเป็นการขยายผลการวิจัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป ดังนี้

5.1 สภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริตสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้มีการกำหนดแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต มาเพื่อการบริหารจัดการ มีแนวทางการขับเคลื่อนจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วสันต์ บุญประสม (2562: 93) ได้ทำงานวิจัย เรื่องการพัฒนาการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนสุจริตโรงเรียนบ้านตุงลอย อำเภอมุกดาหาร จังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ จากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนสุจริต เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะ 5 ประการให้นักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วชิรวิทย์ นิตพันธ์ และสุวิทย์

ภาณุจารี (2563: 94) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานโรงเรียนสุจริตของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่าการประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารโรงเรียนสุจริตของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่ได้กำหนดสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Robert D. Corbett (2011: 95) ได้ศึกษาการวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน พบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นหนึ่งในภารกิจของโรงเรียนที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบ ดังนั้น ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียน จะต้องได้รับการสนับสนุนจากชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทำอย่างเป็นกิจวัตร โดยทางโรงเรียนจะต้องมีการจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อให้ นักเรียนได้มีส่วนร่วม และเกิดการพัฒนาอย่างมีขั้นตอน มีกระบวนการที่ชัดเจน มีการบูรณาการให้เข้ากับบทเรียน ประสบการณ์ และชีวิตของนักเรียน

5.2 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

พบว่า แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน 27 แนวทางย่อย ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ (academic administration) 1. การจัดการเรียนรู้ (learning) 1) ครูใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผลนักเรียนที่หลากหลายและเหมาะสมตามโครงการโรงเรียนสุจริตอย่างเที่ยงตรง 2) ครูมีงานวิจัยที่สอดคล้องกับคุณลักษณะ 5 ประการของโครงการโรงเรียนสุจริต 2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมโครงการโรงเรียนสุจริต (support project) 3) ครูสรุปและรายงานผลการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนสุจริต ถูกต้องตามรูปแบบและแนวทางที่กำหนด 3. การนิเทศภายใน (internal supervision) 4) โรงเรียนแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการนิเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการโรงเรียนสุจริต 5) โรงเรียนจัดให้มีการประชุมสัมมนา ศึกษาดูงานเพื่อเปิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ 4. การบริการด้านวิชาการ (academic administration) 6) โรงเรียนมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนสุจริตทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 7) โรงเรียนมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนสุจริตแต่ละสถานศึกษาทั้งในและนอกเขตพื้นที่การศึกษา การบริหารงานงบประมาณ (budgeting administration) 5. การวางแผนงบประมาณ (budget planning) 8) โรงเรียนมีหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิบัติงานการใช้จ่ายงบประมาณที่ชัดเจน และเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนได้ 9) ผู้บริหารสถานศึกษาประชุมพบปะพูดคุยกับบุคลากรภายในสถานศึกษาการใช้จ่ายเงินงบประมาณอย่างประหยัด และคุ้มค่า 6. การใช้จ่ายงบประมาณ (budget spending) 10) ผู้รับผิดชอบแต่ละโครงการ/กิจกรรมใช้จ่ายงบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์ 11) โรงเรียนมีการเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามระเบียบของทางราชการอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้

7. การติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณ (follow up) 12) คณะกรรมการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณของโรงเรียนต่อผู้บังคับบัญชาทุกครั้ง 13) โรงเรียนยึดตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ การบริหารงานบุคคล (personnel administration) 8. การพัฒนาบุคลากร (personnel development) 14) โรงเรียนมีการสรุปและรายงานผลการพัฒนาบุคลากรของโครงการ โรงเรียนสุจริตอย่างสม่ำเสมอ 15) โรงเรียนสนับสนุนงบประมาณให้บุคลากรในการพัฒนา และแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า 9. การจัดกิจกรรมส่งเสริมโครงการ โรงเรียนสุจริต (support project) 16) โรงเรียนมีการมอบรางวัล (โล่/เกียรติบัตร/อื่นๆ) ให้แก่ บุคลากรที่เป็นแบบอย่าง 17) โรงเรียนมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำผลงานโครงการ โรงเรียนสุจริตไปใช้ในการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ การบริหารทั่วไป (general administration) 10. การจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน (organizing the atmosphere) 18) บุคลากรภายในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการบำรุงดูแลรักษา และใช้อาคารสถานที่ด้วยความ สมัยครี และเกิดประโยชน์สูงสุด 19) โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การใช้ อาคารสถานที่ และรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ 11.ความสัมพันธ์กับชุมชน (community relations) 20) โรงเรียนมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานด้านความสัมพันธ์ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม 21) โรงเรียนมีการประเมินความพึงพอใจของชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินโครงการโรงเรียนสุจริต ผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ (result and the accomplishment) 12. ผู้บริหาร (administrator) 22) ผู้บริหารบรรลุตามยุทธศาสตร์และ มาตรการในการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล 13. ครู (teacher) 23) ครูดำรงชีวิตโดยยึดคุณลักษณะ 5 ประการของโครงการโรงเรียนสุจริต และเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนและบุคคลทั่วไป 14. นักเรียน (student) 24) โรงเรียนมี การมอบรางวัล/เกียรติบัตร/อื่นๆ ให้แก่นักเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดี 15. โรงเรียน (school) 25) โรงเรียนมีการพัฒนายุทธศาสตร์ จัดกิจกรรม กำหนดมาตรการ และดำเนินการตาม มาตรฐานโรงเรียนสุจริตให้เป็นสถานศึกษาโปร่งใส 26) โรงเรียนมีการบริหารงานตามภารกิจ หลักของสถานศึกษาอย่างมีส่วนร่วม โปร่งใส และตรวจสอบได้ 16. ชุมชน (community) 27) ชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งเป็น ป.ป.ช. สพฐ. ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการ ป้องกันการทุจริต

5.3 เสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจาก การศึกษาแนวคิดหลักการเกี่ยวกับแนวทางการบริหาร สถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต และการสังเคราะห์วิธีการพัฒนาการบริหาร สถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต โดยวิธีการกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาตาม

มาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ประกอบไปด้วย 5 มาตรฐาน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารทั่วไป 5) ผลลัพธ์และภาพความสำเร็จ ประกอบด้วย 27 แนวทาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีรพงษ์ ชูพันธุ์ (2562: 92) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินแนวทางการดำเนินงานมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาอื่นๆต่อไปได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชดาพร เสนามาตย์ (2561: 90) ได้ศึกษารูปแบบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า การประเมินรูปแบบซึ่งตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์การนำไปใช้ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จักรภพ ไสกระจำจ (2560: 87) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษานำผลไปใช้เป็นข้อมูลและสารสนเทศ สำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองและการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต เปลี่ยนปัญหาและอุปสรรคให้เป็นโอกาส เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้และยั่งยืน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประสพผลสำเร็จและเป็นไปตามมาตรฐานของโรงเรียนสุจริต

2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต ตามความเหมาะสมของบริบท

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์

2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต ที่จะส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานกับโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์

3. ควรพัฒนาหลักสูตร ผีกรอบรม จัดกิจกรรมแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต ไปใช้จริงในโรงเรียนเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแนวทาง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 27 แนวทาง ได้แก่

เอกสารอ้างอิง

จักรภาพ ไสกระจำง. (2560). รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนสุจริต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

- ธีรพงษ์ ชูพันธุ์. (2562). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติด และอบายมุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา.** คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัชตาพร เสนามาตย์. (2561). รูปแบบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสุจริต สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.** คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี). (2565). **รายงานผลการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนสุจริต ปีงบประมาณ 2565.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร.
- วชิรวิทย์ นิตพันธ์ และสุวิทย์ ภาณุจारी. (2563). รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนสุจริตของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 6(2), 84-98.**
- วสันต์ บุญประสม. (2562). การพัฒนาการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนสุจริต โรงเรียนบ้านตุงลอย อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา** คณะครุศาสตร์: บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. (2566). **แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน สพป.สุรินทร์ เขต 3.** กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). **แนวทางการประเมินโรงเรียนตามมาตรฐานโรงเรียนสุจริต.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Robert D. Corbett. (2011). **An Exploration of The School's Role in Moral development (Doctoral dissertation).** Burnaby: Simon Fraser University.
- Taro, Yamane. (1973). **Statistics an introductory analysis.** New York: Harper and Row.

ผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา

The Development of Reading Comprehension of Prathomsuksa 4
Stunents by Using Six Steps for Students Development
Techniques with Games

มนีนรินทร์ บุญลума, ระพิน ชูชื่น, ศิริพร อยู่ประเสริฐ

Maneerin Boonluma, Rapin Chucheun, Siriporn Yooprasert

มหาวิทยาลัยราชธานี

Ratchathani University

Corresponding Author, E-mail: m6353024@rtu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นหาประสิทธิภาพของเทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้นก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยการสอนเทคนิคบันได 6 ขั้น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองผือ จำนวน 21 คน ปีการศึกษา 2566 ใช้วิธีการเลือกแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน แบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้นร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ E1/E2 และแบบทดสอบที่แบบ Dependent Sample

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 90.60/87.57 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์
2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดการการเรียนรู้เทคนิคบันได 6 ขั้น พบว่า หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05
3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น พบว่า ระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.41)

คำสำคัญ: การอ่านจับใจความสำคัญ, เทคนิคบันได 6 ขั้น, เกมการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to find out the effectiveness of the 6-step ladder technique in combination with educational game activities. To be effective according to the 80/80 criteria 2) Compare the ability to read and understand main points using the 6-step ladder technique before and after studying and 3) Study student satisfaction with the development of reading comprehension by teaching the 6-step ladder technique to 21 Grade 4 students at Ban Nong Phue School, academic year 2023, Use the group selection method sampling method. The tools used in the research include 8 learning management plans, pre-study and post-study achievement measures. Questionnaire on student satisfaction with learning management using the 6-step ladder technique combined with educational game activities. Data analysis includes mean and standard deviation. Determining the effectiveness of learning management plans using E1/E2 and t-tests. Dependent Sample.

The research results found that:

1. The efficiency of the learning management plan is 90.60/87.57, effective according to the criteria.
2. Comparative results of academic achievement Using learning management using the 6-step ladder technique, it was found that after studying was significantly higher than before studying, .05.
3. The results of the study of student satisfaction after organizing learning using the 6-step ladder technique found that the overall level of satisfaction was at the highest level. ($\bar{X} = 4.78$,S.D. = 0.41).

Keywords: Reading Comprehension, 6 Step Ladder Technique, Educational

1. บทนำ

การสอนภาษาไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแนวความคิดไปจากเดิม ไม่เน้นการอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่จะเน้นการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ภาษาในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตและปัญหาของสังคม เน้นการสอนภาษาในฐานะเครื่องมือของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองสามารถนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเองนอกจากนั้นยังต้องสอนภาษาเพื่อพัฒนาความคิดผู้เรียนที่มีความคิดต้องมีประสิทธิภาพและประมวลคำมาพอที่จะสร้างความคิดได้ลึกซึ้งคิดได้อย่างชาญฉลาดรอบคอบขณะเดียวกันการสอนภาษาไทย การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาใช้เป็นหลักเพื่อสร้าง พื้นฐานการคิด การเรียนรู้

และการแก้ปัญหา เป็นการเรียนรู้เพื่อการสื่อสารให้สามารถรับรู้ข้อมูล ข่าวสารได้อย่างพินิจพิเคราะห์ สามารถเลือกใช้คำ เรียบเรียงความคิด ความรู้และการใช้ภาษาได้ อย่างถูกต้องตามเกณฑ์ ตรงความหมาย และมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 1) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้คิดเป็นทำเป็นรักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผู้สอนต้องสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้หลักและวิธีการเรียนรู้ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม เช่น การอ่านจึงเป็นวิธีการที่จะช่วยให้ประชากรได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และแนวคิดใหม่ๆ อันจะเป็นการพัฒนาตนเองและ ให้การส่งเสริมสนับสนุนมาอย่างต่อเนื่องอีกทั้งยังมีหน่วยงานทุกภาคส่วนร่วมกันจัดกิจกรรมและรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน กับรัฐบาลได้กำหนดนโยบาย ปฏิรูปการศึกษาทั้งในด้านคุณภาพประสิทธิภาพ และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยมุ่งแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพโอกาสและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประเทศโดยให้มีความเชื่อมโยงและส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561: 1) ดังนั้นในด้านกระบวนการสอนของครูจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยผู้สอนจะต้องเน้นให้ผู้เรียนได้คิดลงมือทำและการค้นหาความรู้มากกว่าการสอนที่มุ่งเน้นเนื้อหาเพียงอย่างเดียวการสอนภาษาไทยให้เกิดประสิทธิภาพตามจุดประสงค์ของหลักสูตรนั้น

จากการสอนวิชาภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองผือ จังหวัดอุบลราชธานีพบว่านักเรียนไม่มีความกระตือรือร้นและสนใจเท่าที่ควรผลการประเมินด้านการอ่านของนักเรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจสอดคล้องกับผลการประเมินคุณภาพระดับชาติ ปี พ.ศ. 2564 โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ประกาศผลสอบ (NT) วิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ย 35.65 คะแนน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564: 2) จากผลคะแนนที่มีแนวโน้มที่ต่ำลงแสดงให้เห็นถึงปัญหาทางการศึกษาที่สำคัญที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วนแนวทางในการแก้ปัญหานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย คือ การจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญความสามารถที่จำเป็นในการประสบความสำเร็จในสังคมสมัยใหม่ช่วงหลายปีที่ผ่านมากลุ่มนักวิชาการและหน่วยงานของรัฐได้เตรียมพร้อมและส่งเสริมทักษะพื้นฐานเหล่านี้เพื่อเตรียมบุคลากรให้พร้อมสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในขณะที่เราอาจเห็นความแตกต่างเล็กน้อยในการอธิบายและกำหนดทักษะในศตวรรษที่ 21 จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้, ทักษะการอ่านออกเขียนได้, ทักษะชีวิต (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558: 3)

จากการศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว ข้างต้นพบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนใจในการเรียนมากขึ้นจึงใช้วิธีการแก้ปัญหาเด็กอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ด้วยเทคนิคบันได 6 ขั้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการสนับสนุนของ สพฐ. ในขณะนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนนอกจากจะทำให้เด็กนักเรียนอ่านออกเขียนได้อย่างได้ผลแล้วยังทำให้นักเรียนได้ฝึกตัวเองในเรื่องระเบียบวินัยความรับผิดชอบความภูมิใจในความสำเร็จของตนเองและเชื่อว่านักเรียนจะมีความสมบูรณ์ทั้งทักษะการเรียนรู้ทักษะชีวิตและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ติดตัวแบบถาวร ดังเช่น ศิริลักษณ์ ชมพุดำ (2561: 4) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะการอ่านเขียนคือพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ เป็นเครื่องมือที่จะทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองและป้องกันไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทางหลุดไปสู่หลุมดำของสังคมและกว่า 20 ปีของการสอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา ระดับ ป.4-ป.5 และสังเกตเห็นว่าในแต่ละห้องจะมีนักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านเขียนเกินครึ่งจึงมองเห็นปัญหาและไม่ได้นิ่งนอนใจเริ่มแก้ปัญหาโดยการสอนเพิ่มเติมให้กลุ่มที่มีปัญหาการอ่านเขียนทั้งในห้องและนอกเวลาเมื่อเห็นว่าการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนต้องแก้ไขให้เร็วที่สุดจึงออกแบบเครื่องมือใช้ทำกิจกรรมเพื่อตอบโจทย์ให้ตรงกับปัญหาเพื่อแก้ปัญหานี้จึงคิดค้นวิธีด้วยการใช้บันได 6 ขั้น สร้างการเรียนรู้ร่วมกับเกมการศึกษาให้มีทักษะด้านภาษาไทยค่อนข้างดี

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้การเรียนการสอนแบบเทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง ผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้นร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำหรับโรงเรียนบ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนเทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาทางการเรียนวิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนการสอนเทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยวิธีการสอนแบบเทคนิคบันได 6 ขั้นร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาในขอบเขตของการวิจัยผลการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองผือ จำนวน 2 ห้อง 41 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหนองผือ จำนวน 21 คน ห้องที่ 4/2 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา เรื่องของการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เนื้อหาสาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท1.1 ใช้กระบวนการสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน ตัวชี้วัด ป.4/1 อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองได้ถูกต้อง ตัวชี้วัด ป.4/3 อ่านเรื่องสั้น ๆ ตามเวลาที่กำหนดและตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน และตัวชี้วัด ป.4/6 สรุปความรู้และข้อคิดจากเรื่องที่อ่านเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยมีเนื้อหา 1 หน่วยการเรียนรู้คือการอ่านจับใจความโดยแบ่งเนื้อหาเป็น 8 แผนการเรียนรู้จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 ชั่วโมง ดังนี้ 1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การอ่านจับใจความ 1, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การอ่านจับใจความ 2, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การอ่านจับใจความ 3, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การอ่านจับใจความ, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง การอ่านจับใจความบทเรียน, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง การอ่านจับใจความบทเรียน, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง การอ่านจับใจความ, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง การอ่านจับใจความบทเรียน 2. แบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ระหว่าง 0.20 - 0.80 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.67-1.00 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.99

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยอธิบายจุดมุ่งหมายในการวิจัยให้นักเรียนทราบเพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
2. ให้นักเรียนทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน
3. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 8 แผน
4. เมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยทำการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและให้นักเรียนประเมินความพึงพอใจโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนด้วยด้วยเทคนิคบันได 6 ขั้นร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สัปดาห์ละ 2–3 ชั่วโมงรวม 8 ชั่วโมง ไม่รวมการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ (E1/E2) โดยใช้รูปแบบการสอนโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาทางการเรียนวิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนเท่ากับร้อยละ 39.14 และคะแนนหลังเรียนเท่ากับร้อยละ 87.57 มีค่าคะแนนระหว่างเรียน (E_1) เท่ากับ 90.60 และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 87.57 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80

2. ทดสอบสมมติฐานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้รูปแบบการสอนโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ซึ่งคำนวณโดยการทดสอบค่าทีแบบ Dependent Sample

3. การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจที่มีหลังการจัดการจัดการเรียนรู้ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้รูปแบบการสอนโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาโดยการนำคะแนนที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามมาแปลความหมายตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดไว้ในภาพรวมทุกรายการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.41)

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลหาประสิทธิภาพของการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ t-test (Dependent Samples) ปรากฏดังตารางที่ 3

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษา

4.1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ 90.60/87.57 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80

คะแนน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบย่อย (E_1)	80	71.74	3.77	90.60
คะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (E_2)	30	29.19	0.73	87.57
ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ (E_1/E_2) เท่ากับ 90.60/87.57				

4.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ผ่านการจัดการเรียนรู้การพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80 ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	21	30	13.14	0.84	83.18*	.000
หลังเรียน	21	30	29.19	0.73		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ปรากฏผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยความตั้งใจมากขึ้น	4.76	0.60	มากที่สุด
2. นักเรียนเรียนรู้อย่างสนุกสนาน	4.90	0.29	มากที่สุด

3. นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.61	0.65	มากที่สุด
4. นักเรียนมีโอกาสดำเนินงานร่วมกับเพื่อนมากขึ้น	4.90	0.29	มากที่สุด
5. นักเรียนมีโอกาสดำเนินงานของตนเองกับเพื่อน	4.80	0.49	มากที่สุด
6. ครูดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ตลอดระยะเวลาที่ร่วมกิจกรรม	4.52	0.73	มากที่สุด
7. ครูให้ข้อเสนอแนะในการเรียนแก่นักเรียน อย่างสม่ำเสมอ	4.76	0.52	มากที่สุด
8. ครูแนะนำและกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักคิด	4.52	0.73	มากที่สุด
9. เนื้อหาที่น่าสนใจให้อ่านในแผนการจัดการเรียนรู้ น่าสนใจ	4.57	0.72	มากที่สุด
10. รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ให้ความเพลิดเพลินและน่าสนใจ	4.61	0.65	มากที่สุด
11. กิจกรรมการอ่านจับใจความสำคัญ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน	4.76	0.52	มากที่สุด
12. การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญได้ดี	5	0	มากที่สุด
13. กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน	5	0	มากที่สุด
14. กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา	5	0	มากที่สุด
15. การเรียนโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาเป็นสื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น	5	0	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.77	0.41	มากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง ผลการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษามีผลการวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

5.1 การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคบันได 6 ขั้น วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.60/87.57 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ตรงตามวัตถุประสงค์ทั้งนี้เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบเพื่อช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านการอ่านและนักเรียนสามารถจับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนใจการเรียนมากขึ้นสอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคบันได 6 ขั้น ของผู้วิจัยในบันไดขั้นที่ 6 หาใจความสำคัญได้ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นอย่างชัดเจนว่านักเรียนมีการหาใจความสำคัญได้ทุกบทอ่านผู้เรียนสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้นอกจากนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษามาตรฐาน 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่านและศึกษาตัวชี้วัดมาอย่างดีที่ตรงเรื่องที่น่าสนใจเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สติถาภรณ์ ศรีหิรัญ (2560: 54) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการ

อ่านจับใจความสำคัญคือ 1) ผู้อ่านต้องทราบประเภทของงานเขียนก่อนเพื่อเป็นแนวทาง 2) อ่านคร่าว ๆ ในรอบแรก จะช่วยให้ผู้อ่านจับเค้าความของข้อความย่อหน้า 3) สังเกตคำสำคัญ (key word) การสังเกตคำสำคัญในย่อหน้าคำที่พบบ่อยสาเหตุที่ควรสังเกตคำสำคัญก็เพราะข้อความส่วนที่มี คำสำคัญมักจะสื่อถึงสาระสำคัญของเรื่อง 4) ตั้งคำถามว่า “ย่อหน้านั้นเสนอเรื่องเกี่ยวกับอะไร” เป็นกรอบแนวทางการจับใจความสำคัญ 5) จดบันทึกสาระสำคัญเมื่อวิเคราะห์ใจความหลักและใจความรองของข้อความ 1 ย่อหน้าได้แล้วให้จดบันทึกไว้หากข้อความหนึ่งย่อหน้านั้นมีขนาดยาวและมีเนื้อหาสาระซับซ้อนผู้อ่านอาจจดบันทึกสาระสำคัญเป็นผังมโนทัศน์ (Mind Mapping) ก็ได้ 6) ทบทวนใจความสำคัญกับเนื้อความย่อหน้านั้น ๆ หากไม่สอดคล้องก็แก้ไขและปรับปรุงจนกว่าจะรู้สึกว่าย่อก่อนที่จะสังเคราะห์และบันทึกย่อความของเรื่องและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ และบาหยัน อิมสำราญ (2550: 54) กล่าวถึงขั้นตอนการหาใจความรองโดยการหาใจความสำคัญที่เด่นชัดก่อนและหาใจความรองหรือพลความใจความรองแบ่งได้ คือ 1) ประเภทความคิดย่อยมีความสำคัญลดหลั่นลงมาจากใจความสำคัญผู้วิจัยจึงต้องเสนอความคิดย่อยเพื่อเสริมให้ใจความสำคัญสมบูรณ์ครบถ้วน 2) ใจความประเภทรายละเอียดอธิบาย เช่น ตัวอย่าง หลักฐานและสถิติตัวเลขหรือเปรียบเทียบขยายใจความสำคัญแม้เราจะไม่ใช่ใจความรองแต่ก็มีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้มากขึ้นการที่ผู้วิจัยเลือกใช้สื่อที่กล่าวมาข้างต้นประกอบการสอนอ่านจับใจความสำคัญจะช่วยให้ดึงดูดความสนใจของนักเรียนในการเรียนรู้ซึ่งแต่ละกิจกรรมก็จะใช้สื่อที่แตกต่างกันเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการอ่านจับใจความสำคัญที่สอนส่งผลให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้และยังสอดคล้องกับวิรุฬ ลิลาพฤทธิ (2550: 54) ได้กล่าวถึงหลักในการเลือกใช้สื่อในการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ คุณครูควรใช้สื่อที่เหมาะสมสำหรับการสนองเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับระดับความเข้าใจของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิดผลการทดสอบการอ่านจับใจความสำคัญสามารถอภิปรายผลได้ว่าการประเมินความสามารถด้านการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนแสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้นส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญร้อยละ 70.42 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันภาษาไทยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564: 55) ได้กล่าวว่าควรมีการพัฒนาสมรรถนะการอ่านให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้เทคนิคการอ่านจับใจความสำคัญซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งในการเรียนและการทำข้อสอบที่เกี่ยวข้องในการอ่านต่อไปและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

5.2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

วิชาภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนพบว่าก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 13.04 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนเรียนเท่ากับ 0.84 คิดเป็นร้อยละ 39.14 คะแนน 274 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 29.19 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนเรียนเท่ากับ 0.73 คิดเป็นร้อยละ 87.57 คะแนน 613 ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยและแสดงให้เห็นว่าคะแนน

หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องจากวิธีการสอนแบบเทคนิคบันได 6 ขั้น เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานร่วมกันแบบร่วมมือ มีปฏิสัมพันธ์มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิมไปสู่องค์ความรู้ใหม่สอดคล้องและตรงกับทฤษฎีของ ทิตินา แชนนี (2562 : 55) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการว่า การนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ส่งเสริมให้รู้จักที่จะเรียนรู้ค้นคว้าด้วยตนเองสามารถที่เปลี่ยนความรู้ที่ได้กับเพื่อน ๆ ได้ การสอนแบบเทคนิคบันได 6 ขั้น จะช่วยให้พัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านการอ่านการเรียนรู้ในระดับสูงขั้นรวมทั้งยังรวมไปถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนในการประเมินต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในด้านการอ่านต่อไปตรงกับแนวคิดของ สุรศักดิ์ แย้มอุ่ม (2564: 55) ที่อธิบายว่าการพัฒนาสมรรถนะการอ่านด้วยเทคนิคบันได 6 ขั้น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านอ่างทองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่องการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือหน่วยการเรียนรู้ฐานพัฒนาสมรรถนะการอ่านด้วยเทคนิคบันได 6 ขั้น และยังมี การออกแบบกระบวนการบันได 6 ขั้น มีการพัฒนาให้อ่านออกเขียนได้ผู้เรียนสามารถสามารถจับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้ทุกรูปแบบสามารถนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้บันได 6 ขั้น มาฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญได้มีจุดเด่นคือในแต่ละขั้นจะค่อย ๆ ย่อยเนื้อหาออกเป็นขั้นเริ่มจากง่ายไปหายากและซับซ้อนยิ่งขึ้น และตรงกับแนวคิดของ ศิริลักษณ์ ชมพุดำ (2561: 55) ที่ได้อธิบายว่าการออกแบบกระบวนการบันได 6 ขั้น พัฒนาให้อ่านออกเขียนได้ มีจุดเด่นคือในแต่ละขั้นจะค่อย ๆ ย่อยเนื้อหาออกเป็นขั้นเริ่มจากง่ายไปหายากและซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำให้ครูกำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้นักเรียนตามขั้นตอนทีละขั้นโดยไม่ข้ามขั้นเห็นความสำเร็จง่ายนักเรียนจะเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนเมื่อประสบผลสำเร็จนักเรียนจะรู้สึกภูมิใจในตัวเองมีความมั่นใจว่าตัวเองเรียนรู้ได้ครูสามารถวัดผลประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียนในแต่ละขั้นอย่างชัดเจนและพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยด้วยกระบวนการสอนแบบเทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

5.3 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชาภาษาไทย โดยการใช้รูปแบบการสอนแบบเทคนิคบันได 6 ขั้น พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุดโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.41 โดยผู้วิจัยได้อภิปรายไว้ 4 ลำดับ ดังนี้

การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญได้ดี นักเรียนมีความพึงพอใจในการอ่านจับใจความสำคัญในระดับมากที่สุดทั้งนี้เพราะการอ่านจับใจความเป็นตัวช่วยที่ดีสำหรับการเรียนยิ่งนักเรียนสามารถอ่านจับใจความได้ดีจะทำให้ นักเรียนตีความข้อสอบและเรื่องที่อ่านได้ดีขึ้นรู้ว่าข้อกำลังถามหาอะไรโจทย์ให้ข้อมูลอะไรมาบ้างแล้วจะนำข้อมูลเหล่านั้นไปตอบคำถามที่ข้อสอบถามได้อย่างไรซึ่งในปัจจุบันทั้งข้อสอบ ในชั้นเรียนหรือข้อสอบสำหรับการสอบเข้าโรงเรียนมัธยมหรือสอบเข้ามหาวิทยาลัยก็ล้วนให้ ความสำคัญกับทักษะการอ่านจับใจความทั้งนั้น มีทั้งการทดสอบการจับประเด็นสำคัญ การวิเคราะห์รายละเอียดและการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งที่อ่าน ซึ่งจำเป็นต้องมีพื้นฐานการ อ่านจับใจความที่ดี นักเรียนจึงเลือกข้อนี้เป็นลำดับต้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อติศร ขาวสะอาด (2555: 56) ได้อธิบายไว้ว่า การอ่านจับใจความเป็นทักษะสำคัญช่วยให้เข้าใจ เรื่องที่อ่านรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนใช้ทักษะนี้เป็นเครื่องมือในการหาความรู้พร้อมทั้งยังทำ ให้มีความสุขในการดำรงชีวิต กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนเป็น การฝึกอ่านจับใจความเป็นการเริ่มนิสัยการอ่านที่ดี หากเด็กสามารถจับใจความสำคัญและ เข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ก็จะมีความรู้มากขึ้นเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการอ่าน และจะมีความสนใจ ในการอ่านสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ตรงกับแนวคิดของ อารมณ์ ใจเที่ยง (2556: 56) ได้อธิบายว่า การสอนมีหลายรูปแบบตามพรศนะของผู้เรียน ผู้สอนอาจจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และความถนัดของตนหรือผู้สอนอาจวางรูปแบบการสอนของตนขึ้นใช้ตามความเหมาะสม และความสามารถของนักเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาและเวลาทั้งนี้เพราะการอ่านจับใจความ สำคัญประเด็นหรือสาระสำคัญภายในเรื่องที่อ่านนับเป็นหัวใจหลักของการอ่านทุกประเภท เพราะการอ่านที่ดีคือการอ่านแล้วเข้าใจว่าสิ่งที่อ่านคืออะไรเนื้อหาหรือใจความอย่างไรจึง จะสามารถนำสิ่งที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ต่อได้ถ้านักเรียนอ่านเนื้อหาที่เยอะและเรื่อง ยาว ๆ ก็อาจก่อให้เกิดการทำความเข้าใจสิ่งที่อ่านว่าหรือใจความสำคัญอะไรรู้ลำดับเหตุการณ์ เข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้เขียนได้ทันเวลาที่กำหนดตามความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของ การเรียนรู้สาระการเรียนรู้ เวลา และผู้เรียน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ วารินทร์ แก้วอุไร (2560: 56) ได้อธิบายว่า รูปแบบหรือเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยผู้สอนสามารถ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ทั้งรายบุคคลหรือแบบกลุ่มโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ เวลา และผู้เรียน

การเรียนรู้โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาเป็นสื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหามากขึ้นนักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ เทคนิคบันได 6 ขั้น การอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น โดยเริ่มจากการอ่านสิ่งง่าย ๆ เช่นการอ่านนิทาน หรือการอ่านเรื่องสั้นสนุกแล้วถามแก่นเรื่องหรือข้อคิดที่ได้การอ่านเรื่อง สั้นแล้วตอบลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ และการนำเกมเข้ามาเป็นตัวช่วยในการจัดการเรียนการสอนสามารถนำไปใช้ได้ทั้งในชั้นนำเข้าสู่บทเรียนตรงกับแนวคิดของ กุลิสรา จิตรชญาวนิช

(2564: 56) ได้อธิบายว่าการนำเกมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนสามารถนำไปใช้ได้ทั้งในชั้นนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานในเรื่องนั้น ๆ หรืออาจนำไปแทรกในระหว่างการจัดการเรียนการสอนบางขั้นตอนขึ้นอยู่กับการออกแบบกิจกรรมของผู้สอนเอง ทั้งนี้ผู้สอนควรคำนึงถึงการนำกิจกรรมเกมไปให้ได้ผลเป็นไปตามจุดประสงค์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

ทั้งนี้เนื่องจากการใช้รูปแบบการสอนโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาที่ผู้วิจัยได้จัดให้กับนักเรียนทุกแผนการสอนแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้มากในทุกองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทั้งนี้เนื่องจากการใช้รูปแบบการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาที่ผู้วิจัยได้จัดให้กับนักเรียนทุกแผนการสอนแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้มากในทุกองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแผนการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเน้นให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถของตนเองทำให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ร่วมกันโดยผู้เรียนให้ความคิดเห็นต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบการสอนโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาเป็นรูปแบบการสอนของครูที่ส่งเสริมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันกับเพื่อนส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนให้นักเรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระนักเรียนมีความรับผิดชอบตนเองและกลุ่มเกิดความคิดที่หลากหลายให้ผู้เรียนที่มีความแตกต่างได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดระหว่างสมาชิกในกลุ่มฝึกในเรื่องการสื่อสารให้เข้าใจสร้างองค์ความรู้เชื่อมโยงองค์ความรู้เก่าและการแสวงหาความรู้ใหม่ทำให้นักเรียนมีความสนุกสนานไม่น่าเบื่อการจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ที่สูงขึ้นและการจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้วิชาอื่นและปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูผู้สอนต้องศึกษาขั้นตอนของการใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาและวิธีการสอนต่าง ๆ ขั้นตอนของการเรียนรู้อย่างละเอียดเพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนสูงสุด
2. ก่อนการจัดการเรียนรู้ครูผู้สอนควรจัดบรรยากาศห้องเรียนให้เหมาะสมกับการทำงาน

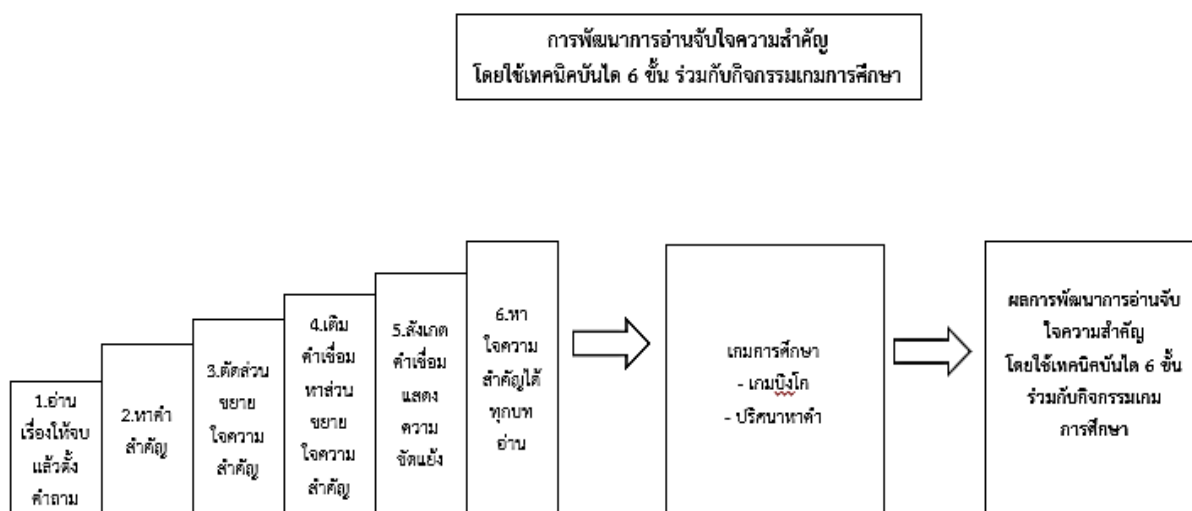
3. ครูผู้สอนต้องจัดเนื้อเรื่องที่อ่านให้เหมาะสมสร้างเกมให้มีความเพลิดเพลินเพื่อกระตุ้นความสนใจให้แก่ผู้เรียนและเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมทุกครั้งเพื่อให้จัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนสูงสุด

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมเกมการศึกษาจัดการเรียนการสอนกับรายวิชาอื่นหรือระดับชั้นอื่น ๆ

2. ศึกษาการพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญเทคนิคการเรียนรู้อื่นนอกเหนือจากการใช้เทคนิคบันได 6 ขั้น ร่วมกับกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถทางด้านการอ่านภาษาไทยให้สูงขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กุลิสรา จิตรขญาวนิช. (2564). **วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และบาหยัน อัมสำราญ. (2550). **ภาษากับการสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เพรส.
- ทิตนา แคมณี. (2562). **ศาสตร์การสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรุฬ ลิลาพฤษี. (2550). **สื่อการสอนและการเรียนรู้**. เอกสารอัดสำเนา.

- วารินทร์ แก้วอุไร. (2560). การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 11(2), 12.
- ศิริลักษณ์ ชมพูคำ. (2561). เป็น "ครู" ยุค 4.0 ทำอย่างไร?? เข้าถึงได้จาก <https://www.komchadluek.net/news/edu-health/309150> (สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน 2561).
- สถิตาภรณ์ ศรีหิรัญ. (2560). เทคนิคการอ่านเชิงวิชาการ. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน NT. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2561). คู่มือการดำเนินงานกิจกรรมโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนา ห้องสมุด. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัยฉบับราชบัณฑิตยสภา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- สุรศักดิ์ แยมอุ่ม. (2564). การพัฒนาสมรรถนะการอ่านด้วยเทคนิคบันได 6 ขั้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. เข้าถึงได้จาก <https://www.kroobannok.com> (สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2564).
- อดิสร ขาวสะอาด. (2555). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความ และคุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนวมารัตนวิทยาคุณรังษีมงคลาภิเชก ที่จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2556). หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเอส พรินติ้ง เฮาส์.

การศึกษาองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู The Study of Components Learning Management Efficiency of Teachers

มัลลิกา คำมี, วาโร เฟ่งสวัสดิ์, เอกลักษณ์ เพียสา

Mallika Khammee, Waro Phengsawat, Akkaluck Pheasa

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon Nakhon Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: MALLIKA.KH66@snru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู 10 แหล่ง โดยเลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ร้อยละ 40 ขึ้นไป ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ในปีพุทธศักราช 2567 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสารและแบบประเมินความเหมาะสมชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

องค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความชัดเจนในบทเรียน 2) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การใช้สื่อการเรียนรู้ 5) การแสดงความใส่ใจในการจัดการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, องค์ประกอบประสิทธิภาพ

Abstract

The purpose of this research were to study of components learning management efficiency of teachers. The research is divided into two steps: Step 1 To analyze components learning management efficiency of teachers by relevant documents and studies-ten sources were selected with high frequency

ได้รับบทความ: 22 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 24 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 7 ตุลาคม 2567

Received: August 22, 2024; Revised: September 24, 2024; Accepted: October 7, 2024

of 40% or greater.; Step 2 To evaluate components learning management efficiency of teachers by selecting five qualified experts, in 2024 (B.E. 2567). Effective data collecting tools consist of document analysis and a 5-point Likert scale assessment of appropriateness. Data analysis with frequency, percentage, average standard deviation (S.D.) and content analysis.

The research results found that:

The components of teachers' learning management efficiency consist of 6 components: 1) Creating clarity in the lesson, 2) Creating a classroom atmosphere, 3) Organizing learning activities, 4) Using learning media, 5) Showing concern in learning management, and 6) Measuring and evaluating learning outcomes. All components are at the most appropriate level.

Keywords: Learning Management, Components of Efficiency

1. บทนำ

ในบริบทการศึกษาของประเทศไทยยึดการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในทุกมาตราสามารถส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในด้านสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ภาณุมาศ (หมอสินธ์ และคณะ, 2564: 75) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2568 ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ โดยเน้นให้ผู้เรียน “เรียนดี มีความสุข” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) ดังนั้นครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งครูมีหน้าที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านผลการเรียนรู้ พฤติกรรม อารมณ์ และสังคมของผู้เรียน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563)

ทั้งนี้ การที่ผู้เรียนจะได้รับความรู้หรือประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้มากน้อยเท่าใด ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู (มุกดาภิณี ศรีพงษ์เพริศ, 2563: 60-67) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ครูมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียนจะได้รับ ครูจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ นำไปสู่การเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง (ทิศนา ขัมมณี, 2555: 120) โดยการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเป็น การวางแผน ทบทวน และพิจารณากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน นำผล

การเรียนรู้ที่ได้มาปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (ภารดี กำภู ณ อยุธยา และธรรมโชติ เอี่ยมทัศนะ, 2563: 1)

โดยการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับ การสร้างความชัดเจนในบทเรียน ซึ่งครูต้องออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน โดยมีความเข้าใจในบทเรียนอย่างดีและสามารถกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรวางแผนและรายละเอียดของบทเรียนอย่างเป็นระบบ พร้อมกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ผู้เรียนต้องแสดงความใส่ใจในการจัดการเรียนรู้โดยวางแผนและเตรียมการสอนอย่างรอบคอบ มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับสภาพจริงและดำเนินการอย่างถูกต้องเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแม่นยำ (พระอนุรักษ์ จุตสี และ วิภาภรณ์ ภูวัฒนกุล, 2565: 153) มีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เหมาะสมช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้กับครูอย่างเต็มที่ (มุกดาเมธี ศรีพงษ์เพริศ, 2563: 60-67) และครูมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างเหมาะสมกับระดับวัย ความรู้ ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน (สุพจน์ สุระเพิ่ม, 2565: 126) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีคุณภาพ (วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2561: 179)

ดังนั้น ประสิทธิภาพการสอนของครูเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ประสิทธิภาพการสอนของครูจึงเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรให้ความสำคัญ (หทัยชนก แซ่เฮ้า, 2560: 3) จากความสำคัญกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบของประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยผลการวิจัยสามารถนำมาใช้เพื่อยืนยันองค์ประกอบและเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูจากแหล่งข้อมูล จำนวน 10 แหล่ง จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์ โดยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ เพื่อให้ได้องค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

3.2 กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ในปีพุทธศักราช 2567 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู มีเกณฑ์คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนหรือด้านการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา จบการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 1 คน
2. ผู้บริหารสถานศึกษา จบการศึกษาปริญญาโทและมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 2 คน
3. ครู จบการศึกษาปริญญาโทและมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 2 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเคราะห์เอกสาร เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู มีลักษณะเป็นการแจกแจงความถี่ และร้อยละ
2. แบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนประยุกต์ตามแนวทางของ Likert (Likert Five's Rating Scale) และ บุญชม ศรีสะอาด (2556: 70-71) ซึ่งได้กำหนดค่าคะแนนของคะแนนช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง และได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเคราะห์เอกสาร โดยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ จากนั้นกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและสังเคราะห์หาตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	100	✓
2. การใช้สื่อการเรียนรู้					✓	✓	✓		✓		4	40	✓
3. ความสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียน	✓			✓					✓		3	30	
4. บุคลิกลักษณะครู				✓							1	10	
5. จิตวิทยา/การแก้ปัญหา							✓				1	10	
6. การวัดและประเมินผล	✓			✓	✓		✓	✓	✓	✓	7	70	✓
7. การนำหลักสูตรไปใช้							✓	✓			2	20	
8. การสร้างความชัดเจน ในบทเรียน	✓	✓	✓			✓		✓			5	50	✓
9. การวางแผนและการ ออกแบบการจัดการเรียนรู้										✓	1	10	
10. การแสดงความใส่ใจ ในการจัดการเรียนรู้	✓	✓	✓			✓			✓		5	50	✓
11. การจัดบรรยากาศ ในชั้นเรียน				✓	✓			✓		✓	4	40	✓
12. ความก้าวหน้าของ ผู้เรียน		✓									1	10	
13. การทำให้กระบวนการ เรียนรู้ของผู้เรียนมี ประสิทธิภาพ			✓			✓					2	20	
14. การส่งเสริมให้ผู้เรียน ประสบความสำเร็จ			✓			✓					2	20	
รวม	5	4	5	5	4	6	5	5	5	4	48	100	6

จากตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยเลือกองค์ประกอบที่มีค่าความถี่ตั้งแต่ร้อยละ 40 ขึ้นไป มากำหนดเป็นองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู พบว่ามี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความชัดเจนในบทเรียน 2) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การใช้สื่อการเรียนรู้ 5) การแสดงความใส่ใจในการจัดการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จากนั้นนำองค์ประกอบเหล่านี้มากำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ โดยการสังเคราะห์และสรุปความหมายขององค์ประกอบจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องครอบคลุมกับนิยามเชิงปฏิบัติการนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบก่อนประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ในลำดับถัดไป

4.2 ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู

องค์ประกอบ	การตรวจสอบวัดระดับความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ (N=5)		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
1. การสร้างความชัดเจนในบทเรียน	4.85	0.22	มากที่สุด
2. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน	4.75	0.25	มากที่สุด
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.73	0.36	มากที่สุด
4. การใช้สื่อการเรียนรู้	4.66	0.33	มากที่สุด
5. การแสดงความใส่ใจในการจัดการเรียนรู้	4.70	0.27	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.80	0.29	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.75	0.25	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.25 เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับ คือ การสร้างความชัดเจนในบทเรียน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

เมื่อพิจารณานิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ที่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมจากการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น สามารถสรุปเป็นตารางซึ่งมีรายละเอียด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การประเมินตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบและนิยามเชิงปฏิบัติการประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู

องค์ประกอบ และนิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. การสร้างความชัดเจนในบทเรียน หมายถึง ความสามารถของครูใน	1.1 การวางแผนการจัดการเรียนรู้	4.80	0.44	มากที่สุด

องค์ประกอบ และนิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
การวางแผนและเตรียมการสอน การแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ ชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ขอบข่ายของเนื้อหาที่ต้องเรียน มีการตรวจสอบความรู้เดิมของ ผู้เรียน เพื่อทราบระดับความรู้ ความสามารถของผู้เรียนรายบุคคล ตลอดจนทบทวน สรุปบทเรียนและ ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนอย่างชัดเจน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไป อย่างมีประสิทธิภาพ	1.2 การแจ้งจุดประสงค์ การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	1.3 การตรวจสอบความรู้เดิม	5.00	0.00	มากที่สุด
	1.4 การทบทวนสรุปบทเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
2. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง ความสามารถของครู ในการจัดสภาพแวดล้อมภายใน ห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งด้านกายภาพและทางด้าน จิตวิทยา โดยการจัดป้ายนิเทศ จัดห้องเรียนให้สะอาด มีแสงสว่าง เพียงพอ มีอากาศถ่ายเทสะดวก และเทคนิคการปกครองชั้นเรียนที่มี การเสริมแรงเชิงบวก มีการสร้าง บรรยากาศที่ท้าทายและอบอุ่น ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้การจัด การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ	2.1 การจัดสภาพแวดล้อม ด้านกายภาพ	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.2 การจัดสภาพแวดล้อม ด้านจิตวิทยา	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.3 การเสริมแรงเชิงบวก	4.60	0.54	มากที่สุด
	2.4 การสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้	4.40	0.54	มาก
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของครูใน การใช้เทคนิควิธีการ กระบวนการ จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ในการ วางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัด	3.1 การใช้เทคนิควิธีการ จัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.2 การเตรียมการจัด กิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.54	มากที่สุด

องค์ประกอบ และนิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
เนื้อหา และกิจกรรมที่คำนึงถึง ความแตกต่างของผู้เรียน โดยเปิด โอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและ การลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และ คุณลักษณะตามจุดประสงค์ที่ กำหนดไว้	3.3 การจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.60	0.54	มากที่สุด
4. การใช้สื่อการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของครูในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคโนโลยี ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการ จัดการเรียนรู้และเหมาะสมกับ ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุ จุดประสงค์การเรียนรู้	4.1 การใช้สื่อประเภทวัสดุ	5.00	0.00	มากที่สุด
	4.2 การใช้สื่อประเภท เครื่องมือหรืออุปกรณ์	4.60	0.54	มากที่สุด
	4.3 การใช้สื่อประเภท คอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยี	4.40	0.54	มาก
5. การแสดงความใส่ใจในการจัด การเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถ ของครูในการติดตามพัฒนาการ เรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้รวมถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับหลักสูตร การจัดการในด้านการ บริหารหรืองานธุรการอื่น ๆ ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลต่อการ จัดการเรียนรู้ที่ปฏิบัติอยู่และมีการ ทบทวนเนื้อหาการสอนอย่างต่อเนื่อง	5.1 การติดตามพัฒนา การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.2 การพัฒนาหน่วย การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.3 การจัดการด้าน การบริหารงาน	4.40	0.54	มาก
	5.4 การทบทวนเนื้อหา การสอน	4.40	0.54	มาก
6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของครูใน การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ของผู้เรียน โดยใช้เครื่องมือการวัด และประเมินผลที่หลากหลาย	6.1 การวัดและประเมินผล การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	6.2 การใช้เครื่องมือในการวัด และประเมินผลการเรียนรู้	4.60	0.54	มากที่สุด

องค์ประกอบ และนิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ ตลอดจนการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุง พัฒนา และตัดสินผลการเรียนรู้	6.3 การวิเคราะห์ประเมินผล การเรียนรู้	4.80	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบและนิยามเชิงปฏิบัติการประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู 1) องค์ประกอบการสร้างความชัดเจนในบทเรียนจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ตัวบ่งชี้ และอยู่ในระดับมาก 1 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้ 4) องค์ประกอบการใช้สื่อการเรียนรู้ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ตัวบ่งชี้ และอยู่ในระดับมาก 1 ตัวบ่งชี้ 5) องค์ประกอบ การแสดงความใส่ใจในการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ตัวบ่งชี้ และอยู่ในระดับมาก 2 ตัวบ่งชี้ และ 6) องค์ประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู พบว่า องค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความชัดเจนในบทเรียน 2) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การใช้สื่อการเรียนรู้ 5) การแสดงความใส่ใจในการจัดการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบพบว่าทุกองค์ประกอบมีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ผู้เรียนจะได้รับความรู้หรือประสบการณ์อย่างน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ที่ครูมีการสร้างชัดเจนในบทเรียนมีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และใช้สื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ มีการติดตามพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อแสดงความใส่ใจในการจัดการเรียนรู้ และมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พรนภา กิตติวิภาส

(2562: 108) ได้ศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของครูกับประสิทธิภาพการสอนของครูในกลุ่มโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ พบว่าประสิทธิภาพการสอนของครู มีค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากครูมีความใส่ใจในการเรียนการสอน มีการบริหารจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ ภัททิรา เขียนดี (2565: 17) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า ประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เนื่องจากประสิทธิภาพการสอนของครูเป็นสิ่งที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ โดยครูให้ความสำคัญกับการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคำนึงถึงความแตกต่างและความเหมาะสมที่ผู้เรียนควรจะได้รับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ลำดับแรก ได้แก่ องค์ประกอบการสร้างความรู้ความชัดเจนในบทเรียน อาจเนื่องมาจากครูมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนเข้าสู่บทเรียน ตลอดจนการตรวจสอบความรู้เดิมของผู้เรียน ทบทวนเนื้อหา สรุปบทเรียน และการให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน เพื่อให้การดำเนินการจัดการเรียนรู้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ มุกตามณี ศรีพงษ์เพริศ (2561: 125) ที่กล่าวถึงด้านการสร้างความรู้ความชัดเจนในบทเรียน มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ลำดับแรก เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนมีการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนเรียน มีการอธิบายเนื้อหาและตรวจสอบความรู้เดิมก่อนการจัดการเรียนรู้ ส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ลำดับสุดท้าย ได้แก่ องค์ประกอบการใช้สื่อการเรียนรู้ มีความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันอย่างมาก แต่ขาดการสนับสนุนทรัพยากรสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย สอดคล้องกับผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับ สุพจน์ สุระเพิ่ม (2565: 131) กล่าวว่า ครูควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนด้านสื่อวัสดุกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีความทันสมัยให้เพียงพอ เพื่อให้ครูจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นกรอบในการตรวจสอบและเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในหน่วยงานของตนได้

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยพัฒนาตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ของครูจะมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องอาศัยผู้นำที่มีศักยภาพที่จะช่วยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูให้ประสิทธิภาพต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยทำให้ทราบองค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ได้แก่ การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการสังเคราะห์เชิงเนื้อหาของประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู เป็นเบื้องต้น จากนั้นทำการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง จากการศึกษาข้างต้นสามารถเขียนแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 องค์ประกอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2568. เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/S2mxB> (สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2567).
- ทิตนา แคมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

- พรนภา กิตติวิภาส. (2562). การศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของครูกับประสิทธิภาพการสอนของครูในกลุ่มโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**, 6(2), 108.
- พระอนุรักษ์ จุตสี และวิภาภรณ์ ภูวัฒน์กุล. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1. **วารสาร “ศึกษาศาสตร์มจร” คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**, 10(1), 153.
- ภัททิรา เขียนดี. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**, 19(87), 17.
- ภานุมาศ หมอสินธ์ และคณะ. (2564). พระราชบัญญัติการศึกษา: ความสำคัญต่อการจัดการเรียนในศตวรรษที่ 21. **วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิกสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 7(3), 75.
- ภารดี กำภู ณ อยุธยา และธรรมโชติ เอี่ยมทัศนะ. (2563). การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและบทบาทของครูในสังคมแห่งความรู้. **วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์**, 15(1), 1.
- มุกดาเมณี ศรีพงษ์เพริศ. (2561). ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**.
- มุกดาเมณี ศรีพงษ์เพริศ. (2563). ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี. **วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ**, 6(2), 60-67.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครูในศตวรรษที่ 21. **วารสารบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**, 11(3), 179.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนของครูส่งผลต่อผลการประเมินด้านการอ่านของนักเรียนอย่างไร. เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/1IWCGNZLL4r-TnyKtur4lQs5gBbFcMluf/view> (สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2567).
- สุพจน์ สุระเพิ่ม. (2565). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด**.

หทัยชนก แซ่เฮ้า. (2560). กระบวนการนิเทศภายในที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของ
พนักงานครู สังกัดเทศบาล ในจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครปฐม.

ผลการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนและความคงทนของความรู้ รายวิชาเคมี
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

Effects of Chemistry Learning Management by Flipped Classroom
towards Learning Achievement and Retention
of Mattayomsuksa 5 Students

เดวิช ไสโพธิ์, สุรชัย ปิยานุกูล, เทพพร โลมารักษ์

Dewit Saipho, Surachai Piyanukool, Tepporn Lomarak

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Buriram Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: 630426024001@bru.ac.th, surachai.py@bru.ac.th,

tepporn.lm@bru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้าน 2) ศึกษาความคงทนของความรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้าน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนรูปแบบห้องเรียนกลับด้านในรายวิชาเคมี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/10 โรงเรียนเชิงเนินพิทยาคาร จำนวน 30 คน ปีการศึกษา 2567 ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับด้านมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่ได้รับการเรียนโดยใช้ห้องเรียนกลับด้านมีความคงทนของความรู้วิเคราะห์ได้จากได้จากการผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบหลังเรียนและคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบหลังเรียนจบไปแล้วสิบสัปดาห์ พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน
3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ห้องเรียนกลับด้าน, ความคงทนของความรู้, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ได้รับบทความ: 29 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 7 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 10 ตุลาคม 2567

Received: August 29, 2024; Revised: October 7, 2024; Accepted: October 10, 2024

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the effects of chemistry learning management by flipped classroom towards learning achievement, 2) to investigate the retention of chemistry learning management by flipped classroom, and 3) to explore the satisfaction of Mathayomsuksa 5 students towards chemistry learning management by flipped classroom. The samples of this study were 30 Mathayomsuksa 5 students of Khueang Nai Phitthayakhan School, recruited by Cluster Random Sampling. The tools used in the research were a learning management plans, and a satisfaction questionnaire. The statistics employed to analyze the data were percentage, mean, standard deviation and t-test.

The research results found that:

1. Students who received learning management using the flipped classroom model had higher academic achievement after studying than before, with statistical significance at the .05 level.
2. Students who were taught by the flipped classroom model had knowledge retention as evidenced by a comparison of the mean scores of the post-test and the mean scores of the fourteen-day post-test.
3. Students are satisfied with the flipped classroom learning arrangement at a high level.

Keywords: Flipped Classroom, Retention, Achievement

1. บทนำ

นโยบายหลักด้านการศึกษากำลังปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกช่วงวัย และนโยบายเร่งด่วน โดยจัดการเรียนรู้ให้พร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 เน้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบประสบการณ์ ความสนใจ ความถนัดในอาชีพของตนเอง ด้วยการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) ทั้งในห้องเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มและห้องดิจิทัล พัฒนาพร้อมทั้งบูรณาการกระบวนการจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลฐานสมรรถนะสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน จัดการเรียนรู้ตามความสนใจรายบุคคลของผู้เรียนผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มที่หลากหลายและแพลตฟอร์มการเรียนรู้อัจฉริยะที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการสอนคุณภาพสูงรวมทั้งมีการประเมินและพัฒนาผู้เรียน และพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพสถานศึกษาที่เน้นสมรรถนะและผลลัพธ์ที่ตัวผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 1)

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาเคมียังคงพบว่ามีปัญหายู่มาก เนื่องจากธรรมชาติของวิชาเคมีเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง สมบัติและการเปลี่ยนแปลงของสาร ซึ่งประกอบด้วยในระดับมหภาค อนุภาค และสัญลักษณ์ ซึ่งมีความเป็นนามธรรมและยากต่อความเข้าใจลักษณะที่เป็นนามธรรมดังกล่าวไม่สามารถสังเกตเห็นหรือสัมผัสได้ จึงทำให้ยากต่อความเข้าใจในเนื้อหาของนักเรียน (Gilbert, 2006: 957) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง กรด-เบส เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่ซับซ้อน ต้องใช้ทฤษฎีและความรู้หลาย ๆ เรื่องมาเชื่อมเข้าด้วยกันและมีการแก้โจทย์ปัญหาคำนวณเป็นจำนวนมาก จากสาเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่อง กรด-เบส (ศิรินทร บุญสุ, 2546: 1) ถึงแม้ว่าในการสอนนั้นได้มอบหมายการบ้านให้นักเรียนไปฝึกทำที่บ้านแล้วนำมาส่งในชั่วโมงต่อไปปรากฏว่านักเรียนบางคนส่งการบ้านไม่ครบตามที่มอบหมายเนื่องจากบางคนไม่มีความเข้าใจในเนื้อหาในจุดที่ซับซ้อนและบางคนอาจจะแก้โจทย์ปัญหาด้วยตนเองไม่ได้ เนื่องจากเวลาเรียนน้อย (พิชฎา บุตรยะถาวร, 2558: 1)

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำได้หลากหลายวิธี โดยยึดหลักการที่ว่าผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่คิดเอง ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ทำด้วยตนเอง และนำเสนอสิ่งที่ได้จาก การศึกษาค้นคว้านั้น ๆ ให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วย กล่าวโดยย่อ คือ คิด หา ทำ และนำเสนอ ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้เรียนกล้าที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง กล้าซักถามเมื่อสงสัย ซึ่งอาจก่อให้เกิดความรู้ที่ผู้เรียนเข้าใจและสร้างความรู้ขึ้นมาเองได้ การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์จึงไม่ได้จำเป็นต้องสอนในชั้นเรียนเสมอไป ครูไม่ได้มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เท่านั้นและผู้เรียนก็ได้มีหน้าที่ในการนั่งเรียนเพียงอย่างเดียวจึงจะเกิดความรู้ ซึ่งในปัจจุบันเป็นยุคที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ที่ทันสมัย สามารถเรียนรู้และหาความรู้ได้ตลอดเวลา การเรียนการสอนจึงควรจัดให้มีความหลากหลายตามไปด้วย โดยหลักการที่ครูเองต้องคำนึงถึงอย่างหนึ่งคือ การเรียนรู้เป็นผลของการกระทำและความคิดของผู้เรียน อัตราจากการเรียนรู้จากการฟังเพียงอย่างเดียววันนั้นเกิดขึ้นได้ประมาณร้อยละ 5 เท่านั้น (วิจารณ์ พานิช, 2556: 11-26)

การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการสอนในรูปแบบเดิม โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนและให้นักเรียนได้ มีโอกาสเรียนรู้ผ่านรูปแบบของการเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่ยึดติดกับเรียนรู้ในรูปแบบเดิม เหมาะกับสภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยนักเรียนมีเป้าหมายในการเรียนรู้ ครูผู้สอนสามารถดูแลและให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างทั่วถึงมากกว่าการเรียนในรูปแบบเดิมแบบเดิมที่เน้นการบรรยายหน้าชั้นเรียน (วิจารณ์ พานิช, 2556: ค) การจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านมีการศึกษาเพิ่มเติมอีกหลายครั้ง มีผลที่บ่งชี้ว่าการจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้ส่งผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ (สุภาพร สุตบัณฑิต, 2557: 74) การศึกษาการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ บ่งชี้ว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียน

กลับด้าน (Flipped Classroom) มีเป้าหมายในการเรียนรู้ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและผลสัมฤทธิ์หลังเรียนของตนเอง สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนรายวิชาเคมีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จึงมีความสนใจที่จะนำวิธีการสอนรูปแบบห้องเรียนกลับด้านมาใช้สำหรับพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีสูงขึ้นและศึกษาความคงทนของความรู้วิชาเคมีหลังจากได้เรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนห้องเรียนกลับด้าน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้าน
2. ศึกษาความคงทนของความรู้วิชาเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้าน
3. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาเคมี โดยใช้ห้องเรียนกลับด้าน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design มุ่งศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนของความรู้ในรายวิชาเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้าน

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเชิงเนินพิทยาคาร อำเภอเชิงเนิน จังหวัดอุบลราชธานี ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 10 ห้องเรียน จำนวน 335 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/10 โรงเรียนเชิงเนินพิทยาคาร อำเภอเชิงเนิน จังหวัดอุบลราชธานี ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1 ห้อง จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน
2. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. แบบทดสอบวัดความคงทนของความรู้
4. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน

3.4 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. การสร้างและหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง กรด-เบส ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 แก้ไขปรับปรุง 2560 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัดจากหลักสูตรสถานศึกษา

1.2 กำหนดโครงสร้างแล้วดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

1.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อประเมินความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านจุดประสงค์ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล สร้างแบบสอบถาม Rating Scale 5 ระดับ โดยมีการให้คะแนนความเหมาะสม

1.5 แก้ไข ปรับปรุงแผนการสอน แล้วจัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. การสร้างและหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผู้วิจัยมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง 2560) หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเข้าใจเกณฑ์และกิจกรรมที่ต้องการวัดตามมาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัด การวิเคราะห์เนื้อหา และการจัด กิจกรรมการเรียนรู้

2.2 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดความรู้เรื่อง กรด-เบส กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กรด-เบส จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบปรนัย ชนิด เลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ

2.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กรด-เบส ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่าง แบบทดสอบแต่ละข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้

2.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กรด-เบส มาคำนวณหาค่า IOC แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มี ค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป ซึ่งแสดงว่าแบบทดสอบที่สร้างขึ้น มีความเที่ยงตรงในการวัดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการวัดผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม มีค่าตั้งแต่ .50-1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ 0.67 จำนวน 47 ข้อ

2.6 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กรด-เบส ที่ผ่านเกณฑ์ IOC ทดลองใช้กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเชิงเนินพิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 30 คน ที่เคยเรียนเรื่อง กรด-เบส มาแล้ว นำผลการทดสอบเรื่อง กรด-เบส มาวิเคราะห์ ข้อสอบเป็นรายข้อเพื่อหาค่า

อำนาจจำแนก (r) คัดเลือกข้อที่มี ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ถึง 0.8 ไว้ใช้จำนวน 30 ข้อ นำไปคำนวณค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.65

2.7 จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กรด-เบส เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการทดลองต่อไป

3. การสร้างและหาคุณภาพแบบวัดความพึงพอใจ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 สร้างแบบสอบถาม Rating Scale 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

3.3 นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและจุดประสงค์ (IOC)

3.4 นำคะแนนการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยของข้อคำถามแต่ละข้อ โดยข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ จะต้องมียค่าเฉลี่ย 0.50 ขึ้นไป

3.5 จัดทำเป็นแบบสอบถามที่ถูกต้อง สมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/10 โรงเรียนเชิงเนินพิทยาคาร จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยทดสอบก่อนทดลองสอน 1 วัน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ทดสอบเองใช้เวลา 60 นาที

2. ผู้วิจัยดำเนินการสอนนักเรียน โดยใช้เนื้อหาเรื่อง กรด-เบส ตามแผนการจัดการเรียนรู้ดำเนินการทดลอง จำนวน 12 ชั่วโมง โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้าน

3. ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับนักเรียนกลุ่มทดลอง หลังจากการสอนเนื้อหาจบแล้ว เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับเดิม

4. ทดสอบวัดความคงทนของความรู้ ของกลุ่มทดลอง เมื่อสิ้นสุดการสอนแล้ว 14 วัน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดิม

5. ผู้วิจัยให้ผู้เรียนทำแบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนรูปแบบห้องเรียนกลับด้านรายวิชาเคมี

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนดำเนินการทดลองและหลังการดำเนินการทดลองของกลุ่มทดลอง โดยใช้สถิติ t -test Dependent กำหนดค่าสถิติที่ระดับ นัยสำคัญ .01

2. การวิเคราะห์ความคงทนของความรู้ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้าน เรื่อง กรด-เบส สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดย

การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของผลการทดสอบหลังการทดลองและผลการทดสอบหลังการทดลองสิ้นสุดไปแล้ว 14 วัน ทดสอบสมมติฐานเรื่องความคงทนของความรู้ โดยใช้ t-test (Dependent Samples)

3. ดำเนินการวิเคราะห์ความพึงพอใจโดยนำคะแนนรวมที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาหาค่าเฉลี่ย

4. สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านในรายวิชา เคมี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ห้องเรียนกลับด้านในรายวิชา เคมี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
ก่อนเรียน	30	30	12.00	1.95	29	9.72**	0.77
หลังเรียน	30	30	16.67	2.64			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านในรายวิชา เคมี สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 2 ศึกษาความคงทนของความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนผ่านไปแล้ว 14 วัน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคงทนของความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาเคมีโดยใช้การจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้าน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	$\bar{X}$	S.D.	t	df
หลังเรียน	30	16.67	2.64	0.29	29
หลังเรียน 14 วัน	30	16.77	3.64		

จากตารางที่ 2 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนผ่านไปแล้ว 14 วันของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านในรายวิชา เคมี ไม่แตกต่างกับผลการเรียนหลังเรียนจบทันที แสดงว่านักเรียนมีความคงทนของความรู้

ตอนที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนรูปแบบห้องเรียนกลับด้านในรายวิชาเคมี ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับด้านในรายวิชา เคมี

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านบทบาทผู้สอน			
1. ผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบแนวทางในการเรียนรู้	3.87	0.57	มาก
2. ผู้สอนมีการเตรียมตัวสอนเป็นอย่างดี (พิจารณา จากสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ มีความพร้อม)	4.07	0.74	มาก
3. ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาที่สอนเป็นอย่างดี	3.83	0.65	มาก
4. ผู้สอนมีการจัดเรียงเนื้อหาเริ่มจากเรื่องง่ายไปยาก	4.30	0.70	มาก
5. ผู้สอนมีการลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก ทำให้ ผู้เรียนเข้าใจง่าย	4.03	0.77	มาก
ภาพรวมด้านบทบาทผู้สอน	4.02	0.70	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
6. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสซักถาม และแสดงความคิดเห็น	4.00	0.53	มาก
7. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนกล้าคิดกล้าตอบ	4.10	0.61	มาก
8. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผล	3.93	0.58	มาก
9. กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจสนุกสนาน	3.80	0.61	มาก
ภาพรวมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.96	0.59	มาก
ด้านผู้เรียน			
10. ผู้เรียนทราบสัดส่วนคะแนนและเกณฑ์ การประเมินที่ชัดเจน	3.90	0.40	มาก
11. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้มากขึ้นเพราะเรียนเองที่บ้าน	3.83	0.59	มาก
12. ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาได้ง่าย	4.40	0.50	มาก
13. ผู้เรียนมีการตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากขึ้น	4.33	0.55	มาก
14. การจัดการเรียนรู้วิธีนี้ช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น	4.50	0.51	มากที่สุด
15. การที่ผู้เรียนได้เรียนด้วยกันที่บ้านทำให้เรียนรู้เร็วขึ้น	4.27	0.50	มาก
ภาพรวมด้านผู้เรียน	4.21	0.56	มาก
เฉลี่ย	4.08	0.62	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการ เรียนรู้ด้วยรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านในรายวิชา เคมี โดยรวมอยู่ในระดับมาก (4.08)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้ค้นพบเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา เคมี เรื่องกรด-เบส ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้การเรียนรู้แบบ ห้องเรียนกลับด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้การเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาเคมีหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะการสอนโดยใช้การเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับ ด้านทำให้นักเรียนได้มีการทบทวนเนื้อหาและเมื่อนักเรียนเกิดข้อสงสัยในเนื้อหา นักเรียน สามารถทบทวนด้วยตนเองในขณะที่เกิดข้อสงสัยได้ทันที ส่งผลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ ในการเรียน และยังสร้างโอกาสในการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (Bergman and Sams, 2007: 1) เมื่อเข้าเรียนในชั้นเรียนจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนที่ทำกิจกรรมร่วมกัน หากเกิด ข้อสงสัยในชั้นเรียนครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ อธิบายเพิ่มเติมในเนื้อหาที่นักเรียนสงสัยได้ใน ขณะนั้น โดยการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านครั้งนี้เกิดผลดี เนื่องจากนักเรียนให้ ความสนใจให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี รับผิดชอบในการทบทวนความรู้ กระตือรือร้นในการเข้าศึกษาเนื้อหาล่วงหน้าก่อนการเรียนในชั้นเรียนทุกครั้ง ซึ่งเมื่อ เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 12 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 40 หลังเรียน จบทันที มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.67 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.57 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 15.57

จากผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร สุตบนิต (2557: 74) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้าน มีความรับผิดชอบต่อ การเรียน เจตคติต่อการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน มีคะแนน เพิ่มขึ้นร้อยละ 55.43 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภรณ์ กาญจนพันธ์ (2558: 75) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้าน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิทยาศาสตร์รายวิชาชีววิทยา หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ มีคะแนน เพิ่มขึ้นร้อยละ 26.38 สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรทยา มณีรัตน์ (2560: 68) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กรด-เบส ของนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการ จัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านวิชาเคมี เรื่อง กรด-เบส มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 21.13 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาณุวัฒน์ เวททำ (2559: 104) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับ

ด้านมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ไม่แตกต่างจากเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 60)

5.2 ผลจากการศึกษาความคงทนของความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านในรายวิชาเคมี เมื่อมีการทดสอบซ้ำหลังจากเรียนจบไปแล้ว 14 วัน ผลปรากฏว่า ความคงทนของความรู้ของนักเรียนเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบหลังการจัดการเรียนการสอนทันทีเปรียบเทียบกับผลการสอบเมื่อเวลาผ่านไป 14 วัน เพิ่มขึ้นจากเดิมเพียงเล็กน้อย ถือได้ว่าความรู้ของนักเรียนไม่แตกต่างจากหลังเรียนเสร็จแล้วทดสอบในทันที ซึ่งมีสาเหตุหลายประการ ประการแรกนักเรียนบางคนยังมีความสนใจในการเรียนรู้จึงมีการทบทวนความรู้ซ้ำผลมาจากความเคยชินของนักเรียนที่ได้เรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้าน จึงเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้เมื่อสงสัยด้วยตนเองผ่านสื่อต่าง ๆ รอบตัว ประการที่สอง นักเรียนบางคนเมื่อทำการทดสอบหลังการเรียนเสร็จแล้วมีการจำข้อสอบที่ทดสอบไปค้นหาคำตอบเพิ่มเติมจึงเกิดการเรียนรู้ที่มากขึ้น

5.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนรูปแบบห้องเรียนกลับด้านในรายวิชาเคมี ผลการวิจัย พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ แบบห้องเรียนกลับด้านมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านอยู่ในระดับมาก ได้ผลรวมคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุดได้แก่ข้อ 14 ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรกคือ ข้อที่ 14 การจัดการเรียนรู้วิธีนี้ช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.50 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.51 ข้อที่ 12 นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาได้ง่าย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.40 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.50 และข้อที่ 13 ผู้เรียนมีการตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากขึ้น ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.33 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.55 และข้อที่อยู่ในระดับที่น้อยที่สุดได้แก่ ข้อ 9 กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจสนุกสนาน ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.80 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.61 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้มากในทุกองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ สามารถศึกษาเนื้อหาจากวิดีโอทัศน์ได้ เพิ่มความมั่นใจให้กับนักเรียนมากขึ้น และมีความสุขในการเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จัดเตรียมสื่อ คอยให้คำปรึกษาระหว่างจัดกิจกรรม และยังเป็นการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ ในระยะเวลาที่ทำการเรียนการสอนรูปแบบห้องเรียนกลับด้านครูผู้สอนสังเกตเห็นความตั้งใจเรียนรู้ของนักเรียน มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเข้าใจกันในกลุ่มของนักเรียนเอง และงานวิจัยของ ธนภรณ์ กาญจนพันธ์ (2558: 87) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านเน้นให้นักเรียนได้ทำ

กิจกรรมในห้องเรียน ซึ่งแตกต่างจากการเรียนการสอนแบบทั่วไป ที่ช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น ได้แลกเปลี่ยนความคิด ความเข้าใจอย่างมีเหตุผล และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้แสดงศักยภาพ กล้าแสดงออก เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนสามารถใช้แนวทางที่ตนถนัด คือ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เครื่องช่วยอินเทอร์เน็ตและสังคมออนไลน์ เมื่อได้ปฏิบัติแนวทางที่ถนัดและชื่นชอบ จึงส่งผลให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองได้อย่างอัตโนมัติ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ ควรพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เป็นการตูนแอนิเมชัน เพื่อสร้างความน่าสนใจแก่นักเรียน สามารถชมสื่อวีดิทัศน์ของผู้สอนด้วย ความสนุกสนาน และสื่อวีดิทัศน์ที่ใช้ไม่ควรเกิน 10 นาที เพราะถ้าใช้ระยะเวลายาวนาน จะทำให้ นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่สนใจการชมวีดิทัศน์และหันไปทำกิจกรรมอื่นแทน ครูผู้สอนอาจ ตัดแบ่งเนื้อหาให้สั้นกระชับ

2. การเตรียมความพร้อมของผู้สอน ต้องวางแผนการสอนอย่างเป็นระบบ กำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม ศึกษาเนื้อหาของบทเรียนอย่างถ่องแท้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ครูผู้สอนต้องเป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่กระบวนการศึกษาค้นคว้า และการสรุปเนื้อหาของบทเรียนเมื่อทำกิจกรรมกลุ่มแล้วเสร็จ

3. การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศร่วมกันระหว่างนักเรียนและครูผู้สอน ที่มีใช้เพียงแค่การจดบันทึกเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่เป็นการเรียนแบบอภิปรายร่วมกัน และกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ของการสร้างผลงาน รวมถึงส่งเสริมให้เกิดความกล้าแสดงออกเมื่อนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านต่อทักษะด้านอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม เนื่องจาก ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาความรู้มาก่อนเข้าห้องเรียน

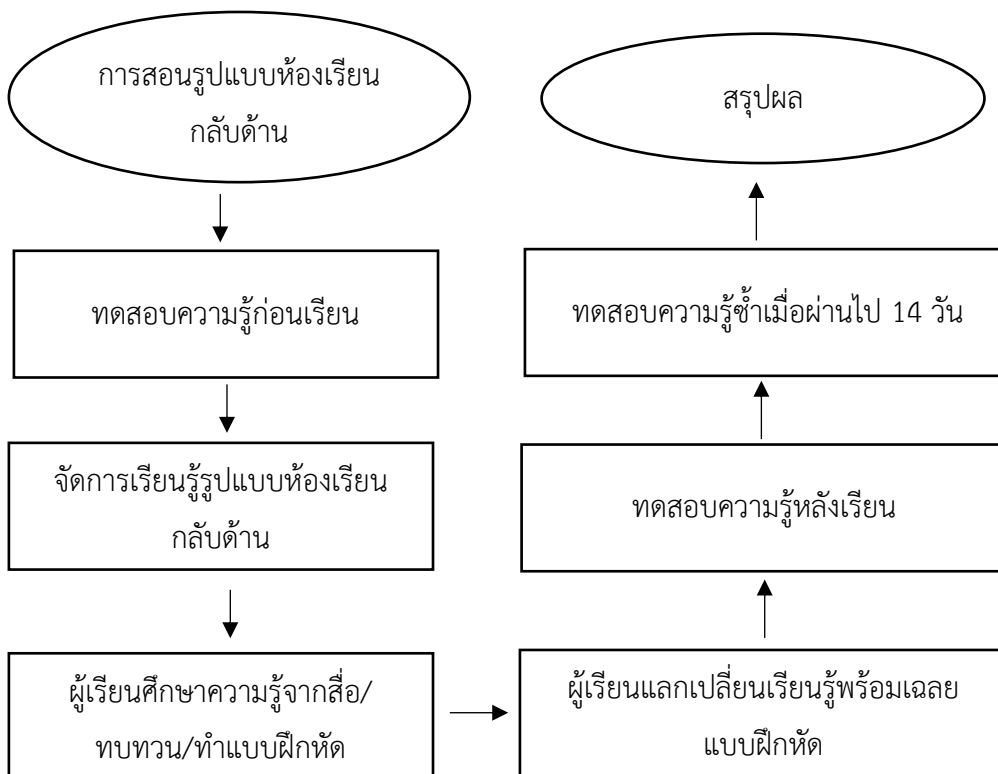
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านและแบบอื่น ๆ

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบความคงทนของความรู้ของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านและแบบปกติ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

กระบวนการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้าน ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/10 โรงเรียนเชิงในพิทยาคาร หลังการจัดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านสูงขึ้น เนื่องจากนักเรียนมีอิสระในการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทบทวนความรู้ได้เมื่อเกิดข้อสงสัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้กับเพื่อนในชั้นเรียน รูปแบบการเรียนรู้แบบนี้ส่งผลดีต่อเด็กในยุคปัจจุบันเนื่องจากเด็กมีอิสระในการค้นคว้าและใช้เทคโนโลยี อีกทั้งทุกคนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี เมื่อใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านส่งผลให้นักเรียนมีความคงทนของความรู้เพราะได้ทบทวนเนื้อหาที่เรียนผ่านสื่อการสอนที่ครูได้จัดทำขึ้นจึงทำให้ความรู้อยู่ได้นานกว่าปกติ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในรูปแบบห้องเรียนกลับด้านในระดับมากเนื่องจากมีอิสระในการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- ธนภรณ์ กาญจนพันธ์. (2558). ผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาชีววิทยา การกำกับตนเอง และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พัชฎา บุตรยะถาวร. (2558). ผลการสอนของวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านด้วยการเรียนออนไลน์กับวิธีการสอนแบบสืบเสาะ เรื่อง ระบบไหลเวียนโลหิต. **วิทยานิพนธ์ วท.ม. สาขาวิชาชีววิทยาศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภาณุวัฒน์ เวทน์. (2559). การพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านเพื่อส่งเสริม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา และการรู้วิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. **วิทยานิพนธ์ ค.ม. สาขาการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรัทยา มณีรัตน์. (2560). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านวิชาเคมี เรื่อง กรด-เบส สำหรับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเคมี**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วิจารณ์ พานิช. (2556). **ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง**. บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.
- ศิรินทร บุญสุ. (2546). ผลของการใช้ชุดฝึกการแก้ปัญหาโจทย์คำนวณที่เน้นเทคนิคแผนผังทางปัญญาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. **วิทยานิพนธ์ วท.ม. สาขาวิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สุภาพร สุดบัณฑิต. (2557). การเปรียบเทียบ ความรับผิดชอบต่อการเรียน เจตคติต่อการเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียน กลับทาง (Flipped Classroom) และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Bergman, J., & Sams, A. (2007). **Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day**. U.S.A.: International Society for Technology in Education.
- Gilbert, J. K. (2006). On the nature of “context” in chemical education. **International Journal of Science Education**, 28, 957–976.

การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศของ
องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา
Development for Organization Management Towards Excellence
of Sub District Administrative Organization in Songkhla Province

วิทยา ยอดรักษ์, กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรียา ชำนาญภูมิพร
Wittaya Yodrak, Kantaphon Nuthongkaew, Supreecha Chamnanputtiphon
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
Social Sciences Mahamakut Buddhist University Nakhon Si Thammarat Campus
Corresponding Author, E-mail: wittaya1.yod@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศ 2) วิเคราะห์หลักกรรม แนวคิด ทฤษฎีและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศ และ 3) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 25 รูป/คน และการจัดเวทีเสวนากลุ่ม จำนวน 10 รูป/คน ประกอบด้วย นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา กลุ่มหัวหน้าส่วนราชการการองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิชาการทางด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มผู้ปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มผู้รับบริการองค์การบริหารส่วนตำบล

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลาในสถานการณ์ปัจจุบันพบว่ามีความปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจ หน้าที่ไม่ครอบคลุมทุกด้านการบริหารงานแบบอำนาจรวมศูนย์ไว้ส่วนกลาง รัฐบาลไม่มีการกระจายอำนาจให้แบบเบ็ดเสร็จและอำนาจทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ งบประมาณที่ได้รับจัดสรรมีสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่ ภารกิจ หน้าที่ การขาดแคลนบุคลากรในองค์กร พื้นที่ทับซ้อนกับส่วนราชการอื่น การบริหารจัดการยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและการบริหารงานในปัจจุบัน

2. แนวคิด ทฤษฎี ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศ คือ 1) การบริหารจัดการ ความรู้ ความเข้าใจและถ่ายทอดประสบการณ์แก่บุคลากร 2) มีการกำหนดตัวชี้วัด (KPI) การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศ 3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับโครงการ

ได้รับบทความ: 29 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 สิงหาคม 2567

Received: July 29, 2024; Revised: August 28, 2024; Accepted: August 29, 2024

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา ชื่อว่า GLASMAC Model กล่าวคือ G หมายถึง Goal (ความมุ่งหมาย) L หมายถึง Leadership (ภาวะผู้นำ) A หมายถึง Administration คือ (การบริหารคนและวัสดุ) S หมายถึง Service (การบริการ) M หมายถึง Moral (ยึดหลักธรรม) A หมายถึง Assessment (ประเมินผล) C หมายถึง Communication (การสื่อสาร)

คำสำคัญ: การพัฒนา, การบริหารจัดการ, องค์กรสู่ความเป็นเลิศ

Abstract

The purpose of this research were: 1) to analyze general conditions of problems and obstacles in development for organizational excellence, 2) to analyze principles, concepts, theories and factors influencing development for organizational excellence, and 3) Create knowledge on development for organizational excellence of Subdistrict Administrative Organizations in Songkhla Province. Using qualitative research methods with in-depth interviews of 25 monks/person and group discussion forums of 10 monks/person, consisting of Buddhist academics, Subdistrict Administrative Organization heads, local government academics, Subdistrict Administrative Organization leaders, Subdistrict Administrative Organization practitioners, and Subdistrict Administrative Organization service recipients

The research results found that:

1. The general conditions of problems and obstacles in the development of organizational management towards excellence of sub-district administrative organizations in Songkhla Province in the current situation found the following problems and obstacles: Sub-district administrative organizations have power and duties that do not cover all aspects; centralized administration; the government does not completely decentralize power and overlaps powers among government agencies; the allocated budget is a small proportion compared to the area, missions and duties; lack of personnel in the organization; areas overlapping with other government agencies; Management still lacks public participation and current management.

2. Concepts, theories, factors about organizational management towards excellence are 1) Management, knowledge, understanding and transfer of experience to personnel 2) Determination of key performance indicators (KPI) for development

of organizational management towards excellence 3) Factors of success in the management of local administrative organizations at the project level.

3. Integration of knowledge about the development of organizational management towards excellence of sub-district administrative organizations in Songkhla Province, called the GLSMAC Model, namely G stands for Goal (goal), L stands for Leadership (leadership), A stands for Administration (management of people and materials), S stands for Service (service), M stands for Moral (adhering to moral principles), A stands for Assessment (evaluation), C stands for Communication (communication).

Keywords: Development, Organizational, Management Towards Excellence

1. บทนำ

ประเทศไทยจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วน คือ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาคและราชการส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันทั้งในเชิงควบคุมบังคับบัญชา และควบคุมกำกับดูแล โดยความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคจะเป็นไปในลักษณะเชิงควบคุมบังคับบัญชา ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาคกับส่วนท้องถิ่น จะเป็นไปในลักษณะควบคุมกำกับดูแล ความสัมพันธ์ทั้ง 3 ส่วน ดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารราชการ ด้านการบริหารบุคคลและด้านการบริหารงบประมาณ การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการจัดระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการกระจายอำนาจปกครอง ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคล แยกอิสระจากการบริหารราชการส่วนกลาง ทำให้มีสิทธิและอำนาจในการทำนิติกรรมและสัญญาต่าง ๆ ตลอดจนเป็นเจ้าของ หรือถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ เพื่อประโยชน์คือการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่น โดยมีเจ้าหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ ภารกิจและรายได้เป็นของท้องถิ่นเองมีการเลือกตั้งสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นทั้งหมด หรือบางส่วนเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การปกครองท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางที่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้คิดริเริ่มและหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นโดยประชาชนที่ดำเนินชีวิตอยู่ภายในท้องถิ่นเอง ดังนั้น การปกครองท้องถิ่นมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการศึกษา เรียนรู้ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและทำให้การเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของประชาชนอย่างแท้จริง (บุญอริ ยีหะ, 2555: 24-25)

แนวคิดการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแนวคิดที่กำหนดรูปแบบการปกครองที่แก้ไขปัญหาหรือข้อบกพร่องของการปกครองแบบอำนาจรวมศูนย์ (Centralization) ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่ไม่สามารถดูแลและตอบสนองความต้องการและข้อเรียกร้องของประชาชนได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ภายใต้การปกครองแบบอำนาจรวมศูนย์ ยังไม่เป็นประชาธิปไตยที่กีดกันหรือเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะนโยบายหรือร่วมบริหาร/ปกครองตนเองกับฝ่ายรัฐ อีกทั้งความอ่อนแอของหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นซึ่งมีพัฒนาการที่ไม่ต่อเนื่องและขาดการสนับสนุนพัฒนาจากภาครัฐ เอกชนและประชาสังคม (วุฒิสาร ตันไชย, 2557: 3-4) ปลายปี พ.ศ. 2546 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองท้องถิ่นของไทย มีการตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 โดยเนื้อหาสาระสำคัญของกฎหมาย คือ การกำหนดให้ฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2550: 8-10)

จังหวัดสงขลาตั้งอยู่ศูนย์กลางของภาคใต้ มีพื้นที่ 7,393.889 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,853,249 ไร่ มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 27 ของประเทศและใหญ่เป็นอันดับที่ 3 ของภาคใต้รองจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 92 แห่ง สภาพพื้นที่มีความหลากหลาย ได้แก่ พื้นที่สังคมเมือง พื้นที่ชายแดน พื้นที่ความมั่นคงและพื้นที่เกษตรกรรม ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานองค์กรเล็กที่สุดที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจะนึกถึงเป็นอันดับแรก ได้ดำเนินการบริหารจัดการตามกรอบของอำนาจหน้าที่และการบริหารงานภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ในการบริหารงานจัดการองค์กรนั้น จะบริหารงานไปคนละทิศคนละทางอาจประสบปัญหาอุปสรรคหลายด้าน เช่น ปัญหาหรืออุปสรรคด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดกำลังคน ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการประสานงาน ด้านการรายงานและด้านงบประมาณ ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่มีการบูรณาการในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างเต็มรูปแบบและขาดธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสงขลา, 2566)

จากความเป็นมาและเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา ถือเป็นหน่วยงานราชการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในระดับท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อวิเคราะห์หลักกรรมแนวคิดทฤษฎีและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับ “การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา” สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบเจาะจงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา จำนวน 25 รูป/คน กลุ่มและการเสวนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 10 รูป/คน แบ่งออกเป็นจำนวน 6 ได้แก่ 1) กลุ่มนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 2) กลุ่มหัวหน้าส่วนราชการการองค์การบริหารส่วนตำบล 3) กลุ่มนักวิชาการทางด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) กลุ่มผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล 5) กลุ่มผู้ปฏิบัติงานองค์การบริหารส่วนตำบล 6) กลุ่มผู้รับบริการองค์การบริหารส่วนตำบล

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์ (In-depth informal interview) ผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับทางการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับ

ขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา”

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา” ซึ่งผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา

จังหวัดสงขลา มีองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 92 แห่ง ได้ดำเนินงานตามกรอบของอำนาจหน้าที่และการบริหารงานภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ในการบริหารงานจัดการองค์กรนั้นอาจประสบปัญหา อุปสรรคหลายด้าน เช่น ปัญหาหรืออุปสรรคด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการจัดกำลังคน ด้านการอำนวยความสะดวกด้านการประสานงานด้านการรายงานและด้านงบประมาณทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่และการขาดธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน จากความเป็นมาและเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา ซึ่งองค์กรดังกล่าวถือเป็นหน่วยงานราชการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในระดับท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา

4.2 วิเคราะห์หลักธรรมในการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักอริยปทัชชาธรรมกับการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศได้นำหลักอริยปทัชชา 4 ในการบริหารจัดการองค์กรขององค์กรบริหารส่วนตำบลให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารนำหลักอริยปทัชชา 4 มาใช้ในการบริหารงานมาประยุกต์กับการบริหารจัดการองค์กรขององค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความ พอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และวิมังสา คือ ความหมั่นใช้สติปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรอง ก็สามารถนำมาใช้ในการบริหารให้องค์กรปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้เสร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้เป็นธรรมะที่เป็นธรรมที่มีอุปการะแก่งานทุกชนิดให้ประสบความสำเร็จ

2. หลักพรหมวิหารธรรมกับการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศ ได้นำหลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารจัดการองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ประสบความสำเร็จ ประเด็นของการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ได้แก่ เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความชื่นชมยินดี อุเบกขา คือ การไม่เลือกที่รักมักที่ชัง หากสามารถนำหลักพรหมวิหาร 4 ไปปฏิบัติในหน่วยงานของตนได้นั้นจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ในด้านดีต่อการปฏิบัติงาน และบุคลากรมีความสามัคคี ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก นำไปสู่การร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้การปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้

3. หลักสังคหวัตถุธรรมกับการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศ ได้นำหลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารจัดการองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน ได้แก่ ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปัน ปิยวาจา การพูดกันด้วยวาจาไพเราะ อตถจริยา ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อกัน สมานัตตตา การวางตนให้เหมาะสมกับที่ตนเป็น หลักธรรมอิทธิบาท 4 เป็นธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในองค์กร ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา หลักธรรมเหล่านี้มีความสำคัญ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล เพราะเกี่ยวข้องกับประชาชนและใช้ประโยชน์ได้จริง

4. หลักทศพิธราชธรรมกับการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศ ได้นำหลักทศพิธราชธรรม ในการบริหารจัดการองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ประสบความสำเร็จ โดยนำมาใช้ควบคู่กับการบริหารงานภาครัฐ โดยมีพื้นฐานที่สำคัญ คือ หลักการมีส่วนร่วมหลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยนำแนวคิดไปปรับใช้กับหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อปรับปรุงการบริหารให้มีคุณภาพ มีการบริหารสาธารณะต่าง ๆ ให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนในพื้นที่

4.3 การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา นำประเด็นที่สรุปมาปรับใช้ในการบริหารงานสามารถพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศได้อย่างยั่งยืนถาวรและมั่นคงผู้วิจัยจึงแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์เป็น 7 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านการวางแผน (Planning) ต้องมีกระบวนการของการพิจารณาตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร มีการเลือกวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ และวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นอย่างไร กระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์ สำหรับช่วงเวลาข้างหน้าและกำหนดสิ่งที่จะกระทำต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ มีจุดมุ่งหมายชัดเจน ทุกคนเข้าใจและทำตามอย่างเป็นขั้นตอน แต่ละฝ่ายทำงานเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม สามารถวัดและประเมินผลได้อย่างชัดเจน

2. ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) เป็นการจัดระเบียบกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กรและมอบหมายงานให้คนปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายการจัดองค์กรที่ดี จะช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพได้เนื่องจากทำให้ทราบขอบเขตความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ช่วยป้องกันการงานที่ซ้ำซ้อน ช่วยประสานงานในหน้าที่ต่าง ๆ ได้ดีช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างพนักงานในองค์กรได้ สามารถแสดงให้เห็นภาระหน้าที่ความรับผิดชอบได้ชัดเจน ทำให้มีระบบการสื่อสารตามสายการบังคับบัญชาที่ดี หลักสำคัญของการจัดองค์กรควรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชา สายบังคับบัญชา ช่วงการบังคับบัญชา การประสานงาน หลักของการทำงานเฉพาะอย่าง และเอกภาพในการบังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาต้องมอบหมายงานให้แก่ลูกน้องตรงตามอำนาจหน้าที่กฎหมายกำหนด การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรมีการแบ่งงานภายในกองที่ไม่ซ้ำซ้อนกัน

3. ด้านการจัดบุคลากร (Staffing) การจัดหาบุคลากรนั้นหรือทรัพยากรบุคคลต้องมีกระบวนการและขั้นตอนในการซึ่งจะได้มาของบุคลากร ดังนั้น การบริหารบุคลากร การจัดกำลังคน จึงมีความสำคัญต่อองค์กรมาก การวางแผนอัตราากำลังต้องเป็นไปอย่างโปร่งใส ไม่สรรหาบุคลากรมาจากระบบอุปถัมภ์หรือเส้นสายก็จะได้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถสรรหาบุคลากรในตำแหน่งต่าง ๆ ที่ขาดแคลนได้ด้วยตนเอง แสดงว่ารัฐบาลมีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรการบริหารส่วนตำบลอย่างแท้จริง

4. ด้านการอำนวยการ (Directing) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง มีความรู้ความสามารถ กล้าคิด กล้าเปลี่ยนแปลง กล้ารับผิดชอบในการตัดสินใจ สั่งการ มีวิสัยทัศน์ ทศนคติที่กว้าง รับรู้ รับฟัง สิ่งใหม่อยู่ตลอดเวลา ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา ในการบริหารจัดการองค์การต้องมีการกำหนดสายการบังคับบัญชาไว้อย่างชัดเจน ผู้บริหารจึงต้องมีความเป็นผู้นำ สร้างความกลมเกลียวสามัคคีกัน ในหมู่คณะจึงจะทำให้งานมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ควรนำเอาหลักการแนวทาง

5. ด้านการประสานงาน (Coordinating) มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จ โดยการประสานงานนั้นแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ การประสานงานภายในองค์กร เป็นเครื่องมือในการให้งานขับเคลื่อนได้อย่างรวดเร็วและการประสานงานภายนอกองค์กรเปรียบเสมือนการนำพาองค์กรให้เป็นที่รู้จัก เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานต่าง ๆ ทำผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรใช้หลักประสานงาน หลักการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับชั้น ตั้งแต่หัวหน้าหน่วยงานสายอำนวยการ สายปฏิบัติ รวมทั้งมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การพิจารณาในการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติงาน

6. ด้านการรายงาน (Reporting) เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและสามารถวางแผนงานต่อ การรายงานจะสามารถรู้ถึงความก้าวหน้าของงาน หรืออุปสรรคที่

เกิดขึ้น สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ทัน หรือสรุปเป็นองค์ความรู้ ใช้ในการวางแผนงานครั้งต่อไป การบริหารจัดการองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความสำคัญเปรียบเสมือนเป็นการ ประชาสัมพันธ์ผลงานให้ประชาชน และหน่วยงานที่กำลังดูแลได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ควรนำระบบดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ในการรายงานเป็น Plat form, Google form ถือเป็น การอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้รับบริการ สามารถสร้างแบบฟอร์มได้ตรงประเด็นเนื้อหาที่ ต้องการ ทำให้ประหยัดเวลาสามารถให้ข้อมูลได้รวดเร็วตามระยะเวลาที่กำหนด โดยต้อง เปลี่ยนแปลงรูปแบบการรายงานต่าง ๆ เป็น E-Report ทำให้ผู้รับผิดชอบมีความง่าย สะดวก รวดเร็ว สามารถปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

7. ด้านการงบประมาณ (Budgeting) การบริหารงบประมาณของ องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย งบประมาณที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเอง งบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรและงบประมาณที่รัฐบาลอุดหนุน ปัจจุบันงบประมาณส่วนใหญ่ เป็นรายจ่ายประจำ เป็นงบลงทุนไม่ถึงร้อยละ 10 ของงบประมาณทำให้การบริหารราชการ ขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความอ่อนแอ ไม่สามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ เป็นการ จัดสรรงบประมาณให้องค์การบริหารส่วนตำบลไม่เหมาะสม เงินอุดหนุนทั่วไปและเงิน อุดหนุนเฉพาะกิจและรายได้จากการจัดเก็บภาษีในรูปแบบต่าง ๆ โดยรัฐบาลกลางได้จัดสรร ให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลอย่างไม่เป็นธรรมและเท่าเทียม

การพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วน ตำบลในจังหวัดสงขลา พบว่า การบูรณาการองค์ความรู้ใหม่ ชื่อว่า GLASMAC Model กล่าวคือ G หมายถึง Goal (ความมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จต่อเป้าหมาย) L หมายถึง Leadership (ภาวะผู้นำ) A หมายถึง Administration คือ (การบริหารกำลังพลและการ บริหารวัสดุ) S หมายถึง Service (การบริการ) M หมายถึง Moral (ยึดหลักธรรม) A หมายถึง Assessment (การประเมินผล) C หมายถึง Communication (การสื่อสาร) ซึ่งการใช้โมเดลนี้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรขององค์การ บริหารส่วนตำบลที่หลากหลาย ซึ่งการใช้โมเดลนี้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาการ บริหารจัดการองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบลที่หลากหลาย

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วน ตำบล สามารถอภิปรายผลการวิจัย มีดังนี้

5.1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเพื่อการบริหาร จัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา ใน สถานการณ์องค์กรต้องมีเป้าหมาย ความมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ มีภาวะผู้นำ การใช้ กระบวนการเพื่อประสานในการทำงานระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผิดชอบและร่วมประเมินผลซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดของ บุญอริ ยีหะ (2555: 24-25) การปรับเปลี่ยนแนวคิดในการทำงานหรือถึงขั้นเปลี่ยนกระบวนการทัศน์จาก การปกครองท้องถิ่น ซึ่งบริหารงานในลักษณะจากบนลงล่างในตัวองค์กร ผู้บริหารไม่ค่อยเปิดการรับฟังจากผู้ใต้บังคับบัญชา เน้นการสั่งการมากกว่าการปรึกษาหารือ นโยบายต่าง ๆ คิดค้นจากผู้บริหารระดับสูง ขาดการมีส่วนร่วม ขาดการกำหนดเป้าหมายองค์กร ส่วนการดำเนินงานกับประชาชนก็เช่นเดียวกัน ขาดปฏิสัมพันธ์กับประชาชน ชุมชน กระบวนการของนโยบายต้องเปลี่ยนไปเป็นการจัดการปกครองท้องถิ่น ซึ่งในองค์กร มีลักษณะ เน้นการปรึกษาหารือในขณะที่การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับพื้นที่และ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิมล ขาตะมีนา, วชิรา วราศรัย และรุ่งทิพย์ จินดาพล (2551: 2-5) ต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นจะต้องมีการทำการวิเคราะห์หาจุดอ่อนจุดแข็ง (SWOT Analysis) ขององค์กรโดย การระดมความคิดเห็นจากบุคลากรในองค์กร และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูวิรัตธรรม โชติ, ดร. (สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2566) การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ในรูปแบบของแผนพัฒนาท้องถิ่น การวางแผนมีความสำคัญใน การบริหารงานขององค์กร องค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากแผนเป็นตัวกำหนดทิศทาง และเป้าหมายขององค์กร

5.2 หลักธรรมและการนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครองคน ปกครองตนและ ปกครองงาน ประกอบด้วย อิทธิบาทธรรม พรหมวิหารธรรม สังคหัตถุธรรมและธรรมาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูวาปีธรรมรส, ดร. (เสวนากลุ่ม, 2 กุมภาพันธ์ 2567) ผู้บริหารต้องครองตน ครองคนและครองงาน แนวคิดก็ควรใช้การขับเคลื่อนบริหารจัดการ ตามหลักอิทธิบาทธรรม ทศพิธราชธรรม และหลักธรรมาภิบาลเพื่อความเป็นเลิศขององค์กร โดยให้ความสำคัญกับคนในองค์กรและสอดคล้องกับ พระมหานัฏราชย์ อภิขโย (สงเสริม) และ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2564: 55) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามแนวหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนทั้งหลายในพระพุทธศาสนานั้นกล่าวถึงหลักความเป็นจริงตาม กฎธรรมชาติที่ผู้ศึกษาต้องใช้ปัญญาในการศึกษาและการปฏิบัติควบคู่กันไป ทั้งนี้หลักพุทธ ธรรมในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยหลักศีลธรรมและจริยธรรม มุ่งเน้นให้รู้เท่าทันความจริง ของโลกและชีวิตในปัจจุบันโดยเฉพาะการบริหารงานตามแนวพุทธธรรมนั้นกระตุ้น ผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและประสบความสำเร็จใน องค์กรและสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูวิจิตรรัตนวัตร, ดร. (เสวนากลุ่ม, 2 กุมภาพันธ์ 2567) หลักอิทธิบาท 4 จะนำไปสู่ความสำเร็จ ความถึงพอใจในการทำงาน ความเพียรในการ ทำงาน มีความจริงใจในการทำงานมีความไม่ทอดทิ้ง ธุระในการกิจการงาน จะทำให้องค์กร (อบต.) ไปสู่ความเป็นเลิศได้

5.3 การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรสู่ความ เป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา โดยการนำเอาหลักอิทธิบาท 4

มาปรับใช้ จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงาน ผู้บริหารองค์กรต้องมีการครองตน ครองคน ครองงาน มีการบริหารจัดการตามหลักอิทธิบาทธรรม ทศพิธราชธรรมและหลักธรรมาภิบาล ในการพัฒนา การบริหารจัดการขององค์กรสำคัญที่สุด คือ นายองค์การบริหารส่วนตำบล (ผู้บริหารสูงสุดในองค์กร) ต้องมีความเป็นผู้นำ มีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ ทำแต่สิ่งดี ๆ เพื่อเป็นแบบอย่าง ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีการสื่อสารกับทุกภาคส่วนให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ ทราบถึงกิจกรรม ขององค์กรภายใต้การบริหาร 3 ส่วน คือ ส่วนการบริหาร ส่วนกิจการสภาและส่วนพนักงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบล มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการทำงานซึ่งการบริหารงานที่ผ่านมาในลักษณะจากบนลงล่าง (Top down) ในองค์กร ผู้บริหารต้องเปิดการรับฟังจากผู้ใต้บังคับบัญชา เน้นปรึกษามากกว่าสั่งการ เน้นการมีส่วนร่วม ปฏิสัมพันธ์กับประชาชน มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในองค์กร มีการบริการประชาชนด้วยความเต็มใจ เป็นมิตร ไมตรี หากองค์การบริหารส่วนตำบล นำประเด็นที่สรุปมาปรับ ใช้ในการบริหารงานสามารถพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Rossi, P., Lipsey, M., และ Freeman, H. (2004: 103) การประเมินเป็นการช่วยการตัดสินใจ การประเมินช่วยเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการบริหารงาน การประเมินจึงขยายขอบเขตนอกเหนือไปจากการประเมินมนุษย์ นอกจากนั้นความต้องการในการทำนายหรือคาดการณ์ (Needs of Forecasts) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความซับซ้อนและอาศัยเทคนิควิธีของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้ผู้ประเมินจะต้องให้ความสำคัญกับสมมติฐานที่ตั้งขึ้นเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจหรือการคาดการณ์และสอดคล้องกับแนวคิดของ วิมล ชาตะมีนา, วชิรา วราศรัย และรุ่งทิพย์ จินดาพล (2551: 2-5) ได้ศึกษาเรื่อง การติดตามและประเมินผลโครงการ ในการดำเนินโครงการ จะต้องมีการติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงการทำงานและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูบรรพตวิวัฒน์, ดร. (สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2566) ในองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบล ต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการบังคับบัญชาและสิ่งที่กระทบต่อองค์กรหรือกองงานต่าง ๆ คือ การประเมินบุคลากรในองค์กร ฉะนั้นผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานในการประเมินผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องละซึ่งอคติทั้งปวง ให้วัดกันที่ผลงานเป็นหลัก จึงจะเกิดความยุติธรรมต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารองค์กร ผู้บังคับบัญชาทุกระดับและผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับขั้นตอนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุดสามารถเชื่อมโยง สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและนโยบายขององค์กร

2. ผู้บริหารองค์กรควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบลในทุกขั้นตอนการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้ ประชาชนมีความหวงแหนท้องถิ่นตนเองและรู้สึกว่ามีเราเป็นเจ้าของ

3. ผู้บริหารองค์กรควรมีแผนพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล นำผู้บริหาร สมาชิกสภา ข้าราชการ พนักงาน เข้าอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน การปฏิบัติงานในองค์กรเพื่อนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้

4 ผู้บริหารองค์กรควรจัดระบบการติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเห็นความสำคัญของการติดตามประเมินผลแล้วนำผลที่ได้ไปปรับปรุงให้ดีขึ้น

5 ควรมีแผนงบประมาณด้านการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นรูปธรรมหรือมีสัดส่วนที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากร มีความรู้ ความสามัคคี

6 หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาควรจะได้ใส่ใจและมีความตั้งใจที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างตั้งใจจริงจัง ปลุกฝังและสร้างคุณธรรมจริยธรรม สร้างความมีระเบียบวินัยและทรงไว้ซึ่งฐานานุศักดิ์ในเพศบรรพชิต

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ

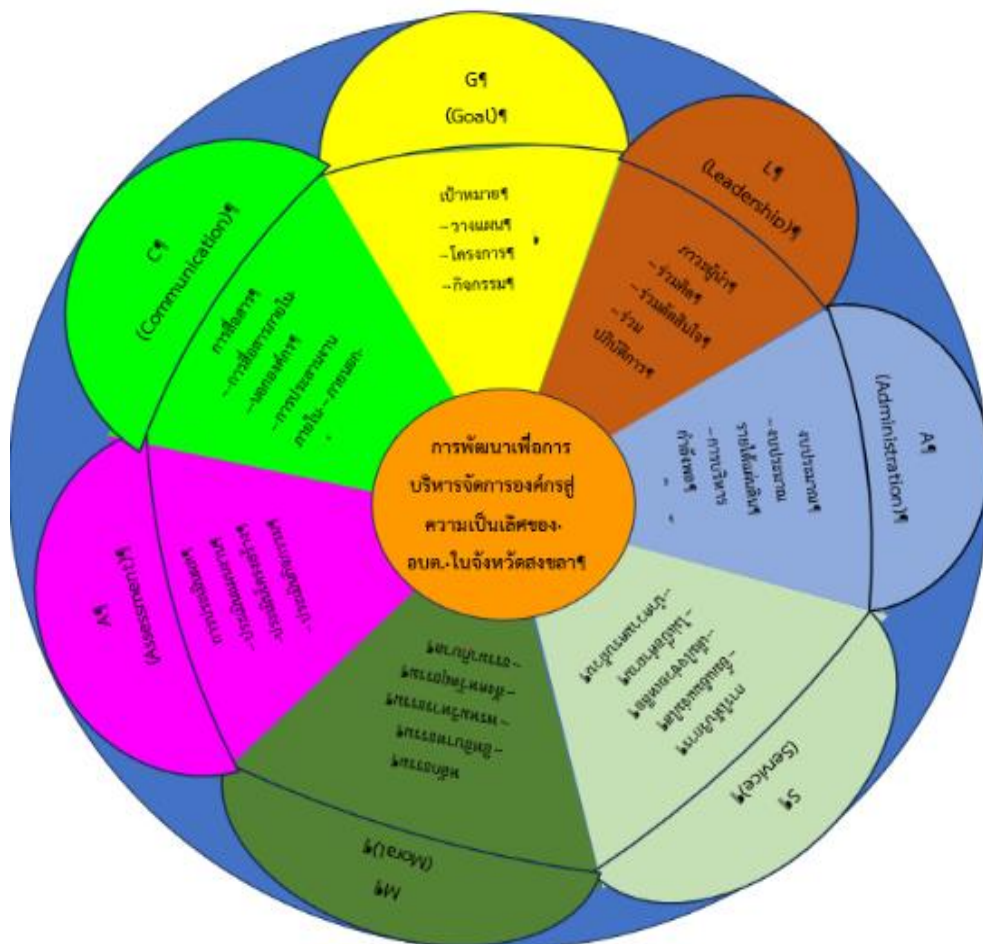
2. ควรมีการแข่งขันและมีรางวัลในการพัฒนาองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา

3. ควรศึกษาการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศเพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับหน่วยงานในองค์กรที่ต้องการศึกษาเพิ่มมากขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิเคราะห์การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา แล้วทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ทำให้การพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงเป็นที่มาขององค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการหลักธรรมเพื่อสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา ผสมผสานเข้าด้วยกันแล้ว ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา” เรียกว่า GLASMAC Model ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2550). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการ และมิติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- บุญอริ ยี่หะ (2555). การปกครองท้องถิ่นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาฉัตรชัย อภิขโย (สงเสริม) และจักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2564). การบริหารงานตามแนวหลักพุทธธรรม. วารสารวิชาการรัตนยุศย์, 3(3), 55-65.

- วิมล ชატะมีนา, วชิรา วราศรัย และรุ่งทิพย์ จินดาพล. (2551). **ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการและดำเนินโครงการของ อบจ. แพร่ และของ อบจ. พิชณุโลก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). **การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสงขลา. (2566). **ข้อมูลทั่วไป**. เข้าถึงได้จาก <https://www.sk-local.go.th/> (สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566).
- Rossi, P., Lipsey, M., & Freeman, H. (2004). **Assessing and Monitoring Program Process**. In *Evaluation: A Systematic Approach*. Beverly Hills: Sage Publications.

การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลการส่งเสริมการปกครอง
ในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช
The Political Development of Civil Society Effecting to
Promotion of Governing in Democratic Regime,
Nakhon Si Thammarat Province

ชมกร จารุวัฒนพงษ์, พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, กันตภณ หนูทองแก้ว
Chomkorn Jaruwattanapong, Phramaha Ekkawin Piyaweerko,
Kantaphon Noothongkaew

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
Social Sciences Mahamakut Buddhist University Nakhon Si Thammarat Campus
Corresponding Author, E-mail: jaruchomkorn89@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และ 3) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน นำเสนอโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริหารภาคประชาสังคมเป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นการประสานส่งเสริมและให้บริการทางการเมืองแก่ภาคประชาสังคมผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมความรู้ทางการเมืองผ่านหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ กิจกรรมส่งเสริมการให้บริการทางการเมืองผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 2) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย 3) ด้านความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย 4) ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองในวิถีประชาธิปไตยของไทย
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านรูปแบบ DDPC Model กล่าวคือ D หมายถึง Development ด้านการพัฒนาภาคประชาสังคม, D หมายถึง Duty

ได้รับบทความ: 29 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 7 สิงหาคม 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 28 สิงหาคม 2567

Received: July 29, 2024; Revised: August 7, 2024; Accepted: August 28, 2024

ด้านการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองภาคประชาสังคม, P หมายถึง Participation ด้านการมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม, C หมายถึง Culture ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองภาคประชาสังคม

คำสำคัญ: การพัฒนาการเมือง, ภาคประชาสังคม, ระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

The purpose of this research were: 1) to analyze the general situation of the development of civil society politics in Nakhon Si Thammarat Province, 2) to analyze the factors affecting the promotion of democratic governance, and 3) create knowledge about the development of civil society politics that affect the promotion of democratic governance in Nakhon Si Thammarat Province. This research is qualitative research, collecting data through in-depth interviews with 25 key informants and focus group discussions with 10 people, presented through descriptive data analysis.

The research results found that:

1. Problems related to civil society administration are organizing activities that coordinate and provide political services to civil society through various relevant agencies, such as activities to promote political knowledge through heads of various government agencies, activities to promote political services through local administrative organizations, etc.

2. Factors affecting the promotion of democratic governance in Nakhon Si Thammarat Province consist of 4 aspects: 1) Democratic governance 2) Promotion of political participation of citizens in democracy 3) Good citizenship in democracy 4) Political culture in Thailand's democracy.

3. Knowledge about the development of civil society politics that affects the promotion of democratic governance in Nakhon Si Thammarat Province through the DDPC Model, namely, D means Development in the aspect of civil society development, D means Duty in the aspect of performing civil society citizen duties, P means Participation in the aspect of civil society participation, C means Culture in the aspect of political culture in civil society.

Keywords: Political Development, Civil Society, Democracy in Nakhon Si Thammarat Province

1. บทนำ

ประชาสังคม หรือ Civil Society เป็นแนวคิดที่มีเป้าหมายเพื่อการมีสังคมและชุมชนที่เข้มแข็งด้วยเป็นแนวคิดที่กว้าง พื้นที่หรือส่วนของสังคมที่มีประชาชนเป็นผู้แสดงบทบาทหลัก พื้นที่ดังกล่าวจึงไม่เป็นภาครัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่โดยมีกฎหมายรองรับ และภาคธุรกิจเอกชนที่เน้นดำเนินงานโดยมุ่งแสวงหาผลกำไรในพื้นที่ประชาสังคมประชาชนทั่วไปเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการที่เป็นอิสระจากภาครัฐและอยู่นอกบริบทการแข่งขันทางการเมือง ซึ่งกลุ่มและผู้กระทำการทางสังคม อาจมีวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิธีคิดอันหลากหลายมาร่วมกันในกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิด สร้างเอกลักษณ์และความเห็นร่วมกัน รวมถึงต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมในการพิทักษ์หรือเพิ่มพูนผลประโยชน์สาธารณะบางประการให้กับสังคม โดยลักษณะของพื้นที่ดังกล่าวสามารถเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ (ธงชัย สิงอุดม, 2562: 331) ประชาคม เป็นส่วนหนึ่งที่มาจากความเคลื่อนไหวในการปฏิบัติเพื่อต่อต้านระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนที่มีฐานะเป็นผู้อยู่ในการปกครองของรัฐและผู้มีอำนาจ ให้กลายเป็น “พลเมือง” (Citizen) โดยจะต้องมีเงื่อนไขสำหรับ “ประชาสังคม ที่เป็นอิสระและความคงอยู่” เพื่อที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย ประชาสังคมนั้นมีส่วนช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตยในระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้ว

การเมืองภาคประชาชนมีชื่อเรียกหลายอย่าง บางครั้งถูกใช้แทนที่และปะปนกันไปมา เช่น การเมืองภาคประชาชน การเมืองภาคพลเมือง การเมืองใหม่ กระบวนการทางสังคมร่วมสมัย ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (deliberative democracy) ประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยแบบเข้มข้น (strong democracy) ประชาธิปไตยชุมชน ชุมชนาธิปไตย ประชาสังคม สมัชชา สิทธิชุมชน คำบางคำเคยถูกนำไปใช้เป็นชื่อของพรรคการเมืองของแกนนำบางคนในกลุ่มที่เคยเคลื่อนไหวการเมือง อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการหลายคนสนใจปรากฏการณ์ของการเมืองภาคประชาชนตั้งแต่ทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา เป็นการเติบโตของจิตสำนึกทางการเมืองจากเหตุการณ์เดือน ตุลาคม 2516 และ 2519 ที่พบว่า เกิดแนวคิด การทำงาน และขบวนการเคลื่อนไหวของการเมืองภาคประชาชนหลายระลอก และมีรูปแบบที่แตกต่างหลายอย่าง อย่างไรก็ตาม นักวิชาการหลายคนมักจะเห็นว่า การเมืองภาคประชาชน และการเคลื่อนไหวในรูปแบบประชาสังคมตั้งแต่ต้นที่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ในปัจจุบัน ทศวรรษ 2540-2550 การเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของสำนักกระดุมทรัพย์ากร สำนักกระบวนการทางการเมืองและสำนักกระบวนการทางสังคมใหม่ที่มีมุมมองต่อการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แตกต่างกันและยุทธวิธีต่าง ๆ จะนำมาซึ่งความสำเร็จหรือล้มเหลวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในแต่ละบริบทได้แตกต่างกัน แต่มุมมองจากกรอบการวิเคราะห์ต่าง ๆ ก็สามารถอธิบายการเมืองภาคประชาชนในฐานะที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในบางมิติและมี

ลักษณะหยุดนิ่งเท่านั้นไม่เห็นการปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนในเชิงประวัติศาสตร์ของการเมืองภาคประชาชนในยุคสมัยต่าง ๆ ได้อย่างเป็นพลวัต ซึ่งอาจทำให้มีความเข้าใจต่อความสลับซับซ้อนของการเมืองภาคประชาชนได้ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะคำถามที่ว่า เงื่อนไขใดที่ทำให้อุดมการณ์การณและความสัมพันธ์กับรัฐของการเมืองภาคประชาชนกลุ่มหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปเมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยน ในขณะที่ความเป็นพลเมืองถูกกลืนไม่กล่าวถึงจากสำนักคิดต่าง ๆ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 157-159)

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญและเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ จังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ ที่หนาแน่นด้วยจำนวนประชากรและขนาดของพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น มีประชาชนในพื้นที่จำนวนไม่น้อยที่มีความตื่นตัวทางการเมือง เพื่อเข้าสู่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ลักษณะการเมืองดั้งเดิมภายในจังหวัดนั้นมีลักษณะค่อนข้างผูกขาดทางการเมืองกับพรรคการเมืองบางพรรค อีกทั้งมีส่วนร่วมแสดงออกทางการเมืองด้วยการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองบ่อยครั้งในเวทีทางการเมืองในระดับประเทศ ซึ่งการแสดงออกทางการเมืองด้วยการเข้าร่วมทางการเมือง มีปัจจัยสำคัญคือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนเลือกรับฟัง และอาจทำให้มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการแสดงออกโดยวิธีต่าง ๆ ขาดความรอบครอบ จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนภาคประชาสังคมภาคพลเมือง ได้มีความรู้และวิธีการที่เหมาะสม เพื่อแสดงออกทางการเมืองได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น มีความหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ด้วยนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ จึงทำให้เกิดความหลากหลาย ทางชาติพันธุ์ทั้งศาสนา ความเชื่อ โดยเฉพาะการเมืองของจังหวัดนครศรีธรรมราชถือว่ามีจุดเด่นที่สำคัญ เพราะมีการเลือกตั้งที่มีจุดบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญของประชากรในการเลือกนายกองค์การพัฒนาส่วนจังหวัดมาบริหาร ซึ่งการเมืองระดับจังหวัดมีความสัมพันธ์การเมืองระดับประเทศ เพราะการจัดการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ผู้สมัครบางคนมีกลุ่มสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองต่าง ๆ แต่ผู้สมัครบางคนเป็นอิสระจากพรรคการเมือง สิ่งนี้เป็นที่น่าสนใจอย่างมาก เพราะผู้สมัครบางคนไม่ได้ขึ้นตรงกับพรรคการเมือง เนื่องจากป้องกันการแอบอ้างการกระทำการทุจริตที่สร้างความเสียหายแก่ชื่อเสียงพรรค จากการเลือกตั้งในหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมา สิ่งที่น่าสนใจของการเลือกตั้งนายกองค์การพัฒนาส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชแต่ละรอบ ประชาชนมักให้ความสนใจผู้แทนที่มาจากพรรคประชาธิปัตย์ แต่เมื่อปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมามีตัวแทนพรรคหน้าใหม่ที่น่าสนใจสำหรับประชาชนรุ่นใหม่ จึงทำให้กระแสของพรรคประชาธิปัตย์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ตัวแทนพรรคพลังประชารัฐ ได้รับความนิยมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมา (พ.ศ. 2562) พบว่า พรรคประชาธิปัตย์ได้คะแนนรวมทุกเขตทั้ง 8 เขต 240,695 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 30.01 ของคะแนนเลือกตั้งทั้งหมด ขณะที่พรรคพลังประชารัฐ ได้ 217,734 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 27.14 ของคะแนนเลือกตั้งทั้งหมด ส่งผลให้พรรคประชาธิปัตย์ สูญเสียที่นั่ง 3 ที่ จาก 8 ที่นั่ง (สุภาภาณูจน์ ชัยฤกษ์ และคณะ, 2563: 108-113) ในปี 2563 ในการหาเสียงเลือกตั้งบรรดาผู้สมัครนายกองค์การ

พัฒนาส่วนจังหวัด บรรดาผู้สมัครได้ใช้วิธีการและกลยุทธ์ในการหาเสียงในหลากหลายรูปแบบทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ เช่น Facebook Page TiKToK สปอตวิทยุ ผ่านสื่อวิทยุ เวทีปราศรัย รถแห่ เพลง ป้ายไว้นิล คัดเข้าท์ การทำโพลลงพื้นที่เคาะประตูบ้าน และเวทีดีเบตสัญจร เพื่อให้บรรดาผู้สมัครนายกองค์การพัฒนากองจังหวัด ได้แสดงวิสัยทัศน์ในฐานะ ผู้แข่งขันชิงตำแหน่งนายกองค์การพัฒนากองจังหวัดนครศรีธรรมราช (หนังสือพิมพ์เนชั่น, 2563: 20) ซึ่งวิธีการในการหาเสียงของผู้สมัครจะต้องไม่ขัดกับประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดนครศรีธรรมราช เรื่องวิธีการหรือลักษณะต้องห้ามในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญต่อชุมชนทุกพื้นที่อย่างต่อเนื่องมีการส่งเสริมให้เยาวชน นักศึกษา คนวัยทำงานที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์เลือกตั้งและให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีโอกาสแสดงบทบาทของตนเองเพิ่มมากขึ้น ผู้นำชุมชนและนักการเมืองท้องถิ่นควรตระหนักในการรับฟังความคิดเห็นหรือปัญหาของประชาชนอย่างทั่วถึงและนำไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลและควรตระหนักเสมอว่า การจัดกิจกรรมใด ๆ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกอาชีพมีความเสมอภาคยุติธรรมและเพื่อให้การปฏิบัติมีความสอดคล้องกัน ควรพัฒนารูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้มีสภาท้องถิ่นมีการคัดเลือกจากผู้นำชุมชนและให้มีคณะกรรมการเหมือนองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการบริหารโครงการส่วนท้องถิ่นได้ โดยวิธีการมีส่วนร่วมคือให้สภาองค์กรมีส่วนร่วมให้ภารกิจของสภาขององค์กรชุมชนสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายเหมือนผ่านแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น (คิด วรณดี, 2565: 178-179)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเมืองภาคประชาชนสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช” ในการหาแนวทางประยุกต์ใช้ในระบอบประชาธิปไตย สามารถตอบโจทก์ปัญหาสาระความไม่มั่นคงทางประชาธิปไตยของไทยได้ โดยได้ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนของจังหวัดนครศรีธรรมราชหลังให้ประชาชนภาคประชาสังคมภาคพลเมืองในพื้นที่เกิดความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องในการแสดงออกทางการเมืองภายใต้กรอบ กติกา สิทธิหน้าที่ ศักดิ์ศรี และเสรีภาพแห่งตน อันเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในระดับมหภาค คือ ในระดับประเทศส่วนหนึ่งด้วย และในการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาที่สามารถส่งเสริมให้ประชาชนของจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเข้าถึงสิทธิทางการเมืองที่พลเมืองสามารถพึงกระทำได้จากนโยบายทางการเมือง และพลเมืองมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงตามระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพ คือ รวบรวมเอกสารข้อมูล (Documentary Research) ทั้งเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฆราวาส และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) เป็นเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศทั้งที่เป็นหนังสือ ตำรา บทความ เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ และรายงาน/โครงการวิจัยที่จากแหล่งข้อมูลจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และแหล่งที่มาที่ส่งเสริมงานวิชาการอื่น ๆ โดยเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการทั่วไป

3.2 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักการเมือง กลุ่มที่ 2 นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มที่ 3 ผู้นำด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มที่ 4 นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมจำนวน 25 รูป/คน และการจัดเวทีเสวนากลุ่ม จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์ (In-depth informal interview) ผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และเสวนากลุ่ม มาวิเคราะห์สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา หลังจากนั้นจึงดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช”

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความสำคัญมากต่อภาคประชาสังคม เพราะมีกลุ่มหลากหลายของชาวนครศรีธรรมราช เนื่องจากมีการนับถือศาสนาหลาย ๆ ศาสนา จึงถือเป็นพหุวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ต่างก็มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองได้ดี เพราะมีการตื่นตัว ตื่นรู้ และการรับรู้ความเป็นไปในจังหวัด จากการที่มีอยู่หลายศาสนาต่างก็มีความร่วมมือร่วมใจกันมาโดยตลอดกับภาคประชาสังคมที่มีปัจจัยต่าง ๆ มาเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาภาคประชาสังคมมาโดยตลอด กลุ่มภาคประชาสังคม ภาคพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อภาคประชาสังคมนั้น ๆ อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะมีการพัฒนาจัดการ มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และยังมีการปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองอย่างมีแบบแผน มีระเบียบวินัย ตลอดจนมีการศึกษาวัฒนธรรมอันดีงามแบบพหุวัฒนธรรม ตามหลักศาสนาต่าง ๆ เป็นประเพณีที่ทำให้ภาคประชาสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีกิจกรรมต่าง ๆ เสมือนหนึ่งมีชีวิตต้องดำเนินไปตลอดปี

4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถมีหลากหลายของเครื่องมือต่าง ๆ อาทิ กฎหมายรัฐธรรมนูญ นักการเมือง สถาบันการศึกษา องค์กรอิสระ ธรรมาภิบาล การปฏิรูปการเมือง นโยบายของรัฐ ผู้นำรัฐบาล ภาคประชาสังคม ภาคพลเมือง สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน และชุมชน ผู้นำธรรมชาติ ฯลฯ ให้มีการบูรณาการ ให้ความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ บทบาทช่วยเสริมสร้างส่งเสริมให้ดูแลประชาชนร่วมกัน ความเสมอภาค ความเท่าเทียม เกิดความยุติธรรมในสังคมทั้งในด้านความมีส่วนร่วม ความเข้าใจที่เป็นพลังบวกในจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงมาก ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) การปกครองในระบอบประชาธิปไตย 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย 3) ความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย 4) วัฒนธรรมทางการเมืองในวิถีประชาธิปไตยของไทย

4.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พบว่า ด้านการพัฒนา ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการปฏิบัติหน้าที่พลเมือง และด้านวัฒนธรรมทางการเมือง ของภาคประชาสังคมของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการดำเนินการทั้ง 4 ด้านอย่างครบถ้วน ตั้งแต่การให้ความรู้ ความเข้าใจของส่วนต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ยึดโยงการดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ ของภาคประชาสังคม แข็งแกร่งและมีความเข้มแข็งมากขึ้น จากการรวบรวมผลสรุปออกมา ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ในทุก ๆ ด้าน ในท้องถิ่นก็ยังคงรักษาความกลมเกลียว ความสัมพันธ์อันมั่นคงไว้เพื่อการเดินหน้าของภาคประชาสังคมไว้ที่จะต้องดำเนินต่อไปและมีส่วนสร้างความเชื่อและความเท่าเทียม เท่าทัน ได้ความรู้เพิ่มขึ้น เกิดผลดีแก่ภาคประชาสังคมของจังหวัด

นครศรีธรรมราชโดดเด่นและเป็นพลังเสริมแรงให้แก่ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ฉะนั้น การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้คือในด้านการพัฒนาภาคประชาสังคมต้อง มีการบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเกิดขึ้นพร้อมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาสังคมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ภาคพลเมืองภาคประชาชนภาคประชาสังคม ในทางการเมืองอย่างเข้าใจและทั่วถึงในการปกครองระบอบประชาธิปไตยจนกลายเป็น วัฒนธรรมทางการเมืองที่ต้องยึดถือปฏิบัติ อาทิ การร่วมเสวนา การรับฟังความคิดเห็น การออกเสียงประชามติ การเลือกตั้ง ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริมให้มีความรู้และเข้าใจมากขึ้น ทำให้ได้โมเดลในการวิจัย DDPC Model ซึ่งพอกล่าวสรุปแต่ละประเด็น ในหัวข้อวิจัย “การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ได้ดังนี้คือ

D (Development) ด้านการพัฒนาภาคประชาสังคม คือ การจัดกิจกรรมที่ เป็นการประสาน ส่งเสริมและให้บริการทางเมืองแก่ภาคประชาสังคม โดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมความรู้ทางการเมืองผ่านหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ กิจกรรมส่งเสริมการให้บริการทางการเมืองผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมภาค ประชาสังคม

D (Duty) ด้านการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองภาคประชาสังคม คือ การจัด กิจกรรมที่ให้พลเมืองได้มีโอกาสในการใช้สิทธิที่กฎหมายรองรับ ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการ ร่วมแสดงความคิดเห็นบนเวทีการเมืองท้องถิ่น กิจกรรมการเข้าร่วมรับฟังการหาเสียง เลือกตั้ง เป็นต้น

P (Participation) ด้านการมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม คือ การจัดกิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพลังประชา สังคมเพื่อจิตอาสาทางการเมือง กิจกรรมส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้งในทุกระดับ เป็นต้น

C (Culture) ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองภาคประชาสังคม คือ การจัด กิจกรรมเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองและในการส่งเสริมประชาธิปไตย ได้แก่ กิจกรรม การอบรมสัมมนาด้านวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมการส่งเสริม ประชาธิปไตยในสถาบันของสังคม วัด บ้าน โรงเรียน และสถาบันครอบครัว เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริม การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญและ น่าสนใจมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

5.1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมของจังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่า บริบทพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรมากที่สุดในภาค

จึงทำให้ภายในจังหวัดมีความหลากหลายทั้งความเชื่อ ความคิด ด้วยจุดบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา แต่ภายในจังหวัดยังมีศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยความสนใจ ในนโยบายการเมืองจึงมีความแตกต่างกันตามความสนใจและการรับรู้ของประชาชนในจังหวัด และในยุคสมัยที่ผ่านมาผู้สมัครเป็นนายกองค์การพัฒนาศูนย์จังหวัดมีความหลากหลายมากขึ้นให้เลือกตามกลุ่มช่วงวัย ข้อสังเกตที่สำคัญคือ ประชาชนชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความสนใจผู้สมัครที่มาจากพรรคประชาธิปัตย์อย่างมากในรอบการเลือกตั้งเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนถึง พ.ศ. 2562 แต่หลังจากนั้นความนิยมในผู้แทนที่มาในชื่อพรรคประชาธิปัตย์ลดน้อยลง ส่งผลให้ผู้แทนพรรคที่มีความน่าสนใจมากขึ้นและทำให้ร้อยละคะแนนของการเลือกของประชาชนชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีต่อผู้แทนจากพรรคประชาธิปัตย์ ถูกแทนที่คะแนนด้วยพรรคพลังประชารัฐมากขึ้นจากการเลือกตั้งในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา จึงมีผลต่อการเมืองระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ แต่อย่างไรก็ตามพรรคอื่น ๆ ก็มีความน่าสนใจมากขึ้น ซึ่งรองรับกับการเลือกของประชาชนยุคใหม่มากขึ้น ซึ่งประชาชนพลเมืองภาคประชาสังคมต่าง ๆ มีความกระตือรือร้นทุก ๆ ทั้งในของด้านการพัฒนา การมีส่วนร่วม การปฏิบัติหน้าที่พลเมือง ตลอดจนวัฒนธรรมทางการเมือง โดยมีการจัดตั้งการสนับสนุนและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อาทิ การศึกษาอบรม การฟังอภิปราย การลงประชามติ การเลือกตั้ง การสัมมนา ฯลฯ ซึ่งในภาพรวมประชาชนยังความเอาใจใส่ใฝ่รู้ในการให้ความสนใจร่วมมือในการเข้ารับความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chioma Felicitas Nwogu (2023: 8) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาและความรับผิดชอบของการริเริ่มต่อต้านการทุจริตของไนจีเรีย: ธรรมชาติและประชาธิปไตยในไนจีเรีย” ผลการวิจัยพบว่า ไนจีเรียยังคงต่อสู้กับการทุจริตเนื่องจากปัญหาหลายประการที่จำกัดประสิทธิภาพของโครงการริเริ่มในการต่อต้านการทุจริต การคอร์รัปชันมีความซับซ้อนและต้องใช้ความพยายามที่หลากหลายในการแก้ไข การปรับปรุงโครงสร้างความรับผิดชอบเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการจัดการกับการรับสินบน ข้อเสนอผลที่พบคือ ไนจีเรียทนทุกข์ทรมานจากอาชญากรรมของรัฐและประชาธิปไตยที่ย่ำแย่เนื่องจากการทุจริต ประเทศได้รับการจัดการไม่เพียงพอเนื่องจากมีปัจจัยจำกัดในการพัฒนางาน การเพิ่มความโปร่งใสในการกำกับดูแลช่วยเพิ่มความรับผิดชอบ ควรศึกษาเพิ่มเติมถึงรูปแบบการทุจริตและความพยายามในการต่อต้านการทุจริตผ่านการศึกษาระยะยาว การสอบสวนเชิงเปรียบเทียบเพิ่มเติมควรเน้นถึงความท้าทายและโอกาสที่เป็นเอกลักษณ์ของไนจีเรียที่ทำให้การต่อสู้กับการคอร์รัปชันทำได้ยาก ในขณะเดียวกันก็ยังคงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐธินันทร เลิศเดชะสกุล และ สุริยะใส กตะศิลา (2564: 159-160) ได้ทำวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำทางการเมืองภาคประชาสังคม: กรณีศึกษา พิกพ ธงไชย” ผลการวิจัยพบว่า การก่อตัวของการเคลื่อนไหวผู้นำภาคประชาสังคมในประเทศไทย มีสาเหตุหลัก ๆ มาจากความไม่เท่าเทียมความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกันเองหรือระหว่างประชาชนกับภาครัฐ อุดมการณ์ในการต่อสู้และท้าทายต่ออำนาจที่ไม่เป็นธรรมและมีผู้นำภาคประชาชนที่

ทำงานในเชิงขบวนการประชาชนด้านขั้นตอนการเคลื่อนไหวของผู้นำภาคประชาสังคมในประเทศไทย มีอยู่ 5 ขั้นตอนหลัก ๆ ซึ่งได้แก่ ค้นหาประเด็นปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของสภาพปัญหา วางแผนและกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหาดำเนินงานในการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานร่วมกัน และตอบสนองต่อความมุ่งหมายที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้กลไกการเคลื่อนไหวของผู้นำภาคประชาสังคมในประเทศไทย ประกอบด้วย การใช้สถานการณ์เป็นตัวกำหนด ใช้ช่องทางการสื่อสารหรือพื้นที่ที่สื่อมวลชนต่าง ๆ และการใช้สร้างเครือข่ายภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อน สำหรับกระบวนการของการเคลื่อนไหว ผู้นำภาคประชาสังคมในประเทศไทยใช้ 4 กระบวนการหลัก ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน กระบวนการเคลื่อนไหวของประชาชน กระบวนการเรียกร้องผ่านยุทธวิธีในการกดดันให้รัฐสนใจแก้ปัญหา และกระบวนการสันติภาพ

5.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมี กฎหมาย รัฐธรรมนูญ นักการเมือง ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ด้านการพัฒนาจัดการ ความเข้มแข็งของระบบ การปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองในด้านการเมือง ตัวบุคคล พรรคการเมือง สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา องค์การอิสระ เช่น รัฐสภา ผู้ตรวจการแผ่นดิน ธรรมนูญ เช่น นิติธรรม ความเป็นกลาง ความตื่นตัว การปฏิรูปการเมือง นโยบายรัฐ ผู้นำรัฐบาล ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม การรับฟัง การวางแผน การร่วมปฏิบัติหน้าที่ และการควบคุมโดยประชาชน ปัจจัยด้านจิตวิทยา สถาบันครอบครัว การศึกษา กลุ่มเพื่อนและชุมชน การให้ความรู้ถึงสิทธิ บทบาทหน้าที่ ผู้นำธรรมชาติ เสริมสร้างดูแลประชาชนร่วมกัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยาเสพติด ความเสมอภาค ความเท่าเทียม เกิดความยุติธรรมในสังคม เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Erik Jetmir (2024: 48) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของสื่อต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทรมปีในการเลือกตั้งสหรัฐฯ ปี 2020” ผลการวิจัยพบว่า การขาดความไว้วางใจในกระบวนการเลือกตั้งและระบบนโยบายสาธารณะทำลายส่วนสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทนของอเมริกันคือการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม เมื่อประชาชนรู้สึกถูกเพิกถอนสิทธิ ความเสียหายต่อประชาธิปไตยอาจมีนัยสำคัญ หากปล่อยไว้ไม่เปลี่ยนแปลงหรือแย่ง ผลที่ตามมาของระบอบประชาธิปไตยอาจรุนแรงขึ้น เมื่อประชาชนถูกเพิกถอนสิทธิมากขึ้น มีการวิเคราะห์ผลกระทบของสื่อต่อผู้สนับสนุนทรมปีในขณะนั้นสำหรับการเลือกตั้งปี 2020 และการระบุลักษณะที่ไม่ถูกต้องของผู้สนับสนุนทรมปีโดยสื่อส่งผลเสียต่อความรู้สึกเชื่อมโยงกับรัฐบาลและกระบวนการนโยบายสาธารณะหรือไม่ เป้าหมายคือ การพิจารณาว่าผู้ลงคะแนนเสียงของทรมปีรู้สึกว่ามีลักษณะที่ผิดหรือไม่ และสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจที่พวกเขามีต่อสถาบันของรัฐ นโยบายสาธารณะ และด้านอื่น ๆ ในชีวิตของพวกเขา รากฐานทางทฤษฎีหรือกรอบนโยบายการเล่าเรื่อง (NPF) ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์เรื่องเล่าจากการสัมภาษณ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทรมปีที่เป็นชายผิวขาว 20 คน อายุระหว่าง 30-65 ปี เพื่อตอบคำถามชุด

หนึ่งที่ถามว่าพวกเขารู้สึกอย่างไรที่สื่อแสดงลักษณะของตนเอง ผลลัพธ์ที่สำคัญของการศึกษา คือ 82% ของผู้เข้าร่วมรู้สึกว่าคุณค่าที่ดีจากการที่สื่อตีกรอบพวกเขาคือเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หมดหมุ่โครงเรื่องของ NPF ที่โดดเด่น ได้แก่ “เรื่องราวของการทำอะไรไม่ถูกและการขาด การควบคุม” (35%) และ “เรื่องราวของการเสื่อมถอย” (34%) ผลกระทบเชิงบวกต่อการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม

5.3 องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อ การส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันนี้มีการตื่นตัวมากในด้านการเมืองการ ปกครองทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาสังคมของนครศรีธรรมราช มีความเข้มแข็งและ แข็งแกร่ง ควรมีการให้ความรู้เพิ่มเติม มีการสัมมนาและมีการพัฒนางานด้านการจัดการ พร้อมเกิดการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองพร้อมกับรักษาวัฒนธรรมทางการเมือง อย่างดีเอาไว้ เป็นส่วนใหญ่ ได้นำไปพัฒนาด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือร่วม ใจมากยิ่งขึ้นไปในอนาคต ภาคประชาสังคมได้องค์ความรู้ใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานภาคประชาสังคมให้ดียิ่งขึ้น ได้แก่ ด้านการพัฒนา ด้านการมี ส่วนร่วม ด้านการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองและด้านวัฒนธรรมทางการเมือง ของภาคประชา สังคมของจังหวัดนครศรีธรรมราช มี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลี บุญเรือง, อนุภูมิ ไชวเกษม และสุรพล สุยะพรหม (2564: 363-364) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมือง ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ” ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ประกอบด้วย ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง หลักอิทธิบาท 4 และการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก 2. ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองและหลักอิทธิบาท 4 มีผลต่อการพัฒนาการตื่นตัว ทางการเมืองของประชาชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ 3. นำเสนอการพัฒนาการ ตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนโดยการบูรณาการตามหลักพุทธธรรม คือ ความชอบ การเมือง โดยการเข้าร่วมรับฟังปราศรัยทางการเมือง พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน มีใจทางการเมือง ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชน มีสติปัญญาควบคุม กิจกรรมทางการเมือง คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งให้โปร่งใส อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของ คิต วรณดี (2565: 178-179) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการระบอบประชาธิปไตยของการ ปกครองสวนทองถิ่น: อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า แนวทาง ในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยคือให้หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนมากขึ้นในการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญต่อ ชุมชนทุกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมให้เยาวชน นักศึกษา คนวัยทำงาน ที่มีอายุอยู่ใน เกณฑ์เลือกตั้งและให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีโอกาสแสดงบทบาทของตนเองเพิ่มมากขึ้น ผู้นำ ชุมชนและนักการเมืองท้องถิ่นควรตระหนักในการรับฟังความคิดเห็นหรือปัญหาของ

ประชาชนอย่างทั่วถึงและนำไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลและควรตระหนักเสมอว่า การจัดกิจกรรมใด ๆ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกอาชีพมีความเสมอภาคยุติธรรมและเพื่อให้การปฏิบัติมีความสอดคล้องกันควรพัฒนารูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้มีสภาท้องถิ่นโดยมีการคัดเลือกจากผู้นำชุมชนและให้มีคณะกรรมการเหมือนองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการบริหารโครงการส่วนท้องถิ่นได้โดย วิธีการมีส่วนร่วมคือให้สภาองค์กรมีส่วนร่วมให้ภารกิจของสภาขององค์กรชุมชนสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายเหมือนผ่านแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนการพัฒนาการเมืองภาคประชาชนสังคมหรือภาคพลเมือง ควรมีการร่วมมือในการจัดทำโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบให้ทั่วถึงและเป็นระบบ เพราะจากการศึกษาพบว่าผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนภาคประชาชนสังคม หรือภาคพลเมืองยังขาดการเข้าถึงประชาชนในพื้นที่เพื่อส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนการพัฒนาการเมืองภาคประชาชนสังคมหรือภาคพลเมือง มีผู้บริหารจะต้องนำหลักพรหมวิหาร 4 มายึดถือเป็นแนวทางในการพัฒนา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม เริ่มตั้งแต่การวางแผน การคัดเลือกคน การประเมินผลการปฏิบัติงาน จนกระทั่งการให้พื้นที่สภาพจากองค์กร ซึ่งผู้บริหารนอกจากจะมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการพัฒนางานแล้ว ความเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจ และมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธา

3. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนการพัฒนาการเมืองภาคประชาชนสังคม ควรให้มีการควบคุมติดตามและตรวจสอบ โดยมีประชาชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การพัฒนาองค์กรการพัฒนาการเมืองภาคประชาชนสังคม เพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในภาคประชาชนสังคม เป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการพัฒนางาน และการทำงานในองค์กร และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสำนึกที่ดี

4. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนการพัฒนาการเมืองภาคประชาชนสังคม สามารถนำหลักการพัฒนาจัดการไปบริหารงานในหน้าที่ตามบทบาทของตน ต้องรู้ระเบียบ กฎเกณฑ์ เป็นอย่างดี และสามารถแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องรู้จักตนเอง มองตนเองว่า มีความพร้อมทั้งกาย วาจา และใจ การประพฤติตนที่เหมาะสม

5. หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาชนสังคมหรือภาคพลเมืองควรส่งเสริมให้คนไทยมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างถูกต้อง สร้างศรัทธาในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องให้กับประชาชนและเยาวชนภายใต้บริบทหลักคุณธรรมจริยธรรมในการส่งเสริมการทำงานภาคประชาชนสังคมที่ดี

6. หน่วยงานหรือองค์กรการพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่ทำงานเกี่ยวข้องกับประชาชนภาคประชาสังคมควรจะได้ใส่ใจและมีความตั้งใจที่จะสร้างพลังใจอย่างตั้งใจจริงจัง ต้องปลูกฝังและสร้างคุณธรรม จริยธรรม สร้างความมีระเบียบวินัย และทรงไว้ซึ่งความไว้วางใจที่ได้รับความคาดหวังจากสังคมที่จะต้องเป็นแบบอย่างและเป็นผู้นำในการสร้างคุณงามความดี อบรมสั่งสอนและถ่ายทอดการทำงานที่ดีมีประสิทธิภาพประสิทธิผลให้แก่ผู้พัฒนารุ่นต่อไป มาได้มีพลังต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัย “การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ควรบูรณาการการพัฒนาภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม การปฏิบัติหน้าที่พลเมืองภาคประชาสังคม และวัฒนธรรมทางการเมืองภาคประชาสังคมให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลเพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ควรทำการศึกษาวิจัย “การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านต่าง ๆ ของภาคประชาสังคมให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมและได้รับความเข้าใจและมีความสนใจมากขึ้นในการพัฒนาทางการเมืองภาคประชาชนที่เข้มแข็งและแข็งแกร่งมากขึ้นจะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเพิ่มขึ้นในความสนใจทั้ง 4 ด้าน การพัฒนาภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม การปฏิบัติหน้าที่พลเมืองภาคประชาสังคม และวัฒนธรรมทางการเมืองภาคประชาสังคมหรือภาคพลเมืองให้มีความเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น ๆ ในโอกาสต่อไปในจังหวัดนครศรีธรรมราช

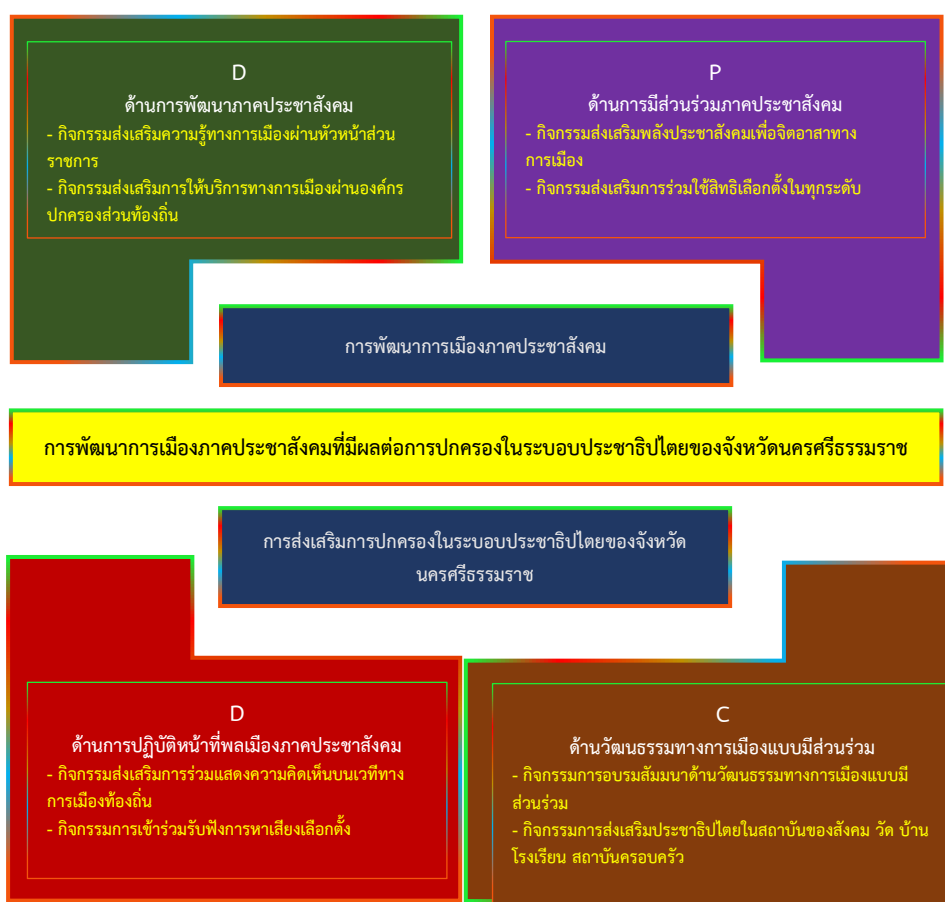
3. ควรทำการศึกษาวิจัย “การบูรณาการด้านหลักใน 4 ด้านนั้น ยังสามารถค้นคว้าต่อยอดแต่ละด้านได้มากยิ่งขึ้นและจะต้องค้นคว้าความรู้ใหม่เพิ่มเติมได้เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวางและจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนในกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภาคประชาสังคมหรือภาคพลเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือทุก ๆ จังหวัดในประเทศไทย เป็นต้น”

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาการเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันนี้มีการตื่นตัวมากในด้านการเมืองการปกครองทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาสังคมของนครศรีธรรมราช มีความเข้มแข็งและแข็งแกร่ง ควรมีการให้ความรู้เพิ่มเติม มีการสัมมนาและการพัฒนางานด้านการจัดการพร้อมเกิดการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองพร้อมกับรักษาวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างดีเอาไว้ เป็นส่วนใหญ่ ได้นำไปพัฒนาด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือร่วมใจมากยิ่งขึ้นไปในอนาคต ภาคประชาสังคมได้้องค้นคว้าความรู้ใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานภาคประชาสังคมให้ดียิ่งขึ้น ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การพัฒนา

การเมืองภาคประชาสังคมที่มีผลต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของจังหวัดนครศรีธรรมราช” กล่าวคือ D หมายถึง Development ด้านการพัฒนาภาคประชาสังคม, D หมายถึง Duty ด้านการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองภาคประชาสังคม, P หมายถึง Participation ด้านการมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม, C หมายถึง Culture ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองภาคประชาสังคม เรียกว่า DDPC Model

เอกสารอ้างอิง

- คิด วรณดี. (2565). การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของการปกครองส่วนท้องถิ่น: อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. *วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์*, 4(2), 178-179.
- ณัฐนันทร เลิศเตชะสกุล และสุริยะใส กตะศิลา. (2564). บทบาทผู้นำทางการเมืองภาคประชาสังคม: กรณีศึกษา พิกพ ธงไชย. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 10(2), 159-160.

- ธงชัย สิงอุตม. (2562). การเมืองภาคประชาสังคมในยุค 4.0. ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประภาส ปันตบแต่ง. (2552). **การเมืองภาคประชาชน ขบวนการประชาสังคมในสังคมไทย และบทบาทต่อสังคมการเมืองไทย**. เข้าถึงได้จาก <https://expd-spdp.moph.go.th/>. (สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2566).
- สุภาภาณูจน์ ชัยฤกษ์, สุจารี แก้วคง, สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา, สมปอง รักษาธรรม และกฤตกร ทองนอก. (2563). **โครงการศึกษาการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ปี 2563: การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช**. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการพัฒนการปกครองท้องถิ่น, สถาบันพระปกเกล้า.
- สุมาลี บุญเรือง, อนุภูมิ ไชวเกษม และสุรพล สุยะพรหม. (2564). **การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป. วารสารมหาจุฬานาครธรรม์**, 8(6), 363-364.
- หนังสือพิมพ์เนชั่น. (2563). **ศึกประชันวิสัยทัศน์ ว่าที่นายก อบจ.นครศรีธรรมราชคึกคัก**. เข้าถึงได้จาก <https://today.line.me/th/v2/article/1lMZrv> (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2566).
- Chioma Felicitas Nwogu. (2023). **Development and Accountability of Nigeria's Anticorruption Initiatives: Governance and Democracy in Nigeria. Doctoral's dissertation Department of Public Administration. Graduate School: La Verne University.**
- Erik Jetmir. (2024). **Media Impacts on 2020 U.S. Election Trump Voters. Doctoral's dissertation. Department of Philosophy Public Policy and Administration. Graduate School: Walden University.**

ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา The Political Leader in Democratic System according to Buddhism

อักรินทร์ สมศักดิ์, กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร

Arkkarin Somsak, Kantaphon Nuthongkaew, Supreecha chamnanphuttiaphon

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkarat Campus

Corresponding Author, E-mail: Kantaphon_27@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา และ 3) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน และจัดเวทีเสวนากลุ่ม จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรมีคุณลักษณะ 1) การบริหารตน คือ ทางกาย วาจา และใจ (ความคิด) ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ อดทน ตื่นตัว กระฉับกระเฉง เสียสละ สงบเสงี่ยม ไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ใช้วาจาในทางสร้างสรรค์ มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ ปราศจากความลำเอียง มีความรักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) การบริหารคน คือ การจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ผ่านขั้นตอนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน การบำรุงรักษาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร และการประเมินผลการปฏิบัติงาน 3) การบริหารงาน การจัดการประสิทธิภาพผ่านการปฏิบัติงานที่มีความฉับไว ความถูกต้องแม่นยำ ความรู้ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์

2. ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) หลักปาปนิกรรม (บริหารตน) ได้แก่ มีวิสัยทัศน์, มีทักษะในการทำงาน และมีทักษะในการสื่อสาร 2) หลักสังคหวัตถุ 4 (บริหารคน) ได้แก่ เสียสละเพื่อส่วนรวม, การใช้วาจาในทางสร้างสรรค์, มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ และการวางตัวเป็นกลาง 3) หลักอิทธิบาท 4 (บริหารงาน) ได้แก่ การมีใจรักในงานที่ทำ, ความพากเพียร มุ่งมั่น, มีสมาธิจดจ่อรับผิดชอบ และการมีปัญญาและเหตุผล

ได้รับบทความ: 5 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 4 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 11 กันยายน 2567

Received: August 5, 2024; Revised: September 4, 2024; Accepted: September 11, 2024

3. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรียกว่า SPA Model ประกอบด้วย S (Self Management) คือ การบริหารตน P (People Management) คือ การบริหารคน และ A (Administration) คือ การบริหารงาน

คำสำคัญ: ผู้นำทางการเมือง, ระบอบประชาธิปไตย, พระพุทธศาสนา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to Analyze the general conditions of political leaders in a democratic regime according to Buddhist principles, 2) to analyze factors that help in promoting political leaders in a democracy according to Buddhist principles, and 3) to create a body of knowledge about political leaders in a democratic system following Buddhist principles. This research is qualitative research by collecting document data In-depth interviews with 25 persons and a group discussion stage from 10 persons. Research tools include interview and from data analysis using descriptive methods.

The research results found that:

1. The general condition of political leaders in a democratic regime according to Buddhism should have the following characteristics: 1) Self-management, namely physical, verbal, and mental (thought) such as having good human relations, being patient, alert, active, sacrificing, calm, not arrogant, not abusing one's power, using constructive speech, being fair, honest, free from bias, being loyal to the organization, and having a broad vision. 2) People management, namely allocating people appropriately to their knowledge and abilities through the process of recruiting and selecting personnel, assigning personnel to work, maintaining personnel, developing personnel, and evaluating work performance. 3) Work administration, managing efficiency through work performance with speed, accuracy, knowledge, experience, and creativity.

2. Factors that help promote political leaders in a democracy According to the Buddhist guidelines, 1) Papanikkadhamma principles (self-management), including having vision, having skills in work and having communication skills. 2) The 4 principles of Sangha Vatthu (managing people), including sacrifice for the public, use of speech in a creative way, sincerely volunteering to help others and neutrality 3) The 4 principles of Iddhipada (Administration) including love for work, perseverance determination, concentration focus and responsibility and having wisdom and reason.

3. The knowledge gained from the research is called the SPA Model, which consists of S (Self Management), P (People Management), and A (Administration).

Keywords: Political Leaders, Democracy, Buddhism

1. บทนำ

ในอดีตประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พุทธศักราช 2475 (วันอภิวัฒน์สยาม) (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2564: 1) โดยคณะราษฎรได้กราบทูลอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวดำรงฐานะเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระองค์ทรงตอบรับคำกราบทูลอัญเชิญของคณะราษฎร ทรงยินยอมที่จะสละพระราชอำนาจของพระองค์ด้วยการพระราชทานรัฐธรรมนูญตามที่คณะราษฎรได้เตรียมไว้ จวบจนถึงปัจจุบันประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในมาตรา 3 ได้กล่าวไว้ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” อันหมายความว่า ในทางการเมืองประชาชนมีอำนาจสูงสุด แต่การใช้อำนาจทางกฎหมายต้องใช้ผ่านสถาบันนิติบัญญัติ (รัฐสภา) คณะรัฐมนตรีและศาลที่พิพากษา อรรถคดีตามกฎหมายที่บัญญัติไว้แล้วในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ และตามขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้นองค์ประกอบของผู้ใช้อำนาจก็คือ ต้องมีสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร และสถาบันตุลาการ ซึ่งรัฐธรรมนูญไม่ได้ระบุว่าอำนาจใดใหญ่ที่สุดหรือสำคัญกว่ากัน

หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีเจตนารมณ์สำคัญเพื่อให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือพลเมืองในสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือพลเมืองในสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติและตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมบ้านเมืองมีความสุข มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีการยอมรับในความแตกต่างทางความคิดเห็น โดยยึดหลักการสันติวิธีและสังคมประชาธิปไตย (ปิยกร อภิบาลศรี, 2567: 1) กล่าวคือ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น อำนาจอิสระหรือที่เรียกว่าอำนาจอธิปไตยนั้นย่อมเป็นของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) นั้น อาจจะเป็นเพียงแค่อุดมคติ เพราะในความเป็นจริงนั้นไม่อาจสามารถกระทำได้ทั้งหมด จึงทำให้เกิดรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy or Representative government) ที่ให้ประชาชนเป็นผู้เลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน ดังนั้นผู้แทนเหล่านี้ย่อมมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดทั้งผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบาย และวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย

และการที่ประชาชนได้มีโอกาสทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเองโดยตรง หรือการเป็นผู้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนนั้น เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกกระบวนการ ทุกระดับ และทุกมิติ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (วิธรา ไซยสา, 2567: 1) โดยผู้แทนที่เข้าไปทำหน้าที่นั้นเรียกได้ว่าเป็นผู้นำทางการเมือง ซึ่งผู้นำกับผู้ตามเป็นสิ่งคู่กัน ผู้นำที่ดีต้องรู้จักว่าผู้ตามเป็นใคร พวกเขาคิดอย่างไร ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักหาสมัครพรรคพวกและรู้จักสร้างคนเก่งโดยไม่กลัวว่าบรรดาผู้ตามหรือลูกน้องจะเก่งกว่าเพราะปัญหาอยู่ที่ว่าถ้าไม่มีคนเก่งเข้ามาร่วมงานจะทำงานไม่ได้ดี ผลงานที่ออกมาจะไม่ดีด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้นำที่ฉลาดจะทำงานให้ประสบความสำเร็จอย่างดีย่อมมีที่ปรึกษาที่เก่งและดีด้วย นอกจากนี้ผู้นำที่เก่งและดีต้องมีเทคนิคในการจูงใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะผู้ใต้บังคับบัญชา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กล่าวโดยสรุปได้ว่าผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักคน รู้จักคิด และรู้จักงาน (ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ, 2562: 1) ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้กับผู้นำในทางพระพุทธศาสนาที่ต้องรู้จักการครองตน ครองคน ครองงานที่ดี โดยการนำหลักธรรมมาใช้ ได้แก่ หลักปาปนิกรรมมาใช้ในการครองตน หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการครองคน และหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการครองงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การที่ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีการนำหลักปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนามาใช้นั้นย่อมทำให้เป็นผู้มีมโนธรรม คือ คิดในสิ่งที่ดี มีเหตุผล ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ก่อให้เกิดเป็นมโนธรรมขึ้นเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจ จากนั้นพัฒนาไปสู่กายกรรมและวจีกรรม คือ การปฏิบัติบ่อย ๆ ย่อมทำให้เป็นประจำจนกลายเป็นอุปนิสัยติดตัว กล่าวคือผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคลอย่างชัดเจน แล้วอาศัยความรัก ความเมตตา ความร่วมไม้ร่วมมือของผู้ตามมุ่งไปสู่เป้าหมายนั้นด้วยความมุ่งมั่น บากบั่น ไม่ย่อท้อ ใช้ปัญญาพิจารณาตามหลักธรรมการครองตน ครองคน ครองงาน ส่งผลให้นำพาผู้ตามไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลที่ดีนั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะพระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนหลากหลายที่หากมีการนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนหรือยึดหลักธรรมเพื่อการปฏิบัติของผู้นำที่จะเป็นเข็มทิศให้กับผู้นำในการปฏิบัติหน้าที่และปฏิบัติตนในฐานะผู้นำทางการเมืองก็จะสามารถนำพาประชาชน ชุมชน สังคม ประเทศชาติไปสู่ความสงบร่มเย็น เจริญรุ่งเรือง ได้อย่างมั่นคงถาวร ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นแนวทางของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากงานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความงานเขียนจากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยนำข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ได้แก่ สภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา, ปัจจัยที่ช่วยในการส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา และสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3.2 ประชากร พื้นที่วิจัย และกลุ่มตัวอย่าง ประชากร แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเจาะจงบุคคล ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา คณาจารย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำและสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 25 รูป/คน และการจัดเสวนากลุ่ม ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 10 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์, ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดเวทีเสวนากลุ่มจากทางบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สะดวก โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์มา

บูรณาการองค์ความรู้และนำเสนอในเวทีเสวนากลุ่มเพื่อตรวจสอบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนาต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่ม มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ เรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้ เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย นำเสนอข้อมูลในลักษณะการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้ว นำมาพรรณนาเสนอเพื่อเผยแพร่แก่ กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ตีพิมพ์เป็นบทความวิจัยเชิงวิชาการสืบต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา สรุปได้ดังนี้

4.1 สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน ดังนี้

- 1) การบริหารตน เป็นผู้มีคุณสมบัติที่ดีทั้งทางกาย วาจา และใจ (ความคิด) ได้แก่ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง มีความเสียสละ มีการวางแผน ในการกระจายงานที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรในบังคับบัญชา มีความสงบเสียสละไม่ถือตัว ไม่ว่างอำนาจ ไม่ใช้วาจาดูแคลน เหยียดหยาม แต่ต้องมีวาจาที่สร้างพลัง สร้างกำลังใจให้กับทีมงานได้ เข้าใจพนักงาน พร้อม ๆ กับการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานมากขึ้น มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ตั้งอยู่บนหลักของความถูกต้อง ปราศจากความลำเอียง มีความรักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ต้องเป็นคน ที่มองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นมองเห็นโอกาสในอนาคตได้เมื่อมองเห็นภาพอนาคตแล้ว ก็ต้องสามารถกำหนดเป้าหมายและแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน
- 2) การบริหารคน ผู้นำต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการบริหารคน ได้แก่ การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร คือ การคัดเลือกผู้เข้ามาทำงานตามเกณฑ์ที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ และความชำนาญของตัวบุคลากรด้วย บุคลากรต้องเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถเข้าใจและรับรู้บทบาทของตนเอง มีความรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของตนเอง เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อองค์กรและสังคม และที่สำคัญแต่ละต้องรู้และเข้าใจว่าตนเองอยู่ในฐานะอะไรและปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน คือ การจัดวางบุคลากรให้อยู่ในตำแหน่ง หน้าที่ ความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และวิสัยทัศน์ของตัวบุคลากร ตระหนักว่าประสิทธิภาพของงานย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เป็นสำคัญ การบำรุงรักษาบุคลากร คือ การใช้บุคลากรที่มีให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ต้องให้ความสนใจและเข้าใจว่าบุคลากรทุกคนสามารถที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา พร้อมทั้งยังต้องมีการส่งเสริมขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงานอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกัน การพัฒนาบุคลากร คือ ต้องมีการเสริมสร้างให้ความรู้ สร้างความรู้สึกรู้สึกให้บุคลากรรู้สึกมั่นใจ มั่นคงและอบอุ่นใจในการทำงาน องค์กรต้องทำหน้าที่เสมือนเป็นศูนย์กลางที่คอยทำหน้าที่กระตุ้นดูแล พัฒนา ส่งเสริมความรู้ให้กับบุคลากร ทำให้บุคลากรมีศักยภาพพร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจได้ทุกสถานการณ์ พร้อมทั้งจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นแม้ว่าจะยากต่อการควบคุมก็ตาม และการประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ การวัดคุณภาพของการปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งฝักฝ่าย และไร้อคติใด ๆ รวมถึงการแนะนำแนวทางการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรด้วยความจริงใจ ตั้งใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง 3) การบริหารงาน ต้องมีการจัดการประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ได้แก่ ความฉับไว หมายถึง การทำงานด้วยความรวดเร็ว ไม่ล่าช้า ใช้เวลาได้อย่างคุ้มค่า ผู้ที่ทำงานมีประสิทธิภาพ ควรทำงานได้อย่างถูกต้องแม่นยำ และเสร็จตามกำหนดเวลา มีความผิดพลาดในงานน้อย มีความแม่นยำในกฎระเบียบข้อมูลตัวเลข หรือสถิติต่าง ๆ ไม่ประมาทเลินเล่อจนก่อให้เกิดความเสียหาย ความรู้ หมายถึง ต้องมีความรู้ในงานที่ทำ รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง องค์กรผู้อื่นอินเทอร์เน็ต โดยสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น ประสพการณ์ หมายถึง การมีความรู้ที่ไม่ใช่เป็นความรู้จากด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่เป็นจากการเห็น สัมผัส ลงมือปฏิบัติ เมื่อมีประสบการณ์สูงย่อมทำให้ทำงานผิดพลาดน้อย ทำให้องค์กรสามารถพัฒนาไปได้เร็ว และองค์กรจะต้องรักษาบุคคลเหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุด ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดในองค์กร เช่น การคิดระบบต่าง ๆ เพื่อลดขั้นตอนในการปฏิบัติ หรือการปรับเปลี่ยนการบริหารงานแบบเชิงรุก - เชิงรับ เป็นต้น

4.2 ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทาง

พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ดังนี้ 1) หลักปาปณิกธรรมมาใช้ในการบริหารตน คือ จักขุมา เป็นผู้มีความเห็น ต้องมีวิสัยทัศน์กว้างยาวไกล กล่าวคือหมายถึง ต้องสามารถมองเห็นถึงการพัฒนาในอนาคตอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้จินตนาการภาพแห่งอนาคต (Visualization) และสามารถมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ความสำเร็จได้อย่างไร วิรุโรร มีทักษะในการทำงาน ที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในการการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กร สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้ นิสสยสัมปนโน มีความสามารถและมีทักษะในการสื่อสาร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานได้กับทุกคนทุกระดับชั้น สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับผู้ร่วมงานทำให้สามารถผูกมัดใจคนไว้ได้

ได้แก่ การที่ผู้นำสามารถยินดีที่จะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังคำแนะนำกับทุกคน ได้อย่างไม่ถือเนื้อถือตนว่าตนเหนือกว่าผู้อื่น โอบอ้อมอารีพร้อมที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน เป็นต้น 2) หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน คือ ทาน คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ปิยวาจา คือ มีคำพูดที่ไพเราะสุภาพ มีเหตุผล จริงใจ มีความสร้างสรรค์เกิดประโยชน์ ให้คำปรึกษาและนำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้มีความน่าเชื่อถือ อตถจริยา คือ ต้องมีการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงใจ โดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน อุทิศตนมีจิตอาสาช่วยเหลือเพื่อประโยชน์สาธารณะ ในกิจกรรมของชุมชน พร้อมรับใช้ประชาชนชนตลอดเวลา ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยสร้างอาชีพให้กับชุมชน สมานัตตตา คือ ต้องวางตนเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ลำเอียง อคติ หรือเลือกปฏิบัติ ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน 3) หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน คือ ฉันทะ คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ เกิดศรัทธาที่จะมุ่งมั่นตั้งใจทำงาน ก็จะเกิดผลงาน วิริยะ คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท ทำกับสิ่งที่เรารักศรัทธา ถ้าไม่พากเพียรทำจริง ๆ จัง ๆ ถือว่าไม่มีความรักศรัทธาในงานนั้นจริง ผลงานที่ดี ๆ จะไม่เกิดเป็นการทำเพียงสักได้ทำเป็นการสูญเสียเวลาที่ถือว่ามีความมากต่อชีวิตของคนเราไปอย่างน่าเสียดาย วิริยะนั้นถือเป็นวิถีทางของบุคคลที่สามารถทำทายต่ออุปสรรคเพื่อเป้าหมายที่วางไว้ ก็คือเกิดความสำเร็จนั่นเอง จิตตะ คือ เป็นสมาธิ จดจ่อและรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็น ขั้นตอนไหนของงานหรือของชีวิต ผลที่ตามมา คือ ถ้าเอาจิต ไปจับแล้วจะเกิดความรอบรู้ทุกขั้นตอน สามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงวิธีการทำงานได้ทันเวลา ทำให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย มีความราบรื่นตามขั้นตอน วิธีการสร้างจิตตะให้เกิดผลดีคือ ต้องหมั่นคิด หมั่นติดตามและตั้งคำถามในวิธีการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา เป็นขั้นตอนที่สร้างความรอบคอบให้กับตนเอง อย่างแท้จริง วิมังสา คือ การมีปัญญาและเหตุผล จึงเป็นการไตร่ตรองทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา เป็นสิ่งที่ควรทำและทำร่วมกับคนอื่น ถ้าคิดคนเดียวไตร่ตรองอยู่คนเดียวจะเข้าข้างตนเองมองหาความผิดพลาดไม่พบ ในขั้นตอนนี้จะค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ให้สามารถกำกับขั้นตอนต่าง ๆ ของงานให้ดำเนินไปด้วยดีและมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4.3 การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารตน ด้านการบริหารคน และด้านการบริหารงาน พบว่า ด้านการบริหารตน การนำหลักปาปนิภกรรมมาใช้ทำให้ผู้นำมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) จักขุมา คือ ผู้นำทางการเมืองต้องมียศฐาภกว้างไกล มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ดี รู้จักใช้คน รู้จักเวลา กาลเทศะ ความรู้รอบด้าน ทั้งด้านกฎหมายและด้านหลักธรรม จิตต้องดี ปฏิบัติต้องพร้อม 2) วิรูโระ คือ ต้องมีลักษณะการทำงานที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์บ้านเมือง มีการบริหารจัดการที่ดี มีความรู้ วิธีการบริหารจัดการที่หลากหลาย ได้อย่างเหมาะสม อย่างเป็นระบบ ประยุกต์งานให้ทันสมัยและเหตุการณ์ครบวงจร 3) นิสสยสัมปันโน คือ ต้องมีการจัดการในเรื่องทุนหรืองบประมาณ (เงิน) ที่ดี สร้างเครือข่าย ประสานงานทุก ๆ ฝ่าย มีความสัมพันธ์ที่มี นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง

มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้านการบริหารคน การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน ประกอบด้วย 1) ทาน ผู้นำทางการเมืองต้องมียศการให้ด้วยความบริสุทธิ์ รู้จักเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ให้ผู้อื่นก่อน ด้วยความชอบธรรม และไม่หวังผลตอบแทน 2) ปิยวาจา ผู้นำทางการเมืองต้องพูดจาด้วยความไพเราะ รักษาสำจะ ใช้วาจาสื่อสารให้เกิดความสมัคสมานสามัคคี มีไมตรีจิตต่อกัน 3) อตถจริยา ผู้นำทางการเมืองต้องช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ อุทิศตน อุทิศชีวิต ต่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ตั้งใจ และจริงใจ 4) สมานัตตตา ผู้นำต้องรู้จักวางตนที่ดีจริงใจต่อทุกคน ไม่ทอดทิ้ง ผู้ลำบาก (ประชาชน) ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ วางตนในการทำคุณประโยชน์ต่อบ้านเมือง อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ดั่งงาม อย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารงาน การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ผู้นำทางการเมืองต้องมีความรัก ในการทำงาน ในหน้าที่และประชาชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ 2) วิริยะ ผู้นำทางการเมืองต้องมีความขยัน ความกล้าหาญ พากเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ 3) จิตตะ ผู้นำทางการเมืองต้องมีความเอาใจใส่ ดูแล ทุ้มเท มุ่งมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ 4) วิมังสา ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้มีเหตุผลจะทำการใดต้องวางแผน และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

5.1 สภาพทั่วไปของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำในการบริหาร ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) การบริหารตน คือ ผู้นำต้องมีคุณสมบัติทางกาย ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความอดทน มีความตื่นตัว กระฉับกระเฉง มีความเสียสละ ทางวาจา ได้แก่ สงบเสถียร ไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจ ใช้วาจาในทางสร้างสรรค์สร้างพลังใจให้กับทีมงาน และทางใจ (ความคิด) ได้แก่ มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ตั้งอยู่บนหลักของความถูกต้อง ปราศจากความลำเอียง มีความรักดีต่อองค์กร และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) การบริหารคน คือ ผู้นำต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ผ่านขั้นตอนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน การบำรุงรักษาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร และการประเมินผลการปฏิบัติงาน 3) การบริหารงาน การจัดการประสิทธิภาพผ่านการปฏิบัติงานที่มีความฉับไว ความถูกต้องแม่นยำ ความรู้ ประสพการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานันทนุญกร จันทวนโณ (วรตันติ) (2564: 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักการครองตน ครองคน ครองงาน : รูปแบบการบริหารในยุค 4.0) ผลการวิจัยพบว่า หลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งในการบริหารให้ประสบความสำเร็จนั้น มีองค์ประกอบที่จำเป็น 3 ประการ ได้แก่ ตัวผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน และงานที่บริหาร โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหาร ได้แก่ หลักการครองตน หลักการครองคน และหลักการครองงาน ดังนี้ 1) หลักการครองตน

สำหรับผู้บริหาร ได้แก่ หลักการเป็นกัลยาณชน ประกอบด้วย มีความพร้อมในเรื่องศรัทธา ศีล การเสียสละ และปัญญาความรู้ความสามารถ 2) หลักการครองคน ประกอบด้วย หลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ การเสียสละ การพูดจาสุภาพ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการวางตนเหมาะสม และ 3) หลักการครองงาน ประกอบด้วย หลักอิทธิบาท 4 ประการ ได้แก่ รักศรัทธาในงานที่ทำ ขยัน เอาใจใส่ และหมั่นตรวจสอบปรับปรุง ซึ่งหากผู้บริหารใช้หลักธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน จะทำให้เป็นนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ

5.2 ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ดังนี้ 1) หลักปาปนิคกรรมมาใช้ในการบริหารตน คือ จักขุมา มีตาดี มีวิสัยทัศน์ กว้างยาวไกล การมีตาดี หมายถึง การมีสายตามองเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยาวไกลไปข้างหน้าของตัวผู้นำเอง ผู้นำที่ดีจะสามารถมองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็นเป็นการมองจากตาภายในเทียบได้กับการจินตนาการภาพแห่งอนาคต (Visualization) และมองเห็นว่าจะพัฒนาไปสู่ ณ จุดแห่งความสำเร็จนั้นได้อย่างไร วิธูโร มีทักษะในการทำงาน ที่ดีของผู้นำ ประกอบกับการมีความรู้อย่างละเอียดในงาน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในกิจการและหน้าที่การงานของตน หมายถึง ผู้นำที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดีในการทำงานในทุกองค์ประกอบขององค์กร สามารถนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้ นิสสยสัมปันโน การมีทักษะการสื่อสาร มนุษย์สัมพันธ์ดี ทำงานได้กับคนทุกระดับชั้นผูกมัดใจคนไว้ได้ด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่น ได้แก่ การที่ผู้นำในองค์กรสามารถสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้กับคนทุกระดับชั้น โดยไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่รู้สึกว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่นยินดีที่จะให้รับฟังร่วมงานเป็นผู้นำใฝ่บริการ มีความโอ้อ้อมอารียินดีที่จะช่วยเหลือทุกคนที่กำลังเดือดร้อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธรวีไล ขำปูกี้ (2566: 1810) ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักปาปนิคกรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ” อธิบายถึงหลักปาปนิคกรรมว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติ หรือกระบวนการพัฒนาการเป็นผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา คือ มีหู ตา ไหว และกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์ มีความชำนาญในการปกครอง เข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดีซึ่งจะทำให้มีผู้สนับสนุนมากขึ้น สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้ประกอบไปด้วย 1) จักขุมา เป็นผู้มีปัญญามองการณ์ไกล 2) วิธูโร เป็นผู้รอบรู้ในการจัดการกิจการงานทุกอย่างอย่างถูกต้อง และ 3) นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน คือ ทาน คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวมไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ปิยวาจา คือ มีคำพูดที่สุภาพ น่ายินดี มีเหตุผล มีความจริงใจสร้างสรรค์ มีประโยชน์ ให้คำปรึกษาและนำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้มีความน่าเชื่อถือ อุตถจริยา คือ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน อุทิศตนเพื่อ

ประโยชน์สาธารณะ และช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีจิตอาสาพร้อมรับใช้ประชาชนชนตลอดเวลา ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยสร้างอาชีพให้กับชุมชน สมานัตตตา คือ ความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียง ไม่เหลือปฏิบัติ ให้ความเป็นกันเองกับทุกคน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุชโค คุตตมโม (เกื้อกลิน) และคณะ (2565: 927) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพบว่าหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมว่าด้วยการประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้แก่ (1) ทาน (การให้) (2) ปิยวาจา (การพูดจาน่ารัก) (3) อตถจริยา (การบำเพ็ญตนเพื่อผู้อื่น) และ (4) สมานัตตตา (การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย) 3) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการประยุกต์ใช้หลักทาน เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการให้ข้อมูลข่าวสารหลักปิยวาจา เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานด้านการสื่อสารข้อมูลหลักอตถจริยา เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านจิตอาสา และหลักสมานัตตตา เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านการปฏิบัติตน 3) หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงาน คือ ฉันทะ คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ เกิดศรัทธาที่จะมุ่งมั่นตั้งใจทำงาน ก็จะเกิดผลงาน วิริยะ คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท ทำกับสิ่งที่เรารักศรัทธา ถ้าไม่พากเพียรทำจริง ๆ จัง ๆ ถือว่าไม่มีความรักศรัทธาในงานนั้นจริง ผลงานที่ดี ๆ จะไม่เกิดเป็นการทำเพียงสักได้ทำเป็นการสูญเสียเวลาที่ถือว่ามีความมากต่อชีวิตของคนเราไปอย่างน่าเสียดาย วิริยะจึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่กล้าท้าทายต่ออุปสรรคทั้งปวงเพื่อเป้าหมายคือความสำเร็จนั่นเอง จิตตะ คือ เป็นสมาธิ จดจ่อและรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็น ขั้นตอนไหนของงานหรือของชีวิต ผลที่ตามมา คือ ถ้าเอาจิต ไปจับแล้วจะเกิดความรอบรู้ทุกขั้นตอน สามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงวิธีการทำงานได้ทันเวลา ทำให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย มีความราบรื่นตามขั้นตอน วิธีการสร้างจิตตะให้เกิดผลดีคือ ต้องหมั่นคิด หมั่นติดตามและตั้งคำถามในวิธีการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา เป็นขั้นตอนที่สร้างความรอบคอบให้กับตนเองอย่างแท้จริง วิมังสา คือ การมีปัญญาและเหตุผล จึงเป็นการไตร่ตรองทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา เป็นสิ่งที่ควรทำและทำร่วมกับคนอื่น ถ้าคิดคนเดียวไตร่ตรองอยู่คนเดียวจะเข้าข้างตนเองมองหาความผิดพลาดไม่พบ ในขั้นตอนนี้จะค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ให้สามารถกำกับขั้นตอนต่าง ๆ ของงานให้ดำเนินไปด้วยดีและมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนฤตลมะโนศรี (2565: 31) หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จหรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

2) วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง 3) จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝน ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิถีแกไขปรับปรุงเป็นต้น

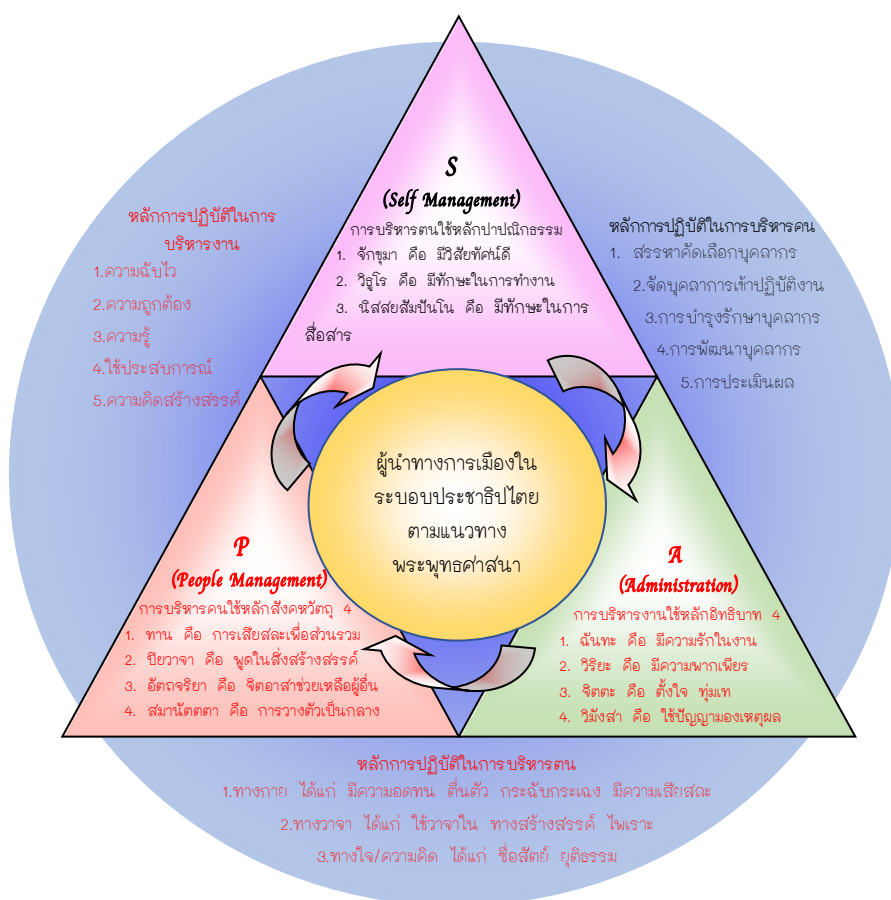
6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้นำทางการเมือง ควรมีการร่วมกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติธรรม วิปัสสนากรรมฐาน การสวดมนต์ข้ามปี การเรียนหลักสูตรขั้นพื้นฐาน กิจกรรมพึงธรรมเทศนาในวันพระ เป็นต้น, ควรเป็นผู้มีความรู้ทางด้านศาสนา และผ่านการสอบนักธรรมศึกษาชั้นตรีเป็นอย่างน้อย, ควรเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการปลูกฝังด้านศาสนา ของประชาชนตั้งแต่ในระดับอนุบาล และควรเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดหลักสูตรที่ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันผ่านทางแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาวิจัย “จริยธรรมที่พึงปฏิบัติของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย”, “บทบาทของผู้นำทางการเมืองที่มีต่อพระพุทธศาสนา” และ “การนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับการบริหารของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย”

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่องผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้แล้วนั้น สามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางพระพุทธศาสนา” เรียกว่า SPA Model ประกอบด้วย S (Self Management) คือ การบริหารตน โดยการนำหลักปาณิกรรมมาใช้ในการบริหารตน ได้แก่ จักขุมา มีวิสัยทัศน์ เห็นการพัฒนายาวต่อเนื่องยาวไกลไปข้างหน้า วิธูโร มีทักษะในการทำงาน มีความรู้อย่างละเอียดในงาน นิสสยสัมปันโน การมีทักษะการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ดี P (People Management) คือ การบริหารคน ต้องมีการจัดสรรคนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถในการบริหาร โดยการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารคน ได้แก่ ทาน คือ มีเสียสละเพื่อส่วนรวม ปิยวาจา คือ พูดจาสร้างสรรค์ อตถจริยา คือ มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น สมานัตตา คือ การวางตัวเป็นกลาง ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย และ A (Administration) คือ การบริหารงาน ต้องมีการจัดการประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน การนำหลักอหิศา 4 มาใช้ในการบริหารงาน ได้แก่ ฉันทะ คือ การมีใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ วิริยะ คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท จิตตะ คือ เป็นสมาธิ ทุ่มเท ตั้งใจ จดจ่อและรับผิดชอบ วิมังสา คือ การมีปัญญาและเหตุผล

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

“ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา”

เอกสารอ้างอิง

- กีก ดอนสำราญ. (2562). จริยธรรมที่เหมาะสมกับคนในสังคม. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 7(2), 1-10.
- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2564). 10 เรื่องสำคัญวันอภิวัฒน์สยาม 24 มิถุนายน 2475. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/945064> (สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567).
- เกรียงไกร บุญมั่ง และขวัญฟ้า ศรีประพันธ์. (2565). การสื่อสารภาพลักษณ์ทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักการเมืองไทย. วารสารการสื่อสารมวลชน คณะการสื่อสารมวลชน, 10(2), 195-220.

- ธนภรณ์ พรรณราย. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยสงขลา ครินทร์.
- นฤตล มะโนศรี. (2565). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาสทวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพุทธบริหารการศึกษา**. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- บุษบา ชมที. (2566). การศึกษาและวิเคราะห์หลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 1. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ปิยกร อภิบาลศรี. (2567). หลักประชาธิปไตย. **บทความเอกสารวิชาการวิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ**. เข้าถึงได้จาก http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/documentread.php?bibid=11817&cat=4&typ=4&file=IS6D_610624.pdf (สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567).
- ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ. (2562). **ภาวะผู้นำกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย**. เข้าถึงได้จาก <https://www.naewna.com/politic/columnist/41836> (สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2566).
- พัทตร์วิไล ขำปฏี. (2566). รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักปาปนิกรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. **วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 7(3), 1805-1828.
- พระพุทธานุสสิริ. (2561). **การเสริมสร้างจริยธรรมแก่เด็กวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์.
- พระมหาธัญญกรณ์ จันทวนิ (วรตันติ). (2564). **หลักการครองตน ครองคน ครองงาน : รูปแบบการบริหารยุค 4.0**. เข้าถึงได้จาก <https://plg.onab.go.th/th/file/get/file/20210727477926165c77710a0f6ac83e96d8e923163038.pdf> (สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2567).
- พระสมโชค คุดตมโม (เกื้อกลิ่น) และคณะ. (2565). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคอกอำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์**, 7(2), 927-936.
- วัชร ไชยสาร. (2567). **พัฒนาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและพหุการเมือง : การเมืองภาคประชาชน**. เข้าถึงได้จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=16001&filename=visit (สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567).

วนัส ปิยะกุลชัยเดช และเอกวีร์ มีสุข. (2565). แนวคิดความเป็นผู้แทนทางการเมืองและการ
ปรับใช้ในการเมืองไทย. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
อัจฉรา อยู่ทศศิริกุล. (2561). การศึกษาคูณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย
ของนักเรียนมัธยมศึกษา. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
สอนสังคม**. บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโนด นา เล
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

The Reservation of Original Community Way of Life in Ban Ta Hin based
on Nod Na Le Model, Sathing Phra District, Songkhla Province

พระมหามานพ ปภัสสร (ขุนแก้ว), กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรียา ชำนาญพุฒิพร
Phramahamanop Papassaro (Khunkaew), Kantaphon Nuthongkaew,
Supreecha chamnanphuttiophon
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
Mahamakut Buddhist University Srithammasokkarat Campus
Corresponding Author, E-mail: Kantaphon_27@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน 2) วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบ 3) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล และ 4) นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลทางเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 รูป/คน และจัดเวทีเสวนากลุ่ม จำนวน 13 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปชุมชนบ้านต้นแบบท่าหิน เป็นพื้นที่เหมาะแก่การทำนาเพื่อใช้เป็นอาหารและสร้างรายได้มาตั้งแต่อดีต มีการนำต้นตาลโตนดมาปลูกทำให้เกิดพืชเศรษฐกิจและมีชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านทำให้มีประมงพื้นบ้านที่อาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านในการจับปลา
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การบูรณาการ ภูมิปัญญา และการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. การบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโนด นา เล ประกอบด้วย 1) ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ ภูมิปัญญา และการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิดแลกเปลี่ยนทัศนคติ 3) การอนุรักษ์ ต้องมีการบูรณาการระหว่างรัฐ ประชาชน และธุรกิจ ในการดูแล รักษาสืบทอด สงวน ปรับปรุง ควบคุมไปกับการพัฒนา 4) หลักธรรม ได้แก่ ทศพิธราชธรรม สัปปุริสธรรม พลธรรม พรหมวิหารธรรม สังคหัตถ์ และทศ 6

ได้รับบทความ: 3 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 1 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 20 ตุลาคม 2567

Received: August 3, 2024; Revised: October 1, 2024; Accepted: October 20, 2024

4. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ WISDOM Model ได้แก่ W (Wisdom) คือ ภูมิปัญญา I (Integration) คือ การบูรณาการ S (Saving) คือ เก็บรักษา D (Dhamma) คือ ธรรมะ O (Originality) คือ ต้นแบบ M (Mores) คือ จารีต

คำสำคัญ: การอนุรักษ์, วิถีชีวิต, ชุมชนต้นแบบ

Abstract

The purpose of this research were: 1) to analyze general problems regarding the conservation of the way of life of the Ban Ta Hin. 2) to analyze the concept about preserving the way of life of the model community. 3) to create knowledge about preserving the way of life of the model community of Ban Ta Hin, based on Nod Na Le model and 4) to present knowledge about preserving the way of life of the model community life of the model community of Ban Ta Hin. This a qualitative research by collecting document data. In-depth interviews with 10 persons and a group discussion stage. From 13 persons. Research tools include interviews and data analysis using descriptive methods.

The research results found that:

1. The general condition of the Ban Ta Hin community is that the area is suitable for growing rice for food and income since the past. Sugar palm trees have been planted to create cash crops. The coastline on both sides has created local fisheries that rely on local wisdom to catch fish.

2. Concepts and theories on the conservation of community-based models include concepts on conservation, integration, wisdom, and community participation.

3. Integrating knowledge creation about the conservation of the way of life of the Ban Ta Hin prototype community based on the concept of Node Na Le model, together with: 1) Concepts about integration, wisdom, and community participation. 2) Public participation: giving people an opportunity to participate, think together, and exchange perspectives. 3) Conservation requires integration between the government, people and business in taking care of, preserving, inheriting, preserving, improving, and developing. 4) Principles of Dharma: the Ten Royal Virtues, the Good Man's Virtue, the Strongest Virtue, the Brahmviharas Virtue, the Sanghavatthu, and the Six Directions.

4. The knowledge gained from the research is the WISDOM Model, which includes W (Wisdom), I (Integration), S (Saving), D (Dhamma), O (Originality), and M (Mores).

Keywords: Conservation, Way of life, Model community

1. บทนำ

ในการอนุรักษ์ชุมชนต้นแบบ ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีการรับเอาการพัฒนาแบบกระแสหลัก หรือการพัฒนาที่ทันสมัยเข้ามาสู่ประเทศ ด้วยระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยการเปิดการค้าเสรีให้ประเทศต่าง ๆ เข้ามาลงทุนจากการพัฒนาการเกษตรแบบยังชีพไปสู่การเกษตรแบบอุตสาหกรรม ด้วยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้แทนแรงงาน ซึ่งหลังจากการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านในสังคม เกิดการอพยพแรงงานจากภาคชนบทเข้าสู่เมืองหลวงหรือเมืองหลักต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมตลอดจนด้านเศรษฐกิจในภาคชนบทอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนขาดความเป็นตัวตน ชุมชนขาดความเข้มแข็งระบบวัฒนธรรมถูกกลืนเลือน เกิดสังคมต่างคนต่างอยู่ มุ่งแสวงหาปัจจัยเพื่อตอบสนองต่อตนเองและครอบครัว โดยขาดความร่วมมือของชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ กรมการพัฒนาชุมชนถือเป็นหน่วยงานหนึ่งภายใต้กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ชุมชนฐานรากมีความมั่นคง และมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ วิจัย จัดทำเป็นยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมาย “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ 1) สร้างสรรค์ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข 2) เสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชนการบริหารงานชุมชน 3) ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 4) เสริมสร้างธรรมาภิบาลและความมั่นคงของทุนชุมชน 5) เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง และการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม จึงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นกระบวนการในการค้นคว้าหาคำตอบที่สอดคล้องและสนองต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งเป็นผลจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มาร่วมคิด ร่วมคุย ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งปัญหาหรือแนวทางการแก้ไขล้วนมาจากการตัดสินใจบนพื้นฐานของความรู้และข้อมูล จากกระบวนการวิจัยที่ทุกคนเห็นร่วมกันและว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นปัญหาร่วมที่ทุกคนได้รับผลกระทบและต้องได้รับการแก้ไข (ยন্ত্রการ จินะคำปา และศิริรักษ์ ศิวารมย์, 2560: 185)

ชุมชนต้นแบบสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง ชุมชนที่มีการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของตนเองมาพัฒนา

ต่อยอดให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ การบริการ หรือการแสดงออกทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และสามารถทำให้เกิดรายได้นำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน ตำบลสทิงพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา อัตลักษณ์วิถีชุมชน วิถีโหนด นา เล ศึกษาเรียนรู้ 3 วิถีชีวิต เพื่อการฟื้นฟูกับการต่อสู้ต่อยุทธพิบัติทางธรรมชาติในแบบฉบับ “ชุมชนท่าหิน” กับวิถีโหนด หรือการนำตาลโตนดพืชเศรษฐกิจที่มีอยู่ในพื้นที่นี้มาสร้างมูลค่าเพิ่มทำขนมและอาหารพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ วิถีนา ส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูก วิถีเล หรือการทำประมงน้ำจืดในทะเลสาบสงขลา ซึ่งชาวบ้านรวมกลุ่มทำเขตฟาร์มทะเล และอนุรักษ์พันธุ์ปลาและสัตว์ทะเล โดยมีกลุ่มประมงอาสาดูแลแนวเขตของอรัญพื้นที่ถิ่น ได้แก่ ขนมหาล จาวตาล ถือเป็นขนมไทยที่หาทานยาก อีกอย่างหนึ่ง กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน เยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้ วิถีโหนด นา เล พบกับกลุ่มแม่บ้านผู้แสนจะขี้มกและมีอารมณ์ขัน ที่จะมาสอนวิธีการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนแปรรูปจากตาลโตนดพืชเศรษฐกิจของชุมชน ที่นำทุกส่วนของต้นตาลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สภาพโดยรวมและผลการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งมีกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างพัฒนากรกับผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน / อช. / ผู้นำ อช. / ส.อบต. และคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชุมชน ได้แก่ จปฐ. / กชช 2 ค. / แผนแม่บทชุมชนและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้โปรแกรม Community Radar Diagram มาวิเคราะห์เพื่อค้นหาสภาพปัญหาคุณภาพชีวิต และระดับคุณภาพชีวิต เพื่อนำข้อมูลไปสู่การพัฒนาหมู่บ้าน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ โดยประชาชนเอง (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2564: 3)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านท่าหินเหนือ หมู่ที่ 6 ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ จำนวนประชากร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สภาพภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ การคมนาคม ข้อมูลด้านสังคม การเมือง การปกครอง ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน การศึกษา การบริหารจัดการหมู่บ้าน ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของประชาชน ความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพ ในหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าบ้านท่าหินเหนือ หมู่ที่ 6 ตำบลท่าหิน มีศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชน เน้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน ผู้นำที่มีศักยภาพมีความเสียสละ วิสัยทัศน์กว้างไกล ใฝ่เรียนรู้ที่จะพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน การได้รับงบประมาณดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนถือเป็นโครงการที่เหมาะสม เพราะการดำเนินโครงการจะเป็นการส่งเสริมการสร้างอาชีพ จัดตั้งกลุ่มอาชีพ จัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน โดยต้องดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านท่าหินเหนือ หมู่ที่ 6 ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

โดยภาพรวมแล้ว เป็นหมู่บ้านที่ยังมีทุนทางสังคมสูง ประกอบไปด้วยผู้นำที่มีความสามารถ ความเสียสละ มีความพร้อม และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนในหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพหลักและมีอาชีพเสริม โดยยึดหลักการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังมีปัญหาในด้านการจัดการความเสี่ยงของคนในชุมชน ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านในการร่วมกันพัฒนา เพื่อให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูล จปฐ. และข้อมูล กชช. 2 ค เนื่องจากหมู่บ้านนี้มีการบริหารจัดการภายในหมู่บ้านที่ดี มีคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และประชาชนให้ความร่วมมือสูง และเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ตำบลท่าหิน, 2566: 1)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบ ซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่น ๆ และเป็นการสร้างองค์ความรู้อันเป็นภูมิปัญญาที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณค่าอันจะประมาณค่ามิได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบ
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
4. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากงานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความงานเขียนจากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยนำข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ได้แก่ สภาพปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบ, สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3.2 ประชากร พื้นที่วิจัย และกลุ่มตัวอย่าง ประชากร แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการในพื้นที่อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา จำนวน 10 รูป/คน และการจัดเสวนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการในพื้นที่อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา จำนวน 10 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์, ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโหนด นา เล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโหนด นา เล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดเวทีเสวนากลุ่มจากทางบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคราช เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สะดวก โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์มาบูรณาการองค์ความรู้และนำเสนอในเวทีเสวนากลุ่มเพื่อตรวจสอบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโหนด นา เล ต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ เรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโหนด นา เล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย นำเสนอข้อมูลในลักษณะการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโหนด นา เล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เรียบร้อยแล้ว นำมาพรรณนาเสนอเพื่อเผยแพร่แก่กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ตีพิมพ์เป็นบทความวิจัยเชิงวิชาการสืบต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโหนด นา เล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

4.1 สภาพทั่วไปชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน เป็นพื้นที่ราบลุ่มดินมีลักษณะเป็นดินเหนียวและดินร่วนปนทราย ทำให้เหมาะแก่การทำนาเพื่อใช้เป็นอาหารและสร้างรายได้มา

ตั้งแต่อดีต โดยการอาศัยทุนธรรมชาติประกอบเข้ากับภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ใช้แรงงานจากคนและสัตว์ในการทำนา อีกทั้งเมื่อมีการนำต้นตาลโตนดมาปลูกในพื้นที่คันนาทำให้เกิดพืชเศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้ให้อย่างงามให้กับครอบครัว เนื่องจากตาลโตนดนั้นเป็นพืชที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งต้นจนถึงราก และพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ที่มีชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านอีกด้วย จึงมีการทำประมงพื้นบ้านที่อาศัยภูมิปัญญาของชาวบ้านในการออกจับปลาด้วย ดังนั้น ชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน คือ การนำเสนอวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่มีการประกอบอาชีพหลักจากการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดในทุกส่วน การทำนาแบบดั้งเดิม แม้ในปัจจุบันจะมีการนำไถ นา สวนผสมเข้ามาช่วยด้วยก็ตาม และการทำประมงพื้นบ้านในพื้นที่ของทะเลสาบสงขลา และชายฝั่งทะเลอ่าวไทยเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตและหารายได้ให้กับครอบครัวมาช้านาน เป็นชุมชนต้นแบบที่มีค่าควรแก่การอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้วิถีชีวิตตามแบบฉบับพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่มีการประกอบอาชีพด้วยวิถีไหนด วิถีนา วิถีเล ที่อาศัยต้นทุนของทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

4.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชุมชนต้นแบบ ต้องประกอบไปด้วย การอนุรักษ์ การบูรณาการ ภูมิปัญญา และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะการอนุรักษ์คือการดูแล รักษา สงวน ปรับปรุง ควบคู่ไปกับการพัฒนา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ ด้วยความรอบคอบ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สูญเสียน้อยที่สุดให้ โดยผ่านการทดลอง ปรับปรุงพัฒนาตามความรู้ ความสามารถของคนพื้นที่ในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนลักษณะของภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่นที่ถูกสืบสาน สืบทอดส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หรือที่เรียกว่าภูมิปัญญานั้นเอง และสิ่งสำคัญที่สุดคือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วมหาแนวทางแก้ไข/พัฒนา เพื่อให้ประชาชนรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จะทำให้เกิดการดูแล พัฒนา หวงแหนพื้นที่ของตนเอง และเมื่อภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้วนั้น ต้องมีการบูรณาการร่วมกันกับภาคเอกชน ภาครัฐในพื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นไป

4.3 การบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดไหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 1) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชุมชนต้นแบบ ควรนำแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้ในการอนุรักษ์วิถีชุมชนต้นแบบ 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทำให้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ส่งผลให้ประชาชนมีความรัก หวงแหน พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือในการร่วมคิด แลกเปลี่ยนทัศนคติในการหาแนวทางพัฒนาและแก้ไขปัญหาโดยมีชุมชนเป็น

ศูนย์กลางนั่นเอง 3) การอนุรักษ์ ต้องเริ่มจากการให้ความร่วมมือของประชาชนก่อน จากการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจ ในการร่วมกันดูแล รักษา สงวน ปรับปรุง ควบคู่ไปกับการพัฒนา และยังต้องมีการให้ความสำคัญ สร้างคุณค่า พัฒนาศักยภาพไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งต้องคงคุณค่าไม่สูญหายไปด้วย อีกทั้งยังรวมถึงต้องปลูกฝังให้มนุษย์เห็นถึงสิ่งที่สำคัญ มีคุณค่า ใช้ให้เกิดประโยชน์ และรักษาและสืบทอดไปยังรุ่นสู่รุ่นให้คงอยู่ต่อไป 4) หลักธรรม ชุมชนนั้นเป็นแหล่งรวมตัวของคนมากมาย มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ วัน การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนย่อมมีมากขึ้นตามไปด้วยนอกเหนือจากการจัดระเบียบ วินัย พัฒนา ตามกฎหมายแล้ว พระพุทธศาสนานั้นถือเป็นหัวใจหลักที่ทำให้เกิดสันติภาพให้ชุมชนเกิดความรัก ความเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม หลักสัปปุริสธรรม หลักพลธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักสังคหวัตถุ และหลักทศ 6 มาใช้

4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “การอนุรักษ์วิถีชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” เรียกว่า WISDOM Model ดังนี้ W (Wisdom) ภูมิปัญญา เป็นความรู้ความสามารถ วิธีการผลงานที่คนไทยได้ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนรุ่นหนึ่ง จนเกิดเป็นผลิตผลที่ดีงดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตได้ I (Integration) การบูรณาการ การประสานความร่วมมือในการร่วมกันเพื่อให้ เกิดการอนุรักษ์วิถีชุมชน S (Save) การเก็บรักษา รวมถึงอนุรักษ์ความเป็นวิถีชีวิตแบบโหนด นา เล ให้คงอยู่ โดยปรับเปลี่ยนให้ทันต่อยุคปัจจุบัน D (Dhamma) ธรรมะ ชุมชนเป็นแหล่งรวมตัวของคนมากมาย มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ วัน การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนย่อมมีมากขึ้นตามไปด้วย นอกเหนือจากการจัดระเบียบ วินัย พัฒนา ตามกฎหมายแล้ว พระพุทธศาสนาก็นับเป็นหัวใจหลักที่ทำให้เกิดสันติภาพให้ชุมชนเกิดความรัก ความเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข O (Original) ต้นแบบ การรักษาและอนุรักษ์ความเป็นชุมชนต้นแบบ บนฐานแนวคิด โหนด นา เล ให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป M (Mores) จารีต การอนุรักษ์แบบแผนการประพฤติปฏิบัติของวิถีชีวิต บนฐานแนวคิด โหนด นา เล ให้ยังคงอยู่คู่กับชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

5.1 สภาพทั่วไปชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน เป็นพื้นที่ราบลุ่มดินมีลักษณะเป็นดินเหนียวและดินร่วนปนทราย ทำให้เหมาะแก่การทำนาเพื่อใช้เป็นอาหารและสร้างรายได้มาตั้งแต่อดีต โดยการอาศัยทุนธรรมชาติประกอบเข้ากับภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ใช้แรงงานจากคนและสัตว์ในการทำนา อีกทั้งเมื่อมีการนำต้นตาลโตนดมาปลูกในพื้นที่คันนาทำให้เกิดพืช

เศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้ให้อย่างงามให้กับครอบครัว เนื่องจากตาลโตนดนั้นเป็นพืชที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งต้นจนถึงราก และพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ที่มีชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านอีกด้วย จึงมีการทำประมงพื้นบ้านที่อาศัยภูมิปัญญาของชาวบ้านในการออกจับปลาด้วย ดังนั้น ชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน คือ การนำเสนอวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่มีการประกอบอาชีพหลักจากการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดในทุกส่วน การทำนาแบบดั้งเดิม แม้ในปัจจุบันจะมีการนำไถ นา สวนผสมเข้ามาช่วยด้วยก็ตาม และการทำประมงพื้นบ้านในพื้นที่ของทะเลสาบสงขลา และชายฝั่งทะเลอ่าวไทยเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตและหารายได้ให้กับครอบครัวมาช้านาน เป็นชุมชนต้นแบบที่มีค่าควรแก่การอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้วิถีชีวิตตามแบบฉบับพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่มีการประกอบอาชีพด้วยวิถีโหนด วิถีนา วิถีเล ที่อาศัยต้นทุนของทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธง คำเกิด และคณะ (2564: ก) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า สภาพบริบทของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์และความโดดเด่น มีการสืบสานประเพณีได้เป็นอย่างดี วิถีชีวิตเรียบง่าย สืบทอดภูมิปัญญาการทำมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษที่เป็นอัตลักษณ์

5.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน

ต้องประกอบไปด้วย การอนุรักษ์ การบูรณาการ ภูมิปัญญา และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะการอนุรักษ์ คือ การดูแล รักษา สงวน ปรับปรุง ควบคุมไปกับการพัฒนา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ ด้วยความรอบคอบ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สูญเสียน้อยที่สุดให้ โดยผ่านการทดลอง ปรับปรุงพัฒนา ตามความรู้ ความสามารถของคนพื้นที่ในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนลักษณะของภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งถูกสืบสาน สืบทอดส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หรือที่เรียกว่าภูมิปัญญานั้นเอง และสิ่งสำคัญที่สุด คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วมหาแนวทางแก้ไข/พัฒนา เพื่อให้ประชาชนรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จำทำให้เกิดการดูแล พัฒนา ห่วงแหนพื้นที่ของตนเอง และเมื่อภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้วนั้น ต้องมีการบูรณาการร่วมกันกับภาคเอกชน ภาครัฐในพื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ กล้าแข็ง (2564: ก-ข) ศึกษาวิจัยเรื่อง “อนุรักษ์วิถีชุมชนคนเลี้ยงช้าง” ผลการวิจัยพบว่า การช่วยกระตุ้นและส่งเสริมภาคการท่องเที่ยว ด้วยการเน้นเชิงอนุรักษ์วิถีการใช้ชีวิตของคนในหมู่บ้าน จึงต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมาอย่างยาวนานให้คงอยู่สืบต่อไป และยังคงวัฒนธรรมประเพณีที่มีความโดดเด่นเฉพาะในพื้นที่หมู่บ้านช้างเพื่อคงสภาพความเป็นอยู่ที่ดีสมบูรณ์ ทั้งนี้ก็ท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจ ใส่ใจในการอนุรักษ์ช้างและความยั่งยืนของประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา

ตั้งแต่โบราณอย่างจริงจัง โดยผ่านกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ข้างควรเพิ่มกิจกรรมที่สามารถสื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงการอนุรักษ์วิถีชุมชนคนเลี้ยงช้างมากกว่านี้ โดยการให้นักท่องเที่ยวได้ลงไปสัมผัสและคลุกคลีกับช้าง และควรปรับปรุงแบบโครงการให้ได้ประโยชน์ทั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและคนในท้องถิ่น

5.3 การบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิดโหนด นา เล อำเภอเสด็จพระ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 1) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบ ควรนำแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน มาใช้ในการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบ การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทำให้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ส่งผลให้ประชาชนมีความรัก ห่วงแหน พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือในการร่วมคิด แลกเปลี่ยนทัศนคติในการหาแนวทางพัฒนาและแก้ไขปัญหาโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางนั่นเอง การอนุรักษ์ ต้องเริ่มจากการให้ความร่วมมือของประชาชนก่อน จากการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจ ในการร่วมกันดูแล รักษา สงวนปรับปรุง ควบคู่ไปกับการพัฒนา และยังต้องมีการให้ความสำคัญ สร้างคุณค่า พัฒนาศักยภาพไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งต้องคงคุณค่าไม่สูญหายไปด้วย อีกทั้งยังรวมถึงต้องปลูกฝังให้มนุษย์เห็นถึงสิ่งที่สำคัญ มีคุณค่า ใช้ให้เกิดประโยชน์ และรักษาและสืบทอดไปยังรุ่นสู่รุ่นให้คงอยู่ต่อไป หลักธรรม ชุมชนนั้นเป็นแหล่งรวมตัวของคนมากมาย มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ วัน การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนย่อมมีมากขึ้นตามไปด้วยนอกเหนือจากการจัดระเบียบ วินัย พัฒนา ตามกฎหมายแล้ว พระพุทธศาสนานั้นถือเป็นหัวใจหลักที่ทำให้เกิดสันติภาพให้ชุมชนเกิดความรัก ความเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม หลักสัปปุริสธรรม หลักพละธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักสังคหวัตถุ และหลักทศ 6 มาใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทนงศักดิ์ ปัดสินธุ์ (2560: ก) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านเหล่าจัน ตำบลหนองคู อำเภอนาหว้า จังหวัดมุกดาหาร” ผลการวิจัยพบว่า 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านเหล่าจัน ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการป่าชุมชนที่เกิดจากคุณลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้าน การบริหารจัดการป่าชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการบริหารจัดการป่าชุมชนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน 2) รูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านเหล่าจันบ้านเหล่าจันได้นำองค์ความรู้มาสังเคราะห์ร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้นำในชุมชน ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน เครือข่ายในพื้นที่เพื่อร่วมกันการระดมความคิด ในการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน ต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, จัดกิจกรรม สร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของภูมิปัญญากับประชาชน ปลุกจิตสำนึกรักษากันเกิด ให้ตระหนักถึงคุณค่าและสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชน, พัฒนาให้ชุมชน ต้นแบบบ้านท่าหินเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และจัดพื้นที่สำหรับการฝึกอบรมโดย ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดการสืบสาน สืบทอด ส่งต่ออนุชนรุ่นต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาวิจัย “อนุรักษ์วิถีชีวิต แบบโหนด นา เล ให้คงอยู่ โดยปรับเปลี่ยนให้ทันต่อยุคปัจจุบัน”, “การพัฒนาพื้นที่ชุมชน ต้นแบบบ้านท่าหินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” และ “การอนุรักษ์แบบแผนการทำ ตาลโหนด การทำนา และการทำประมงพื้นบ้านแบบดั้งเดิม ตามแนวคิดวิถีชีวิตโหนด นา เล”

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่องการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้แล้วนั้น สามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การอนุรักษ์ วิถีชีวิตชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” เรียกว่า WISDOM Model ดังนี้

W (Wisdom) ภูมิปัญญา เป็นความรู้ความสามารถ วิธีการผลงานที่คนไทยได้ ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนรุ่นหนึ่ง จนเกิดเป็นผลิตผลที่ดี ดังาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ปัญหา และพัฒนาวิถี ชีวิตได้ ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาด้านการทำผลิตภัณฑ์จากตาลโหนด 2) ภูมิปัญญาด้านการทำนา โดยอาศัยทุนของธรรมชาติ 3) ภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านตามพื้นที่ติดทะเลและทะเลสาบ

I (Integration) การบูรณาการ การประสานความร่วมมือในการร่วมกันเพื่อให้ เกิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ 1) ภาครัฐ 2) ภาคประชาชน 3) ภาคธุรกิจ 4) ภาคศาสนา

S (Saving) การเก็บรักษา รวมถึงอนุรักษ์ความเป็นวิถีชีวิตแบบโหนด นา เล ให้คงอยู่ โดยปรับเปลี่ยนให้ทันต่อยุคปัจจุบัน ได้แก่ 1) เพื่อรักษาไว้เป็นแหล่งต้นแบบ 2) เพื่อรักษาไว้เป็นแหล่งเรียนรู้ 3) เพื่อรักษาไว้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

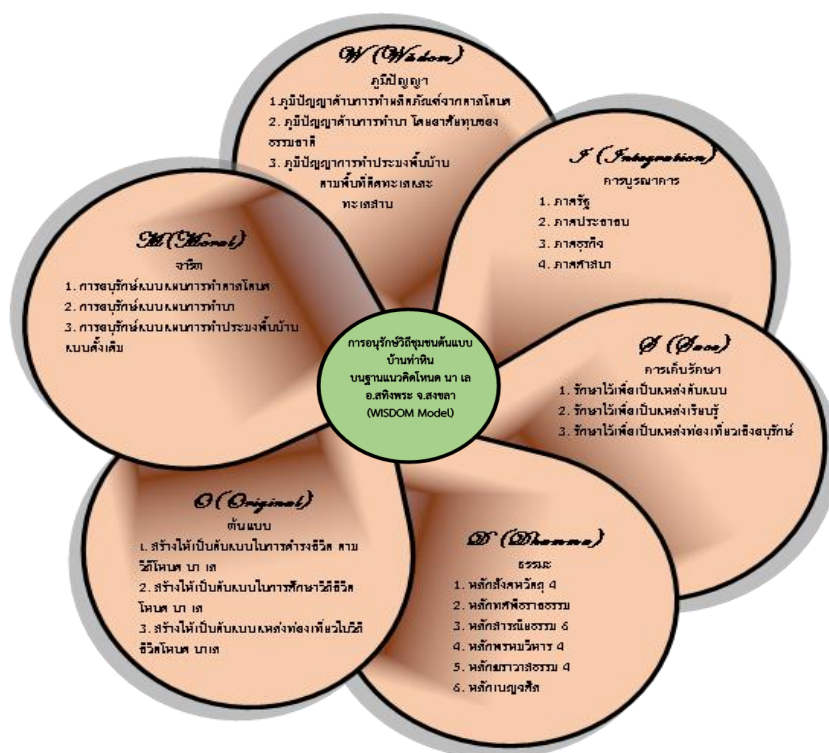
D (Dhamma) ธรรมะ ชุมชนเป็นแหล่งรวมตัวของคนมากมาย มีการขยายตัว เพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ วัน การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนย่อมมีมากขึ้นตามไปด้วย นอกเหนือจากการจัดระเบียบ วินัย พัฒนา ตามกฎหมายแล้ว พระพุทธศาสนาก็เป็นหัวใจ

หลักที่ทำให้เกิดสันติภาพให้ชุมชนเกิดความรัก ความเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักทศพิธราชธรรม หลักสารณียธรรม 6 หลักพรหมวิหาร 4 หลักขรรยาวาสธรรม 4 และหลักเบญจศีล

O (Originality) ต้นแบบ การรักษาและอนุรักษ์ความเป็นชุมชนต้นแบบ บนฐานแนวคิด โหนด นา เล ให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป ได้แก่ 1) เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นต้นแบบในการดำรงชีวิต ตามวิถีโหนด นา เล 2) เพื่ออนุรักษ์ไว้ต้นแบบในการศึกษาวิถีชีวิตโหนด นา เล 3) เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวในวิถีชีวิตโหนด นา เล

M (Mores) จารีต การอนุรักษ์แบบแผนการประพฤติปฏิบัติของวิถีชีวิต บนฐานแนวคิด โหนด นา เล ให้ยังคงอยู่คู่กับชุมชน ได้แก่ 1) การอนุรักษ์แบบแผนการทำตาลโตนด 2) การอนุรักษ์แบบแผนการทำนา 3) การอนุรักษ์แบบแผนการทำประมงพื้นบ้านแบบดั้งเดิม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “การอนุรักษ์วิถีชุมชนต้นแบบบ้านท่าหิน บนฐานแนวคิด โหนด นา เล อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา”

เอกสารอ้างอิง

- ทงศักดิ์ ปัดสินธุ์. (2560). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านเหล่าจั่น ตำบลหนองคู อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. **วิจัยสาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.**
- ธง คำเกิด และคณะ. (2564). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. **รายงานวิจัย. คณะศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยว: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.**
- เบญจวรรณ กล้าแข็ง, (2564). อนุรักษ์วิถี ชุมชนคนเลี้ยงช้าง. **รายงานวิจัย. ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยว: มหาวิทยาลัยสยาม.**
- ยন্ত্রการ จินะคำปา และศิริรักษ์ ศิวารมย์. (2560). กระบวนการพัฒนาด้านแบบชุมชนบริหารจัดการตนเอง กรณีของตำบลชมภู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. **Journal of Graduate Research, 8(1), 183-197.**
- ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ตำบลท่าหิน. (2566). **ข้อมูลพื้นฐาน กศน. ตำบลท่าหิน.** เข้าถึงได้จาก [www.sk.nfe.go.th/stp03/?name=news2 &file=readnews&id=34](http://www.sk.nfe.go.th/stp03/?name=news2&file=readnews&id=34) (สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2566).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2564). **วิถีคน วิถีไหนด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา.** เข้าถึงได้จาก www.codi.ro.th/20210329-23116/ (สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2566).

การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา

วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในจังหวัดสงขลา

The Empowerment of Reconciliation for Lifting up Development of “Wat Pracha Rath Project Create Happiness” in Songkhla Province

พระครูวิจิตรศีลาจาร, กัณตภณ หนูทองแก้ว, พระครูปลัดอริชัย สุวฑฺฒโน

Phrakruwichitsilachan, Kuntaphon Nuthongkaew,

Phrakhrupaladathit Suvaddho

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkarat Campus

Corresponding Author, E-Mail: supreecha8886@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา และ 3) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน และจัดเวทีเสวนากลุ่ม จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ มีการระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นแนวคิดจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข หนึ่งในโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาต้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะเป็นสถานที่สงบร่มเย็นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน

2. ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา คือ 2.1) การนำหลัก 5 ส. มาใช้ ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย 2.2) การนำหลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดและชุมชน ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่สบายหรือสภาพที่เอื้อที่เกื้อกูลต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิตที่เกื้อหนุนต่อการเจริญภาวนา และ 2.3) ควรปฏิบัติตามแนวพันธกิจ 3 ประการ

ได้รับบทความ: 11 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 20 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 22 ตุลาคม 2567

Received: August 11, 2024; Revised: October 20, 2024; Accepted: October 22, 2024

ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วย (1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัด และชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ (2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ (3) การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง และประชาชนกับภาครัฐเป็นฝ่ายร่วมด้วยช่วยกัน

3. การนำเสนอการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า PMI Model ประกอบด้วย P (Principle) คือ หลักการ M (Method) คือ วิธีการ I (Ideology) คือ อุดมการณ์

คำสำคัญ: วัด, ประชา, รัฐ, สัปปายะ, ปรองดองสมานฉันท์

Abstract

The purpose of this research were: 1) to analyze the conditions for promoting reconciliation according to the development of Wat Pracha Rath in Songkhla Province 2) to analyze factors that promote harmony and reconciliation according to the development of Wat Pracha Rath in Songkhla Province and 3) to create knowledge about the model for strengthening reconciliation according to the development of Wat Pracha Rath in Songkhla Province. This research is qualitative research by collecting document data, In-depth interviews with 25 participants and group discussions. from 10 experts. Research tools include interviews and data analysis using descriptive methods.

The research result found that:

1. General conditions of the model for strengthening reconciliation and unity. There is a development level of Wat Pracha Rath s in Songkhla Province. It is an idea from the project of Wat Pracha Rath creating happiness, one of the projects under the plan for reforming Buddhist affairs in the area of public utilities. The goal is for temples to develop physically, have an environment conducive to strengthening health, and be peaceful and cool places as centers of community learning. Therefore, it is necessary to develop and elevate temples to be centers of the community.

2. Factors promoting harmony to elevate the development of Wat Pracha Rath in Songkhla province are: 2.1) Applying the 5S principle, which consists of Sort, Set in order, Clean, Hygiene, and Create Habits; 2.2) Applying

the 7 Sappaya principles to the development of temples and communities. In Buddhism, it means comfortable things or conditions that are conducive to well-being and the development of life that supports meditation; and 2.3) Complying with the 3 missions of the Wat Pracharath Sang Suk Project, consisting of (1) Developing physical areas of temples and communities to be clean, shady, beautiful, and well-supplied places; (2) Developing social and learning areas of temples and communities in accordance with Buddhist cultural practices; (3) Developing mental and intellectual areas of temples and communities in accordance with Buddhism, with temples as the center and the public and government sectors collaborating to help each other.

3. Presentation on strengthening reconciliation to enhance the development of Wat Pracha Rath Project in Songkhla Province through a model called the PMI Model consisting of P = Principle, M = Method, I = Ideology.

Keywords: Wat, Pracha, Rath, Sappaya, Harmonize Reconciliation

1. บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาแต่ครั้งโบราณกาล คนไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนา ได้รับการหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนและวิถีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยจึงมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีและวัฒนธรรม ส่งผลให้สังคมไทยเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีผลทั้งทางบวกและทางลบ ทำให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตในหลายด้านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และด้านสิ่งแวดล้อม จากภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อกิจการพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม นำมาซึ่งวิกฤตศรัทธา ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ทำให้เกิดการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริง

ต่อมามหาเถรสมาคมและรัฐบาลได้เห็นชอบร่วมกันในการอนุมัติแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ระยะ 5 ปี และ 20 ปี ซึ่งเกิดจากการระดมความคิดเห็น การปรึกษาหารือและเห็นชอบร่วมกันของคณะสงฆ์ทั่วทุกภูมิภาคตามมติมหาเถรสมาคม ในการประชุมครั้งที่ 5/2559 (มติที่ 106/2559) และในการประชุมครั้งที่ 2/2560 เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2560 ที่มีมติเห็นชอบแผนแม่บทการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยมีวิสัยทัศน์คือ “พระพุทธศาสนามั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” อันเป็นการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” อย่างเป็นรูปธรรม แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย พันธกิจ 6 ด้าน ตามพันธกิจคณะสงฆ์ คือ

1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านเผยแพร่ 5) ด้านสาธารณูปการ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ นอกจากนี้ยังได้เพิ่มภาระงานพิเศษอีก 1 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก เป็นการดำเนินการภายใต้ ค่านิยม (Core Value) ที่ว่า “อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” (คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ มหาเถรสมาคม, 2563: 1)

สำหรับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนายังได้กำหนด ยุทธศาสตร์ไว้ 4 ด้าน คือ 1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา 2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน 3) พัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ 4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูป กิจการพระพุทธศาสนา บรรลุวัตถุประสงค์ตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด คณะกรรมการประสานงาน แผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (คปพ.) จึงได้ดำเนินการจัดทำ แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2561 จำนวน 14 โครงการ เช่น โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่สังคม, โครงการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล 5, โครงการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อ พัฒนาทุนมนุษย์, โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข, โครงการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม, โครงการพัฒนาพุทธมณฑลสู่ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก เป็นต้น

ในวิถีดั้งเดิมของคนไทย วัดเป็นสถานที่ผู้คนในทุกระดับมาใช้บริการ จนทำให้วัด กลายเป็นที่สีกปรก ไม่เรียบร้อย ขาดการวางระบบการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับวัด รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะภายในวัดยังไม่เป็นระบบ สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี ไทย-ญี่ปุ่น สถาบันอาศรมศิลป์ได้ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้ดำเนินการ พัฒนาโครงการวัดสร้างสุขและวัดบันดาลใจ เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิด 5 ส ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ลงสู่บริบทของวัด รวมถึงการนำแนวคิดการออกแบบพื้นที่ตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมมาใช้ในการพัฒนาวัดให้ เป็นสถานที่สปีดปายะ เป็นอาศรมที่รื่นรมย์มีความสวยงามตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมไทย เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ สังคม และปัญญาสืบต่อไป

ดังนั้นจากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาเพื่อหาแนวทางการ เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เพื่อให้ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย และสุขภาพใจ วัดจึงถือเป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย จำเป็นที่ต้องมีการส่งเสริม พัฒนาให้วัดกลายเป็นสถานที่ที่ร่มรื่น สวยงาม และเหมาะสมกับการเรียนรู้ เป็นพื้นที่ แบบอย่างด้านกายภาพและด้านจิตใจ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ “โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) แบบเจาะจงบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงความรู้ ปราชญ์ผู้ทรงความรู้ นักการศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการ จำนวน 25 คน และการเสวนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงความรู้ ปราชญ์ผู้ทรงความรู้ นักการศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการ จำนวน 10 คน

3.2 การศึกษาเอกสาร

เป็นการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง สืบค้นข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย คุชกูนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความ งานเขียนหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงสื่อสารสนเทศ โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความปรองดอง เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth informal interview) ผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

3.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เป็นแนวทางในการพูดคุย ชักถามและจดบันทึกพร้อมบันทึกเสียงการสนทนา หลังจากนั้นก็ได้ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา”

3.5 การเสวนากลุ่ม

เป็นลักษณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็นโดยกำหนดประเด็นตามวัตถุประสงค์ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลบทสนทนาของแต่ละคนมาเขียนเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา หลังจากนั้นก็ได้ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตามการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา”

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า

4.1 สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า เป็นแนวคิดจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็น 1 ใน 14 โครงการเชิงยุทธศาสตร์ ที่มีแนวคิดว่ามีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ เพราะวัดถือเป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย เป็นสถานที่ที่ทุกคนทุกระดับมาใช้บริการจนทำให้วัดกลายเป็นที่สกปรกไม่เรียบร้อยขาดการวางระบบการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับวัด รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมและขยะภายในวัดยังไม่เป็นระบบ โครงการนี้เป็นแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ เป็นสถานที่ส่งเสริมเย็นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) พัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรมย์ เพื่อจูงใจประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น 2) การปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อย สงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง และปฏิบัติ

ตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน และ 3) ต้องมีการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด

4.2 ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา พบว่า

1. ควรนำหลัก 5 ส. มาใช้ ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง โดยหลัก “5ส” หรือ “5S” นั้นมีที่มาจาก ประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วย 1) สะสาง (Seiri) แยกสิ่งที่ไม่จำเป็น-ไม่จำเป็นต่อการทำงาน เพื่อนำสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไปและหาสิ่งที่ไม่จำเป็นมาเติมให้ครบถ้วน 2) สะดวก (Seiton) จัดวางสิ่งของวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบ เพื่อประหยัดเวลาการค้นหา 3) สะอาด (Seiso) ทำความสะอาดหรือตรวจสอบเครื่องมือทำงานหากพบการชำรุดจะได้ซ่อมแซม 4) สุขลักษณะ-สร้างมาตรฐาน (Seiketsu) วางแนวปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนทำได้อย่างต่อเนื่อง และ 5) สร้างนิสัย (Shitsuke) หรือการสร้างวินัยในตัวเอง ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาวัดแล้วถือว่าเป็นแนวทางที่ดีเป็นอย่างมาก

2. การนำหลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดและชุมชน ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่สบายหรือสภาพที่เอื้อที่เกื้อกูลต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิตที่เกื้อหนุนต่อการเจริญภาวนา มีด้วยกัน 7 ประการ ได้แก่ (1) อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่เหมาะสม สงบ พื้นที่สะอาดสะอาด ไม่พลุกพล่าน (2) โคจรสัปปายะ คือ การเดินทางเหมาะสม ไปมาสะดวก ถนนหนทางเรียบร้อย ไม่ซับซ้อนวกไปวกมา (3) ภัตตสัปปายะ คือ การพุดคุยเหมาะสม สนทนาแต่เรื่องดี ๆ สร้างประโยชน์ให้ตัวเอง ไม่มอมเมาไปในทางที่ผิด (4) บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลเหมาะสม มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์ และกัลยาณมิตร คอยชี้แนะชักนำไปในทางที่ถูกที่ควร (5) โภชนสัปปายะ คือ อาหารเหมาะสม (6) อุตสัปปายะ คือ อากาศเหมาะสม สดชื่น ร่มรื่น ร่มเย็น ไม่ร้อน ไม่หนาวเกินไป และ (7) อิริยาบถสัปปายะ คือ อิริยาบถเหมาะสม จัดการพื้นที่ให้เย็น นั่ง เดิน ได้อย่างสะดวกสบาย ไม่อึดอัดระหว่างการปฏิบัติธรรมมาเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้เป็นอย่างดี

3. ควรปฏิบัติตามแนว 3-5-7-9 ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วย 3 พันธกิจสู่วัดสวยด้วยความสุข 5 เครื่องมือการทำงาน 7 แนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ 9 แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสุข

4.3 การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ควรนำพันธกิจ ของโครงการมาบูรณาการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา และเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชน และวัด ในการดำเนินการพัฒนาระดับวัดให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับเป็นแหล่งการเรียนรู้ แหล่งพัฒนาจิตและปัญญา

ที่ประกอบศาสนพิธี รวมถึงเป็นแหล่งพักใจด้วย ด้วยการนำหลัก 5 ส มาใช้ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวัด ประชา รัฐ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบและนำแนวคิดของ 5 ส ลงสู่บริบทของวัด และชุมชน 2) การนำหลักสัปปายะ 7 ประกอบด้วย (1) อาวาสสัปปายะ (2) โคจรสัปปายะ (3) ภัตตสัปปายะ (4) บุคคลสัปปายะ (5) โภชนสัปปายะ (6) อุตุสัปปายะ และ (7) อิริยาปถสัปปายะ มาใช้เพื่อพัฒนาและจัดระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ในการพัฒนาวัดและชุมชน รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ของวัดให้เป็นสัปปายะสถานและการพัฒนาสู่วิถีแห่งอารยสถาปัตย์ 3) การนำหลักการ 3-5-7-9 มาใช้ เนื่องจากพันธกิจเป็นสารตั้งต้นของการยกระดับและสมควรอย่างยิ่งจะได้นำมาเป็นจุดเริ่มต้นในการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 สภาพทั่วไปของรูปแบบการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา เป็นแนวคิดจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข หนึ่งโครงการภายใต้แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดมีการพัฒนาทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ เป็นสถานที่สงบร่มเย็นเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนายกระดับวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) พัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรมย์ เพื่อจูงใจประชาชนได้เข้ามาวัดมากขึ้น 2) การปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อย สงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียน พระธรรมวินัยอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน และ 3) ต้องมีการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ประชาชนและวัด มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธนีสร จันทวนโณ (วรตันติ) และคณะ (2562: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักนวกุศลและหลักพุทธธรรมแห่งสัปปายะ เพื่อการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดสร้างสุข เป็นการพัฒนาอย่างสอดคล้องระหว่างวัด บ้าน และชุมชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาและแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะพุทธบริษัททั้ง 4 ต้องร่วมกันพัฒนาในกิจกรรมทุกอย่าง สำหรับการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัลนั้น เน้นการพัฒนาแบบบูรณาการให้เกิดความสมดุลใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านจิตภาพ 3) ด้านพฤติกรรมภาพ และ 4) ด้านปัญญาภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน โดยแนวทางในการพัฒนาวัดสร้างสุขนั้น ได้บูรณาการด้วยปรัชญาหลังนวกุศลของมิเชล ฟูกูต์ และหลักพุทธธรรมแห่งสัปปายะ ประกอบด้วยหลักอาวาสสัปปายะ หลักโคจรสัปปายะ หลักภัตตสัปปายะ หลักบุคคลสัปปายะ หลักโภชนสัปปายะ หลักอุตุสัปปายะ และหลักอิริยาปถสัปปายะ เป็นเครื่องมือการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล เพื่อปรับแก้ปัญหาใน 4 ด้าน ได้แก่

ด้านกายภาพ ด้านจิตภาพ ด้านพฤติกรรม และด้านปัญญาภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สร้างสุขแก่ทุกคน

5.2 ปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด
ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา คือ 1) การนำหลัก 5 ส. มาใช้ ซึ่งประกอบไปด้วย สะสาง สะดวก สะอาด และสร้างนิสัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยสู่ความยั่งยืน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดแก่ประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างกลไกการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้มีวินัยสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยตนเอง โดยหลัก “5ส” หรือ “5S” นั้นมีที่มาจาก ประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วย (1) สะสาง (Seiri) แยกสิ่งที่ไม่จำเป็น-ไม่จำเป็นต่อการทำงาน เพื่อนำสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไปและหาสิ่งที่จำเป็นมาเติมให้ครบถ้วน (2) สะดวก (Seiton) จัดวางสิ่งของวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบ เพื่อประหยัดเวลาการค้นหา (3) สะอาด (Seiso) ทำความสะอาดหรือตรวจสอบเครื่องมือทำงาน หากพบการชำรุดจะได้ซ่อมแซม (4) สุขลักษณะ-สร้างมาตรฐาน (Seiketsu) วางแนวปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนทำได้อย่างต่อเนื่อง และ (5) สร้างนิสัย (Shitsuke) หรือการสร้างวินัยในตัวเอง ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาวัดแล้วถือว่าเป็นแนวทางที่ดีเป็นอย่างมาก 2) การนำหลักสัปปายะ 7 กับการพัฒนาวัดและชุมชน ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่สบายหรือสภาพที่เอื้อที่เกื้อกูลต่อการอยู่ดี และการที่จะพัฒนาชีวิตที่ เกื้อหนุนต่อการเจริญภาวนา มีด้วยกัน 7 ประการ (1) อาวาสสัปปายะ (2) โคจรสัปปายะ (3) ภัตตสัปปายะ (4) ปุคคลสัปปายะ (5) โภชนสัปปายะ (6) อุตุสัปปายะ และ (7) อิริยาปถสัปปายะ มาเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ได้เป็นอย่างดี และ 3) ควรปฏิบัติตามแนวพันธกิจ 3 ประการ ของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วย (1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ (2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ (3) การพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและประชาชนกับภาครัฐเป็นฝ่ายร่วมด้วยช่วยกัน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเสถียร สุวโจ (มณีนวรงค์) (2561: ก) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา” ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของวัดและแนวทางการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาในจังหวัดสระบุรี จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็งของวัดในจังหวัดสระบุรี มีวัดรปฏิบัติมุ่งสู่วิถีการปฏิบัติธรรม มีความสงบ ปราศจากการรบกวน โดยสภาพบริเวณรอบ ๆ ถือเป็นเขตเมือง มีความเจริญ ไปมาสะดวก สามารถหาพาหนะเดินทางได้ง่าย บรรยากาศในวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น โปร่ง ลมพัดเย็นสบาย โคจรตามรอบ ๆ บริเวณวัดพระพุทธรูปและมีชุมชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น จุดอ่อน คือ การจัดสภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสัปปายะและบ้านชุมชนรอบวัด มีความกลัวการเปลี่ยนแปลงและการทำลายความเป็นโบราณสถานของวัด และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ (2564: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการ

พัฒนาวัดด้วยวิถี 5 ส โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส เพื่อสร้างสัปปายะ คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนรอบวัด กลไกการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินการตามระบบและกลไกของโครงการ จนทำให้วัดมิ่งเมืองมูลได้รับโล่รางวัล “สัปปายะ” เป็นวัดต้นแบบ และบริษัท ควอลิตี้ เซรามิก จำกัด เป็นองค์กรต้นแบบประจำจังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ส่วนของเครือข่ายที่ร่วมพัฒนาวัด 5ส มีผลประโยชน์ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนคณะศรัทธาวัดมิ่งเมืองมูล มีผลประโยชน์ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และส่วนภาพรวม ผลประโยชน์ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการพัฒนารูปแบบการนำเสนอผ่านเว็บไซต์ wat3.com พบว่า การใช้สื่อมัลติมีเดีย รูปภาพ และเรื่องเล่าเผยแพร่ในสื่อสังคมเป็นหลัก และใช้วิธีการฝังเนื้อหาเชื่อมโยงจากเฟซบุ๊กดอทคอม และแชร์เนื้อหาออกไปยังโปรไฟล์ของเจ้าอาวาส กลุ่มชุมชน และกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาวัด ทำให้ผู้สนใจเข้าไปมีส่วนร่วมกับสื่อสังคมและเว็บไซต์เพิ่มขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมณวิมล ปภาโส (อิทธิม) (2561: ก) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศ อายุการศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งที่ปฏิบัติต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ 7 จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า 1) ด้านอาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ปลอดภัย 2) ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม ต้องมีทางโคจร หรือทางเดินไปมาได้สะดวก 3) ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม ควรมีการสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดศรัทธา วิริยะ อุตสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร 4) ด้านบุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน เป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มกน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร 5) ด้านโภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัฐภาพ 6) ด้านอุตสัปปายะ อากาศเหมาะสม ควรมีอากาศที่เหมาะสม 7) ด้านอิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม ควรมีอิริยาบถทั้ง 4 ยืน เดิน นั่ง นอน เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้นำชุมชน วัด และภาครัฐ ต้องมีการประสานความร่วมมือกันในการจัดเวทีรับฟังความต้องการของประชาชนในการพัฒนาวัด
2. ผู้นำชุมชน วัด และภาครัฐ ต้องมีการนำข้อคิดเห็นของประชาชนมาบูรณาการในการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สัปปายะ
3. ผู้นำชุมชน วัด และภาครัฐ ร่วมกันพัฒนาพื้นที่วัดให้เป็นสถานที่สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย พร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้
4. ผู้นำชุมชน วัด และภาครัฐ มีการร่วมมือในการต่อยอดการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ให้เป็นแหล่งสัปปายะ เหมือนการพัฒนาวัด โดยการใช้วัดเป็นโมเดลในการพัฒนา
5. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชน ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ร่วมกันดูแล อนุรักษ์พื้นที่ไว้ ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เหมาะแก่การมาท่องเที่ยวและเรียนรู้

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

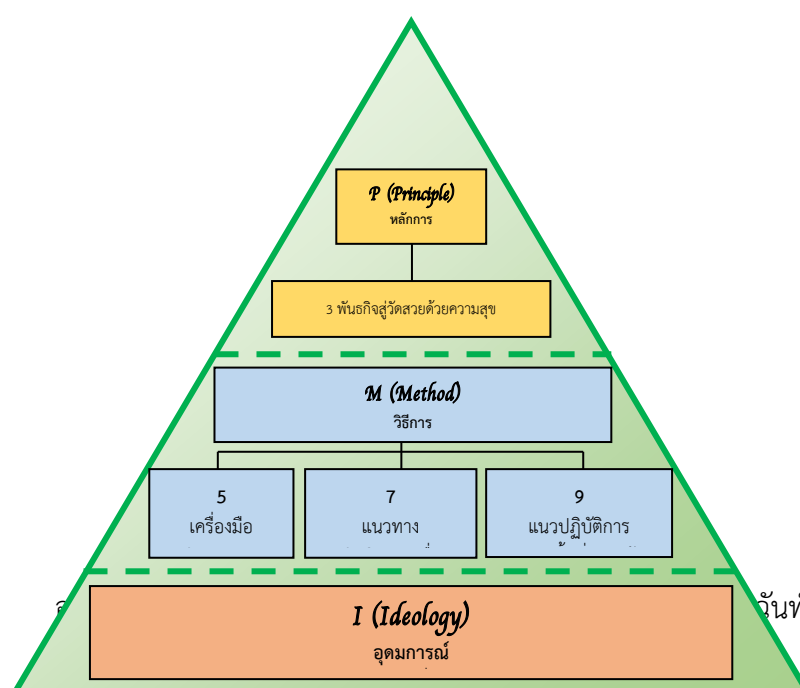
1. ควรทำการศึกษาวิจัย “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข”
2. ควรทำการศึกษาวิจัย “การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และวัด ตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข”
3. ควรทำการศึกษาวิจัย “การประเมินผลการพัฒนาวัด ตามโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข”

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ทั้งจากแนวคิดทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้แล้วนั้น สามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนา วัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา” เรียกว่า PMI Model (Principle) ประกอบด้วย P (Principle) คือ หลักการ คือ การนำ 3 พันธกิจสู่วัดสวยด้วยความสุขมาใช้ในการดำเนินการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดแต่ละชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงามเป็นสถานที่สัปปายะ 2) การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ และ 3) การพัฒนาพื้นที่จิตใจ/ปัญญาของวัดและชุมชน ตามแนวพระพุทธศาสนา M (Method) คือ วิธีการ คือ การนำเครื่องมือ 5-7-9 มาใช้ ประกอบด้วย 5 ส ได้แก่ สะสาง (การเสียสละ) สะดวก (การมีสติในการจัดการ) สะอาด (การดูแลรักษาวัด และชุมชน) สร้างมาตรฐาน (การเคารพความถูกต้อง) สร้างวินัย (การรักษาธรรมวินัย) 7 แนวทางดำเนินการเพื่อสร้างสัปปายะ มีขั้นตอน

ดำเนินการ คือ 1) กำหนดคณะกรรมการโครงการ 2) ประกาศนโยบาย 3) การอบรมให้ความรู้ 4) การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่ 5) จัดทำแผนปรับปรุง 6) ลงมือปฏิบัติ 7) สรุปผลการดำเนินการ 9 แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สู่วัดสร้างสันติสุข มีขั้นตอนดำเนินการพัฒนา/ปรับปรุง คือ 1) ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด แผนผังโดยสังเขป 2) การจัดการจราจร ป้ายจราจรและที่จอดรถ 3) การจัดระบบคลัง ควบคุมการเบิก – จ่าย 4) ห้องน้ำ 5) การจัดการขยะ 6) สภาพแวดล้อมทั่วไป 7) ระบบไฟฟ้า 8) โรงครัว 9) อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด I (Ideology) คือ อุดมการณ์ คือ การเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อยกระดับการพัฒนาวัด ประชา รัฐ ในจังหวัดสงขลา ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- กุศลสิน ศรียาภัย. (2555). การพัฒนาจิตใจ: หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน. เข้าถึงได้จาก <http://www.luangta.com> (สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2566).
- กุศลสิน ศรียาภัย. (2556). การพัฒนาจิตใจ: การปฏิรูปการสื่อสาร. เข้าถึงได้จาก <http://www.luangta.com> (สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2566).
- คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ ของมหาเถรสมาคม. (2563). คู่มือแนวปฏิบัติ โครงการวัด ประชา รัฐ. เข้าถึงได้จาก [http:// www.wat3579.com](http://www.wat3579.com) (สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2566).

- จำนง อติวัฒนสิทธิ์. (2548). **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระครูสิริธรรมบัณฑิต และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5 ส โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธนีสร จันทวนโณ (วรตันติ) และคณะ. (2562). **รูปแบบการบูรณาการหลังนยุคและหลักพุทธธรรมแห่งสปปายะ เพื่อการพัฒนาวัดสร้างสุขในสังคมดิจิทัล**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเซนจอห์น.
- พระมหาสมณวิล ปภาโส (อิหนิม). (2561). การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักสปปายะ 7. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเสี่ยม สุวโจ (มณีนวษ์). (2561). รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการเสด็จ ปฎิภาโร (เการาช). (2564). การสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนวังประจบ อำเภอมือง จังหวัดตาก. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(2), 144-156.
- สุภาวดี บุญมี. (2558). **สันติภาพ สันติวิธี สมานฉันท์และวิถีแห่งความปรองดอง**. เข้าถึงได้จาก <http://www.southinsider.com> (สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2566).
- อชิมุตโต. (2558). **สามัคคีปรองดอง**. เข้าถึงได้จาก <http://board.palungjit.org> (สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2566).

รูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา Form of Geopolitics in Old Town, Songkhla Province

พระครูโฆสิตวัณณานุกูล, กันตภณ หนูทองแก้ว, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร
Phrakrukosiwattananukul, Kuntaphon Nuthongkaew,
Supreecha Chamnanphuttiophon

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Faculty of Political sciences, Mahamakut Buddhist University
Corresponding Author, E-mai: kantaphon.nuthongkaew55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา 2) วิเคราะห์การจัดการการปกครองในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา และ 3) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา บทความวิจัยในครั้งนี้ เป็นบทความวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน และจัดเวทีเสวนากลุ่ม จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา มีประวัติมายาวนานกว่า 200 ปี อดีตถือเป็นชุมชนสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งค้าขายทางเรือที่มีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก เป็นศูนย์กลางของความเจริญทั้งหลาย ด้วยเป็นเมืองที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล ทำให้การค้าขายทางเรื่อนั้นรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก อีกทั้งเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมนับตั้งแต่ก่อตั้งเมืองขึ้น โดยมีชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัย 3 กลุ่ม คือ ชาวจีน ชาวไทย ชาวมลายู ด้วยความหลากหลายทำให้ชุมชนมีสถาปัตยกรรมหลากหลายที่ยังคงมีให้เห็นในปัจจุบัน อาทิ ตึก อาคาร แบบจีนหรือแบบชิโนโปรตุเกส

2. การจัดการปกครองในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) ยุคชิงช้า การปกครองในยุคนี้เป็นการปกครองโดยระบบกษัตริย์ ซึ่งมี โต๊ะ โมกุล พ่อค้าชาว ขวา ประเทศอินโดนีเซีย เป็นกษัตริย์องค์แรก 2) ยุคแหลมสน การปกครองเป็นแบบเจ้าเมือง โดยมี เหยียง แซ่เฮา ชาวจีน ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง และยังเป็นต้นสกุล ณ สงขลา ทำการปกครองจนถึง 8 รุ่น 3) ยุคบ่อหย่าง เนื่องจากที่เดิมนั้นเกิดการขาดแคลนน้ำอย่างหนัก จึงมีการย้ายที่อยู่มาที่บริเวณตำบลบ่อหย่าง (ปัจจุบัน) มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองหลายครั้ง ได้แก่ พ.ศ. 2379 มีพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมือง ต่อมา พ.ศ. 2439 มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองจากเจ้าเมือง เป็นตำแหน่งผู้ว่าราชการแทน โดยมีพระยาวิเชียรคีรี (ชม ณ สงขลา) ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด และให้เมืองสงขลาขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของ

มณฑลนครศรีธรรมราช ต่อจากนั้นใน พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เมืองสงขลา มีฐานะเป็น “จังหวัดสงขลา” ของประเทศไทย

3. การนำเสนอรูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า LSCK Model กล่าวคือ L (Leadership) หมายถึง ภาวะผู้นำ S (Sovereignty) หมายถึง ความสมดุลอำนาจทางการเมือง C (Civil) หมายถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิตพลเมือง และ K (Knowledge and Budget) หมายถึง การให้ความรู้เกี่ยวกับงบประมาณ

คำสำคัญ: การปกครอง, ภาวะผู้นำ, ภูมิรัฐศาสตร์

Abstract

The purpose of this research were: 1) to analyze the geopolitical conditions in the old town, Songkhla Province, 2) to analyze administrative management in the old town, Songkhla Province, and 3) to create knowledge about geopolitics, politics, and governance in the old town, Songkhla Province, this research. It is a qualitative research by collecting information through documents, In-depth interviews with 25 scholars and a focus group discussion stage. From 10 experts. Research tools include interviews and data analysis using descriptive methods.

The research result found that:

1. The geopolitical situation in the old town of Songkhla Province has a history of more than 200 years. In the past it was considered a very important community. Because it is a very prosperous place for maritime trade. It is the center of all prosperity. Because it is a town whose borders are connected to the sea. This made maritime trade very prosperous. It has also been a multicultural community since the town was founded. There were 3 groups of villagers who came to live here: Chinese, Thai, Malaysia. Due to the diversity, the community has a variety of architecture that can still be seen today, such as buildings in the Chinese style or the Sino-Portuguese style.

2. Administrative management in the old town of Songkhla Province is divided into 3 periods: 1) Singra period. Governance in this era was ruled by a monarchy system, which included Toh Mughal, a Javanese merchant, Indonesia. He was the first king. 2) Laem Son era, the government was in the form of governor, with Yang Sae Hao, a Chinese person, appointed as governor. He is also the ancestor of the Na Songkhla family, ruling for 8 generations.

3) Bor Yang era, because there was a severe water shortage in the original place. Therefore, the address was moved to the area of Bor Yang Subdistrict (present). There were many administrative changes, including in 1836, Phraya Wichian Khiri (Thian Seng) held the position of governor, later in B.E.1896. There was a change of ruler from the governor. It is the position of governor instead. with Phraya Wichian Khiri (Chom Na Songkhla) holding the position of provincial governor. and that the city of Songkhla was part of Nakhon Si Thammarat Province. Subsequently, in 1932, there was a change to make the city of Songkhla have the status of "Songkhla Province" of Thailand.

3. The presentation of a study of political geography in the old town of Songkhla province as basically throughout LSCK Model That is, L (Leadership), S (Sovereignty), C (Civil) and K (Knowledge and Budget).

Keywords: Governance, Leadership, Geopolitics

1. บทนำ

สงขลา เป็นเมืองท่าที่สำคัญเมืองหนึ่ง ตั้งอยู่ทางฝั่งทะเลตะวันตกของอ่าวไทย ปรากฏเป็นครั้งแรกในบันทึกของพ่อค้าและนักเดินเรือชาวอาหรับ-เปอร์เซีย ระหว่างปี พ.ศ. 1993-2093 ในนามของเมืองซิงกูร์ หรือ ซิงกอร่า แต่ในหนังสือประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยามของนายกิโยลาส แชรแวส เรียกชื่อเมืองสงขลาว่า “เมืองสิงขร” จึงมีการสันนิษฐานว่า คำว่า สงขลา เพี้ยนมาจากชื่อ “สิงหลา” (อ่านว่า สิง-หะ-ลา) หรือ สิงขร แปลว่าเมืองสิง เหตุผลที่สงขลา มีชื่อว่า สิงหลา สืบเนื่องมาจากพ่อค้าชาวเปอร์เซีย อินเดีย แล่นเรือมาค้าขายได้เห็นเกาะหนู เกาะแมว แต่เมื่อมองแต่ไกลจะเห็นเป็นรูปสิงห์สองตัว หมอบเฝ้าปากทางเข้าเมืองสงขลา จึงเรียกเมืองนี้ว่า สิงหลา ส่วนคนไทยเรียกว่า เมืองสทิง เมื่อมลายูเข้ามาติดต่อค้าขายกับเมืองสทิง ก็เรียกว่าเมือง สิงหลา แต่ออกเสียงเพี้ยนเป็น “เซ็งคอร่า” เมื่อฝรั่งเข้ามาค้าขาย เรียกว่าเซ็งคอร่าตามมลายู แต่เสียงเพี้ยนเป็นสำเนียงฝรั่ง คือ ซิงกอร่า (Singora) ไทยเรียกตามเสียงมลายูและฝรั่งแต่เสียงเพี้ยนเป็นสงขลา อีกเหตุผลหนึ่งอ้างว่า สงขลาเพี้ยนมาจาก “สิงขร” แปลว่า ภูเขา โดยอ้างว่าเมืองสงขลาตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาแดง (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสงขลา, 2564)

ต่อมาได้มีการพระราชทานนามเจ้าเมืองสงขลาว่า “วิเชียรคีรี” ซึ่งความหมายสอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชวินิจฉัยไว้ว่า “สงขลา” เดิมชื่อ “สิงหนคร” (อ่านว่า สิง - หะ - นะ - คะ - ระ) เสียงสระอะอยู่ท้าย มลายูไม่ชอบจึงเปลี่ยนเป็นสระอา และชาวมลายูพูดลิ้นเร็วเร็ว ตัดหะ และ นะ ออก คงเหลือ สิง - คะ - ระ แต่ออกเสียงเป็น ซิงคะรา หรือ ซิงโครา จนมีการเรียกเป็น “สิงกอร่า”

นอกจากนี้เมืองสงขลาเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลและอุปราชภาคใต้ จนสิ้นสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นถึงปี พ.ศ. 2475 ได้ยุบมณฑลและภาคเปลี่ยนเป็นจังหวัด สงขลาจึงเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้จนถึงปัจจุบัน (กลุ่มงานสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2554: 1)

ก่อนการก่อตั้งเมืองสงขลาบ่อย่างในปัจจุบัน เมืองสงขลาเดิมมีที่ตั้งในบริเวณ “หัวเขาแดง” และมีชาวมุสลิมเป็นผู้ปกครอง ทั้งยังเป็นศูนย์กลางการค้าในระดับนานาชาติ อันนำมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองของเมืองในระดับที่สามารถผลิตสกุลเงิน “ซิงกอร่า” ของตนเองได้ ต่อมาภายหลังอยุธยาได้ส่งกองทัพมาเพื่อปราบปรามเมืองสงขลา ซึ่งขณะนั้นถือเป็นรัฐอิสระ จนกระทั่งเมืองสงขลาแตก แต่นั่นมาเมืองสงขลาหัวเขาแดงจึงหมดบทบาททางการปกครอง ภายหลังชาวสงขลาได้ย้ายถิ่นฐานอีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองเป็นชาวจีน และเนื่องจากความหลากหลายทางชาติ เผ่าพันธุ์ของชาวสงขลาทำให้มีลักษณะทาง สถาปัตยกรรมแบบไทย จีน และอิสลาม (รังสี รัตนปราการ, จเร สุวรรณชาติ และสืบสกุล ศรีสุข, 2560)

เขตเมืองเก่าของจังหวัดสงขลา เป็นที่รู้จักกันในนาม “สงขลาบ่อย่าง” เป็นเมืองที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์อันโดดเด่น เนื่องจากมีทะเลขนานเมืองถึง 2 ด้าน ประกอบด้วย ทะเลสาบ สงขลาทางทิศใต้ และทะเลอ่าวไทยทางทิศตะวันออกของเมือง และเมื่อประกอบกับภาพเมือง ที่มีแนวเขาล้อมรอบอยู่ทำให้เมืองสงขลาที่มีลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่นกว่าเมืองอื่น นอกจากนี้เมืองสงขลาายังเคยเป็นเมืองท่าที่สำคัญ เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่ภาคใต้ ของประเทศไทย ซึ่งสาเหตุสำคัญดังกล่าวทำให้พ่อค้าจากนานาประเทศให้ความสนใจเข้ามา ค้าขาย และตั้งถิ่นฐาน ณ เมืองสงขลาบ่อย่างแต่นั้นมา ก่อนที่เส้นทางการเดินทางจากทางบก จะกลายเป็นเส้นทางหลักสำหรับการคมนาคมขนส่ง (คณะกรรมการชุมชนย่านเมืองเก่า เทศบาลนครสงขลา, 2564: 1)

จากข้างต้นที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในรูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขต เมืองเก่า จังหวัดสงขลา ด้วยที่ว่าเมืองสงขลาเป็นเมืองที่มีการพัฒนาการในหลาย ๆ ด้าน และเกิดโครงการเพื่อพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านสาธารณูปโภค และ สาธารณูปการ ซึ่งผลจากการพัฒนาของเมืองทำให้เกิดการสร้างอาคารใหม่ ๆ แทนที่อาคาร รูปแบบเก่า การรื้ออาคารทางประวัติศาสตร์ลงเพื่อการขยายพื้นที่ผิวทางจราจร นอกจากนี้ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองบางแห่งยังรายล้อมไปด้วยชุมชนแออัดหรืออาคาร พาณิชยกรรมใหม่ ซึ่งสาเหตุจากการขยายตัวของเมือง ยิ่งไปกว่านั้นการขยายตัวของ อุตสาหกรรมการประมงในเมืองสงขลา ทำให้เกิดการว่าจ้างแรงงานต่างด้าวเข้ามา ซึ่งกลุ่มนี้ ได้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาทางมลภาวะในพื้นที่ และยังทำให้สภาพทางภูมิทัศน์ของ

เมืองเสียมโถมเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ บริหารจัดการการเมือง การปกครอง และสร้างองค์ความรู้ภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา
2. เพื่อวิเคราะห์การจัดการการปกครองในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบภูมิรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับ “รูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา” เป็นการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง สืบหาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความ งานเขียนหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงสื่อสารสนเทศ โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา และใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) แบบเจาะจงบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ได้แก่ ข้าราชการประจำ นักการเมืองในพื้นที่ นักวิชาการด้านการปกครอง ประชาชนในพื้นที่จำนวน 25 คน และการเสวนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ นักการเมืองในพื้นที่ (สมาชิกผู้แทนราษฎรในพื้นที่), ข้าราชการในพื้นที่ ปราชญ์ผู้ทรงความรู้ นักวิชาการศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการ จำนวน 10 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (In-depth informal interview) ผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของรูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการศึกษาภูมิรัฐศาสตร์ใน
เขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา

3.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เป็นแนวทางในการพูดคุย ชักถามและจดบันทึก
พร้อมบันทึกเสียงการสนทนา หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการ
องค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา”

3.5 การเสวนากลุ่ม

เป็นลักษณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยกำหนดประเด็นตาม
วัตถุประสงค์ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลบทสัมภาษณ์มาเขียนเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) และ
การสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัย
ตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา
หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบ
ภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา”

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา” พบว่า

4.1 สภาพทั่วไปภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่เก่าแก่
อายุมากกว่า 200 ปี มีหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นถึงความรุ่งเรืองในอดีต ได้แก่ อาคาร
บ้านเรือน สถาปัตยกรรม ร่องรอยทางวัฒนธรรม และประเพณีที่ได้รับสืบทอดมา ปัจจุบัน
เขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา ตำบลบ่อยาง
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ถนนนครนอก ถนนนครใน ถนนนางงาม
มีพื้นที่โดยประมาณ 141,626.40 ตารางเมตร มีประชากร 2,532 คน แบ่งเป็นชาย 1,162 คน
และหญิง 1,370 คน ประกอบด้วย 1,280 ครัวเรือน ในปัจจุบันสามารถสัมผัสกลิ่นอายของ
ประวัติศาสตร์และความเป็นพหุวัฒนธรรมในอดีตที่มีเจริญรุ่งเรืองผ่านร่องรอยที่ปรากฏใน
อาคาร บ้านเรือน สถาปัตยกรรม ที่มีเอกลักษณ์ตามชนชาติที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน และประกอบ
อาชีพในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ดังนั้น จึงควรเป็นอย่างยิ่งในการอนุรักษ์ความเป็น
เอกลักษณ์ของเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ไว้ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งวัฒนธรรมด้าน
เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองในอดีตของจังหวัดสงขลาได้เป็นอย่างดี

4.2 การจัดการปกครองในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา เป็นเมืองที่มีประวัติมา
ยาวนานกว่า 200 ปี เปรียบเสมือนศูนย์กลางในการค้าขาย มีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา

ชนชั้น เข้ามาตั้งถิ่นฐานหรือเข้ามาประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นชาวจีน ชาวขวา ชาวอาหรับ ชาวมลายู เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ทิ้งร่องรอยไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นจากอาคาร บ้านเรือน วัฒนธรรม ประเพณี ก็เป็นสิ่งบ่งบอกว่าเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ในอดีตมีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก ในส่วนของการจัดการปกครองนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุค คือ ยุคชิงกรำ การปกครองในยุคนี้เป็นการปกครองโดยระบบกษัตริย์ ซึ่งมี โต๊ะ โมกุล พ่อค้าชาวขวา ประเทศอินโดนีเซีย เป็นกษัตริย์องค์แรก ยุคแหลมสน การปกครองเป็นแบบเจ้าเมือง โดยมี เหยียง แซ่เฮา ชาวจีน ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง และยังเป็นต้นสกุล ณ สงขลา ทำการปกครอง จนถึง 8 รุ่น ยุคบ่อয়ง เนื่องจากที่เดิมนั้นเกิดการขาดแคลนน้ำอย่างหนัก จึงมีการย้ายที่อยู่มาที่บริเวณตำบลบ่อয়ง (ปัจจุบัน) มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองหลายครั้ง ได้แก่ พ.ศ. 2379 มีพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมือง ต่อมา พ.ศ. 2439 มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองจากเจ้าเมือง เป็นตำแหน่งผู้ว่าราชการแทน โดยมีพระยาวิเชียรคีรี (ชม ณ สงขลา) ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด และให้เมืองสงขลานั้นเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลนครศรีธรรมราช ต่อจากนั้นใน พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เมืองสงขลา มีฐานะเป็น “จังหวัดสงขลา” ของประเทศไทย ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลานั้น ประกอบด้วย 1) การย้ายถิ่นฐานของผู้คน สืบเนื่องมาช่วงที่คนจีนในสงขลา เริ่มมีฐานะร่ำรวยขึ้น จึงมีค่านิยมส่งลูกหลานให้เรียนสูง โดยมักจะส่งไปที่ปิ้งหรือ กรุงเทพมหานคร เพราะมีสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก เมื่อลูกหลานชาวจีนเหล่านั้น จบการศึกษา จึงมักทำงานต่อในต่างประเทศหรือกรุงเทพมหานคร โดยไม่กลับไปใช้ชีวิตในถิ่นเดิม และบางส่วนได้ย้ายถิ่นฐานตามลูกหลานไปด้วย 2) การสร้างทางรถไฟที่หาดใหญ่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการส่งสินค้าจากทางทะเลเป็นทางบก ผู้ทำการค้าส่วนใหญ่เริ่มย้ายไปอยู่ที่หาดใหญ่และที่อื่น ๆ มากขึ้น ทำให้การค้าในเมืองเก่าค่อย ๆ ชบเซาลงไป 3) การเปลี่ยนแปลงจากย่านธุรกิจไปสู่การประมง มีเรือประมงมาจอดกว่า 500 ลำ มีการขนส่งด้วยรถบรรทุกทุกขนาดใหญ่ ขนสินค้าเข้า - ออกทุกวัน เริ่มมีการสร้างสถานที่พำนักของประชากรที่เข้ามาทำงาน และเริ่มมีสถานบันเทิงให้บริการ รวมถึงการขายบริการของแรงงานต่างชาติ จนเกิดปัญหาด้านขยะ อาชญากรรม และปัญหาโรคติดต่อ และ 4) จากการย้ายออกของผู้คนที่อยู่เดิมในพื้นที่ ประกอบกับความเชื่อของชาวจีนผู้ที่ประสบความสำเร็จนั้นจะไม่ขายที่ดินหรือที่อยู่อาศัยให้กับผู้อื่น ตามความเชื่อถือว่าเป็นการลบลู่บรรพบุรุษ ทำให้บ้านเก่าหลายหลังแปรสภาพเป็นบ้านเช่า ที่เก็บของ บ้างก็ปิดไว้ บ้างก็เปลี่ยนผู้เช่าบ่อยครั้ง จึงกลายเป็นบ้านเสื่อมโทรมและไม่คุ้มค่าในการซ่อมแซม จึงปล่อยร้างไว้ ทำให้มีลักษณะคล้ายกับบ้านร้างนั่นเอง จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการปกครอง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยมีการดำเนินไปอย่างไม่มีหยุดหย่อน มีการจัดความสัมพันธ์ในการปกครอง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน

4.3 การบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านอาณาเขตหรือดินแดน พบว่า ตามความหมายอาณาเขตหรือดินแดนนั้น หมายถึง พื้นดิน น้ำนํ้า อาณาเขตในท้องทะเล น้ำนํ้า บริเวณใต้พื้นดิน พื้นน้ำ และพื้นทะเล ส่วนอาณาเขตในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ในอดีตนั้นไม่ได้มีการกำหนดขอบเขตอย่างเป็นทางการ แต่อาศัยการกำหนดขอบเขตหรือแบ่งขอบเขตด้วยทะเล ภูเขา นั้นเอง 2) ด้านพลเมือง พบว่า คำว่า “พลเมือง” นั้นหมายถึงพลเมืองที่อาศัยอยู่อย่างมั่นคง มีแหล่งทำมาหากินดำรงชีวิตอยู่ภายในขอบเขตดินแดนที่แน่นอน แต่ในทางตรงกันข้ามหากประชาชนใดที่ไม่มีดินแดนต้องเร่ร่อนพเนจรก็ไม่อาจถือเป็นรัฐได้ ในส่วนของเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ถ้ายึดตามความหมายที่กล่าวมาข้างต้น ก็กล่าวได้ว่าเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา นั้นเป็นเมืองที่พลเมืองหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี หรือที่เรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” นั้นเอง 3) ด้านรัฐบาล พบว่า รัฐบาลนั้นคือ องค์กรที่ทำหน้าที่ปกครองและบริหารภายในประเทศ โดยกำหนดนโยบายนำไปปฏิบัติ จัดระเบียบทางสังคม และดำเนินการทุกอย่างเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐ รัฐบาลจึงเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองรัฐ หากเปรียบเทียบการปกครองในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลาในรัฐบาลในสมัยนั้นก็คือ เจ้าเมือง ซึ่งผู้ปกครองไพร่ฟ้า มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน เมื่อมีผู้กระทำความผิดสามารถลงโทษได้ และ 4) ด้านอำนาจอธิปไตย พบว่า คำว่า “อำนาจอธิปไตย” หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ มีเพียงหนึ่งเดียวไม่สามารถแบ่งออกเป็นส่วน ๆ ได้ เป็นอำนาจเหนืออำนาจอื่นใด หากเปรียบเทียบอำนาจอธิปไตยในการปกครองเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ในอดีตนั้น ผู้ใช้อำนาจอธิปไตยก็คือผู้มีอำนาจสูงสุดผู้ปกครอง คือ กษัตริย์ นั้นเอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญและน่าสนใจมาอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 สภาพภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา มีประวัติมายาวนานกว่า 200 ปี อดีตถือเป็นชุมชนสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งค้าขายทางเรือที่มีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก เป็นศูนย์กลางของความเจริญทั้งหลาย ด้วยเป็นเมืองที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล ทำให้การค้าขายทางเรื่อนั้นรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก อีกทั้งเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม นับตั้งแต่ก่อตั้งเมืองขึ้น โดยมีชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัย 3 กลุ่ม คือ ชาวจีน ชาวไทย ชาวมลายู ด้วยความหลากหลายทำให้ชุมชนมีสถาปัตยกรรมหลากหลายที่ยังคงมีให้เห็นในปัจจุบัน อาทิ ตึก อาคาร แบบจีนหรือแบบชิโนโปรตุเกส มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ อิติพงษ์ มีทอง และคณะ (2563: 2641) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภูมิรัฐศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยาต่อบนนโยบายการค้า” พบว่า สภาพทางภูมิศาสตร์ของอาณาจักรอยุธยา นั้น อาศัย

สภาพลักษณะตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง เป็นต้น และมีการสร้างภูมิศาสตร์เพิ่มเติม โดยการขุดคลองเพื่อประโยชน์ในทางการค้า ซึ่งภูมิรัฐศาสตร์ดังกล่าวกำหนดให้กรุงศรีอยุธยา มีนโยบายที่จะมุ่งเน้นทำการค้าระหว่างรัฐ และมีการควบคุมการค้าโดยรัฐ และจากการค้านั้น ได้สนับสนุนให้กรุงศรีอยุธยาให้มีความมั่งคั่ง กล่าวโดยสรุปอยุธยาใช้ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เพื่อการสนับสนุนภูมิรัฐศาสตร์ของตน เนื่องจากมีข้อได้เปรียบในการเป็นจุดกึ่งกลางระหว่าง เส้นทางทางการค้าระหว่างกรุงศรีอยุธยากับอาณาจักรต่าง ๆ

5.2 การจัดการปกครองในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา มี 3 ยุค คือ ยุคชิงช้า การปกครองในยุคนี้เป็นการปกครองโดยระบบกษัตริย์ ซึ่งมี โต๊ะ โมกุล พ่อค้าชาวชาวประเทศอินโดนีเซีย เป็นกษัตริย์องค์แรก ยุคแหลมสน การปกครองเป็นแบบเจ้าเมือง โดยมีเหยี่ยง แซ่เฮา ชาวจีน ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง และยังเป็นต้นสกุล ณ สงขลา ทำการปกครองจนถึง 8 รุ่น ยุคบ่อয়ง เนื่องจากที่เดิมนั้นเกิดการขาดแคลนน้ำอย่างหนัก จึงมีการย้ายที่อยู่มาที่บริเวณตำบลบ่อয়ง (ปัจจุบัน) มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองหลายครั้ง ได้แก่ พ.ศ. 2379 มีพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมือง ต่อมา พ.ศ. 2439 มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองจากเจ้าเมือง เป็นตำแหน่งผู้ว่าราชการแทน โดยมีพระยาวิเชียรคีรี (ชม ณ สงขลา) ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด และให้เมืองสงขลาเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลนครศรีธรรมราช ต่อจากนั้นใน พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เมืองสงขลา มีฐานะเป็น “จังหวัดสงขลา” ของประเทศไทย ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา นั้น ประกอบด้วย 1) การย้ายถิ่นฐานของผู้คน สืบเนื่องมาจากช่วงที่คนจีนในสงขลา เริ่มมีฐานะร่ำรวยขึ้น จึงมีค่านิยมส่งลูกหลานให้เรียนสูง โดยมักจะส่งไปที่ป็นังหรือกรุงเทพมหานคร เพราะมีสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก เมื่อลูกหลานชาวจีนเหล่านั้นจบการศึกษา จึงมักทำงานต่อในต่างประเทศหรือกรุงเทพมหานคร โดยไม่กลับไปใช้ชีวิตในถิ่นเดิม และบางส่วนได้ย้ายถิ่นฐานตามลูกหลานไปด้วย 2) การสร้างทางรถไฟที่หาดใหญ่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการส่งสินค้าจากทางทะเลเป็นทางบก ผู้ทำการค้าส่วนใหญ่เริ่มย้ายไปอยู่ที่หาดใหญ่และที่อื่น ๆ มากขึ้น ทำให้การค้าในเมืองเก่าค่อย ๆ ชบเซาลงไป 3) การเปลี่ยนแปลงจากย่านธุรกิจไปสู่การประมง มีเรือประมงมาจอดกว่า 500 ลำ มีการขนส่งด้วยรถบรรทุกขนาดใหญ่ ขนสินค้าเข้า - ออกทุกวัน เริ่มมีการสร้างสถานที่พำนักของประชากรที่เข้ามาทำงาน และเริ่มมีสถานบันเทิงให้บริการ รวมถึงการขายบริการของแรงงานต่างชาติ จนเกิดปัญหาด้านขยะ อาชญากรรม และปัญหาโรคติดต่อ และ 4) จากการย้ายออกของผู้คนที่อยู่เดิมในพื้นที่ ประกอบกับความเชื่อของชาวจีนผู้ที่ประสบความสำเร็จนั้นจะไม่ขายที่ดินหรือที่อยู่อาศัยให้กับผู้อื่น ตามความเชื่อถือว่าเป็นการลบหลู่บรรพบุรุษ ทำให้บ้านเก่าหลายหลังแปรสภาพเป็นบ้านเช่า ที่เก็บของ บ้างก็ปิดไว้ บ้างก็เปลี่ยนผู้เช่าบ่อยครั้ง กลายเป็นบ้านเสื่อมโทรมและไม่คุ้มค่าในการซ่อมแซม จึงปล่อยร้างไว้ ทำให้มีลักษณะคล้ายกับบ้านร้างนั่นเอง จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการปกครอง มีการเปลี่ยนแปลง

ไปตามยุคสมัยมีการดำเนินไปอย่างไม่มีหยุดหย่อน มีการจัดความสัมพันธ์ในการปกครอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ไพฑูรย์ มีกุล (2563: 275) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเป็นมาของการเมืองการปกครองไทย” พบว่า ความเป็นมาของการเมืองการปกครองไทยในอดีต ในทางทฤษฎีนั้นพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุดทางการเมืองการปกครอง เริ่มจากการปกครองแบบพ่อปกครองลูกตามคติความเชื่อพื้นเมืองไทยดั้งเดิม และแบบธรรมราชาทรงยึดคติทางพระพุทธศาสนาในเรื่องมหาสมมตราช หรือ ธรรมราชาตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและคติเทวราชาในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ในลักษณะผสมผสาน พระมหากษัตริย์ทรงตั้งตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีฝ่ายสมุหนายก บังคับบัญชาฝ่ายพลเรือนทั่วไป อัครมหาเสนาบดีฝ่ายสมุหพระกลาโหมบังคับบัญชาฝ่ายทหารทั่วไป และมีกรมจตุสดมภ์ คือ นครบาล (เวียง) ธรรมาธิกรณ์ (วัง) โกษาธิบดี (คลัง) เกษตราธิการ (นา) บังคับบัญชาในราชธานี ส่วนการปกครองหัวเมืองนั้นได้แบ่งเป็นหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองประเทศราช ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) บทบาทของกรมท่ามีความสำคัญในการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น จึงมีความสำคัญเท่ากับฝ่ายพลเรือนซึ่งบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือและสมุหกลาโหมบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายใต้ เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ใน พ.ศ. 2435 พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แบ่งราชการส่วนกลางออกเป็น 12 กระทรวง การปกครองส่วนภูมิภาคเรียกว่าการปกครองแบบเทศาภิบาล และการปกครองส่วนท้องถิ่นเรียกว่าสุขาภิบาล การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินเกิดขึ้นในทุก ๆ ด้านตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาส่งผลให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้าสู่ความทันสมัย เป็นรัฐชาติสมัยใหม่ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยมีคณะราษฎรเข้ายึดอำนาจการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 อย่างไรก็ตาม การบริหารประเทศของรัฐบาลหลัง พ.ศ. 2475 ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างคณะราษฎรกับฝ่ายรัฐบาล จนหัวหน้าฝ่ายทหารเข้ายึดอำนาจใน พ.ศ. 2476 เป็นครั้งแรก ความขัดแย้งทางการเมืองและปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดการรัฐประหารถึง 22 ครั้ง และครั้งล่าสุดคือ รัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ซึ่งเกิดจากกลุ่มทุนและนักการเมืองที่มีฐานอำนาจและการเงินมหาศาล จนส่งผลกระทบให้เกิดวิกฤตในสังคมไทยในปัจจุบัน

5.3 หลักธรรม แนวคิด ทฤษฎีและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปกครองในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา พบว่า ย่านเมืองเก่าสงขลา นั้น เป็นเมืองที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทางเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม นอกจากการใช้กฎหมายเพื่อจัดระเบียบให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขแล้วนั้น ควรต้องมีการนำหลักธรรมมาบูรณาการร่วมด้วย เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และทำให้ผู้คนอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียน หรือสร้างความเดือดร้อนต่อกัน การบูรณาการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัด

สงขลา พบว่า อาณาเขตหรือดินแดน, พลเมือง, รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย คือองค์ประกอบที่สำคัญของรัฐ ซึ่งการจะเป็นรัฐได้นั้นต้องมีอาณาเขตหรือดินแดนที่มีขอบเขตชัดเจนมั่นคง พลเมืองคือผู้ได้รับการรับรองจากภาครัฐนั้น ซึ่งมีสิทธิต่าง ๆ ภายในรัฐ รัฐบาล คือ องค์การหนึ่งที่ประชาชนหรือพลเมืองใช้สิทธิเลือกตั้งขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และอำนาจอธิปไตย คือ อำนาจอิสระ อำนาจอธิปไตยนี้ นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของความเป็นรัฐ เพราะการจะเป็นรัฐได้นั้น นอกจากต้องประกอบด้วย อาณาเขต ประชากร และรัฐบาลแล้ว ย่อมต้องมีอำนาจอธิปไตยด้วย กล่าวคือ ประเทศนั้นต้องเป็นประเทศที่สามารถมีอำนาจอิสระ (อำนาจอธิปไตย) ในการปกครองตนเอง จึงจะสามารถเรียกว่า "รัฐ" ได้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุเทศธรรมสาทิศ (2565, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองสงฆ์ จังหวัดอุทัยธานี” พบว่า 1) หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานีหลักสัปตปริสธรรม 7 ดังนี้ (1) หลักธัมมัญญา คือ การนำหลักการรู้จักเหตุรู้ความจริงการนำหลักการรู้จักเหตุรู้ความจริง รู้หลักการแห่งเหตุผล การนำหลักรู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ (2) หลักอรรถัญญา คือ รู้จักผล การนำหลักความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำตามหลักการปกครองนั้น ๆ (3) หลักอรรถัญญา คือ การรู้จักตน การนำหลัก ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำตามหลักการปกครองนั้น ๆ (4) หลักมัตตัญญา คือ รู้จักประมาณ การนำหลักความรู้จักความพอดีในการใช้สอยปัจจัย 4 (5) หลักกาลัญญา คือ รู้จักกาลเวลา การนำหลักกาลเวลาอันเหมาะสม จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสมกับการดำเนินงาน สถานการณ์ในเวลานั้น ๆ (6) หลักปริสญญา คือ รู้จักชุมชน การนำหลักกริยาที่จะประพัตต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะทำเนกิจการในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ (7) หลักบุคคลปโรปริญญา คือ รู้จักบุคคล การนำหลักความรู้จักความแตกต่างของบุคคลโดยอัยาศัย และใช้บุคคลให้เหมาะสมกับงาน 2) การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ด้วยสัปตปริสธรรม 7 พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองของพระสังฆาธิการด้วยหลักสัปตปริสธรรมแต่ละด้านดังนี้ (1) ด้านการบริหาร คือ การบริหารจัดการต้องอาศัยวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาช่วยในบริหารงาน การนำแนวคิด เกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหาร เป็นการสนับสนุนให้การบริหารงาน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (2) ด้านการจัดการความเสี่ยง คือ การวางแผนที่ดี วางนโยบาย ปฏิบัติตามอย่างชัดเจน ติดตามประเมินผล ดูแลตน บริหารคน บริหารเวลา เป็นการลดความเสี่ยงได้ในอนาคตได้ (3) ด้านผู้นำความรู้ คือ การศึกษา ฝึกฝน อบรม เรียนรู้ สั่งสอน ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง (4) ด้านประสานงาน คือ การประสานงาน ติดต่อ สื่อสาร ควบคุม รับฟัง ยอมรับ ช่วยเหลือ (5) ด้านการเปลี่ยนแปลง คือการเป็นพระสังฆาธิการผู้นำคณะสงฆ์ต้อง

เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นคนกล้าเปิดเผย เป็นคนที่เชื่อมั่นในคนอื่น ใช้คุณค่าเป็นแรงผลักดัน เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถที่จะเผชิญกับความสลับซับซ้อน และเป็นผู้มองการณ์ไกล (6) ด้านนักพูด คือ ฝึกฝนเรียนรู้ที่จะพูดสื่อสาร พูดจริง พูดมีเหตุมีผล พูดเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม พูดเพื่อความสำเร็จของเป้าหมาย (7) ด้านเป็นแบบอย่าง คือ การเป็นแบบอย่างในด้านการปกครองการบริหารที่ประกอบไปด้วย เป็นผู้มีความคิด มีหลักปฏิบัติ มีความรู้เป็นแบบอย่าง มีความสามารถให้เห็น มีการทำให้ดู มีการอยู่ให้เห็น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชน ควรทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสภาพภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจศึกษาเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา
2. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชนจัดทำเอกสาร สื่อสารสนเทศ รวมถึงสื่อโซเชียล เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความน่าสนใจของเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลาให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ
3. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชนควรมีการจัดทำแคมเปญเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวสมัยเก่า กระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการเชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้ามาพักในพื้นที่ และมีกิจกรรมให้ร่วมสนุกได้
4. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชนจัดทำพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักศึกษา นักท่องเที่ยว ผู้สนใจ ให้ทราบถึงความเป็นมาของเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ว่ามีความสำคัญอย่างไร
5. ผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชน ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ร่วมกันดูแล อนุรักษ์พื้นที่ไว้ ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เหมาะแก่การมาท่องเที่ยวและเรียนรู้

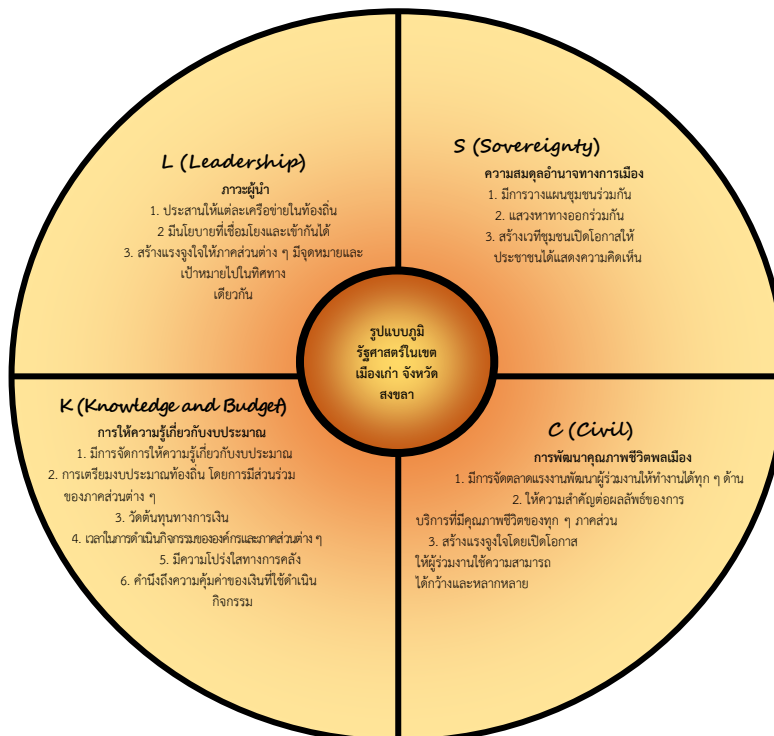
6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัย “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์เขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา”
2. ควรทำการศึกษาวิจัย “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในปัจจุบันของเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา”
3. ควรทำการศึกษาวิจัย “ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนาเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา”

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้แล้วนั้น สามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา” เรียกว่า LSCK Model คือ L (Leadership) หมายถึง ภาวะผู้นำ การเสริมสร้างภาวะผู้นำให้ไปเป็นผู้นำแบบเครือข่ายที่มุ่งพัฒนาชุมชน ประสานให้แต่ละเครือข่ายในท้องถิ่นมีนโยบายที่เชื่อมโยงและเข้ากันได้ จัดการให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีแรงจูงใจและความคาดหวัง, S (Sovereignty) หมายถึง ความสมดุลอำนาจทางการเมือง มีการจัดการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีการรักษาความสมดุลทางการเมืองระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ มีการวางแผนชุมชนร่วมกัน เมื่อมีปัญหาที่หาทางออกร่วมกัน, C (Civil) หมายถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิตพลเมือง มีการจัดการการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีการจัดตลาดแรงงานพัฒนาผู้ร่วมงานให้ทำงานได้ทุก ๆ ด้าน ให้ความสำคัญต่อผลลัพธ์ของการบริการที่มีคุณภาพชีวิตของทุก ๆ ภาคส่วน สร้างแรงจูงใจโดยเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานใช้ความสามารถได้กว้างและหลากหลาย และ K (Knowledge and Budget) หมายถึง การให้ความรู้เกี่ยวกับงบประมาณ การเตรียมงบประมาณท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ วัตถุประสงค์ทางการเงิน และเวลาในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ ความโปร่งใสทางการคลัง เพื่อสื่อสารไปยังภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อแสดงถึงความคุ้มค่าของเงินที่ใช้ดำเนินกิจกรรมสาธารณะ สามารถสรุปได้ดังนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “รูปแบบภูมิรัฐศาสตร์ในเขตเมืองเก่า จังหวัดสงขลา”

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสงขลา. (2554). **จังหวัดสงขลา**. เข้าถึงได้จาก <http://www.songkhla.go.th> (สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2566).
- คณะกรรมการชุมชนย่านเมืองเก่า เทศบาลนครสงขลา. (2564). **แผนพัฒนาชุมชน**. เข้าถึงได้จาก <http://www.songkhla-city.go.th> (สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2566).
- จังหวัดสงขลา. (2567). **ย่านเมืองเก่าสงขลา**. เข้าถึงได้จาก <https://www.songkhla.go.th/travel/detail/98> (สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2566).
- ธิดิพงษ์ มีทอง และคณะ. (2563). ภูมิรัฐศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา กับนโยบายการค้า. **งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 12**. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- พระครูอุเทศธรรมสาทิศ. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองสงฆ์ จังหวัดอุทัยธานี. **คุขนิพนธ์พุทธศาสตร์คุขนิพนธ์ิต** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ มีกุล. (2563). ความเป็นมาของการเมืองการปกครองไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**, 12(1), 275-293.
- รังสี รัตนปราการ, จเร สุวรรณชาติ และสืบสกุล ศรีสุข. (2560). *Heritage Trust* กับการพัฒนาย่านเมืองเก่าสงขลา. เข้าถึงได้จาก https://www.slideshare.net/FURD_RSU/heritage-trust (สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2566).
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสงขลา. (2564). **บรรยายสรุปจังหวัดสงขลา**. เข้าถึงได้จาก <https://songkhla.moc.go.th/th/content/page/index/id/1055> (สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2566).

การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาจีนในแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน
ระดับชั้นประถมศึกษา กับเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT
ในฐานะคู่มือการจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์
การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ของผู้เรียน

A Comparative Study of Chinese Vocabulary in the Chinese Language Touch
Textbook Series for Primary School Levels and the YCT Chinese
Proficiency Test Criteria as a Teaching Guide for Enhancing Students'
YCT Examination Performance

นิภาภัทร เข้มทอง, วุฒิพงษ์ ประพันธ์มิตร

Nipapat Kemtong, Wuttipong Prapantamit

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Corresponding Author, E-mail: nipapat.ke@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาจีนในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ระดับชั้นประถมศึกษา กับเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT และ 2) เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในการยกระดับผลสัมฤทธิ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่ม ได้แก่ หนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน เล่ม 1 - เล่ม 12 และเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT Youth Chinese Test (YCT) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ตั้งแต่เล่ม 1 -12 มีขั้นตอนดังนี้ 1) ผู้วิจัยศึกษาคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียน ชุดสัมผัสภาษาจีน ระดับชั้นประถมศึกษาทั้งหมด 12 เล่ม 2) ผู้วิจัยศึกษาคำศัพท์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ตั้งแต่ระดับ 1 – ระดับ 3 3) สร้างตารางความสอดคล้องคำศัพท์ ในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีนกับคำศัพท์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ตั้งแต่ระดับ 1 – ระดับ 3 เพื่อหาค่าร้อยละที่สอดคล้องกัน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาจีนในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ระดับชั้นประถมศึกษา กับเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT พบว่า ดัชนีคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ตั้งแต่ เล่ม 1 – 12 มีทั้งหมด 604 คำ ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 จำนวนทั้งหมด 196 คำ จากคำศัพท์ทั้งหมด 300 คำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 65.33

ได้รับบทความ: 6 พฤศจิกายน 2567; แก้ไขบทความ: 4 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 12 ธันวาคม 2567

Received: November 6, 2024; Revised: December 4, 2024; Accepted: December 12, 2024

2. แนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในการยกระดับผลสัมฤทธิ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ของผู้เรียน พบว่ามีคำศัพท์ที่ต้องสอดแทรกเพิ่มเติมในบทเรียนทั้งหมด 104 คำ จากคำศัพท์ทั้งหมด 300 คำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 34.67

คำสำคัญ: แบบเรียน, เกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน, YCT

Abstract

The purpose of this research were: 1) to compare the Chinese vocabulary in the Chinese Language Touch textbook series for primary school levels with the criteria of the YCT Chinese Proficiency Test; and 2) to propose strategies for teachers to enhance students' performance on the YCT examination. The sample consists of two groups: the 'Chinese Language Touch' textbooks (Volumes 1-12) and the YCT (Youth Chinese Test) proficiency criteria. Data collection tools include a vocabulary comparison table. Data analysis involves percentage means and content analysis.

The research results found that:

1. Comparison of Chinese Vocabulary: The comparison between the Chinese vocabulary in the 'Chinese Language Touch' textbook series for primary school levels and the YCT Chinese Proficiency Test criteria revealed that the index of vocabulary in the 'Chinese Language Touch' textbooks (Volumes 1–12) includes a total of 604 words. Of these, 196 words align with the YCT vocabulary levels 1 through 3, out of a total of 300 words, which accounts for 65.33%.

2. Proposed Teaching Strategies: Regarding the proposal of teaching strategies to enhance students' performance on the YCT examination, it was found that 104 additional vocabulary words need to be incorporated into the lessons, out of a total of 300 words, which represents 34.67%.

Keywords: Textbook, Chinese Proficiency Test Criteria, YCT (Youth Chinese Test)

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ประเทศจีนถือเป็นประเทศมหาอำนาจในด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการขยายตัวทางการค้าและระบบเศรษฐกิจโลก ทำให้ประเทศจีนดำเนินการจัดการลงทุนและการติดต่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศได้อย่างรวดเร็ว การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของประเทศจีนมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดความเจริญขึ้นอย่างมาก (อาร์ม ตั้งนิรันดร, 2563: 11) เช่น การเข้าเป็นสมาชิกของจีนในองค์การการค้าโลก (WTO) การวางยุทธศาสตร์ “Made in China 2025” มุ่งเน้นพัฒนาจีนจาก “ประเทศการผลิตยักษ์ใหญ่” เป็น “ประเทศ

การผลิตที่แข็งแกร่ง” ภายใน 10 ปี และพลิกโฉมจีนให้กลายเป็น “มหาอำนาจด้านการผลิตชั้นนำในปี 2025” (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2561: 56) การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 โดยมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในหัวข้อหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (一帶一路) ผลักดันความร่วมมือระหว่างประเทศจีนกับประเทศต่าง ๆ ตามเส้นทางสายไหมทางทะเลเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้น

จากการพัฒนาและขยายอำนาจที่กล่าวในข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศจีนมีจุดยืนและมีอำนาจต่อรองกับนานาประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศในโซนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ราชราญญ, 2565: 67) ส่งผลให้หลาย ๆ ประเทศเริ่ม มีความสนใจและส่งเสริมในการเรียนภาษาจีนเป็นภาษาที่สาม ภาษาจีนยังถือเป็น 1 ใน 6 ภาษาราชการของสหประชาชาติ จึงเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของภาษาจีนกลางในเวทีโลก (วรทา รุ่งบานจิต และคณะ, 2559: 1)

สำหรับประเทศไทยนับเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาจีนสืบเนื่องจากการขยายอำนาจของประเทศจีนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งคนไทยและคนจีนมีความใกล้ชิดกันมากถึงขนาดมีคำกล่าวที่ว่า “จีน - ไทย ใช้เงินใกล้เคียง พี่น้องกัน” (中泰一家亲) (ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2564: 56) การเรียนภาษาจีนในประเทศไทย เริ่มได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น สืบเนื่องจากหลายปัจจัย เช่น การคาดการณ์ว่าประเทศจีนจะกลายเป็นประเทศมหาอำนาจในอนาคต ความชื่นชอบสนใจในประเทศจีน ด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสื่อบันเทิงของประเทศจีน (Peng Liting, 2557: 35) ได้ส่งผลทำให้การขยายตัวในการเรียนการสอนภาษาจีนของคนไทยแพร่หลายและมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในปี พ.ศ. 2535 กระทรวงศึกษาธิการไทยได้ประกาศให้ภาษาจีนกลางมีสถานะเท่ากับภาษาต่างประเทศอื่น ๆ และในปีการศึกษา 2550 กระทรวงศึกษาธิการ ไทย - จีน ได้ร่วมมือกันเปิดตัวหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* (体验汉语) ซึ่งหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ถูกจัดทำขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2006 หรือ พ.ศ. 2549 เป็นสื่อการสอนที่จัดทำขึ้นเป็นพิเศษสำหรับชาวต่างชาติ เหมาะสำหรับผู้เริ่มเรียนภาษาจีน 梁宇 (ZLiang Yu, 2552) หนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ประกอบด้วย หนังสือเรียน คู่มือครู แบบฝึกหัด รวมทั้งหมด 24 เล่ม โดยแบ่งเป็นระดับชั้นประถมศึกษา 12 เล่ม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 6 เล่ม และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 6 เล่ม พร้อมไฟล์เสียงในรูปแบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ใช้กับการจัดการเรียนการสอน ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา (2551: 75) หนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* นี้จะช่วยให้ผู้เรียนที่ยังไม่เคยเรียนภาษาจีนมาก่อน หรือมีพื้นฐานเพียงเล็กน้อยให้ค่อย ๆ พัฒนาความสามารถทางภาษาเข้าใจมากขึ้นตามลำดับอย่างมีประสิทธิภาพ

Youth Chinese Test หรือ YCT คือ การสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีนสากลสำหรับเยาวชนที่อายุต่ำกว่า 15 ปี เพื่อวัดผลและประเมินความสามารถในการนำภาษาจีนไปใช้

ในการเรียนและชีวิตประจำวันรวมถึงนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นที่ไม่ได้ใช้ภาษาจีนเป็นภาษาหลัก (ฉัตรทริกา ยุทธิวัฒน์ และชิดชไม วิสตุกุล, 2565: 105) ผลที่ได้คือการสอบ YCT ที่ออกแบบโดยอ้างอิงการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติในปัจจุบันเพื่อให้เป็นการวัดและประเมินผลทักษะภาษาจีนที่มีประสิทธิภาพสูงสุด (汉语考试服务网, 2024)

จากที่กล่าวมาข้างต้น หนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* นับว่าเป็นหนึ่งแบบเรียนที่ใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วประเทศ เนื่องจากเป็นหนังสือที่ได้รับงบประมาณการอุดหนุนจากรัฐบาล (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567: 15) แม้จะมีผู้เรียนและครูผู้สอนจำนวนมากที่เห็นถึงข้อบกพร่องในการใช้หนังสือแบบเรียนชุดนี้ ขณะเดียวกัน YCT ยังเป็นข้อสอบวัดความรู้ภาษาจีนที่เป็นมาตรฐานสำหรับผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ฉะนั้นสถานศึกษาและผู้เรียนจำนวนไม่น้อยที่ให้ความสำคัญอย่างมากในการสอบ การที่ผู้เรียนจะสามารถสอบผ่านได้ในแต่ละระดับจำเป็นจะต้องรู้คำศัพท์อยู่ไม่น้อยผู้วิจัยพบว่าคำศัพท์ท้ายบทเรียนของหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* มีจำนวนน้อย และคำศัพท์ท้ายบทเรียนอาจจะไม่เพียงพอในการเรียนรู้เพื่อใช้ในการสอบ YCT ได้ที่ระดับใด เหตุเพราะคำศัพท์ YCT ในแต่ละระดับจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการเปรียบเทียบหนังสือแบบเรียนชุด “*สัมผัสภาษาจีน* ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น” กับ “การสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีนสำหรับเยาวชน YCT” น่าจะเป็นประโยชน์ อย่างมากแก่ครูผู้สอนในการนำมาจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ครูผู้สอนถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ นักเรียนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดการ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของตัวผู้เรียนได้เข้าการแข่งขันในระดับสากล ผลของการวิจัยจะนำมาซึ่งความสอดคล้องระหว่างคำศัพท์หนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* และคำศัพท์ YCT ในแต่ละระดับ นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงคำศัพท์ ซึ่งครูผู้สอนควรสอนเสริมแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผ่านการทดสอบ YCT ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและผู้สอนเป็นอย่างมาก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คำศัพท์ภาษาจีนในแบบเรียนชุดสัมผัสภาษาจีน ระดับชั้นประถมศึกษาตามเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแบบเรียนชุดสัมผัสภาษาจีน ระดับชั้นประถมศึกษาตามเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มุ่งประเมินการเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาจีนในหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ระดับชั้นประถมศึกษา กับเกณฑ์ การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT

3.2 ประชากร พื้นที่วิจัย และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ดัชนีคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* เล่ม 1 - เล่ม 12 จำนวน 604 คำ และคำศัพท์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT Youth Chinese Test (YCT) ระดับ 1 - ระดับ 3 จำนวน 300 คำ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียน ชุด*สัมผัสภาษาจีน* ระดับชั้นประถมศึกษาทั้งหมด 12 เล่ม
2. ผู้วิจัยศึกษาคำศัพท์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ตั้งแต่ ระดับ 1 – ระดับ 3
3. สร้างตารางความสอดคล้องคำศัพท์ ในหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* กับคำศัพท์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ตั้งแต่ระดับ 1 – ระดับ 3 เพื่อหา คำร้อยละที่สอดคล้องกัน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินงานในการวิเคราะห์หนังสือเรียนและคำศัพท์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ระดับชั้นประถมศึกษาทั้งหมด 12 เล่ม โดยใช้เวลา 2 – 3 วัน ในการเปรียบเทียบในหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* 1 เล่ม ต่อคำศัพท์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT 3 ระดับ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหาความสอดคล้องคำศัพท์ซึ่งต้องมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 60 ขึ้นไป ถือว่าสามารถสอบผ่าน YCT แต่ละระดับได้

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลและการเปรียบเทียบคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ระดับชั้นประถมศึกษา กับเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ดังนี้

1. สร้างตารางสรุปความสอดคล้องคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ระดับชั้นประถมศึกษา กับเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT
2. นำผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบมาแจกแจงในแต่ละเล่มของหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน*
3. เสนอแนะเนื้อหาในส่วนต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับการสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ตั้งแต่ระดับ 1 – ระดับ 3 เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาจีนในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ระดับชั้นประถมศึกษา กับเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ดังตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องของคำศัพท์ภาษาจีนในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน เล่มที่ 1 - 12 กับเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ระดับ 1 - ระดับ 3

ระดับ YCT	เล่มที่ 1	เล่มที่ 2	เล่มที่ 3	เล่มที่ 4	เล่มที่ 5	เล่มที่ 6	เล่มที่ 7	เล่มที่ 8	เล่มที่ 9	เล่มที่ 10	เล่มที่ 11	เล่มที่ 12
YCT 1	23	36	51	53	60	67	67	67	72	73	74	74
ร้อยละ	28.75	45.00	63.75	66.25	75.00	83.75	83.75	83.75	90.00	91.25	92.50	92.50
YCT 2	26	42	62	66	77	91	96	102	113	117	123	124
ร้อยละ	17.33	28.00	41.33	44.00	51.33	60.67	64.00	68.00	75.33	78.00	82	82.67
YCT 3	29	48	70	81	95	114	124	135	159	169	191	196
ร้อยละ	9.67	16.00	23.33	27.00	31.67	38.00	41.33	45.00	53.00	56.33	63.67	65.33

จากตารางที่ 1 พบว่า ในแบบเรียนหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ^{ชั้น}ระดับประถมจำนวน 12 เล่มในการเปรียบเทียบคำศัพท์หาความสอดคล้องกับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 พบว่า ดัชนีคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ตั้งแต่ เล่ม 1 - 12 มีทั้งหมด 604 คำ ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 จำนวนทั้งหมด 196 คำ จากคำศัพท์ทั้งหมด 300 คำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 65.33

ตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องของคำศัพท์ภาษาจีนในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน เล่มที่ 1 - 12 กับเกณฑ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ระดับ 1 - ระดับ 3

ระดับ YCT	เล่มที่ 1	เล่มที่ 2	เล่มที่ 3	เล่มที่ 4	เล่มที่ 5	เล่มที่ 6	เล่มที่ 7	เล่มที่ 8	เล่มที่ 9	เล่มที่ 10	เล่มที่ 11	เล่มที่ 12
YCT 1	57	44	29	27	20	13	13	13	8	7	6	6
ร้อยละ	71.25	55.00	36.35	33.75	25.00	16.25	16.25	16.25	10.00	8.75	7.50	7.50
YCT 2	124	108	88	84	73	59	54	48	37	33	27	26
ร้อยละ	82.67	72.00	58.67	56.00	48.76	39.33	36.00	32.00	24.67	22.00	18	17.33
YCT 3	271	252	230	219	205	186	176	165	141	131	109	104
ร้อยละ	90.33	84.00	76.67	73.00	68.33	62.00	58.67	55.00	47.00	43.67	36.33	34.67

จากตารางที่ 2 พบว่า ในแบบเรียนหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ^{ชั้น}ระดับประถมจำนวน 12 เล่มในการเปรียบเทียบคำศัพท์หาความไม่สอดคล้องกับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 พบว่า ดัชนีคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ตั้งแต่เล่ม 1 - 12 มีทั้งหมด 604 คำ ซึ่งมีความไม่สอดคล้องกับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 จำนวนทั้งหมด 104 คำ จากคำศัพท์ทั้งหมด 300 คำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 34.67

4.2 ผลการเสนอแนะทางการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในการยกระดับผลสัมฤทธิ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ของผู้เรียน

จากการเปรียบเทียบคำศัพท์ในแบบเรียนหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ชั้นระดับประถมจำนวน 12 กับศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 พบว่ามีความไม่สอดคล้องกับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 จำนวนทั้งหมด 104 คำ ผู้วิจัยจึงนำคำศัพท์ที่ไม่สอดคล้องมาสอดแทรกในหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน แต่ละเล่มดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปผลการสอดแทรกคำศัพท์ในแบบเรียนหนังสือแบบเรียนชุด สัมผัสภาษาจีน ที่ไม่สอดคล้อง YCT ระดับ 1 - ระดับ 3

เล่ม	บทเรียน	คำศัพท์
1	1. 动物 2. 这是狗 3. 人物 4. 她是妹妹 5. 衣服 6. 我的鞋 7. 数字 8. 数一数	男、女、我们、先生、小姐、自己、朋友 衣服、件 百、零、千
2	1. 时间 2. 现在两点 3. 身体 4. 鸟有翅膀 5. 颜色 6. 我喜欢红色 7. 家人 8. 我爱妈妈	迟到、分钟、时间 口、胖、身体、瘦、个子 白、黑、红、黄、蓝、绿、颜色
3	1. 描述 2. 我的手很小 3. 称赞 4. 他们真棒 5. 日期 6. 今天五月八号 7. 水果 8. 我吃芒果	坏 去年、年、时候
4	1. 场所 2. 奶奶在花园 3. 爱好 4. 我们喜欢踢球 5. 能力 6. 我会打字 7. 城市 8. 我想去中国	房间、教室、商店、学校、医院、玫瑰花 踢足球 能、就、忙 次
5	1. 国家 2. 我是泰国人 3. 场所 4. 学问路	中国人、个、每

เล่ม	บทเรียน	คำศัพท์
	5. 日常活动	喂、事情
	6. 爸爸在看报纸	
	7. 餐具	东西
	8. 做准备	
6	1. 食品	再
	2. 请客	
	3. 中国菜	因为、所以
	4. 吃中餐	
	5. 大自然	
	6. 在花园	
	7. 职业	
	8. 谈理想	
7	1. 天气	太阳
	2. 谈天气	
	3. 身体	为什么、休息、药、感冒、舒服
	4. 谈身体	
	5. 动物园	欢迎、动物园
	6. 看动物	
	7. 名胜古迹	
	8. 游长城	
8	1. 学习用品	铅笔、学习
	2. 在教室	
	3. 体育用品	
	4. 在操场	
	5. 礼品	新、卖
	6. 买礼物	
	7. 交通工具	着急、让
	8. 去故宫	
9	1. 家乡	回
	2. 我从北京来	
	3. 动作	哭、玩、洗澡、起床、找、关
	4. 谈宠物	
	5. 饮食	饱
	6. 我吃了两碗米饭	
	7. 礼物	开、买
	8. 生日快乐	
10	1. 海洋馆	笑
	2. 看表演	
	3. 活动	
	4. 去野营	
	5. 方向	出、外面、后、里面、前、左、下、右、旁边
	6. 在森林	
	7. 环境	丢、别、帮助
	8. 保护环境	
11	1. 谈课程	懂
	2. 去上课	
	3. 爱好	意思
	4. 课外小组	
	5. 汉语	对不起、课、难、问、问题、没关系

เล่ม	บทเรียน	คำศัพท์
	6. 上汉语课	
	7. 运动	第一、比、太、完
	8. 参加运动会	
12	1. 牧场动物	些
	2. 参观牧场	
	3. 菜园	菜
	4. 参加劳动	
	5. 生活用品	电视
	6. 夏令营	
	7. 节日	月亮
	8. 祝你节日快乐	

จากตารางที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะในการสอดแทรกคำศัพท์ YCT ในแต่ละบทเรียนของหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การจัดหมวดหมู่หรือคำที่ใช้ใกล้เคียงกันในการสอดแทรก ดังต่อไปนี้ เล่มที่ 1 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 12 คำ ได้แก่ 男、女、我们、先生、小姐、自己、朋友、衣服、件、百、零、千 เล่มที่ 2 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 15 คำ ได้แก่ 迟到、分钟、时间、口、胖、身体、瘦、个子、白、黑、红、黄、蓝、绿、颜色 เล่มที่ 3 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 4 คำ ได้แก่ 坏、去年、年、时候 เล่มที่ 4 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 11 คำ ได้แก่ 房间、教室、商店、学校、医院、玫瑰花、踢足球、能、就、忙、次 เล่มที่ 5 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 6 คำ ได้แก่ 中国人、个、每、喂、事情、东西 เล่มที่ 6 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 3 คำ ได้แก่ 再、因为、所以 เล่มที่ 7 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 8 คำ ได้แก่ 太阳、为什么、休息、药、感冒、舒服、欢迎、动物园 เล่มที่ 8 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 6 คำ ได้แก่ 铅笔、学习、新、卖、着急、让 เล่มที่ 9 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 10 คำ ได้แก่ 回、哭、玩、洗澡、起床、找、关、饱、开、买 เล่มที่ 10 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 13 คำ ได้แก่ 笑、出、外面、后、里面、前、左、下、右、旁边、丢、别、帮助 เล่มที่ 11 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 12 คำ ได้แก่ 懂、意思、对不起、课、难、问、问题、第一、比、太、没关系、完 และ เล่มที่ 12 สอดแทรกเพิ่มเติมทั้งหมด 4 คำ ได้แก่ 些、菜、电视、月亮 รวมทั้งหมด 104 คำ

แนวทางการสอดแทรกคำศัพท์ YCT ในแต่ละบทเรียนของหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* สามารถทำได้หลายวิธี (Gower et al, 2005: 142) ได้ให้แนวทางดังต่อไปนี้

1. การสอดแทรกจาก “กลุ่มคำศัพท์” (Word field or word sets) เพื่อให้ผู้เรียนง่ายต่อความเข้าใจ การสอดแทรกนั้นต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนระดับเริ่มต้น ควรสอดแทรกคำเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ อาทิ สัตว์ สถานที่ อาชีพ เป็นต้น ผู้เรียนระดับสูง ควรสอดแทรกตามลักษณะหน้าที่ของคำ อาทิ คำนาม คำกริยา คำบุพบท เป็นต้น

2. การสอดแทรกจากกลุ่มคำศัพท์ที่มี “อุปสรรค” (Prefix) หรือ “ปัจจัย” (Suffix) เป็นรากคำที่ทำให้ความหมายเปลี่ยนไป ซึ่งในภาษาจีนจะเรียกว่า 前缀 และ 后缀 ซึ่งจะทำ

ให้ผู้เรียนสามารถคาดเดาความหมายได้ ตัวอย่าง 前缀 ได้แก่ 老 (老师、老虎、老公) 小 (小姐、小孩、小吃) และ 后缀 ได้แก่ 生 (医生、先生、学生) 果 (苹果、芒果、水果) เป็นต้น

3. การสอดแทรกจากกลุ่มคำที่ “ความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน” (Synonyms) และ “ความหมายตรงกันข้าม” (Antonyms) ซึ่งในภาษาจีนจะเรียกว่า 近义词 และ 反义词 ตัวอย่าง 近义词 ได้แก่ 懂-明白、帮助-帮忙、常常-经常 เป็นต้น ตัวอย่าง 反义词 ได้แก่ 小-大、黑-白、短-长 เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ด้านความสอดคล้องของคำศัพท์

หนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ประกอบด้วย หนังสือเรียน คู่มือครู แบบฝึกหัด รวมทั้งหมด 24 เล่ม โดยแบ่งเป็นระดับชั้นประถมศึกษา 12 เล่ม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 6 เล่ม และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 6 เล่ม พร้อมไฟล์เสียงในรูปแบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ใช้กับการจัดการเรียนการสอน (ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา, 2551: 75) จากการศึกษาพบว่า ดัชนีคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่เล่ม 1 – 12 มีทั้งหมด 604 คำ ซึ่งเมื่อมาเทียบกับคำศัพท์หาความสอดคล้องกับการสอบ YCT ที่ถือว่าการสอบวัดระดับความรู้ภาษาจีนสากล แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือการสอบข้อเขียนและการสอบพูด โดยข้อสอบข้อเขียนสามารถแบ่งได้ 4 ระดับ ตั้งแต่ YCT 1 – YCT 4 การสอบ ในแต่ละระดับจำเป็นต้องรู้คำศัพท์ที่แตกต่างกันดังนี้ YCT 1 ผู้สอบจำเป็นต้องรู้คำศัพท์อย่างน้อย 80 คำ YCT 2 ผู้สอบจำเป็นต้องรู้คำศัพท์อย่างน้อย 150 คำ YCT 3 ผู้สอบจำเป็นต้องรู้คำศัพท์อย่างน้อย 300 คำ และ YCT 4 ผู้สอบจำเป็นต้องรู้คำศัพท์อย่างน้อย 600 คำ และการสอบพูด สามารถแบ่งออกได้ 2 ระดับ ได้แก่ ระดับต้นและระดับกลาง (汉语考试服务, 2024) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์และนำมาเปรียบเทียบหาความสอดคล้องตั้งแต่ YCT ระดับ 1 – YCT ระดับ 3 พบว่ามีความสอดคล้องกับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 จำนวนทั้งหมด 196 คำ จากคำศัพท์ทั้งหมด 300 คำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 65.33

จากผลสรุปการเปรียบเทียบความสอดคล้องคำศัพท์หนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่ เล่ม 1 – 12 กับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 ในข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่สามารถสอบ YCT ระดับ 1 ผ่านจะต้องผ่านการใช้นหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่เล่มที่ 1 – 3 ตัวอย่างคำศัพท์ เช่น 八、的、二、狗、姐姐 เป็นต้น ผู้ที่สามารถสอบ YCT ระดับ 2 ผ่านจะต้องผ่านการใช้นหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่เล่มที่ 1 – 6 ตัวอย่างคำศัพท์ เช่น 眼睛、耳朵、鼻子、有、喜欢 เป็นต้น และ ผู้ที่สามารถสอบ YCT ระดับ 3 ผ่านจะต้องผ่านการใช้นหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่เล่มที่ 1 – 11 ตัวอย่างคำศัพท์ เช่น 睡觉、说话、天气、同学、头发 เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาจากความสอดคล้องของคำศัพท์มากกว่าร้อยละ 60 แต่ทั้งนี้จะต้องสอดแทรกคำศัพท์เพิ่มเติมเข้าไปในระหว่างบทเรียน

จากผลสรุปดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559: 8) ที่ได้จัดทำรายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนพบว่าในประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ซึ่งแบบเรียนชุดนี้มีการแปลความหมายเป็นภาษาไทย เนื้อหาเข้าใจง่าย ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และสามารถต่อยอดตัวผู้เรียนในการสอบในระดับมาตรฐานสากล นอกจากนี้ยังไปสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจวรรณ ปานสงค์ (2564: 44) ทำการศึกษาการบริหารจัดการเรียนการสอนภาษาจีนของโรงเรียนระดับประถมศึกษาของรัฐและเอกชนในจังหวัดภูเก็ต พบว่าการบริหารจัดการ มีการวางแผนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการแต่ละชั้นปี มีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทการศึกษาของไทยในทุกระดับชั้น มีการติดตามและประเมินผล โดยประเมินผลจากคะแนนสอบท้ายบทของนักเรียน สอบย่อย กลางภาค ปลายภาค สอบวัด ระดับ YCT เห็นได้ว่า YCT จึงเป็นเกณฑ์ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสถานศึกษา

5.2 ด้านการสอดคล้องคำศัพท์ในบทเรียน

จากการเปรียบเทียบคำศัพท์หาความสอดคล้องกับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 พบว่า ดัชนีคำศัพท์ในหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่ เล่ม 1 – 12 มีทั้งหมด 604 คำ ซึ่งมีความไม่สอดคล้องกับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 จำนวนทั้งหมด 104 คำ จากคำศัพท์ทั้งหมด 300 คำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 34.67 ได้แก่ 白、百、帮助、饱、比、别、菜、迟到、出、次、第一、电视、丢、黄、懂、动物园、对不起、房间、分钟、哭、感冒、个、个子、关、黑、红、后、坏、欢迎、东西、回、件、教室、就、开、课、口、蓝、里面、零、绿、买、卖、忙、没关系、玫瑰花、每、男、难、能、年、女、让、下、旁边、胖、朋友、起床、千、铅笔、前、去年、商店、身体、时候、时间、事情、衣服、右、药、瘦、喂、舒服、所以、太、太阳、踢足球、外面、完、玩、为什么、问、问题、我们、洗澡、先生、小姐、笑、些、新、休息、学习、学校、颜色、医院、意思、因为、月亮、再、着急、找、中国人、自己、左

จากผลสรุปความไม่สอดคล้องคำศัพท์หนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่ เล่ม 1 – 12 กับคำศัพท์ YCT ระดับ 1 - ระดับ 3 ในช่วงต้น จะเห็นได้ว่าผู้ที่สามารถสอบ YCT ระดับ 1 ผ่านจะต้องผ่านการใช้นหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่เล่มที่ 1 – 3 และต้องสอดคล้องคำศัพท์จำนวนทั้งหมด 31 คำ ได้แก่ 男、女、我们、先生、小姐、自己、朋友、衣服、件、百、零、千、迟到、分钟、时间、口、胖、身体、瘦、个子、白、黑、红、黄、蓝、绿、颜色、坏、去年、年、时候 ผู้ที่สามารถสอบ YCT ระดับ 2 ผ่านจะต้องผ่านการใช้นหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่เล่มที่ 1 – 6 จำเป็นต้องสอดคล้องคำศัพท์จำนวนทั้งหมด 20 คำ ได้แก่ 房间、教室、商店、学校、医院、玫瑰花、踢足球、能、就、忙、次、中国人、个、每、喂、事情、东西、再、因为、所以 และผู้ที่สามารถสอบ YCT ระดับ 3 ผ่านจะต้องผ่านการใช้นหนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* ตั้งแต่เล่มที่ 1 – 11 และต้องสอดคล้องคำศัพท์จำนวนทั้งหมด 53 คำ ได้แก่ 太阳、为什么、休息、药、感冒、菜、舒服、欢迎、动物园、铅笔、学习、新、卖、着急、让、回、哭、玩、洗澡、起床、找、关、饱、开、买、笑、出、外面、后、里面、前、左、下、右、旁边、丢、别、帮助、电视、懂、意思、对不起、课、难、问、问题、第一、比、太、没关系、完、些、月亮

จากที่ผู้วิจัยสอดแทรกคำศัพท์ที่ไม่สอดคล้องกับ YCT เป็นเพียงการเสนอแนะให้เป็นแนวทางในการสอนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ของผู้เรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้สอนนำไปประยุกต์ใช้ปรับให้เข้ากับบทเรียนตามความเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้

1. นำผลการเปรียบเทียบความสอดคล้องคำศัพท์หนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* กับคำศัพท์ YCT เน้นย้ำในการสอนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์การสอบวัดระดับภาษาจีน YCT ของผู้เรียน

2. นำผลคำศัพท์ที่มาสอดคล้องใช้ในการเกร็งข้อสอบของผู้เรียนที่ต้องการสอบ YCT ในระดับต่าง ๆ

6.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. เป็นแนวทางการเปรียบเทียบหนังสือเรียนชนิดอื่นกับคำศัพท์ YCT

2. การเปรียบเทียบความสอดคล้องคำศัพท์หนังสือแบบเรียนชุด *สัมผัสภาษาจีน* กับคำศัพท์ YCT

เอกสารอ้างอิง

- กาญจวรรณ ปานสงค์. (2564). การบริหารจัดการเรียนการสอนภาษาจีนของโรงเรียนระดับประถมศึกษาของรัฐบาลและเอกชนในจังหวัดภูเก็ต. *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ฉัตรทริกา ยุทธิวัฒน์ และ ชิดชไม วิสตุกุล. (2565). การพัฒนาทักษะการฟังและการอ่าน คำศัพท์ภาษาจีนใน YCT ระดับ 1 โดยใช้เกมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 105.
- ราชรามัญ. (2565). *กลยุทธ์การค้าจีนและยิว*. กรุงเทพมหานคร: MD.
- วรทา รุ่งบานจิต และคณะ. (2559). แรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาจีนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. *รายงานวิจัย*. มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2564). *ไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน การเมืองที่ผันผวนและความยุ่งยากในช่วงต้นของความสัมพันธ์ทางการทูต ค.ศ. 1975 – 1978*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี. เพรส จำกัด.

- ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา. (2551). การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย
ระดับประถม-มัธยมศึกษา. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2561). **เอกสารทางวิชาการ เรื่อง
การศึกษาเชิงเปรียบเทียบยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศมหาอำนาจ:
กรณีศึกษาสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหรัฐอเมริกา**. กรุงเทพมหานคร:
กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง.
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). **แนวทางการดำเนินงานตามโครงการ
สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้น
พื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการ
เรียนการสอนภาษาจีนในประเทศ ระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานกระทรวงศึกษาธิการ.
- อาร์ม ตั้งนิรันดร. (2563). **China Next Normal วิฤตและโอกาสของจีนในโลกหลังโควิด**.
กรุงเทพมหานคร: บั๊คสเคป.
- Gower, R., Phillips, D. and Walters, S., (eds). (2005). **Teaching Practice:
A Handbook for Teachers in Training**. Oxford Macmillan Education.
- Liang yu 梁宇. (2552). **评《体验汉语基础教程》系列教材**. เข้าถึงได้จาก
<https://m.fx361.com/news/2009/0129/5950858.html> (สืบค้นเมื่อ 13
กรกฎาคม 2567).
- PENG LITING. (2557). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาจีนของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยสยาม**. กระแสวัฒนธรรม 汉语考试服务网. YCT Introduction.
เข้าถึงได้จาก <https://old.chinesetest.cn/gosign.do?id=1&lid=0#> html
(สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2567).
- 汉语考试服务网. (2004). **Youth Chinese Test**. เข้าถึงได้จาก [https://old.chinesetest.cn/
gosign.do?id=1&lid=0#](https://old.chinesetest.cn/gosign.do?id=1&lid=0#) (สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2567).

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษา
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล
ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

Participatory Administration of School Committees in Educational
Administration of Child Development Center under the Subdistrict
Administrative Organization, Mueang Roi Et District, Roi Et Province

นางนุช ศรีชัยตุง, กฤตยากร ลดาวัลย์

Nongnuch Srichaitung, Kittayakorn Ladawan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University, Roi-Et Campus

Corresponding Author, E-mail: Nongnuch35@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำแนกตามอายุ และระดับการศึกษา และ 3) รวบรวมข้อเสนอแนะการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ คณะกรรมการสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 165 คน ปีการศึกษา 2566 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบค่าที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการมีส่วนร่วมในการผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามลำดับ
2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่าง
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการพิจารณา กิจกรรม หรือโครงการที่อาจเกิดปัญหาต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรมีการ

ได้รับบทความ: 18 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 3 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 4 ธันวาคม 2567

Received: September 18, 2024; Revised: December 3, 2024; Accepted: December 4, 2024

ประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับเด็กนักเรียนให้เป็นที่ยุ้จักของคนทั่วไป
ควรมีการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก
นักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม, การจัดการศึกษา, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the Participatory administration of School committees in Educational Administration of Child Development Center, 2) to compare the opinions on Participatory administration practices of School committees in Educational Administration of Child Development Center, classified by age and educational level, and 3) to collect suggestions on Participatory administration of School Committees in Educational Administration of Child Development Center. The sample group consisted of 165 members of School committees in Educational Administration of Child Development Center. The statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation, t-test and F-test (One-Way ANOVA).

The research results found that:

1. The level of Participatory administration of school committees in Educational Administration of Child Development Center was overall at a high level, in order of the highest to the lowest average values, participation in evaluation, participation in benefits, participation in decision-making, and participation in operations were ranked, respectively.

2. The results of comparing the participatory administration of school committees in Educational Administration of the Child Development Center, classified by age and educational level, were not different overall.

3. Recommendations on participatory administration of school committees in Educational Administration of Child Development Center found that Administrators should participate in considering activities or projects that may cause problems at the Child Development Center, Administrators should participate in the operations when there were activities or projects to develop the child development center., there should be

participation in expressing opinions to improve activities or projects related to students to be most effective.

Keywords: Participatory Administration, Educational Administration, Child Development Center

1. บทนำ

การพัฒนาเด็กปฐมวัยในประเทศไทยมีความสำคัญสูงในการสร้างรากฐานที่ดีให้กับเด็กช่วงอายุ 2-5 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น การพัฒนาดังกล่าวต้องครอบคลุมด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาและพัฒนาเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่จัดการศึกษาเบื้องต้นให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งต้องการการสนับสนุนและความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบริหารที่เป็นประชาธิปไตย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งบางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดได้ดั่งนัก โดยมีปัญหาในหลายด้าน เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการประเมินผลการบริหารจัดการที่ดีควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้สอดคล้องกับมาตรฐานและความต้องการของชุมชน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่เป็นทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action) เยอวามาลย์ จ้อยจุฬี (2542: 15-16) ได้อธิบายถึงการกระทำของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล 1) บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality) 2) ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System) 3) วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และวัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อถือ (Idea of Believes) ความสนใจ (Primary of Interest) และ ระบบค่านิยมของบุคคล (Y stem of Value Orientation) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่นำมาใช้กับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อให้เป็นไปตามการดำเนินงานตามมาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเพื่อแก้ไขปัญหาเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการที่ล่าช้า ปัญหาในการจัดประสบการณ์ด้านความพร้อมของเด็กได้ จากการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดที่ผ่านมา (ท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด, 2556: 1-20) บางแห่งยังไม่สามารถดำเนินงานได้ตามมาตรฐานที่กรมส่งเสริมการปกครอง

ท้องถิ่นได้กำหนดไว้ และแต่ละศูนย์มีการพัฒนาที่แตกต่างกัน บางแห่งมีการดำเนินงานโดยยึดเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ผู้วิจัยซึ่งเป็นนักวิชาการศึกษาคำนำถุการและกรรมการสถานศึกษา มีความสนใจศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัด อบต. ในอำเภอเมืองร้อยเอ็ด เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น โดยเน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน สร้างความยั่งยืน และแก้ปัญหาที่ตรงจุดตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือ คณะกรรมการสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ดจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 21 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้แทนคุณวุฒิด้านการศึกษา ผู้แทนศาสนา ผู้แทนจากสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนชุมชน ผู้แทนด้านสาธารณสุข ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนสำนักกองการศึกษา ผู้แทนนักวิชาการศึกษา ผู้แทนครูผู้ดูแลเด็ก/ผู้แทนผู้ช่วยครู หัวหน้าสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 165 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. 1970: 607–610) โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ที่ใช้สอบถามระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามว่าด้วยปัจจัยส่วนบุคคล เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีรายละเอียดเกี่ยวกับอายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ดลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) โดยกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถาม ดังนี้

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด
- 4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก
- 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย
- 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของบุคลากรที่มีต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

3.4 การสร้างแบบสอบถาม

โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม สร้างแบบสอบถามขึ้นมาด้วยตัวผู้วิจัยเอง นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของข้อคำถาม โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of Consistency) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับคณะครู

โรงเรียนบ้านนาโพธิ์สหพันธ์พิทยากรณ์ จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน

การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	อันดับ	แปลผล
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)	3.73	0.65	3	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)	3.61	0.68	4	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)	3.77	0.69	2	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)	3.84	0.64	1	มาก
รวมเฉลี่ย	3.74	0.63	-	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.74$, S.D.=0.63) โดยเรียงค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X}=3.84$, S.D.=0.64) ด้านการมีส่วนร่วมในการผลประโยชน์ ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.69) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X}=3.73$, S.D.=0.65) และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\bar{X}=3.61$, S.D.=0.68) ตามลำดับ

4.2 ผลการเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

1. จำแนกตามอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน

4.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการพิจารณากิจกรรม หรือโครงการที่อาจเกิดปัญหาต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรร่วมแสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผลเมื่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดกิจกรรม หรือโครงการที่ไม่ตรงกับการพัฒนา ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือการจัดกิจกรรม หรือโครงการของพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน คณะกรรมการสถานศึกษาควรร่วมในการดำเนินงานเมื่อมีกิจกรรม หรือโครงการในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คณะกรรมการสถานศึกษาควรร่วมในการดำเนินงานกับกิจกรรมเพื่อพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คณะกรรมการสถานศึกษาควรร่วมประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารในการจัดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ผู้บริหารควรมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม หรือโครงการมากขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรยินดีและภาคภูมิใจเมื่อกิจกรรมหรือโครงการ ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กนักเรียนในตำบลของท่าน ผู้บริหารควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับเด็กนักเรียนให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือให้องค์กรอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรมีการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

5.1 ระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม

เป็นกระบวนการบริหารแบบประชาธิปไตยที่บุคคลผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคคลผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรโดยรูปแบบการบริหารในปัจจุบัน ได้แก่ การปรึกษาหารือ กลุ่มคุณภาพ ระบบข้อเสนอแนะและระบบส่งเสริมให้บุคคลผู้ปฏิบัติงานมีส่วนดำเนินการ ซึ่งเป็นลักษณะเน้นการกระจายอำนาจให้สมาชิกทุกคนในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการกำหนดภารกิจในการปฏิบัติงาน เป็นการจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือในการพัฒนาองค์การที่ปฏิบัติอยู่ด้วยความเต็มใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานขององค์การ ควรประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สมาชิกขององค์การย่อมมีความผูกพันกับองค์การที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่ และมีความปรารถนาที่จะได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การ แม้เพียงได้รับฟังความคิดเห็น ก็ทำให้รู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การแล้ว การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย เพราะนอกจากจะช่วยกระตุ้นให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นแล้วยังช่วยให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ระหว่างกลุ่มสมาชิกและความร่วมมือนั้นจะแพร่ขยายไปทั้งองค์การ ทำให้สมาชิกทั้งองค์การมีเป้าหมายเดียวกัน การมีส่วนร่วมเป็นการยินยอมและพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะมีผลทั้งทางใจ การยอมรับ การสนับสนุน และผลต่อการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ การที่บุคคลได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับในเป้าหมายเดียวกัน จะช่วยกระตุ้นให้บุคคลเกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานขององค์การ สอดคล้องกับแนวคิดของ สมยศ นาวิการ (2550: 1) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการของการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ที่ถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารของพวกเขาให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาของพวกเขาและต้องการให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ สุนทร (2560: 58) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5.2 ผลการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยศูนย์พัฒนาเด็ก

เล็กสามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน โดยเน้นให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาท และมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาอย่างแท้จริงในการกำกับส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นการติดตามตรวจสอบการจัดการศึกษาเปิดโอกาสให้บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงานเพื่อส่วนรวมและพัฒนาชุมชน ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอายุน้อยหรืออายุมากต่างก็มีวุฒิภาวะและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมไทยยังคงเป็นแบบผู้น้อยให้ความเคารพและเชื่อฟังผู้ที่มีอายุมากกว่า การทำงานจึงเสมือนเป็นแบบพี่สอนน้อง การประสานและการร่วมงานกันจึงมีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน จึงทำให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรพิศา แซ่ล้อยเลื่อน และจรัส อติวิทยากรณ์ (2564: 17) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

5.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการพิจารณากิจกรรม หรือโครงการที่อาจเกิดปัญหาต่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรร่วมแสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผลเมื่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดกิจกรรม หรือโครงการที่ไม่ตรงกับการพัฒนา ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือการจัดกิจกรรม หรือโครงการของพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเมื่อมีกิจกรรม หรือโครงการในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับกิจกรรมเพื่อพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรร่วมประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารในการจัดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ผู้บริหารควรมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม หรือโครงการมากขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรยินดีและภาคภูมิใจเมื่อกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ

ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กนักเรียนในตำบลของท่าน ผู้บริหารควรมีการประชาสัมพันธ์ กิจกรรม หรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับเด็กนักเรียนให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือให้องค์กรอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้บริหารควรมีการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และผู้บริหารควรร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ Parker (1990 :16) กล่าวว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ คือ บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ เน้นความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยกำหนดความมุ่งหมายที่มีความชัดเจน มีความเป็นกันเอง การรับฟังความคิดเห็น ใช้ความไม่ลงรอยให้เกิดคุณค่า ใช้มติเอกฉันท์ การมีภาวะผู้นำ การมีความสัมพันธ์กับภายนอก และควรมีการประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ระเบียบ สิทธิชัย (2565: 149) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนเชียงคานพระพุทธรบาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองหาน เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มโรงเรียน เชียงคานพระพุทธรบาท คือ ควรมีการประชุมวางแผนการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อรับฟัง คำชี้แจง เกี่ยวกับการกิจของคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมาย การประชุมร่วมกับกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อเสริมทักษะการปฏิบัติงาน และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาร่วมกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดนโยบาย เพื่อการปฏิบัติที่ดีต่อไป
2. ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6.2 ข้อเสนอแนะนำไปใช้

1. ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรสนับสนุนให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเมื่อมีกิจกรรม หรือโครงการในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับเด็กนักเรียนให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

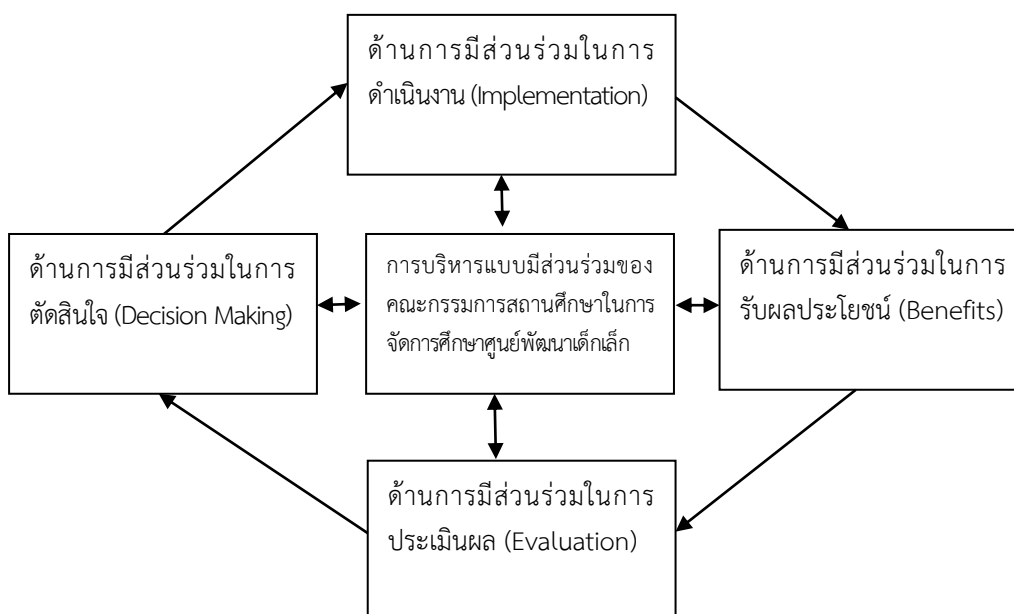
6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาค้นคว้าเชิงคุณภาพเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเจาะลึกถึงสาเหตุการแก้ไขปัญหาและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มี 4 แนวทาง ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไป จะทำให้การบริหารแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ สรุปได้ดังภาพ

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์นจำกัด.
- ปาริชาติ สุนทร. (2560). การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา**. วิทยาลัยครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- เพชรพิศา แซ่ล้อยเลื่อน และจรัส อติวิทยากรณ์. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ระเปียบ ลิทธิชัย. (2565). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนเขิงคานพระพุทบาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะฉาน เขต 2. **วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย**, 6(1), 86-101.
- สมยศ นาวิการ. (2550). **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607–610.
- Parker, G. M. (1990). **Team Players and Team Work: The New Competitive Business Strategy**. San Francisco, Calif: Jossey – Bass.

รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม เชิงพุทธบูรณาการ
A Model of Volunteer's Mind Development of Suksalanukhro
Nakhonpathom Foundation Based on Buddhist Integration

ปานุมาร์ เนโส

Panumart Neso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
Mahachulalongkornrajavidyalaya university, Pali Sueksa Buddhagosa Campus
E-mail: mcupali001@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามศาสตร์สมัยใหม่ในสังคมไทย 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และสัมภาษณ์เชิงลึกภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่า

1. จิตอาสาที่มีแรงบันดาลใจ แรงขับเคลื่อนในการทำงาน เชื่อว่าทำดียอมได้ดี สามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ การฝึกสติขัดเกลาจิตใจโดยการปฏิบัติกรรมฐานอย่างสม่ำเสมอ มีกัลยาณมิตรดี และเปิดโอกาสให้ตนเองทำความดี ฝึกฝนกายใจให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ชีวิตเกิดการพัฒนารอบด้าน และเมื่องานสำเร็จจึงเกิดความภูมิใจ สร้างแรงบันดาลใจให้ตนเองมุ่งมั่นตั้งใจทำงานจิตอาสา เป็นการยังประโยชน์ตนและประโยชน์ต่อสังคม

2. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม สามารถนำมาประยุกต์นำไปปรับใช้ในการทำงาน ได้แก่ สัปปุริสธรรม 7, อริยวัฑฒิ 5, พละ 5, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4, อิทธิบาท 4, ขรवासธรรม 4, ทิฐุธรรมมีกัตถะประโยชน์, บุญกิริยาวัตถุ 3, ทศพิธราชธรรม 10, หลักขันติธรรม, ความไม่ประมาท และหลักความสุจริต

3. รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ คือ การนำหลักพุทธธรรมประยุกต์ใช้ในการทำงานมี สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานจิตอาสาเชิงบวก ในการปฏิบัติหน้าที่จิตอาสา มีคุณธรรม จริยธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักควบคุมอารมณ์ มีสติกำหนดรู้อยู่เสมอ เห็นประโยชน์ส่วนรวม เคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพกฎกติกา ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข มุ่งประโยชน์ร่วมกัน องค์ความรู้ คือ VMS Model

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนา, จิตอาสา, มูลนิธิสุศาลานุเคราะห์ นครปฐม, พุทธบูรณาการ

ได้รับบทความ: 29 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 11 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 13 ธันวาคม 2567
Received: August 29, 2024; Revised: December 11, 2024; Accepted: December 13, 2024

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study of the principle of volunteer development found in modern sciences in Thai society, 2) survey the Buddhist teachings concerning the volunteer of Suksalanukhro, Nakhonpathom Foundation, and 3) presenting the model of volunteer's mind development of Suksalanukhro, Nakhonpathom Foundation, based on Buddhist integration. It was qualitative research with in-depth interviews in fieldwork.

The research results found that:

1. Volunteer works are driven by various sources of inspiration, including faith, the belief that good deeds bring good outcomes, other Buddhist teachings and respected teachers, which serve as exemplary models for their benefits. Volunteers regularly practice mindfulness which helps refine their minds. They also have good friends, and finding opportunity to do good, they train their physic and mind to fit their works, having a good life. This enables them to live harmoniously in society. As their work succeeds, they feel a sense of pride, which further motivates them to continue their volunteer work, benefiting both themselves and the community.

2. Buddhist teachings promoting volunteer development of Suksalanukhro Nakhonpathom Foundation can be applied to enhance the volunteer work include the Seven *Sappurisa-dhamma*, Five *Ariyavaddhi*, Five Powers (*Bala*), the Four *Brahmavihara*, Four *Sangahavatthu*, Four *Iddhipāda*, Four *Gharavāsadhamma*, Four *Ditthadhammikattha*, Three *Attha*, Three Grounds of Meritorious Action or *Punnakiriyavatthu*, *Dasavidharajadhamma*, mindfulness, patience (*Khanti*), heedfulness or *Appamāda*, and honesty.

3. The model of volunteer's mind development of Suksalanukhro, Nakhonpathom Foundation, based on Buddhist integration showed that it was by applying key Buddhist teachings such as the *Sangahavatthu* teachings, etc. These teachings are essential in encouraging the active behaviors of volunteer, having good relationship, compassionate, emotions control, being mindful, beneficial to public, respects in right and freedom of others, law follower, helping social growth. The knowledge gained is VMS model.

Keywords: Model, Development, Volunteer, Suksalanukhro Nakhonpathom Foundation, Buddhist Integration

1. บทนำ

ในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ ซึ่งกระแสการเร่งพัฒนา และเศรษฐกิจที่ปีบริดได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยให้เกิดการแข่งขัน มีค่านิยมทางวัตถุสูง เกิดการเอาเปรียบเปรียบซึ่งกันและกัน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่องทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ ดังนั้น ความสำคัญต่อส่วนรวมจึงลดน้อยลงทุกวันความเจริญทางด้านวัตถุในปัจจุบันทำให้สังคมมีค่านิยมสูงขึ้น ให้ความสำคัญและแสวงหาเงินทองและอำนาจ มากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงกลับเสื่อมโทรมลงและมีปัญหามากมายการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบตนเองและสังคมจึงควรเกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า "จิตสาธารณะ" มากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะสร้างประโยชน์และก่อให้เกิดการพัฒนาแก่สังคม การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน

ในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย พบว่า ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิเป็นที่ตั้งมั่นของพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนานคำสอนของพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศอันเนื่องด้วยพระพุทธศากลายมาเป็นสมบัติของชนชาติไทยให้ประชาชนชาวไทยได้เกิดความภาคภูมิใจ สอดคล้องกับนนท์ ธรรมสถิต (2532: 15)

จิตอาสาที่เป็นต้นแบบได้เกิดขึ้นมาแล้วในอดีตกาลเมื่อ 2,600 กว่าปี กล่าวคือหลังจากเจ้าชายสิทธัตถะได้อธิษฐานจิตบำเพ็ญตนเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว จึงให้กำเนิดจิตอาสาโดยเริ่มต้นจากการสร้างพุทธสาวกหรือ ศาสนบุคค เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการเผยแผ่ และให้กำเนิดสังฆรัตนะ หรือพระสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนาจนครบพระรัตนตรัย ด้วยวิธีที่เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสมปทา จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ส่งพระสงฆ์ผู้เป็นพุทธสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระศาสนา ด้วยพุทธพจน์ว่า "จรรถ ภิกขเว จาริกัง พหุชนหิตายะ พหุชนสุขายะ โลกานุกัมปายะ อตถายะ หิตายะ สุขายะ เทวามนุสสานัง แปลความว่า "ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์" (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากพุทธพจน์ดังกล่าวนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างพุทธจิตอาสาจนเป็นต้นแบบถึงปัจจุบัน

จิตอาสาในประเทศไทยนั้น มีมานานแล้วแต่เกิดขึ้นกับคนไทยเป็นกลุ่ม ๆ จากนั้นได้เกิดเป็นเครือข่ายจิตอาสาที่มีลักษณะเชื่อมโยงการทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อขับเคลื่อนแก้ปัญหาของประเทศไทยอย่างจริงจังภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ภัยสึนามิครั้งยิ่งใหญ่ในพื้นที่ภาคใต้ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 ที่มีความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก

ถือเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดเริ่มต้นที่กระตุ้นให้คนไทยมีกระแสความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ด้วยคนจนได้ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือด้วยหัวใจที่ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ อย่างเป็นรูปธรรม

จิตอาสาเริ่มเกิดขึ้นอย่างจริงจังในประเทศไทยภายหลังการเกิดธรณีพิบัติสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ในครั้งนั้นอาสาสมัครจำนวนมากหลั่งไหลจากทั่วประเทศและทั่วโลกเกิดการร่วมมือกันระหว่างองค์กรภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่าง ๆ เพื่อมาระดมความช่วยเหลือผู้ประสบภัยดำเนินการกู้ชีพทำความสะอาดในบริเวณชายทะเล 4 จังหวัดภาคใต้เป็นจุดเริ่มต้นของกระแสการเป็นอาสาสมัครและทำให้คนไทยได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับความสามัคคีการมีส่วนร่วมและคุณธรรมว่าด้วยการให้อีกครั้งหนึ่ง สอดคล้องกับ นันทรัตน์ ปรีวีติกรรม (2532) กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสาไว้ว่า คือการกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า วัชฌิ เรียกเต็ม ๆ ว่า "อริยวัชฌิ" แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ ซึ่งแสดงว่าพุทธศาสนิกชนมีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติและมีความหวังจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญดังกล่าวมี 5 ประการ คือ 1) ศรัทธา 2) ศีล 3) สุตตะ 4) จาคะ 5) ปัญญา สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต (2552: 15) เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจ และจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การสร้างคนให้มีจิตอาสาประสบความสำเร็จต่อบุคคลและกลุ่ม บุคคล องค์กร สังคมชนบท สังคมเมือง และประเทศชาติอย่างมาก ถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแล และรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักแบ่งปันโอกาสในการในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องก็จะลดลง และจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง บุคคลมีคุณลักษณะจิตอาสา สอดคล้องกับบอริพันธ์ ชูชม และคณะ (2559: 35) จิตอาสา คือ จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์โดยเต็มใจสมัครใจอิมใจซาบซึ่งใจปิติสุขที่สละเวลาแรงกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ ในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คนเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้มเป็นจิตที่เปี่ยมด้วย "บุญ" คือ ความสงบเย็นและพลังแห่งความดีอีกทั้งยังช่วยลด "อิตตา" หรือความเป็นตัวตนของตนเองลงได้บ้าง สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552: 11)

"จิตอาสา" เป็นภาวะที่เกิดขึ้นโดยไม่จำกัดอยู่เฉพาะบุคคลที่เป็นบุรุษ สตรี ญาติมิตร เพื่อนหรือคนรู้จักเท่านั้น แต่ควรต้องแผ่แผ่ ดูแลสังคม ดูแลสิ่งแวดล้อม ชุมชน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ด้วย โดยร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เป็นรูปธรรมกันมากขึ้นในสังคม กล่าวเฉพาะสตรี คือผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในแทบทุกด้าน เป็นผู้ให้ความรักและความอบอุ่นแก่บุตร ชัดเกล้าสั่งสอน รวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ

สิ่งแวดล้อมให้กับคนในครอบครัว สตรีเป็นผู้มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตและสังคมเพราะพลังของสตรีมีถึงครึ่งหนึ่งของพลังมนุษย์ทั้งโลก แม้ว่าสังคมจะหมุนเปลี่ยนไปตามกาลเวลาแต่กิจกรรมและบทบาทของสตรีในแต่ละด้านยังคงมีความสำคัญเสมอมา สตรีเป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเพราะพลังของสตรีมีถึงครึ่งหนึ่งของพลังมนุษย์ทั้งโลก สอดคล้องกับ คุณหญิงลักขณา เลขาพันธ์ุ (2556) ภาครัฐได้เห็นความสำคัญการทำงานของสตรี จึงได้มีการส่งเสริมและให้โอกาสการทำงานของสตรีในแต่ละองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเสื่อมโทรมลงเห็นได้อย่างชัดเจน ปัญหาต่าง ๆ มีมากมาย จิตอาสาทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นการสร้างจิตสำนึกเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมโดยเห็นว่า "ผู้ให้ย่อมเป็นสุขเป็นที่พึงปรารถนาของผู้รับ" การพัฒนาดตนเองตามแนวพุทธศาสตร์มุ่งเน้นการพัฒนาดตนเองเพื่อประโยชน์ 3 ระดับ คือการพัฒนาตนเพื่อประโยชน์ตน การพัฒนาดตนเพื่อประโยชน์คนอื่น และการพัฒนาดตนขั้นสูงสุด สอดคล้อง พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, (2551: 223) การพัฒนาดตนเองขั้นสูงสุดนี้ก็เพื่อประโยชน์สังคมหรือส่วนรวมนั่นเอง ซึ่งมนุษย์ผู้พัฒนาดตนถึงขั้นนี้ได้ในโลกและเป็นที่รู้จักได้รับการยอมรับ อาจกล่าวได้ว่ามีจำนวนที่นับได้ ดังนั้น การสร้างจิตสำนึกเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมนั้น จึงเป็นสิ่งที่ทุกสังคมรวมทั้งสังคมไทยมีความต้องการเป็นอย่างยิ่ง

มูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม เป็นองค์กรการกุศล ก่อตั้งขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความช่วยเหลือสังคม ในรูปแบบการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้แก่ผู้ประสบอุบัติเหตุ ดำเนินงานเกี่ยวกับศพไร้ญาติ โดยการออกปฏิบัติของงานหน่วยเคลื่อนที่เร็วที่รีบไปถึงรถกู้ภัยไปให้ถึงที่เกิดเหตุโดยเร็วที่สุด ด้วยการทำงานแข่งกับนาฬิกาชีวิตของผู้บาดเจ็บโดยไม่ สนใจว่าคนเจ็บเหล่านั้นจะเป็นใคร ยากดีมีจนอย่างไร ขอเพียงให้ไปทันช่วยเหลือชีวิตและนำส่งโรง พยาบาลเท่านั้น ไม่เพียงเท่านั้น มูลนิธิสุศาลานุเคราะห์ยังได้พัฒนาคุณภาพชีวิตอีกในหลาย ๆ ทาง รวมถึงการฟื้นฟูหลังเกิดภัยพิบัติ

กว่า 100 ปีนับตั้งแต่มูลนิธิสุศาลานุเคราะห์ นครปฐม ก่อตั้งขึ้นและทำงานอย่างต่อเนื่อง มีผู้คนในสังคมที่ได้รับความช่วยเหลือไปแล้วนับหลายล้านคน ปัจจุบันมีอาสาสมัครกัฏฐกรวมหลักพัน จึงเป็นภาพสะท้อนของการให้ที่นอกจากจะมีความต้องการที่จะช่วยเหลือแล้ว การเอาใจใส่ การทำงานอย่างจริงจังและมีกระบวนการทำงานในโครงสร้างอย่างชัดเจน จะนำไปสู่การช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม เหล่านี้จึงเป็นการช่วยบรรเทาทุกข์ร้อนและแก้ปัญหาสังคมนั้น ๆ ได้อย่างยั่งยืนและลุล่วง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาจิตอาสาของอาสาสมัครกัฏฐมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์ นครปฐม และเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม เชิงพุทธบูรณาการ จนสามารถนำหลักพุทธธรรมในพระพุทธานุสาไปปรับใช้ในการทำงานจิตอาสา และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบและกระบวนการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นเรื่อยไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามศาสตร์สมัยใหม่ในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุทธาสาลา นครพระนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุทธาสาลา นครพระนครปฐม เชิงพุทธบูรณาการ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับ “รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุทธาสาลา นครพระนครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ” โดยวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยแบบคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ด้วยกัน คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา เช่น เอกสารแนวคิดการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล หลักธรรมที่สอดคล้องกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ตำรา เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ แนวคิดทฤษฎี ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นต้น โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหอสมุดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น รวมทั้งแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research)

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย โดยการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มนักวิชาการที่เป็นจิตอาสา กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาสาสมัครกุ๊กภัย และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ประชาชนที่รับบริการ) ของมูลนิธิสุทธาสาลา นครพระนครปฐม ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุทธาสาลา นครพระนครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่ นักวิชาการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ประชาชนที่รับบริการ) ผู้บริหารมูลนิธิสุทธาสาลา นครพระนครปฐม และอาสาสมัครกุ๊กภัยผู้ช่วยมูลนิธิสุทธาสาลา นครพระนครปฐม แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่มนักวิชาการที่เป็นจิตอาสา จำนวน 7 รูป/คน 2) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

(ประชาชนที่รับบริการ) จำนวน 6 คน 3) กลุ่มผู้บริหารมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม จำนวน 4 คน และ 4) กลุ่มอาสาสมัครกัญญ์หรือลูกข่ายมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม จำนวน 10 คน ซึ่งสอบถามในทัศนะที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก ด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่กำหนดโดยผู้วิจัยคัดเลือกด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แบ่งประชากรที่ใช้ ศึกษาออกเป็น 4 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 รูป/คน คือ

1. กลุ่มนักวิชาการที่เป็นจิตอาสา จำนวน 7 รูป/คน
2. กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ประชาชนที่รับบริการ) จำนวน 6 คน
3. กลุ่มผู้บริหารมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม จำนวน 4 คน
4. กลุ่มอาสาสมัครกัญญ์หรือลูกข่ายมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม จำนวน 10 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แนวทางในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ สร้างขึ้นตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ทราบถึงทัศนะที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดเพื่อนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนร่วมกับรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ
3. ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
4. นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง
5. นำแบบสัมภาษณ์ไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วนำผลที่ได้มาเรียบเรียงและปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป
6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ขออนุญาตหมาย และเข้าพบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามกำหนด จากนั้นจึงอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ และเริ่ม

สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ และเนื่องจากแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด จึงสามารถที่จะตั้งคำถามที่มีลักษณะเจาะลึกลงไปในเรื่องละเอียดต่าง ๆ ได้อีก ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตศึกษาถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. ขอสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มอาสาสมัครกุ๊กภัย และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ประชาชนที่รับบริการ) ของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐม รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ ด้วยการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียงใช้เทปวิธีอัดเสียง และสมุดโน้ตในการจดแต่ละประเด็น เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างต่อเนื่องและอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน ๒๗ รูป/คน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในประเด็น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุขศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปสังเคราะห์ วิเคราะห์เชิงคุณภาพต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นสำคัญ โดยอาศัยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและจัดบันทึกลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการจำแนกข้อมูลต่อจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มารวบรวม สังเคราะห์ วิเคราะห์ สรุปประเด็นสำคัญ และอธิบายความเชื่อมโยงกัน โดยการเขียนในเชิงพรรณนาเป็นการเขียนเรียงความโดยสอดแทรกความรู้สึกจากสภาพความเป็นจริงลงไปและประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันให้ทันสมัยเข้าใจง่ายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในสังคม

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามศาสตร์สมัยใหม่ในสังคมไทย

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากการเร่งพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทำให้ค่านิยมในการใช้ชีวิตเปลี่ยนไป ผู้คนเกิดความถดถอยทางคุณธรรมจริยธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจต่อกันหาได้ยาก การเร่งพัฒนาไม่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตและคุณภาพชีวิต ผู้คนขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ความสามัคคีลดน้อยลง เกิดความวุ่นวายและปัญหาต่าง ๆ ตามมา สังคมจึงโหยหาความมีน้ำใจ การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อด้วยความจริงใจโดยไม่หวังผลตอบแทน หลายภาคส่วน

เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีความพยายามผลักดัน ส่งเสริม กระตุ้นให้คนในสังคมมีจิตสำนึก และเกิดแรงจูงใจในการทำความดี ช่วยเหลือกันด้วยความจริงใจ หรือที่เรียกว่า “จิตบริการ” ซึ่งมีความแตกต่างจากการบริการทั่วไป จิตบริการ คือ การบริการที่มาจากใจ มีหัวใจของการบริการ เต็มใจช่วยเหลืออย่างจริงใจ กระตือรือร้น แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ โดยแสดงออกทางรอยยิ้ม มารยาทที่ดี คำพูดที่สุภาพ เข้าใจผู้อื่น “จิตบริการ” เป็นสิ่งสำคัญและพึงมี เพื่อจรรโลงให้สังคมน่าอยู่

สังคมต้องการคนดีมีศีลมีธรรม เอื้อเฟื้อและเมตตาใจต่อกัน รู้จักการให้ ดังคำว่า “ทาน” หรือการให้ หนังสือพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539) คือ ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา สละให้ปัน สิ่งของของตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น (พระธรรมปิฎก ป. อ. ปยุตโต, 2545: 93) ในทางพระพุทธศาสนา การให้ คือ ทาน ได้แก่ ยกมอบให้แก่ผู้อื่น ให้ของที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา สละให้ ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น สิ่งที่ให้ ทรัพย์สิ่งของที่มอบให้ แจกออกไป เผื่อแผ่ด้วยมิตรไมตรีมีน้ำใจต่อกัน การให้ความรู้สั่งสอนกัน และ “ผู้ให้” ก็นับวันจะหาได้ยาก ผู้ให้ที่ไม่หวังผลตอบแทนนั้นหายากยิ่งกว่า จิตแห่งการให้ความดีงาม ทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ ด้วยความเต็มใจสมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข พร้อมเสียสละเวลา แรงกาย แรงสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ในการทำกิจกรรม สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น จิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหา ความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน มีความสุขเมื่อได้ทำความดี เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเยือกเย็น และพลังแห่งความดีอีกทั้งยังช่วยลด “อัตตา” หรือความเป็นตัวตนของตนเองลงได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

จิตอาสา การทำความดีเป็นบุญอย่างหนึ่ง เช่น จิตสำนึกที่มีต่อพระพุทธศาสนา คือ ความตระหนักรู้ในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่พึงปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนา การอาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยใจที่มีธรรมะ ไม่หวังผลตอบแทน โดยมีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่ทำให้ใจมีกำลัง เกิดพลังที่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจมุ่งมั่น กระตือรือร้น ทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้สำเร็จ ลักษณะของผู้ที่เป็นจิตอาสา มักเป็นผู้ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีเมตตา เข้าใจเห็นใจผู้อื่น เต็มใจช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนโดยไม่หวังผล เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จิตอาสามีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และระดับประเทศ

แนวคิดจิตอาสาในทางพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล เมื่อคราวที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ส่งพระภิกษุชุดแรกออกไปประกาศศาสนา “จรธ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชน สุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसान” แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จิตอาสา คือ จิตที่ยกระดับปัญญาภายในและสำนึกสาธารณะ จิตที่เป็นสุขเพื่อได้ทำความดี อยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน พร้อมสละเวลา แรงกาย แรงใจ และสติปัญญา ในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มีความเมตตากรุณา เต็มเปี่ยมด้วยความสงบเย็น และเต็มไปด้วยพลังแห่งความดี เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติ จิตอาสาเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นพลเมืองดีของประเทศและพลเมืองโลก เพราะบุคคลที่มีจิตอาสาจะเป็นผู้ที่ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยการช่วยเหลือผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ในมุมมองของจิตอาสา กล่าวคือ เป็นจิตอาสาที่รับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักโดยแสดงออกทางพฤติกรรมหรือการกระทำ ได้แก่ ความตระหนักการตระหนักรู้เอาใจใส่ความสำนึกการคำนึงถึงและความรับผิดชอบต่อ แสดงถึงความเป็นส่วนรวม ความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน กิจกรรมสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด ประโยชน์สุขของส่วนรวม ให้สอดคล้องกันเกิดประโยชน์ต่อพื้นที่ของสาธารณะหรือสังคม ด้วยการใช้สติปัญญาเป็นธุระเข้าร่วมมีส่วนร่วมการดูแลสร้างสรรค์และความพยายามทำให้ดีขึ้นเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความยุติธรรม หรือเอื้อประโยชน์ต่อสังคม เพื่อแสดงความเอาใจใส่ต่อสังคมเป็นความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น มองโลกในแง่ดีอยู่บนพื้นฐานของความ เป็นจริง สอดคล้องกับ วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น, (2554)

4.2 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์ นครปฐม

จิตอาสาในทางพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมสำหรับอาสาสมัครหรือจิตอาสา พึงยึดถือปฏิบัติ ประกอบด้วย ปัจจยภายในเกี่ยวกับการคิดความรู้สึกที่ส่งผลให้แต่ละคนแสดงพฤติกรรมจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ได้แก่ สปัปฺริสธรรม 7, อริยวัฑฒิ 5, พละ 5, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4, อิทธิบาท 4, ฆราวาสธรรม 4, ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ 4, อัถกะ 3, บุญกิริยาวัตถุ 3, ทศพิธราชธรรม 10, หลักของสติ, หลักขันติธรรม, หลักความไม่ประมาท และหลักความสุจริต เป็นหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม สามารถนำมาประยุกต์และนำไปปรับใช้ในการทำงานจิตอาสา

ผู้วิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่อาสาสมัครหรือจิตอาสา นำมาปรับใช้และประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านจิตอาสา มากที่สุด คือ หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ด้วยหลักเมตตาความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค หลักกรุณา เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ซึ่งความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลักมิตตาเป็นความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีการมีความสุขหรือมีความสุขเจริญก้าวหน้า เป็นคนที่มีมิตตา เพราะจะสร้างมิตรและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้งและอุเบกขาเป็นการรู้จักวางเฉย เป็นการวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอม

ได้ดี ใครทำช่วยย้อมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำเมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และหลักอิทธิบาท 4

4.3 รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ คือการนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านจิตอาสา เช่น สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานจิตอาสา เช่น ในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครหรือจิตอาสา จะต้องมีความประพฤติดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีมารยาทที่ดี พุดจาไพเราะ มีความเมตตา ปราถนอยากรจะช่วย รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ทำร้ายหรือตบตีผู้ประสบเหตุหรือคนรอบข้าง รู้จักขัดเกลากิเลสของตน มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ลั้ลเล่ยกมายน้อย ยินดีในสิ่งที่เรามี ไม่อยากได้ของคนอื่น กระทำการใดๆ ด้วยความไม่ประมาท มีสติและกำหนดรู้อยู่เสมอ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ไม่ทำให้ทรัพย์สินส่วนรวมเสียหาย มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม เคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพกฎกติกา มารยาททางสังคมและร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การให้ การไม่เบียดเบียน และการมุ่งประโยชน์ร่วมกัน

4.4 แนวทางพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

แนวทางพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ คือ

1. วิธีการหรือแนวทางการพัฒนาจิตบริการ ได้แก่ 1) สอนตนเอง ด้วยตนเอง จากชีวิตจริง คือ ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ สร้างจิตบริการด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง จากประสบการณ์และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานที่ผ่านมา 2) รู้จักการข่มจิตข่มใจ อดทนอดกลั้นกับสิ่งที่มากระทบ เป็นการฝึกฝนทั้งภายในภายนอก ซึ่งจะค่อย ๆ สร้างภาวะจิตบริการให้เกิดขึ้น นำตนเองเข้าสู่บรรยากาศและสังคมของการให้ โดยใช้การฝึกกรรมฐานเป็นตัวสร้างสติให้เกิดขึ้น 3) หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ มีความสม่ำเสมอในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ มองเป็นหนทางที่ท้าทายความสามารถ และเป็นการพัฒนาตนเองให้เก่งขึ้นด้วย 4) สร้างขวัญและกำลังใจ การได้รับคำชมเชย รับฟังซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำงาน ทำให้จิตอาสาที่มีความรู้สึกละเลยมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

2. แนวทางการพัฒนาจิตบริการของจิตอาสาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน ได้แก่

1) มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ศรัทธาในพระพุทธเจ้า หลักธรรมคำสอน และความ

ศรัทธาในงานจิตอาสา การทำความดี ยึดมั่นในความดี เชื้อมั่นและทำงานด้วยใจ มีศีลมีธรรม เป็นที่ตั้ง 2) มุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำความดีเพื่อผู้อื่นอย่างไม่ล่งเลสงสัย 3) มีกัลยาณมิตรที่ดี เป็นพื้นฐานสำคัญของความงอกงามทั้งทางโลกและทางธรรม การชักจูงกันมาทำความดีอย่าง จิตอาสาเพื่อพระพุทธศาสนานั้น เป็นโอกาสที่ดีของชีวิต 4) มีความสุขใจในการทำเพื่อผู้อื่น นับเป็นบุญอย่างมากที่ได้ทำเพื่อการทำนุบำรุงซึ่งพระพุทธศาสนา

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของจิตอาสา พบว่า การทำงานจิตอาสาทำให้เกิด 1) ความสุขและได้ผลดีกับตนเอง 2) เกิดความเมตตาขึ้นภายในจิตใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เพิ่มมากขึ้น 3) เกิดการขัดเกลาจิตใจจากภายในเป็นความพร้อมสู่ภายนอก พร้อมในการ ทำงานจิตอาสา เช่น การละเลิกพฤติกรรมไม่ดี

4. มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านกาย มีความอดทน แข็งแกร่ง จิตใจที่ เข้มแข็ง และเกิดสติปัญญาในการคิดพิจารณาปรับปรุงแก้ไข ส่งต่อสิ่งดีดี ช่วยเหลือเพื่อผู้อื่น ได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย มีความมั่นใจที่จะตั้งใจทำความดีเพื่อสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งดีดีให้เกิดขึ้น เพื่อสังคม เพื่อประเทศชาติสืบไป

5. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของจิตอาสาเป็นการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของจิตอาสา ดังนี้ 1) กายภาวนา คือ การพัฒนาร่างกายให้มีความพร้อม หมั่นดูแลจัดการกับ อินทรีย์ทั้ง 5 ร่างกายของตนเองให้เป็นปกติสุขอยู่เสมอ มีความอดทน มีสุขภาพร่างกาย แข็งแรงเพื่อพร้อมที่จะทำงานจิตอาสาด้วยใจที่เบิกบาน 2) ศีลภาวนา จิตอาสา มี ความสามารถอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ไม่เบียดเบียนใครทั้งทางกาย วาจา ใจ คิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล รู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดควรไม่ควรกระทำ ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การคิดดี พูดดี ทำดี ย่อมมีสุขอยู่เสมอ 3) จิตภาวนา คือ การพัฒนา ฝึกฝนอบรมจิตใจให้เกิดความเข้มแข็ง และความเจริญงอกงาม ทางใจซึ่งสามารถส่งต่อสิ่งที่ดีออกมาสู่ภายนอกให้กับผู้อื่นได้ ส่งผลให้การทำงานออกมาดีด้วย สุขภาพจิตที่ดีมีผลต่องานจิตอาสา ทำให้มีความพร้อมในการทำงานมากขึ้น 4) ปัญญาภาวนา จิตอาสาต้องหมั่นแสวงหาความรู้ สร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ มาประกอบการทำงานอยู่เสมอ ให้รู้ จริง รู้แจ้ง ทุกแง่มุม เมื่อมีการพัฒนาทางด้านปัญญาแล้วจะสามารถใช้ความรู้ความสามารถ ทางปัญญาที่ตนเองฝึกฝนมาใช้ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามศาสตร์สมัยใหม่ในสังคมไทย

ผู้ทำงานจิตอาสาที่มีแรงบันดาลใจเป็นแรงขับเคลื่อนในการทำงานจิตอาสา ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเชื่อว่าจะทำดีย่อมได้ดี หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและ ครูบาอาจารย์ที่เป็นตัวอย่างเป็นต้นแบบที่ดี ที่สามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์และเห็น ผลจริง มีการฝึกสติขัดเกลาจิตใจตนเองโดยการปฏิบัติกรรมฐานอย่างสม่ำเสมอ มีกัลยาณมิตรที่ดี และการเปิดโอกาสให้ตนเองได้มาทำความดี ฝึกฝนกายใจ ให้เป็นคน

คุณภาพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมได้อย่างปกติสุข ชีวิตเกิดการพัฒนารอบด้าน และเมื่องานสำเร็จจึงเกิดความภูมิใจ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเองมุ่งมั่น ตั้งใจทำงานจิตอาสา เป็นการยังประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวมครบถ้วน

5.2 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม

หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม สามารถนำมาประยุกต์และนำไปปรับใช้ในการทำงานจิตอาสา ได้แก่ สัปปริสธรรม 7, อริยวัฑฒิ 5, พละ 5, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4, อิทธิบาท 4, ฆราวาสธรรม 4, ทิฐุธรรมมีกัตถะประโยชน์ 4, อัตถะ 3, บุญกิริยาวัตถุ 3, ทศพิธราชธรรม 10, หลักของสติ, หลักขันติธรรม, หลักความไม่ประมาท และหลักความสุจริต

5.3 รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ

การพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ คือ การนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้านจิตอาสามากที่สุด เช่น สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานจิตอาสา เช่น ในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครหรือจิตอาสา จะต้องมีความประพฤติที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีมารยาทที่ดี พุทธเจ้าไพเราะ มีความเมตตา ปราถนอยากรจะช่วยให้รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ทำร้ายหรือตบตีผู้ประสบเหตุหรือคนรอบข้าง รู้จักขัดเกลาจิตใจของตน มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ลักละขโมยน้อย ยินดีในสิ่งที่เรามี ไม่อยากได้ของคนอื่น กระทำการใดๆ ด้วยความไม่ประมาท มีสติและกำหนดรู้อยู่เสมอ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ไม่ทำให้ทรัพย์สินส่วนรวมเสียหาย มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม เคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพกฎกติกา มารยาททางสังคมและร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การให้ การไม่เบียดเบียน และการมุ่งประโยชน์ร่วมกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ” ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาการบุคลากรของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐม คือ สามารถนำองค์ความรู้ใหม่ ข้อค้นพบไปกำหนดหลักสูตรอบรมการพัฒนาจิตอาสา โดยใช้คุณลักษณะจิตบริการ และคุณภาพชีวิตของจิตอาสาที่พบจากการศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา โดยเสนอแนะให้หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ การศึกษา มูลนิธิอาสาสมัครต่าง ๆ เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุทธาสถาณเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ” ผู้วิจัยพบว่า ยังมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า ดังนี้ จัดหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพุทธศาสนาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา ให้งานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสพัฒนาจิตอาสาให้มากขึ้น ทั้งทางด้านการนำหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนามาใช้หลักการทำงานอาสา เพื่อสร้างเสริมให้ทำงานอาสาได้ประสบความสำเร็จและมีความสุข

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ควรศึกษาวิจัยในระยะยาวการวิจัยแบบระยะยาว (Longitudinal Research) เป็นการศึกษาระยะยาวที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงวัย เช่น จิตอาสาในงานประเภทต่าง ๆ กัน จิตอาสาที่มีวัยต่าง ๆ กัน อาจใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี Mixed Method เพื่อให้ได้ผลวิจัยขยายสู่กว้างต่อไป เช่น 1) ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมจิตอาสาของมูลนิธิต่าง ๆ ในประเทศไทย 2) ควรศึกษากิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือวิธีการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ 3) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกหรือเฉพาะกรณีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

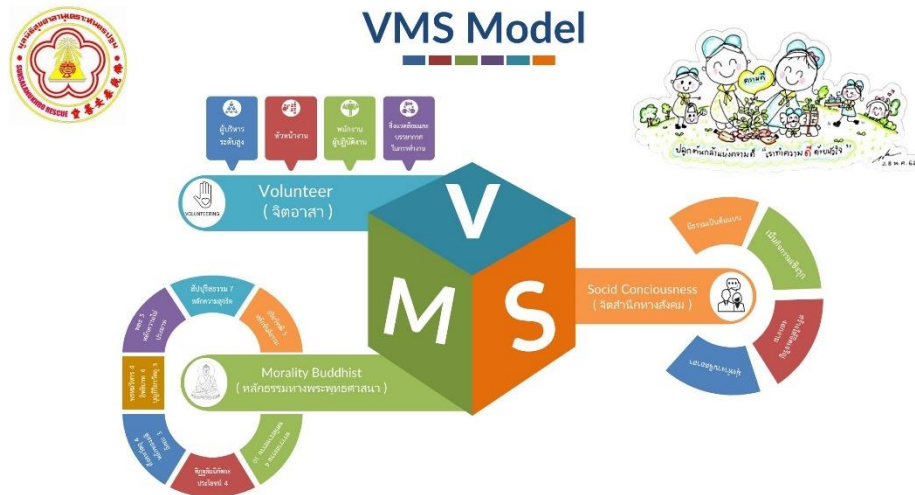
“รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุทธาสถาณเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ” องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ คือ

VMS (Model):

V = Volunteer (จิตอาสา) หมายถึง จิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการเสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ และสติปัญญา เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือส่วนรวม

M = Morality Buddhist (คุณธรรมทางพระพุทธศาสนา) หมายถึง คุณสมบัติที่ดั่งงามของจิตใจที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนฝึกฝนอบรมตนเอง เพื่อให้เกิดปัญญาและความหลุดพ้นจากกิเลส ตัณหา และความทุกข์ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการบรรลุถึงพระนิพพาน

S = Social Consciousness (จิตสำนึกทางสังคม) หมายถึง การตระหนักรู้และให้ความสำคัญกับส่วนรวม การคำนึงถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวม เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมและการพัฒนาชุมชน

รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธบูรณาการ
ภาพที่ 1 โมเดลรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของมูลนิธิสุศาลานุเคราะห์นครปฐมเชิงพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- คุณหญิงลักษณาจันทร เลาหพันธุ์. (2556). นายกสมาคมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ กล่าวในงานวันสตรีสากล.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). **สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร: วี พรินท์.
- นนท์ ธรรมสถิต. (2532). **พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เอ็ดดิสัน.
- นันทรัตน์ ปรีวัติกกรม. (2553). การศึกษาปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของเด็กและเยาวชนที่รับทุนการศึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2545). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัฑฒิ 5)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

- วลัยรัตน์ ยิ่งดำนุ่น. (2554). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา : กรณีศึกษานักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สืบทอดจิตอาสาอุปัชฌาย์”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อรพินทร์ ชูชม และคณะ (2559). การวิเคราะห์ปัจจัยจิตอาสาทางสังคมด้วยจิตสังคมที่สัมพันธ์
กับจิตสำนึกทางปัญญา และคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย. **รายงานการวิจัย.**
ฉบับที่ 105. สถาบันการวิจัยพุทธธรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ Developing a Model for the Performance of Duties of Chaiyaphum Provincial Administrators

พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนโมโน (สีกลาง)

Phrakhrubaidika Supan Pasannamano (Siklang)

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Kancanapong24@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ 2) การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ และ 3) นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 5 รูป และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เกี่ยวข้องจำนวน 20 รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนาความตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ มีความเข้าใจบทบาท หน้าที่ในเบื้องต้น แต่ยังมีบางส่วนที่ไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้จะต้องปรับปรุง เกี่ยวกับการตรวจตรา ชี้แจง แนะนำ สอดส่องพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ เป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่
2. พัฒนารูปแบบปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผนและส่งเสริมกระบวนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ 2) มีส่วนร่วมระหว่างพระวินยาธิการกับชุมชน ภาครัฐ และเอกชน ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมพระพุทธรูปศาสนา 3) จัดโครงการฝึกอบรมพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้ 4) ควรมีการประเมินผลและจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน
3. นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ คือ การวางแผน กฎระเบียบ ต่อหน้าที่อย่างชัดเจน พระวินยาธิการควรร่วมภาคีเครือข่ายกับชุมชน ภาครัฐ และเอกชน การมีส่วนร่วม ตระหนักในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยทำนุบำรุง ปกป้องพระพุทธศาสนา จัดโครงการฝึกอบรมพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิอย่างต่อเนื่องเพิ่มทักษะ เทคนิคการ และประสิทธิภาพปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การปฏิบัติหน้าที่, พระวินยาธิการ

ได้รับบทความ: 29 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 7 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 10 ตุลาคม 2567

Received: July 29, 2024; Revised: October 7, 2024; Accepted: October 10, 2024

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the performance of duties of the provincial disciplinary monks of Chaiyaphum; 2) develop a performance model of the provincial disciplinary monks of Chaiyaphum; and 3) present a performance model of the provincial disciplinary monks of Chaiyaphum. This research was qualitative and collected data from documents and related research, in-depth interviews with 5 key informants, and focus group discussions with 20 relevant persons. Data were analyzed using content analysis and presented descriptively according to the research objectives.

The research results found that:

1. The process of the performance of duties of the Vinaya monks in the administration of the Sangha of Chaiyaphum Province has an understanding of the roles and duties at the beginning, but there are still some parts that are not thoroughly understood. Improvements need to be made regarding the inspection, explanation, advice, and monitoring of monks and novices to behave properly according to the Dhamma and Vinaya, laws, the Sangha Supreme Council regulations, and regulations, and to be neutral in performing duties.

2. Develop a model for the performance of duties of the Vinaya monks of Chaiyaphum Province, which consists of 4 components: 1) Planning and promoting the process of performing duties of the Vinaya monks of Chaiyaphum Province. 2) Participation between the Vinaya monks of Chaiyaphum Province and the community, government, and private sectors. All parties should participate in Buddhism. 3) Organize a training project for the Vinaya monks of Chaiyaphum Province by inviting expert lecturers to provide knowledge. 4) There should be an evaluation and a summary report of the results of operations.

3. Present the form of the duties of the Chaiyaphum Provincial Disciplinary Commissioner, namely, planning, rules and regulations for duties clearly. The Disciplinary Commissioner should join networks with the community, government and private sectors, participate, and be aware of solving problems that arise in order to help maintain and protect Buddhism. Organize a training project for the Chaiyaphum Provincial Disciplinary

Commissioner continuously to increase skills, techniques and efficiency in performing duties in accordance with regulations.

Keywords: Model Development, Performing Duties, Phra Vinayathikarn

1. บทนำ

ในปัจจุบันในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดทางด้านวัตถุ ด้วยประดิษฐ์กรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมา จึงทำให้สภาพสังคมของพระสงฆ์เปลี่ยนแปลงไปหลายอย่างทำให้พระสงฆ์ในปัจจุบันเปลี่ยนไปมีการกระทำความผิดมากขึ้น สภาพสังคมปัจจุบันย่อมมีทั้งพระสงฆ์ดีและพระสงฆ์ไม่ดี ดังนั้น พระสงฆ์จะต้องมีจำนวนที่มากกว่า และมีอำนาจในการปกครอง ถ้าไม่ได้เป็นอย่างนี้สภาพสังคมพระสงฆ์ก็จะอยู่ไม่ได้ ทุกสังคมจำเป็นต้องมีคุณธรรมแก้ไขให้พระภิกษุสามเณรประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ฯลฯ กำจัดคนพาลอภีบาลคนดี ได้เห็นการประพฤติปฏิบัติผิดธรรม ผิดวินัยของภิกษุผู้ไม่เอื้อเฟื้อในพระธรรมวินัย ท่องเที่ยวไปในสถานที่ที่โคจรบ้าง บิณฑบาตเกินเวลาแห่งการบิณฑบาตบ้าง นั่งรับบิณฑบาตแบบหมุนเวียนเพื่อการขายอาหารบิณฑบาตบ้าง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดพระวินยาธิการขึ้น เมื่อพระวินยาธิการดำเนินการจับภิกษุที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสมมีการละเมิดพระวินัยจนเป็นเหตุให้ละสมณเพศ บางคดีที่ผู้ถูกจับไม่ยินยอมละสมณเพศ แต่ถูกบังคับให้ละสมณเพศแล้วก็ไปฟ้องร้องศาลทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้เกิดความเสียหาย โดยส่วนรวมเป็นหลักให้ยึดมีคุณธรรมเป็นหลักตัดสินความถูกต้องในทุกสังคมจำเป็นต้องมีข้อกฎหมาย ข้อบังคับ สังคมของทางโลกมีกฎหมายในสังคมของพระสงฆ์มีพระธรรมวินัย ถ้าพระสงฆ์รักษากฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีของตนอย่างเคร่งครัดจะเกิดความสงบสุข แต่ในชีวิตจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้น พระสงฆ์ในสังคมไม่สามารถห้ามความรู้สึกความอยากฝ่ายต่ำในใจตนได้ขาดจิตสำนึกในอันที่จะรักษาคุณธรรมความดี ในใจตน พระธรรมวินัย และกฎหมายจึงมีพระสงฆ์หลายรูปประพฤติผิดทั้งกฎหมายและพระธรรมวินัย ถ้าปล่อยให้เรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นที่สุดแล้วก็จะถึงกาลวิบัติ ฉิบหาย ดังนั้น จำต้องมีเจ้าหน้าที่ที่จะควบคุมบังคับให้ปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย และกฎหมาย

พระวินยาธิการ โดยอาศัยอำนาจตามความในข้อ 14 (1) แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2535) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ จึงได้อธิบายไว้ว่า วินัย, วินัย (น.) คือ ระเบียบสำหรับความประพฤติให้เป็นระเบียบแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนพระวินัยธร คือ พระผู้ที่ทรงพระวินัย ได้แก่ พระที่มีความรู้ ความชำนาญในการทรงจำพระวินัยอธิการ หมายถึง ผู้อำนวยการ, ผู้ที่เป็นผู้ปกครอง, เจ้าวัด หรือผู้ที่เป็นใหญ่ดังนั้นเมื่อรวมกันแล้วพระวินยาธิการ จึงหมายถึงพระที่ทรงไว้ซึ่งพระวินัย หรือพระภิกษุ ที่คอยกำกับดูแลให้ผู้ประพฤติตามมีความเป็นระเบียบมากขึ้น (ถวัลย์ ทองมี, 2539: 7) การควบคุมบังคับบัญชาของเจ้าคณะปกครอง และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา และชี้แจง แนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

จึงแต่งตั้งพระภิกษุขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า “พระวินยาธิการ” เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่เจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ (พระธรรมสุธี, 2554: 43) การทำงานของพระวินยาธิการขณะนี้ถือว่าลำบาก เพราะเป็นตำแหน่งที่ยังไม่มีกฎหมายรองรับ จะดำเนินการอะไรกับพระที่ทำผิดพระธรรมวินัยไม่มีอำนาจในการลงโทษ เมื่อพบพระที่ทำความผิดก็ต้องพาไปให้เจ้าคณะผู้ปกครองใน ท้องที่นั้น ๆ วินิจฉัยลงโทษ รวมทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย (พระรัตนเมธี, 2554: 21)

พระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ มีเขตการปกครองครอบคลุม 16 อำเภอ ประกอบไปด้วย อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวแดง อำเภอภูเขียว อำเภอบ้านแท่น อำเภอซับใหญ่ อำเภอภักดีชุมพล อำเภอกอนสวรรค์ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอจัตุรัส อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอเนินสง่า อำเภอกอนสาร และอำเภอแก้งคร้อ มีพระวินยาธิการประจำจังหวัดชัยภูมิ ทั้งสิ้น 301 รูป (พระธรรมสุธี, 2554: 3) พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดหรือเจ้าคณะผู้ปกครองให้เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนการปกครองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะปกครองเพื่อความเรียบร้อยถูกต้องและดีงามตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตนตั้งนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าพระวินยาธิการของจังหวัดชัยภูมิ ควรจะมีการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ ให้มีความรู้ให้มากขึ้น เพื่อให้ทราบถึงหน้าที่ของตน และเข้าใจปัญหาและอุปสรรค สาเหตุและปัจจัยอื่น โดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นกลวิธีหรืออุบายคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและการพัฒนาการปฏิบัติงานในรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการงานบำรุงพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีความมั่นคงถาวรสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ
2. การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ
3. นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ ในครั้งนี้ใช้กระบวนการศึกษาหรือระเบียบวิธีวิจัย คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

3.1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เห็นแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

3.2 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทราบถึงการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ คือพระวินยาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 รูป เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ

3.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสังเกตการณ์ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น การร่วมสังเกตการณ์

3.4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 20 รูป ซึ่งเป็นพระวินยาธิการระดับเจ้าคณะตำบล 10 รูป ระดับเจ้าอาวาส 10 รูป จากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการ หลักพระวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายเกี่ยวกับพระวินยาธิการ โดยผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบ ดังนี้

1. การกำหนดรูปแบบคำถามการวิจัยจากข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นแก่การจัดการสนทนากลุ่ม

2. การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้รูปแบบของตัวแทนจากอำเภอต่าง ๆ เป็นตัวแทน เพื่อให้เห็นถึงความหลากหลายและประเด็นอื่น ๆ ที่เพิ่มเติมจาก การสัมภาษณ์เชิงลึก

3. การกำหนดรูปแบบในการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกลุ่มทั้งหมด 10 รูป โดยทั้งหมดมีสิทธิจะตั้งกระทู้ต่อประเด็นคำถามเพิ่มเติม ซึ่งหากผู้วิจัยมีคำถามสงสัยหรือไม่เข้าใจเรื่องหนึ่งเรื่อง ก็จะสอบถามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อความชัดเจนต่อไป

4. การตรวจสอบข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ ว่ามีความสมบูรณ์เพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ และเป็นไปตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลโดยลักษณะยืนยัน ลักษณะปฏิเสธ ลักษณะยอมรับและปฏิเสธ และลักษณะหาข้อสรุปร่วมของข้อมูลหรือไม่

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้ คือ

4.1 สภาพทั่วไปของการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ
พระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ ยังไม่ทราบกฎหมายมหาเถรสมาคม ระเบียบ ข้อบังคับ อย่างชัดเจน

แต่เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงตรง จึงจำเป็นที่จะให้ความสำคัญกับพระวินยการเป็นอย่างยิ่ง การได้มาซึ่งพระวินยการ จะต้องมีความสัมพันธ์กับ และมีความพร้อมในการเสียสละเพื่อพระพุทธศาสนา พระวินยการบางท่านยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ จึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ คือการอบรมหาความรู้หน้าที่ของพระวินยการ ได้อย่างละเอียด การให้ความรู้ ควบคุมในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อความเจริญในพระพุทธศาสนาสืบทอดยาวนานยิ่ง ๆ ขึ้นไป นี่คือนิสภาพทั่วไปที่เกิดขึ้นของพระวินยการจังหวัดชัยภูมิ ในพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม กฎหมายต่าง ๆ โดยต้องมีการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ เพราะคนที่คิดทำร้ายพระพุทธศาสนาก็มีมาก พระสงฆ์ที่ทำความผิด ผิดวินัยก็เพิ่มขึ้นทุกวัน เฉพาะฉะนั้นจึงเป็นอย่างยิ่ง จะต้องต้องมีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะทางเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย เพื่อประยุกต์ใช้ในการทำงานได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่อาศัยการมีส่วนร่วมทั้งชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และมีการประชุมและประเมินผลการทำงานกันเป็นประจำ ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และเจ้าอาวาส เพื่อประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยการ เมื่อพระวินยการจะเข้าตรวจตราพื้นที่ที่ได้รับการร้องเรียนเข้ามา จะประสานงานกับสำนักงานพระพุทธศาสนา เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ ด้วยการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่หรือแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งเป็นวิธีที่สะดวกและรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารในยุคปัจจุบัน และจะประสานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ เพื่อเป็นการลงจุดเกิดเหตุให้ทันเหตุการณ์ กระชับ ฉับไว และเกิดประสิทธิภาพ

4.2 การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยการจังหวัดชัยภูมิ

สิ่งที่พระวินยการ จังหวัดชัยภูมิพัฒนามาก็คือ ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การส่งเสริมกระบวนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยการจังหวัดชัยภูมิ 2) การมีส่วนร่วมระหว่างพระวินยการกับชุมชน ภาครัฐ และเอกชน ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น 3) จัดโครงการฝึกอบรมพระวินยการจังหวัดชัยภูมิอย่างต่อเนื่อง โดย เชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้ 4) ควรมีการประเมินผลและจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน มีข้อเสนอแนะเพื่อจะนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป ดังนั้นจำเป็นจะต้องเป็นพระที่มีความรู้อย่างน้อยระดับปริญญาตรี ปริญญาโท หรือสูงกว่า เพราะความรู้จะเป็นตัวเปิดโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถที่ต่างกันประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามแผนด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าหรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง ซึ่งเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยเป้าหมายสุดยอดของการพัฒนาอยู่ที่คนและคุณภาพชีวิตของคน ซึ่งลักษณะโดยรวมของการพัฒนาจะมีหลักวิธีการ และกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความรู้ให้ดีขึ้น คือการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมมีจิตสำนึกมีเหตุผลมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ถือเป็นบทบาทหน้าที่ ซึ่งพระวินยการในปัจจุบันต้องเป็นผู้มีความรู้

ความสามารถในการเลือกใช้รูปแบบและเทคนิคที่เหมาะสมในการเผยแพร่ รวมถึงมีความรู้ทางด้านการสื่อสารเพื่อสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ที่มีจริยวัตรงดงามควรแก่การ เคารพบูชา อีกด้วย

4.3 นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ

การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้มาเป็นพระวินยาธิการที่มีคุณสมบัติและจรรยาบรรณของพระวินยาธิการ ต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ คล่องตัว เพื่อให้งานการตรวจตราดูแลพระสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเป็นบุคคลที่มีใจรักและห่วงหาพันต่อพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าจะมีคุณสมบัติครบถ้วน แต่ขาดใจรัก ขาดความเสียสละเพื่อพระพุทธศาสนาก็จะทำงานอย่างยากลำบาก พระวินยาธิการเป็นงานที่ต้องเสียสละ และไม่มีค่าตอบแทนในการทำงาน การศึกษาหาความรู้ โดยเฉพาะการเรียนเกี่ยวกับพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน ให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง การให้ความรู้ความเข้าใจบทบาท และหน้าที่การปฏิบัติงานของพระวินยาธิการนั้น จึงมีความสำคัญและจำเป็นเช่นเดียวกัน เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน และขั้นตอนการปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน กฎหมายเกี่ยวกับพระที่กระทำผิด ซึ่งเป็นความรู้เบื้องต้นที่สามารถนำมาใช้ได้ในกระบวนการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการ การฝึกอบรม เพื่อเป็นการปรับปรุงและ การฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้มีความรู้ และความชำนาญ เพื่อทักษะในการปฏิบัติหน้าที่เมื่อเกิดความรู้ความเข้าใจในงานแล้ว ต้องมีการฝึกฝนทบทวน เพื่อให้เกิดทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ การทำงานควรมีความชำนาญด้านเทคนิคในเรื่องการสังเกตพฤติกรรม จิตวิทยาการสอบสวน มีคณะทำงานหรือทำงานกันเป็นทีม ทักษะในการทำงานเชิงกลยุทธ์ มองเห็นอนาคตที่ต้องวางแผนเป้าหมายที่สามารถดำเนินการได้ มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน โดยใช้หลักธรรมาภิบาลร่วมกับหลักการมีส่วนร่วม นำมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่มีหลักตายตัว เพื่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจขับเคลื่อนองค์กรไปด้วยกัน ควรมีการเปิดตัวออกสู่สังคม มีทิศทางการปฏิบัติหน้าที่ที่สอดคล้องกับนโยบายก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะในการสื่อสาร ก็สำคัญเช่นเดียวกัน พระวินยาธิการถึงแม้ว่าจะไม่มีอำนาจในการวินิจฉัยลงโทษโดยตรง แต่การตรวจตรา ให้คำแนะนำ ปฏิบัติการสืบสวน หรือสอบสวน พระผู้ประพฤตินี้ไม่เหมาะสมแก่สมณวินัยปฏิบัติผิด กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งมหาเถรสมาคม หรือคำสั่งคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ก็ยังเป็นหน้าที่ของพระวินยาธิการที่ต้องปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ การอบรมจึงมีความสำคัญดังพุทธพจน์ที่ว่า ทนโต เสฏฐมโนสุเสสฺส แปลความว่า บุคคลที่ฝึกอบรมแล้ว เป็นผู้ประเสริฐในหมู่มนุษย์ มนุษย์ จึงมีการพัฒนาไม่มีที่สิ้นสุด สามารถฝึกอบรมพัฒนาตนเองจนมีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในปัจจุบันเป็นงานที่มี

คุณค่า เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาในเรื่องการดำรงรักษาพระวินัย และการสร้างอาจารย์ที่ดงาม น่าเลื่อมใสของพระภิกษุของพระพุทธศาสนา การทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยการทำงานร่วมกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพราะงานตรวจตรา สอดส่องพฤติกรรมพระที่ประพฤติผิด ไม่สามารถที่จะทำคนเดียวได้ จึงต้องอาศัยหลายฝ่ายที่จะดูแลช่วยกัน เพื่อการดำรงซึ่งพระพุทธศาสนา ทำงานร่วมกันเป็นทีม ทำความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งนั่นก็คือความปรองดอง สร้างเครือข่ายพระวินยาศักยภาพในจังหวัด อำเภอบัวลาย และเครือข่ายหน่วยงานที่จะต้องประสานงานด้วย เพื่อให้เป็นเครือข่ายที่ช่วยเป็นหูเป็นตาสอดส่องตามเขตเทศบาล ตลาด สถานที่ราชการ สถานีขนส่ง ในทุก ๆ สถานที่ที่มีพระภิกษุที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความไม่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ไม่ใช่แต่เพียงการเข้าจับกุมเท่านั้น แต่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันดูแลรักษาพระพุทธศาสนาด้วยกัน โดยพระภิกษุที่รักษาพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด จะไม่ประพฤติปฏิบัติตนอันไม่เหมาะสม ส่วนพระบวชปลอมเข้ามาที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมเสียเหล่านั้นที่หลายฝ่ายต้องช่วยกันดูแล เพื่อไม่ให้พระภิกษุเหล่านั้นมาทำลายพระพุทธศาสนาให้ได้ ควรจะมีการประชุมและประเมินผลการทำงานกันเป็นประจำ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และเจ้าอาวาส เป็นวิธีการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศักยภาพ อีกทั้งยังช่วยกันแก้ปัญหาได้ เมื่อนำปัญหามาประชุมปรึกษาหารือ จัดประชุมเพื่อแก้ปัญหาในแต่ละเขตในพื้นที่ การประชุมหารือกันบ่อย ๆ เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 สภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศักยภาพจังหวัดชัยภูมิ สภาพทั่วไปของการการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาศักยภาพ มีกระบวนการเริ่มต้นตั้งแต่การจัดทำแผนการคัดเลือก และแต่งตั้งพระวินยาศักยภาพ จัดทำแผนการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับอาจารย์ไม่สมควรแก่สมณวิสัยของพระภิกษุสามเณร จัดทำแผนการตรวจตราประสานงานกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ รวมถึงฝ่ายปกครอง ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบความสำคัญของพระวินยาศักยภาพและข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของพระภิกษุสามเณรที่ไม่เหมาะสมโดยจัดทำเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง เครือข่ายสังคมออนไลน์ และประเมินผลการดำเนินงาน โดยการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นกลุ่มพุทธศาสนิกชน และการประสานงานร่วมกับคณะผู้ปกครองสงฆ์ เพื่อรับทราบข้อมูล พร้อมข้อเสนอแนะ โดยจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ สอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุ (2543: 7) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพุทธบริษัท 2 ประการ คือ คันถุระ วิปัสสนาธุระ “คันถุระ” หมายถึง พระภิกษุจะต้องศึกษาหลักพระธรรมวินัยตามพระคัมภีร์พระไตรปิฎก “วิปัสสนาธุระ” เป็นการฝึกฝนอบรมจิตให้เป็นสมาธิ ให้มีพลังเพื่อนำไปใช้ในการชม หรือกำจัดกิเลสคือความเศร้าหมองแห่งจิต และให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง

จากการทำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ส่วนตนทั้ง 2 ประการนั้นก็เพื่อนำไปสั่งสอน ถ่ายทอด และเผยแผ่พระธรรม แก่พุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไปการสั่งสอนและเผยแผ่พระธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของพระภิกษุในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้พุทธศาสนิกชน และบุคคลทั่วไป ได้เข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเองและสังคมได้อย่างปกติสุข เป็นการทำประโยชน์แก่สังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย อย่างถูกต้อง สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณเพศ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพการงานประเภทใด สรุปได้ว่า หน้าที่หรืออาชีพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าถึงธรรม การที่จะรู้จักโลกหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงดีว่าอะไรเป็นอะไร จำต้องทำหน้าที่โดยตรงของตนโดยไม่มีมลทินต่างพร้อย ย่อมเป็นการเพียงพอที่จะทำให้รู้จักว่าอะไรเป็นอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็จักรู้จักชีวิตจิตใจตนเองว่าหมายความว่าอย่างไร เป็นสิ่งที่ควรยึดถือหลงใหลเพียงไร เป็นต้น ถ้าหากว่าไม่ได้ทำอะไรจริง ๆ จัง ๆ ให้ดีที่สุดให้ถูกต้องตามอุดมคติของอาชีพหรือของหน้าที่นั้น ๆ แล้ว มันยังน้อยเกินไปสำหรับที่จะรู้จัก ตัวเอง รู้จักโลก รู้จักกิเลส รู้จักทุกข์ และรู้จักความดับทุกข์เป็นต้น

5.2 พัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ การมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐ และเอกชน เพื่อสร้างความความเข้มแข็งกับชุมชนและพระพุทธศาสนา โดยมีส่วนร่วมดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ร่วมตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และการปฏิบัติงาน เห็นถึงความสำคัญหน้าที่ของพระวินยาธิการ และช่วยทำนุบำรุง ปกป้องพระพุทธศาสนาด้วย สอดคล้องกับพระมหาสังเขียร ปญฺญโร (2550: 42) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลัก พุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาพระครูสุภาจารย์วัฒน์” จากผลการวิจัย พบว่า ด้านการปรับตัวและการปรับบทบาท หากพระสงฆ์ยังสามารถปรับและนำหลักธรรมะวิธีการสอนที่ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน พระสงฆ์จะได้รับความเคารพนับถือและความศรัทธา และสิ่งที่สำคัญนั้นก็คือ มีความเสียสละ ยึดมั่นในหน้าที่ และประพฤติตามหลักพระธรรมวินัย นับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของการรักษาพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากประชาชน การนำหลักธรรมความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาพัฒนาร่วมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ไม่เป็นเพียงเกิดผลต่อชุมชนด้านศีลธรรมเท่านั้น ยังทำให้เกิดการรวมกลุ่มและรู้สึกในความสัมพันธ์กันที่จะดำเนินกิจกรรมต่อกัน ทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเอง โดยพระสงฆ์ได้ปรับบทบาทในการเข้าถึง เข้าไปรับรู้ปัญหาของชุมชน เช่น ปัญหาความยากจน โดยได้หยิบยกเอาปัญหาเหล่านี้มาเป็นสื่อกระตุ้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ชุมชนโดยอาศัยหลักพระศาสนาจากการเรียนรู้ชุมชนมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชุมชนได้อย่าง ลงตัวโดยการปลูกฝังหลัก

5.3 นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ

การจัดโครงการฝึกอบรมพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิเป็นประจำเนือง ๆ จะต้องวางแผนร่วมกับพระสังฆาธิการในระดับจังหวัด ในการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้แก่พระในสังกัด โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเพื่อมาให้ความรู้ รวมถึงวิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งต้องเป็นกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะการพัฒนาศักยภาพ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการวางแผนที่มีประสิทธิภาพ ฝึกอบรมเป็นประจำทั้งในระดับจังหวัด และระดับอำเภอ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับกฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้องกับพระวินยาธิการโดยตรง สอดคล้องกับ พระอาจารย์สังวรสุตกิจ (อนันต์ ญาณสวโร) (2556: 18) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์การพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาต้นเพื่อการพัฒนาองค์การต้องมีการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ให้เข้าใจไปในทางเดียวกันของเจตนารมณ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) และการทำงานเป็นทีม มีการคิดร่วมกัน พัฒนาร่วมกันในงานด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา การเกิดเอกภาพในการปกครองจะก่อให้เกิดความมั่นคง เข้มแข็ง ผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์ขององค์กรด้วยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์การ ผ่านกระบวนการคิดและจูงใจร่วมกัน (Motivation) ด้วยการสร้างทีมงาน (Teamwork) ตามระบบการที่เกิดจากการอยู่ร่วมกัน การประสานงาน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในองค์การ โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบองค์กรอย่างมีแบบแผน เพื่อให้้องค์กรสามารถแก้ไขปัญหาและมีการพัฒนาการอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเกิดแนวทางการปฏิบัติงานขององค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานขององค์กร

6. ข้อเสนอแนะ

ผลในการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอในประเด็นหลักแก่พระวินยาธิการและคณะสงฆ์ผู้ปกครอง เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรจะมีการกำหนดแนวทางให้มีทั้ง แผนงาน รูปแบบ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการทั้งในระยะยาวและระยะสั้น
2. ผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับสูงควรที่จะให้ความสำคัญแก่พระวินยาธิการ และให้การสนับสนุนการทำงานของพระวินยาธิการเพื่อจะได้พัฒนาให้พระวินยาธิการมีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

3. หน่วยงานของทางภาครัฐและคณะสงฆ์จะต้องมีการประสานงานและจะต้องร่วมกันในการป้องกันการละเมิดหรือการกระทำผิดพระธรรมวินัย และกฎหมายบ้านเมือง และตลอดถึงการที่มีการบิดเบือนหลักพระธรรมวินัยที่ถูกต้องของผู้ไม่ประสงค์ต่อพระพุทธศาสนา

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. คณะสงฆ์จะควรให้ความสำคัญในของรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการอย่างเป็นรูปธรรม และควรจะต้องจัดอบรมหลักสูตรเฉพาะ เพื่ออบรมถวายให้ความรู้ให้แก่พระวินยาธิการที่มีเนื้อหาในด้านความรู้ตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายบ้านเมือง เพื่อจะได้สามารถที่จะแนะนำให้พระภิกษุที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดได้รับทราบถึงบทลงโทษ

2. ควรจะให้มีการประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชนได้รับทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของพระภิกษุสามเณรที่กระทำตนไม่เหมาะสมโดยจะต้องจัดทำเป็นสื่อ เช่น แผ่นพับ วิทยุกระจายเสียง เครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น เพื่อเป็นการช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ และประชาชนจะได้ดูแลพระพุทธศาสนา

3. พระวินยาธิการต้องมีความประพฤติตนที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่าง และมีอาการทางกาย นามสัทธา เลื่อมใส ควรต่อการรักษาพระธรรมวินัย และเป็นที่พึ่งของพระพุทธศาสนา

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1. ควรศึกษาวิจัยถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนกับพระวินยาธิการต่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

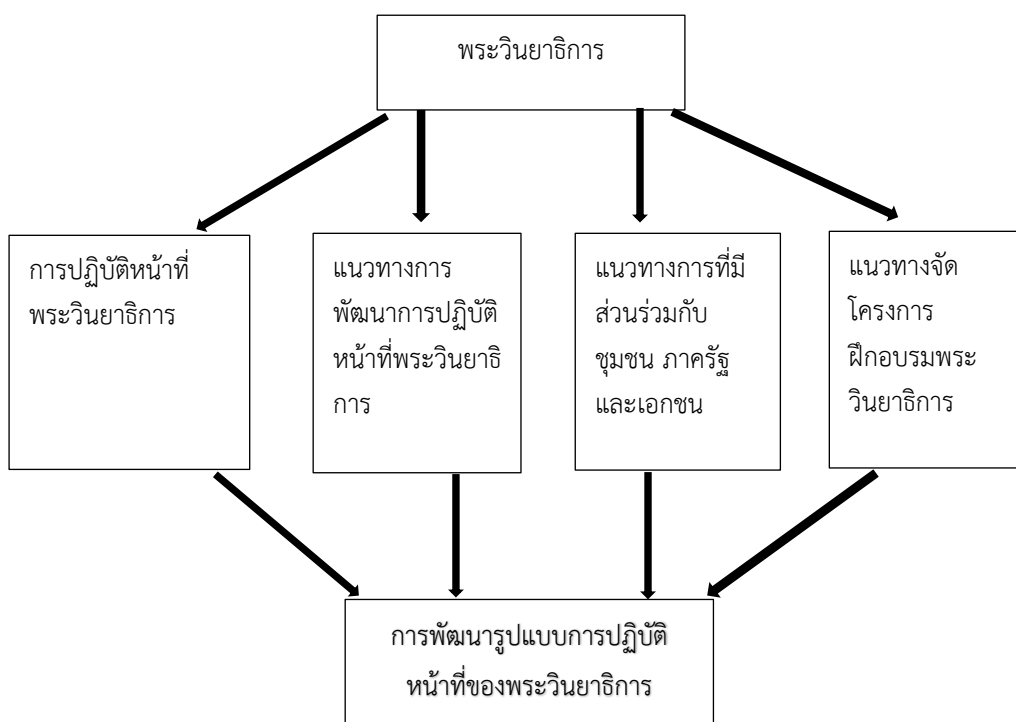
2. ศึกษาวิจัยการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการตามความคิดเห็นของประชาชน

3. ควรศึกษากระบวนการจัดสรรหา และวิธีการคัดเลือกบุคลากรที่จะเข้ามาเป็นพระวินยาธิการ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- ถวัลย์ ทองมี. (2539). **คู่มือพระวินยาธิการ**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์. พุทธศาสนิกชน.(2543). **คู่มือมนุษย์ (ฉบับสมบูรณ์)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา. พระธรรมสุธี. (2554). เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร. **คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระอาจารย์สังวรสุตกิจ (อนันต์ ญาณสวโร). (2556). การพัฒนาองค์การพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระรัตนเมธี. (2554). **คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระมหาสังเวียร ปญฺญารโ. (2550). บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมา
ประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกรณีศึกษา: พระครูสุภาจารย์วัฒน์.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2
Educational Institution Administration to Reduce Learning Loss in
Schools under the Nakhon Pathom Primary Educational Service
Area Office, Area 2

ณัฐกานต์ พละมาตย์, พัชรภา ตันติชูเวช
Nattakarn Phalamart, Patcharapa Tantichuwet
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University
Corresponding Author, E-mail: natta.enex@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 และ 2) ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 312 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความตรงเท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า ด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากันกับด้านครูผู้สอนและ รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการสนับสนุนของผู้ปกครอง ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านทรัพยากรทางการศึกษา
2. ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารงานงบประมาณ

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ภาวะการเรียนรู้ถดถอย, การเรียนรู้

ได้รับบทความ: 27 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 28 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 1 ตุลาคม 2567

Received: August 27, 2024; Revised: September 28, 2024; Accepted: October 1, 2024

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the learning loss of students in schools under the Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 2, and 2) to examine the opinions of school administrators and teachers on school management to reduce learning loss in schools under the Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 2. The population and sample used in the study included 312 school administrators and teachers. The research instrument was a questionnaire created by the researcher, with a validity index of 1.00 and a reliability coefficient of 0.98. The statistics used for data analysis included percentage, mean, and standard deviation.

The research result found that:

1. The overall learning loss of students in schools under the Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 2 was at a high level. When considering individual aspects, the top three factors were: school management, which had the highest average score, followed by teaching staff and the school environment. The aspect with the lowest average score was educational resources.

2. The opinions of school administrators and teachers on school management to reduce learning loss in schools under the Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 2 were overall at a high level. When considering individual aspects, general administration had the highest average score, followed by academic administration and personnel management. The aspect with the lowest average score was budget management.

Keywords: Educational Institution Administration, Learning Loss, Learning

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ และเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ เพื่อเตรียมคนให้พร้อมกับการเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบการศึกษาที่ดีจึงจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายและวางแผนการพัฒนาศักยภาพของคนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานเมื่อสำเร็จการศึกษา ทั้งด้านความรู้ ความสามารถและ

สมรรถนะที่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกไร้พรมแดน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 4)

ความเปลี่ยนแปลงในโลกไร้พรมแดน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วฉับพลัน และเปราะบาง ตัวอย่างความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเห็นได้จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ทำให้ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดในครั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการออกประกาศให้สถานศึกษาในสังกัดและในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษ ให้สถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนด้วยการไม่ต้องเข้าชั้นเรียน โดยปรับการเรียนการสอนเป็นทางออนไลน์ (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2564: 1) ดังนั้นส่งผลให้ผู้เรียนไม่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามที่ควรจะได้รับในระบบสถานศึกษา สถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นแบบการเรียนทางไกล และแบบออนไลน์ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนเองก็ต้องปรับตัวกับการใช้เทคโนโลยีมากขึ้นกว่าปกติ การที่ไม่สามารถพบเจอเด็กนักเรียนตัวจริงได้ นักเรียนเองก็ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน ทำให้นักเรียนบางส่วนเสียโอกาสในการเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ สังคมและอารมณ์ ขาดทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ อีกทั้งยังสูญเสียความสามารถพื้นฐานเดิมที่เคยมีก่อนการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จนนำมาสู่การเกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอย (Learning loss)

สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2565) ได้ระบุว่าภาวะการเรียนรู้ถดถอยเป็นภาวะของการเสียโอกาสในการเรียนรู้ที่มีผลทำให้ทักษะต่าง ๆ ที่เด็กควรจะได้รับ การพัฒนาตามช่วงวัยสูญเสีย ส่งผลต่อพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสาร ทักษะด้านความสัมพันธ์ ขาดระเบียบวินัยความรับผิดชอบ และเป็นภาวะที่สะท้อนถึงการเสื่อมถอยของความรู้ของผู้เรียนที่ถูกกลืนเมื่อเวลาผ่านไป อาจเกิดได้จากการหยุดยาวของโรงเรียนที่ปิดการศึกษาในภาคฤดูร้อนที่ยาวนานเกิน 2 เดือน ซึ่งในกรณีนี้โรงเรียนหรือสถานศึกษาอาจใช้กลยุทธ์เพื่อลดการสูญเสียความรู้หรือทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น การเปิดเรียนภาคฤดูร้อน การเปิดเรียนเตรียมความพร้อมก่อนเปิดภาคการศึกษา ซึ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 เป็นสถานการณ์ที่ทำให้สถานศึกษาปิดยาวนานกว่าการปิดภาคเรียนปกติ ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาจนถึงปีการศึกษา 2564 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ออกเสนอแนวทางเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 5 รูปแบบ ตามบริบทและความเหมาะสมของโรงเรียน คือ ออนแอร์, ออนไลน์, ออนดีมานด์, ออนแฮนด์ และออนไซด์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) โรงเรียนเริ่มปรับรูปแบบการสอนตามมาตรการที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด แต่ก็ยังพบว่าการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ไม่มีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในเรื่องของอุปกรณ์ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ภาพความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาชัดเจนมากขึ้น เมื่อมีนักเรียนที่ไม่สามารถ

เข้าถึงอุปกรณ์เทคโนโลยี หรือนักเรียนบางส่วนที่ใช้โอกาสที่ไม่ได้ไปเรียนที่โรงเรียนช่วยผู้ปกครองในการทำงานเพื่อหารายได้จากผลกระทบที่เกิดขึ้นทางด้านเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งนักเรียนที่มีอุปกรณ์เทคโนโลยีแต่มีสภาพแวดล้อมที่บ้านที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนออนไลน์ ทำให้ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา นับว่าเป็นช่วง หยุตชะงักทางด้านการศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบกับผู้เรียนในทุกช่วงวัย (ภูมิพัฒน์ ศรีวรชิตพัฒน์, 2565: 71-86)

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าว ภาวะการเรียนรู้ถดถอยที่พบไม่ใช่เพียงด้านการเรียนรู้ในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่อาจมีปัญหาของผู้เรียนในด้านอื่น ๆ ทั้งอารมณ์และสังคม ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 และศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 120 โรงเรียน แบ่งออกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 120 คน และครู จำนวน 1,513 คน รวมทั้งสิ้น 1,633 คน ผู้วิจัยสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 607-610) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 312 คน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 83.65

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หาคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าความ

ตรงตามเนื้อหา (content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิได้ค่าความตรงเท่ากับ 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.98

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติโดยใช้การแจกแจงหาค่าความถี่ (Frequency) เป็นรายข้อ ใช้วิเคราะห์หาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2

ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะการเรียนรู้ถดถอยของผู้เรียน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1 ด้านการบริหารจัดการ	4.56	0.62	มากที่สุด
2 ด้านครูผู้สอน	4.56	0.60	มากที่สุด
3 ด้านผู้เรียน	4.15	0.72	มาก
4 ด้านการสนับสนุนของผู้ปกครอง	4.18	0.76	มาก
5 ด้านทรัพยากรทางการศึกษา	4.12	0.82	มาก
6 ด้านสิ่งแวดล้อม	4.34	0.69	มาก
7 ด้านสุขภาพและอารมณ์	4.13	0.76	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.29	0.71	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารจัดการ และด้านครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมและ ด้านการสนับสนุนของผู้ปกครอง ตามลำดับ และด้านทรัพยากรทางการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

4.2 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2

การบริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1 การบริหารงานวิชาการ	4.48	0.60	มาก
2 การบริหารงานบุคคล	4.46	0.63	มาก
3 การบริหารงานงบประมาณ	4.44	0.66	มาก
4 การบริหารงานทั่วไป	4.49	0.60	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.46	0.63	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ และด้านการบริหารงานงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการบริหารสถานศึกษาในภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 เพื่อศึกษาภาวะการเรียนรู้ถดถอยของผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านทรัพยากรทางการศึกษา โดยระดับความคิดเห็นในเรื่องสื่อเทคโนโลยีอุปกรณ์การเรียนที่เพียงพอมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเล็งเห็นว่าโรงเรียนยังมีสื่อเทคโนโลยีอุปกรณ์การเรียนที่ไม่เพียงพอ

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันสื่อการเรียนการสอนมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้เข้ามาเปลี่ยนรูปแบบการสอนให้มีความแตกต่างไปจากเดิม อีกทั้งยังมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบสื่อมัลติมีเดียมากขึ้น ส่งผลให้ครูผู้สอนหรือสถานศึกษาต้องทำการปรับตัวกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป

อย่างไรก็ตาม ในการปรับตัวโดยการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นยังจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการฝึกอบรมแก่ครูผู้สอนเพื่อให้มีแนวทางการใช้เทคโนโลยีในการสอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งการจัดสรรงบประมาณนั้นต้องมีการวางแผนล่วงหน้าในระยะยาว ไม่สามารถจัดสรรได้ในทันที ส่งผลให้สื่อเทคโนโลยีและอุปกรณ์การเรียนที่มีอยู่ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ พิไลวรรณ มาแป (2560:76-78) ที่ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการศึกษาของครูในโรงเรียน อำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2 ซึ่งพบว่า ปัญหาที่พบในการใช้สื่อเทคโนโลยี และอุปกรณ์การเรียน วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้การตอบสนองการรับรู้ในการเรียนการสอนไม่เท่ากัน ความสนใจในการเรียนของนักเรียนน้อยลงทำให้มีผลต่อการเรียนการสอน และสอดคล้องกับการศึกษาของ จิตรา อุนจะนำ และคณะ (2564:72-73) ที่ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ พบว่า ปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่พบ คือ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอกับการใช้งาน สถานที่ให้บริการในการใช้คอมพิวเตอร์ไม่เอื้อต่อการใช้งาน ขาดความรู้ ทักษะในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ มีความรู้ด้านเทคโนโลยีไม่เพียงพอ โปรแกรมสำเร็จรูป/โปรแกรมประยุกต์ไม่พอเพียงในการใช้งาน ไม่มีความรู้ในงานวิจัยเพียงพอที่สามารถในการทำวิจัยได้ ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาควรมีการเชื่อมต่อและสามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ

5.2 การบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการบริหารงานงบประมาณ โดยระดับความคิดเห็นในประเด็นการบริหารจัดการ เรื่องการให้คำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำการปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีแก่เจ้าหน้าที่ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปฏิบัติงานในด้านบัญชีและการเงินเป็นการดำเนินงานตามแผนงบประมาณที่ถูกจัดทำขึ้นตามที่กฎหมายกำหนด และเป็นแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายอยู่แล้ว ดังนั้นในการดำเนินงานด้านบัญชีและการเงินจึงไม่จำเป็นต้องได้รับคำปรึกษาช่วยเหลือหรือแนะนำมากนักเนื่องจากเจ้าหน้าที่มีการดำเนินงานตามแผนงานอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพร สิทธิวงศ์ (2562: 660) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานด้านงบประมาณของโรงเรียน

ในกลุ่มโรงเรียนบูรพาศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า ผู้บริหารหรือผู้รักษาราชการแทน รวมถึงครูผู้ปฏิบัติหน้าที่กลุ่มงานด้านงบประมาณและครูผู้ปฏิบัติงานสอนมีความรู้ ความเข้าใจและให้ความสำคัญในการบริหารงานด้านงบประมาณเป็นอย่างดี เนื่องจากงบประมาณเป็นปัจจัยในการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยการใช้จ่ายงบประมาณผู้บริหารและคณะครูต้องยึดถือตามกฎระเบียบของกระทรวงการคลังและคู่มือ แนวปฏิบัติต่าง ๆ มีการจัดทำรายละเอียดของแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับวงเงินที่ได้รับจัดสรร มีการจัดซื้อจัดจ้างตามแผนปฏิบัติการประจำปี มีการเบิกจ่ายงบประมาณและมีการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องเป็นปัจจุบัน ตลอดจนมีการกำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอยู่เสมอ จึงทำให้ไม่จำเป็นต้องมีการแนะนำหรือช่วยเหลือจากฝ่ายอื่น ๆ เพื่อลดการทำงานซ้ำซ้อนของเพื่อนร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชา และสอดคล้องกับ วราพร แท้มเรืองอิฐ (2565: 136) ที่ได้ศึกษาเรื่องการตัดสินใจของผู้บริหารกับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 พบว่า ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบด้านงบประมาณของสถานศึกษา เล็งเห็นถึงความสำคัญของการบริหารงบประมาณ มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการบริหารงบประมาณเป็นอย่างดี ยึดตามกฎระเบียบของกระทรวงการคลังและคู่มือการใช้จ่ายแนวทางการดำเนินงานตามโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษามุ่งเน้นถึงการบริหารจัดการที่มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ คำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้มีการดำเนินงานที่มีมาตรฐาน ดังนั้นการให้คำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำการปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชีแก่เจ้าหน้าที่จึงไม่จำเป็นนัก เนื่องจากสถานศึกษามีแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานทั่วไปมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานทั่วไปมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการจัดการโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาด้านวิชาการ การปรับปรุงระบบการบริหารงานทั่วไปให้มีประสิทธิภาพจะช่วยสนับสนุนให้ครูและนักเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดีในการเรียนรู้ และลดปัญหาการเรียนรู้ถดถอยได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนในด้านครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนควรจัดให้มีการอบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมครูในการใช้เทคโนโลยีหรือวิธีการสอนที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มทักษะในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียน

3. จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนในด้านการสนับสนุนของผู้ปกครองมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนควรสร้างช่องทางในการสื่อสารและความร่วมมือกับผู้ปกครองมากขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลานนอกห้องเรียน การที่ผู้ปกครองมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและลดภาวะการเรียนรู้ถดถอย

6.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนในด้านต่าง ๆ จึงควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยในโรงเรียนประถมศึกษา

2. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานทั่วไปมากที่สุด จึงควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอย

3. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยโดยรวมอยู่ในระดับมากควรมีการศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อลดปัญหาการเรียนรู้ถดถอย

4. จากผลการวิจัยพบว่าภาวะการเรียนรู้ถดถอยของนักเรียนในด้านการบริหารจัดการและด้านครูผู้สอนอยู่ในระดับมากที่สุด จึงควรมีการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างการบริหารงานทั่วไปและการพัฒนาครูในการลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยในโรงเรียนประถมศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การบริหารสถานศึกษาเพื่อลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 จากการศึกษาข้างต้น การบริหารจัดการสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเป็นปัจจัยหลักที่สามารถส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการศึกษาของนักเรียน ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ผลการวิจัยชี้ชัดว่าการบริหารที่มีประสิทธิภาพมีเพียงส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่น หากแต่ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเอื้อให้สามารถระบุปัญหาหรือภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างทันทั่วทั้งที่ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน

ในขณะเดียวกัน บทบาทของครูผู้สอนก็ได้รับการยืนยันว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อภาวะการเรียนรู้ถดถอย ครูมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการออกแบบและดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อศักยภาพและความต้องการของผู้เรียน การสอนที่มีคุณภาพสูงสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการแสวงหาความรู้

และลดโอกาสที่จะเกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอย ในทางกลับกัน หากครูขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้หรือไม่สามารถจัดการกับความหลากหลายทางการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม อาจนำไปสู่การลดทอนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเพิ่มขึ้นของภาวะการเรียนรู้ถดถอยได้

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญอย่างยิ่งของการบริหารงานทั่วไปที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างรากฐานอันมั่นคงสำหรับการดำเนินการด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานวิชาการ ซึ่งแม้จะเป็นแกนหลักของกระบวนการเรียนรู้ แต่ก็ต้องพึ่งพาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่จัดเตรียมโดยการบริหารงานทั่วไป การที่ครูจะสามารถพัฒนาเนื้อหาและวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องมีทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมรองรับ ซึ่งจัดเตรียมโดยการบริหารงานทั่วไป สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างพื้นฐานที่มั่นคงผ่านการบริหารงานทั่วไปเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่จะมุ่งเน้นการพัฒนาวิชาการอย่างเต็มรูปแบบ ด้วยเหตุนี้ การบริหารงานทั่วไปจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้การบริหารงานวิชาการสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพสูงสุด

การบริหารสถานศึกษา

การบริหารงานทั่วไป

- การจัดการที่มีประสิทธิภาพช่วยลดความซับซ้อนในกระบวนการทำงาน
- การสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับการดำเนินงานในด้านอื่น ๆ

ภาวะการเรียนรู้ถดถอย

การบริหารจัดการ

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและนักเรียนในกระบวนการเรียนการสอน
- การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในสถานศึกษา
- สนับสนุนการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้สำหรับทุกคน

ครูผู้สอน

- การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะการสอนของครู
- การใช้วิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
- การประเมินผลการสอนเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน
- การให้ข้อเสนอแนะแบบสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน
- การสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตรา อุณจะนำ และคณะ. (2564). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). “ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้สถานศึกษาในสังกัด และในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษ”. (2 มกราคม 2564): 1.
- พิไลวรรณ มาแป. (2560). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการศึกษาของ ครูในโรงเรียนอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

- การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ 2. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา
ภูมิพัฒน์ ศรีวรชิตพัฒน์. (2565). กลยุทธ์เพื่อลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนไทย
จากการเรียนการสอนออนไลน์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-
19. **วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล**, 9(1), 71-86.
- วรารพร แต้มเรืองอิฐ. (2565). การตัดสินใจของผู้บริหารกับการบริหารงบประมาณของ
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริพร สิทธิวงศ์. (2562). การบริหารงานด้านงบประมาณของโรงเรียน ในกลุ่มโรงเรียนบูรพา
ศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1. **วารสารการ
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 10(1), 662.
- สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). **Learning Loss ภาวะการณ์เรียนรู้ถดถอย**.
เข้าถึงได้จาก <https://research.eef.or.th/learning-loss-recession> (สืบค้นเมื่อ
21 ตุลาคม 2565).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). **ตามการจัดการเรียนการสอนทางไกลใน
สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19)
สำหรับครูและผู้ปกครอง**. เข้าถึงได้จาก [https://library.parliament.
go.th/th/radioscript/rr2563-jun5](https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2563-jun5) (สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2564).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**.
กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities.
Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
ชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
An Application of the Trisikkha Principles to Strengthen the
Kapang Surin Community, Mueang District, Trang Province

พระมหาศุภนันท์ วรบุญโญ (ว่องมวงคละเดช)

Phramaha Supanan Warapunyo (Wongmongkoldej)

สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูวิจิตรศีลาจาร

Sitthichok Panasree, Phrakru Wijitsilajarn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding Author, E-mail: 6503205010@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง 2) ศึกษาหลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล โดยนำข้อมูลจากที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีศักยภาพในการพึ่งตนเองได้ เป็นชุมชนที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนและตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของคนในชุมชน มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

2. ไตรสิกขา คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ว่าด้วยเรื่องการศึกษา ฝึกฝนอบรมตน ประกอบด้วย 3 อย่าง คือ 1) ศีล 2) สมาธิ และ 3) ปัญญา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมพัฒนากาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ ความหลุดพ้นหรือนิพพาน

3. การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านพฤติกรรม ได้แก่ การฝึกฝนพัฒนาพฤติกรรมทางกายและทางวาจา โดยนำหลักศีลธรรม จริยธรรม มาเป็นแนวทางในการ

ได้รับบทความ: 30 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 2 พฤศจิกายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 4 พฤศจิกายน 2567

Received: August 30, 2024; Revised: November 2, 2024; Accepted: November 4, 2024

ประเพณีปฏิบัติ รักษากายและวาจาให้สงบ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์และโทษขึ้นทางกายและวาจา ทั้งตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ลดปัญหาด้านพฤติกรรมภายในชุมชนจนเกิดความมั่นคงเข้มแข็ง และยังเป็นส่วนในการพัฒนาชุมชนต่อไป 2) ด้านจิตใจ ได้แก่ การมีสติและสมาธิ การรู้จัก แก้ปัญหารับฟังเหตุผลของผู้อื่นด้วยจิตใจที่ตั้งมั่น คิดหาทางแก้ไขปัญหาก็จะคล่องไปได้ด้วยดี เพราะสติและสมาธิเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ไม่เกิดความประมาทในการใช้ชีวิต เป็นตัวช่วยในการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นชีวิตก็จะได้รับการพัฒนาไปด้วยสังคมชุมชนเองก็เช่นกัน 3) ด้านปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงมสรสร้างเป็นเครือข่ายความรู้และสร้างความคิดใหม่เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ จะช่วยนำพาให้ชุมชนที่อยู่อาศัยร่วมกัน นั้นเกิดความแข็งแกร่ง และเป็นการเสริมสร้างในการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขสืบไป

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักไตรสิกขา, เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of strengthening the Kapang Surin community, 2) to investigate the Trisikkha principle in Theravada Buddhist scriptures, and 3) to apply the Tri-Sikha principles to strengthen the Kapang Surin community, Mueang District, Trang Province. It is a qualitative research in which the researcher surveyed and collected data through in-depth interviews, analyzed data and summarized the results. All data obtained were analyzed, summarized, summarized and presented in a descriptive writing format.

The research result found that:

1. A strong community is a community with the potential to be self-reliant, safe in life and property. It can develop the potential of the people in the community and meet the real needs of the people in the community. There are efficient and ethically right management services.

2. Trisikkha is the Buddhist principle of education and self-training. It consists of 3 things: 1) morality, 2) concentration, and 3) wisdom. It is a practice for training and developing the body, speech, mind, and wisdom to grow and develop further until reaching the highest goal, which is liberation or nirvana.

3. The application of the Tri-Sikkha principles to strengthen the Kapang Surin community, Mueang District, Trang Province in 3 aspects as follows: 1) Behavioral aspect: This includes training and developing physical and verbal behavior by using morality and ethics as guidelines for conduct, maintaining calm body and speech, and not causing suffering and harm to the body and speech of oneself and others. This results in reducing behavioral problems within the community until it becomes strong and stable, and also plays a part in the development of the community in the future. 2) Mental aspect: This includes having mindfulness and concentration, knowing how to solve problems, listening to others' reasons with a determined mind, and thinking of ways to solve problems, which will be successful because mindfulness and concentration are principles of Dhamma that help prevent carelessness in life. They help elevate the mind to a higher level, and life will also develop along with society and the community itself. 3) Wisdom aspect: This is about training or developing in knowing the truth, starting from beliefs, opinions, knowledge, and understanding, and being able to use existing knowledge to connect laypeople, create a knowledge network, and create new ideas to use in creative problem-solving. This will help the community that lives together become strong and strengthen the development of the community to become a strong community that can live together peacefully forever.

Keywords: Application, Trisikkha, Community Strengthen

1. บทนำ

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนั้น สมาชิกในสังคมจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในด้านต่าง ๆ เช่น การพึ่งพาอาศัยให้ความช่วยเหลือกัน มีความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า สังคมก็จะน่าอยู่ สมาชิกในสังคมก็มีความสุข แต่การที่มีคนอยู่ร่วมกันหลายคน หลายกลุ่ม ก็ย่อมมีการขัดแย้งกันบ้าง คงไม่มีใครสามารถสร้างสังคมที่ปราศจากความขัดแย้งได้โดยสิ้นเชิง แม้เพียงคน ๆ เดียวก็อาจมีความขัดแย้งในตนเองได้ เพราะมนุษย์ย่อมมีความขัดแย้งกันเป็นธรรมดาอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชน ซึ่งมีความต้องการที่ไม่จำกัด แต่สิ่งที่สนองความต้องการนั้นมีอยู่จำกัด ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมมิใช่เป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไปเพราะบางครั้งความขัดแย้งก็เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความหลากหลายในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ ได้ หากแต่ถ้าเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว มีวิธีการต่าง ๆ ในการ

แก้ปัญหาหรือดำเนินการใด ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนและสังคมนั้น ๆ ก็จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (โคทม อารียา, 2548: 18)

จังหวัดตรังเป็นเมืองท่าโบราณที่มีประวัติยาวนานนับพันปี สามารถย้อนกลับไปได้ถึงยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ผู้คนยังไม่รู้จักสื่อสารด้วยตัวอักษร มีหลักฐานตามถ้ำเขาต่าง ๆ ว่าเป็นชุมชนของชาวตรังอาศัยอยู่บนแผ่นดินนี้มาไม่น้อยกว่า 5,000 – 10,000 ปี ต่อมาเมื่อเข้าสู่สมัยความรุ่งเรืองของอาณาจักรโบราณในภาคใต้ เช่น ตามพรลิงค์ ศรีวิชัย แม่น้ำตรังเป็นหนึ่งในเส้นทางข้ามคาบสมุทรมลายูของผู้คนจากอินเดีย อาหรับ ตลอดจนยุโรป อ้างอิงได้จากโบราณวัตถุที่ยังหลงเหลืออยู่และตำนานท้องถิ่น เช่น พระพิมพ์ดินดิบที่ถ้ำในเขตอำเภอห้วยยอด ตำนานนางเลียดชาวที่กล่าวถึงการสร้างวัดพระศรีสรรเพชญ์พุทธสิหิงค์ หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าท่าเรือเมืองตรังเป็นประตูทางผ่านของศาสนา การค้าและการทูตจากต่างแดน ตั้งแต่เริ่มอาณาจักรโบราณในภาคใต้ โดยเมืองตรังมีชื่อในฐานะเป็น 1 ในเมือง 12 นักขัตของเมืองนครศรีธรรมราช ที่ตั้งเมืองแต่เดิมเข้าใจว่าอยู่ทางตัน ๆ ของแม่น้ำตรังเพ็งมีหลักฐานชัดเจนในสมัยอยุธยาว่าอยู่ที่เขาสามบาตร ตำบลนาตาล่วง แล้วมีการย้ายที่ตั้งอีกหลายครั้ง จนในที่สุดมาตั้งที่ตำบลทับเที่ยง (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ ตรัง, ม.ป.ป.)

ชุมชนกะพังสุรินทร์ ตั้งอยู่ ณ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อยู่ห่างจากตัวเมืองไม่มากนัก เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่กันอย่างเนืองแน่น อีกทั้งเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของจังหวัดตรัง เพราะมีสระน้ำขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (กะพัง) อดีตเคยเป็นแหล่งน้ำแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น ต่อมาพระยาสุรินทราชา (นกยูง วิเศษกุล) อดีตเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต เข้ามาพัฒนาให้กลายเป็นสวนสาธารณะ จึงได้ตั้งชื่อสระนี้ว่า “กะพังสุรินทร์” ตามชื่อของท่าน และสระกะพังสุรินทร์ก็กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านในชุมชนและในจังหวัดตรัง ตั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน ถัดจากสระกะพังสุรินทร์ไปทางทิศใต้ ยังมีวัดกะพังสุรินทร์ พระอารามหลวง ซึ่งเป็นวัดประจำชุมชนที่เป็นสถานที่สำคัญ เพราะเป็น 1 ใน 20 โบราณสถานของจังหวัดตรัง พระอุโบสถทรงจัตุรมุขขนาดใหญ่ที่มีภาพจิตรกรรม ฝาผนังที่สวยงาม และพระพุทธรูปศิลาทรายปางสมาธิองค์พระประธานที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดตรัง โดยมีเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวชิรมงคลาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนใต้ เป็นเจ้าอาวาส มีโรงเรียนเทศบาล 2 (วัดกะพังสุรินทร์) ที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อีกทั้งยังมีร้านอาหารที่มีชื่อเสียงหลาย ๆ ร้าน เช่น ร้านโก๋ฮ้อย (ขาหมู) ร้านโก๋ฮ้อย (ข้าวหมูแดง) ร้านขนมจีนคุณป๋ม ร้านหมูสะเต๊ะ (หน้าวัดกะพังฯ) ร้านสุวิมล และด้วยการเจริญเติบโตขึ้นของชุมชน ทำให้ในปัจจุบันนี้ ชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง มีการพบเห็นปัญหาที่ปรากฏหลัก ๆ 3 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรม เช่น การอยู่ร่วมกันด้วยความเอารัดเอาเปรียบ และแสดงความเห็นแก่ตัวออกมา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันน้อยลง 2) ด้านจิตใจ เช่น

การขาดสมาธิจดจ่อ การถูกรบกวนจากสิ่งเร้าได้ง่าย การขาดความรับผิดชอบ การสะเพร่าต่อสิ่งที่รับผิดชอบ 3) ด้านปัญญา เช่น การดำเนินชีวิตด้วยการวิเคราะห์พิจารณาอย่างแยบคายหรือการตัดสินใจในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยความถูกต้องโดยไม่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณา

จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงปัญหาต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงสนใจในการนำหลักธรรมเรื่องหลักไตรสิกขานำมาประยุกต์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาหลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อการประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง บุคคลในชุมชนกะพังสุรินทร์ จำนวน 20 รูป/คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 คน ตัวแทนคณะกรรมการชุมชน 5 คน ผู้แทนประชาชนทั่วไป 13 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปลงพื้นที่เก็บข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ และประสานงานติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ส่งหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์
2. ติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้อง และความเหมาะสมของข้อมูลและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง”

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง พบว่าชุมชนกะพังสุรินทร์ มีการอาศัยอยู่ด้วยการมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีความสนใจร่วมกันและมีพฤติกรรมอย่างเดียวกัน เป็นการรวมกันของบุคคลเพื่อประกอบกิจกรรมในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้มีชีวิตและหมู่คณะที่ดีงาม จึงเป็นชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง สามารถบริหารจัดการตัวเอง จัดการทรัพยากรในการบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อแก้ปัญหา ความยากจนและปัญหาอื่นได้ โดยพัฒนาความเข้มแข็งในทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองการปกครอง แม้กระทั่งเรื่องศาสนา จริยธรรม คุณธรรม รวมทั้งคุณภาพของผู้นำ คุณภาพของบุคคล โดยลักษณะของชุมชนเข้มแข็งต้องเป็นชุมชน ที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีองค์ประกอบทางด้านกายภาพ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีสะอาดและปลอดภัย มีผังเมืองที่ดี ทางด้านเศรษฐกิจ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีความปลอดภัย มีบริการสาธารณสุขที่เหมาะสม ด้านสิ่งแวดล้อม มีความสะอาดสวยงาม และปราศจากมลพิษและด้านการบริหารจัดการ การดำเนินงานมีประสิทธิภาพตรวจสอบได้ และถูกต้องตามทำนองคลองธรรม แต่ในปัจจุบันชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง กำลังหลงลืมบริบทที่เคยอยู่ร่วมกันมาอย่างสงบสุขเพราะอาจเกิดการขาดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงการขาดความสนใจเอื้ออาทร ความมีน้ำใจไมตรีร่วมกัน และสิ่งเหล่านี้อาจนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ พอดีสรุปได้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรม 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านปัญญา

4.2 หลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า

ไตรสิกขา เป็นข้อสำหรับศึกษาหรือการศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษาหรือการฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่าง คือ สีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขาเป็นการศึกษาการสำเหนียก การฝึก การฝึกหัด ฝึกปรือ ฝึกอบรม ได้แก่ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมพัฒนากาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ ความหลุดพ้นหรือนิพพาน ไตรสิกขามีความสำคัญด้านการศึกษาตั้งแต่สมัยพุทธกาลมาแล้ว โดยพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงความสำคัญของหลักไตรสิกขาซึ่งวางรูปแบบการสอนไว้อย่างเห็นชัดเจน เหมาะสม หลักไตรสิกขาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาในพระพุทธศาสนา ในการสั่งสอนสาวกด้วยการใช้หลักธรรมที่สอดคล้องกันหรือเหมือนกันใช้ปฏิบัติแทนกล่าวคือเรื่องใดที่ปฏิบัติไม่ได้ มีปัญหาข้อขัดข้อง ก็ให้ปฏิบัติอีกเรื่องหนึ่งแทน เช่น กรณีของภิกษุวัชชีบุตร เป็นต้นไตรสิกขามีบทบาทและหน้าที่ที่เป็นกระบวนการในการศึกษาหาความรู้กระบวนการในการได้มาด้วยความรู้ความเข้าใจ แต่การที่จะได้มานี้ จะต้องมีการดำเนินการศึกษาอย่างเป็นระบบ ระบบการศึกษาที่ดีและบรรลุเป้าหมายของดุลยภาพ ของชีวิตนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา การสร้างสันติภาพ ทำให้เกิดความสงบสุขและเป็นอิสระการสร้างความสุข การมีอิสรภาพจากสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง การละหรือ ปล่อยวางกิเลสและยังเป็นเหตุให้การปฏิบัติธรรมบรรลุธรรมได้ ซึ่งหลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นหลักธรรมใหญ่เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นหลักธรรมเพื่อกำจัดกิเลส และเป็นหลักการฝึกหัด ควบคุมอารมณ์กิริยาอาการเป็นหลักข้อปฏิบัติตามพระธรรมวินัยทั้งหมดในพระพุทธศาสนา นับว่าไตรสิกขามีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาคนและส่งผลกระทบต่อสังคมชุมชนประเทศชาติ

4.3 การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กะพัง

สุรินทร์ อำเภอมือง จังหวัดตรัง พบว่าการประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง 3 ด้าน คือด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา 1) หลักไตรสิกขาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านพฤติกรรม คือ การฝึกฝนพัฒนาพฤติกรรมทางกายและทางวาจา โดยนำหลักศีลธรรม จริยธรรม มาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นระเบียบหรือกติกาที่จะรักษากายและวาจาให้สงบ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์และโทษขึ้นทางกายและวาจาทั้งตนเองและผู้อื่น ด้วยความถูกต้อง ถูกวิธี ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ และเอาใจใส่ต่อกันและกัน ส่งผลให้ลดปัญหาด้านพฤติกรรมภายในชุมชนจนเกิดความมั่นคงเข้มแข็งและยังมีส่วนในการพัฒนาชุมชนต่อไป 2) การนำไตรสิกขามาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจ ในการใช้ชีวิต สติและสมาธินับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก การรู้จักแก้ปัญหา รับฟังเหตุผลของผู้อื่นด้วยจิตใจที่ตั้งมั่น คิดหาทางแก้ไขปัญหาก็จะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี การจะสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้นั้น ต้องอาศัยการมีสติและสมาธิ เพราะสติและสมาธิเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้ไม่เกิดความประมาทในการใช้

ชีวิตสนับสนุนให้ชีวิตหลุดพ้นจากความวุ่นวาย เป็นตัวช่วยในการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ชีวิตก็จะได้รับการพัฒนาไปด้วย สังคมชุมชนเองก็เช่นกัน 3) การนำไตรสิกขามาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านปัญญา การมีปัญญาเป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผลพิจารณาถึงความสามารถในการแสวงหา เลือกคัดจัดสรรประมวลความรู้ คิดได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นเครือข่ายความรู้และสร้างความคิดใหม่เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ จะช่วยนำพาให้ชุมชนที่อยู่อาศัยร่วมกันนั้นเกิดความแข็งแกร่ง ปิดจุดบกพร่องของชุมชน และเป็นการเสริมสร้างในการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขสืบไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง” โดยผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง คือ การเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อให้ทุกคนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ไตรสิกขา เป็นหลักในการสร้างสันติภาพ ทำให้เกิดความสงบสุขให้บุคคลในชุมชน หากบุคคลผู้ยึดมั่นในหลักธรรมนี้แล้ว ย่อมประพฤติปฏิบัติตน ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายด้วยความเป็นปกติดี องค์กรชุมชนก็จะมี ความเข้มแข็ง คนภายในชุมชนก็จะมี ความเข้มแข็ง ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งก็สามารถขับเคลื่อนเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินการต่อไปได้ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2539: 72) ที่กล่าวไว้ในหนังสืออนิตนิคาสตรแนวพุทธว่า ชุมชนอาจมีความหมายเหมือนคำว่า “สังฆะ” คือ ชุมชน เป็นการรวมกันของบุคคลเพื่อประกอบกิจกรรมในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้มีชีวิตและหมู่คณะที่ดำรงเป็นชุมชนแห่งกาลยาณมิตร เพื่อการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนา หรือความเปลี่ยนแปลงที่ดี และสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2541: 46) ได้ให้ความหมายว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีสมาชิกมีความสามารถในการบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาอื่นได้ ให้สามารถเผชิญกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้ ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากการที่คนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเข้ามาร่วมคิดร่วมทำมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ความเป็นชุมชนจะทำให้มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาทุกชนิดทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคมสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การเมืองและสุขภาพ

5.2 หลักไตรสิกขาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), (2553: 672) ที่ได้อธิบายคำว่า “ไตรสิกขา” แปลว่า สิกขา 3 หมายถึง ข้อสำหรับศึกษาหรือการศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษาหรือการฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่าง คือ สीलสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา

5.3 การประยุกต์หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จึงเป็นสิ่งที่ทำได้และจะเกิดประโยชน์แก่ชุมชน เพราะเมื่อทุกคนในชุมชนประพฤติตามหลักไตรสิกขาแล้ว ทุกคนก็จะระมัดระวังตัวในการใช้ชีวิตมากขึ้น มีสมาธิในการเป็นอยู่ในชีวิต ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคงที่จะดำรงตนไว้ชอบ และพัฒนาความรู้คือปัญญา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ พระศรายุทธ วชิรปัญญา, ละเอียต จงกลนี และพระฮอนด้า วาทสโท (2564: 23) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาเพื่อสร้างสังคมเข้มแข็งอุดมปัญญา” พบว่า การพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา เน้นการปฏิบัติฝึกหัด อบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ และปัญญา คือ 1) การพัฒนาศีล เป็นวิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนให้มีศีล คือ ให้ควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกายและวาจา 2) การพัฒนาสมาธิ เป็นการฝึกหัดอบรมตนให้มี สมาธิ คือ การมีสติ มีจิตที่มุ่งมั่น ไม่ฟุ้งซ่านต่อสิ่งเร้า ต่ออบายมุข และ 3) การพัฒนาปัญญา เป็นการฝึกหัด อบรมให้มีปัญญา ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาขึ้นในตนเองมี มโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขานี้ จึงเป็นการพัฒนามนุษย์ให้ สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายวาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และปัญญา พร้อมทั้งช่วยพัฒนาประเทศชาติให้สมบูรณ์ใน รอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม จนนำไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้

6. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรสนับสนุน ส่งเสริมการวิจัยกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาต่อยอด และจัดดำเนินการสำหรับ ครอบครัวชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

2. ควรพัฒนาส่งเสริมการนำหลักไตรสิกขา ไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

3. ควรมีการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจัง เพื่อการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของประชาชนในชุมชนที่ยังขาดโอกาสและสร้างแหล่งเรียนรู้ควบคู่กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

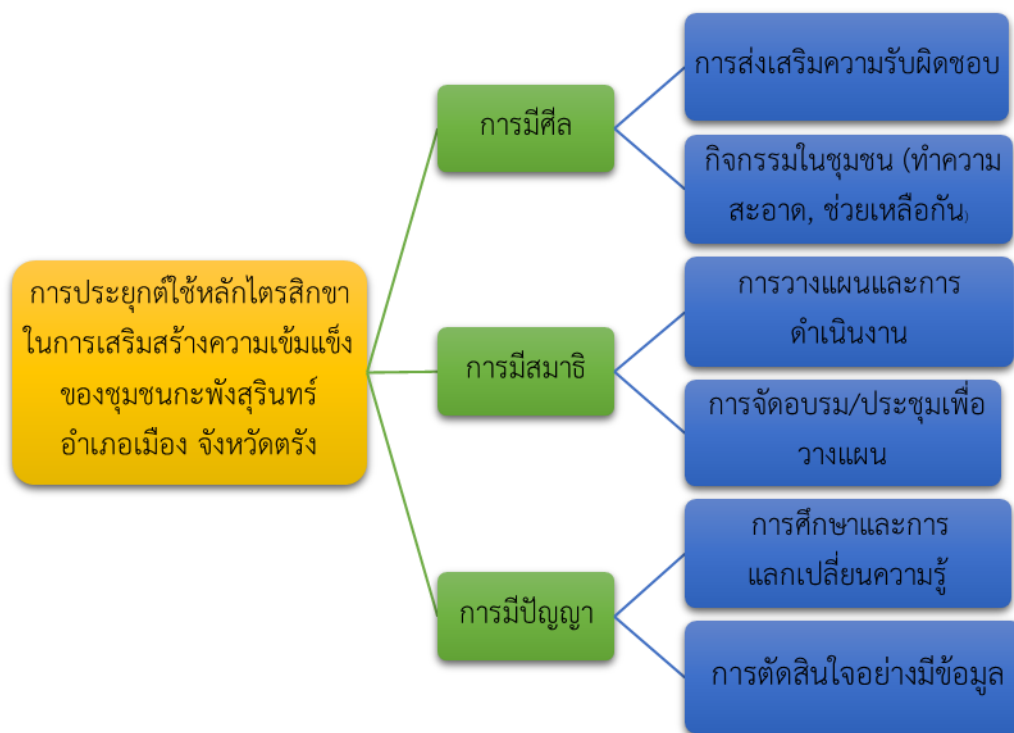
1. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง โดยประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น ๆ เช่น หลักพรหมวิหาร 4 หลักอริยสัจ 4 เป็นต้น

2. ควรศึกษาผลที่เกิดจากหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งมา พัฒนาการอยู่ร่วมกันในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน

3. ควรศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเยาวชนในชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน โดย 1) การประยุกต์ใช้ศีล (การมีศีล) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนสามารถเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ดี เพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในชุมชน การจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำความสะอาดหมู่บ้าน การช่วยเหลือกันในยามที่มีปัญหา จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น 2) การประยุกต์ใช้สมาธิ (การมีสมาธิ) การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนต้องอาศัยการวางแผนและการดำเนินงานอย่างมีระเบียบ การฝึกสมาธิช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีความสามารถในการจัดการปัญหาและความขัดแย้งได้ดีขึ้น การจัดอบรมหรือการประชุมเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระเบียบจะช่วยให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้น 3) การประยุกต์ใช้ปัญญา (การมีปัญญา) การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความรู้และความเข้าใจที่ลึกซึ้ง การส่งเสริมการศึกษาและการแลกเปลี่ยนความรู้ในชุมชน จะช่วยเพิ่มพูนปัญญาและทำให้ชุมชนสามารถตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูลและเข้าใจสถานการณ์อย่างรอบคอบ สามารถสรุปเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกะพังสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

เอกสารอ้างอิง

- โคทม อารียา. (2548). การใช้สันติวิธีเพื่อแก้ไขความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสันติวิธีจากมุมมองศาสนา. นครปฐม: สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าฯ ตรัง. (ม.ป.ป.). ประวัติศาสตร์จังหวัดตรัง (ฉบับย่อ). เข้าถึงได้จาก <https://www.finearts.go.th/trangarchives> (สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2567).
- ประเวศ วะสี. (2541). ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2553). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2539). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

พระศราวุธ วชิรปัญญา, ละเอียด จงกลนี้ และพระฮอนด้า วาตสโท. (2564). การพัฒนา
มนุษย์ตามหลักไตรสิกขาเพื่อสร้างสังคมเข้มแข็งอุดมปัญญา. วารสารธรรมวัตร,
2(1), 23-30.

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร
การศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Necessary Needs for the Development of the Competency of
Educational Technology and Communication for Teaching Students
in the 21st Century Faculty of Education Thaksin University

พูลเกียรติ มงคลสวัสดิ์

Poonkeat Mongkonsawasdi

มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

Thaksin University, Songhkla Campus

E-mail: pk2018tsu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำนวน 362 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความต้องการจำเป็น ค่า IOC เท่ากับ 0.8-1.0, Cronbach's Alpha การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ผลการวิจัยพบว่า

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่า สภาพปัจจุบันของค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.79$, S.D = 1.08) และสภาพที่พึงประสงค์ของค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.79$, S.D = 0.96) ส่วนผลจากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ในภาพรวมเท่ากับ 0.265 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อย่อยการความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI modified = 0.319) รองลงมาข้อย่อยการสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการ

สื่อสารในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหา (PNImodified = 0.304) และข้อรายการสามารถออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (PNImodified = 0.280) ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, สมรรถนะ, เทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา

Abstract

The purpose of this research were to address the Necessary Needs for the Development of the competency of Educational technology and communication for teaching students in the 21st-century Faculty of Education Thaksin University. It is survey research. The sample group consisted of second year students from the Faculty of Education. Thaksin University, was 362 people using a multi-stage random sampling method. The tools used in the research are Necessary questionnaire Data analysis IOC Found to have a value of 0.8-1.0, Cronbach's Alpha using averages standard deviation and prioritization of essential needs (PNImodified)

The research results found that:

The research results found that there is a need for the development of competency in educational technology and communication for teaching professional students in the 21st century, Faculty of Education. Thaksin University found that current average condition needs to be met for the development of competency in educational technology and communication. Overall, it is at a moderate level ($\bar{X}$ = 2.79, S.D = 1.08) and the desired conditions of the average requirements necessary for the development of competency in technology and educational communication. Overall, it is at the highest level ($\bar{X}$ = 3.79, S.D = 0.96). As for the results of the study of the needs and necessity of developing competency in technology and educational communication, etc. Overall it is equal to 0.265. When considering each aspect, it was found that the knowledge items regarding information and communication technology It has the highest needs index (PNImodified = 0.319), followed by the item Able to use information and communication technology to solve teaching and learning problems in accordance with the problem situation (PNImodified = 0.304),

and the item Able to design and Develop information and communication technology (PNImodified = 0.280) respectively.

Keywords: Necessary Needs, Competency, Educational Technology and Communications

1. บทนำ

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นบริบทของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสาร แต่การศึกษายังคงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการจัดการศึกษาจะเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง (UNESCO, 2014; McKinsey, 2007) ในการจัดการศึกษาจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในหลาย ๆ ด้านเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้นั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 13) ประชากรจะต้องมีสมรรถนะที่สำคัญอันได้แก่ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่มุ่งให้รู้จักเลือกและใช้เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ดังที่แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) ของประเทศไทย พ.ศ. 2552 - 2556 ที่มุ่งส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต้องควบคู่ไปกับการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนการแก้ปัญหาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในหลักสูตรภาคบังคับ ทุกระดับชั้นของการศึกษา (สำนักงานสภาการศึกษา, 2551: 24) สมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิต/นักศึกษาวิชาชีพครู (พีระวัตร จันทกุล และฉลอง ชาตรุประชีวิน, 2560: 229) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ และ 11 สมรรถนะย่อย คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้ (Knowledge: K) ประกอบด้วย สมรรถนะย่อยด้านความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความรู้เกี่ยวกับการเลือกและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม องค์ประกอบที่ 2 ด้านทักษะ (Skill: S) ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 8 สมรรถนะ ได้แก่ ความสามารถออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร ทักษะในการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อนำเสนอข้อมูล ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบการจัดกิจกรรมวัดและประเมินผลผู้เรียน ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศและการสื่อสารในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการศึกษาวิจัยด้านการเรียนการสอน องค์ประกอบที่ 3 ด้านคุณลักษณะ (Attributes: A) ประกอบด้วย สมรรถนะย่อยด้านพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอน

จากสภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีของนิสิตวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ สอดคล้องกับการศึกษาในปัจจุบัน พบว่า มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนของนิสิต/นักศึกษาวิชาชีพครูอยู่ในระดับน้อยและขาดทักษะในการนำความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานสภาการศึกษา, 2552: 47) และยังพบว่า การดำเนินงานในด้านเทคโนโลยีทางการศึกษานิสิต/นักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์มากกว่าการพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ส่งผลให้มีความสามารถไม่เพียงพอในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาสื่อ การเรียนการสอนและจัดกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งครูยังไม่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริง (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2554: 18)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานิสิตสังกัดวิชาชีพครูให้ได้รับความรู้ในด้านนี้ และยังเป็นข้อมูลสารสนเทศให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ และเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้นิสิตวิชาชีพครูในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

3.2 ประชากร พื้นที่วิจัย และกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำนวนทั้งสิ้น 2,985 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ

วิจัย คือ นิสิตชั้นปีที่ 2 นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำนวนทั้งสิ้น 362 คน
วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือ การสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้กระบวนการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

1.1 ใช้คณะเป็นตัวจัดกลุ่ม ซึ่งมีทั้งหมด 11 คณะ ได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมดิจิทัล คณะศึกษาศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ คณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน คณะวิทยาการสุขภาพและการกีฬา คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะอุตสาหกรรมเกษตรและชีวภาพ โดยภายในคณะมีสิ่งที่แตกต่างกันโดยเฉพาะคณะศึกษาศาสตร์ คือ ต้องมีการรับรองคุณวุฒิเฉพาะทางจากสภาวิชาชีพ และการสอบเพื่อขอใบประกอบวิชาชีพจากคุรุสภา

1.2 สุ่มมา 1 คณะ ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้การจับฉลากผลการสุ่มได้ คือ คณะศึกษาศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 2,985 คน

ขั้นที่ 2 ใช้กระบวนการสุ่มแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

2.1 ใช้คณะศึกษาศาสตร์เป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ ประกอบด้วย ชั้นปี 1-4

2.2 สุ่มชั้นปี ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้การจับฉลากเป็นชั้นปีที่ 2 จำนวนทั้งสิ้น 732 คน

ขั้นที่ 3 ใช้กระบวนการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) สุ่มหน่วยตัวอย่างนิสิตที่สังกัดชั้นปีที่ 2 เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสอนในระดับชั้นปีที่ 2 แล้วทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจนครบ จำนวน 362 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 รายละเอียดของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อนำมาสร้างเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (1-5) คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด ผลการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน พบว่า IOC ทุกข้อคำถามเท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่ 0.50 ทุกข้อ จากการทดลองใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างวิจัย

จำนวน 30 คน แล้ววิเคราะห์หาค่า Cronbach's Alpha ($\alpha = 0.974$ ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.80 แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีความเที่ยงในระดับสูง (Streiner & Norman, 2003: 57)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ และผู้วิจัยไปรับคืนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยช่วงเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน 2567

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลผลโดยการเปรียบเทียบเกณฑ์ของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ตามค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และจัดลำดับความต้องการจำเป็น (PNImodified) โดยใช้วิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (สุวิมล ร่องวนิช, 2562: 279) ซึ่งเป็นการหาผลต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ดังนี้

ผลจากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่า สภาพปัจจุบันของค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.79$, S.D = 1.08) และสภาพที่พึงประสงค์ของค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.79$, S.D = 0.96) ส่วนผลจากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ในภาพรวมเท่ากับ 0.265 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อรายการความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNImodified = 0.319) รองลงมาข้อรายการสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหา (PNImodified = 0.304) และข้อรายการสามารถออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (PNImodified = 0.280) ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และดัชนีความต้องการ
จำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครู
ในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่	รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI modified	อันดับ
		($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ		
1	มีความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (IT)	2.67	1.17	ปานกลาง	3.92	0.99	มาก	0.319	1
2	มีความรู้เกี่ยวกับการเลือกและประยุกต์ใช้ (IT) ได้เหมาะสม	2.81	0.98	ปานกลาง	3.81	0.92	มาก	0.261	6
3	ออกแบบและพัฒนา (IT)	2.69	1.02	ปานกลาง	3.74	0.99	มาก	0.280	3
4	ใช้ (IT) จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการเรียนรู้	2.91	0.97	ปานกลาง	3.74	0.92	มาก	0.223	11
5	ใช้ (IT) ส่งเสริมผู้เรียนเกิดการเรียนรู้	2.82	1.23	ปานกลาง	3.79	0.97	มาก	0.257	7
6	ใช้สื่อ (IT) จัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระในหลักสูตร	2.91	1.05	ปานกลาง	3.81	0.90	มาก	0.234	10
7	ทักษะในการนำเสนอข้อมูล	2.79	1.07	ปานกลาง	3.75	0.98	มาก	0.256	8
8	ใช้ (IT) ประกอบการจัดกิจกรรมวัดประเมินผลผู้เรียน	2.75	1.00	ปานกลาง	3.78	0.93	มาก	0.272	4
9	สามารถใช้ (IT) ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหา	2.66	1.15	ปานกลาง	3.82	0.98	มาก	0.304	2
10	สามารถใช้ (IT) ในการศึกษาวิจัยด้านการเรียนการสอน	2.78	1.06	ปานกลาง	3.77	0.96	มาก	0.262	5
11	พฤติกรรมการใช้ (IT) จัดการเรียนการสอน	2.85	1.10	ปานกลาง	3.77	0.97	มาก	0.244	9
	รวม	2.79	1.08	ปานกลาง	3.79	0.96	มาก	0.265	

5. อภิปรายผลการวิจัย

การผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้วิจัยได้มีการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ 1) สภาพปัจจุบันของค่าเฉลี่ยในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.79$, S.D = 1.08) 2) สภาพที่พึงประสงค์ของนิสิตวิชาชีพครูคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานิสิตให้ได้รับความรู้และเป็นข้อมูลสารสนเทศให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนดำเนินงานในด้านต่าง ๆ โดยสภาพที่พึงประสงค์ของค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.79$, S.D = 0.96) 3) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่า ในภาพรวมเท่ากับ 0.265 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อรายการความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNImodified = 0.319) รองลงมาข้อรายการสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหา (PNImodified = 0.304) และข้อรายการสามารถออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (PNImodified = 0.280) เนื่องจากนิสิตวิชาชีพครูมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองในเรื่องความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหา และการออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นั่นคือนิสิตวิชาชีพครูได้มองเห็นถึงความต้องการที่จะพัฒนาตนเองในเรื่องดังกล่าวอย่างยิ่ง เพราะมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการทำงานในอนาคตซึ่งสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้นิสิตวิชาชีพครูสามารถนำความรู้ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนการสอนที่น่าสนใจ และแก้ไขปัญหาด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาในชั้นเรียนแห่งการเรียนรู้ อันจะก่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนที่สอดคล้องต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ อภัยพันธ์, อัจฉริย์ พิมพิมูล และธีรวุฒิ เอกกะกุล (2566: 39) ทำการศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา ญัฐธยาน์ เพ็งสุวรรณ และทัศนะ ศรีปัดดา (2567: 179) ทำการศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารของ ครูผู้สอน นาริรัตน์ เพชรคง และชลารักษ์

สุวรรณสมฤทธิ์ (2565: 245) ทำการศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ปัญญา ชูช่วย, สุรชัย มีชาญ และวิไลลักษณ์ ลังกา (2565: 398) ทั้ง 4 เรื่อง ได้ศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน 2) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกับการเรียนการสอน 3) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 4) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารถูกต้องตามกฎหมาย จริยธรรม จรรยาบรรณและปลอดภัย นั้นหมายความว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักศึกษาวิชาชีพครู มีความต้องการอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะทั้ง 4 ด้านที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เนื่องจากสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน ของเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ทุกฝ่ายแก้ไขปัญหา อาทิเช่น ด้านการบริหาร ด้านการเรียนการสอน เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนิษฐิกา โปษกานนท์ (2560: 102) ภัทราพร เยาวรัตน์ (2565: 85) นพดล พรามณี (2561: 12) อุไร ผลาเลิศ (2561: 13) พิระวัตร จันทกุล และฉลอง ชาตुरुประชีวิน (2560: 237) ทั้ง 5 เรื่อง ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะทางเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบอาชีพครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา ดังนี้ 1) มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) มีความรู้เกี่ยวกับการเลือกและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม 3) สามารถออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ 5) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 6) สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร 7) ทักษะในการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อนำเสนอข้อมูล 8) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบการจัดกิจกรรมวัดและประเมินผลผู้เรียน 9) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหา 10) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการศึกษาวิจัยด้านการเรียนการสอน และ 11) พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้ สามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพครูมีความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยีที่หลากหลาย และนำสามารถนำความรู้จากสมรรถนะเหล่านี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้วิจัยนำผลการศึกษาความต้องการจำเป็นที่พบว่า อยู่ในระดับมาก ไปใช้ในการกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นให้กับนิสิตสร้างเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู

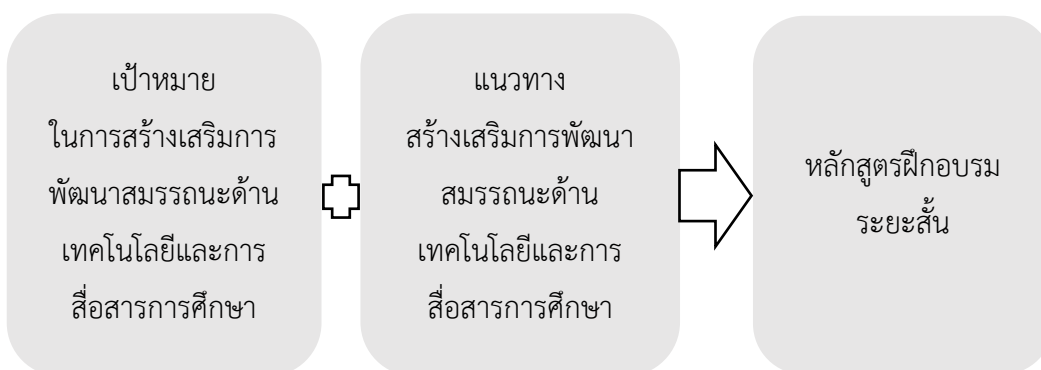
2. ผู้วิจัยควรเร่งวางแผนหรือพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นให้กับนิสิตในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาของครูยุคใหม่

6.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูที่สอดคล้องกับกับสภาพปัจจุบัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยนี้ได้องค์ความรู้ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ดังนี้

กำหนดเป้าหมายและแนวทางในการสร้างเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครู เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นให้กับนิสิต และแนวการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาสำหรับนิสิตวิชาชีพครูที่สอดคล้องกับกับสภาพปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐิกา โปษากานนท์. (2560). การศึกษากรอบสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการพลศึกษา. **การค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). **รายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **แผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2554-2556**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ณัฐยานันท์ เพ็งสุวรรณ และทัศนะ ศรีปิตตา. (2567). สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ จังหวัดพิษณุโลกความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูภาษาอังกฤษ. **วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี**, 7(2), 176-189.
- นพดล พรามณี. (2561). สมรรถนะของบัณฑิตสาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาที่พึงประสงค์ของผู้ใช้บัณฑิต. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**, 5(3), 1-15.
- นารีรัตน์ เพชรคง และชลธารณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์. (2565). สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในพื้นที่เขตจตุจักร. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์**, 8(1), 238-255.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปัญญา ชูช่วย, สุรชัย มีชาญ และวิไลลักษณ์ ลังกา. (2565). ความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยของนักศึกษาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 7(8), 389-400.
- พีระวัตร จันทกุล และฉลอง ชาตुरुประชีวิน. (2560). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 19(3), 226-237.
- ภัทราพร เยาวรัตน์. (2565). การศึกษาสมรรถนะและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1. **การค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ยุภารัตน์ อภัยพันธ์, อัจฉรีย์ พิมพ์มูล และธีรฤติ เอกกะกุล. (2566). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดอำนาจเจริญ. **วารสารวิจัยและประเมินผลอุบลราชธานี**, 12(1), 36-45.
- สำนักงานสภาการศึกษา. (2551). **สถานะปัจจุบัน ปัญหาและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สำนักงานสภาการศึกษา. (2552). **สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี ของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542-2551)**. กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี. คอมมูนิเคชั่น.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไร ผลเลิศ. (2561). ความต้องการพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. **วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ**, 3(1), 1-13.
- McKinsey. (2007). **McKinsey Report on Education**. (2014). Retrieved from <http://www.mckinsey.com> (Accessed May 12, 2024).
- Streiner, D. L., & Norman, G. R. (2003). **Health measurement scales: A practical guide to their development and use**. Oxford: Oxford University Press.
- UNESCO. (2014). **Education Development in Japan**. Retrieved from http://www.unesco.org/edu/conyryrepts/japan/rapport_1.html (Accessed May 20, 2024).

การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R)
ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถ
ในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักศึกษาระดับ
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1

Construction of Lesson Plans Using SQ4R Strategy with Six Thinking Hats
to Improve Learning Achievement and English Reading Comprehension
of First Year Vocational Diploma Students

อามานี ยุมยวง, จุไรศิริ ชูรักษ์, สลิลา เพ็ชรทอง
Amanee Yumyuang, Jura Siri Choorak, Salila Pettong
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: juraisiri.choo@skru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ จำนวน 3 แผน ใช้เวลา 12 ชั่วโมง และ 2) แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ คือ ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นที่ 2 ขั้นการนำเสนอเนื้อหาใหม่สำหรับการอ่าน ขั้นที่ 3 ขั้นการเรียนการสอนด้วยวิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ มี 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นอ่านแบบสำรวจ (Survey) 2) ขั้นตั้งคำถาม (Question) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ 3) ขั้นอ่านเพื่อความเข้าใจ (Read) 4) ขั้นบันทึก (Record) 5) ขั้นเขียนสรุป (Recite) 6) ขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) และขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและประเมินผล
2. ผลการตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87

คำสำคัญ: แผนการจัดการเรียนรู้, วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ, ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

Abstract

The purpose of this research were to construct lesson plans to develop learning achievements and English reading comprehension of first year vocational diploma students using SQ4R strategy with six thinking hats. The target group consists of 3 experts. The research instruments were 1) 3 lesson plans using SQ4R strategy with six thinking hats, for 12 hours of teaching and learning, and 2) an assessment form for the appropriateness of the learning management plan. The statistics used for data analysis were arithmetic mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.).

The research results found that:

1. The SQ4R strategy with six thinking hats consisted of the following steps: step 1: introduction; step 2: presentation of new content for reading; step 3: instruction using the SQ4R strategy with six thinking hats, which included 6 steps: 1) survey, 2) question with six thinking hats, 3) read, 4) record, 5) recite, 6) reflect; step 4: conclusion and evaluation.

2. The quality check of the lesson plans revealed that the overall appropriateness of the lesson plans was at the highest level with the arithmetic mean of 4.87.

Keywords: Lesson Plan, SQ4R Strategy with Six Thinking Hats, English Reading Comprehension

1. บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ และสื่อสารกับสังคมโลก ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงตระหนักถึงความสำคัญ และกำหนดให้มีวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2563 กำหนดให้ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน สามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2563: 1-2)

ทักษะที่จำเป็นสำหรับคนไทยในยุคการสื่อสารผ่านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ คือ ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ เพราะเป็นกระบวนการในการเข้าใจความหมายของภาษา ใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินประเมินค่าเกี่ยวกับ คุณภาพ ค่านิยม และความถูกต้องของเรื่องราวที่อ่าน โดยเกี่ยวข้องกับความคิด การเรียนรู้ การขยายความ และการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(พรสวรรค์ สีป้อ, 2550: 179) แม้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจจะมีความสำคัญแต่มีผู้เรียนจำนวนมากประสบปัญหาดังกล่าว จากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา (V-NET) พบว่า นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา ปีการศึกษา 2564 และ 2565 ด้านสมรรถนะภาษาอังกฤษ โดยในปีการศึกษา 2564 มีคะแนนเฉลี่ยระดับสถานศึกษา ร้อยละ 29.95 และในปีการศึกษา 2565 มีคะแนนเฉลี่ยระดับสถานศึกษา ร้อยละ 33.36 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ร้อยละ 50 (วิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา, 2564-2565) ผู้เรียนมีทักษะด้านภาษาลดลง โดยเฉพาะด้านการอ่าน เนื่องจากข้อสอบ V-NET เป็นข้อสอบที่เน้นการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ซึ่งสาเหตุที่ผู้เรียนมีทักษะด้านการอ่านภาษาอังกฤษอยู่ในระดับที่ต่ำ มีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากผู้เรียนไม่มีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ ทำให้ไม่เข้าใจในความหมายของเนื้อหา และไม่สามารถสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้

จากปัญหาดังกล่าว แผนการจัดการเรียนรู้ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของผู้เรียน เนื่องจากเป็นแนวทางให้กับผู้สอนในการเตรียมการสอนอย่างเป็นระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้สอนพัฒนาการสอนไปสู่จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ โดยองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องมีกิจกรรม สื่อ การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกัน และผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติมากที่สุด (สำลี รักสุทธี, 2553: 17) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทฤษฎีแนวคิดของนักวิชาการทางการศึกษาต่าง ๆ พบว่า วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) เป็นหนึ่งในวิธีการที่ถูกนำมาพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ช่วยสร้างวิธีการอ่านที่ดี ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาที่ยากให้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้รู้จักการเดาคำถามที่จะพบในแบบทดสอบ ผู้เรียนได้ฝึกอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2562: 164-166) วิธีการอ่านประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นอ่านแบบสำรวจ (Survey) 2) ขั้นตั้งคำถาม (Question) 3) ขั้นการอ่านเพื่อความเข้าใจ (Read) 4) ขั้นจดบันทึก (Record) 5) ขั้นเขียนสรุป (Recite) และ 6) ขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) (Walter Pauk, 2000: 62) และการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกทักษะการคิด ได้แก่ เทคนิคหมวก 6 ใบ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดรอบด้าน ผ่านการใช้หมวก 6 สี ได้แก่ 1) สีขาว 2) สีแดง 3) สีดำ 4) สีเหลือง 5) สีเขียว และ 6) สีฟ้า (สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2562: 52-54) หมวกแต่ละสีแทนการคิดที่แตกต่างกัน โดยใช้คำถามเป็นสื่อในการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดตามสีของหมวก สามารถแยกแยะประเด็นคำถามได้ โดยไม่ทำให้เกิดความคิดที่ซับซ้อน และเป็นเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนคิดอย่างเป็นระบบ (Edward de Bono, 1991: 8-9)

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ สามารถพัฒนาความสามารถใน

การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียน และส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบวิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ จำนวน 3 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง 2) แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

3.3 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้าง

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2563 หมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ แนวการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน รวมถึงกระบวนการวัดและประเมินผล จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 กำหนดเนื้อหาที่ใช้สอนในวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง Daily Routine ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้ 1) Health Focus 2) Physical Wellness และ 3) Lifestyle

1.4 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ จำนวน 1 หน่วย โดยสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 3 แผน ครั้งละ 4 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง

1.5 จัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ โดยมีเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง Daily Routine วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 ตามองค์ประกอบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ คือ 1) สาระสำคัญ 2) สมรรถนะประจำหน่วย 3) จุดประสงค์การเรียนรู้ 4) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 6) สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ และ 7) วิธีวัดผลและประเมินผล

2. ขั้นตอนการหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

2.1 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น จำนวน 3 แผน ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการพิจารณาได้ค่าความเหมาะสมเท่ากับ 4.87

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น จำนวน 3 แผน คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง Health Focus แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง Physical Wellness และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง Lifestyle พร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2. ผู้วิจัยนำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญไปวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ ประกอบด้วย 3 แผน คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง Health Focus แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง Physical Wellness และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง Lifestyle ใช้เวลา 12 ชั่วโมง องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ 1) สาระสำคัญ 2) สมรรถนะประจำหน่วย 3) จุดประสงค์การเรียนรู้ 4) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 6) สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ และ 7) วิธีวัดผลและประเมินผล การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ มีขั้นตอน ดังนี้

1. ชื่อนำเข้าสู่บทเรียน ครูนำเสนอสิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องกับบทความ กระตุ้นให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนบทเรียนใหม่
2. ขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหาใหม่สำหรับการอ่าน ผู้เรียนจะได้รับบทความที่ครูกำหนดให้ โดยบทความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน
3. ขั้นตอนการเรียนการสอน ครูจัดการเรียนการสอนตามวิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ มี 6 ขั้นตอน ดังนี้
 - 3.1) ขั้นอ่านแบบสำรวจ (Survey) ครูให้ผู้เรียนอ่านบทความจากเอกสารที่แจกให้อย่างคร่าว ๆ โดยเน้นใจความสำคัญของเรื่อง
 - 3.2) ขั้นตั้งคำถาม (Question) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ ครูตั้งคำถามที่มีความเชื่อมโยงกับบทความ แล้วให้ผู้เรียนวิเคราะห์ลักษณะของคำถามเพื่อจับคู่กับสีหมวก และระบุว่าคำถามนั้นตรงกับสีหมวกประเภทใด โดยหมวก 6 สี ประกอบด้วย 1) หมวกสีขาว คือ การตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง 2) หมวกสีแดง คือ การตั้งคำถามเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก 3) หมวกสีดำ คือ การตั้งคำถามเกี่ยวกับการระบุปัญหา การหาสาเหตุของปัญหา 4) หมวกสีเหลือง คือ การตั้งคำถามเกี่ยวกับจุดเด่น จุดเน้น หรือจุดที่สำคัญ 5) หมวกสีเขียว คือ การตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา และ 6) หมวกสีฟ้า คือ การสรุปความคิดทั้งหมดให้มองเห็นภาพรวมของการคิด
 - 3.3) ขั้นอ่านเพื่อความเข้าใจ (Read) ผู้เรียนอ่านบทความช้าอย่างละเอียด
 - 3.4) ขั้นบันทึก (Record) ผู้เรียนจดบันทึกคำตอบด้วยภาษาที่สั้น กระชับ และได้ใจความ
 - 3.5) ขั้นเขียนสรุป (Recite) ผู้เรียนเขียนสรุปใจความสำคัญจากบทความ
 - 3.6) ขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) ผู้เรียนแสดงความรู้สึกที่มีต่อบทความโดยมีเหตุผลประกอบ บอกข้อคิดหรือความรู้ที่ได้จากเรื่องที่อ่าน
4. ขั้นสรุปและประเมินผล ครูทำการวัดและประเมินผลว่าผู้เรียนได้ความรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่

4.2 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ จากผู้เชี่ยวชาญ ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานขององค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ โดยผู้เชี่ยวชาญ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-3 (n = 3)

องค์ประกอบ แผนการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. จุดประสงค์การเรียนรู้			
1.1 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
1.2 ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนเข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3 ระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินได้	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.89	0.33	มากที่สุด
2. เนื้อหาสาระการเรียนรู้			
2.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน	4.67	0.58	มากที่สุด
2.3 น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
2.4 เนื้อหาสะท้อนเรื่องที่สอน	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.92	0.29	มากที่สุด
3. กิจกรรมการเรียนรู้			
3.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
3.2 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 เหมาะสมกับเวลาที่ใช้จัดกิจกรรม	4.67	0.58	มากที่สุด
3.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.67	0.58	มากที่สุด
3.5 ออกแบบกิจกรรมที่สะท้อนวิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.89	0.35	มากที่สุด
4. สื่อการเรียนรู้			
4.1 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้และกิจกรรมการ เรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
4.2 เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม	4.67	0.52	มากที่สุด
5. การวัดและประเมินผล			
5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
5.2 สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
5.3 การวัดที่ระบุไว้ สามารถประเมินได้	5.00	0.00	มากที่สุด
5.4 ใช้เครื่องมือการวัดได้เหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.92	0.29	มากที่สุด
ภาพรวม	4.87	0.34	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ความเหมาะสมขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ 5 ด้าน ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และ

การวัดและประเมินผล โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้และด้านการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 ด้านรองลงมา คือ ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 และด้านสื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ

เรื่อง	แผนการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. Health Focus		4.87	0.34	เหมาะสมมากที่สุด
2. Physical Wellness		4.87	0.34	เหมาะสมมากที่สุด
3. Lifestyle		4.87	0.34	เหมาะสมมากที่สุด
	ค่าเฉลี่ย	4.87	0.34	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 เมื่อจำแนกเป็นรายแผน ทุกแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน กล่าวคือ แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน คือ 1) สาระสำคัญ 2) สมรรถนะประจำหน่วย 3) จุดประสงค์การเรียนรู้ 4) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 6) สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ และ 7) วิธีวัดผลและประเมินผล ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากแต่ละองค์ประกอบมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ในการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นที่ 2 ขั้นการนำเสนอเนื้อหาใหม่สำหรับการอ่าน ขั้นที่ 3 ขั้นการเรียนการสอนด้วยวิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นอ่านแบบสำรวจ (Survey) 2) ขั้นตั้งคำถาม (Question) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ 3) ขั้นอ่านเพื่อความเข้าใจ (Read

4) ขั้นบันทึก (Record) 5) ขั้นเขียนสรุป (Recite) 6) ขั้นสะท้อนความคิด (Reflect) และขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและประเมินผล ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้และมีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ชาติชาย ม่วงปฐม (2557: 243) กล่าวว่า วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) พัฒนาขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยใช้คำถามเป็นสิ่งที่กำกับการอ่านของผู้เรียน ช่วยให้การอ่านมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้เทคนิคหมวก 6 ใบ เป็นเทคนิคที่ช่วยในการฝึกทักษะการคิด สอดคล้องกับ สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ (2554: 52) กล่าวว่า เทคนิคหมวก 6 ใบ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดรอบด้าน เป็นการสร้างประสบการณ์ด้านทักษะการคิดขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นงศ์ลักษณ์ วรรณโณกิจ (2561: 56) พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับบทอ่านเรื่องราวในท้องถิ่น อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา จำนวน 6 แผน ใช้เวลาสอนแผนการจัดการเรียนรู้ละ 3 ชั่วโมง รวมเวลา 18 ชั่วโมง โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นได้รับการตรวจสอบความถูกต้องความเหมาะสมผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัย พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น ครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ ควรนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยสามารถปรับใช้กับเนื้อหาที่สอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของผู้เรียน

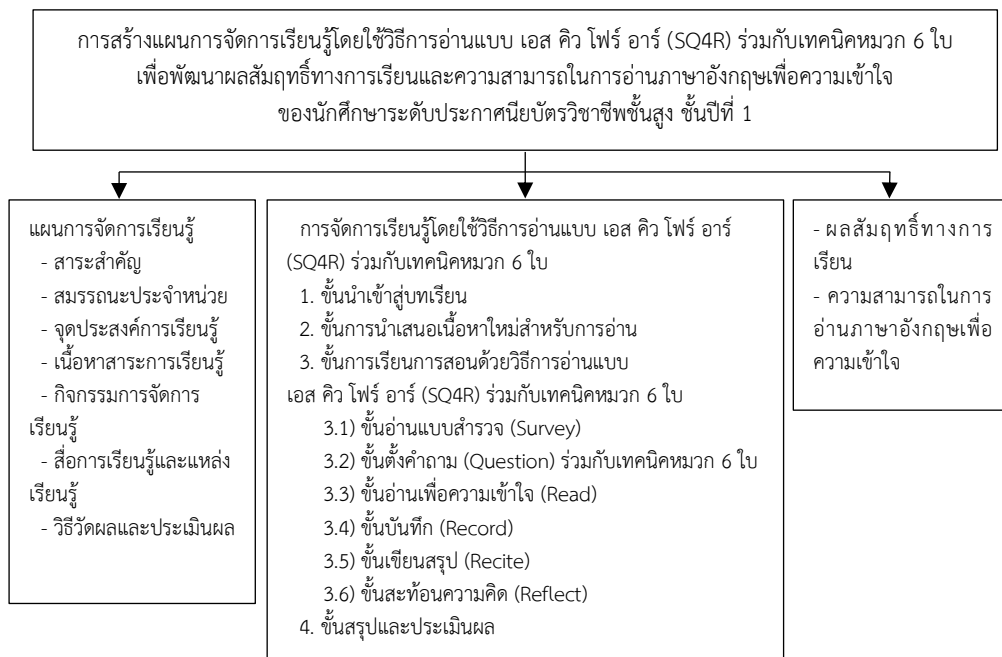
6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ ไปพัฒนาความสามารถในการอ่านด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน ได้แก่ การอ่านเชิงวิเคราะห์ การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และควรนำไปใช้ศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้กับระดับชั้นอื่น ๆ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการอ่านแบบ เอส คิว โฟร์ อาร์ (SQ4R) ร่วมกับเทคนิคหมวก 6 ใบ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ในการพัฒนาการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็นแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของ

ผู้เรียน โดยเฉพาะในด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ สรุปลองค์ความรู้ที่ได้รับดังแผนภาพ

แผนภาพประกอบองค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชาติชาย ม่วงปทุม. (2557). **ทฤษฎีการเรียนการสอน**. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- นงค์ลักษณ์ วรรณโณกิจ. (2561). การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับบทอ่านเรื่องราวในท้องถิ่น อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- พรสวรรค์ สีป้อ. (2550). **สุดยอดวิธีสอนภาษาอังกฤษนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- วิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา. (2564-2565). **รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา (V-Net) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564-2565**. สงขลา: วิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2563). **หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2563**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

- สำลี รักสุทธี. (2553). **คู่มือการจัดทำสื่อ นวัตกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบสื่อ นวัตกรรม**. กรุงเทพมหานคร: เพ็ญทรัพย์การพิมพ์.
- สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2554). **วิธีการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิควิธีคิด.
- สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2562). **หลากหลายวิธีสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพเยาวชนไทย**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิควิธีคิด.
- Edward De Bono. (1991). **Six Thinking Hats for Schools**. New York: The McQuaig Group inc.
- Walter Pauk. (2000). **Essential Study Strategies**. Florida: H&H Publishing Company.

การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
ตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา

An Application of *Bhavana* Principle in Promoting the Quality of
Life of the Elderly in Khura Buri Subdistrict,
Khura Buri District, Phang Nga Province

พระครูสุนทรธรรมพินิจ, พระครูโฆสิตวัณณานุกุล

Phrakhru Sunthonthammaphinit, Phrakru Kositwattananukul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarar

Corresponding Author, E-mail: 6503205001@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 2) ศึกษาหลักภavana 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในเขตพื้นที่ตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และเอกสารการสนทนากลุ่ม แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การมีความสุข ทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญาที่มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้างรวมถึงคนในครอบครัวและมีความสุขในหลาย ๆ ด้าน สามารถสื่อให้เห็นความสามารถของผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงสติปัญญา เพราะผู้สูงอายุมีประสบการณ์ในหลายช่วงวัย ตั้งแต่เด็กจนถึงวัยสูงอายุ ทำให้มองเห็นความหลากหลายในทุก ๆ มิติ ช่วงวัยของชีวิตจึงจะทำให้คุณภาพชีวิตดี

2. หลักภavana 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แก่ 1) กายภavana 2) สติภavana 3) จิตตภavana และ 4) ปัญญาภavana

3. การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา คือ (1) กายภavana พัฒนากายหรือการฝึกอบรมกาย คือ โดยการส่งเสริมการดูแลสุขภาพร่างกาย (2) สติภavana การพัฒนาความประพฤติหรือการฝึกอบรมศีล คือ โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข (3) จิตตภavana

ได้รับบทความ: 23 ตุลาคม 2567; แก้ไขบทความ: 13 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 16 ธันวาคม 2567

Received: October 23, 2024; Revised: December 13, 2024; Accepted: December 16, 2024

การพัฒนาจิตหรือการฝึกอบรม จิตใจ คือ มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีสุขภาพจิตที่ดี (4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญาหรือการฝึกอบรมปัญญา คือ ส่งเสริมภูมิปัญญาด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพิ่มพูนความรู้ และสามารถแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4, พัฒนาคุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of developing the quality of life of the elderly, 2) to study the four principles of meditation in Buddhist scriptures, and 3) to apply the four principles of meditation to develop the quality of life of the elderly in Kura Subdistrict, Kura Buri District, Phang Nga Province. This is a qualitative field study. By conducting in-depth interviews and conversations with 20 key informants in Kura Subdistrict, Kura Buri District, Phang Nga Province. The tools used were interview forms and focus group documents. Then present the data using descriptive analysis methods.

The research results found that:

1. The concept of improving the quality of life is to be happy, both physically and mentally on satisfied emotions and intellect with the existing environment and good interaction that can convey the ability of the elderly with good physical and mental health as well as intellect because the elderly have experience at many ages, from children to the elderly.

2. The 4 Bhavana principle in the Buddhist scriptures are: 1) kayabhavana: physical development 2) Silabhavana: moral development 3) Jittabhavan: cultivation of the heart; emotional development and 4) Bhanyabhavana: cultivation of wisdom; intellectual development.

3. An Application of Bhavana Principle in Promoting the Quality of Life of the Elderly in Khura Buri Subdistrict, Khura Buri District, Phang Nga Province is: (1) Kayabhavana , physical development or promotion of physical health care, (2) Silabhana, behavioral development or an encouraging the elderly to live happily in the society, (3) Cittabhavana , mental development or focusing on activities that promote good mental health and (4) Pannabhavana, wisdom development or promoting wisdom through the exchange of information, increasing knowledge, and being able to solve problems in life by oneself.

Keywords: An Application of Bhavana Principle, Promoting the Quality Life, Elderly

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่ง ที่มีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยที่หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักยังไม่มีนโยบายรองรับเท่าที่ควร และเนื่องจากระบบสาธารณสุขในปัจจุบันได้รับการพัฒนามากขึ้น การตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญ ส่งผลให้ภาครัฐได้กำหนดมาตรการเตรียมการรองรับในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น และได้รับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี โดยสิ่งเหล่านี้จะต้องมีการรับรู้ถึงข้อมูลที่สำคัญต่อการวางแผนและดำเนินการบนฐานของการลงทุนและการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า (จากข้อมูลประชากรศาสตร์ได้แสดงจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยในปีรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ในปี พ.ศ. 2559) นี้ได้แสดงให้เห็นว่ามีผู้สูงอายุจำนวนมากที่จัดอยู่ในภาวะเปราะบาง และจำนวนหนึ่งในสามของผู้สูงอายุมีรายได้ต่ำกว่าเส้นวัดความยากจน บุตรซึ่งเคยเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุได้สัดส่วนลดลง และร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวหรืออยู่ตามลำพังกับผู้สูงอายุด้วยกันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จำนวนผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ประมาณ 400,000 คน และผู้สูงอายุที่เป็นโรคสมองเสื่อมประมาณ 600,000 คน ในปี พ.ศ. 2559 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอีกมาก และในอีก 20 ปีข้างหน้าผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงจะเพิ่มเป็น 1.3 ล้านคน และจะมีผู้ป่วยด้วยโรคสมองเสื่อมเพิ่มเป็น 1.4 ล้านคน รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยในปี พ.ศ. 2559 (กองสาธารณสุขต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข, 2559)

ปัจจุบันผู้สูงอายุในเขตตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง 968 คน ปัญหาสำคัญที่ทำลายต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษาค่อนข้างน้อยซึ่งเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล บริการด้านสุขภาพและสังคม รวมทั้งโอกาสในการทำงานเชิงเศรษฐกิจ การอยู่กับคู่สมรส และอยู่ตามลำพังเพิ่มขึ้น การหวังพึ่งพาบุตรหลานในการเกื้อหนุนในยามสูงวัยน่าจะเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น อีกทั้งสุขภาพผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านสุขภาพ การเป็นอยู่ การเอาใจใส่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น เรื่องด้านการดูแลสุขภาพที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และมีภาวะทุพพลภาพเพิ่มขึ้นตามวัยที่เพิ่มขึ้นถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจไม่มากนัก แต่ผู้สูงอายุก็มีส่วนอย่างสำคัญในการทำงานบ้าน ที่ทำให้บุตรหลานที่อยู่ในวัยทำงานสามารถทำงานเชิงเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ แต่บทบาทของผู้สูงอายุต่อกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่ได้มีการให้คุณค่ามากนักในสังคมยุคปัจจุบันยังคงเน้นให้คุณค่าเชิงเศรษฐกิจเป็นหลักสำคัญ (วิทยาลัษประชากรศาสตร์, 2556: 9-11)

จะเห็นได้ว่าสังคมไทยในปัจจุบันผู้สูงอายุนับว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก สมควรที่จะส่งเสริมให้คงคุณค่าไว้นานที่สุด การนำแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มาใช้จึงเป็นแนวอีกทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งหมดทั้งมวลของมนุษย์ อันได้แก่การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความสามารถ ด้านทักษะและ

ด้านทัศนคติ โดยได้อาศัยกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมไปถึงกระบวนการจัดการศึกษา ให้ทุกคนและทุกระดับได้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะและมีทัศนคติอันพึงปรารถนาของสังคมและประเทศชาติ และรวมไปถึงการฝึกอบรม การสอนงาน การหมุนเวียนสับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งกระบวนการในการพัฒนาตนเองอีกด้วย (บุญเลิศไพรินทร์, 2538: 5) แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุไทยที่อยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท ที่มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ยังมีความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการ สุขภาพอนามัย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552: 12) ซึ่งเนื่องมาจากข้อจำกัดในการเดินทาง และการรับรู้สิทธิของผู้สูงอายุในกลุ่มต่าง ๆ การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เช่น การออกกำลังกาย การมีกิจกรรมทางสังคม แม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาผู้สูงอายุโดยตรง แต่จะช่วยลดภาระในการดูแล และให้บริการสุขภาพ แก่ผู้สูงอายุได้อย่างมาก

จากความเป็นมาและปัญหาที่ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์หลักภวนา 4 ในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลคูระ อำเภอคูระบุรี จังหวัดพังงา ที่จะส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลคูระ เพื่อเป็น “สังคมผู้สูงอายุที่มีความสุขทางกาย อารมณ์ สังคม ปัญญา” ที่มีคุณค่าและมีคุณภาพเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุอื่น ๆ ให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาหลักภวนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักภวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลคูระ อำเภอคูระบุรี จังหวัดพังงา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เชิงคุณภาพภาคสนาม ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลคูระ อำเภอคูระบุรี จังหวัดพังงา จำนวน 20 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่มได้แก่ 1) ผู้สูงอายุ ชาย/หญิง จำนวน 15 คน 2) นักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 1 คน 3) เจ้าหน้าที่พยาบาล จำนวน 2 คน และ 4) พี่เลี้ยงผู้ดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ จำนวน 2 คน

3.2 การศึกษาเอกสาร

เป็นการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สืบหาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความ งานเขียนหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงสื่อสารสนเทศ โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปลงพื้นที่เก็บข้อมูล

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ และประสานงานติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ส่งหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์
2. ติดต่oprสานงานกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้องและความเหมาะสมของข้อมูลและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

3.4.2 การสนทนากลุ่ม

เป็นลักษณะสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากัน โดยให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็น โดยกำหนดประเด็นตามวัตถุประสงค์ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลบทสนทนาของแต่ละคนมาเขียนเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา”

4. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลกระ อำเภอบุรี จังหวัดพังงา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ หมายถึง การมีความสุขทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้างรวมถึงคน ในครอบครัว และมีความสุขในหลาย ๆ ด้าน และสถานที่สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นแนวคิดที่สามารถสื่อให้เห็นความสามารถของผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะที่ดี ทั้งร่างกายและจิตใจรวมถึงสติปัญญา เพราะผู้สูงอายุมีประสบการณ์ในหลายช่วงวัย ตั้งแต่เด็กจนถึงวัยสูงอายุ ทำให้มองเห็นความหลากหลายในทุก ๆ ช่วงวัยของชีวิตในหลาย ๆ กิจกรรมที่ได้มีส่วนร่วมในหลาย ๆ การแสดงความคิดเห็นทั้งในชุมชน สังคม และประเทศทำให้เห็นคุณค่าและความสำเร็จของผู้สูงอายุกับคนอื่น ๆ เป็นอย่างดี

4.2 หลักภavana 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้การดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่เมาในชีวิต ไม่เมาในความมั่งมีไม่เมาในสิ่งนั้นในสิ่งนี้ ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถาวรแต่ประการใดเลย นอกจากธรรมะที่เป็นยารักษาใจให้พ้นจากความทุกข์ แม้เราจะมีชีวิตเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย เป็นกฎธรรมดาของโลก แต่ถ้ารู้จักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้ว ย่อมดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพไปในตัวเอง จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าหากไม่เจริญธรรมในกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญาแล้ว อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบตามมาคือภัยอันน่ากลัวต่อการประพฤติดังพระธรรมคำสอนและถ้าเจริญเป็นประจำแล้ว ก็จะก่อให้เกิดเครื่องคุ้มกันคุ้มครองการดำรงชีวิตของผู้เจริญใน ภavana 4 อันเป็นธรรมที่นำพาผู้ประพฤติปฏิบัติตามไปสู่หนทางแห่งความพ้นทุกข์และเป็นการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีการพัฒนาตนเองให้ดำรงอยู่ในความมีสติไม่ประมาท มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองตน มีศีลเป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติ มีจิตที่อบรมดีแล้วควรแก่การงานคือมรรคธรรม มีปัญญาที่อบรมดีแล้วควรแก่การรู้แจ้งเห็นอริยธรรมในพระศาสนา

4.3 การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลกระบุรี อำเภอบุรี จังหวัดพังงา คือ หลักการพัฒนามนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนาเป็นการฝึกอบรม การเจริญหรือการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ กายภavana คือ การพัฒนากาย การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือทางวัตถุ ศีลภavana คือ การพัฒนาศีลการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมด้านเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย จิตภavana คือ การพัฒนาจิตใจที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึกให้จิตใจเจริญองกามขึ้นในคุณธรรม ความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง ความเบิกบานผ่องใส และสงบสุข และปัญญา

ภาวนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหาและรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหลักทั้ง 4 นี้ จะทำงานสัมพันธ์กันอาศัยกันและส่งผลต่อกันไม่สามารถแยกขาดกันได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลกระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา” มีข้อค้นพบจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นแนวคิดในข้างต้นได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิต คือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ก็ต้องมีชีวิตที่มีความสุข ไม่ว่าจะเป็นร่างกายที่ดี เช่น ไม่มีโรค เบียดเบียน ด้านจิตใจ ทำให้จิตใจไม่เป็นทุกข์ ให้เป็นสุขตลอดเวลาอารมณ์ก็มีความสุขไม่ทำให้เกิดอารมณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นบ่อย ๆ และในด้านสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ก็ต้องแวดล้อมด้วยสิ่งที่ดี ต้องอยู่แล้วมีความสุข สนุก สงบและมีความสุข จึงจะทำให้คุณภาพชีวิตดีในทุก ๆ ด้าน ในการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ถ้ามีความสุขได้ก็ย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550: 49) ได้กล่าวในหนังสือ ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ สรุปความว่า ถ้าพ่อแม่วางอุเบกขาถูก ก็เกิดความสุขในจิตใจ และความสุขระหว่างความสัมพันธ์มนุษย์กับความสัมพันธ์กับกรรม ท่านผู้สูงอายุส่วนมากก็เป็นผู้ที่มึลถูกหลาน ตอนนี้งจจะตอวงจกกับลูกหลานให้ลูกตองว่า ถึงเวลาแล้วที่เขจจะตองรับผดชอบชวตของเขเอง เรววงจเป็นอุเบกขา เจยบสงบพรอ้มจะชวยเหลือเขา แต่เรจไม่เข้ไปจุกจก วุ่นวาย เจ้จก็เจ้จการ ตอนนี ถึงเวลาของพรหมที่จจะวางอุเบกขา ถ้าทำจได้ยอ่งนั จจะสบายช้น ถ้าเสียหลักนี้ ก็จไม่เป็นพรหมที่สมบุรณ์

5.2 หลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้การดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่เมาในชีวิต ไม่เมาในความมั่งมีไม่เมาในสิ่งนั้นในสิ่งนี้ ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถาวรแต่ประการใดเลย นอกจากธรรมะที่เป็นยารักษาใจให้พ้นจากความทุกข์ แม้เราจะมีวเกิด วความแ่ วความเจ็บ วความตาย เป็นกฎธรรมดาของโลว แต่ถ้ารู้จักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้ว ย่อมดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพไปในตัวเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระจิตะวงษ์ อนุตตรโร (2557: 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของการใช้หลักธรรมภาวนา 4 ที่มีต่อการสร้างภูมิคุ้มกันตนด้านการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมภาวนา 4 ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง แต่หลังเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกันกับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการ

สร้างภูมิคุ้มกันการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมากเช่นกัน และจากการเปรียบเทียบทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

5.3 การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลกระบุรี อำเภอ กระบุรี จังหวัดพังงา คือ หลักการพัฒนามนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนาเป็นการฝึกอบรม การเจริญหรือการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ กายภavana คือ การพัฒนากาย การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือทางวัตถุ ศิลภavana คือ การพัฒนาศีลการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมด้านเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย จิตภavana คือ การพัฒนาจิตใจที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึกให้จิตใจเจริญงอกงามขึ้นในคุณธรรม ความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง ความเบิกบานผ่องใส และสงบสุข และปัญญาภavana คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหาและรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญา ให้รู้ เข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหลักทั้ง 4 นี้ จะทำงานสัมพันธ์กันอาศัยกันและส่งผลต่อกันไม่สามารถแยกขาดกันได้ สอดคล้องกับงานวิจัย พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากร) (2559: 67) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ได้สร้างแบบวัดความสุข 4 ด้าน ตามหลักพระพุทธศาสนา และผลการวิจัยยังพบว่า ความสุขมีความสัมพันธ์กับหลักแห่งการพัฒนาชีวิตหรือหลักภavana 4 คือ ความสุขทางกาย ความสุขทางสังคมหรือศีล ความสุขทางจิตใจ และความสุขทางปัญญา ซึ่งองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขทางปัญญา ประกอบด้วย (1) คุณค่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ การเร่งขวนขวายทำความดี, การใช้ชีวิตแบบไม่ประมาท (2) การเสียสละเพื่อความสุขส่วนรวม ได้แก่ การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม, การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม, การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ (3) การรู้เท่าทันในการใช้ชีวิต ได้แก่ การรู้เท่าทันและเห็นโทษในการเสพความสุขเกินพอดี, การยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง และการรักษาใจให้นิ่งสงบและปล่อยวาง (4) การรู้จักใช้ชีวิตแบบพอเพียง ได้แก่ การไม่ยึดติดกับวัตถุ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุ และการพอประมาณในการบริโภคปัจจัย 4 เป็นต้น (5) การมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การประพฤติตนในกรอบศีล 5 และการฝึกอบรมสมาธิ เป็นต้น (6) ความสุขสงบในทางธรรม ได้แก่ การศรัทธาเลื่อมใสในคำสอนของพระพุทธเจ้า, การไม่ยึดถือยึดติดกับสิ่งที่ชอบหรือสิ่งที่ชัง และการมีจิตใจอิสระ สงบเย็น ไม่พึ่งพาวัตถุภายนอก เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัย พระปลัดนพดล หนูธมโน (พลายแก้ว) (2556: 103-104) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเด็กตามหลักภavana 4 : กรณีศึกษา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” กลุ่มตัวอย่างคือผู้ปกครองนักเรียนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดทุ่งครุจำนวน 130 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมี

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาเด็กตามหลักภavana 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ด้านศีลภavanaมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เหลืออยู่ในระดับมาก และพบว่าผู้ปกครองที่มีเพศ อายุสถานภาพ การศึกษาอาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพุทธศาสนิกชนตามหลักภavana 4 โดยภาพรวมแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระพุทธินันท์ บุญเรือง (2559: 68) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากมายที่สามารถนำมาปรับใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันได้เช่น หลักทิวฐัมมิกัตสังวัตตนิทธรรม สัมปรายิกัตถสังวัตตนิทธรรม อธิบาท มรรค สังโยชน์หรือรวมเรียกว่า ไตรสิกขา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการพัฒนาคน หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เหมาะสมและเกิดประสิทธิผลซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาหลัก ๆ อยู่เพียง 4 อย่างคือ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิตและการพัฒนาปัญญา

สรุป

การมีความสุข ทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ และ สติปัญญา มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้างรวมถึงคน ในครอบครัว และมีความสุขในหลาย ๆ ด้าน ทั้งที่สร้างจากตนเอง บุคคลในครอบครัว และบุคคลรอบข้างอีกด้วย คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คือ ต้องมีความสุขในทุก ๆ ด้านในการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ถ้ามีความสุขได้ก็ย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดี

หลักภavana 4 นี้ จะมุ่งไปที่การพัฒนาบุคคล โดยมีกรอบแห่งการพัฒนาไว้ 4 ประการ คือ การพัฒนาตนเองให้มีสติ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทไม่ประพฤติดมในการทุจริตทั้ง 3 การเจริญตนให้ตั้งในกรอบของระเบียบข้อประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของสังคม การอบรมจิตของตนให้มีความผ่องใสควรแก่การงาน การพัฒนาปัญญา การเป็นคนมีเหตุ มีผล การพิจารณาใคร่ครวญ การคิด การวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ในเรื่องนั้น ๆ และหลักภavana 4 นี้ ได้แสดงให้เห็นถึงทฤษฎีการพัฒนามนุษย์และสังคม แสดงให้เห็นถึงทฤษฎีการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุผู้สูงอายุ ตำบลกระ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพิจิตร จะต้องกระทำควบคู่กันไปทั้ง 4 ด้าน คือด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญา จึงจะทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งจะกระทำโดยตรง และทางอ้อม ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อเป็นการฝึกฝน การเรียนรู้ อยู่ ดู ฟัง เป็น จึงจำเป็นต้องบูรณาการหลักธรรม และหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเข้าไปโดยมีจุดหมายคือ ผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตเหมือนคนปกติทั่วไป มีความสุข และสามารถยอมรับความจริงของชีวิตได้ เป็นบุคคลที่มีความ เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ มีคุณค่า และเป็นแบบอย่างที่ดีของคนรุ่นหลังสืบไป

6. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลกระ อำเภอบุรี จังหวัดพังงา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพัฒนาทางร่างกายและจิตใจด้วยหลักพุทธธรรม
2. การจัดสถานที่รักษาพยาบาลที่สะดวกให้กับผู้สูงอายุใช้บริการ
3. การส่งเสริมการสร้างคุณค่ากับผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. มีการจัดอบรมการดูแลตนเองในผู้สูงอายุ
2. มีการจัดอบรมการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อใช้ประกอบในการดำเนินชีวิต
3. มีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

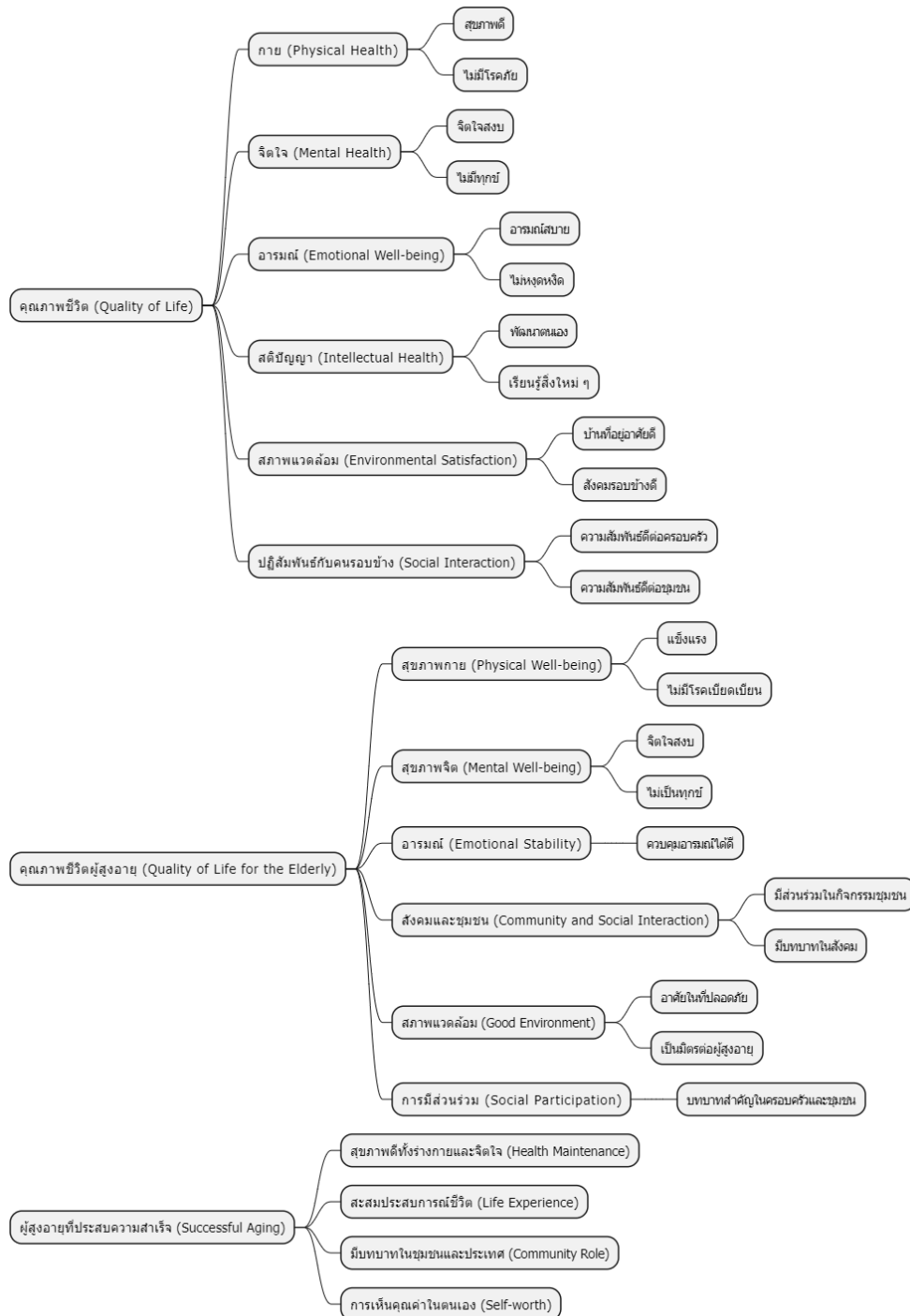
6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภavana 4 ของชุมชนอื่น
2. ควรทำการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของชุมชน ตำบล หรืออำเภออื่น ๆ ในจังหวัดพังงาด้วยหลักพุทธธรรม
3. ควรศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมตามหลักพุทธศาสนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา ได้รับองค์ความรู้ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- กองสาธารณสุขต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข. (2559). **รายงานการประชุม** กรมการประสานงานด้านสหประชาชาติ.
- บุญเลิศ ไพรินทร์. (2538). **พฤติกรรมกรรมการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- พระจิตะวงษ์ อนุตโตโร. (2557). ผลของการใช้หลักธรรมภาวนา 4 ที่มีต่อการสร้างภูมิคุ้มกันตนด้านการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. **วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร**, 5(2), 1-14.
- พระปลัดนพดล หฐธมโน (ปลายแก้ว). (2556). การพัฒนาเด็กตามหลักภาวนา 4: กรณีศึกษา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดทุ่งครุ เขตทุ่งครุกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธินันท์ บุญเรือง. (2551). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). **ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิพย์ อาภากร) และคณะ. (2559). การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์. (2556). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ. 2555**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). นนทบุรี: บริษัท เอสเอส พลัสมีเดีย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ. **รายงานวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์
ร่วมกับสื่อประสมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติ
ร่างมาตรฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

Construction of Lesson Plans Based on Harrow's Instructional Model for
Psychomotor Domain with Multimedia to Improve Learning Achievement
and Standard Ramwong Practical Skills of Grade 10 Students

สุวรรณรัตน์ นพรัตน์, จุไรศิริ ชูรักษ์, จงกล บัวแก้ว

Suwanarat Nopparat, Jura Siri Choorak, Jongkon Buakaew

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: jura siri.choo@skru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติร่างมาตรฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม จำนวน 4 แผนใช้เวลา 8 ชั่วโมง และ 2) แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบ ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ ร่วมกับสื่อประสม ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบ ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95

คำสำคัญ: แผนการจัดการเรียนรู้, รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม, ร่างมาตรฐาน

Abstract

The purpose of this research was to construction of lesson plans based on Harrow's instructional model for psychomotor domain with multimedia to improve learning achievement and standard ramwong practical skills of grade 10 students. The target group consists of 3 experts. The research instruments were 1) 4 lessons lesson plans based on harrow's instructional model for psychomotor domain with multimedia for 8 hours of teaching and learning and 2) an assessment form for the appropriateness of the learning management plan by an expert. The statistics used for data analysis were arithmetic mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.).

The research results found that:

1. Harrow's instructional model for psychomotor domain with multimedia consisted of the following steps: step 1 imitation; step 2 implementation of the instruction; step 3 practice correctly complete; step 4 expression; step 5 act naturally with multimedia included 2 steps: step 1 Imitation; step 2 Implementation of the instruction.

2. The quality check of the lesson plans by the experts revealed that the appropriateness of the lesson plans was at the highest level with the arithmetic mean of 4.95.

Keywords: Lesson Plans, Harrow's Instructional Model for Psychomotor Domain with Multimedia, Standard Ramwong

1. บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะแห่งการละคร ฟ้อนรำ และดนตรี เป็นศิลปะวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่แสดงถึงความเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองด้านวัฒนธรรม แสดงถึงลักษณะเด่น และเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทยที่สืบทอดกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน และยัง สามารถช่วยพัฒนาทางด้านร่างกาย สร้างบุคลิกภาพที่ดี ส่วนคุณค่าทางจิตใจและทัศนคติ ช่วยให้มีจิตใจ ร่าเริง แจ่มใส กล้าแสดงออก มีความจำ ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ความพร้อมเพรียง ความสวยงาม ตลอดจนฝึกความอดทน ความขยันหมั่นเพียร รู้จักถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก จินตนาการทำให้เป็นผู้มีสุนทรีย์ในความงาม (วิมลศรี อุปรมย์, 2555: 2)

จากสภาพที่พบในชั้นเรียน ของโรงเรียนวรนารีเฉลิม จังหวัดสงขลา ที่ได้จัดการเรียนรู้ในรายวิชานาฏศิลป์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 พบปัญหาว่านักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 4/9-4/16 ที่ได้เรียนในรายวิชานาฏศิลป์ ไม่สามารถปฏิบัติท่ารำ และท่าคะแนนสอบ ทำให้นักเรียนปฏิบัติท่ารำไม่ได้ ส่งผลให้ทักษะปฏิบัติด้านนาฏศิลป์ค่อนข้างต่ำกว่าเกณฑ์ที่ได้กำหนดตอนเริ่มการเรียนการสอน โดยนักเรียนมีคะแนนเท่ากับ 50.00 % ของคะแนนเต็ม (เอกสารคะแนนสอบปลายภาคบทที่ 2 เรื่องร่ายมาตรฐาน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ด้านทักษะปฏิบัติ เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะปฏิบัติให้สูงขึ้น โดยการจัดการเรียนรู้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการเล่นแบบร่วมกับสื่อประสม ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่งร่วมกับสื่อประสม ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการปฏิบัติร่ายมาตรฐานได้ดี เพราะ นักเรียนได้ปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน และได้ค้นพบศักยภาพของตนเองที่มีพื้นฐานอยู่แล้วไปพัฒนาต่อสำหรับการเรียนได้ต่อไป ซึ่งมีรูปแบบการสอนที่เอื้อให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะปฏิบัติร่ายมาตรฐานได้ดีขึ้น จะเป็นการช่วยพัฒนาความพึงพอใจที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสมได้ด้วย (Harrow, 1972: 96-99 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2556: 37-38) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Davenport (2001: 8) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Opening up the world: A portrait of an intercultural art teacher. โดยการวิจัยนี้ตระหนักถึงช่องว่างระหว่างการเรียนรู้ทฤษฎีและการปฏิบัติ ในการเรียนการสอนศิลปะ โดยเสนอแนวทางในการศึกษาศิลปะ โดยการนำวัฒนธรรมที่มีความครอบคลุมและหลากหลายในทั่วโลก เป็นแนวทางมาใช้ในการศึกษา และงานวิจัยของ Mallik, A. & Chaudhury, S. (2011: 1) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Preserving the Intangible Heritage of Indian Classical Dance ได้ศึกษารูปแบบการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับนาฏศิลป์อินเดีย พบว่ามีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล มัลติมีเดีย วิดีทัศน์ โดยใช้เทคโนโลยี Multimedia WebOntology Language (MOWL)

แผนการสอน คือ การนำเนื้อหาในรายวิชา หรือการจัดประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับผู้เรียน ที่ต้องทำการสอนจริง ตลอดภาคการศึกษา หรือรายชั่วโมง มาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่ออุปกรณ์การสอน การวัดและการประเมินผล สำหรับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนการสอนย่อย ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือจุดเน้นของหลักสูตร รายวิชา ในแผนการสอนจะกล่าวถึง สภาพผู้เรียน ความพร้อมและการจัดเตรียมของวัสดุอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการเรียนการสอน เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2545: 3)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว การสร้างแผนการสอน สามารถช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และปฏิบัติทักษะปฏิบัติได้ค้นพบศักยภาพของตนเองที่มีพื้นฐานอยู่แล้วไปพัฒนาต่อสำหรับการเรียนได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ร่วมกับสื่อประสมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติร่วมาตรฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 แบบ ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม และ (2) แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ

3.2 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อประเมินผล โดยมีขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวรนาธิเฉลิม จังหวัดสงขลา

1.2 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ และ วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประสม

1.3 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ ตามรูปแบบทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 8 สัปดาห์ รวม 8 ชั่วโมง

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น จำนวน 4 แผน เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95

1.5 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้การแสดงนาฏศิลป์ และร่วมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ฉบับสมบูรณ์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ร่วมกับสื่อประสม จำนวน 4 แผน ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องการแสดงนาฏศิลป์ และร่างมาตรฐาน ใช้เวลาทั้งหมด 8 ชั่วโมง ได้แก่ แผนที่ 1 การแสดงร่างมาตรฐานเพลงงามแสงเดือน รวมเวลา 2 ชั่วโมง แผนที่ 2 การแสดงร่างมาตรฐาน เพลงชาวไทย รวมเวลา 2 ชั่วโมง แผนที่ 3 การแสดงร่างมาตรฐาน เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ รวมเวลา 2 ชั่วโมงและแผนที่ 4 การแสดงร่างมาตรฐาน เพลงบุชานันทรบ รวมเวลา 2 ชั่วโมง โดยการจัดการเรียนรู้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม มี 5 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบร่วมกับสื่อประสม

1. ครู สนทนาเกี่ยวกับการแสดงร่างมาตรฐาน และได้ใช้สื่อร่วมกับเปิดวิดีโอการแสดงร่างมาตรฐาน ให้นักเรียนได้สังเกตการกระทำที่นักเรียนสามารถบอกขั้นตอนของการแสดงได้

ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่งร่วมกับสื่อประสม

2. ครู แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน และได้เปิดวิดีโอให้แต่ละกลุ่มได้ลงมือปฏิบัติท่ารำ โดยไม่มีแบบอย่างให้เห็น นักเรียนอาจปฏิบัติได้ไม่สมบูรณ์แบบแต่จะเกิดการเรียนรู้และนำมาปรับปรุงเพื่อให้ปฏิบัติได้สมบูรณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์

3. นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกันเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่องจนปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์

ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก

4. ให้แต่ละกลุ่มออกมาปฏิบัติท่ารำ ทีละกลุ่ม หลังจบการปฏิบัติ ให้กลุ่มที่ได้รับชมการแสดงของเพื่อน เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้นำไปปรับปรุงให้ถูกต้องสวยงาม

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ

5. นักเรียนได้ปฏิบัติกันเป็นกลุ่มย่อย และสามารถเข้าวงเพื่อปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ทั้งห้อง ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์อย่างเป็นธรรมชาติ

4.2 ผลการประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ แผนที่ 1 แผนที่ 2 แผนที่ 3 และแผนที่ 4

องค์ประกอบแผน	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ เหมาะสม
	คนที่	คนที่	คนที่			
	1	2	3			
1. มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. สาระสำคัญ	5	4	5	4.67	0.58	มากที่สุด
3. จุดประสงค์การเรียนรู้	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4. สาระการเรียนรู้	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
7. ชิ้นงาน / ภาระงาน	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8. กิจกรรมการเรียนรู้	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
9. สื่อแหล่งเรียนรู้	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
10. การวัดและประเมิน	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
10.1 วิธีการวัด	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
10.2 เครื่องมือวัด	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
10.3 เกณฑ์การประเมิน	5	4	5	4.67	0.58	มากที่สุด
11. องค์ประกอบของแผน ครบถ้วน	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม				4.95	0.21	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในความเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.21 ค่าสูงสุด มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ชิ้นงาน/ภาระงาน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมิน วิธีการวัด เครื่องมือวัด และองค์ประกอบของแผนครบถ้วน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 ค่าต่ำสุด สาระสำคัญ และเกณฑ์การประเมิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67

ตารางที่ 2 ผลพิจารณาความเหมาะสม แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม

แผนที่	เรื่อง	$\bar{X}$	ผลการพิจารณา
1	การแสดงรำวงมาตรฐาน เพลงงามแสงเดือน	4.95	เหมาะสมมากที่สุด
2	การแสดงรำวงมาตรฐาน เพลงชาวไทย	4.95	เหมาะสมมากที่สุด
3	การแสดงรำวงมาตรฐาน เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ	4.95	เหมาะสมมากที่สุด
4	การแสดงรำวงมาตรฐาน เพลงบุชานันกรบ	4.95	เหมาะสมมากที่สุด
	เฉลี่ย	4.95	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในความเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 เมื่อจำแนกเป็นรายแผน ทุกแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของ แอร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแอร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน กล่าวคือ แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบครบถ้วน คือ 1) มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด 2) สารสำคัญ 3) จุดประสงค์การเรียนรู้ 4) สารการเรียนรู้ 5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 7) ชิ้นงาน / ภาระงาน 8) กิจกรรมการเรียนรู้ 9) สื่อแหล่งเรียนรู้ 10) การวัดและประเมิน 10.1) วิธีการวัด 10.2) เครื่องมือวัด 10.3) เกณฑ์การประเมิน 11) องค์ประกอบของแผนครบถ้วน ทั้งนี้ในการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบร่วมกับสื่อประสม ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่งร่วมกับสื่อประสม ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดความรู้ และมีทักษะการปฏิบัติมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการ ทัศนา แหมมณี (2556: 37) กล่าวว่า ได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติไว้ 5 ขั้น โดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมาก ดังนั้นการกระทำจึงเริ่มจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ไปจนถึงการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อย่อย ลำดับขั้นที่กล่าวมา คือ การเลียนแบบ การลงมือกระทำตามคำสั่ง การกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ การแสดงออก และการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ และแนวคิดของนักวิชาการ กิดานันท์ มลิทอง

(2550: 37) กล่าวว่า สื่อประสม หมายถึง การนำสื่อหลาย ๆ ประเภท มาใช้ร่วมกันทั้งวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดในการเรียนการสอน โดยการใช้สื่อแต่ละอย่างตามลำดับขั้นตอนของเนื้อหา และในปัจจุบันมีการนำคอมพิวเตอร์ มาร่วมด้วย เพื่อการผลิตหรือการควบคุมการทำงานของอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเสนอข้อมูลทั้ง ตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหวแบบวีดิทัศน์ และเสียง ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของพุฒินา อาจหาญ (2563: 214) ที่ทำการวิจัยการพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวคิดของแฮร์โรว์ เพื่อเสริมสร้างทักษะปฏิบัติรายมาตรฐาน ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพของแผนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตาม แนวคิดของแฮร์โรว์ เพื่อเสริมสร้างทักษะปฏิบัติรายมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 82.74/87.2 และงานวิจัยของ ศศิมา แสงสว่าง (2562: 95-96) ที่ทำการวิจัยการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง รายมาตรฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รังสิต ด้วยวิธีการสอนแบบเพื่อนช่วย เพื่อน พบว่า รูปแบบการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง รายมาตรฐานของผู้เรียน มีคุณภาพตามเกณฑ์ประเมินของผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และงานวิจัยของ ชนิกา บัวผืน (2556: 1) ที่ทำการวิจัยการสร้างสื่อ ประสมเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง “สารในชีวิตประจำวัน สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6” พบว่า สื่อประสมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง “สารใน ชีวิตประจำวัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” มีประสิทธิภาพ 84.89 / 88.07

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัย พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ดังนั้น ครูผู้สอน ควรนำ แผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยปรับใช้กับ เนื้อหาในเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับรายวิชานาฏศิลป์ที่อยู่บนพื้นฐานการศึกษาของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา มัธยมศึกษา และเพื่อให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

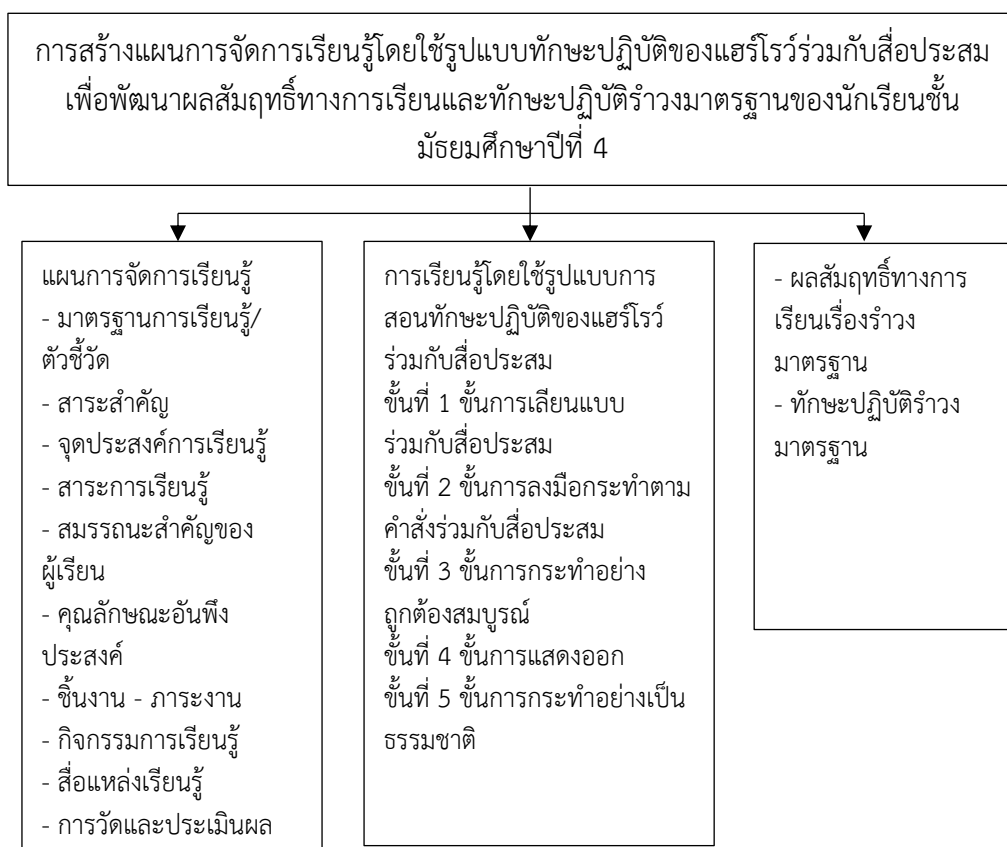
1. ควรมีแผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนเทคนิคอื่น ๆ ที่หลากหลาย เช่น รูปแบบการสอนแบบสาธิต รูปแบบการสอนแบบร่วมมือ เป็นต้น

2. ควรวิจัยในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น กลุ่มสาระดนตรี กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ เป็นต้น โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติรายมาตรฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการบูรณาการสื่อที่ใช้ในการศึกษากับการจัดการเรียนการสอน โดยมีการนำเสนอที่แปลกใหม่ที่นักเรียนไม่คุ้นเคย ทำให้กระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียนได้มาสนใจในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และส่งผลต่อทักษะกระบวนการปฏิบัติรายมาตรฐานมากยิ่งขึ้น สรุปองค์ความรู้ที่ได้วางแผนภาพ

แผนภาพประกอบองค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กิดานันท์ มลิทอง. (2550). **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม**. กรุงเทพมหานคร: โปรวิชั่น.
- กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชนิกา บัวเผียน. (2556). สร้างสื่อประสมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง “สารในชีวิตประจำวัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ทิตนา แคมมณี. (2556). **รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2556). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลศรี อุปรมย์. (2555). **นาฏกรรมและการละคร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุดิญา อางหาญ. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของแอร์โรว์เพื่อเสริมสร้างทักษะปฏิบัติร่วางมาตรฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. **Journal of Modern Learning Development**, 5(6), 214.
- ศศิมา แสงสว่าง. (2562). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ร่วางมาตรฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รังสิต ด้วยวิธีการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน. **วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ**, 3(1), 95-96.
- Davenport, M. (2001). **Opening up the world: A portrait of an intercultural art teacher**. (Ph.D), Indiana University.
- Mallik, A. & Chaudhury, S. (2011). Preserving the intangible heritage of Indian classical dance. [Electronic version]. **ACM Journal on Computing and Cultural Heritage**, 2, 1-24.

การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนโศกาสัมคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

The Application of Pancasila Principle to Develop Life Quality of Pokasamakki Community, Muang District, Krabi Province

พระชนสรณ์ กุศลจิตโต (เรียวกลาง), พระครูจิตตสุนทร, พระครูโฆสิตวิพัฒนานุกุล

Phra Chanasorn Kusalachitto (Reawklang), Phrakru Chittasunthon,

Phrakru Khositwattananukul

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6503205027@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโศกาสัมคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ 2) ศึกษาหลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) ประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโศกาสัมคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม ได้แก่ พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน แล้วนำข้อมูลจากที่ได้มาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของชุมชนโศกาสัมคคี ประกอบด้วย 1) บุคคลเป็นกระบวนการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตในมิติของบุคคล 2) ครอบครัว เป็นการสร้างหลักประกันที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ ครอบครัว บรรดาผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นปู่ย่า ตายายและพ่อแม่ควรประพฤติปฏิบัติตนเอง เป็นต้นแบบที่ดีแก่เยาวชนหรือบรรดาลูกหลาน เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี ความอบอุ่นภายในครอบครัว 3) สังคม เป็นการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมจะต้องมีกฎระเบียบวินัย หรือกติกาในชุมชนและสังคมตัวเอง เพื่อความผาสุกและปกติสุขของชุมชน

2. หลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ 1) เว้นจากการปลงชีวิต, เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน 2) เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้, เว้นจากการลักโกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน 3) เว้นจากการประพฤติดินกาม, เว้นจาก

ได้รับบทความ: 23 ตุลาคม 2567; แก้ไขบทความ: 13 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 16 ธันวาคม 2567

Received: October 23, 2024; Revised: December 13, 2024; Accepted: December 16, 2024

การล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน 4) เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง และ 5) เว้นจากน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและยังประโยชน์สุขต่อตนเอง คือ ความขยันหมั่นเพียร การเก็บออมรักษาทรัพย์สิน การเลือกคบมิตรที่ดี และการดำเนินชีวิตโดยชอบและความมั่นคงจะบังเกิดขึ้น มีศรัทธาที่ต้องบริบูรณ์ด้วยศีลธรรม รู้จักการแบ่งปันและเสียสละ และการมีปัญหาในการพิจารณาชีวิตที่ต้อง อันจะเป็นแนวทางแห่งการดับทุกข์ นำมาซึ่งความสุขในชีวิต ชุมชน และสังคมต่อไป

คำสำคัญ: ศีล 5, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ชุมชนโมกขสามัคคี

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of quality of life development of Pokasamakki community, Mueang District, Krabi Province, 2) to study the Five Precepts as stated in Theravada Buddhist scriptures, and 3) to apply the Five Precepts to quality of life development of Pokasamakki community, Mueang District, Krabi Province. It is a qualitative field research by conducting in-depth interviews four target groups include monks, community leaders Elderly group Youth group and then analyzing the data, summarizing the results, and presenting them in a descriptive writing format.

The research results found that:

1. The concept of quality of life in the Phokasamakki community consists of 1) Individuals: This is a process of creating a guarantee of quality of life in the personal dimension. 2) Family: This is creating one of the most important guarantees, namely, the family. All adults, including grandparents and parents, should behave themselves as good examples for the youth or their children in order to create love, unity and warmth within the family. 3) Society: This is the coexistence of members of society, who must have rules and regulations in the community and their own society for the happiness and normalcy of the community.

2. The 5 precepts that appear in Theravada Buddhism are: 1) to abstain from killing 2) to abstain from stealing 3) to abstain from sexual misconduct 4) to abstain from false speech and 5) to abstain from intoxicants causing heedlessness.

3. The development of a stable quality of life and self-benefit is diligence, preservation of assets, association with good friends. Besides, living a good life and stability in the future requires the right faith and precepts without any violation, knowing how to sacrifice and have wisdom to consider the right life as the way to end suffering, to bring happiness in life and community.

Keywords: Pancasila Principle, Develop Life Quality, Pokasamakki Community

1. บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันประกอบด้วย 3 สถาบันหลัก ที่เป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไทย อันได้แก่ ชาติ ศาสนา (พระพุทธศาสนา) และพระมหากษัตริย์ ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวในการอยู่ร่วมกันหล่อหลอมให้คนไทยเกิดความรักความสามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมาอย่างยาวนานบนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะสังคมไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยการหลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา โดยมีหลักธรรมที่เป็นเบื้องต้นในการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ศีล โดยศีลเป็นกำลังไม่มีที่เปรียบ ศีลเป็นอาวุธสูงสุด เป็นเครื่องประดับอย่างประเสริฐสุด ศีลเป็นเกาะอย่างอัศจรรย์ เป็นเลิศในโลกนี้ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2557: 14) ซึ่งหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา นั้นมุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีการคิดอย่างมีเหตุผล และการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552: 2) พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ เพราะประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาไม่เคยมีครั้งใดเลยที่สนับสนุนหรือก่อให้เกิดสงคราม เนื่องจากมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นต้นตอแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ศีล 5 ที่ทำให้เกิดความสงบ ทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติและสังคมโลก” (วสิน อินทสระ, 2549: 37) ถ้าสังคมขาดการควบคุมด้วยศีล มีการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยทางกายบ้าง ละเมิดทางทรัพย์สินบ้าง มนุษย์จะรู้สึกหวาดหวั่นสะพรึงกลัว และรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ถ้าสังคมมีการควบคุมด้วยศีล ไม่ประทุษร้ายกัน ด้วยทางกาย ทางวาจา สังคมของเราน่าอยู่มากทีเดียว ดังนั้น ศีลมีความหมายว่า ปกติเย็น ระเบียบวินัย กล่าวคือ ผู้มีศีลต้องมีการกายวาจาและใจเย็นสบาย ไม่เร่าร้อนด้วย รากะ โทสะ และโมหะ เป็นผู้มียกย่องสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริต ศีล 5 จึงเป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคมอย่างมาก จึงจำเป็นต้องเข้าใจในหลักของศีล 5 เพื่อประโยชน์แก่คนรักษาศีล 5 เอง และเพื่อความสงบสุขของสังคมด้วย (พระเวทินทร์ เทวินโท, 2544: 83)

นอกจากนี้วัดและชุมชนยังได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันมาเป็นเวลาช้านาน จนนับได้ว่าวัดและชุมชนต่างก็มีความผูกพันต่อกันเป็น

อย่างดีจนกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางจิตวิญญาณ และทุนทางวัฒนธรรมในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้น บ้าน วัด โรงเรียน จึงเป็นทุนมรดกทางสังคมที่มีมาคู่สังคมไทย สถาบันทั้ง 3 จึงมีความสัมพันธ์ในทางสังคม และเป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งที่จะกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย เพราะพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในแผ่นดินอันเป็นที่อยู่ของคนไทยนานหลายร้อยปี ชาวไทยส่วนใหญ่ยอมรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พิธีกรรม คำสอน และการปฏิบัติตามแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาบางอย่างได้กลายเป็นขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และประเพณีของคนไทย ดังจะเห็นได้จากปัจจุบันประชาชนชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนาถึงร้อยละ 95 แม้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย แต่สังคมไทยก็มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมาตลอดจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏในข่าวสะเทือนขวัญและจิตใจคนไทยที่มักจะมีการเบียดเบียนชีวิตทรัพย์สินฉ้อโกง หลอกลวงกันและกันอยู่เสมอ

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เพื่อให้ชุมชนแห่งนี้มีหลักประกัน 5 อย่างที่สอดคล้องกับการรักษาศีล 5 ได้แก่ หลักประกันชีวิต คือ การไม่ฆ่ากัน ไม่ทำร้ายกัน การไม่พยาบาทปองร้ายซึ่งกันและกัน หลักประกันทรัพย์สิน คือ การไม่ลักขโมย ไม่ถือเอาของคนอื่น ไม่ชิงทรัพย์ ไม่ฉกทรัพย์ของคนอื่น หลักประกันครอบครัว คือ ไม่ค้าประเวณี ไม่ประเวณีกับคนอื่น มีความซื่อสัตย์ต่อกันและกัน หลักประกันสังคม คือ การไม่พูดหลอกลวงคนอื่น มีสัจจะในการพูด ไม่พูดให้คนแตกแยก และหลักประกันสุขภาพ คือ ไม่หมกมุ่นในการดื่ม การเสพสิ่งมีนเมาเพราะเป็นเหตุแห่งความประมาททุกอย่างเมื่อบุคคลรู้จักประโยชน์ของการรักษาศีล 5 ด้วย ย่อมมีผลต่อความสงบสุข ของชีวิตทรัพย์สิน ของตนเอง และผู้อื่นทำให้ ชุมชนเกิดสันติสุขในที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาลหลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและ รวบรวม ข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ เกี่ยวกับ หลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และหลักศีล 5 กับการดำเนินชีวิต

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิต และการประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคีอำเภอมือง จังหวัดกระบี่ โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้ 1) กำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายที่จะศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน ของชุมชนโกศาสามัคคีอำเภอมือง จังหวัดกระบี่ 2) ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant) ทั้งนี้ เพื่อ พิจารณาถึงคุณภาพชีวิต และการประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการ ดำเนินชีวิตของชุมชนโกศา สามัคคี อำเภอมือง จังหวัดกระบี่ 3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ถึงการประยุกต์ใช้หลักศีล 5 เพื่อค้ำประกันคุณภาพชีวิต ของของชุมชนโกศาสามัคคีอำเภอมือง จังหวัดกระบี่ 4) ถอดองค์ ความรู้การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 เพื่อค้ำประกันคุณภาพชีวิตของของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอมือง จังหวัดกระบี่ 5) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และระดับปัจเจกบุคคล

3.2 พื้นที่ดำเนินการวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. พื้นที่ดำเนินการวิจัย ได้แก่ ของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอมือง จังหวัดกระบี่
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย
 - 1) พระสงฆ์ วัดโกศาสามัคคีอำเภอมือง จังหวัดกระบี่จำนวน 5 รูป
 - 2) กลุ่มผู้นำชุมชน ของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอมือง จังหวัดกระบี่ จำนวน 5 คน
 - 3) กลุ่มผู้สูงอายุ ของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอมือง จังหวัดกระบี่ จำนวน 5 คน
 - 4) กลุ่มเยาวชน ของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอมือง จังหวัดกระบี่ จำนวน 5 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการพัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสารวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสถานการณ์ของชุมชน โดยผ่านการ วิเคราะห์เนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ ได้แก่

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยดำเนินการออกแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต และการประยุกต์ใช้หลักศีล 5 เพื่อค้ำประกันคุณภาพชีวิตของของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอมือง จังหวัดกระบี่ ประกอบด้วย

1. การดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน และการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันตามหลักศีล 5 ของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
2. กระบวนการส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักประกันชีวิตหลักประกันทรัพย์สิน หลักประกันครอบครัว หลักประกันสังคม และหลักประกันสุขภาพ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่มเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์
3. ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย
4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินชีวิต และกระบวนการส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคี
5. ดำเนินการวิเคราะห์การดำเนินชีวิต และการประยุกต์หลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคี
6. ถอดองค์ความรู้การประยุกต์หลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศา สามัคคี 17

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการพิจารณาความสอดคล้องกับสถานการณ์พื้นที่และ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาข้อสรุปและเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการศึกษาในรูปแบบการบรรยาย และรายงานผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาความ

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคี

คุณภาพชีวิต เป็นการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีความสุขทั้งทางด้าน ร่างกายและ จิตใจ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ได้ เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมดังนั้น คุณภาพชีวิตจึงเป็นปัจจัยที่มี ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ของบุคคลในสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคีประกอบด้วย 1) บุคคลเป็นกระบวนการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิต ในมุมมองของบุคคลควรมีการให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจแก่บุคคล ความรู้ความเข้าใจนั้นจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึก ทำให้ตระหนักในคุณค่าของศีลธรรมคำสอน และเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องจากคุณธรรมและจริยธรรมที่ชุมชนได้กำหนดขึ้น 2) ครอบครัว เป็นสถาบันในการสร้างหลักประกันที่

สำคัญยิ่ง คือ ในครอบครัวจะมีบรรดาผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นปู่ย่า ตายายและพ่อแม่ที่ควรประพฤติปฏิบัติตนเองให้อยู่ในกรอบในธรรมศีลธรรม การประพฤติตามหลักศีล 5 เป็นต้นแบบที่ดีแก่บรรดาลูกหลานหรือเยาวชน เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมในการสร้างความรัก ความสามัคคี ความอบอุ่นภายในครอบครัว และดำรงอยู่ภายในหลักศีล 5 ด้วยการนำลูกหลานเข้าวัดเพื่อเรียนรู้ถึงคุณธรรม จริยธรรมอันเกิดจากการรักษาศีลและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของปู่ย่า ตายาย และพ่อแม่ เพราะการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลานถือได้ว่าเป็นแนวทางการปกป้องกันภัยที่เกิดจากการดำรงชีวิตที่เสเพลของเด็กและเยาวชน โดยการพิจารณาไตร่ตรองถึงคุณค่าการดำรงชีวิตเพื่อให้อยู่บนรากฐานแห่งความพอดี และเพียงพอต่อการดำรงในโลกปัจจุบัน

3) สังคม คือการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องมีกฎระเบียบวินัยหรือกติกาในชุมชนและสังคม เพื่อควบคุม กำกับ ดูแลคนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติ ไม่ให้เกิดการปองร้าย ไม่ว่าร้าย และไม่ทำลายกันและกัน ไม่เอาไรต์เอาเปรียบกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความผาสุกและปกติสุขของชุมชน

4.2 หลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ศีล 5 เป็นกระบวนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา ปรากฏในสูตรต่าง ๆ เช่น ในจักกวัตติสูตร และในอัครคณฺยสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความ เป็นมาของศีลโดยเล่าถึงสภาวะทางธรรมชาติว่า เดิมทีนั้นมนุษย์อยู่กันอย่างสงบสุข โดยอาศัยการรู้จัก ประมาณตน ในเวลาต่อมาเมื่อมนุษย์มีมากขึ้นความเห็นแก่ตัวและการ เบียดเบียนกัน การลักขโมย เป็นต้น ก็เกิดขึ้น ความสงบสุขก็หายไป ฉะนั้น เพื่อให้คนใน สังคมตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม กลัวบาปและมี ความเอื้ออาทรต่อกัน จึงจำเป็นต้องมีศีล 5 มาช่วย ในการควบคุม

4.3 การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศ สามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

1) การประยุกต์หลักศีลข้อที่ 1 เพื่อเป็นหลักประกันชีวิต โดยพยายาม หลีกเลียง หรือไม่สนับสนุนส่งเสริมให้ ชำสั่วด้วยวิธีการต่าง ๆ มีความจำเป็นในการ ดำรงชีวิตและเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาปทั้งในชาตินี้ และส่งผลในชาติหน้า รวมทั้งไม่ไป คิดร้ายต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ย่อมให้ชื่อว่าให้ชีวิต ให้ความ ปลอดภัยแก่ชีวิตของสรรพสัตว์ทั้งหลายเป็นการให้สิ่งที่มีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินใด ๆ และไม่ฆ่า ทำลายชีวิต หรือว่าจ้างผู้อื่นกระทำ และไม่เลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่รุนแรงต่อสรรพสัตว์และเพื่อน มนุษย์ 2) การประยุกต์หลักศีลข้อที่ 2 เพื่อเป็นหลักประกันทรัพย์สิน ซึ่งถือว่ามี การดำเนิน ชีวิตบนหลักศีล 5 โดยมีเจตนางดเว้นจากการไม่ถือเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ไม่ลักขโมย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้าน ทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ต่าง ๆ ที่คนอื่นครอบครอง ไม่ทำให้ตนเอง ร่ำรวยมั่งคั่งขึ้นบนความทุกข์ยากของ คนอื่นหรือเจตนาไม่บริสุทธิ์อย่างไรก็ตามยังมีการลัก ขโมยบ้างแต่ไม่มากนัก 3) การประยุกต์หลักศีล ข้อที่ 3 เพื่อเป็นหลักประกันครอบครัวได้

อย่างยิ่ง จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหา เกี่ยวกับความแตกแยกในครอบครัวในด้านการประพฤติผิดในกาม เพราะรู้จักควบคุมความต้องการของตัวเอง รู้ถูกผิด รู้ว่าอะไรควรหรือไม่ควร เพราะมนุษย์เป็นผู้ประเสริฐกว่าสัตว์ไม่ควรยุ่งกับลูกหลาน ไม่ควรปรารถนาที่จะล่วงเกินอันจะเป็นการทำร้ายจิตใจของผู้อื่นอย่างหนัก อีกทั้งยังเป็นบาปแบบไม่มีประมาณ ต้องรักเดียวใจเดียว เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ไม่ล่วงละเมิด ช่มชู้ใจผู้อื่นที่ไม่ยินยอมรวมถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองก็ไม่ยินยอมเช่นกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง ไม่ผิดประเพณี 4) การประยุกต์หลักศีล ข้อที่ 4 เพื่อเป็นหลักประกันสังคม เพื่อให้ของชุมชนโกศาสามัคคีอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยเข้าใจในหลักศีลในข้อนี้ โดยมีความตั้งใจต้งใจจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ยุแหยงผู้อื่นในทางที่ไม่ดีในทางที่เสียหาย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่ไม่เป็นจริง ไม่เกิดประโยชน์ มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่พูดโกหก ไม่กล่าววาจาที่ปราศจากสติอันเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อน แก่ผู้อื่น แก่สังคม แก่ประเทศและแก่มวลมนุษยชาติ ทุกครั้งที่พูดก็หลีกเลี่ยงคำหยาบคาย คำส่อเสียด คำยุยงให้ผู้อื่นแตกแยก 5) การประยุกต์หลักศีล ข้อที่ 5 เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความปลอดภัยในการใช้ยานพาหนะในขณะมีเมาสุรา และตระหนักถึงการดูแลรักษาสุขภาพ โดยมีความพยายาม ลด ละ เลิก เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาเสพติดทุกชนิด

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

การพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของ ผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงทัศนคติ ค่านิยมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีศีลธรรมและคุณธรรมจนกลายเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สามารถอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมถูกกำหนดโดย วัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำไม่ว่าจะเป็นการแปร่งฟัน สวมใส่เสื้อผ้า เครื่องประดับ ตลอดจนการเล่นกีฬา ดูโทรทัศน์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรม เป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดีสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม วิถีชีวิตของคนถูกกำหนดให้แตกต่างกันด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เช่น ชาวเขาก็แตกต่างจากชาวเมือง คนไทยอิสลามก็แตกต่างจากคนไทยพุทธ ดังนั้น วิถีชีวิตของชาวไทยหรือต่างชาติก็จะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตนเองจึงไม่ว่าวัฒนธรรมของใครสูงหรือต่ำ ล้าหลัง ป่าเถื่อนกว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่งและวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นย่อมมีการ

เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม จำเป็นที่ต้องเรียนรู้ปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการอยู่รอด แต่สิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต คือ คติธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งปัจจัยสี่ จึงทำให้มนุษย์จำเป็นต้องการแลกเปลี่ยนการผลิตซึ่งกันและกันในชุมชน วิถีชีวิตจึงเป็นการสรุปความคิดและแนวการปฏิบัติตนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้น ๆ ที่มีคุณค่าเกิดจากการรวบรวมจากประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและหล่อหลอมกลมกลืนกันในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ซึ่งหากต้องการเข้าใจชุมชนจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543) ได้กล่าวว่า การมองและสำรวจตัวเองจึงเป็นรากฐานและเป็นเรื่องสำคัญในการดำเนินชีวิตเท่ากับการสำรวจในระบบใหญ่ โดยเริ่มจากการสำรวจตนเองเป็นพื้นฐาน ดังนั้นการสำรวจตัวเองว่าดีหรือไม่ดีเป็นหลักสำคัญ หมายถึงว่าตัวเรามีเมตตา มีคุณธรรม และปฏิบัติตามหลักศีลธรรมมากหรือน้อยเพียงใด เพราะศีลเป็นรากฐานของคุณธรรมอื่น ๆ ทำให้ไม่ประมาทหมั่นมาจนตกเป็นทาสของโลกและชีวิตในทางที่ไม่ จึงต้องอาศัยสติสัมปชัญญะ รู้จักมอง รู้จักพิจารณา รู้จักวางตัว วางใจต่อความเป็นจริง เพื่อที่จะเอาชนะความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้อยู่เหนือความกระหายอยากในสิ่งต่าง ๆ โดยมีศีล 5 เป็นฐานเป็นเครื่องค้ำจุนให้อย่างขึ้นไป จนสามารถพัฒนาจนเป็นศีลที่ประกอบใน มรรคมรรค 8 ประการ การพัฒนาศีลที่เป็นองค์มรรค ก็คือการฝึกอบรมในด้านความประพฤติมีระเบียบวินัย มีความสุจริตทางกายวาจา และสัมมาอาชีวะ หรือเรียกตามบาลีว่า หลักของอริยมรรค แปลว่า ทางดำเนินแห่งความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน หรือวิถีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ อริยมรรคนี้ แบ่งระดับการพัฒนาศีลที่เป็นองค์มรรค เป็น 3 อย่าง คือ 1) สัมมาวาจา เจรจาชอบ มี 4 ประการ ได้แก่ การละมุสาวาท เว้นการพูดเท็จ และในขณะเดียวกันก็ให้พูดคำจริง เรียกว่า สัจจะวาจา ละปิสฺสุณวาจา คือ เว้นจากการพูดส่อเสียด และในขณะเดียวกันก็ให้พูดคำสมานสามัคคี เรียกว่า สามัคคีรณฺีวาจา และละผรุสฺสวาจา คือ เว้นจากการพูดหยาบคาย ขณะเดียวกันก็ให้พูดแต่คำอ่อนหวานสุภาพ ไพเราะน่าฟัง ที่เรียกว่า สันฺหวาจา ละสัมผฺปปลาปะ คือ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหลไร้สาระ และในขณะเดียวกันก็ให้พูดแต่คำมี ประโยชน์สร้างสรรค์ เรียกว่า อัตฺตสันฺหิตวาจา 2) สัมมาภิมมัตตะ การงานชอบ คือ การกระทำที่ชอบมี 3 ประการ ได้แก่ การละจากปาณาติบาต หมายถึง เว้นจากการทำลายชีวิตทั้งคนและสัตว์ทุกจำพวก ในขณะเดียวกันก็ควรช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กัน ละอทินนาทาน คือ เว้นจากการเอาทรัพย์สินสมบัติสิ่งของของคนอื่นที่ไม่อนุญาต หรือไม่ได้มีเจตนาที่จะให้ ในขณะเดียวกันก็ควรจะบริจาคให้ทานตามโอกาสและฐานะ ละกาเมสุมฺมิจจาจาร คือ เว้นจากความประพฤติดินในกาม หมายถึง ไม่ล่วงละเมิดในสามีภรรยาอันเป็นที่รักยิ่งของคนอื่น ในขณะเดียวกันก็ควรประพฤติสทฺธารสันโดษ คือ พอใจในคู่ครองของตนเองเท่านั้น 3) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพ

ชอบ ได้แก่ ละมิจฉาชีพ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาชีพ ในขณะที่เดียวกันก็ควรมีความขยันหมั่นเพียร ในการประกอบอาชีพ การงาน หน้าที่อันสุจริต

5.2 หลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธองค์ได้ทรงประกาศยืนยันถึงความสำคัญของศีล ทรงตักเตือนให้ชาวพุทธยึดถือเอาศีลเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตแม้ก่อนพระพุทธองค์จะทรงปรินิพพานก็ทรงมอบศีลให้เป็นเหมือนมรดกแก่ชาวพุทธ ในพระพุทธศาสนาว่าให้อยู่กันด้วยศีล ปกครองกันด้วยศีล ถือเอาศีลมาปฏิบัติให้เป็นบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกัน การประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมจึงเป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมได้และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับคนรอบข้างและคนในสังคม ศีล 5 เป็นกระบวนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา ปรากฏในสูตรต่าง ๆ เช่น ในจกกวัตติสูตร และในอัครัญญสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความเป็นมาของศีลโดยเล่าถึงสภาวะทางธรรมชาติว่า เดิมทีนั้นมนุษย์อยู่กันอย่างสงบสุข โดยอาศัยการรู้จัก ประมาณตน ในเวลาต่อมาเมื่อมนุษย์มีมากขึ้น ความเห็นแก่ตัวและการเบียดเบียนกัน การลักขโมย เป็นต้น ก็เกิดขึ้น ความสงบสุขก็หายไป ฉะนั้น เพื่อให้คนในสังคมตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม กลัวบาปและมี ความเอื้ออาทรต่อกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2538) ได้ให้ความหมายของศีลไว้ใน พจนานุกรมพุทธศาสนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่า “ศีล” หมายถึง การรักษากาย วาจา ให้ เรียบร้อย เป็นการรักษาปกติตามระเบียบวินัย หรือข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว (The Five Precepts of Morality) เดิมเรียกว่า “สิกขาบท 5” เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตน ใครปฏิบัติตามนี้ เรียกว่า “มีศีลเบื้องต้น” สรุปได้ว่า ศีล 5 หมายถึง ข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากการทำชั่ว โดย การรักษากาย และ วาจาให้เป็นปกติ เพื่อช่วยให้กิจกรรมของสังคมดำเนินไปได้อย่างปกติสุข ทั้งส่วนปัจเจกบุคคล และสังคมโดยรวม

5.3 การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

การประยุกต์หลักศีล ข้อที่ 1 เป็นหลักประกันชีวิต โดยพยายามหลีกเลี่ยงหรือไม่สนับสนุนส่งเสริมให้ฆ่าสัตว์ด้วยวิธีการต่าง ๆ มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตและเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาปทั้งในชาตินี้และชาติหน้า รวมทั้งไม่ไปคิดร้ายต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ย่อมให้ชื่อว่าให้ชีวิต ให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตของสรรพสัตว์ทั้งหลายเป็น การให้สิ่งที่สูงค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินใด ๆ และไม่ฆ่าทำลายชีวิต หรือว่าจ้างผู้อื่นกระทำ และไม่เลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่รุนแรงต่อสรรพสัตว์และเพื่อนมนุษย์

การประยุกต์หลักศีล ข้อที่ 2 เป็นหลักประกันทรัพย์สิน ซึ่งถือว่ามี การดำเนินชีวิตบนหลักศีล 5 โดยมีเจตนางดเว้นจากการไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้เรา ไม่ลักขโมย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สิน กรรมสิทธิ์ต่าง ๆ ที่คนอื่นครอบครอง ไม่ทำให้ตนเอง

ร่ำรวยมั่งคั่งขึ้นบนความทุกข์ยากของคนอื่นหรือเจตนาไม่บริสุทธิ์ อย่างไรก็ตามยังมีการลักขโมยบ้างแต่ไม่มากนัก

การประยุกต์หลักศีล ข้อที่ 3 เป็นหลักประกันครอบครัว จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความแตกแยกในครอบครัวในด้านการประพฤติดิถีการ เพราะรู้จักควบคุมความต้องการของตัวเอง รู้ถูกผิด รู้ว่าอะไรควรหรือไม่ควร ซึ่งแตกต่างจากสัตว์เพราะมนุษย์เป็นผู้ประเสริฐว่าไม่ควรยุ่งกับลูกหลาน สามี ภรรยา ใคร ๆ ก็รัก ไม่ควรปรารถนาที่จะล่วงเกินอันจะเป็นการทำลายจิตใจของผู้เป็นอย่างหนัก อีกทั้งยังเป็นบาปแบบไม่มีประมาณ ต้องรักเดียวใจเดียว เว้นจากการประพฤติดิถีการ ไม่ล่วงละเมิดข่มขืนใจ ผู้อื่นที่ไม่ยินยอมรวมถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองก็ไม่ยินยอมเช่นกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง ไม่ผิดประเพณี

การประยุกต์หลักศีล ข้อที่ 4 อันเป็นหลักประกันสังคม เพื่อให้ชุมชนโลกาสามัคคีอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยเข้าใจในหลักศีลในข้อนี้ โดยมีความตั้งใจงดเว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ยุแหยงผู้อื่น ส่อเสียดในทางที่ไม่ดีในทางที่เสียหาย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่ไม่เป็นจริง ไม่เกิดประโยชน์ มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่พูดโกหก ไม่กล่าววาจาที่ปราศจากสติอันเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แก่สังคมแก่ประเทศและแก่มวลมนุษย และทุกครั้งทีพูดก็หลีกเลี่ยงคำหยาบคาย คำส่อเสียด คำยุยงให้ผู้อื่นแตกแยก

การประยุกต์หลักศีล ข้อที่ 5 เป็นหลักประกันสุขภาพ การดำเนินดำเนินตามหลักศีลข้อ 5 นี้ ชุมชนโลกาสามัคคีได้ตระหนักถึงความปลอดภัยในการใช้ยานพาหนะในขณะมีเมาสุรา และตระหนักถึงการดูแลรักษาสุขภาพ โดยมีความพยายาม ลด ละ เลิก เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และยาเสพติดทุกชนิด สอดคล้องกับ พระอริการกิตติ ยุติติโร และคณะ (2560: 415) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ศีล 5 เพื่อเป็นแนวทางป้องกันภัยในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 เพื่อเป็นแนวทางป้องกันภัยในสังคมไทยนี้ จะทำให้คนในสังคมไทยนั้นมีความตระหนักในศีล 5 มากยิ่งขึ้น เช่น มีการรักษาศีลทุกวันพระ รักษาศีลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และยังปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน การรักษาศีลข้อที่ 1 การไม่ฆ่าสัตว์ มีผลทำให้ไม่เบียดเบียนทำร้ายหรือฆ่าเขา แต่มีความเมตตาต่อกัน การรักษาศีลข้อที่ 2 การไม่ลักทรัพย์ มีผลทำให้ไม่ขโมยทรัพย์สินกัน แต่มีการเลี้ยงชีพในทางสุจริต การรักษาศีลข้อที่ 3 การไม่ประพฤติดิถีการ มีผลทำให้ไม่ล่วงละเมิดในสามีภรรยาเขา แต่มีความสำรวมในกา การรักษาศีลข้อที่ 4 การไม่พูดเท็จ มีผลทำให้ไม่พูดโกหก หลอกลวง แต่มีคำพูดสัตย์จริงต่อกัน การรักษาศีลข้อที่ 5 การไม่เสพของมีนเมา มีผลทำให้ไม่ดื่มสุราเมรัยของมีนเมาต่าง ๆ แต่มีสติสัมปชัญญะ เมื่อสารลัรักษาศีล 5 ได้ครบทุกข้อแล้ว ก็จะส่งผลให้เกิดความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของตนและคนในสังคม และทำให้เกิดสันติภาพ ความสงบสุขในสังคมไทยสืบไป และยังสอดคล้องกับ สมิต อาชนิจกุล (2535) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การพัฒนาดนเอง ภาค 2 ว่า การนำหลักศีล 5 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ที่แสดงพฤติกรรมที่ดีออกมาทางกาย วาจา และใจ กล่าวคือ เป็นผู้ประกอบด้วยความคุณธรรมและคุณงามความดี รู้จักรับผิดชอบชั่วดี คือ เป็นผู้ทีประกอบด้วย

เมตตา กรุณา มีสัจจะ มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีhiriโอตตปปะ และเป็นผู้ที่แสดงพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ โดยใช้สติปัญญาตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ มากกว่าการใช้อารมณ์ หรือกิเลสตัณหาต่าง ๆ เป็นตัวตัดสินใจในการดำเนินชีวิต ดังนั้นการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ก็คือการพัฒนาพฤติกรรมที่แสดงออกมาทาง กาย วาจาและใจ ให้มีคุณธรรม และศีลธรรมที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

6. ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะผลการวิจัย ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

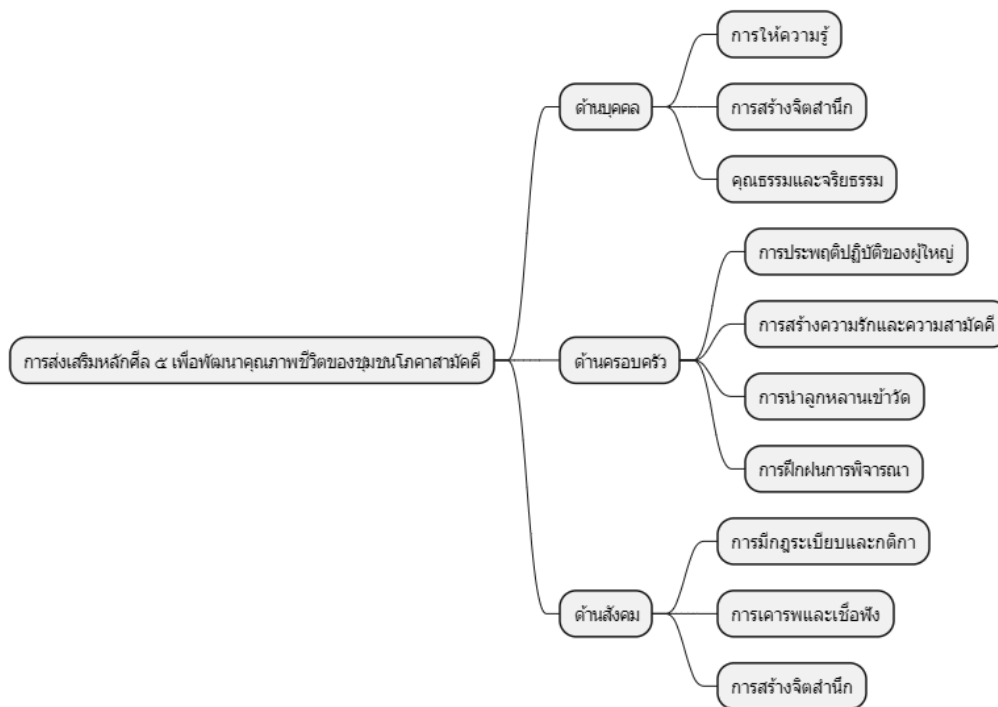
1. ชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ควรส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องของชุมชน ให้ตระหนักถึงคุณค่าของหลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาสังคม
2. ชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ควรส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางพระพุทธศาสนาให้ชุมชนได้เข้าใจในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
3. ชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ควรส่งเสริมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติในการทำงานหรืออยู่ร่วมกัน เพื่อให้เข้าใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญของสังคม ชุมชน

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพต่าง ๆ
2. กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล 5 ส่งเสริมสันติภาพอยู่ร่วมกัน ในพหุวัฒนธรรม
3. การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถาบันศึกษาต่าง ๆ หรือการทำงาน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนโกศาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ได้รับองค์ความรู้ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). พระไตรปิฎกศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รายวัน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. (2544). พุทธจริยศาสตร์จริยศาสตร์และจริยธรรม. นนทบุรี: สหมิตรปริ้นติ้ง.
- พระอธิการกิตติ ยุติธโร และคณะ. (2560). การประยุกต์ศีล 5 เพื่อเป็นแนวทางป้องกันภัยในสังคมไทย. *Dhammathas Academic Journal*, 17(3), 415.
- วสิน อินทสระ. (2549). พุทธจริยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรม.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2557). ฝึกใจ. พิมพ์ ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมิต อาชวนิจกุล. (2535). การพัฒนาตนเอง ภาค 2. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษร.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร
เทศบาลตำบลสีชล อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
Application of the Iddhipada Principle to Promote the Work Performance
of Sichon Municipal Personnel, Sichon District,
Nakhon Si Thammarat Province

กนกศักดิ์ จันทรักษ์, สิทธิโชค ปาณะศรี,
พระครูวิจิตรศีลาจารย์ ชาตวณฺโณ (กิติโกพะ), พระครูวิจิตรสาธิต เดชธมฺโม (แก้วมณี)
Kanoksak Jantarak, Sitthichok Panasree, Phrakru Wijitsilajarn Chatawunno
(Kitikora), Phrakru Wijitsaturot Tachathammo (Keawmanee)
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Si Thammarat, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 6503205005@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานของบุคลากรในเทศบาลตำบลสีชล อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสีชล อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล โดยนำข้อมูลจากที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวทางการบริหารงานของเทศบาลตำบลสีชล อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีนโยบายที่จะให้บริการประชาชน การปฏิบัติหน้าที่ และการพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนที่มาติดต่อราชการในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ และจะส่งผลให้บุคลากรของเทศบาลตำบลสีชลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. หลักอิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า อิทธิบาทเป็นหลักธรรมที่เป็นเหตุให้เจริญงอกงามเป็นเครื่องดำเนินแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ ความชอบ วิริยะ ความพยายาม จิตตะ ความมุ่งมั่น และวิมังสา ตรวจสอบด้วยเหตุผล

3. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสีล อำเภอสีล จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่งผลให้ผู้บริหาร บุคลากรมีคุณภาพ มีความสุขในการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักอิทธิบาท 4, การปฏิบัติงานของบุคลากร

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of work performance of Sichon Municipal Personnel, Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province, 2) to investigate the *Iddhipada* principle in Theravada Buddhist scriptures, and 3) to apply the *Iddhipada* principle to promote work performance of Sichon Municipal Personnel, Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province. The searcher has explored and collected data through in-depth interviews. Data analysis and conclusion were conducted by analyzing all the obtained data along with synthesis, content processing, summarizing, and presenting in the descriptive form.

The research results found that:

1. Regarding the work management concept of Sichon Sub-district Municipality, Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province, there is a policy to serve the people, performance, and career development people who come to contact the government to the best of their ability and that would result in the personnel of the Sichon Sub-district Municipality operating more efficiently.

2. Regarding the four principle *Iddhipada* in the Theravada Buddhist scriptures, it was found that it is the principle that brings forth prosperity and is the means of success, consisting of *Chanda* (Intention), *Viriya* (Effort), *Citta* (consciousness), and *Vimamsa* (investigation).

3. The application of the *Iddhipada* in promoting the performance of Sichon Municipal Personnel Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province results in positive way to executives and personnel with high quality, happiness in their work and performance.

Keywords: Application, 4 *Iddhipada* Principle, Personnel Performance

1. บทนำ

เทศบาลตำบล เป็นส่วนราชการที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทยที่มีบทบาทภารกิจสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการพัฒนาและให้คำปรึกษา แนะนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การเงินการคลัง และการบริหารจัดการ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ ทั้งนี้อำนาจหน้าที่และโครงสร้างส่วนราชการ ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2545 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2563) การปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารงานท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยคำนึงถึงการให้บริการที่ดีที่สุดแก่ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาและการบำรุงรักษา สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ การรักษาความปลอดภัย การจัดการทรัพยากรและการพัฒนาอย่างยั่งยืน บุคลากรเทศบาลทุกคนจะต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียง การบริการประชาชน การออกเอกสารราชการ การจัดทำทะเบียนราษฎร์ การอนุญาตต่าง ๆ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การซ่อมแซมถนนการติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะ การบริหารจัดการทรัพยากร การจัดการขยะมูลฝอย , การรักษาความสะอาดในพื้นที่ การพัฒนาชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน, การจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน การบริหารงานด้านการเงินและงบประมาณของเทศบาล การแบ่งแยกหน้าที่ของบุคลากรภายในเทศบาลจะต้องสอดคล้องกับตำแหน่งและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าย่อมมีคุณค่า และประโยชน์ทุกคำสอน เมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา และได้นำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันย่อมเกิดประโยชน์ต่อตนเอง โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 ถือว่าเป็นหลักธรรม สำคัญที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จได้ตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงสูงสุด อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมสู่ความสำเร็จ ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความเพียร ประกอบสิ่งนั้น 3) จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้น และ 4) วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณา สอบสวน (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, 2539: 676) เนื้อความในสังคิยสูตรชี้ให้เห็นว่าพระพุทธองค์ แนะนำภิกษุให้เจริญอิทธิบาท 4 คือเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทะสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะ และความเพียรสร้างสรรค์) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยะสมาธิ ปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะ และความเพียรสร้างสรรค์) เจริญอิทธิบาท ที่ประกอบด้วย จิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจาก จิตตะและความเพียรสร้างสรรค์) เจริญอิทธิบาทที่ ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสา และความเพียรสร้างสรรค์) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที่.ปา. 11/306/277) การที่บุคคลจะประสบ ความสำเร็จตามคำสอนของพระพุทธเจ้าต้องมีจิตใจที่รัก มีความมุ่งมั่น ความเพียรพยายาม

ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ได้รับสั่งกับพระอนนทในเรื่องอิทธิบาท 4 ไว้ว่า อิทธิบาท 4 ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว บรรลุถึงผู้นั้นเมื่อมุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ได้ 1 กับ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม.10/179/127) นอกจากนั้น อิทธิบาท 4 หากได้เจริญให้มากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นอายุวิวัฒนะ คือความเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2551: 1) อิทธิบาท 4 จึงเป็นหลักแห่งความสำเร็จ

ปัญหา และอุปสรรคการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้นำชุมชนเป็นตำแหน่งที่ต้องรับใช้ และบริการความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่นั้น บุคลากรในองค์กรอาจขาดความสนใจหรือความพอใจในการทำงาน ขาดแรงจูงใจในการบรรลุเป้าหมายหรือพัฒนางาน การทำงานอาจขาดคุณภาพหรือความสำเร็จ เพราะขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน อาจทำให้พนักงานรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่สามารถตั้งใจทำงานได้เต็มที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการผลิตหรือบริการที่ไม่ตรงตามความคาดหวังขององค์กร ขาดความพยายามหรือขาดแรงจูงใจในการเผชิญกับอุปสรรคในการทำงาน เช่น ความไม่พยายามในการพัฒนาตนเองหรือการทำงานให้ดีขึ้น การทำงานไม่เต็มที่ หรือไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ ทำให้การทำงานเกิดความล่าช้า หรือต้องเผชิญกับความผิดพลาดซ้ำ ๆ ขาดความตั้งใจ และความมุ่งมั่นในการทำงาน บางครั้งอาจทำงานโดยไม่มุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ชัดเจนหรือไม่ได้มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ขาดความชัดเจนในการทำงาน อาจทำให้การทำงานไม่เป็นระเบียบ หรือมีการเปลี่ยนทิศทางการบ่อยครั้ง ทำให้ขาดความสม่ำเสมอ และไม่สามารถบรรลุผลตามที่คาดหวังได้ ขาดการทบทวนหรือการพิจารณาผลลัพธ์ของการทำงาน ขาดการประเมินผลหรือความสามารถในการปรับปรุงกระบวนการทำงาน อาจทำให้การทำงานไม่พัฒนา และไม่เกิดการปรับปรุง คิดว่าการทำงานที่ทำอยู่ดีอยู่แล้ว หรือไม่มีการทบทวนสิ่งที่ทำผิดพลาด ทำให้โอกาสในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๆ ลดลง

ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานซึ่งหลักอิทธิบาท 4 นี้มีลักษณะเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่สอน และฝากให้เจ้าหน้าที่ผู้นำชุมชนต้องปฏิบัติงานด้วยฉันทะ หมายถึง ความรัก พื่อใจในสิ่งที่มีอยู่หรือสิ่งที่ทำ วิริยะ หมายถึง ความพากเพียร และความขยันอย่างต่อเนื่อง จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ มุ่งมั่น และรับผิดชอบสิ่งนั้น ๆ วิมังสา หมายถึง ความตระหนักไตร่ตรองถึงเหตุ และผลด้วยปัญญา เพื่อการปฏิบัติงาน โดยสร้างหลักอิทธิบาท 4 ตามรูปแบบการปฏิบัติงานจะเกิดขึ้นกับบุคลากรเองซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรให้บริการสาธารณะที่เป็นประโยชน์ และตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด ผู้นำชุมชนนับได้ว่าเป็นองค์กรปกครองที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนเพราะเป้าหมายหลัก คือ การรับใช้ประชาชนองค์กรประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนการบริหารชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชน คือ ผู้นำชุมชนทั้งเพราะผู้นำชุมชน คือ บุคคลที่อาสาตนเพื่อรับใช้ประชาชน คอยบำบัดทุกข์บรรเทาสุข

ให้กับประชาชนคอยช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี การท่องเที่ยว และอาชีพ ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชน ในการพัฒนาแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้การบริหารการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน อย่างแท้จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสีชล อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการพัฒนาตนเองในด้านการปฏิบัติงาน เศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะทางด้านการปฏิบัติงาน เพื่อนำองค์ความรู้ และศาสตร์สมัยใหม่ผสมผสานกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำไปพัฒนาต่อยอดให้กับเทศบาล เพื่อการบรรลุผลสำเร็จของการปฏิบัติงานตามหลักธรรม ที่มีประสิทธิภาพมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของนายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และบุคลากร เนื่องด้วยบุคคลเหล่านี้ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านบริการสาธารณะในชุมชนซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ด้วยเหตุนี้การนำหลักธรรมโดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ และสำเร็จผลมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการปฏิบัติงานของบุคลากรในเทศบาลตำบลสีชล อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลสีชล อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในเทศบาลที่ต้องการสัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล บุคลากรเทศบาล จำนวน 18 คน

3.2 ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคลากรในเทศบาล
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้
3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

3.3 ชั้นการนำเสนอข้อมูล

จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัย “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลิซัล อำเภอลิซัล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า

4.1 แนวคิดการบริหารงานของเทศบาลตำบลลิซัล เทศบาลในประเทศไทยเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสถานะทางกฎหมายและอำนาจในการบริหารจัดการกิจการของตนเองในระดับท้องถิ่น แต่ยังคงต้องปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายของรัฐในบางด้าน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานที่ดูแลหรือควบคุมการดำเนินงานของเทศบาล ดังนี้

1. กระทรวงมหาดไทย

เทศบาลอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการปกครองท้องถิ่นและการพัฒนาอำนาจปกครองของท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ในการออกกฎหมาย ระเบียบ และแนวทางการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของเทศบาล รวมถึงการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลกลางไปยังท้องถิ่น รวมถึงการตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถาบันการบริหารจัดการท้องถิ่น) : เป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นและการให้คำแนะนำต่าง ๆ ในการบริหารงานของเทศบาล

กรมการปกครอง: ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของเทศบาลและควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย

2. สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.)

สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐทุกระดับ รวมถึงเทศบาล เพื่อให้มั่นใจว่าการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างโปร่งใสและคุ้มค่าต่อการใช้งบประมาณของรัฐ

3. หน่วยงานท้องถิ่นในระดับจังหวัด

ในระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นตัวแทนของกระทรวงมหาดไทยที่มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลการดำเนินงานของเทศบาลในพื้นที่จังหวัดนั้น ๆ โดยมีการ

ประสานงานระหว่างเทศบาลกับหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน

4. สถาผู้แทนราษฎร (ในบางกรณี)

ในการแก้ไขกฎหมายหรือการออกกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น สถาผู้แทนราษฎร จะมีบทบาทในการพิจารณากฎหมายและอนุมัติให้เทศบาลมีอำนาจในการปฏิบัติงานตามกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง

เทศบาลตำบลสีชลมั่งมีนั้นในการพัฒนาชุมชนด้วยแนวทางที่คำนึงถึงความยั่งยืน โดยมีการส่งเสริมและรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสังคม เพื่อให้ชุมชนเติบโตในทิศทางที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในระยะยาว โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน เช่น การจัดการน้ำสะอาด ระบบสาธารณสุขและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เทศบาลตำบลสีชลตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีชายหาดสวยงามและทรัพยากรทางทะเลที่สำคัญ ดังนั้น อัตลักษณ์ของเทศบาลจึงเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีระบบ การสร้างจิตสำนึกการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

4.2 หลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

อิทธิบาท มีความหมายว่า อิทธิ แปลว่า “ความสำเร็จ” บาท แปลว่า “ทางหรือสิ่งที่ช่วยนำทาง” เมื่อนำมารวมกันเป็นอิทธิบาท แปลว่า ทางแห่งความสำเร็จ วิธีการที่คนจะพึงใช้ในการสร้างความสำเร็จให้ชีวิตนั้น ในทางพระพุทธศาสนามีคุณธรรมอยู่ข้อหนึ่งเรียกว่า อิทธิบาท 4 ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม ให้ลู่ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ

1. ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ในการทำงานเราต้องสร้างความพอใจ สนใจในงาน จะทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้โดยง่าย

2. วิริยะ แปลว่า ความเพียร ในการทำงานทุกอย่างต้องมีความลำบากและอุปสรรคบ้างไม่มากก็น้อย

3. จิตตะ แปลว่า ความเอาใจใส่ การตั้งใจแน่วแน่ในสิ่งที่ทำ ย่อมทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปในเวลารวดเร็ว

4. วิมังสา แปลว่า การพิจารณาสอบสวน เป็นการใช้เหตุผลพิจารณาตรวจสอบ สิ่งที่ทำให้ละเอียดถี่ถ้วน ความหมายของอิทธิบาท 4 นั้นมีผู้ให้ความหมายไว้มาก ผู้วิจัยได้รวบรวมและขอเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ส.ช. ไทย 17/81/130). อิทธิบาทธรรม 4 ประการเป็นหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ได้มีนักปราชญ์ให้ความหมายของอิทธิบาท

ธรรมไว้ดังนี้พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายไว้ว่า อธิธิบาท แยกเป็น “อิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จ “บาท” แปลว่า ฐาน เจริญรือง ดังนั้น อธิธิบาท จึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (พุทธทาสภิกขุ, ฆราวาสธรรม, 2537: 90)

4.3 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลิขิต อำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลิขิต อำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช ถือได้ว่าเป็นการประยุกต์ใช้การเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการปฏิบัติงานในด้านบริการด้วยความตั้งใจ เพียรพยายาม มีใจจดจ่อกับการบริการ และคิดไตร่ตรองกับสาเหตุการบริการ เช่นการบริการกับคนทุกคนที่มาติดต่อราชการกับทางเทศบาล โดยไม่มีการแบ่งแยกหรือเลือกให้บริการคนใดคนหนึ่ง และบริการด้วยความตั้งใจเต็มใจอย่างเสมอภาคกันทุกคน เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับการบริการที่ดีของเจ้าหน้าที่ หากมีการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้กับการบริการของเจ้าหน้าที่เทศบาลแล้ว การบริการของเจ้าหน้าที่ก็จะประสบผลสำเร็จ และเกิดความพึงพอใจกับผู้ที่มาใช้บริการในด้านต่าง ๆ กับทางเทศบาล และประชาชนหรือผู้ที่มาใช้บริการก็จะเกิดความเชื่อมั่น และความไว้วางใจในการบริหารงานของเทศบาล

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลิขิต อำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช หากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรัก มีความเพียรพยายามต่อการปฏิบัติหน้าที่ จิตใจจดจ่อต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน และคิดไตร่ตรองกับการปฏิบัติหน้าที่ การปฏิบัติหน้าที่ก็จะออกมามีคุณภาพ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นอีกทางที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพ และมีศักยภาพมากขึ้นทั้งทางตัวบุคคล และองค์กรนั้น ๆ เพราะการปฏิบัติหน้าที่จะต้องมีความรัก ความอดทน เพียรพยายาม และคิดไตร่ตรองอยู่เสมอ เมื่อการปฏิบัติหน้าที่ประสบผลสำเร็จก็จะเกิดผลดีต่อตัวบุคคลเอง และทั้งองค์กรอีกด้วย

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลลิขิต อำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะการพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ของเทศบาล ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพราะหากว่าประชาชนในพื้นที่มีอาชีพที่เหมาะสม และอาชีพที่ดีก็จะส่งผลให้ประชาชนมีรายได้ที่เหมาะสมกับตนเองและครอบครัว ความทุกข์และความเดือดร้อนที่เกิดจากรายรับไม่พอกับรายจ่ายก็จะหมดไป ประชาชนที่ได้รับการพัฒนาอาชีพก็จะพึงพอใจกับการบริหารงานด้านการพัฒนาอาชีพของเทศบาลอีกด้วย ทางเทศบาลจึงเหมาะสมที่จะต้องประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานด้านการพัฒนาอาชีพเป็นอย่างยิ่ง ในการทำงานด้านการพัฒนาอาชีพต้องใช้หลักอิทธิบาท 4 เครื่องนำสู่ความสำเร็จเป็นอย่างมาก

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสีล อำเภอสีล จังหวัด ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

5.1 หลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสีล อำเภอสีล จังหวัดนครราชสีมา โดยสามารถนำมาแก้ปัญหาการบริหารงาน 4 ด้าน ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานด้านบริการของบุคลากรเทศบาลตำบลสีล อำเภอสีล จังหวัดนครราชสีมา การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานด้านปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรเทศบาลตำบลสีล อำเภอสีล จังหวัดนครราชสีมา การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานด้านพัฒนาอาชีพของบุคลากรเทศบาลตำบลสีล อำเภอสีล จังหวัดนครราชสีมา การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานด้านจิตอาสาของบุคลากรเทศบาลตำบลสีล อำเภอสีล จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาทำให้ทราบว่าผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ได้นำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในการสร้างบรรยากาศในการบริการ และการทำงาน และยังช่วยให้การบริหารงานราบรื่น ส่งผลให้เกิดความน่าเชื่อถือ และเชื่อมั่นศรัทธา ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลสีล ที่มีความเต็มใจตั้งใจ เพียรพยายามจิตใจจดจ่อ และยังมีการทบทวนในการทำงานหาข้อผิดพลาดมาแก้ไขอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2545: 40) ได้เขียนเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 สรุปได้ว่า หลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ 4 ประการ ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่า มีอะไร และคืออะไรจะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ 2 พันกว่าปีนี้ ไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย

- 1) ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้
- 2) วิริยะ คือความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ
- 3) จิตตะ คือความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้
- 4) วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา

ดังนั้น หลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรม ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการที่ เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี 4 ข้อ คือ

1. ฉันทะ รักงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจ จะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือ เพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

2. วิริยะ สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ขยัน) คือ พากเพียรทำ ขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

3. จิตตะ ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอาจิต ผักไผ่ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

4. วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ทดสอบ ตรวจสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข) ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และ ตรวจสอบข้อที่ยังหย่อน เกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้นเพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ พระสมุห์พงษ์ธร ปวงกร (2564: บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่า หลักอิทธิบาท 4 ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นบาทฐานแห่งความสำเร็จคือ สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่ เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ 1. ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่า ดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไปทุกข้อ 2. วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอน เป็นระยะยาวจน ประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง 3. จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกรักของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้ เติบโตอยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำว่าสมาธิอยู่ด้วยอย่างเต็มที่ และ 4. วิมังสา หมายถึง ความสดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้ง ยิ่ง ๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

5.2 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของ บุคลากรเทศบาลตำบลลิขิต อำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการนำมาประยุกต์ใช้ ในการปฏิบัติงาน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการบริการ 2. ด้านการปฏิบัติหน้าที่ 3. ด้านการส่งเสริม อาชีพ 4. ด้านจิตอาสา ส่งผลให้การปฏิบัติงานของบุคลากรของเทศบาลตำบลลิขิต และ เจ้าหน้าที่ในองค์กรมีการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนส่งผลที่ดีกับ ประชาชนที่เข้ามาติดต่อราชการ และคนในชุมชน มีความมั่นใจ และเชื่อมั่นกับการบริหารงาน และที่มีการให้บริการ การปฏิบัติหน้าที่ การพัฒนาอาชีพ และจิตอาสา ให้กับประชาชนอย่าง ตั้งใจ เพียรพยายาม มีใจจดจ่อ และมีการคิดทบทวนในการบริหาร และการทำงานอย่าง สม่าเสมอเพื่อการบริหารงานที่ดีต่อไป ซึ่งได้สอดคล้องกับ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2543: 842-846) ได้อธิบายว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือ ความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลงาย ๆ ว่า ทางแห่ง ความสำเร็จ มี 4 อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ)

และวิม้งสา (ความสอบสวณไตร่ตรอง) แพลให้จำง่ายตามลำดับว่ามีใจรัก พากเพียรทำเอาจิต ผักใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวณ อิทธิบาท มาจากคำ 2 คำ คือ อิทธิ หมายถึง ความสำเร็จ ความ สัมฤทธิ์การบรรลุผล และ บาท หมายถึง วิธีทาง เป็นรากฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้น อิทธิบาท หมายถึง วิธีทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เป็นหลักในการสร้างความสำเร็จให้แก่ ตนเอง เป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ในการประกอบกิจ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยความหมาย ของความสำเร็จนั้น ควรเป็นความสำเร็จในทางที่ดีทางสร้างสรรค์ มากกว่าความชั่วทาง ทำลาย หลักธรรมนี้เรียกอีกอย่างว่าธรรมสามัคคี เป็นหลักธรรมที่การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกัน ผู้กระทำจะต้องร่วมกันกระทำทั้ง 4 ข้อ ถึงจะไปถึงความสำเร็จที่หวังไว้จะทำเพียงข้อใดข้อ หนึ่งไม่ได้ อิทธิ แปลว่า ความยิ่งใหญ่ บาท แปลว่า ทางเดิน อิทธิบาท จึงแปลว่า ทางเดินที่จะ นำไปสู่ความยิ่งใหญ่ตนเอง ถ้าเราปรารถนาจะประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการ งานก็ดีการศึกษาที่ดี หรือ กิจการงานใด ๆ ก็ตาม เราต้องใช้อิทธิบาท 4 ซึ่งได้สอดคล้องกับ (พูนสุข ฤๅสุข, 2555: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลัก อิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่าย อัยการ สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีด้านฉันทะมี ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิม้งสา ตามลำดับ 2) ข้าราชการ ฝ่ายอัยการที่มีการศึกษา ที่ต่างกัน มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 แตกต่าง กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการคดี เยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีเพศ อายุ ตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 ไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดี เยาวชนและครอบครัว จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สำคัญได้แก่ข้าราชการฝ่ายอัยการทุกคนจะต้องเป็นผู้ งานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่ และเอาใจใส่กระตือรือร้นในการเรียนรู้ และ เพิ่มพูนวิชา ความรู้ความสามารถในการทำกิจการงาน และมุ่งมั่นที่จะทำงานในหน้าที่รับผิดชอบ หรือ กิจการงานอาชีพของตนให้สำเร็จเรียบร้อยอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการประกอบกิจการงานในหน้าที่หรือในอาชีพของตนจึงจะถึง ความสำเร็จ และความเจริญก้าวหน้า ใส่ใจในประสิทธิภาพ โดยเอาใจใส่ต่อกิจการงานที่ทำ และมุ่งมั่นทำงาน รู้จักพิจารณาเหตุ สังเกตผล ในการปฏิบัติงานของตนเอง และของผู้ร่วม ดำเนินงานไปตามนโยบายและแผนงานที่วางไว้ได้ผลสำเร็จ เมื่อเกิดอุปสรรคหรือปัญหา วิธีการบริหารกิจการงานให้สำเร็จ โดยติดตามประเมินผลงานและนำมาวิเคราะห์ห้วิจัยให้ ทราบเหตุผล พิจารณาแก้ไขปัญหา เหล่านั้น และปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้ดำเนินไปสู่ ความสำเร็จ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการจัดอบรมเกี่ยวกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน และส่งเสริมหลักธรรมให้กับบุคลากร จนถึงการอธิบายข้อดี และข้อเสียของการไม่มีหลักธรรมให้เข้าใจ เพื่อการเตรียมความพร้อม และวางแผนการสู่เป้าหมายในการทำงานที่จะบรรลุผลจะทำอย่างไรต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรในเทศบาล
2. ควรมีการวิจัยการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร
3. ควรมีการวิจัยการนำหลักอิทธิบาท 4 เพื่อนำองค์กรสู่ความสำเร็จ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

1. ความสำคัญของอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงาน

หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความเพียร), จิตตะ (ความใส่ใจ), และ วิมังสา (การพินิจพิเคราะห์) เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในการทำงานทุกด้าน โดยการนำหลักนี้มาใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลตำบล สีชล สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีคุณภาพ ซึ่งในกรณีนี้ อิทธิบาท 4 จะเป็นตัวกำกับการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นที่พึงพอใจทั้งในระดับบุคคลและองค์กร

2. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในงานเทศบาล

การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงานของเทศบาลสามารถแบ่งเป็น 4 ด้านหลักได้แก่:

ด้านการบริการ: อิทธิบาท 4 ช่วยให้บุคลากรของเทศบาลมีความมุ่งมั่นในงานบริการ สร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนผ่านการบริการที่เต็มไปด้วยความพยายาม (วิริยะ) ความใส่ใจ (จิตตะ) และการพิจารณาหาแนวทางพัฒนางาน (วิมังสา) เพื่อให้ได้ผลการบริการที่ดีที่สุด

ด้านการปฏิบัติหน้าที่: การฝึกฝนตนเองให้มีความมุ่งมั่น (ฉันทะ) และการพยายามอย่างไม่ลดละ (วิริยะ) ทำให้เจ้าหน้าที่เทศบาลสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ด้านการส่งเสริมอาชีพ: การมีความตั้งใจ (ฉันทะ) และการทำงานหนัก (วิริยะ) ช่วยให้เทศบาลสามารถสนับสนุนประชาชนในด้านการพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการให้คำแนะนำและฝึกฝนทักษะที่จำเป็น

ด้านจิตอาสา: หลักอริยาบท 4 ช่วยเสริมสร้างความเสียสละและการมีส่วนร่วมของบุคลากรเทศบาลในการช่วยเหลือและพัฒนาชุมชน

3. ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักอริยาบท 4

เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน: เมื่อบุคลากรเทศบาลมีการประยุกต์ใช้หลักอริยาบท 4 จะช่วยให้การทำงานเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น

การพัฒนาความเชื่อมั่นในองค์กร: การนำหลักอริยาบท 4 มาใช้ในการบริหารงานช่วยสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในเรื่องการบริหารจัดการของเทศบาล ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นในงานของเทศบาล

การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: เมื่อเทศบาลมีการใช้หลักอริยาบท 4 ในการทำงาน จะทำให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมอาชีพในชุมชนสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน

4. การเสริมสร้างศักยภาพในองค์กร

การใช้หลักอริยาบท 4 ไม่เพียงแต่จะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร แต่ยังช่วยสร้างองค์กรที่มีความยั่งยืน โดยการพัฒนาทั้งในด้านการบริการ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างสรรค์นวัตกรรมในการทำงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและประชาชน

5. บทบาทของหน่วยงานและการสนับสนุนจากภาครัฐ

เทศบาลตำบลลิขิตยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายของรัฐที่มีการกำกับดูแลโดยหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง, และ สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งมีบทบาทในการตรวจสอบและควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2563). **สรุปข้อมูล อบต. ทั่วประเทศ**.

เข้าถึงได้จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp2566> (สืบค้นเมื่อ 28 เมษายน 2566).

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2546). **บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องที่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

- พูนสุข ภูสุข. (2555). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). **อิทธิบาททกล่าวด้วยอิทธิบาททำให้อายุยืน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์พงษ์ธร ปภังโกโร. (2564). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 การบริหารงานของเทศบาลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). **ขรവാธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การวิเคราะห์พุทธศิลป์ภาพฝาผนังในพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส
(พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

An Analysis of Buddhist art murals in the Ordination Hall of
Wat Pho Pathamawat (Royal temple), Mueang District,
Songkhla Province

พระณัฐวุฒิ สิริโสภณ (ศิริโสภณ), พระครูวิจิตรศีลาจารย์, พระครูโมลีพัฒนานุกุล,
พระครูประสุตโพธิคุณ, พระครูวาทีธรรมวิภา

Phra Natthawut Sirisopano (Sirisophon), Phrakru Wijitsilajarn,

Phrakru Kositwattananukul, Phrakru Prasutphothikun,

Phrakhru Wateethammawipat

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นครศรีธรรมราช

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Nakhon Si Thammarat

Corresponding Author, E-mail: bestsoalone1992@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศิลป์ 2) ศึกษาพุทธศิลป์ที่ปรากฏในภาพฝาผนังพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ 3) วิเคราะห์คุณค่าพุทธศิลป์ที่ปรากฏในภาพฝาผนังพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 รูป/คน โดยนำข้อมูลจากที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศิลป์ เป็นการสร้างศิลปะที่สวยงามเพื่อพระพุทธศาสนาโดยตรง ที่แบ่งไปตามยุค ๆ นั้น จัดสร้างขึ้นเพื่อความสะดวกเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และการหลุดพ้นจากความทุกข์นั่นเอง

2. ภาพฝาผนังในพระอุโบสถวัดโพธิ์ปฐมาวาส มีความวิจิตรแสดงออกถึงยังแสดงออกถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ความเป็นพุทธวัฒนธรรม และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน ทำให้จิตรกรรมฝาผนังของวัดโพธิ์ปฐมาวาสมีบทบาทเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางให้ผู้เข้าชมได้พยายามคิดตรองด้วยตนเองภาพจิตรกรรมสำคัญคือ พิธีกรรมการแห่เจ้าเซ็น ไม่เพียงแต่สร้างความภาคภูมิใจกลุ่มชนชาวมุสลิมเท่านั้น

ได้รับบทความ: 30 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 16 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 18 ธันวาคม 2567

Received: September 30, 2024; Revised: December 16, 2024; Accepted: December 18, 2024

เป็นการยกย่องให้เกียรติในพิธีกรรมอันยิ่งใหญ่ของศาสนาอิสลามในพระอุโบสถวัดโพธิ์ปฐมาวาส บทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดระเบียบทางสังคมด้วยอีกทางหนึ่ง

3. ภาพฝาผนังพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นคุณค่าสำคัญทางด้านจิตใจ ด้านสังคม คุณค่าด้านความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา เผยแผ่ศาสนาให้กับคนรุ่นหลังนับถือศาสนาให้มีความมั่นคงต่อไป

คำสำคัญ: พุทธศิลป์, พระอุโบสถ, วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง)

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of Buddhist art, 2) to study the Buddhist art that appears in the mural paintings of the ordination hall of Wat Pho Pathamawat (Royal temple), Mueang District, Songkhla Province, and 3) to analyze the value of Buddhist art that appears in the mural paintings of the ordination hall of Wat Pho Pathamawat (Royal temple), Mueang District, Songkhla Province. It is a qualitative research, studying from documents and interviewing a target group of 20 monks/people. All data obtained were analyzed, summarized, summarized, and presented in a descriptive writing format.

The research results found that:

1. The concept of Buddhist art is the creation of beautiful art for Buddhism directly, which is divided according to the era. It is created for the sake of faith in Buddhism and the liberation from suffering.

2. The mural paintings in the ordination hall of Wat Pho Pathamawat are exquisite and express cultural values, multiculturalism, and Buddhist rituals. The way of life of the people in the community makes the mural paintings of Wat Pho Pathamawat play a role as a guide for visitors to try to think and contemplate by themselves. The important mural paintings are the procession of Chao Sen, which not only creates pride among the Muslim community, but also honors the great ritual of Islam in the ordination hall of Wat Pho Pathamawat, which plays an important role in organizing society in another way.

3. The mural paintings of the Ubosot of Wat Pho Pathamawat (Royal Monastery), Mueang District, Songkhla Province, are of significant spiritual, social, and Buddhist stability values, spreading the religion to the next generation to continue to believe in the religion.

Keywords: Buddhist Art, Ordination Hall, Wat Pho Pathamawat (Royal Temple)

1. บทนำ

กำเนิดและพัฒนาการของพุทธศิลป์ที่ปรากฏในประเทศไทยนั้น มีทั้งที่เป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม พุทธศิลป์เหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาที่มาจากอินเดียในช่วงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (พระมหาศากล สุภรเมธี (เดินชาบ้น) และคณะ, 2552: 45) ที่ได้จัดส่งพระสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากชมพูทวีป โดยเฉพาะปฏิมากรรมนั้น พระพุทธรูปถือว่าเป็นองค์เปรียบหรือสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า เป็นหลักฐานสำหรับให้คนรุ่นหลังทราบว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นปุชนิยบุคคลที่มีพระองค์อยู่จริง ความโดดเด่นของพุทธศิลป์ในแต่ละแบบที่เกิดขึ้นในระยะเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น พุทธศิลป์แบบหริภุญไชย ถูกผนวกรวมในพุทธศิลป์แบบทวารวดี พุทธศิลป์แบบเชียงแสน-ล้านนา อาจจะผนวกรวมไว้กับศิลป์แบบสุโขทัย ส่วนพุทธศิลป์แบบสุพรรณภูมิและอโยธยาหรืออุททอง ก็อาจจะนำมารวมไว้กับศิลปะแบบอยุธยา อิทธิพลของการสร้างสถาปัตยกรรมในอินเดียมีบทบาทต่อการสร้างสถาปัตยกรรมไทยดังที่ปรากฏอยู่ทั่วไป นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่ประเทศไทยเป็นต้นมา

การสร้างสรรคงานพุทธศิลป์ในสังคมไทยภูมิภาคต่าง ๆ ย่อมมองให้เห็นสิ่งที่ก่อประโยชน์ทางพระพุทธศาสนาและสังคมหลายด้าน เช่น ประเพณี วิถี ย่อมเป็นที่นิยมในท้องถิ่นต่าง ๆ ในพุทธศิลป์มีส่วนการสนับสนุนการวิถีชุมชน สร้างคุณค่าต่อไปให้มีคุณภาพและมาตรฐานในท้องถิ่นระดับสากลและเป็นแหล่งวัฒนธรรมแห่งวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้านมีคณยอมรับนับถือวิถีชีวิตที่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตแบบสมถะมีความซื่อสัตย์เป็นคนมีคุณธรรม ยึดหลักพุทธธรรม ไม่มีปัญหาทางการเงินทุกคนให้การยอมรับนับถือ ใช้ชีวิตอย่างคนที่พออยู่พอกินไม่ทะยานอยากไปตามกิเลสฝ่ายต่ำ ใช้ชีวิตแบบมีสติ เพราะในปัจจุบันในสังคมเกิดปัญหาวิกฤตด้านจิตใจในตัวของแต่ละบุคคล ทำให้เกิดความรุนแรงสะท้านให้เห็นชัดมากขึ้น วิธีการในการทำงานสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในระดับบุคคลและชุมชนได้ ที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนาสังคมไทย จึงจะสามารถฝ่าวิกฤตการณ์ทุกอย่างที่เราากำลังเผชิญอยู่ได้ ในการเสริมสร้างคุณค่า งานพุทธศิลป์พร้อมกับจริยธรรมทางสังคมไปด้วยกัน

เนื่องด้วยวัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางของชุมชนตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน มีอุโบสถ สร้างให้เป็นสถานที่เคารพศรัทธาสักการะ ของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปะวิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า ปัจจุบันวัดและชุมชนมีบทบาทร่วมกันเพิ่มมากขึ้น คือ มีการรักษาส่งเสริมศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของท้องถิ่น อันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรมศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาวิถีวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตัวอย่างในอำเภอเมืองสงขลาที่มีชุมชนที่ประกอบอาชีพงาน หลายแขนงมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นแหล่งจุดใจ พุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่าง

ยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น สื่อถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมจริยธรรมผ่านงานพุทธศิลป์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านพุทธศิลป์ในอุโบสถภายในอุโบสถ

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์ภาพฝาผนังในพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศิลป์
2. เพื่อศึกษาพุทธศิลป์ที่ปรากฏในภาพฝาผนังพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าพุทธศิลป์ที่ปรากฏในภาพฝาผนังพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษา 2 วิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร (Documentary study) และ การศึกษาภาคสนาม (Field study) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เชื่อถือได้

3.2 พื้นที่ดำเนินการวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. พื้นที่ดำเนินการวิจัย ได้แก่ วัดโพธิ์ปฐมาวาส ถนนไทรบุรี ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย
 - 1) พระสงฆ์ 11 รูป
 - 2) อาจารย์มหาชัยทักษิณ 1 คน
 - 3) ตัวแทนกลุ่มร้องลายไทย 1 คน
 - 4) ตัวแทนประชาชนทั่วไป 7 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร (Documentary study) จากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field study) จะใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชนที่ต้องการสัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 รูป/คน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล ตามจุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยการนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการพิจารณาความสอดคล้องกับสถานการณ์พื้นที่และ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาข้อสรุปและเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการศึกษารูปแบบการบรรยาย และรายงานผลการศึกษารูปแบบพรรณนาความ

3.5 สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ และเรียบเรียงเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ นำเสนอผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศิลป์ ศิลปะ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "ART" การทำความเข้าใจในความหมายของคำว่าศิลปะเป็นเรื่องที่ยาก เพราะศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและ การแสดงอารมณ์ความรู้สึกภายในของมนุษย์ และอารมณ์ของศิลปะจะแตกต่างจากอารมณ์อื่น ๆ พุทธศิลป์ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเป็นความงามเพื่อความพอใจที่แฝงไว้ด้วยปรัชญาธรรมทางวัตถุถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาเนื่องในพระพุทธศาสนา จุดกำเนิดของพุทธศิลป์น่าจะเริ่มต้นตั้งแต่การสร้างเสนาสนะ 5 ชนิด ของเศรษฐีชาวราชคฤห์ เพื่อถวายภิกษุสงฆ์ เช่น การก่อสร้างวัดบุพพารามของนางวิสาขาอุบาสิกา โดยมีพระโมคคัลลานะเป็นผู้อำนวยการก่อสร้าง แต่การกำเนิดพุทธศิลป์ที่เด่นชัด เริ่มต้นจากการสร้างสถูปหรือธาตุเจดีย์ นอกจากนี้ยังมีศาสนสถานที่เรียกว่า สังฆนิยสถาน จุดกำเนิดของพุทธศิลป์น่าจะเริ่มต้นตั้งแต่การสร้างเสนาสนะ 5 ชนิดของเศรษฐีชาวราชคฤห์' เพื่อถวายภิกษุสงฆ์ เช่น การก่อสร้างวัดบุพพารามของนางวิสาขาอุบาสิกา โดยมีพระโมคคัลลานะเป็นผู้อำนวยการก่อสร้าง และแบ่งตามยุค สมัยประวัติศาสตร์ในประเทศไทย อาทิเช่น สมัยสุวรรณภูมิ สมัยทวารวดี สมัยศรีวิชัย สมัยลพบุรี สมัยเชียงแสน สมัยสุโขทัย สมัยอู่ทอง สมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์

4.2 พุทธศิลป์ที่ปรากฏในภาพฝาผนังพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา วัดโพธิ์ปฐมาวาส ตั้งอยู่เลขที่ 236 บ้านบ่อทราย ถนนไทรบุรี หมู่ที่ 12 ตำบลบ่อทรายอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดโพธิ์ปฐมาวาสไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใดและใครเป็นผู้สร้าง เป็นวัดเก่าที่อยู่ในเขตกำแพงเมืองสงขลา บริเวณโดยรอบเป็นตลาด ร้านค้า บ้านเรือนของราษฎร

และศาลเจ้าอื่น ๆ อีกหลายแห่งที่ประชาชนทั่วไปให้ความสำคัญในการดูแลบูรณปฏิสังขรณ์ มาตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภาพภายในพระอุโบสถวัดโพธิ์ปฐมาวาส มีความวิจิตร แสดงออกถึงยังแสดงออกถึง คุณค่าทางวัฒนธรรม ความเป็นพุทธวัฒนธรรม และพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยการนำหลักพุทธธรรมมา ประยุกต์ปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และเป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีร่วมกันกับศาสนิกอื่นได้ อย่างเหมาะสม รวมทั้งสร้างคุณค่าการอยู่ร่วมกันในสังคม ชุมชนได้อย่างลงตัว ส่วนการสั่ง สอนพระธรรมผ่านจิตรกรรมฝาผนังของวัดโพธิ์ปฐมาวาสเป็นแบบเรียนให้กับพระภิกษุ สามเณรในวัดได้ศึกษาทำความเข้าใจในพระธรรมวินัยได้อย่างลึกซึ้งขึ้นจากภาพวัตรปฏิบัติ ของพระภิกษุสงฆ์และภาพปริศนาธรรมเพื่อปลูกฝังสั่งสอนคติทางธรรมและคติทางโลกให้กับ พุทธศาสนิกชน แต่การไม่สื่อถึงสิ่งใดอย่างชัดเจนและแฝงนัยยะอื่น ๆ ลงในภาพ ทำให้ จิตรกรรมฝาผนังของวัดโพธิ์ปฐมาวาสมีบทบาทเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางให้ผู้เข้าชมได้ พยายามคิดตรองด้วยตนเองภาพจิตรกรรมสำคัญคือ พิธีกรรมการแห่เจ้าเซ็น ไม่เพียงแต่ สร้างความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์ของของกลุ่มชนชาวมุสลิมเท่านั้น แต่การเขียน ภาพที่แสดงถึงความยกย่องให้เกียรติในพิธีกรรมอันยิ่งใหญ่ของศาสนาอิสลามในอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาสบทบาทหน้าที่สำคัญของจิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ปฐมาวาสนอกจากจะเขียน ขึ้นเพื่อให้ความรู้กับประชาชนแล้ว ยังมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบทางสังคมด้วยอีกทางหนึ่ง

4.3 วิเคราะห์คุณค่าพุทธศิลป์ที่ปรากฏในภาพฝาผนังพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ภาพฝาผนังพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นสิ่งสำคัญทางด้านจิตใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยว จิตใจ มีที่มั่งคั่งพุทธศิลป์ให้เกิดความรู้สึกรักภูมิใจ อ่อนใจ สบายใจ ได้ระลึกนึกถึงคุณค่าของคนยุคนั้น และนึกถึงคุณของศาสนา นึกถึงหลักธรรมคำสอนแล้วน้อมนำมาเอามาใช้ประพฤติปฏิบัติใน ชีวิตประจำวัน อยู่บนพื้นฐานของปัญญาหรือความมีเหตุผล โดยมุ่งหมายให้เกิดความสงบทางใจ และเกิดสติปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิต ได้พัฒนาจิตใจ และปัญญา สามารถอบรมเจริญ วิปัสสนาซึ่งเป็นหนทางการดับกิเลส หรือความหลุดพ้นโดยการประพฤติปฏิบัติธรรมในสิ่งที่ดี งามที่ ละเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเพื่อให้พ้นทุกข์ภาพของคน ยุคเก่าก็จะเป็นสิ่งที่มีค่าให้กับคนยุคใหม่ เพื่อเผยแพร่ของพระพุทธศาสนาต่อไป

จิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ปฐมาวาสมีความสำคัญมากในด้านสังคม ทั้งจาก ภายนอกและภายในเมืองสงขลานั้นคือ การเปลี่ยนแปลงทางศิลปกรรมของยุคสมัยที่รับเอา รูปแบบและแนวการเป็นอยู่วิถีชีวิตประยุกต์เข้ากับจิตรกรรมแบบประเพณี อันนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงทางความคิดและการแสดงออกแทรกซึมไปสู่ชุมชน ให้เข้ากับวัฒนธรรมและ ศิลปกรรมท้องถิ่นในที่สุด ซึ่งการรับรูปแบบความนิยมนี้ มักมีจุดเริ่มต้นมาจากการปกครอง สมัยนั้น และด้วยปัจจัยภายในของเมืองสงขลาที่สภาพสังคมยังขาดเสถียรภาพและความ มั่นคงอันเนื่องมาจากความหลากหลายทางเชื้อชาติศาสนา และปัญหาการกบฏของเจ้าเมือง

มลายูและเขตจังหวัดใกล้เคียงที่มีขึ้นเป็นระยะ สาเหตุดังกล่าวมาทั้งหมดจึงทำให้จุดประสงค์ในการใช้งานจิตรกรรมฝาผนังจึงมีเพิ่มมากขึ้นนอกเหนือจากการเขียนขึ้นเพื่อใช้ในการสั่งสอนพุทธศาสนาแต่เพียงอย่างเดียวเช่นในอดีต เช่น เขียนขึ้นเพื่อสั่งสอนและให้การศึกษาเกี่ยวกับจารีตประเพณีเขียนตามความพอใจของบุคคลในท้องถิ่น แสดงความรู้และรสนิยมของผู้ว่าจ้างงานเพื่อเป็นประโยชน์ของชุมชนสังคม

การสร้างพุทธศิลป์ภาพฝาผนังในพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จุดประสงค์หนึ่งเพื่อเป็นหลักยึดเพื่อให้เกิดความมั่นคงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระพุทธศาสนา และคนในชุมชนบริเวณนั้น ในการสร้างภาพฝาผนังในพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ต่างกันแต่ละภาพ ต่างศาสนาแต่ทุกคนก็จะทราบ วิถีชีวิต ประเพณี ของกลุ่มคนในภาพ คนก็เข้าใจร่วมกันว่า เป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธาของคนในชุมชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ภาพจริยวัตรของพระภิกษุ ที่แฝงไปด้วยหลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนศรัทธาในศาสนามากขึ้น จำเป็นจะต้องมี สิ่งที่จับต้องได้ มองเห็นด้วยตาเนื้อ เพื่อประกอบศรัทธาเอาไว้พุทธศิลป์ภาพฝาผนังภาพวาดฝาผนังสามารถบอกเรื่องราวต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยคุณค่าและจุดมุ่งหมายของการสร้างภาพจิตรกรรมมีหลายประการ สามารถจำแนกได้ จึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างภาพจิตรกรรมเป็นการส่งเสริมความเชื่อมั่นว่าพระพุทธเจ้ามีตัวตนจริง วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีอยู่จริง มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ที่สามารถพิสูจน์ได้ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ดังนั้นการสร้างพุทธศิลป์ภาพฝาผนัง จึงมีคุณค่าที่ต้องสานต่อไปเพื่อการรักษาความมั่นคงในพระพุทธศาสนา

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์ภาพฝาผนังในพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายได้ว่า การศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนผ่านจิตรกรรมฝาผนังของวัดโพธิ์ปฐมาวาส (พระอารามหลวง) เป็นแบบเรียนให้กับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปได้ศึกษาทำความเข้าใจในพระธรรมวินัยได้อย่างลึกซึ้งจากภาพวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์และภาพปริศนาธรรมเพื่อปลูกฝังสั่งสอนคติทางธรรมและคติทางโลกให้กับพุทธศาสนิกชนมีความวิจิตรแสดงออกถึง คุณค่าทางวัฒนธรรม ความเป็นพหุวัฒนธรรม และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และเป็นการสร้างสัมพันธไมตรีที่ตรึงร่วมกันกับศาสนิกอื่นได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสร้างคุณค่าการอยู่ร่วมกันในสังคม การก่อสร้างปูชนียสถานบ้าง ปูชนียวัตถุบ้าง ให้ปรากฏแก่ชนทั้งหลาย ให้เป็นเครื่องเจริญศรัทธา ยังให้เกิดความยินดีและน้อมนำชนทั้งหลายให้ฝักใฝ่สนใจในพระพุทธศาสนากับชุมชนได้อย่างลงตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์ (2554: ก) ได้กล่าวถึงจิตรกรรมฝาผนังไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “เรื่องศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่

ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดทองธรรมชาตวรวิหาร” ผลการศึกษาพบว่า “จิตรกรรมฝาผนังเชิงพุทธในสังคมไทย เป็นศิลปะการเขียนภาพสีลงบนฝาผนังภายในโบสถ์วิหาร เขียนเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เล่าเรื่องพระพุทธประวัติ ชาดก ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้นจากการนับถือพระพุทธศาสนาทำให้ประชาชนมีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวจากภาพเขียนที่ปรากฏอยู่บนฝาผนัง การได้เห็นจิตรกรรมฝาผนังอันงดงามน่าเลื่อมใสจะนำผู้ชมเข้าไปสนใจในรายละเอียด ซึ่งสิ่งนั้น คือ พระธรรมของพระพุทธเจ้าและเมื่อรู้พระธรรมดีแล้ว ก็จะข้ามพ้นจากความยึดติดในความงามของภาพเพียงอย่างเดียวดังนั้น จิตรกรรมฝาผนังเชิงพุทธจึงถือเป็นศิลปะที่เชิดชูและจรรโลงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรีย์พร แซ่เอี้ยบ (2554: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมจากนิทานชาดกที่ปรากฏในภาพจิตรกรรม พระวิหารหลวง วัดสุทัศนเทพวราราม” ว่าตำราเอกสาร สื่อต่าง ๆ ส่วนหนึ่งได้นำเสนอนิทานชาดกบางเรื่องผ่านทางจิตรกรรมฝาผนัง ตามโบสถ์วิหาร ของวัดหรือพุทธสถานต่าง ๆ คำว่า “จิตรกรรม” นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า “จิตรกรรม” คือ ศิลปะการวาดเขียน ศิลปะการวาดภาพ ในคัมภีร์สังยุตตนิกาย นิทานวรรค พระพุทธองค์ได้ตรัสเปรียบเทียบไว้ว่า “...จิตรกรผู้ทำจิตรกรรมนั้น เมื่อมีน้ำย้อม ครั่ง ขมิ้น สีเขียวหรือสีแดงอ่อน ข่างย้อมหรือจิตรกรพึงเขียนรูปภาพสตรีหรือรูปภาพบุรุษให้ได้สัดส่วนครบถ้วนลงบนแผ่นกระดานที่ขัดดีและฝาผนังหรือแผ่นผ้า...” และทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้ภาพจิตรกรรมที่เขาเขียนไว้นั้น จิตรกรก็คิดด้วยจิตนั่นเอง จิตนั้นเองจิตรกว่าภาพจิตรกรรมที่เขาเขียนไว้นั้น...” และตรัสถึงภาพจิตรกรรมที่ปรากฏไว้ในคัมภีร์อีกว่า “เหมือนบุคคลได้เห็นภาพจิตรกรรมที่ จิตรกรระบายด้วยหัตถาล ทำไว้ที่ฝาผนัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพงศศักดิ์ อภิขวิ (รุ่งสง) (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทสื่อจิตรกรรมฝาผนังในการเผยแผ่พุทธธรรมในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณี พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” ว่าสื่อจิตรกรรมฝาผนังเป็นสื่อสำคัญอย่างหนึ่ง ที่มีบทบาทในการเผยแผ่พุทธธรรมทางพุทธศาสนาที่ผู้วาดหรือจิตรกรได้สื่อออกมาทางภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยมีเนื้อหาหรือเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาในเรื่องต่าง ๆ ทั้งพุทธประวัติ นิทานชาดกที่เป็นคติทางธรรมที่เตือนใจพุทธศาสนิกชน อีกทั้งภาพจิตรกรรมที่จิตรกรทั้งหลายเหล่านั้นสื่อถึงคุณค่าทั้งทางด้านสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์โบราณคดี คติความเชื่อ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่มีความสำคัญอย่างหนึ่ง ที่สามารถหล่อหลอมและตอกย้ำถึงอุดมการณ์ทางการเมือง ความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ในอดีตให้แก่คนรุ่นหลังได้อย่างไม่รู้ตัวอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสนาะ เทียนทอง (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในพุทธศิลป์: ศึกษาเฉพาะกรณีของพระครูอุภัยภาดาทร (หลวงพ่อบุญ) วัดไผ่โรงวัวจังหวัดสุพรรณบุรี” พระครูอุภัยภาดาทร (หลวงพ่อบุญ อนิโฆ) ได้วิเคราะห์เหตุการณ์ในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า ต่อไปในอนาคตเบื้องหน้าโน้น พระพุทธโอวาทของพระพุทธองค์จะอยู่

ตามชั้นกระดาดไม่กำซาบเข้าไปในจิตใจคน วัตถุทั้งหลายที่ผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาสร้างไว้ เช่นโบสถ์ วิหารเจดีย์ พระศรีมหาโพธิ์ จะประกาศพระพุทธศาสนาแทนพระพุทธองค์ จงดุถุการวัตถุที่พระเจ้าอโศกสร้างไว้เป็นตัวอย่าง ถ้าไม่ได้พระเจ้าอโศกสร้าง สังฆนิยสถาน 4 ตำบลไว้ ในสมัยปัจจุบันจะไม่มีใครรู้ที่พระพุทธองค์ประสูติ ที่ตรัสรู้ ที่ปฐมเทศนา และที่ปรินิพพานได้เลย สังฆนิยสถาน 4 ตำบล ถึงแม้จะเป็นวัตถุ ก็อาจทำให้มนุษย์เข้าถึงพุทธานุสติได้” ส่วนปฏิมากรรม รูปปั้นเปรต ต่าง ๆ เป็นสื่อสำคัญสำหรับจูงใจให้ประชาชนเกิดความกลัว การทำความชั่ว ทำให้ผู้เข้าชมเกิดความรู้สึกลัวบาป ดังนั้น ปฏิมากรรมจึงมีความสำคัญสำหรับทุกคนเพื่อให้ละเว้นจากบาปทั้งหลายสำหรับผู้ประกอบกุศลกรรม คือการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา พระครูอุภัยภาดาทร (หลวงพ่อชม อนิโฆ) จะใช้พุทธานุสติ ปฏิมากรรม สถาปัตยกรรมและจิตรกรรมฝาผนังเป็นสื่อในการสอนทำให้คนอยากสร้างคุณความดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจ้าอธิการบุญจันทร์ ธมมัสโร (พันสว่าง) (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักธรรมที่สอดคล้องกับพุทธลักษณะองค์พระพุทธปฏิมากรในสังคมไทย” ว่าการที่คนในยุคหลัง ๆ ต่อมาสร้างพระพุทธรูปเคารพรำลึกถึงพระพุทธเจ้าตามศรัทธาและเพื่อเป็นพุทธานุสตินั้น ก่อให้เกิดรูปปฏิมากรรม ที่ดงามตามคติความนิยมของกลุ่มชนแต่ละหมู่เหล่า ซึ่งมีลักษณะทางศิลปะกรรมและสิ่งประกอบ แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นและยุคสมัยประกอบกับในประเทศอินเดียเอง พระพุทธศาสนาก็เกิดอยู่คู่เคียงกับศาสนาอื่น ๆ โดยเฉพาะศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ ซึ่งนิยมสร้างรูปเคารพ เป็นเทพเจ้าองค์ต่าง ๆ มีกิริยาท่าทางต่าง ๆ หลากหลาย ซึ่งชาวพุทธต้องการสร้างสรรครูปเคารพในพระพุทธศาสนาให้มากและแพร่หลายตามอย่างเทวรูป ฮินดู แต่ติดขัดด้วยพระพุทธองค์มิได้ทรงมีสัตรีหรือยานพาหนะใด ๆ มิได้ทรงถืออาวุธแบบใด ๆ มิได้ทรงเครื่องดนตรีชนิดใด ๆ แต่ด้วยอิทธิพลของปฏิมากรรมรูปเคารพในศาสนาอื่น ๆ นี้เองที่ทำให้พระเถระและพุทธศาสนิกชนในระยะต่อมา ก็ได้พยายามศึกษาและรณนาพระพุทธประวัติตอนต่าง ๆ ให้มีความละเอียดขึ้น สร้างสรรครูปแบบเพื่อให้เกิดการสร้างพระพุทธรูปในกิริยาอาการต่าง ๆ มากขึ้นมีการคัดเลือกพุทธประวัติ พุทธตำนาน นิทาน ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างเรื่องราวที่จะสร้างพระพุทธรูปขึ้น อันเป็นมูลเหตุให้เกิดพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ขึ้นในแต่ละเขตประเทศที่พุทธศาสนาแพร่ไปถึงและดำรงสืบมา ซึ่งไม่อาจระบุได้ว่าพระพุทธรูปปางต่าง ๆ มีทั้งหมดเท่าใด ทั้งนี้เป็นไปตามความนิยมและความคิดของแต่ละชาติแต่ละวัฒนธรรมส่วนในประเทศไทย การสร้างพระพุทธรูปปางต่าง ๆ นั้น มีอยู่ครบถ้วนทุกยุคทุกสมัยซึ่งศิลปะเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงและได้รับอิทธิพลทางศิลปะจากอินเดียและลังกา รวมทั้งจากศิลปะของประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงผสมผสานกับลักษณะและความนิยมในท้องถิ่นเดิม เกิดพระพุทธรูปทุกอิริยาบถ คือ ยืน เดิน นั่ง และนอน หลากปางออกไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการอนุรักษ์พุทธศิลป์ภาพฝาผนังของหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อให้คนยุคหลังเห็นคุณค่าทางจิตใจ คุณค่าทางสังคม และความมั่นคงทางศาสนา ต่อคนในชุมชน
2. ควรพัฒนาส่งเสริมให้มีการเรียนรู้วิถีชีวิตของคนยุคเก่า โดยมีการจัดการเรียนการสอนโดยสถานศึกษา ในชุมชนนั้น ๆ
3. ควรสนับสนุน ส่งเสริมการวิจัยกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาต่อยอด เพื่อให้ผู้คนตระหนักรู้เรื่องพุทธศิลป์ในชุมชนของตนเอง และอนุรักษ์พุทธศิลป์ภาพฝาผนังเป็นมรดกของชุมชนต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์ภาพฝาผนังในพระอุโบสถ ศึกษาให้รอบด้านครอบคลุมในประเด็น ต่าง ๆ มากกว่านี้
2. ควรศึกษาพุทธศิลป์ภาพฝาผนังที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัยที่มีความสัมพันธ์กัน
3. ควรศึกษาพุทธศิลป์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

พุทธศิลป์ภาพฝาผนังในพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมवास (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นหลักยึดทำให้เกิดความมั่นคงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระพุทธศาสนา และคนในชุมชนบริเวณนั้น ภาพฝาผนังในพระอุโบสถ วัดโพธิ์ปฐมवास (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีความต่างกัน ต่างภาพ ต่างศาสนา แต่ทุกคนก็จะทราบวิถีชีวิต ประเพณี ของกลุ่มคนในภาพ สามารถเข้าใจร่วมกันว่า เป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธาของคนในชุมชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ภาพจริยวัตรของพระภิกษุ ที่แฝงไปด้วยหลักธรรมให้พุทธศาสนิกชนศรัทธาในศาสนามากขึ้น จำเป็นจะต้องมีสิ่งที่จับต้องได้ มองเห็นด้วยตาเนื้อ เพื่อประกอบศรัทธาเอาไว้ พุทธศิลป์ภาพฝาผนังจึงกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีในพระพุทธศาสนาเป็นการส่งเสริมความเชื่อมั่น ว่าพระพุทธเจ้ามีตัวตนจริง วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีอยู่จริง มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ที่สามารถพิสูจน์ได้ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ดังนั้นการสร้างพุทธศิลป์ภาพฝาผนัง จึงมีคุณค่าที่ต้องสานต่อไปเพื่อการรักษาความมั่นคงในพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์. (2554). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ วัดทองธรรมชาตวรวิหาร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เจ้าอธิการบุญจันทร์ ฌมมัสสโร (พันสว่าง). (2554). เรื่องศึกษาหลักธรรมที่สอดคล้องกับพุทธลักษณะองค์พระพุทธรูปปฏิมากรในสังคมไทย. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. (2543). **ร้อยคำร้อยความ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา เทพสิงห์. (2548). **ศิลปะเอเชีย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทิฟพริ้นท์ จำกัด.
- พระพงศ์ศักดิ์ อภิขชโว (รุ่งสง). (2549). ศึกษาบทบาทสื่อจิตรกรรมฝาผนังในการเผยแผ่พุทธธรรมในเฉพาะกรณีพระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสากล สุภรเมธี (เดินชาบัน) และคณะ. (2552). กำเนิดและพัฒนาศิลปะพุทธศิลป์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 11(1), 45-52.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2547). **ทัศนศิลป์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: ปิรามิด.
- สมชาติ มณีโชติ. (2524). **จิตรกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สุรีย์พร แซ่เอี้ยบ. (2554). การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมจากนิทานชาดกที่ปรากฏในภาพจิตรกรรม พระวิหารหลวง วัดสุทัศน์เทพวราราม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสนาะ เทียนทอง. (2547). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในพุทธศิลป์. ศึกษาเฉพาะกรณีของพระครูอุภัย ภาดาทร (หลวงพ่อบุญ) วัดไผ่โรงวัว จังหวัดสุพรรณบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภัย นาคคง. (2533). **ความรู้เบื้องต้นวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร: ท.วัฒนาการพิมพ์.

การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
ชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

An Application of Bhavana Principle in Promoting the Quality of
Life of the Elderly in Wat Thep Nimit Community,
Wichit Subdistrict, Mueang District, Phuket Province

พระครูกิตติญาณโกวิท, พระครูจิตตสุนทร, พระครูโกศลธรรมาภิชา

Phrakhru Kittyankowit, Phrakru Chittasunthon, Phrakru Kosalattakit

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6503205003@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 2) ศึกษาหลักภavana 4 ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในเขตพื้นที่ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 20 คน ที่คัดเลือกจากตัวแทนผู้สูงอายุที่สมัครใจให้คำสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การมีความสุข ทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้างรวมถึงคนในครอบครัวและมีความสุขในหลาย ๆ ด้าน สามารถสื่อให้เห็นถึงความสามารถของผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงสติปัญญา การดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุให้มีความสามารถ มีความพร้อม และรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ และการพัฒนาปัญญา เพื่อให้มีศักยภาพที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. หลักภavana 4 ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ หลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองหรือพัฒนาจิตใจ 4 ขั้น ได้แก่ 1) กายภavana การพัฒนากาย 2) ศีลภavana การเจริญศีล 3) จิตภavana การเจริญจิตให้เข้มแข็งมั่นคง 4) ปัญญาภavana เจริญปัญญารู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ

ได้รับบทความ: 23 ตุลาคม 2567; แก้ไขบทความ: 4 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 12 ธันวาคม 2567

Received: October 23, 2024; Revised: December 4, 2024; Accepted: December 12, 2024

3. การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชุมชนวัดเทพนิมิตใน ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ใน 4 ด้าน คือ (1) ด้านร่างกาย พัฒนากายหรือการฝึกอบรมกาย คือ โดยการส่งเสริมการดูแลสุขภาพร่างกาย (2) ด้านพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต การพัฒนาความประพฤติหรือการฝึกอบรมศีล คือ โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข (3) ด้านจิตใจ การพัฒนาจิตหรือการฝึกอบรม จิตใจ คือ มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีสุขภาพจิตที่ดี (4) ด้านการพัฒนาปัญญา การพัฒนาปัญญาหรือการฝึกอบรมปัญญา คือ ส่งเสริมภูมิปัญญาด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพิ่มพูนความรู้ และสามารถแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ: หลักภavana 4, คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, ชุมชนวัดเทพนิมิต

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the concept of promoting the quality of life of the elderly in the Wat Thep Nimit community, Wichit Subdistrict, Mueang District, Phuket Province, 2) to study the four principles of meditation that appear in Theravada Buddhism, and 3) to apply the four principles of meditation to promote the quality of life of the elderly in the Wat Thepnimit community, Wichit Subdistrict, Mueang District, Phuket Province. This is a qualitative field research using in-depth interviews and focus group discussions with 20 key informants in Wichit Subdistrict, Mueang District, Phuket Province. Selected from elderly representatives who volunteered to be interviewed. Then present the data using descriptive analysis methods.

The research results found that:

1. The concept of quality of life development is to be happy in physical, mental, emotional and intellectual aspects, to be satisfied with the current environment and to have good interactions with people around you including family members and to be happy in many aspects. It can reflect the ability of the elderly to have good health in both body and mind, including intelligence. Caring for the elderly to be able, ready and able to cope with changes in physical, behavioral, mental and intellectual development in order to have the potential to live happily in society.

2. The principle Bhavana in Theravada Buddhism is four stages of practice for self-development or mental development consisting of 1) Kayabhavana, physical development; 2) Silabhavana, behavioral development, 3) Cittabhavana,

cultivation of stability of mind and 4) Pannabhavana, wisdom cultivation to comprehend the word and life as they really are.

3. Apply the four principles of meditation to promote the quality of life of the elderly in the Wat Thepnimit community in Wichit Subdistrict, Mueang District, Phuket Province in four aspects: (1) Physical aspect: physical development or physical training, which is by promoting physical health care; (2) Behavioral aspect: behavior development or morality training, which is by promoting the elderly to live happily in society; (3) Mental aspect: mental development or mental training, which is by focusing on activities that promote good mental health; (4) Intellectual development: intellectual development or intellectual training, which is promoting wisdom through exchanging information, increasing knowledge, and being able to solve problems in life by themselves.

Keywords: Bhavana Principle, Quality of Life, Elderly, Wat Thep Nimit Community

1. บทนำ

ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมสูงวัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จากการที่สัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีอัตราสูงถึงร้อยละ 10 ในปัจจุบันประชากรสูงอายุกำลังเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่เร็วมาก คือสูงกว่าร้อยละ 4 ต่อปี ตามการประมาณการประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์ คือมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2564 และจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสูงสุดเมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 28 ในปี พ.ศ. 2574 (วันฤดี มากฉาย, 2559: 78) การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านสุขภาพ เนื่องจากภาวะความเสื่อมถอยในการทำงานของร่างกาย และสถานภาพบทบาททางสังคมที่ลดลง ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะประสบกับปัญหาสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาประเทศ ในแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (2545–2564) จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการสร้างเสริมผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งพาตนเองและทำประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมได้ มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตน ซึ่งมาตรการหนึ่งในการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีศักยภาพ นั้นคือการส่งเสริมการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในการจัดตั้งองค์กรสำหรับผู้สูงอายุที่เรียกว่า “ชมรมผู้สูงอายุ” เพื่อให้เป็นองค์กรของผู้สูงอายุ ที่ดำเนินงานโดยผู้สูงอายุ เพื่อผู้สูงอายุ

สังคมปัจจุบันนั้นโครงสร้างประชากรได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก สาเหตุมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคนิคการแพทย์ การรู้จักดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ การลดอัตราการเกิดและอัตราการตาย จึงทำให้โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนที่สูงขึ้น ภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ กำลังนำไปสู่ภาวะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ” (Population Aging) ทำให้ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพราะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเกินกว่า ร้อยละ 10.6 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 10.6 และในปี พ.ศ. 2555 มีประมาณ ร้อยละ 11 คาดว่าจะมีประชากรผู้สูงอายุถึง 10.7 ล้านคน หรือร้อยละ 15.28 ในปี พ.ศ. 2563 องค์การอนามัยโลกได้เสนอแนวคิด ในปี ค.ศ. 2002 ว่าผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Ageing) ซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างโอกาสที่เหมาะสมทางด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมและการมีหลักประกันที่มั่นคง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพที่ดีทั้งในด้านความสามารถ คุณค่า คุณประโยชน์ และศักยภาพในการดำรงชีวิต โดยมีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุทั่วโลกดำเนินไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ (องค์การอนามัยโลก, 2559: 64)

อย่างไรก็ตามปัจจุบันผู้สูงอายุในเขตผู้สูงอายุชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง 968 คน ปัญหาสำคัญที่ทำลายต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษาค้นคว้าน้อยซึ่งเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลบริการด้านสุขภาพและสังคม รวมทั้งโอกาสในการทำงานเชิงเศรษฐกิจ การอยู่กับคู่สมรสและอยู่ตามลำพังเพิ่มขึ้น การหวังพึ่งพาบุตรในการเกื้อหนุนในยามสูงวัยน่าจะเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น อีกทั้งสุขภาพผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะ เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และมีภาวะทุพพลภาพเพิ่มขึ้นตามวัยที่เพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจไม่มากนัก แต่ผู้สูงอายุก็มีส่วนสำคัญในการทำงานบ้าน ที่ทำให้บุตรหลานที่อยู่ในวัยทำงานสามารถทำงานเชิงเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ แต่บทบาทของผู้สูงอายุต่อกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่ได้มีการให้คุณค่ามากนักในสังคมยุคปัจจุบัน ยังคงเน้นให้คุณค่าเชิงเศรษฐกิจเป็นหลักสำคัญ (วิทยาลัยประชากรศาสตร์, 2556: 10) อีกทั้งมีการศึกษาวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ พบว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ไทยส่งผลให้ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2570 โดยประชากรเกือบ 1 ใน 4 จะเป็นผู้สูงอายุ โครงสร้างครอบครัวไทยมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ขณะที่สภาพความเป็นเมืองและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุ และประเด็นช่องว่างของการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้สูงอายุเกี่ยวกับการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางรายได้ยังขาดทิศทางการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการมีงานทำเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุของการบริการภาครัฐจัดให้ยังไม่เพียงพอ

และไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มขาดการกำหนดรูปแบบและมาตรการที่ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552: 14)

ผู้สูงอายุนับว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก สมควรแก่การส่งเสริมให้คงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด การนำแนวคิดในการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มาใช้จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งหมดทั้งมวล อันได้แก่การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติ โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมถึงกระบวนการจัดการศึกษา ให้ทุกคนและทุกระดับมีความรู้ความสามารถ มีทักษะและทัศนคติ อันพึงปรารถนาของสังคมและประเทศชาติ รวมถึงการฝึกอบรม การสอนงาน การหมุนเวียนสับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งกระบวนการในการพัฒนาตนเองอีกด้วย (บุญเลิศ ไพรินทร์, 2538: 5) แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุไทยที่อยู่ในเขตเมืองและชนบท ที่มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างกันยังมีความเหลื่อมล้ำ ไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสุขภาพอนามัย (กองสาธารณสุขต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข, 2559: 12) ซึ่งเนื่องมาจากข้อจำกัดในการเดินทาง และการรับรู้สิทธิของผู้สูงอายุในกลุ่มต่าง ๆ การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เช่น การออกกำลังกาย การมีกิจกรรมทางสังคม แม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาผู้สูงอายุโดยตรง แต่จะช่วยลดภาระในการดูแล และให้บริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมาก จากข้อมูลดังกล่าว เพื่อให้เกิดการยอมรับกับสภาพความเป็นจริงของชีวิต ให้เข้าถึงความดับทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจ ซึ่งจะทำให้การดำรงชีวิตในช่วงเวลาที่เหลืออยู่เป็นการปฏิบัติตนและพักผ่อนได้ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2550: 2)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ชุมชนวัด เทพนimit ตำบลวิจิต อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ด” เพื่อเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” ที่มีคุณค่าและมีคุณภาพ และเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาสังคมอื่น ๆ ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชุมชนวัดเทพนimit ตำบลวิจิต อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ด
2. เพื่อศึกษาหลักภavana 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชุมชน วัดเทพนimit ตำบลวิจิต อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เชิงคุณภาพภาพภาคสนาม ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) แบบเจาะจงบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิเชียร อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้สูงอายุ ชาย/หญิง จำนวน 15 คน พี่เลี้ยงผู้ดูแลใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่พยาบาล จำนวน 2 คน

3.2 การศึกษาเอกสาร

เป็นการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สืบหาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วชิยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ บทความ งานเขียนหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงสื่อสารสนเทศ โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิเชียร อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือก่อน และทำการปรับแก้ไขตามผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปลงพื้นที่เก็บข้อมูล

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ นิตยสาร วารสาร สื่อออนไลน์และสื่ออื่น ๆ และประสานงานติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ส่งหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์
2. ติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้องและความเหมาะสมของข้อมูลและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

3.5 การสนทนากลุ่ม

เป็นลักษณะสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากัน โดยให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็น โดยกำหนดประเด็นตามวัตถุประสงค์ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลบทสนทนาของแต่ละคนมาเขียนเพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเนื้อหา หลังจากนั้นก็ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับ “การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิเชียร อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต”

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การมีความสุขทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญาที่มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้างรวมถึงคนในครอบครัว และมีความสุขในหลาย ๆ ด้าน และสถานที่สิ่งแวดล้อมที่อยู่ก็ย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นแนวคิดที่สามารถสื่อให้เห็นความสามารถของผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะที่ดี ทั้งร่างกายและจิตใจรวมถึงสติปัญญา การดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุซึ่งมีเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสามารถมีความพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และการพัฒนาปัญญา เพื่อให้มีศักยภาพที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาจากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคตอีกด้วย

4.2 หลักภavana 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ 1) กายภavana การพัฒนากาย 2) ศิลภavana การเจริญศีล 3) จิตภavana การเจริญจิตให้เข้มแข็งมั่นคง 4) ปัญญาภavana เจริญปัญญารู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้การดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่เมาในชีวิต ไม่เมาในความมั่งมีไม่เมาในสิ่งนั้นในสิ่งนี้ ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถาวรแต่ประการใดเลย นอกจากธรรมะที่เป็นยารักษาใจให้พ้นจากความทุกข์ แม้เราจะมีชีวิตเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย เป็นกฎธรรมดาของโลก แต่ถ้าวัดจักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้ว ย่อมดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพไปในตัวเอง จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าหากไม่เจริญธรรมในกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญาแล้ว อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบตามมาคือภัยอันน่ากลัวต่อการประพฤติดังพระธรรมคำสอนและถ้าเจริญเป็นประจักษ์แล้ว ก็จะก่อให้เกิดเครื่องคุ้มกันคุ้มครองการดำรงชีวิตของผู้เจริญในภavana 4 อันเป็นธรรมที่นำพาผู้ประพฤติปฏิบัติตามไปสู่หนทางแห่งความพ้นทุกข์และเป็นการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีการพัฒนาตนเองให้ดำรงอยู่ในความมีสติไม่ประมาท มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองตน มีศีลเป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติ มีจิตที่อบรมดีแล้วควรแก่การงานคือ มรรคธรรม มีปัญญาที่อบรมดีแล้วควรแก่การรู้แจ้งเห็นอริยธรรมในพระศาสนา

4.3 การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
ชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลลิซิด อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ใน 4 ด้าน คือ (1) ด้านร่างกาย พัฒนาร่างกายหรือการฝึกอบรมกาย คือ โดยการส่งเสริมการดูแลสุขภาพร่างกาย หากกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะความสามารถทำอยู่เป็นประจำ (2) ด้านพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต โดยการสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิก่อนนอนทุกวันเป็นประจำ หมั่นทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรมในวันพระ หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หมั่นฟังธรรม หรือศึกษาธรรม ปฏิบัติตามศีล 5 อย่างเคร่งครัด แล้วจะทำให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข (3) ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุควรอยู่อย่างพอเพียง ไม่วิตกกังวลสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตให้มากนัก หมั่นทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และต้องรู้จักนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทำจิตใจให้เบิกบาน รู้จักใช้หลักธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีสุขภาพจิตที่ดี (4) ด้านการพัฒนาปัญญา โดยให้ความสำคัญต่อองค์ธรรม คือ ศรัทธา ศีล สมาธิ ปัญญา ว่าเป็นปัจจัยที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในชีวิต รู้จักประพฤติปฏิบัติตนไปตามศีล คือ การควบคุมกาย วาจา ให้เป็นปกติ ประครองสติด้วย สมาธิ อันจะนำไปสู่ปัญญา รู้เท่าทันสังขารความจริงของชีวิต ส่งเสริมภูมิปัญญาด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพิ่มพูนความรู้ และสามารถแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลลิซิด อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่การมีความสุขทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญามีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้างรวมถึงคนในครอบครัว และมีความสุขในหลาย ๆ ด้าน และสถานที่สิ่งแวดล้อมที่อยู่ก็ย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นแนวคิดที่สามารถสื่อให้เห็นความสามารถของผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะที่ดี ทั้งร่างกายและจิตใจรวมถึงสติปัญญา การดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุซึ่งมีเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสามารถ มีความพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และการพัฒนาปัญญา เพื่อให้มีศักยภาพที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาจากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคตอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550: 49) ได้กล่าวในหนังสือ ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ สรุปความว่า ถ้าพ่อแม่วางอุเบกขาถูก ก็เกิดความสมดุลในชีวิต และความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์มนุษย์กับความสัมพันธ์กับกรรม ท่านผู้สูงอายุส่วนมากก็เป็นผู้ที่มีลูกหลาน ตอนนี้จะต้องวางใจกับลูกหลานให้ถูกต้องว่า ถึงเวลาแล้วที่เขาจะต้องรับผิดชอบชีวิตของเขาเอง เราวางใจเป็นอุเบกขา เยียบสงบ พร้อมจะช่วยเหลือเขา แต่เราไม่

เข้าไปจุจิก วุ่นวาย เจ้าก็เจ้าการ ตอนนี่ ถึงเวลาของพรหมที่จะวางอุเบกขา ถ้าทำใจได้อย่างนี้ ใจจะสบายขึ้น ถ้าเสียหลักนี้ ก็จะไม่เป็นพรหมที่สมบูรณ์

5.2 หลักภavana 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ 1) กายภavana การพัฒนากาย 2) ศีลภavana การเจริญศีล 3) จิตภavana การเจริญจิตให้เข้มแข็งมั่นคง 4) ปัญญาภavana เจริญปัญญารู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่เมาในชีวิต ไม่เมาในความมั่งมีไม่เมาในสิ่งนั้นในสิ่งนี้ ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถาวรแต่ประการใดเลย นอกจากธรรมะที่เป็นยารักษาใจให้พ้นจากความทุกข์ แม้เราจะมีชีวิตเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย เป็นกฎธรรมดาของโลก แต่ถ้ารู้จักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้ว ย่อมดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพไปในตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กล่าวถึง ภavana 4 เป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าให้แก่บุคคล พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตน จึงเชิดชูบุคคลผู้มีการพัฒนาแล้วว่าเป็นบุคคลสูงสุด เป็นผู้ควรค่าแก่การบูชา ซึ่งยกย่องเช่นนั้น เกิดจากคุณของภavana 4 ที่เป็นผลของการฝึกตนนั่นเอง 1) กายภavana ให้รู้จักติดต่อกว้างไกลกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ 2) ศีลภavana การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับผู้อื่น อยู่ร่วมกันด้วยดีเกื้อกูลกัน 3) จิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญองงามด้วยคุณธรรม 4) ปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

5.3 การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ใน 4 ด้าน คือ (1) ด้านร่างกาย พัฒนากายหรือการฝึกอบรมกาย คือ โดยการส่งเสริมการดูแลสุขภาพร่างกาย หากิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะความสามารถทำอยู่เป็นประจำ (2) ด้านพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต โดยการสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิก่อนนอนทุกวันเป็นประจำ หมั่นทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรมในวันพระ หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หมั่นฟังธรรม หรือศึกษาธรรม ปฏิบัติตามศีล 5 อย่างเคร่งครัด แล้วจะทำให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข (3) ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุควรอยู่อย่างพอเพียง ไม่วิตกกังวลสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตให้มากนัก หมั่นทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และต้องรู้จักนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทำจิตใจให้เบิกบาน รู้จักใช้หลักธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีสุขภาพจิตที่ดี (4) ด้านการพัฒนาปัญญา โดยให้ความสำคัญต่อองค์ธรรม คือ ศรัทธา ศีล สมาธิ ปัญญา ว่าเป็นปัจจัยที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในชีวิต รู้จักประพฤติปฏิบัติตนไปตามศีล คือ การควบคุมกาย วาจา ให้เป็นปกติ ประคองสติด้วย สมาธิ อันจะนำไปสู่ปัญญา รู้เท่า

ทันสมัยจริงของชีวิต ส่งเสริมภูมิปัญญาด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพิ่มพูนความรู้ และสามารถแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ วิไลวรรณ อาจารย์ยานนท์ (2553: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาความสอดคล้องระหว่างการเสริมสร้าง สุขภาพเชิง พุทธกับการเสริมสร้างสุขภาพของผู้มีอายุในสังคมไทย" ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้ในการเสริมสร้างสุขภาพในทางพระพุทธศาสนา คือ การดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิต การดูแลสุขภาพกายให้คำนึงถึงสุขอนามัยส่วนบุคคล ส่วนรวม และสิ่งแวดล้อม การดูแลสุขภาพจิตมีวิธีเสริมสร้างสุขภาพจิต 3 วิธี คือ (1) จิตภาวนา (2) ศีลภาวนา (3) ปัญญาภาวนา ส่วนองค์ความรู้ในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้มีอายุยืนเป็นไปในทำนองเดียวกัน 2) องค์ความรู้ดังกล่าวมีความสอดคล้องกันระหว่างการเสริมสร้างสุขภาพเชิงพุทธและการเสริมสร้างสุขภาพของผู้มีอายุยืนในสังคมไทย (3) แนวทางในการนำองค์ความรู้ในการเสริมสร้างสุขภาพมาใช้ในสังคมไทยปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ การปลูกฝังองค์ความรู้เข้าสู่จิตใจของบุคคล การพัฒนาองค์ความรู้ในการเสริมสร้างสุขภาพ และการรักษาองค์ความรู้ในการเสริมสร้างสุขภาพให้ยั่งยืนต่อไปในสังคมไทย ในการที่จะบรรลุเป้าหมายได้แนวทางในการนำองค์ความรู้ในการเสริมสร้างสุขภาพควรเป็นแนวทางใน 6 ระดับ คือ (1) ครอบครัว (2) สังคม (3) กระทรวงสาธารณสุข (4) รัฐบาล (5) องค์การศาสนา (6) บุคคลผู้ บรรณา มีสุขภาพดีปฏิบัติตามองค์ความรู้จึงจะได้ผลดีทุกด้าน

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้หลักธรรมใน การนำไปใช้ดำเนินชีวิต
2. ควรส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและการเรียนรู้หลักธรรมต่าง ๆ ที่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในการอยู่ร่วมกันกับสังคมปัจจุบันอย่างชัดเจน
3. ควรศึกษาหลักการ วิธีการ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของผู้สูงอายุด้วยการนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาป้องกันและแก้ปัญหา

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

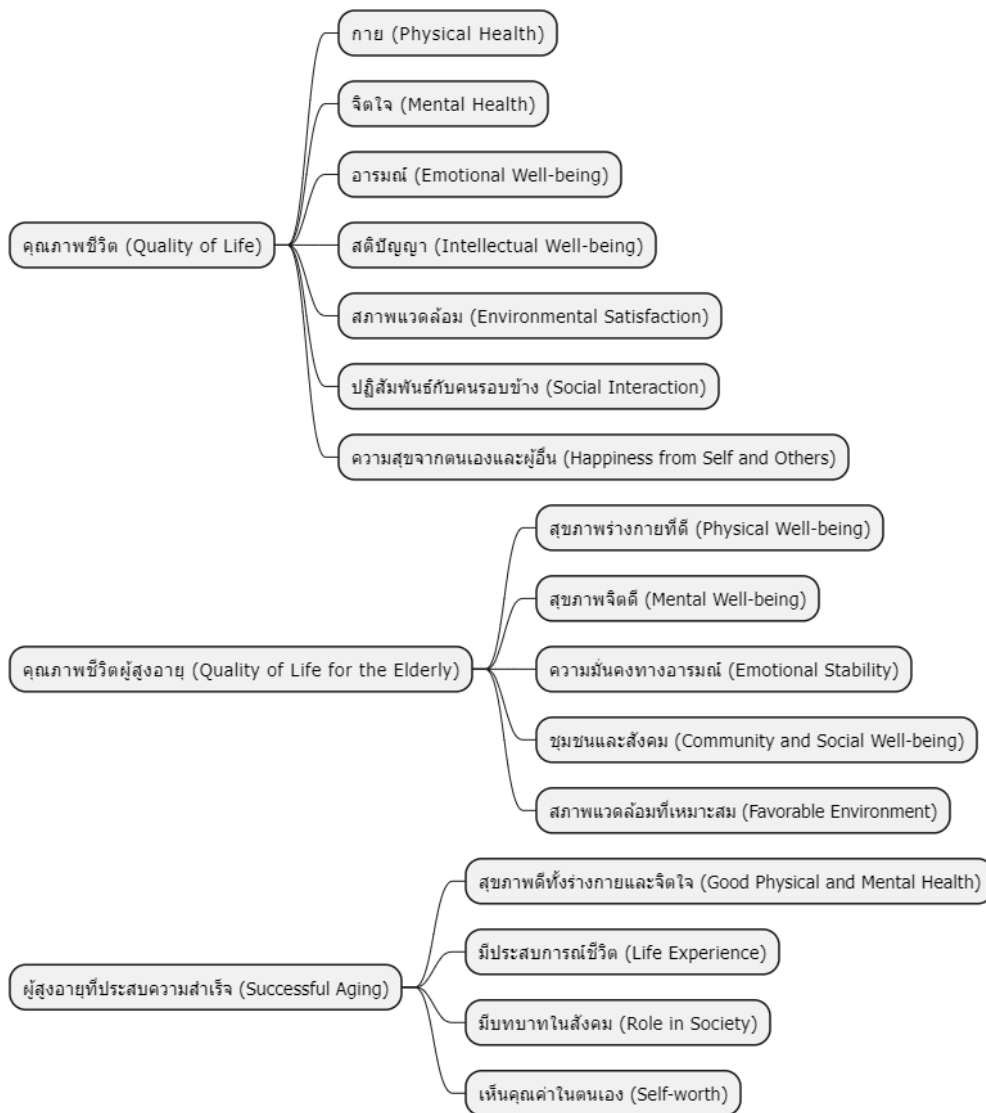
การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

- 1 ศึกษาวิเคราะห์หลักอริยสัจจะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมผู้สูงอายุ
2. ศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
3. ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมผู้ดูแลผู้สูงอายุ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ชุมชนวัดเทพนิมิต ตำบลลือซิด อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต ได้องค์ความรู้ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- กองสาธารณสุขต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข. (2559). **รายงานการประชุมกรรมการประสานงานด้านสหประชาชาติ**. กระทรวงสาธารณสุข.
- บุญเลิศ ไพรินทร์. (2538). **พฤติกรรมกรรมการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). **ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2550). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2549**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- วันฤดี มากฉาย. (2559). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ อาจารย์ยานนท์. (2553). การศึกษาความสอดคล้องระหว่างการเสริมสร้างสุขภาพทางเชิงพุทธกับการเสริมสร้างสุขภาพของผู้มีอายุยืนในสังคมไทย. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์. (2556). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ. 2555**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). นนทบุรี: บริษัท เอสเอส พลัสมีเดีย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). **แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การพัฒนาผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ. รายงานวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- องค์การอนามัยโลก. (2559). World Health Organization, **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**, 10(2), 64.

ความมั่นคงทางอาหารหลังสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19
ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ
Food Security After the Covid-19 Outbreak Situation of
Farmer Groups in Chaiyaphum Province

สุนทร ปัญญาพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, ทศไนยวรรณ ดวงมาลา, วิมลศิลป์ ประชุมชัยภูมิ
Soonthorn Panyapong, Anchalee Chaisri, Thassanaiyawan Doungmala,
Wimonsin Phungchaiyaphum
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
Faculty of Arts and Science, Chaiyaphum Rajabhat University
E-mail: Soonpan_cpru@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหารหลังสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 ครั้วเรือน โดยการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน และทำการสุ่มตำบลที่เป็นตัวอย่างของแต่ละอำเภอด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จากนั้นสุ่มครั้วเรือนที่เป็นตัวอย่างของแต่ละตำบลตามสัดส่วนจำนวนครั้วเรือนในแต่ละตำบล โดยการเลือกหน่วยตัวอย่างครั้วเรือนโดยบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

ชาวชัยภูมิมีความวิตกกังวลในอนาคตต่อการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ด้านความมั่นคงทางอาหารของครั้วเรือนอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ 1) ความวิตกกังวลด้านความปลอดภัยของอาหาร มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับน้อย 2) ความวิตกกังวลด้านการเข้าถึงอาหาร มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับน้อย 3) ความวิตกกังวลด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับน้อย และ 4) ความวิตกกังวลด้านเสถียรภาพทางอาหาร มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในปัจจุบันมีแนวโน้มคลี่คลายลงและลดความรุนแรง ส่งผลให้ชาวบ้านมีความวิตกกังวลน้อยลงไปด้วย

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางอาหาร, กลุ่มเกษตรกร, หลังสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19

ได้รับบทความ: 11 ธันวาคม 2567; แก้ไขบทความ: 24 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2567
Received: December 11, 2024; Revised: December 24, 2024; Accepted: December 26, 2024

Abstract

The purpose of this research was: to study assess food security during the outbreak of COVID-19 among 9 farmer groups in Chaiyaphum Province. This was quantitative research. The population included the people living in Chaiyaphum Province. The quantitative research tool was a questionnaire. The samples were 398 households. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation.

The research results found that:

Food security during the outbreak of COVID-19 among households at the provincial level: The anxiety of the residents in Chaiyaphum Province about the future outbreak of emerging diseases regarding household food security was at a low level in the following issues: 1) food sufficiency, 2) access to food, 3) food utilization and 4) food stability. This may be due to the current situation of the COVID-19 outbreak that tends to ease and reduce in severity. As a result, the villagers have less anxiety. Meanwhile, the overall food security of the four areas was at a high level. When considering each aspect, food stability and food utilization of the community were at a high level while food sufficiency and access to food were at a moderate level.

Keywords: Food Security, Farmer Groups, Outbreak of COVID-19

1. บทนำ

อาหารนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการดำรงชีพ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ซึ่งล้วนแต่มีความสำคัญและจำเป็นด้วยกันทั้งสิ้น ด้วยสาเหตุที่ว่าอาหารนั้นได้ให้คุณค่าประโยชน์และพลังงานต่อร่างกายของมนุษย์แล้ว ยังได้สะท้อนถึงความมั่นคงด้านอาหารของประเทศที่มีทรัพยากรอาหารเพียงพอของแต่ละประเทศอีกด้วย กล่าวคือหากประเทศใดมีทรัพยากรอาหารอยู่มากและเพียงพอต่อความต้องการของคนในชาติถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีความมั่นคงด้านอาหารและถือเป็นความมั่นคงของประเทศนั้นด้วยเช่นกัน ความมั่นคงด้านอาหาร (food security) จึงกลายเป็นสิ่งที่หลายองค์กรและองค์กรระหว่างประเทศหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการขาดแคลนอาหารที่

แต่เดิมก็เป็นปัญหาใหญ่ของหลายประเทศอยู่แล้ว จนกระทั่งมีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid19) ที่มีการแพร่ระบาดไปทั่วโลกทำให้เป็นประเด็นที่มาซ้ำเติมปัญหา “ความไม่มั่นคงทางอาหาร” ให้ยิ่งรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ (สังวาลย์ สยาม, 2564: 45)

ความมั่นคงทางอาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานหลักที่สำคัญ เพราะถ้าในชีวิตประจำวันการหาอาหารเพื่อประทังชีวิตเป็นเรื่องที่ยากลำบากแล้ว ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตจะต้องประสบความยากลำบากมากขึ้นไปอีก ดังที่ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program : UNDP, 1994: 12) ได้เน้นย้ำว่า ประชาชนต้องสามารถที่จะดูแลตนเอง ตอบสนองความต้องการพื้นฐานที่สำคัญของตนเอง และสามารถเลี้ยงชีพตนเองได้ เนื่องจากคนจนหรือผู้ที่มียาได้น้อยเป็นผู้ได้รับความเดือดร้อนจากสถานการณ์นี้มากกว่าคนในกลุ่มอื่น โดยเฉพาะคนจนในเมืองต้องเผชิญกับความยากลำบากเพิ่มขึ้นอีกจากความเสี่ยงที่รายได้ของครอบครัวลดลง รายจ่ายและภาระหนี้สินของครอบครัวที่เพิ่มขึ้น (จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร และกิตติพัฒน์ นนทปัทมดูล, 2550: 45) นอกจากนี้ ปัญหาการเข้าถึงอาหารของผู้บริโภคในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทต้องพึ่งพาระบบตลาด เช่น ตลาดสด ตลาดนัด ร้านอาหาร หาบเร่ แผงลอย ซูเปอร์มาร์เก็ต ซึ่งไม่สามารถควบคุมชนิด คุณภาพ ความปลอดภัยและราคาของอาหารได้ด้วยตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความไม่มั่นคงทางอาหารได้ชัดเจนจากการศึกษา ผลกระทบต่อการใช้ชีวิตชุมชนวิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในจังหวัดชัยภูมิ (สุนทร ปัญญาพงษ์ และคณะ, 2565: 209) ชี้ให้เห็นว่าการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของชุมชน ประกอบด้วย

- 1) ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต เกิดความเครียด และวิตกกังวลในการใช้ชีวิต
- 2) ด้านเศรษฐกิจ รายได้ลดลง ต้องหยุดงานหรือถูกเลิกจ้าง การประกอบอาชีพลำบากมากขึ้น
- 3) ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและใช้เทคโนโลยีการสื่อสารทางสังคมออนไลน์ เกิดปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความวิตกกังวล
- 4) ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้ากันชุมชนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมงานบุญประเพณีแบบวิถีใหม่
- 5) ด้านการศึกษาการเรียนแบบออนไลน์ทำให้มีค่าใช้จ่ายอุปกรณ์ในการเรียนเพิ่มขึ้น ครอบครัวที่มีฐานะยากจนจะได้รับผลกระทบอย่างมาก

สำหรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดชัยภูมิ ตั้งแต่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ในเมืองอุฮัน มณฑลเหอเป่ย์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อเดือนธันวาคม 2562 จนมีการรายงานผู้ป่วยในประเทศไทยตั้งแต่เดือนมกราคมจนถึง

วันที่ 17 มิถุนายน 2565 พบว่า จังหวัดชัยภูมิ มีรายงานผู้ป่วยที่มีผลยืนยันจากผลตรวจทางห้องปฏิบัติการที่เป็นผู้ป่วยสะสม จำนวน 33,309 คน โดยเป็นผู้ที่รักษาตัวอยู่จำนวน 373 คน และหายป่วยสะสมจำนวน 32,709 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ, 2565) นอกจากนี้ จากผลการศึกษา ผลกระทบต่อการใช้ชีวิตชุมชนวิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในจังหวัดชัยภูมิ ชี้ให้เห็นว่า การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของชุมชน ประกอบด้วย 1) ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต เกิดความเครียด และวิตกกังวลในการใช้ชีวิตร้อยละ 75.75 2) ด้านเศรษฐกิจ รายได้ลดลงร้อยละ 73.75 ต้องหยุดงานหรือถูกเลิกจ้าง การประกอบอาชีพลำบากมากขึ้น 3) ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและใช้เทคโนโลยีการสื่อสารทางสังคมออนไลน์ เกิดปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากความวิตกกังวล ร้อยละ 69.75 4) ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้ากันชุมชนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมงานบุญประเพณีแบบวิถีใหม่ ร้อยละ 64.75 5) ด้านการศึกษาการเรียนรู้แบบออนไลน์ทำให้ค่าใช้จ่ายอุปกรณ์ในการเรียนเพิ่มขึ้น ครอบครัวที่มีฐานะยากจนจะได้รับผลกระทบอย่างมากร้อยละ 52.75 (สุนทร ปัญญะพงษ์ และคณะ, 2565: 209-219)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มเกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid19) จังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับประชาชนคนชัยภูมิ รวมทั้งยังสามารถเป็นกรณีศึกษาสำหรับการประเมินความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความมั่นคงทางอาหารหลังสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือนของตนเองได้ อาศัยอยู่ในตำบลที่ตกเป็นตัวอย่างของแต่ละอำเภอ ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 97,393 ครัวเรือน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือนของตนเองได้ อาศัยอยู่ในตำบลที่ตกเป็น

ตัวอย่างของแต่ละอำเภอ ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 400 ครั้วเรือน โดยการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) ดังนี้

1. การสุ่มตำบลที่เป็นตัวอย่างของแต่ละอำเภอด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลาก อำเภอละ 2 ตำบล โดยเป็นตำบลที่อยู่ในเขตเทศบาล และ ตำบลที่อยู่นอกเขตเทศบาล รวมตำบลที่ศึกษาทั้งหมด 32 ตำบล
2. สุ่มครั้วเรือนที่เป็นตัวอย่างของแต่ละตำบลตามสัดส่วนจำนวนครั้วเรือนในแต่ละตำบล โดยการเลือกหน่วยตัวอย่างครั้วเรือนโดยบังเอิญ (Accidental sampling) และทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครั้วเรือนหรือผู้ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับครั้วเรือนของตนเองได้และความเต็มใจในการให้ข้อมูล

3.3 เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นโดยเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 10 แห่ง โดยการประชุมทีมผู้วิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณเพื่อประเมินความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง ความถูกต้อง และความเหมาะสมทั้งในส่วนเนื้อหา ภาษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

3.4 ปรับแก้แบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ และนำไปทดลองเก็บข้อมูล กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ชุด เพื่อทดสอบความเข้าใจและระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อชุด และทำการปรับปรุงแบบสอบถามเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น แล้วนำส่งโครงการวิจัยและเครื่องมือการวิจัยเพื่อยื่นขอจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ โดยรหัสที่ผ่านจริยธรรมในมนุษย์ คือ RSU-ERB2022/179.1810 เรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบความมั่นคงทางอาหารและการยกระดับรายได้ของครั้วเรือนโดยการเชื่อมโยงศักยภาพของพื้นที่เพื่อรองรับและลดผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน 2565

3.5 แบบสอบถามมีลักษณะแบบให้เลือกตอบ (Check List) มาตรฐาน ประเมินค่า (Rating Scale) และเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วย 7 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกทุกคนในครั้วเรือน เครื่องมือเป็นโดยสอบถามถึงข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกทุกคนในครั้วเรือน **ส่วนที่ 2** การผลิตและการบริโภคอาหารของครั้วเรือน **ส่วนที่ 3** สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของครั้วเรือนในช่วง 4 สัปดาห์ที่ผ่านมา (HFIAS) โดยดัดแปลงมาจาก Jennifer Coates, et. al. (2007: 23)

โดยแบบสอบถามเป็นตรวจสอบรายการ และมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) **ส่วนที่ 4** วิธีการแก้ไขปัญหาความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน ในช่วง 4 สัปดาห์ที่ผ่านมา (CSI) ดัดแปลงมาจาก Daniel Maxwell and Richard Caldwell (2008: 15) โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) **ส่วนที่ 5** ความวิตกกังวลในอนาคตต่อการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ด้านความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน ใน 4 ด้าน คือ ความเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์ และ ด้านเสถียรภาพทางอาหาร โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) **ส่วนที่ 7** ข้อเสนอแนะ

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือประสานการเก็บรวบรวมข้อมูลเสนอมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด เพื่อใช้ในการประเมินสภาพความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนในช่วงหลังสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID19) ในพื้นที่ 16 อำเภอ จังหวัดชัยภูมิ โดยได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 398 ชุด.

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) ที่เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 10 แห่งได้พัฒนาขึ้นมาโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์เป็นผู้ดูแลระบบ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลในเชิงพื้นที่บนระบบคอมพิวเตอร์ โดยข้อมูลและสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งข้อมูลเชิงพื้นที่ เช่น ที่อยู่ บ้านเลขที่ สัมพันธ์กับตำแหน่งในแผนที่ ตำแหน่ง เส้นรุ้ง ข้อมูลและแผนที่ใน GIS เป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่อยู่ในรูปของตารางข้อมูล และฐานข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) โดยระบบดังกล่าวทำหน้าที่ประมวลค่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำกราฟิกนำเสนอให้แต่ละพื้นที่ ทั้งนี้สามารถเข้าสู่ระบบผ่านทาง URL <https://foodsec.srru.ac.th/frm>

สถิติที่ใช้ได้แก่ จำนวน (Percentage) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตารางไขว้ (Crosstab) โดยการแบ่งช่วงชั้นค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ดังนี้

ช่วงค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับ
1.00-1.49	น้อยที่สุด

1.50-2.49	น้อย
2.50-3.49	ปานกลาง
3.50-4.49	มาก
4.50-5.00	มากที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

ความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความมั่นคงทางอาหารหลังสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ ด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะที่ดินทำกินของครัวเรือนที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์/ประมง ที่ดินส่วนใหญ่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์/ประมง ร้อยละ 77.60 รองลงมาคือ ไม่ได้เพาะปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์/ประมง ร้อยละ 19.60 และไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์/ประมง ร้อยละ 2.80 ส่วนที่ดินทำกินมีน้ำเพียงพอต่อการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์/ประมง พบว่า ที่ดินทำกินมีน้ำเพียงพอมากที่สุด ร้อยละ 75.60 รองลงมาคือ น้ำไม่ได้เพาะปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์/ประมง ร้อยละ 19.10 และที่ดินทำกินมีน้ำไม่เพียงพอ ร้อยละ 5.30 ตามลำดับ

การเพาะปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์/ประมงของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีลักษณะการปลูกพืชเศรษฐกิจขายมากที่สุด ร้อยละ 49.03 รองลงมาคือปลูกพืชแบบผสมผสาน ร้อยละ 37.62 และเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 10.92 การจัดสรรผลผลิตเกษตรและอาหารที่ครัวเรือนผลิต พบว่า ส่งขายผลผลิตเป็นส่วนใหญ่มากที่สุด ร้อยละ 49.00 รองลงมาคือบริโภคภายในครัวเรือนและส่งขายในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน ร้อยละ 18.90 และการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 15.60 การใช้สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง พบว่า มีการใช้สารเคมีมากที่สุด ร้อยละ 57.30 รองลงมาคือ ไม่ได้ทำการเกษตร ร้อยละ 32.90 และ ไม่ได้ใช้สารเคมี ร้อยละ 9.80 ส่วนประเภทของสารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และประมง พบว่า ใช้ปุ๋ยเคมีมากที่สุด ร้อยละ 42.07 รองลงมาคือ สารเคมี ร้อยละ 31.12 และ ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 16.83 ตามลำดับ ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ครัวเรือนประสบปัญหาภัยธรรมชาติและโรคระบาด พบว่า ภัยธรรมชาติครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่เคยประสบปัญหามากที่สุด ร้อยละ 40.70 รองลงมาคือ ประสบภัยทั้งน้ำท่วม

และภัยแล้ง ร้อยละ 32.70 และ ประสบภัยแล้ง ร้อยละ 15.80 ส่วนโรคระบาด พบโรคในคน โรคโควิด-19 มากที่สุด ร้อยละ 71.74 รองลงมาคือ โรคในพืช/ศัตรูพืช ร้อยละ 16.79 และ โรคในสัตว์ ร้อยละ 6.84 ตามลำดับ

2. ความมั่นคงทางอาหารหลังสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ ด้านสุขอนามัยของครัวเรือน

แหล่งอาหารจากธรรมชาติของครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่ครัวเรือนมีแหล่งอาหารจากแม่น้ำ/ลำห้วย/คลอง มากที่สุด ร้อยละ 44.86 รองลงมาคือ แหล่งอาหารจากหนองน้ำ ร้อยละ 31.85 และแหล่งอาหารจากป่า ร้อยละ 23.29 ตามลำดับ

แหล่งซื้ออาหารและระยะทางการเข้าถึงแหล่งอาหารของครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่ครัวเรือนซื้ออาหารจากตลาดสด/ตลาดนัดมากที่สุด ร้อยละ 59.55 รองลงมาคือซื้ออาหารจากร้านขายของชำ

แหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีแหล่งน้ำเพียงพอ ร้อยละ 98.75 และแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ร้อยละ 1.25 ส่วนแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคของครัวเรือนมากที่สุดคือน้ำประปา ร้อยละ 49.03 รองลงมาคือน้ำฝน ร้อยละ 32.36 บ่อบาดาลของหมู่บ้าน ร้อยละ 13.11 และ บ่อบาดาลในบ้าน ร้อยละ 3.56 ตามลำดับ

การมีสุขาของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีสุขาอยู่ในบ้านและไม่มีบ่อน้ำกินน้ำใช้มากที่สุด ร้อยละ 79.15 รองลงมาคือมีสุขาอยู่ในบ้านและห่างจากบ่อน้ำกินน้ำใช้ระยะมากกว่า 20 เมตร ร้อยละ 10.60

จำนวนครัวเรือนที่มีรูปแบบการจัดทำอาหารและลักษณะการปรุงอาหารภายใน 1 สัปดาห์ พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรูปแบบการจัดทำอาหารของครัวเรือนเป็นแบบซื้อวัตถุดิบอาหารจากตลาด/ร้านค้ามาปรุงเอง จำนวน 5 วัน ส่วนลักษณะการปรุงอาหารของครัวเรือนเป็นแบบปรุงสุก จำนวน 7 วัน ที่เก็บอาหารของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่เก็บอาหารไว้ที่ล้างแช่เย็น ร้อยละ 50.69 รองลงมาคือ เก็บอาหารไว้ที่ตู้แช่เย็น ร้อยละ 48.71 นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่ไม่มีที่เก็บอาหารของครัวเรือน จะเก็บไว้ที่ตู้เย็นมากที่สุด ร้อยละ 45.63 รองลงมาคือ เก็บไว้ที่ตู้กับข้าว ร้อยละ 45.07

3. การประเมินการบริโภคอาหารของครัวเรือน

เมื่อพิจารณาค่าความถี่เฉลี่ยในการบริโภคอาหารของครัวเรือนในหมวดหมู่ต่าง ๆ พบว่า ครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิ บริโภคอาหารในหมวดข้าว/ธัญพืช/แป้ง/หัวมัน และ

เนื้อสัตว์/ไข่ เป็นหลัก โดยคิดเป็น 7 วันต่อสัปดาห์ ในขณะที่บริโภคพืชผัก และ น้ำมัน/ไขมัน คิดเป็น 4 วันต่อสัปดาห์ ส่วนการบริโภคผลไม้ น้ำตาล/น้ำผึ้ง คิดเป็น 3 วันต่อสัปดาห์ ส่วนการบริโภคพืชตระกูลถั่ว /ผลิตภัณฑ์จากนม คิดเป็น 2 วันต่อสัปดาห์ โดยการประเมินการบริโภคอาหารของครัวเรือน (Food Consumption Score: FCS) มีค่าคะแนนรวมเท่ากับ 58.64

การประเมินคะแนนการบริโภคอาหาร (FCS) ของครัวเรือน พบว่า ค่าคะแนนมีค่าต่ำที่สุดคือ 28 และค่าสูงที่สุดคือ 42 โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ 35 และเมื่อนำมาจัดช่วงขึ้นตามระดับเกณฑ์ พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในระดับ (Acceptable Food Consumption) ร้อยละ 88.35 รองลงมาคือระดับ (Borderline Food Consumption) ร้อยละ 11.65 การประเมินความปลอดภัยของอาหารที่ครัวเรือนบริโภค ซึ่งคำนวณจากจำนวนความถี่การให้คำตอบเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารแต่ละหมวดหมู่ พบว่า อาหารที่ครัวเรือนประเมินว่ามีความปลอดภัย 3 ลำดับแรก ที่มีจำนวนความถี่ที่ตอบว่า “ปลอดภัย” มากที่สุด ได้แก่ (1) อาหารในหมวดเนื้อสัตว์ (2) ข้าว/ธัญพืช/แป้ง/หัวมัน และ (3) น้ำมัน/ไขมัน คิดเป็นร้อยละ 31.55, 16.60 และ 13.56 ตามลำดับ และในส่วนหมวดหมู่อาหารที่มีจำนวนความถี่ที่ตอบว่า “ไม่แน่ใจ (ในความปลอดภัยของอาหาร)” สูงสุด ได้แก่ (1) อาหารในหมวดเนื้อสัตว์ (2) น้ำมัน/ไขมัน และ (3) ข้าว/ธัญพืช/แป้ง/หัวมัน โดยคิดเป็นร้อยละ 40.03, 12.76 และ 11.64 ตามลำดับ

4. สถานการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหารของครัวเรือนในด้านการเข้าถึง

จากการสำรวจครัวเรือนด้วยคำถามความไม่มั่นคงทางอาหารของครัวเรือนในด้านการเข้าถึง (HFIAS) สถานภาพของความไม่มั่นคงทางอาหารของจังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ดัชนีสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้อง (conditions)

ครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิ ที่ไม่พบปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหารในด้านการเข้าถึง ดังประเด็นต่อไปนี้ (1) ความวิตกกังวลที่อาหารจะไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 63.64 (2) ไม่สามารถซื้อหา/ผลิตอาหารที่ต้องการจะทานเองได้ คิดเป็นร้อยละ 64.49 (3) ต้องทานอาหารเพียงไม่กี่ชนิดเพราะไม่มีเงินซื้อ/ผลิตเองไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 67.90 (4) จำเป็นต้องทานอาหารที่ไม่ได้อยากทานเพราะไม่มีเงินซื้อ/ผลิตเองไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 69.60 (5) ต้องทานอาหารในแต่ละมื้อน้อยลงกว่าที่ต้องการเพราะมีอาหารไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 81.25 ในกรณีครัวเรือนที่มีปัญหาปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหาร ส่วนใหญ่

พบว่า 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ความวิตกกังวลที่อาหารจะไม่เพียงพอ 2) ไม่สามารถซื้อหา/ผลิตอาหารที่ต้องการจะทานเองได้ และ 3) ต้องทานอาหารเพียงไม่กี่ชนิดเพราะไม่มีเงินซื้อ/ผลิตเองไม่ได้

2) การวิเคราะห์ดัชนีขอบเขตของสถานการณ์ (Domains)

การวิเคราะห์สถานการณ์ของครัวเรือนที่มีความไม่มั่นคงทางอาหาร โดยจำแนกขอบเขตออกเป็น 3 สถานการณ์ (Domains) พบว่า ครัวเรือนมีความวิตกกังวลและความไม่แน่นอนของอาหารในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.22 ครัวเรือนที่ประสบปัญหาความไม่เพียงพอด้านคุณภาพและความหลากหลายของอาหาร คิดเป็นร้อยละ 36.65 และครัวเรือนประสบปัญหาความไม่เพียงพอด้านปริมาณอาหารที่ได้รับ คิดเป็นร้อยละ 20.17

3) การวิเคราะห์ดัชนีระดับคะแนน (scale score)

จากการวิเคราะห์ดัชนีระดับคะแนน (scale score) ที่บ่งบอกถึงระดับความถี่ของสถานการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหารที่ครัวเรือนประสบในทุกประเด็นทั้ง 9 ข้อ คำถาม คะแนนเต็ม 27 ซึ่งเป็นค่าความไม่มั่นคงทางอาหารสูงสุด พบว่า ดัชนีระดับคะแนนของครัวเรือนของจังหวัดชัยภูมิ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 จากคะแนนเต็ม 27

4) การวิเคราะห์ดัชนีความชุก (prevalence)

จากการวิเคราะห์ด้วยดัชนีความชุก (prevalence) ประเภทของครัวเรือน จำแนกตามสถานการณ์แบ่งออกเป็น 4 ระดับ พบว่า (1) ครอบครัวยุคที่มีความมั่นคงทางอาหาร คิดเป็นร้อยละ 63.64 (2) ครัวเรือนที่ประสบความไม่มั่นคงทางอาหารในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 15.48 (3) ครัวเรือนที่ประสบความไม่มั่นคงทางอาหารในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1.70 (4) ครัวเรือนที่ประสบความไม่มั่นคงทางอาหารในระดับรุนแรง คิดเป็นร้อยละ 18.18

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนาความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มเกษตรกร ผู้ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จังหวัดชัยภูมิ” สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการประเมินความมั่นคงทางอาหารระดับจังหวัดชัยภูมิ ด้านสิ่งแวดล้อม

1) การปลูกพืชเศรษฐกิจและการจัดสรรผลผลิต ครัวเรือนส่วนใหญ่ปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการขาย และส่งออกผลผลิตในสัดส่วนที่สูง ซึ่งสะท้อนถึงการพึ่งพา

เกษตรกรรมในเชิงเศรษฐกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ World Bank (2020: 12) ที่ชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนในชนบทมักเน้นการผลิตเพื่อการตลาดเพื่อสร้างรายได้เสริม 2) **การใช้สารเคมีในภาคการเกษตร** การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในสัดส่วนที่สูง สอดคล้องกับข้อสังเกตในงานวิจัยของ Pingali (2012: 48) ที่ระบุว่าประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศยังคงพึ่งพาการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิต แม้ว่าจะมีการสนับสนุนการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพิ่มขึ้นในบางพื้นที่

2. ผลการประเมินความมั่นคงทางอาหารระดับจังหวัดชัยภูมิ ด้านข้อมูล สุขอนามัยของครัวเรือน

1) **แหล่งอาหารจากธรรมชาติ** ครัวเรือนส่วนใหญ่พึ่งพาแหล่งอาหารจากแม่น้ำ ลำห้วย และคลอง รวมถึงหนองน้ำ เป็นแหล่งอาหารหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ FAO (2020: 22) ที่ชี้ให้เห็นว่าแหล่งอาหารธรรมชาติในพื้นที่ชนบทเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารของชุมชน 2) **แหล่งซื้ออาหาร** การซื้ออาหารจากตลาดสด/ตลาดนัด เป็นแหล่งหลักที่ครัวเรือนใช้ในการจัดหาอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับ Satterthwaite et al. (2010: 22) ซึ่งระบุว่าตลาดสดในพื้นที่ชนบทและกึ่งเมืองมีบทบาทสำคัญในการจัดหาอาหารที่หลากหลายสำหรับครัวเรือน 3) **แหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค** ครัวเรือนส่วนใหญ่มีแหล่งน้ำเพียงพอ โดยมีน้ำประปาและน้ำฝนเป็นแหล่งน้ำหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ WHO (2019: 15) ซึ่งได้ระบุว่า การเข้าถึงน้ำสะอาดเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมสุขอนามัยและลดความเสี่ยงต่อโรคที่เกิดจากน้ำ 4) **สุขอนามัยในครัวเรือน** ครัวเรือนส่วนใหญ่มีสุขาอยู่ในบ้าน ซึ่งแสดงถึงมาตรฐานสุขอนามัยที่ดีในระดับครัวเรือน สอดคล้องกับแนวทางของ WHO (2021: 18) ที่แนะนำว่าการมีสุขภัณฑ์ที่เหมาะสมในครัวเรือนช่วยลดการแพร่กระจายของโรค 5) **ลักษณะการปรุงอาหารและการเก็บอาหาร** ครัวเรือนส่วนใหญ่ปรุงอาหารแบบปรุงสุก และเก็บอาหารในถังแช่เย็นและตู้แช่เย็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ekanem (2010: 29) ที่ชี้ให้เห็นว่าการเก็บอาหารในอุณหภูมิที่เหมาะสมช่วยลดการเจริญเติบโตของเชื้อโรคและเพิ่มความปลอดภัยในการบริโภค

3. การประเมินการบริโภคอาหารของครัวเรือน

1) **ลักษณะการบริโภคอาหาร** ครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิบริโภคอาหารในหมวดข้าว/ธัญพืช/แป้ง/หัวมัน และเนื้อสัตว์/ไข่เป็นหลัก โดยมีความถี่เฉลี่ย 7 วันต่อสัปดาห์ ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะการบริโภคที่พึ่งพาอาหารหลักและโปรตีนจากเนื้อสัตว์ สอดคล้องกับรายงานของ FAO (2020: 22) ซึ่งระบุว่า การบริโภคธัญพืชและโปรตีนจากเนื้อสัตว์เป็น

ปัจจัยสำคัญในการตอบสนองความต้องการด้านโภชนาการในชุมชนชนบท 2) การประเมินคะแนนการบริโภคอาหาร (FCS) คะแนนการบริโภคอาหารของครัวเรือนในระดับ "Acceptable Food Consumption" แสดงถึงความมั่นคงทางอาหารที่ยอมรับได้ในภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการวัด Food Consumption Score ของ World Food Programme (WFP, 2008: 14) ที่ชี้ว่าคะแนนในระดับนี้สะท้อนถึงการบริโภคที่หลากหลายและเพียงพอต่อความต้องการทางโภชนาการ 3) ความปลอดภัยของอาหารที่บริโภคอาหารที่ครัวเรือนประเมินว่าปลอดภัยมากที่สุด ได้แก่ เนื้อสัตว์ และข้าว/ธัญพืช/แป้ง/หั่วมัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ekanem (2010: 29) ที่ระบุว่าครัวเรือนชนบทมักให้ความสำคัญกับอาหารพื้นฐานที่มีแหล่งที่มาชัดเจน

4. สถานการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหารของครัวเรือนในด้านการเข้าถึง

1) ระดับความมั่นคงทางอาหารในภาพรวม ผลการวิจัยพบว่าครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่อยู่ในระดับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ FAO (2019: 18) ที่ระบุว่าประชากรในพื้นที่ชนบทที่มีการผลิตอาหารเองมักมีระดับความมั่นคงทางอาหารที่ดีกว่าพื้นที่ในเขตเมือง 2) ดัชนีความไม่มั่นคงทางอาหารในระดับต่ำ การที่ครัวเรือนส่วนใหญ่มีคะแนนดัชนีความไม่มั่นคงทางอาหาร (HFIAS) ต่ำ (ค่าเฉลี่ย 2.91 จากคะแนนเต็ม 27) แสดงถึงสถานการณ์ที่มีความมั่นคงทางอาหารโดยภาพรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Coates et al. (2007: 23) ที่ชี้ว่าดัชนี HFIAS ต่ำบ่งบอกถึงการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอในแง่ของปริมาณและคุณภาพ 3) กลยุทธ์การรับมือด้านความมั่นคงทางอาหาร ดัชนีกลยุทธ์การรับมือด้านความมั่นคงทางอาหาร (CSI) ที่มีค่าเฉลี่ย 7.58 บ่งชี้ถึงการปรับตัวของครัวเรือนในสถานการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหารระดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Maxwell et al. (2008: 15) ที่ระบุว่ากลยุทธ์การรับมือสามารถลดผลกระทบจากความไม่มั่นคงทางอาหารในระยะสั้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะระดับจังหวัด

1. ส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางการแพทย์ โดยหน่วยงานระดับจังหวัด เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดควรสนับสนุนการเข้าถึงทรัพยากร เช่น ปุ๋ยชีวภาพ เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ และการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรยั่งยืนเพื่อลดการพึ่งพาสารเคมี

2. พัฒนาระบบการกระจายอาหารที่สามารถรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น ภัยธรรมชาติ หรือโรคระบาด เพื่อให้ครัวเรือนที่ประสบปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหาร สามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างเพียงพอ และส่งเสริมการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ควรมีโครงการรณรงค์เพื่อเพิ่มการบริโภคพืชผักและผลไม้ในครัวเรือน

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่

1. สนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ควรมีการฟื้นฟูแหล่งน้ำและแหล่งอาหารธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำห้วย และป่า พร้อมส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ทำลายระบบนิเวศ

2. การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในระดับชุมชนเพื่อแบ่งปันทรัพยากร ความรู้ และเทคโนโลยีในการผลิตอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหารในระดับครัวเรือนและชุมชน โดยใช้ระบบห่วงโซ่อาหารที่ครบวงจร เริ่มจากการปลูกพืชผักหมุนเวียนและพืชสมุนไพรเพื่อใช้ในการบริโภคในครัวเรือน การเก็บเกี่ยวผลผลิต เพิ่มมูลค่าพืชผักโดยการแปรรูป และสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน เพื่อลดความวิตกกังวลเรื่องความพอเพียงและการเข้าถึงอาหาร

6.3 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาประสิทธิภาพของระบบการกระจายอาหารในชุมชน รวมถึงปัจจัยที่ช่วยลดความไม่มั่นคงทางอาหารในช่วงวิกฤต เช่น ภัยธรรมชาติหรือโรคระบาด

2. ศึกษานวัตกรรมทางการเกษตรเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ชนบท วิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยี เช่น การเกษตรแม่นยำ หรือการเกษตรอัจฉริยะ ในการเพิ่มผลผลิตและลดความไม่มั่นคงทางอาหาร

3. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเพื่อสนับสนุนความมั่นคงทางอาหาร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิยังอยู่ในระดับที่ดี แต่มีปัจจัยบางประการที่อาจกระทบต่อความมั่นคง เช่น การใช้สารเคมี การเข้าถึงอาหารในบางพื้นที่และภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้น การพัฒนานโยบายและกลยุทธ์ด้านความมั่นคงทางอาหารควรคำนึงถึงการเสริมสร้างการผลิตอาหารอย่างยั่งยืน การปลูกพืชเศรษฐกิจช่วยสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน แต่ต้องพิจารณากลยุทธ์ที่ยั่งยืนในการจัดการความเสี่ยงทาง

เศรษฐกิจและส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและโรคระบาดในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร และกิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุล. (2550). **สวัสดิการพื้นฐาน : รากฐานความเป็นธรรมทางรายได้ของกลุ่มคนด้อยโอกาส**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันศึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สังวาลย์ สยาม. (2564). **ความมั่นคงด้านอาหาร: สถานการณ์และแนวทางแก้ไข**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิทยาศาสตร์และสุขภาพ.
- สุนทร ปัญญะพงษ์ และคณะ. (2565). ผลกระทบต่อการใช้ชีวิตชุมชนวิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดชัยภูมิ. **วารสารวิชาการธรรมศาสตร์**, 22(1), 209-219.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ. (2565). **รายงานสถานการณ์ผู้ป่วย COVID-19 ในจังหวัดชัยภูมิ**. ชัยภูมิ: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ.
- Coates, J., Swindale, A., & Bilinsky, P. (2007). Household Food Insecurity Access Scale (HFIAS) for **measurement of food access: Indicator guide (v.3)**. Washington, D.C.: Food and Nutrition Technical Assistance Project, Academy for Educational Development.
- Ekanem, E. (2010). Food Storage and Preservation: Strategies for Food Security. **Journal of Agricultural Sciences**, 4(3), 29-35.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2019). **The State of Food Security and Nutrition in the World 2019**. Rome: Food and Agriculture Organization.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2020). **The State of Food Security and Nutrition in the World 2020**. Rome: Food and Agriculture Organization.
- Maxwell, D., & Caldwell, R. (2008). **The Coping Strategies Index: Field methods manual**. Nairobi, Kenya: CARE International and World Food Programme.

- Pingali, P. L. (2012). Green Revolution: Impacts, limits, and the path ahead. **Proceedings of the National Academy of Sciences**, 109(31), 48.
- Satterthwaite, D., McGranahan, G., & Tacoli, C. (2010). Urbanization and its implications for food and farming. **Philosophical Transactions of the Royal Society B**, 365(1554), 2809-2820.
- UNDP. (1994). **Global Food Security Report 1994**. New York: United Nations Development Programme.
- World Bank. (2020). **Increasing agricultural productivity**. Thailand Rural Income Diagnostic: Challenges and Opportunities for Rural Farmers.
- World Food Programme. (2008). **WFP Annual Report 2008**. World Food Programme.
- WHO. (2019). **Drinking Water: Key Facts**. Geneva: World Health Organization.
- WHO. (2021). **Guidelines on Sanitation and Health**. Geneva: World Health Organization.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณ
โดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต
Factors Affecting Quality of Life for the Elderly After Retirement by
Using Buddhist Principles to Lead Their Lives

วิมลพร สุวรรณแสนทวี, กฤตยากร ลดาวัลย์, เมือง สุวรรณแสนทวี
Vimonporn Suwansaentavee, Kittayakorn Ladawan, Mueang Suwanseantavee
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University Roi-Et Campus
จิตโคภิน เคนจันทึก
Chitsopin Kanchantuek
วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
College of Asian Scholars
Corresponding Author, E-mail: vimonporn084@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต 2) พัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิตจากข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุหลังเกษียณที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 364 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม 3) แบบสนทนากลุ่ม มีความเที่ยงตรงอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตั้งแต่ 0.80 ถึง 1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .93

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต 6 ด้าน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 74 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม 10 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 10 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านสภาพร่างกายที่ดี 15 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง 10 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี 9 ตัวบ่งชี้ 6) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี 12 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. การพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ได้แก่ 1) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (หลักสัพปรีธรรม 7) มี 10 ตัวชี้วัด 2) ด้านความสัมพันธ์

ระหว่างบุคคล (พรหมวิหาร 4) มี 8 ตัวชี้วัด 3) ด้านสภาพร่างกายที่ดี (สัปปุริสธรรม 7) มี 12 ตัวชี้วัด 4) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง (สัปปุริสธรรม 7) มี 4 ตัวชี้วัด 5) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี (อริยสัจ 4) มี 6 ตัวชี้วัด 6) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี (อริยสัจ 4) มี 12 ตัวชี้วัด

3. การถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ผ่านคู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต พบว่า คู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต คู่มือฉบับนี้ ประกอบด้วย ส่วนประกอบต่าง ๆ และเนื้อหาสาระ ด้านรูปแบบและการใช้ภาษา ด้านการออกแบบ ด้านรูปเล่ม ด้านประโยชน์ความเป็นไปได้จากการนำคู่มือไปใช้

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุหลังเกษียณ, หลักพุทธธรรมนำชีวิต

Abstract

This purpose of this research were: 1) to study the components of factors affecting the quality of life for the elderly after retirement by using Buddhist principles to lead their lives, 2) to develop factors affecting the quality of life for the elderly after retirement by using Buddhist principles to guide their lives from empirical data, and 3) transfer knowledge on developing the quality of life for the elderly after retirement by using Buddhist principles to lead their lives. The sample group consisted of 364 elderly people after retirement living in Mueang Roi Et District, Roi Et Province. The research instruments were: 1) interview forms, 2) questionnaires, with reliability within the standard range of 0.80 to 1.00, and the reliability of the whole questionnaire was .93.

The research results found that:

1. Components of factors that affect the quality of life of the elderly after retirement using Buddhist principles to guide their lives. Components of factors affecting the quality of life of the elderly after retirement using Buddhist principles for leading life in 6 areas, consisting of 6 elements, 74 indicators, including: 1) Social integration, 10 indicators 2) Interpersonal relations, 10 indicators 3) Good physical condition, 15 indicators 4) Self-determination, 10 indicators 5. Health condition Well-being, 9 indicators, 6) Good emotional state, 12 indicators, which had the highest level of overall opinion.

2. Developing factors that affect the quality of life of the elderly after retirement by using Buddhist principles to guide their lives, including (1) social integration (Principles of Sappurisdhamma 7) (2) Relations between individuals (Brahmavihāra 4) (3) Good physical condition (Sappurisdham 7) (4) Self-determination aspect (Sappurisdhamma 7) (5) Aspect of well-being (4 Noble Truths) (6) Good emotional state (4 Noble Truths)

3. Transferring knowledge on improving the quality of life of the elderly after retirement using Buddhist principles to guide their lives. Through the manual for improving the quality of life of the elderly after retirement using the principles of Buddhism leading life, it was found that the manual for developing the quality of life of the elderly after retirement using the principles of Buddhism leading life. This manual contains Various components and content Style and use of language in terms of design, in the format of the book, in terms of possible benefits from using the manual.

Keywords: Factors Affecting Quality of Life, Elderly People After Retirement, Buddhist Principles Leading to Life

1. บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันจำนวนประชากรผู้สูงอายุหลังเกษียณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากประชากรมีอายุยืนยาวมากขึ้น อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคนิคการแพทย์ การสาธารณสุข การรู้จักดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุหลังเกษียณ นโยบายการลดอัตราการเกิดและอัตราการตายจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุหลังเกษียณมีจำนวนสูงขึ้นทุกปีจนนำไปสู่ภาวะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ” (Population Aging) องค์การสหประชาชาติได้นิยาม “สังคมสูงอายุ” (Aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดทำให้ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aged society) เพราะปัจจุบันมีจำนวนประชากร 65.9 ล้านคน มีผู้สูงอายุหลังเกษียณ 11 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด ดังนั้นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์จึงเป็นเรื่องสำคัญของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการมาตรการกำกับดูแลเตรียมกำลังคนด้านสุขภาพเพื่อรองรับบริการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ซึ่งในปัจจุบันก็มีการผลิตบุคลากรทางสุขภาพเฉพาะทางสำหรับผู้สูงอายุหลังเกษียณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่การบริการยังไม่ทั่วถึงทำให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาตนเองในการดูแลสุขภาพ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย, 2559: 31)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุกำลังเป็นประเด็นที่หลายประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญและนำมาซึ่งความท้าทายในหลายมิติทั้งการลดลงของจำนวนแรงงานที่อาจส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจการออกแบบระบบบำนาญและบำนาญ การสร้างความมั่นคงทางการเงินหลังวัยเกษียณ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุล้วนแต่จำเป็นต้องมีมาตรการและการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน สำหรับบริบทสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ปัจจุบันกำลังเปลี่ยนผ่านเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ โดยประเทศไทยมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรในวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว เมื่อเทียบกับ ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ระดับรายได้ต่อหัว และระดับการศึกษาของไทยยังต่ำกว่าประเทศอื่นที่ได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว ผลจากการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุของไทยจึงอาจเกิดขึ้นรวดเร็วและรุนแรงกว่าในหลายประเทศ ทั้งนี้ รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและเริ่มออกมาตรการรับมือในด้านต่าง ๆ อาทิ การลดภาษีนิติบุคคลให้แก่สถานประกอบการที่มีการจ้างงานผู้สูงอายุ การให้สินเชื่อที่อยู่อาศัยแก่ผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) และการให้เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้บรรจุประเด็นความท้าทายของภาวะสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยในร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2560 - 2579) อย่างไรก็ตามมาตรการเหล่านี้อาจยังไม่สามารถตอบโจทย์ของประเทศไทยได้ทั้งหมด (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561: 85)

ในด้านบทบาทของกระทรวงสาธารณสุขนั้น มีเป้าหมายในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยเน้นที่ว่าประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการเตรียมความพร้อม และมีการตรวจสุขภาพเมื่อถึงวัยผู้สูงอายุได้รับการคัดกรองเพื่อการรักษาที่สถานบริการสาธารณสุขตามขั้นตอน และมีหน่วยงานในกระทรวงสาธารณสุขที่รับผิดชอบในเรื่องของผู้สูงอายุ เช่น กรมการแพทย์โดยสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ รับผิดชอบทางด้านวิชาการบำบัดรักษาผู้สูงอายุ ด้านกรมอนามัย โดยสำนักส่งเสริมสุขภาพดูแลในเรื่องของการส่งเสริมสุขภาพกาย กรมสุขภาพจิต ดูแลด้านของการส่งเสริมสุขภาพจิต กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย และแพทย์ทางเลือก ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทย กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สนับสนุนการวิจัยและการบริการสุขภาพผู้สูงอายุทั่วประเทศ และทางด้านนโยบายและแผน มีส่วนกำหนดนโยบาย และประสานงานในและนอกกระทรวงสาธารณสุข ประเด็นของผู้สูงอายุได้มีการเตรียมตัวจากท้องที่การอนามัยโลก ได้มีการคาดประมาณ และชี้ให้เห็นถึงปัญหาของผู้สูงอายุและได้มีการรณรงค์ต่าง ๆ ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ซึ่งรัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญและได้ยึดแนวนโยบายตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 54 เกี่ยวกับการช่วยเหลือแก่การยังชีพ และมาตรา 80 ที่ส่งเสริมในเรื่องการพึ่งพาตนเอง ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2540 ข้อที่ 5 ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันเข้าถึงหลักประกัน และบริการด้านสุขภาพอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต มีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) มีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งเน้น 4 เรื่อง คือ ให้มีกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กองทุนผู้สูงอายุ สิทธิผู้สูงอายุ ภาษีเงินได้และการดูแลผู้สูงอายุนั้น ซึ่งจะแบ่งผู้สูงอายุเป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมีโรคเรื้อรัง/ช่วยเหลือตัวเองได้ภาวะทุพพลภาพ/ช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง ภาวะทุพพลภาพ/ช่วยเหลือตนเองไม่ได้เลย รวมทั้งต้องมีมาตรการเข้มข้นในการทำนุบำรุงวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่มีผู้สูงอายุเกี่ยวข้องให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไป ในการรักษาค่านิยมของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุในทางบวก รัฐอาจพิจารณาส่งเสริมโครงการ “พลฒศึกษา” ขึ้นในสังคมไทย โดย “พลฒศึกษา” (Ageing Education) หมายถึง การให้ข้อมูล ข่าวสาร และความรู้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยเกี่ยวกับกระบวนการที่ประชากรมีอายุสูงขึ้น ซึ่งมีสาระครอบคลุมสถานการณ์แนวโน้ม สาเหตุและผลที่ตามมาของการมีอายุสูงขึ้นของประชากร พลฒศึกษาต้องทำทั้งในระบบการศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการและต้องอาศัยสื่อการสอนและสื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายให้คนทุกเพศทุกวัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมผู้สูงอายุ ทั้งนี้รัฐบาลมีนโยบาย เกี่ยวกับผู้สูงอายุเพื่อที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิเสมอภาคกับประชาชนทั่วไป และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560: 52)

การปลดเกษียณก็เป็นปัญหาของผู้สูงอายุหลังเกษียณอายุที่มีอาชีพรับราชการและเอกชน ความไม่พร้อมด้านสภาพจิตใจในการยอมรับการเกษียณอายุ ทำให้เกิดการคับข้องใจที่ต้องสูญเสียเป้าหมายในชีวิตคือความมั่นคง มีความรู้สึกว่า อายุ 60 ปี ร่างกายแข็งแรงดียังสามารถทำงานได้ คิดว่าการปลดเกษียณไม่ยุติธรรมสำหรับเขาเลย ทำให้ขาดรายได้ ซึ่งผู้สูงอายุนั้นมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายทรัพย์สินในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันภายในครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรหลาน รายรับกับรายจ่ายไม่สมดุลกัน สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาด้านสภาพจิตใจ หลายท่านเป็นโรคซึมเศร้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย มีอาการเบื่ออาหาร พักผ่อนไม่เพียงพอ มีโลกส่วนตัวสูง ไม่พบปะสังสรรค์กับใคร ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และขาดความมั่นคงในชีวิต บางท่านเครียดถึงขั้นคิดทำร้ายตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ควรได้รับการแก้ไขและพัฒนาผู้สูงอายุหลังเกษียณอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีร่างกายแข็งแรง รับประทานอาหารที่มีประโยชน์หมั่นออกกำลังกาย มีครอบครัวที่อบอุ่น ลูกหลานและเพื่อนคอยให้กำลังใจ และที่สำคัญทำให้มีความสุข มีเมตตารู้จักปล่อยวาง ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ไม่ประมาท มีสติ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

ปัญหาของผู้สูงอายุหลังเกษียณ ส่วนใหญ่ที่พบด้านร่างกายระบบการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกายเริ่มเสื่อม กระดูกและข้อเริ่มเสื่อมเคลื่อนไหวได้ช้า ลูกนั่งลำบาก มองเริ่มเสื่อมหลังลึบม้วย ภูมิคุ้มกันโรคต่ำ มีโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน เป็นต้น ด้านจิตใจ ส่วนหนึ่งมาจากการเจ็บป่วยและอีกส่วนมาจากการสูญเสียอำนาจหน้าที่การทำงาน ขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนสนิทและครอบครัวไม่ให้ความสำคัญผู้สูงอายุ

หลังเกษียณเห็นว่าหมดคุณค่าล้ำสมัยลูกหลานแต่งงานก็แยกครอบครัวออกไปอยู่ที่อื่น ทำให้ผู้สูงอายุหลังเกษียณอยู่บ้านตามลำพัง บางท่านเป็นโสดไม่ได้แต่งงานก็ไม่มีลูกหลานดูแลทำให้ผู้สูงอายุหลังเกษียณต้องพึ่งพาตนเองทำให้สภาพจิตใจซึมเศร้า แยกตัวออกจากสังคม น้อยใจง่าย คิดมาก เกรงว่าการเกษียณจะเป็นภาระให้แก่ลูกหลาน ด้านสังคมขาดความเชื่อมั่นในตนเอง บทบาททางสังคมลดลง เก็บตัวปลีกวิเวก ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้านปัญญา ความสามารถลดลง คิดช้า หลงลืมบ่อย ขาดความมั่นคงในทรัพย์สิน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษหาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ได้แก่ อริยสัจ 4 ธรรมคุณ 6 สัมปยุตธรรม 7 อิทธิบาท 4 ไตรสิกขา และเพื่อสร้างองค์ความรู้และสามารถการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต
2. เพื่อพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิตจากข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยดำเนินการกระบวนการวิจัย ดังนี้

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวม ค้นคว้า ข้อมูล เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการเขียนรายงานการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล จากการค้นคว้าเอกสาร ผู้วิจัยใช้วิธีการประมวลวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นประโยชน์สามารถนำมาใช้ประกอบการเขียนรายงาน เพื่อให้ได้รายละเอียดที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากที่สุด
2. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทั้งนี้ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุหลังเกษียณ มีสัญชาติไทย และเป็นสมาชิกสมาคมผู้สูงอายุหลังเกษียณ ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 8 คน โดยผู้วิจัยใช้แบบ

สัมภาษณ์ ที่ประกอบด้วยหัวข้อการสัมภาษณ์ถึงปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านสภาพ
อารมณ์ที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี
ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนแล้วผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล
โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่บันทึกไว้โดยการแยกแยะ
จัดกลุ่ม ข้อมูลเชื่อมโยงความคิดขยายความเชื่อมโยงหาความหมายและหาข้อสรุป

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการ
เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นกลุ่มผู้สูงอายุหลังเกษียณที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัด
ร้อยเอ็ด จำนวน 364 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางเครซีเมอร์แกน (Krejcie, R. V., &
Morgan, D. W., 1970: 607-610) และแบ่งออกเป็น 2 ส่วนโดยแต่ละข้อคำถามมีลักษณะเป็น
แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้วิธี Likert Scale มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก
ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบให้ตรงกับที่เป็นจริงมากที่สุด
แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย
เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลัง
เกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ผู้วิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎี ของ Schalock, L. R., (2004: 386)
ประกอบด้วย 1) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) ด้านสภาพความเป็น
อยู่ที่ดี 4) ด้านสภาพร่างกายที่ดี 5) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม 6) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลัก
พุทธธรรมนำชีวิต สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 องค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้
หลักพุทธธรรมนำชีวิต 6 ด้าน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 74 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านการ
รวมกลุ่มทางสังคม 10 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 10 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านสภาพ
ร่างกายที่ดี 15 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง 10 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี
9 ตัวบ่งชี้ 6) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี 12 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 การพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ได้แก่ (1) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (หลักสัปปุริสธรรม 7) (2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (พรหมวิหาร 4) (3) ด้านสภาพร่างกายที่ดี (สัปปุริสธรรม 7) (4) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง (สัปปุริสธรรม 7) (5) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี (อริยสัจ 4) (6) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี (อริยสัจ 4) รายละเอียดดังนี้

1. ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (หลักสัปปุริสธรรม 7)

- 1) ท่านได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่
- 2) ท่านให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น
- 3) ท่านได้รับการเลือกทางสังคม เช่น เป็นที่ปรึกษากรรมการชุมชน วัดโรงเรียน สมาคมศิษย์เก่า
- 4) ท่านมักให้ความช่วยเหลือกับชุมชน หรือองค์กรต่าง ๆ
- 5) ท่านคิดว่าท่านมีความผูกพันกับชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่
- 6) ท่านเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนของท่านจัดอย่างสม่ำเสมอ
- 7) คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือท่าน
- 8) ท่านมีกลุ่มเพื่อนในชุมชนในการพบปะพูดคุย
- 9) ท่านมีกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น เช่น ไปพบปะ สังสรรค์ รับประทานอาหาร ร่วมประชุมกลุ่มงานเลี้ยง งานศพ
- 10) ท่านรักษาผลประโยชน์ของชุมชนโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว

2. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (พรหมวิหาร 4)

- 1) เพื่อนบ้านมีความเป็นมิตรกับท่านอย่างดี
- 2) ท่านมีกิจกรรมร่วมกับเพื่อนของท่านอย่างหลากหลายอยู่เสมอ
- 3) ท่านมีความชอบและพึงพอใจในเพื่อนบ้านของท่าน
- 4) ท่านมีโอกาสดูไปพบปะ พูดคุย หรือใช้เวลาอยู่ร่วมกับญาติพี่น้องหรือเพื่อนสนิท เป็นการสานสัมพันธ์และกระชับความใกล้ชิดระหว่างกัน
- 5) ท่านได้มีการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนของท่านอย่างสม่ำเสมอ
- 6) เมื่อท่านมีเรื่องไม่สบายใจ ท่านสามารถปรึกษาหารือกับเพื่อนของท่านได้
- 7) ญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงได้เดินทางมาหาท่านที่บ้านหรือสถานที่อื่น ๆ เพื่อพบปะพูดคุย แสดงความห่วงใย หรือใช้เวลาอยู่ร่วมกัน
- 8) เมื่อท่านเจ็บป่วย เพื่อน ๆ ได้มาเยี่ยมเยียนและให้กำลังใจ ซึ่งแสดงถึงความหมายและความสำคัญของเพื่อนที่ท่านมีในชีวิต

3. ด้านสภาพร่างกายที่ดี (สัปปุริสธรรม 7)

- 1) ท่านไม่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจากหน่วยงานภาครัฐ
 - 2) ท่านหลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น อาหารที่มีไขมันสูง
- คอเรสเตอรอลสูง อาหารหรือขนมที่มีความหวานมาก
- 3) ท่านไม่ชอบกิจกรรมที่ต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกาย
 - 4) ท่านได้รับรู้ข่าวสารทางสุขภาพจากครอบครัวญาติมิตร
 - 5) ท่านมีความพึงพอใจในสุขภาพของตนเอง
 - 6) ปัจจุบันหน่วยราชการและเอกชนให้การสนับสนุนส่งเสริมสุขภาพแก่ท่าน
 - 7) ท่านมีแนวโน้มที่จะป่วยหรือมีอาการเจ็บป่วยบ่อยครั้งและเป็นประจำ
 - 8) ท่านเดินทางไปต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง
 - 9) ท่านหลีกเลี่ยงทั้งการสูบบุหรี่และการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์
 - 10) ท่านปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในการดูแลสุขภาพ โดยเข้ารับการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี
- 11) ท่านมีเวลาในการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
 - 12) ท่านติดตามและอ่านข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ
- ผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับรู้ข่าวสารและข้อมูลล่าสุดในสถานการณ์ปัจจุบัน
4. ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง (สัปปุริสธรรม 7)
- 1) ท่านมีความสามารถในการตัดสินใจทำหรือไม่ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และมักจะยึดมั่นในสิ่งที่ท่านตั้งใจ แม้ว่าจะมีคนอื่นไม่เห็นด้วยก็ตาม
 - 2) ท่านแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ กับคนรอบข้าง เช่น คนในครอบครัวญาติมิตรเพื่อนสนิท
 - 3) ท่านสามารถกำหนดสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง และเลือกทำสิ่งที่ท่านปรารถนาหรือต้องการ
 - 4) ท่านจะแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมที่ท่านไม่เห็นด้วยว่าต้องทำ
5. ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี (อริยสัจ 4)
- 1) ท่านได้รับความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพ หลักสุขอนามัยเป็นอย่างดี
 - 2) ท่านได้รับการความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 3) ท่านได้รับการดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุและ เครือข่าย ผู้สูงอายุ
 - 4) ท่านได้ทำกิจกรรมเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ
 - 5) ท่านได้รับการจัดสรรสถานที่ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สำหรับออกกำลังกาย และพักผ่อนที่ เหมาะสมปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ
 - 6) ชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่มีระบบการจัดการ ด้านรักษาความสงบในอาคารสถานที่ รวมถึงพื้นที่สาธารณะมีความปลอดภัย

7) ท่านได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกใน สถานที่สาธารณะแก่ผู้สูงอายุ เช่น ทางเดิน ห้องสุขา

6. ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี (อริยสัจ 4)

1) ท่านปฏิบัติกิจกรรมอันมีคุณประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจอย่างสม่ำเสมอ เช่น สวดมนต์นั่งสมาธิ

2) ท่านเป็นคนมีอารมณ์ดีอยู่เสมอไม่คิดมาก ไม่เครียดง่าย

3) ท่านสามารถยอมรับความสำเร็จ และความล้มเหลวในชีวิตได้

4) ท่านคิดว่าตนเองมีประโยชน์ต่อคนอื่น ๆ

5) ท่านมีความรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อลูกหลานของท่านประสบความสำเร็จ

6) ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเข้ากับคนอื่นได้ง่าย

7) ท่านได้รับการยอมรับและให้ความสนใจ จากครอบครัวและเพื่อนบ้าน

8) ท่านสามารถควบคุมความรู้สึกของตนเองได้

9) ท่านรู้สึกแจ่มใส เบิกบานกับสิ่งรอบข้าง

10) ลูกหลานให้ความเคารพ ยกย่องท่านมากเช่น ไปลา มาไหว้

11) ท่านเข้าใจเรื่องราวและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของท่านได้

12) เมื่อมีเวลาว่างท่านชอบทำอะไรใหม่ ๆ ทำอยู่เสมอ เช่น การปลูกต้นไม้

4.3 การถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ผ่านคู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต พบว่า คู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต คู่มือฉบับนี้ประกอบด้วย ส่วนประกอบต่าง ๆ และเนื้อหาสาระ ด้านรูปแบบและการใช้ภาษา ด้านการออกแบบ ด้านรูปเล่ม ด้านประโยชน์ความเป็นไปได้จากการนำคู่มือไปใช้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

5.1 องค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต 6 ด้าน ซึ่งมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจัยที่ศึกษาเป็นสภาวะที่เอื้อ เกื้อหนุน คำจุน เปิดโอกาส เป็นที่อาศัย เป็นองค์ประกอบร่วม หรือเป็นเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะให้สิ่งนั้น ๆ เกิดมีขึ้น ดำเนินต่อไป หรือเจริญงอกงาม ต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณที่เป็นการรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ดีที่สุดจากความพึงพอใจที่ผู้สูงอายุแต่ละบุคคลได้รับ ซึ่งในงานวิจัยนี้จะวัดการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในแต่ละด้านดังนี้ ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี ด้านความสัมพันธ์

ระหว่างบุคคล ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม และด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง คุณภาพชีวิตมักตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อ หรือแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของคนซึ่งจะต้องประกอบด้วยกาย จิตใจอารมณ์และสังคม โดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนย่อมต้องการการมีชีวิตที่ดีพร้อมในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น มีสุขภาพดี มีอิสระเสรีในด้านความคิด การกระทำมีเป้าหมายของชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของ World Health Organization (1978: 321) คณะทำงานด้านคุณภาพชีวิต ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นความพึงพอใจและการรับรู้สถานะของบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคม โดยจะสัมพันธ์กับเป้าหมายและความคาดหวังของตนเอง ภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ค่านิยม มาตรฐานของสังคมและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบบริการ สวัสดิการต่าง ๆ ตลอดจนการเมือง และการปกครองของสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมาพร เกิดแจ้ง, สวรรยา ธรรมอภิพล (2561: ง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตและการปรับตัวของข้าราชการครูหลังเกษียณ ในสังกัดกลุ่มโรงเรียนมาลัยแมน จังหวัดนครปฐม พบว่า 1) ด้านกิจกรรมการดำรงชีวิตยังคงทำงานเพื่อหารายได้แม้ว่าจะได้เงินบำนาญ ใช้เวลาในการออกกำลังกาย พักผ่อน ซื้อสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและเวชภัณฑ์ยา รวมถึงทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัวและสังคม 2) ด้านทัศนคติและความคิดเห็นในเชิงบวก จากความภูมิใจในตนเองส่วนทัศนคติเชิงลบจากความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่และสภาพร่างกาย ที่เจ็บป่วย 3) ด้านความสนใจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพ การเลือกรับประทานอาหาร การดูแลความสะอาดของที่พักอาศัย การประกอบอาชีพหลังเกษียณอายุและการดูแลความเป็นอยู่ของลูกหลาน ยังคงสนใจการรับข่าวสารภายนอก และเมื่อศึกษาการปรับตัวในการดำรงชีวิตหลังเกษียณ พบว่า 1) ด้านสุขภาพร่างกาย ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการตรวจสุขภาพประจำปี การออกกำลังกาย การเลือกรับประทานอาหารและให้เวลาในการพักผ่อน 2) ด้านจิตใจและอารมณ์ผู้สูงอายุยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่โรยราและเชื่องช้าและยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ 3) ด้านสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การท่องเที่ยวและการสังสรรค์กับเพื่อนน้อยลง โดยเลือกเฉพาะกิจกรรมที่สำคัญจริง ๆ เพื่อเข้าร่วมเท่านั้น

5.2 การพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต จำนวน 6 ด้าน 53 ตัวชี้วัด ได้แก่ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 53 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (หลักสัปบุริสธรรม 7) 10 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (พรหมวิหาร 4) 8 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านสภาพร่างกายที่ดี (สัปบุริสธรรม 7) 12 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง (สัปบุริสธรรม 7) 4 ตัวบ่งชี้ 5. ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี (อริยสัจ 4) 7 ตัวบ่งชี้ 6) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี (อริยสัจ 4) 12 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ที่มาจากการสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ ทำให้ได้ปัจจัยที่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณ ความสูงอายุ (Aging) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์ ดังนั้น ความสูงอายุหรือความชราภาพจึงเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงทั้งทางร่างกาย จิตใจและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามอายุ วัยสูงอายุเป็นวัยที่บุคคลต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์อย่างมากมาย อันเริ่มมาตั้งแต่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งโดยมากเป็นไปในทางลบ จะเห็นได้ว่าเมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมลงหลายด้านทั้งในด้านร่างกายที่เกิดจากความเสื่อมของอวัยวะในรูปของลักษณะและหน้าที่ที่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจอารมณ์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะและโครงสร้างทางสังคม การสูญเสียบทบาทหน้าที่ในสังคม การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้านนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและส่งผลถึงสุขภาพของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุจะต้องดูแลตัวเองเพื่อรักษาสุขภาพกายและจิตใจ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าในปัจจุบันโครงสร้างของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ผู้สูงอายุจึงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าว สอดคล้องกับ เกสร สำเภาทอง (2556: 132-141) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสังคมที่เห็นได้ชัด โดยที่ในอดีตครอบครัวไทยเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีผู้สูงอายุเป็นผู้นำ ผู้ให้ความรู้ ผู้ถ่ายทอดวิชาการและสนับสนุนพัฒนาความก้าวหน้าให้แก่บุตรหลาน และอยู่ในฐานะที่ควรให้ความเคารพบูชา ยอมรับนับถือแต่ในปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนไปในลักษณะสังคมอุตสาหกรรมที่มีแต่การแข่งขัน มองประโยชน์ของตนเองการพึ่งพาอาศัยลดลงการรับรู้ของชนรุ่นใหม่ที่ได้จากภายนอก ทำให้ผู้สูงอายุขาดความสำคัญ ขาดการยอมรับ และการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน ทำให้ผู้สูงอายุต้องพบกับความโดดเดี่ยว รู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้ง และขาดที่พึ่งทางใจกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ สอดรับกับงานวิจัยของ ปัทมาพร เกิดแจ้ง, สวรรยา ธรรมอภิพล (2561: 395-410) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตและการปรับตัวของข้าราชการครูหลังเกษียณ ในสังกัดกลุ่มโรงเรียนมาลัยแมน จังหวัดนครปฐม พบว่า 1) ด้านกิจกรรมการดำรงชีวิตยังคงทำงานเพื่อหารายได้แม้ว่าจะได้เงินบำนาญ ใช้เวลาในการออกกำลังกาย พักผ่อน ซื้อสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและเวชภัณฑ์ยา รวมถึงทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัวและสังคม 2) ด้านทัศนคติและความคิดเห็นในเชิงบวก จากความภูมิใจในตนเองส่วนทัศนคติเชิงลบจากความไม่อยู่ทีละปากและสภาพร่างกาย ที่เจ็บป่วย 3) ด้านความสนใจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพ การเลือกรับประทานอาหาร การดูแลความสะอาดของที่พักอาศัย การประกอบอาชีพหลัง เกษียณอายุและการดูแลความเป็นอยู่ของลูกหลาน ยังคงสนใจการรับข่าวสารภายนอก และเมื่อศึกษาการปรับตัวในการดำรงชีวิตหลังเกษียณ พบว่า 1) ด้านสุขภาพร่างกาย ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการตรวจสุขภาพประจำปี การออกกำลังกาย

การเลือกรับประทานอาหารและให้เวลาในการพักผ่อน 2) ด้านจิตใจและอารมณ์ผู้สูงอายุยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่โรยราและเชื่องช้าและยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ 3) ด้านสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การท่องเที่ยวและการสังสรรค์กับเพื่อนน้อยลง โดยเลือกเฉพาะกิจกรรมที่สำคัญจริง ๆ เพื่อเข้าร่วมเท่านั้น

5.3 การถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ผ่านคู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต พบว่า คู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต คู่มือฉบับนี้ประกอบด้วย ส่วนประกอบต่าง ๆ และเนื้อหาสาระ ด้านรูปแบบและการใช้ภาษา ด้านการออกแบบ ด้านรูปเล่ม ด้านประโยชน์ความเป็นไปได้จากการนำคู่มือไปใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรวรรณ แก้วใส (2563: 175) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำงานต่อในระบบราชการของข้าราชการที่ใกล้เกษียณอายุราชการ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสถานการณ์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อความต้องการทำงานต่อในระบบราชการ หากมีการขยายอายุเกษียณราชการ งานวิจัยนี้สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำงานในระบบราชการของข้าราชการสูงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย ต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะนำไปใช้

1. จากผลการวิจัย พบว่า ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุควรจัดให้มีการรวมกลุ่มทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของการมีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้ดียิ่งขึ้น

2. จากผลการวิจัย พบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับที่ 2 ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุควรสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลเป็นสำคัญในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือชีวิตส่วนตัว

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

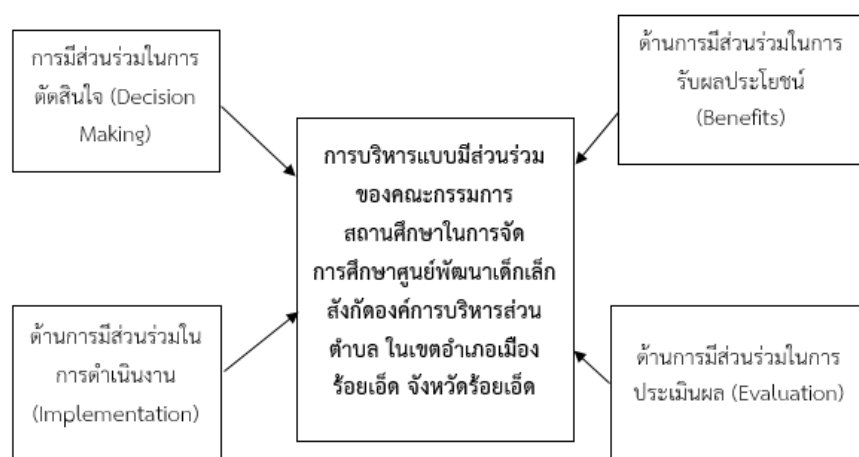
1. ควรศึกษาและหาแนวทางที่หลากหลายเพื่อพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต

2. ควรศึกษารูปแบบที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังเกษียณโดยใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ผู้วิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎี ของ Schalock, L. R., (2004: 386) ประกอบด้วย 1) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี 4) ด้านสภาพร่างกายที่ดี 5) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม และ 6) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิต ได้แก่ อริยสัจ 4 ธรรมคุณ 6 สปัจริยธรรม 7 อิทธิบาท 4

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2563). สถิติจำนวนผู้สูงอายุ. เข้าถึงได้จาก <http://www.dop.go.th/th> (สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2565).
- เกสร ลำเกาทอง. (2556). โครงการวิจัยการรับรู้ความตระหนักระดับกิจกรรมทางกายของบุคลากรด้านสาธารณสุขในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ, 34(2), 132-141.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2561). ธนาคารแห่งประเทศไทยกับการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน. รายงานประจำปี 2561. เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/Report/> (สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2565).
- ปัทมาพร เกิดแจ้ง และสวรรยา ธรรมอภิพล. (2561). รูปแบบการดำเนินชีวิตและการปรับตัวของข้าราชการครูหลังเกษียณ ในสังกัดกลุ่มโรงเรียนมาลัยแมน จังหวัดนครปฐม. วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 10(2), 395-410.

- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย. (2559). รายงานฉบับสมบูรณ์การขยายกำหนดเกษียณอายุและการออมสำหรับวัยเกษียณอายุ โครงการสร้างและขยายโอกาสในการเข้าถึงหลักประกัน ทางสังคมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- วีรวรรณ แก้วใส. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำงานต่อในระบบราชการของข้าราชการที่ใกล้เกษียณอายุราชการ. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determination sample size for research activities. *Education and Psychology Measurement*, 30(3), 607-610.
- Schalock, L. R. (2004). The concept of quality of life: what we know and do not know. *Journal of Intellectual Disability Research*, 48(3), 203-216.
- World Health Organization. (1978). *Declaration of Alma Ata, international conference on primary health care*. Alma Ata, 6-12 September. Geneva: World Health Organization.

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

Guidelines for Waste Management in Communities

ปริญญฤทธิ์ ภู่อำมี, รชานนท์ สนิทรักษ์, นัทธวัฒน์ การาสี, มงคล จันทรรุ่งเรือง, โชติ บดีรัฐ

Parinrit Phukhammee, Rachanon Sanitrak, Natthawat Karasri,

Mongkhon Chanrungrueang, Chot Bodeerat

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Master of Public Administration, Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: gun.parinrit@gmail.com

บทคัดย่อ

ขยะมูลฝอย ถือเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานาน และนับวันยังมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นทุกปีได้แปรผันตามอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการอุปโภคบริโภคของประชาชน ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยเริ่มตั้งแต่ การจัดเก็บ เคลื่อนย้าย และการทำลาย ได้มีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ อีกทั้งการจัดการขยะของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เพียงพอกับปริมาณขยะมูลฝอยของแต่ละชุมชนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนั้น จากสภาพปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนของสังคมไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนเอง จะต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผ่านการขับเคลื่อนในระดับชุมชนโดยการปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องการจัดขยะในครัวเรือน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตชุมชน และสร้างความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยเริ่มจากสนับสนุนให้ประชาชนลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยจากบ้านเรือน ส่งเสริมความรู้ในการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง และส่งเสริมเหตุจูงใจในด้านรายได้ให้กับประชาชนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

คำสำคัญ: ขยะมูลฝอย, ขยะในชุมชน, การจัดการขยะ

Abstract

Solid waste has long been a significant issue in Thai society and it is becoming increasingly severe. The increasing amount of solid waste each year correlates with the growth rate of the population, economic expansion, and public consumption. Local administrative organizations, which are primarily responsible for waste management, including collection, transportation, and

ได้รับบทความ: 7 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 4 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 7 กันยายน 2567

Received: August 7, 2024; Revised: September 4, 2024; Accepted: September 7, 2024

disposal, face budget constraints. Additionally, the waste management efforts of local administrative organization are insufficient to handle the increasing amount of solid waste in each community every year. Therefore, given the waste problem in Thailand, it is crucial for all sectors of society, including government agencies, private sectors, civil society, and the public, to collaborate in addressing this issue. This can be achieved through community-level initiatives that instill awareness of household waste management and encourage public participation in community waste management and raise awareness of the current waste problem. This begins by encouraging residents to reduce household waste, promoting knowledge on waste separation before disposal, and providing income incentives for community members to engage in waste management.

Keywords: Solid Waste, Community Waste, Waste Management

1. บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอย (Solid waste) ถือได้ว่าเป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมของไทยมาเป็นเวลานาน และนับวันก็ยิ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละวันมีจำนวนมากและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกปีซึ่งปัญหาของขยะมูลฝอยไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดสภาวะโลกร้อนเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรงทั้งในชุมชนเมืองและชนบท ซึ่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ที่เกิดขึ้นนั้นศูนย์วิจัยและจัดการคุณภาพอากาศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2554 ได้ให้ข้อมูลว่ากระทบหลายระบบในร่างกาย ทั้งต่อระบบประสาท ระบบทางเดินหายใจ ระบบหัวใจและหลอดเลือด และระบบผิวหนัง (นฤนาท ยืนยง และพิชชานาถ เงินดีเจริญ, 2565: 281) ทำให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องต่างก็มีความตระหนักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย รวมไปถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักและมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ที่ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการ เก็บ ขนย้าย และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตพื้นที่หรือมอบหมายให้หน่วยงานรัฐหรือส่วนราชการท้องถิ่น (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2565: 1-2)

จากข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศไทย ในระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ของกรมควบคุมมลพิษ เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2565 (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) และปี พ.ศ. 2566 (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) พบว่าข้อมูล

สถานการณ์ขยะมูลฝอย ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2565 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นอยู่ที่ 25.70 ล้านตัน และมีปริมาณขยะมูลฝอยตกค้าง 9.91 ล้านตัน ส่วนในปี พ.ศ. 2566 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นอยู่ที่ 26.95 ล้านตัน และมีปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างมากถึง 27.62 ล้านตัน ปัญหาขยะมูลฝอยจึงถือได้ว่าเป็นสถานการณ์ที่น่ากังวลของประเทศเป็นอย่างมาก สาเหตุเกิดจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการขยายตัวของชุมชนเมืองซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ก่อให้เกิดมลพิษ ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาโลกร้อน ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนได้ร่วมกันดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศอย่างต่อเนื่อง

จากสภาพปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580, 2561: 1) ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงได้มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนายั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ โดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570, 2565: 1) ซึ่งเป็นแผนที่นำไปสู่แนวทางปฏิบัติของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ส่วนที่ 2 บริบทการพัฒนาประเทศ จึงได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดการขยะมูลฝอย และถือได้ว่าเป็นความท้าทายสำคัญของการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศ ซึ่งในส่วนที่ 4 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 แผนกลยุทธ์รายหมุดหมาย หมุดหมายที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ ในเรื่องของเป้าหมายตัวชี้วัด และค่าเป้าหมายของการพัฒนาระดับหมุดหมาย จึงได้ระบุเป้าหมายที่ 3 ไว้ว่า การสร้างสังคมคาร์บอนต่ำและยั่งยืน โดยการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่เพิ่มขึ้น โดยมีอัตราการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ของประเทศไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของปริมาณขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ภายในปี 2570 อีกทั้งในกลยุทธ์การพัฒนา กลยุทธ์ที่ 2 การสร้างรายได้สุทธิให้ชุมชน ท้องถิ่น และเกษตรกรจากเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ

ด้วยความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนของสังคมไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่จะต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การปลูกฝังจิตสำนึกให้ชุมชนในเรื่องของการจัดการขยะในครัวเรือน และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ถึงสถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เกิดการเรียนรู้ในการบริหารจัดการขยะภายในครัวเรือน เกิดจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย

ดังนั้น ในบทความเรื่องนี้จักกล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย สาเหตุของการเกิดปัญหาขยะมูลฝอย การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน พร้อมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2. ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย

2.1 ความหมายขยะมูลฝอย (Solid Waste)

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “มูลฝอย” โดยหมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ ชากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน

กรมควบคุมมลพิษ ได้ให้ความหมายของขยะมูลฝอยหรือมูลฝอยไว้ว่า หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ชากสัตว์หรือสิ่งอื่นใดที่ เก็บกวาดจากถนนตลาดที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษ หรือ อันตรายจากชุมชนหรือครัวเรือน ยกเว้นวัสดุที่ไม่ใช่แล้วของโรงงานซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน (ปิยชาติ ศิลปะสุวรรณ, 2557: 2)

2.2 ประเภทขยะมูลฝอย

จากเว็บไซต์ของกรมควบคุมมลพิษ ได้จัดทำหนังสือคู่มือประชาชน เรื่อง การคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธี และเพิ่มมูลค่า (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) โดยได้มีการจัดประเภทของขยะมูลฝอยไว้ 4 ประเภท ซึ่งแบ่งตามลักษณะทางกายภาพ ไว้ดังนี้

1. ขยะย่อยสลาย (Compostable waste) คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้รวดเร็ว เช่น เศษอาหาร เศษผัก เศษเนื้อสัตว์ เปลือกผลไม้ เป็นต้น แต่ไม่รวมถึงเศษหรือซากของ ผัก ผลไม้ หรือเนื้อสัตว์ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ

2. ขยะรีไซเคิล (Recyclable waste) คือ ของเสียบรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้ ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ เศษพลาสติก กล่องเครื่องดื่มแบบ UHT กระป๋องเครื่องดื่ม เศษโลหะ อะลูมิเนียม ยางรถยนต์ เป็นต้น สำหรับขยะรีไซเคิลนี้เป็นขยะที่พบมากเป็นอันดับที่สองในกองขยะ

3. ขยะอันตราย (Hazardous waste) คือ ขยะมูลฝอยที่มีองค์ประกอบหรือปนเปื้อนวัตถุอันตรายชนิดต่าง ๆ ซึ่งได้แก่วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุธรรมชาติไวไฟ วัตถุที่ทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน หรือวัตถุอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคลสัตว์ พืช ทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อม เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟฟลูออโรสเซนต์

แบตเตอรี่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ภาชนะบรรจุสารกำจัดศัตรูพืช กระป๋องสเปรย์บรรจุสี หรือสารเคมี เป็นต้น

4. ขยะทั่วไป (General waste) คือ ขยะมูลฝอยประเภทอื่น นอกเหนือจาก ขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น พลาสติกห่อลูกอม ซองบะหมี่ กิ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติกติดเปื้อนอาหาร เป็นต้น

3. สาเหตุของการเกิดปัญหาขยะมูลฝอย

เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและรูปแบบการใช้ชีวิตของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป จึงส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นใหม่ในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาขยะมูลฝอยไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดสภาวะโลกร้อนเท่านั้น ศูนย์วิจัยและจัดการคุณภาพอากาศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่ายังส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่เกิดขึ้นนั้นได้กระทบหลายระบบในร่างกาย เช่น ระบายเคืองต่อตา กลิ่นฉุนแสบจมูก กัดประสาท อาเจียน ปวดศีรษะ ภูมิแพ้ ไอระคายเคืองของทางเดินหายใจ หลอดลมหดตัวหรืออักเสบ กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด หัวใจเต้นไม่สม่ำเสมอ และยังส่งผลทำให้น้ำหนักของทารกในครรภ์ลดลง (นฤนาท ยืนยง และพิชานาถ เงินดีเจริญ, 2565: 281)

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีระบบการกำจัดขยะที่ถูกต้องและมีภาชนะขยะกลับไปหมุนเวียนใช้ใหม่ แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังไม่สามารถหาทางแก้ไขให้หมดสิ้นไปจากสังคมของประเทศไทยได้ ซึ่งสาเหตุหลักของการเกิดขยะมูลฝอย กรมควบคุมมลพิษ ได้อธิบายถึงแหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยว่า เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เราใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งขยะมูลฝอยจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามแหล่งกำเนิด โดยมีแหล่งกำเนิดที่สำคัญ คือ ขยะมูลฝอยจากอาคาร บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ซึ่งขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดดังกล่าวนี้ จะมีลักษณะที่หลากหลาย เช่น เศษอาหาร เศษวัสดุ ทั้งที่มีอันตรายและไม่มีอันตราย ขยะมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมภาคอุตสาหกรรม เช่น เศษวัสดุ สารประกอบต่าง ๆ จากการประกอบกิจการ ขยะมูลฝอยจากกิจกรรมภาคเกษตรกรรม เช่น ภาชนะบรรจุสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืชและแมลง เศษซากพืช ซากสัตว์ เป็นต้น ขยะมูลฝอยที่มาจากการผลิต การบริโภค และการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย รวมไปถึงภาวะโลกร้อน และการจัดการขยะมูลฝอยที่ดีนั้น

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ระบุไว้ในหนังสือ “จัดการขยะที่ต้นทาง สู่ปลายทางที่ยั่งยืน” ว่า เริ่มได้จากการลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดและคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อสะดวกต่อการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565: 50)

และจากการจากข้อมูลของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ภัศรา พ่วงประเสริฐ และคณะ, 2563: 45-46) ที่ได้กล่าวว่า ขยะมูลฝอยนั้นล้วนแล้วแต่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น โดยจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยนั้น ๆ ทางคณะผู้เขียนจึงได้สรุปสาเหตุของการเกิดปัญหาขยะมูลฝอยซึ่งพอจำแนกออกได้ดังต่อไปนี้

1. ชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดขยะมูลฝอยชุมชนหรือขยะมูลฝอยเทศบาล (Municipal Waste) เป็นขยะมูลฝอยที่ถูกทิ้งมาจากบ้านพักอาศัย (Residential) และสถานที่ประกอบธุรกิจการค้า (Commercial) ที่อยู่ในเขตชุมชนหรือเขตเทศบาล การเก็บรวบรวมและกำจัด มักเป็นหน้าที่ของเทศบาล ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ได้แก่ ขยะมูลฝอยทั่วไป และขยะมูลฝอยอันตราย

2. โรงงานอุตสาหกรรม จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของอุตสาหกรรม เช่น โรงงานชุบโลหะ โรงงานทำกระดาษ โรงฟอกหนัง ของเสียหรือขยะมูลฝอยที่ออกมา นอกจากขยะมูลฝอยทั่วไป และขยะมูลฝอยอันตรายโลหะหนักต่าง ๆ กรด ด่าง เป็นต้น

3. เกษตรกรรม ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นนอกจากขยะมูลฝอยที่มีส่วนประกอบเป็นพวกอินทรีย์วัตถุได้แก่ เศษไม้ เศษหญ้า แล้วยังมีขยะมูลฝอยอันตราย ได้แก่ ภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช ฮอริโมน ปุ๋ย เป็นต้น

4. สถานพยาบาล นอกเหนือไปจากขยะมูลฝอยทั่วไปและขยะมูลฝอยอันตรายอื่น ๆ แล้วสถานพยาบาลจะเป็นแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยติดเชื้อและขยะมูลฝอยอันตรายประเภทเข็มฉีดยา มีดผ่าตัด ยาที่เสื่อมสภาพแล้ว

5. สถานที่ท่องเที่ยวเกิดจากกิจกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งโดยปกติแล้วจะเป็นขยะมูลฝอยจำพวกเศษอาหารและภาชนะบรรจุอาหาร เป็นต้น

4. การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

เนื่องจากวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชนสามารถทำได้หลายรูปแบบตามพฤติกรรมการใช้ชีวิตของประชาชนโดยอาจจะนำไปกองทิ้งบนพื้นดิน ทิ้งลงทะเล นำไปเลี้ยงสัตว์ หมักทำปุ๋ย เผากลางแจ้ง เผาในเตาเผา และการฝังกลบที่ถูกสุขลักษณะ แต่เนื่องจากการกำจัดขยะมูลฝอยที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ บางวิธีก็ไม่ได้เป็นการกำจัดที่ถูกต้อง จึงส่งผลทำให้เกิดมลพิษต่อสภาพแวดล้อม และมีผลกระทบต่อสุขภาพของคนและชุมชนได้ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ภัศรา พ่วงประเสริฐ และคณะ, 2563: 47) จึงได้บ่งชี้ถึงวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะว่าควรมี 5 ลักษณะ ดังนี้

1. จะต้องไม่ทำให้เป็นแหล่งอาหารและแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์และแมลงนำโรค เช่น หนู แมลงวัน ยุง เป็นต้น

2. จะต้องไม่ทำให้เกิดการปนเปื้อนแหล่งน้ำ ทั้งแหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดิน

3. จะต้องไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสภาพแวดล้อม

4. จะต้องไม่ทำให้เป็นเหตุแห่งความรำคาญ อันเนื่องมาจาก กลิ่น คว้น ผง และฝุ่นละออง

5. จะต้องไม่ทำให้เสื่อมเสียแก่ทัศนียภาพ

อีกทั้ง กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ยังได้กล่าวถึงวิธีการและขั้นตอนดำเนินงานในการกำจัดขยะมูลฝอยที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. การเก็บรวบรวม เริ่มตั้งแต่การเก็บขยะมูลฝอยใส่ไว้ในภาชนะไปจนถึงการรวบรวมขยะมูลฝอยจากแหล่งต่าง ๆ แล้วนำไปใส่ในยานพาหนะเพื่อที่จะขนถ่ายต่อไปยังแหล่งกำจัด หรือทำประโยชน์อื่น ๆ

2. การขนส่ง เป็นการนำขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมจากชุมชนนำไปใส่ในยานพาหนะแล้วนำไปยังสถานที่กำจัด หรือทำประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งอาจเป็นการขนส่งโดยตรงจากแหล่งกำเนิดเลย หรืออาจขนไปพักรวมไว้ที่ใดที่หนึ่งก่อนก็ได้

3. การแปรสภาพ เป็นวิธีการที่จะทำให้ขยะมูลฝอยสะดวกแก่การเก็บขนหรือนำไปใช้ทำประโยชน์อย่างอื่น การแปรสภาพนี้อาจทำได้โดยการบดอัดเป็นก้อน คัดแยกส่วนที่ยังใช้ประโยชน์ได้ออกไปใช้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

4. การกำจัดหรือทำลาย เป็นวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยขั้นสุดท้าย เพื่อให้ขยะมูลฝอย ไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ ต่อสภาพแวดล้อมอันมีผลกระทบต่อสุขภาพ และความเป็นอยู่ของมนุษย์ต่อไป

ในส่วนของการสนับสนุนและขยายผลให้ประชาชนรู้จักการที่จะลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยที่เกิดจากบ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัย กรมควบคุมมลพิษ ได้ขับเคลื่อนโดยหลักการ 5 R ดังนี้

1. R1 (Reduce) เป็นการลดปริมาณขยะที่อาจเกิดขึ้น เช่น การลดปริมาณการใช้บรรจุภัณฑ์ โดยเลือกใช้สินค้า ที่บรรจุในบรรจุภัณฑ์ขนาดใหญ่แทนขนาดเล็ก การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มี ความเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด การลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทางหลักง่ายๆ ของการลดขยะ คือ ไม่จับจ่ายซื้อของที่เกินกว่าจำเป็น โดยเฉพาะอาหารที่บริโภคไม่หมด จะเน่าเสียกลายเป็นขยะ

2. R2 (Reuse) เป็นการนำมาใช้ใหม่หรือเป็นการใช้ซ้ำ เช่น นำขวดกาแฟมาใส่น้ำตาล การใช้กระดาษพิมพ์ ทั้งสองหน้า ซึ่งเป็นการพยายามใช้สิ่งของต่าง ๆ หลาย ๆ ครั้งก่อนที่จะทิ้งหรือ เลือกใช้ของใหม่ การนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งในบริบทของอาหาร คือ การบริจาคอาหารที่เหลือจาก การบริโภคให้กับผู้อื่นหรือผู้ที่ต้องการ โดยไม่ให้อาหารนั้นกลายเป็นขยะ ซึ่งปัจจุบันร้านอาหารและ ร้านค้าต่าง ๆ ประสบปัญหาเกี่ยวกับอาหารที่เหลือจำนวนมากและสุดท้ายต้องนำไปทิ้ง แต่ในมุมมองกลับกันอาหารที่เหลือนั้นก็จำเป็นสำหรับคนที่ขาดแคลนและต้องการ ดังนั้น การบริจาคให้กับผู้ที่ขาดแคลนแทนการทิ้งไปอย่างสูญเปล่าจึงเป็นทางออกที่ดีกว่า

3. R3 (Repair) เป็นการนำมาแก้ไข นำวัสดุหรืออุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหายมาซ่อมใช้ใหม่ ก่อนที่จะทิ้งเป็นขยะ การซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ให้สามารถใช้งานได้ยาวนานมากขึ้น แทนที่จะนำไปทิ้งไปในทันที เช่น เสื้อขาดก็นำไปเย็บ คอมพิวเตอร์พังก็นำไปซ่อมแซม เป็นต้น

4. R4 (Recycle) การหมุนเวียนกลับมาใช้นำขยะมาแปรรูปตามกระบวนการของแต่ละประเภท เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ การนำกลับไปใช้เพื่อการอื่น กรณีนี้หมายถึงสร้างพลังงานทดแทนจากขยะ ซึ่งขณะนี้หลายประเทศได้ดำเนินการแล้ว

5. R5 (Reject) การหลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่ทำลายยาก หรือวัสดุที่ใช้ครั้งเดียวทิ้ง เช่น โฟม ปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายยาก การปฏิเสธ หรือไม่ใช้ของที่คิดว่าเป็นการทำลาย ทรัพยากร และสร้างมลพิษให้เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและไม่เป็นภัยต่อสภาพความเป็นอยู่อาศัย ชุมชน เมือง และโลก เป็นต้น (พระครูใบฎีกาสมชาย ฐานวโร (ทิพย์บุญทอง), ไพรัตน์ ฉิมหาด และเดโช แชน้ำแก้ว, 2564: 90)

ในการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำโดยผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมควบคุมมลพิษได้จัดทำคู่มือสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ, 2552: 12-14) ซึ่งได้มีแนวคิดหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพและให้เกิดการบูรณาการของการจัดการขยะมูลฝอย ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนปัจจุบันเป็นไปในลักษณะรูปแบบต่างกันและต่างคนต่างทำ ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็ไม่สามารถเก็บค่าธรรมเนียม และขาดผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลระบบที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน จึงเกิดปัญหาผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อมและนำมาซึ่งเหตุเดือดร้อนรำคาญ และการร้องเรียนในปัญหาดังกล่าว จึงได้กำหนดแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นภายในชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. กำหนดให้ทุกครัวเรือนมีการคัดแยกขยะมูลฝอย
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีธุรกิจรับซื้อขยะรีไซเคิลที่คัดแยกจากแต่ละครัวเรือนและส่งต่อไปยังโรงงานแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำขยะมูลฝอยอินทรีย์ไปทำปุ๋ย หรือนำไปแปรรูปเป็นพลังงาน
4. สนับสนุนให้มีการนำขยะมูลฝอยที่เหลือจากการคัดแยกจากการนำไปใช้ประโยชน์
5. จัดให้มีระบบการเก็บรวบรวมของเสียอันตรายจากชุมชนที่คัดแยกได้จากแต่ละครัวเรือน และนำไปบำบัดและกำจัดอย่างถูกต้องยังสถานที่กำจัดที่มีอยู่แล้วหรือสร้างขึ้นใหม่

6. สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Cluster) เพื่อสร้างศูนย์จัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานโดยเน้นการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ในรูปของปุ๋ย และการผลิตพลังงานทดแทนหรือเทคโนโลยีอื่นที่เหมาะสม

7. ให้มีการจัดทำวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ และสามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ได้สูงสุดที่เหมาะสมกับปริมาณและลักษณะมูลฝอยตามความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับแต่ละกลุ่มพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8. ให้มีการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ของเสียอันตรายจากชุมชนและมูลฝอยติดเชื้อ

9. ให้มีการใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อจูงใจให้เกิดการใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบจากวัสดุรีไซเคิลเพิ่มมากขึ้น เช่น การพิจารณาให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้ประกอบการที่นำวัสดุรีไซเคิลมาใช้แล้วมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าโดยลดอัตราภาษีอากรและยกเว้นอากรศุลกากรเป็นการเฉพาะสำหรับวัสดุที่ใช้แล้วที่เกิดจากการผลิต ผสม ประกอบจากสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับสิทธิ ประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน เพื่อให้สินค้าที่ผลิตจากวัสดุรีไซเคิลมีราคาถูกลง

5. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละชุมชนย่อมที่จะแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม สภาพทางภูมิศาสตร์ และสภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ ดังนั้นการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนแต่ละชุมชน ย่อมที่จะประสบปัญหาในเรื่องของการส่งเสริมให้ประชาชนรับรู้และตระหนักถึงสภาพปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และความสำคัญและความจำเป็นในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนจากการดำเนินการแก้ไขปัญหามาของกรมควบคุมมลพิษ สามารถสรุปจากผลการดำเนินการ ได้ดังนี้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2552)

1. ข้อจำกัดด้านงบประมาณ

ในการจัดสรรงบประมาณสำหรับการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักวิชาการ การจัดตั้งศูนย์ขยะมูลฝอยแบบครบวงจร แม้ในบางพื้นที่อาจมีการศึกษาและวางแผนดำเนินการไว้ แต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องด้วยหลายสาเหตุ รวมถึงการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่

2. ข้อจำกัดด้านสมรรถนะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่จะมีความสามารถในการจัดการขยะมูลฝอยมากขึ้น แต่หากเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ยังขาดความพร้อมในการจัดการขยะมูลฝอย นอกจากนี้ ยังพบปัญหาในการรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อ

จัดการขยะมูลฝอยแบบรวมศูนย์ ซึ่งมีหลายพื้นที่ที่ไม่สมัครใจเข้าร่วมกลุ่มนี้ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องของการนำขยะมูลฝอยจากที่อื่นมาทิ้งรวมกันในพื้นที่ของตน

3. ปัญหาด้านการผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

นโยบายการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงาน ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเป็นรูปธรรม และมีข้อจำกัด ในการดำเนินการหลายประการ เช่น ความพร้อมในเรื่องของสถานที่ ด้านงบประมาณ และด้านอื่น ๆ ตามบริบทที่แตกต่างกัน

4. ปัญหาข้อจำกัดด้านสถานที่

สถานที่กำจัดของเสียอันตรายจากชุมชนยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และมีของเสียอันตรายบางประเภทถูกนำไปคัดแยกรีไซเคิลอย่างไม่ถูกต้อง ขาดมาตรการในการเฝ้าระวัง ติดตาม การกำจัดวัสดุเหลือใช้ที่ย่อยสลายยากจากโรงงานไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกวิธี นอกจากนี้สถานที่กำจัดของเสียอันตรายและกากอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของประเทศไทย จะตั้งอยู่ในภาคตะวันออก และภาคกลาง ทำให้การขนส่งของเสียจากภูมิภาคอื่น ๆ ไปยังสถานที่กำจัดของเสียอันตรายมีต้นทุนสูงขึ้น

5. ปัญหาผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ภาคชุมชนพบปัญหาสารเคมีอันตรายตกค้างในอาหารและยา เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อันเป็นผลมาจากมีการใช้และกำจัดผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางหรือวัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือนไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและปะปนอยู่ในสิ่งแวดล้อม

6. ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์

การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ยังขาดความต่อเนื่อง ทำให้การสร้างตระหนักและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนทั้งประชาชน ชุมชน และผู้ประกอบการ

6. แนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

จากการดำเนินงานในอดีตที่ผ่านมาในเรื่องของการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของกรมควบคุมมลพิษ และได้พบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้นของบทความนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ ดังนี้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2552)

1. ส่งเสริมและสนับสนุนระบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนแบบครบวงจร และระบบศูนย์รวมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพสามารถดำเนินการร่วมกันได้ โดยได้รับความยินยอมจากประชาชน ประกอบด้วย การคัดแยกขยะที่ต้นทางหรือในครัวเรือน ระบบการขนถ่าย ระบบการคัดแยก ระบบการกำจัดที่ถูกหลักวิชาการ

2. สนับสนุนและขยายผลให้ประชาชนลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนโดยหลักการแนวคิด 5R

3. สร้างแรงจูงใจด้านรายได้ให้กับประชาชนในการร่วมกันคัดแยกขยะมูลฝอย ตั้งแต่บ้านเรือน (ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และของเสียอันตรายชุมชน) เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัดให้เหลือน้อยที่สุด โดยการสร้างตลาด ซื้อขายขยะรีไซเคิลในชุมชน กำหนดสถานที่ที่เดินทางได้สะดวก หรือศูนย์รับแลกเพิ่มมูลค่าขยะ กำหนดการนัดหมายการนำขยะมารวบรวมเพื่อนำไปกำจัด โดยให้ชุมชนมีการหารือและสมัครใจที่จะดำเนินการร่วมกัน

4. ส่งเสริมธุรกิจรีไซเคิลหรือการแปรรูปใช้ใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนผู้ประกอบการให้ผลิตสินค้าที่มีส่วนประกอบจากวัสดุรีไซเคิลเพิ่มมากขึ้น และพัฒนาวิธีการนำขยะมูลฝอยมาแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ (Recycle)

5. จัดทำระบบการเรียกคืนซากของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เช่น ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ หลอดไฟ แบตเตอรี่มือถือ เป็นต้น

6. ให้องค์ความรู้และปลูกจิตสำนึกแก่ผู้ประกอบการที่นำเอาซากผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ มาฆ่าและเพื่อขายโดยให้ตระหนักถึงปัญหามลพิษจากการปนเปื้อนสารอันตรายหากมีการจัดการที่ไม่ถูกต้อง

7. สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับปัญหาและความจำเป็นในการดำเนินการจัดให้มีระบบหรือสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย มูลฝอยติดเชื้อ และของเสียอันตรายชุมชน ในพื้นที่เพื่อลดการต่อต้าน โดยให้ประชาชนในพื้นที่ที่จะเป็นสถานที่จัดสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย เข้ามามีส่วนร่วมและมีผลตอบแทนตามความเหมาะสม

8. สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนแก่กับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร โดยมีการวางแผนจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในส่วนของ การใช้ซ้ำ แปรรูปใช้ใหม่ และได้ผลพลอยได้ เช่น ปุ๋ยหมัก โดยมีวิธีการดำเนินการตามแนวทางของกรมควบคุมมลพิษ ดังนี้ (พระครูใบฎีกาสมชาย ฐานวโร (ทิพย์บุญทอง) ไพรัตน์ นิมิต และเดช แขน้าแก้ว, 2564: 90)

1) การลดปริมาณการผลิตมูลฝอยในแต่ละวัน ได้แก่ ลดการทิ้งบรรจุภัณฑ์โดยการใช้ สินค้าชนิดเติม เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน และน้ำยาทำความสะอาด รวมถึงลดการใช้วัสดุ กำจัดยาก เช่น โฟมบรรจุอาหาร และถุงพลาสติก

2) จัดระบบการรีไซเคิล หรือรวบรวมเพื่อนำไปสู่การแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ เช่น กระดาษ พลาสติกและโลหะ นำไปใช้ซ้ำ นำไปขาย หรือรีไซเคิลขยะเศษอาหาร เช่น นำมาหมักทำปุ๋ยน้ำ หรือปุ๋ยหมัก หรือจัดกลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับซื้อของเก่าให้ช่วยเก็บขยะรีไซเคิลในรูปของการรับซื้อเพื่อลดปัญหานี้

3) จัดกลุ่มอาสาสมัคร หรือชมรมหรือนักศึกษาให้มีกิจกรรม/โครงการรีไซเคิลขยะมูลฝอย เช่น โครงการแลกเปลี่ยนขยะรีไซเคิล โครงการทำปุ๋ยน้ำ หรือตลาดขยะรีไซเคิล

4) จัดตั้งศูนย์รีไซเคิล หากพื้นที่มีขยะเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน อาจมีศูนย์คัด แยกขยะมูลฝอย ที่สามารถอาศัยจากชุมชนอื่น ๆ หรือซื้อจากชาวบ้านโดยตรง ซึ่งเอกชนอาจร่วม ลงทุนได้

7. สรุป

ปัจจุบันเพื่อให้การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของประเทศไทยสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ทุกภาคส่วนจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีกรมควบคุมมลพิษและกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานในส่งเสริมการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผ่านการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักในการการสร้างความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันให้กับประชาชน และต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน โดยเริ่มจากคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนก่อนการทิ้ง และสร้างแรงจูงใจด้านรายได้จากการคัดแยกขยะมูลฝอยให้กับประชาชนรวมทั้ง สนับสนุนให้ประชาชนลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนผ่านหลักการ แนวคิด 5R (Reduce Reuse Repair Recycle Reject) แต่อย่างไรก็ดี จากการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่ผ่านมายังพบปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการ อาทิเช่น ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ข้อจำกัดด้านสมรรถนะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหาด้านการผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ข้อจำกัดด้านสถานที่ เป็นต้น จากสรุปข้างต้นคณะผู้เขียนจึงขอเสนอแนะไว้ ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรณรงค์และประชาสัมพันธ์สร้างความตระหนักรู้และตื่นตัว ถึงสถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบและสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการขับเคลื่อนนโยบาย/โครงการฯ ด้านการกำจัดขยะมูลฝอยของภาครัฐอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในขับเคลื่อนนโยบาย/โครงการ ที่แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในครัวเรือน อาทิเช่น ให้ตัวแทนแต่ละครัวเรือนเข้ามาเป็นสมาชิกอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก (อถล.) และเข้าร่วมโครงการถังขยะเปียกลดโลกร้อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง เป็นต้น

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้มีธุรกิจรับซื้อขยะรีไซเคิลในชุมชน เพื่อสนับสนุนในประชาชนเรียนรู้ที่จะคัดแยกขยะของแต่ละครัวเรือนผ่านโครงการธนาคารขยะ ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งสามารถจัดตั้งและบริหารจัดการในเรื่องของสิทธิประโยชน์ และผลตอบแทนของสมาชิกได้

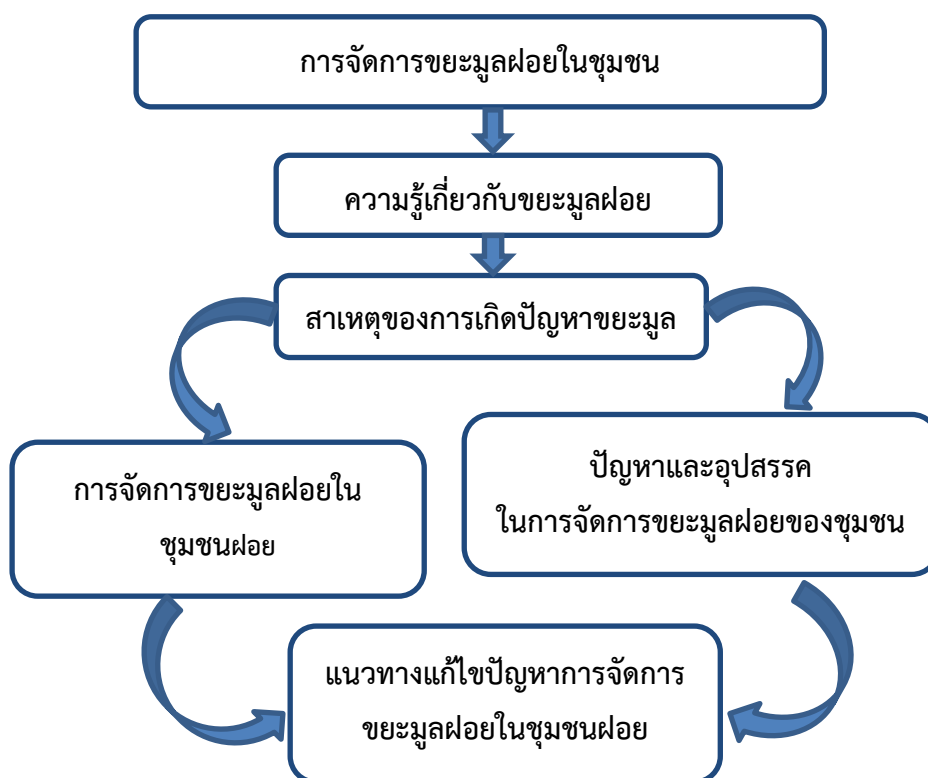
4. รัฐบาลควรตรากฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลด คัดแยก และการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ เพื่อให้เป็นกฎหมายหลัก โดยการควบคุมดูแลตั้งแต่ต้นกำเนิดของขยะมูลฝอยจนถึงการกำจัดอย่างถูกวิธี และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และควรกำหนดโทษของผู้ที่ฝ่าฝืนและบังคับใช้อย่างจริงจัง

5. สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับปัญหาและความจำเป็นในการดำเนินการจัดให้มีระบบหรือสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย มูลฝอยติดเชื้อ และของเสียอันตรายชุมชน ในพื้นที่เพื่อลดการต่อต้าน โดยให้ประชาชนในพื้นที่ที่จะเป็นสถานที่จัดสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย เข้ามามีส่วนร่วมและมีผลตอบแทนตามความเหมาะสม

8. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากสภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทางคณะผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลในเรื่องของความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย และสาเหตุของการเกิดปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน เพื่อที่จะหาแนวทางการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านการถอดบทเรียนจากการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนในปัจจุบัน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนจากการดำเนินการที่ผ่านมา เพื่อที่จะนำไปสู่แก้ไขปัญหามาตรการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพประกอบองค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2552). **คู่มือสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2563). **คู่มือประชาชน เรื่อง การคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธีและเพิ่มมูลค่า**. เข้าถึงได้จาก <https://www.pcd.go.th/garbage/คู่มือประชาชนการคัดแยก/> (สืบค้นเมื่อ 6 สิงหาคม 2567).
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). **ระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน**. เข้าถึงได้จาก https://thaimsw.pcd.go.th/report_country.php?year=2565 (สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2567).
- กรมควบคุมมลพิษ. (2566). **ระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน**. เข้าถึงได้จาก https://thaimsw.pcd.go.th/report_country.php?year=2566 (สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2567).
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570. (2565). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258ง, หน้า 1.
- พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550. (2550). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 124 ตอน 28ก, หน้า 2.
- พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. (2560). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 134 ตอน 5ก, หน้า 1-6.
- นิภาพรรณ เชนสันติกุล. (2565). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. **วารสารสิ่งแวดล้อม**, 26(1), 1-2.
- นฤนาท ยืนยง และพิชชานาถ เงินดีเจริญ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของ ตำบลลำพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, 12(2), 281.
- ปิยชาติ ศิลปะสุวรรณ. (2557). **บทความวิชาการ เรื่อง ขยะมูลฝอยปัญหาใหญ่ที่ประเทศกำลังเผชิญ ปี 2557**. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- พระครูใบฎีกาสมชาย ฐานวโร (ทิพย์บุญทอง), ไพรัตน์ ฉิมหาด และเดโช แชน้ำแก้ว. (2564). แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน. **วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช**, 11(2), 90.
- ภัศรา พ่วงประเสริฐ และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยกรณีศึกษาเทศบาลเมืองลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. **การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง**.
- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580. (2561). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 135 ตอน 82ก, หน้า 1.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). **จัดการขยะที่ต้นทาง
สู่ปลายทางที่ยั่งยืน**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สื่อตะวัน จำกัด.

แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุ

Guidelines for Promoting Integrated Buddhist Health for the Elderly

พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย (จอดนอก), พระมหาเอกอนันต์ ฐานวิโร (เชียวชาญยิ่ง), อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์

Phra Macha Aphisit Viriyoo (Jodknok), PhraMacha Agkaphan Thanaveero

(Cheawchanying), Isarapong Kraisin

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: Kraisin1986@gmail.com

บทคัดย่อ

สุขภาวะองค์รวม หมายถึง สุขภาวะที่มีความสมบูรณ์ครบ 4 มิติ คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา สุขภาวะ 4 มิตินี้มีความสำคัญต่อตนเองครอบครัว องค์กร และสังคม เพราะชีวิตที่ราบรื่นครอบครัวที่อบอุ่น องค์กรที่เข้มแข็ง สังคมที่มีความสงบสุขล้วนอาศัยสุขภาวะที่ดีเป็นที่ตั้ง การดูแลสุขภาวะองค์รวม 4 มิติควรให้ความสำคัญด้วยการเจริญสติปัฏฐาน คือ แนวทางการเจริญสติเพื่อบรรลุธรรม มี 4 วิธี ได้แก่ (1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาเห็นกายในกาย (2) เวทนानุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา (3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาเห็นจิตในจิต และ (4) ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาเห็นธรรมในธรรม เพื่อที่จะทำให้บรรลุธรรมหรือหลุดพ้นจากความทุกข์ในสังสารวัฏ

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง, สุขภาวะ, พุทธบูรณาการ, ผู้สูงอายุ

Abstract

Holistic well-being means a state of complete well-being in all four dimensions: physical, mental, social, and intellectual. The 4 dimensions of well-being are important to oneself, family, organization, and society. Because a smooth life, a warm family, a strong organization, and a peaceful society all rely on good health as their foundation. Holistic health care in all four dimensions should be given importance by developing mindfulness, which is a way of cultivating mindfulness. There are four methods: 1) to attain enlightenment. Kāyānupassanā or contemplation of the body 2) Vedanānupassanā or contemplation of feelings: pleasant, unpleasant, neutral 3) Cittānupassanā or contemplation of mind: passion, aversion, delusion and 4) Dhammānupassanā

ได้รับบทความ: 31 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 14 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 19 กันยายน 2567

Received: July 31, 2024; Revised: September 14, 2024; Accepted: September 19, 2024

or contemplation of mind-objects to attain enlightenment or escape from suffering in the cycle of existence.

Keywords: Promoting, Health, Buddhist integration, Elderly

1. บทนำ

มนุษย์ตามทฤษฎีของพุทธศาสนา คือ ที่ประชุมแห่งขันธ์ 5 ได้แก่ (1) รูปขันธ์ คือ ส่วนของร่างกาย พฤติกรรมทางร่างกาย รวมถึงคุณสมบัติของร่างกาย (2) เวทนาขันธ์ คือ ความรู้สึกดีใจ เสียใจ หรือความวางเฉย (3) สัญญาขันธ์ คือ การจดจำสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามา (4) สังขารขันธ์ คือ สภาพที่ปรุงแต่งจิตใจให้เป็นกุศล อกุศลหรืออภัยาท (5) วิญญาณขันธ์ คือ การรับรู้อารมณ์ทางอายตนะภายใน 6 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559: 162) มนุษย์ที่ว่านี้ ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ คือ ความเป็นไม่เที่ยง ความทนอยู่สภาพเดิมไม่ได้ และความไม่ใช่ตัวตน ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนาจึงกล่าวไว้ในขราสูตรว่า ชีวิตนี้น้อยนัก มนุษย์ที่เกิดมาจะต้องตายภายใน 100 ปี แม้จะมีอายุเกิน 100 ปีไปบ้าง แต่ก็ต้องตายด้วยโรคชรา เช่นเดิม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.สุ. (ไทย) 25/811/695) และพุทธศาสนาได้แบ่งช่วงวัยของชีวิตระหว่าง 100 ปี ไว้ว่า (1) มั่นทสกะ ช่วงอายุ 10 ปีแรกอยู่ในวัยเด็ก (2) จิตทาทสกะ ช่วงอายุ 11-20 อยู่ในช่วงการเล่น (3) วีนทสกะ ช่วงอายุ 21-30 อยู่ในช่วงผิวพรรณงดงาม (4) พลทสกะช่วงอายุ 31-40 อยู่ในช่วงมีเรี่ยวแรงมีกำลังสร้างเนื้อสร้างตัว (5) ปัญญาทสกะช่วงอายุ 41-50 อยู่ในช่วงมีสติปัญญาหลักแหลม (6) หานิทสกะ ช่วงอายุ 51-60 อยู่ในช่วงถดถอยหรืออึดตัวกับสิ่งต่าง ๆ (7) ปัพการะทสกะ ช่วงอายุ 61-70 อยู่ในช่วงร่างกายเริ่มบิตโด้ (8) วังกทสกะ ช่วงอายุ 71-80 ร่างกายเริ่มงอ (9) โมฆุทสกะ ช่วงอายุ 81-90 ความจำเริ่มหลงลืม (10) สยันทสกะ ช่วงอายุ 91-100 นอนโดยส่วนใหญ่ เพราะไม่มีเรี่ยวแรงทำอะไรแล้ว (พระพุทธโฆสะ, 2562: 1035-1036) การแบ่งช่วงอายุตั้งแต่เกิดมาจนถึง 100 ปีตามทฤษฎีของพุทธศาสนา ชี้ให้เห็นได้ว่า ชีวิตของคนเราเดินมุ่งหน้าเข้าหาความตายทุกวัน จริงอยู่ ชีวิตคนเราเกิดมาแล้วจะต้องตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คำถามคือ เมื่อเราเกิดมาแล้ว เราจะมีอายุยืนยาวและตายช้าได้อย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคุ้มค่ากับการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแสนยาก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: สัมหา. (ไทย) 19/1118/631)

กรมกิจการผู้สูงอายุได้รายงานสถิติผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2565 ไว้ว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมดจำนวน 66,090,475 คน และผู้สูงอายุทั้งสิ้นมีจำนวน 12,698,362 คน (19.21%) เมื่อแบ่งตามลักษณะของเพศ พบว่า เพศชายมีจำนวน 5,622,074 คน (44. 27 %) เพศหญิง 7,076,288 (55.73 %) และเมื่อแบ่งตามช่วงอายุ พบว่า ช่วงอายุ 60-69 มีจำนวน 7,120,271 คน (56.07 %) ช่วงอายุ 70-79 มีจำนวน 3,743,466 คน (29.48 %) ช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไป มีจำนวน 1,834,625 คน (14.45 %)

(กรมกิจการผู้สูงอายุ,) และในขณะเดียวกัน องค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดเกณฑ์การเป็นสังคมสูงวัยจากสัดส่วนของประชากรอายุ 60–65 ปีขึ้นไปไว้ว่า (1) สังคมสูงวัย (Aged Society) คือ มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 7 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (2) สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) คือ มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 14 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (3) สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) คือ มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (อิวิธน์ อุตัน, 2566) ดังนั้น เมื่อเรานำเกณฑ์กำหนดสังคมสูงวัยขององค์การสหประชาชาติมาพิจารณาจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2565 เราอาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เพราะผู้สูงอายุในประเทศไทยมีจำนวน 12,698,362 คน คิดเป็น 19.21% ของประชากรทั้งหมด

ผู้สูงอายุแทบจะทุกคนมีปัญหาเรื่องสุขภาพ 4 มิติ คือ (1) ปัญหาสุขภาพทางกาย เช่น อาการเวียนศีรษะ หน้ามืด ปวดข้อเข่า (จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ, 2561: 15) (2) ปัญหาสุขภาพทางจิตใจ เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ความรู้สึกถูกทอดทิ้ง ความรู้สึกไร้คุณค่า ภาวะการนอนไม่หลับ (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2558: 20) (3) ปัญหาสุขภาพทางสังคม เช่น การขาดการติดต่อพบปะผู้คน การมีบทบาทในสังคมน้อยลง (จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ, 2561: 11) (4) ปัญหาสุขภาพทางปัญญา เช่น การเรียนรู้ช้า ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุข้างต้นเป็นปัญหาที่หน่วยงานเกี่ยวข้องพยายามหาแนวทางแก้ไขมาอย่างต่อเนื่อง จะอย่างไรก็ดี เนื่องด้วยสังคมไทยมีพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ หากเรานำหลักพุทธธรรมในพุทธศาสนามาบูรณาการกับแนวคิดสุขภาพขององค์รวมเพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ น่าจะช่วยแก้ไขปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุได้ไม่มากนักด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุโดยบูรณาการแนวคิดสุขภาพขององค์รวมและแนวคิดสติปัญญา 4 ดังมีรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพขององค์รวม

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพขององค์รวม จะศึกษา 3 ประเด็น คือ (1) ความหมายและความเป็นมาของสุขภาพขององค์รวม (2) ความสำคัญของสุขภาพขององค์รวม (3) การดูแลสุขภาพขององค์รวม ดังนี้

2.1 ความหมายและความเป็นมาของสุขภาพขององค์รวม

สุขภาพขององค์รวม หมายถึง ความสมบูรณ์ทางกาย จิตใจ สังคม ปัญญาที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างสมดุล (เพ็ญ สุขมาก, 2561: 3) ในอดีต สังคมตะวันตกให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพทางร่างกายอย่างมาก จึงได้พัฒนาเครื่องมือทางการแพทย์เพื่อรักษาร่างกายให้แข็งแรง ต่อมาราวศตวรรษที่ 19-20 แพทย์ในประเทศไทยพิจารณาเห็นว่า บุคคลที่มีร่างกายแข็งแรง หากจิตใจไม่มีความสุข ย่อมไม่สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ ด้วยเหตุนี้แพทย์

ในประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพทางจิตใจ ต่อมาเกิดการตั้งคำถามว่า บุคคลที่มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจเบิกบาน แต่อยู่ร่วมกับสังคมไม่ได้ บางคราวก็สร้างปัญหาให้กับสังคม ด้วยเหตุนี้จึงเริ่มให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพทางสังคม แต่ก็ขาดแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ต่อมาเกิดการตั้งคำถามอีกว่า บุคคลที่มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจเบิกบาน อยู่ร่วมกับสังคมได้ แต่กลับขาดอุดมการณ์ชีวิตขาดจริยธรรม ด้วยเหตุนี้ จึงเริ่มให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพทางปัญญา (พลินี เสริมสินศิริ, 2546: 136)

สุขภาวะองค์รวม 4 มิติดังนี้ (1) สุขภาวะทางกาย คือ ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน มีปัจจัย 4 เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ (2) สุขภาวะทางจิตใจ คือ ภาวะที่จิตใจร่าเริง แจ่มใส เบิกบาน มีความสุข มีเมตตาปราณีและมีสมาธิปัญญา (3) สุขภาวะทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสันติ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รักใคร่สามัคคีกัน ชุมชนเข้มแข็ง มีธรรมาภิบาล มีความเสมอภาค มีกฎกติกาที่เป็นธรรม (4) สุขภาวะทางปัญญา คือ การเข้าใจโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ตามความเป็นจริง มีทักษะในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (สมศรี รุ่งแสงทอง, 2564: 8)

2.2 ความสำคัญของสุขภาวะองค์รวม

สุขภาวะองค์รวมเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิต ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร และสังคม ดังนี้ (1) ความสำคัญต่อตนเอง การมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีกำลังคล่องแคล่ว มีจิตใจแจ่มใส ไม่วิตกกังวล ไม่เครียด เป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีความสุข เพราะเมื่อบุคคลมีสุขภาวะสมบูรณ์ การดำเนินชีวิตก็เป็นไปได้โดยสะดวก (2) ความสำคัญต่อครอบครัว สุขภาพร่างกายที่ดี สภาพจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใส เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อครอบครัว เพราะจะทำให้ครอบครัวมีความสุข หากไม่มีสุขภาวะที่ดี ครอบครัวก็อาจจะประสบความยากลำบาก มีความทุกข์เสียใจ (3) ความสำคัญต่อองค์กร องค์กรที่เต็มไปด้วยพนักงานที่มีสุขภาวะดี ส่งผลให้การทำงานในองค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะเหตุที่พนักงานไม่ลาป่วย (4) ความสำคัญต่อสังคม สังคมที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มีสุขภาวะดี สังคมนั้นย่อมเป็นสังคมที่มีความสุข เพราะว่า สมาชิกมีกำลังกาย กำลังใจที่ดี ย่อมทำประโยชน์ให้กับสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (ชมภาพ รักษารายาบรรณ, 2559: 9-11)

2.3 การดูแลสุขภาพองค์รวม

การดูแลสุขภาพองค์รวม 4 มิติ คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา มีแนวทางดังนี้

- 1) การดูแลสุขภาพทางกาย มีวิธีการดังนี้ (1) การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
- (2) การรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ (3) การพักผ่อนอย่างเพียงพอ (4) การตรวจสุขภาพร่างกาย 1 ครั้งต่อปี (5) การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อร่างกาย อาทิ การสูบบุหรี่ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (6) การอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ

2) การดูแลสุขภาพทางจิตใจ มีวิธีการดังนี้ (1) การอ่านหนังสือ อาทิ หนังสือธรรมะ (2) การปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ การละเว้นความชั่ว กระทำความดี และการชำระจิตใจของตนให้ผ่องใส (3) การเจริญสมาธิ การเจริญปัญญาตามแนวทางของศาสนา

3) การพัฒนาสุขภาวะทางสังคม มีวิธีการดังนี้ (1) การเข้าร่วมงานบุญ ประเพณี และกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับคนในชุมชน รวมถึงปรับตัวการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น (2) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมหรือสมาคมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม

4) การพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา มีวิธีการดังนี้ (1) การนำมาข่าวสารมาวิเคราะห์ค้นหาสาเหตุเพื่อฝึกทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (2) การศึกษาเรียนรู้องค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (3) การศึกษาวิธีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย (สมศรี รุ่งแสงทอง, 2564: 12-13)

สรุปได้ว่า สุขภาวะองค์รวม หมายถึง สุขภาวะที่มีความสมบูรณ์ครบ 4 มิติ คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา สุขภาวะองค์แต่ละข้อมีพัฒนาการมาตามลำดับ เริ่มต้นแต่สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา และสุขภาวะ 4 มิตินี้มีความสำคัญต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร และสังคม เพราะชีวิตที่ราบรื่น ครอบครัวที่อบอุ่น องค์กรที่เข้มแข็ง สังคมที่มีความสงบสุข ล้วนอาศัยสุขภาวะที่ดีเป็นที่ตั้งด้วยเหตุนี้ การดูแลสุขภาพองค์รวม 4 มิติจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ

3. แนวคิดเกี่ยวกับสติปัญญา

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับสติปัญญา จะศึกษา 2 ประเด็น คือ (1) ความหมายและความสำคัญของสติปัญญา (2) สติปัญญา 4 ประการ ดังนี้

3.1 ความหมายและความสำคัญของสติปัญญา

สติปัญญา คือ วิธีการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อบรรลุธรรมหรือเพื่อทำลายกิเลสอาสวะให้หมดไปจากจิตสันดานของปุถุชน พุทธศาสนามีความเชื่อว่า สติปัญญาเท่านั้นจะทำให้ปุถุชนหลุดพ้นจากกิเลสก้าวเข้าสู่ความบริสุทธิ์ได้ ดังข้อความที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางสายเดียวเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรมเพื่อให้แจ้งนิพพาน ทางนี้ คือ สติปัญญา” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 11/106/101) โดยมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

3.2 กายานุปัสสนาสติปัญญา

กายานุปัสสนาสติปัญญา คือ การพิจารณาเห็นกายในกายมีรายละเอียดดังนี้

1) อานาปานสติบรรพ มีวิธีปฏิบัติดังนี้ ภิกษุควรไปอยู่ในที่สงบ เช่น ป่าโคนไม้ เรือนว่าง แล้วนั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า มีสติหายใจเข้า มีสติหายใจออก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/374/302-304) อย่างไรก็ดี อรรถกถา

ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ภิกษุเมื่อจะปฏิบัติอานาปานสติจะต้องคอยบังคับจิตที่เคยเสพคุ้นกับ
กามคุณ 5 ออกจากอารมณ์ มีรูปารมณ์เป็นต้น ใช้สติผูกไว้ที่ลมหายใจเข้าออก เมื่อจิตไม่ได้
อารมณ์ที่เคยเสพคุ้น ก็จะแนบนิ่งอยู่กับอารมณ์ที่กำหนดด้วยสติ (มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, 2550: ที.ม.อ. (บาลี) 2/337/-359-360)

2) อริยาบถบรรพ มีวิธีปฏิบัติดังนี้ ภิกษุเมื่อเดินก็รู้ชัดว่า เราเดิน เมื่อยืนก็รู้
ชัดว่า เรายืน เมื่อนั่งก็รู้ชัดว่า เรานั่ง หรือเมื่อนอนก็รู้ชัดว่า เรานอน เมื่อดำรงกายอยู่โดย
อาการใด ๆ ก็รู้ชัดกายที่ดำรงอยู่โดยอาการนั้น ๆ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:
ที.ม. (ไทย) 10/375/304) อย่างไรก็ตาม อรรถกถาได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ภิกษุเมื่อปฏิบัติกายา
นุปัสสนาสติปัฏฐานด้วยการกำหนดอริยาบถใหญ่ คือ การเดิน การยืน การนั่ง การนอน
ควรรู้ชัดอริยาบถนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อภิกษุเดิน ไม่ใช่รู้เฉพาะว่า เราเดิน เพราะการรู้เช่นนี้
ไม่สามารถละความเป็นสัตว์บุคคลได้ แต่ภิกษุควรรู้ชัดว่า การเดินนี้ไม่ใช่การเดินของเรา
การเดินนี้เป็นการอาการเคลื่อนไหวที่เกิดจากวาโยธาตุที่จิตสั่งเท่านั้น (จิตตขวาโยธาตุ)
(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550: ที.ม.อ. (บาลี) 2/375/363-364)

3) สัมปชัญญะบรรพ มีวิธีปฏิบัติดังนี้ ภิกษุควรทำความรู้สึกตัวในการเดิน
การยืน การนั่ง การนอน การตื่น การพูด การนิ่ง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:
ที.ม. (ไทย) 10/376/305) อย่างไรก็ตาม อรรถกถาได้อธิบายสัมปชัญญะบรรพผ่านสัมปชัญญะ
4 ประการไว้ว่า (1) สาตถกสัมปชัญญะ คือ การกำหนดสิ่งที่เป็นประโยชน์ หมายความว่า
เมื่อภิกษุมิจิตคิดจะก้าวไปข้างหน้า ไม่ควรไปตามอำนาจความคิด แต่ควรกำหนดประโยชน์
และสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ ตัวอย่าง เช่น ภิกษุมองเห็นพระเจดีย์ ต้นโพธิ์แล้วเกิดความคิดอยาก
ไป ภิกษุไม่ควรหันไป ภิกษุควรคิดว่า การไปครั้งนี้จะเกิดประโยชน์ต่อตัวเองอย่างไรด้วย
(2) สัปายสัมปชัญญะ คือ การกำหนดสิ่งที่เป็นสัปายะและสิ่งที่เป็น อสัปายะในการไปนั้น
แล้วกำหนดถือเอาสิ่งที่เป็นสัปายะ (3) โคจรสัมปชัญญะ คือ การกำหนดสัปายะได้แล้ว
ถือเอาอารมณ์กล่าวคือกรรมฐานที่สมควรแก่จริตของตน กำหนดถือเอากรรมฐานนั้น (รักษา
อารมณ์กัมมัฏฐาน) แล้วไปเดินบิณฑบาตในหมู่บ้าน (4) อสัสมโหสัมปชัญญะ คือ การไม่
หลงลืมในการก้าวไปข้างหน้าการถอยกลับ เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550:
ม.ม.อ. (บาลี) 1/109/269/276)

4) ปฏิกุลมนสิการบรรพ มีวิธีปฏิบัติดังนี้ ภิกษุพิจารณาเห็นร่างกายนี้ ตั้งแต่
ฝ่าเท้าขึ้นไปเบื้องบน ตั้งแต่ปลายผมลงมาเบื้องล่าง มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ เต็มไปด้วยสิ่งที่ไม่
สะอาดชนิดต่าง ๆ ว่าในกายนี้ มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2539: ที.ม. (ไทย) 10/377/306)

5) ธาตุมนสิการบรรพ มีวิธีปฏิบัติดังนี้ ภิกษุพิจารณาเห็นร่างกายว่า
ในร่างกายนี้ มีธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม อรรถกถาได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ภิกษุพิจารณา
ร่างกายนี้โดยความเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม เปรียบเหมือน คนฆ่าโคเลี้ยงโคไว้ก็ดี
นำโคไปยังโรงฆ่าก็ดี นำมาผูกไว้ใกล้โรงฆ่าก็ดี ฆ่าโคก็ดี เห็นโคที่ถูกฆ่าตายแล้วก็ดี เขาย่อม

รู้สึกว่าเป็นโคเหมือนเดิม ตราบเท่าเขายังไม่ได้ฆ่าและเนื้อโคนั้นออกเป็นสวน ๆ เมื่อเขานั่งแบ่งเนื้อโคแล้ว ความสำคัญว่าเป็นโคย่อมหายไป ความสำคัญว่าเป็นเนื้อย่อมเป็นไป เขาย่อมไม่มีความคิดว่า เรากำลังฆ่าโค คนเหล่านี้กำลังนำโคไป ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั่นเหมือนกัน ในเวลาที่เป็นพาลบุณฺณ เป็นคฤหัสถ์ก็ตามบรรพชิตก็ตาม เขาย่อมมีความรู้สึกว่าเป็นสัตว์บุคคลตราบเท่าที่เขายังไม่ได้พิจารณาร่างกายโดยความเป็นธาตุ แต่เมื่อเขพิจารณาร่างกายโดยความเป็นธาตุ ความสำคัญว่าเป็นสัตว์บุคคลย่อมหายไป จิตย่อมตั้งมั่นด้วยอำนาจแห่งธาตุ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550: ที.ม.อ. (บาลี) 2/378/367)

6) นวสัทธิกาบรรพ มีวิธีปฏิบัติดังนี้ ภิกษุพิจารณาเห็นซากศพอันเขาทิ้งไว้ในป่าช้าซึ่งตายแล้ว 1 วัน ตายแล้ว 2 วัน หรือตายแล้ว 3 วัน เป็นศพขึ้นอืด ศพเขียวคล้ำ ศพมีน้ำเหลืองเยิ้ม นำกายนี้เข้าไปเปรียบเทียบกับเห็นว่า ถึงกายนี้ก็มีสภาพอย่างนั้น มีลักษณะอย่างนั้น ไม่ล่วงพ้นความเป็นอย่างนั้นไปได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/379/308-309) อย่างไรก็ดี อรรถกถาได้แนะนำการไปเยี่ยมป่าช้าไว้ว่า ภิกษุเมื่อไปป่าช้าต้องแจ้งให้พระสังฆเถระหรือภิกษุที่มีชื่อเสียงให้ทราบเพื่อในกรณีที่เขาถูกรูปและเสียงของมนุษย์ สิ่งโต และเสียงรบกวนถึงขนาดอวัยวะร่างกายสั่น อาหารไม่ย่อย หรือ ป่วยไม่สบาย พระสังฆเถระหรือภิกษุผู้มีชื่อเสียงที่เขาแจ้งไว้จักรักษาบาตรจีวรในวิหารไว้หรือจักส่งภิกษุหนุ่มหรือสามเณรทั้งหลายไปช่วยเธอ อีกอย่างหนึ่ง พวกโจรที่ลงมือปล้นหรือยังไม่ลงมือปล้นก็ตาม ย่อมสำคัญว่า ขึ้นชื่อว่าป่าช้าเป็นสถานที่ปราศจากความระแวง จึงมาชุมนุมรวมกัน ในป่าช้านั้น ครั้นเมื่อพวกมนุษย์ติดตามมาถึงทั้งของกลางไว้ใกล้ ๆ ภิกษุแล้วก็หนีไป พวกมนุษย์ก็จะจับภิกษุมาลงโทษพระสังฆเถระหรือภิกษุผู้มีชื่อเสียงไว้ที่เขาแจ้งไว้จะช่วยบอกพวกมนุษย์ให้เข้าใจแล้วทำให้ภิกษุ

3.3 เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย โดยมีวิธีปฏิบัติดังนี้

ภิกษุเมื่อเสวยสุขเวทนา ก็รู้ชัดว่า เราเสวยสุขเวทนา

เมื่อเสวยทุกขเวทนา ก็รู้ชัดว่า เราเสวยทุกขเวทนา

เมื่อเสวยอทุกขมสุขเวทนา ก็รู้ชัดว่า เราเสวยอทุกขมสุขเวทนา

เมื่อเสวยสุขเวทนาที่มีอาามิส ก็รู้ชัดว่า เราเสวยสุขเวทนาที่มีอาามิส

เมื่อเสวยสุขเวทนาที่ไม่มีอาามิส ก็รู้ชัดว่า เราเสวยสุขเวทนาที่ไม่มีอาามิส

เมื่อเสวยทุกขเวทนาที่มีอาามิส ก็รู้ชัดว่า เราเสวยทุกขเวทนาที่มีอาามิส

เมื่อเสวยทุกขเวทนาที่ไม่มีอาามิส ก็รู้ชัดว่า เราเสวยทุกขเวทนาที่ไม่มีอาามิส

เมื่อเสวย อทุกขมสุขเวทนาที่มีอาามิส ก็รู้ชัดว่า เราเสวยอทุกขมสุขเวทนาที่มี

อาามิส

เมื่อเสวยอทุกขมสุขเวทนา ที่ไม่มีอาามิส ก็รู้ชัดว่า เราเสวยอทุกขมสุขเวทนาที่ไม่มีอาามิส (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/380/313-314)

อย่างไรก็ดี อรรถกถาได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ภิกษุเมื่อเสวยสุขเวทนา ย่อมรู้ชัดว่า เราเสวยสุขเวทนา การรู้ในที่นี้มิใช่อารมณ์อย่างเด็กทารกที่นอนหงายรู้ชัดว่าเรากำลังเสวยสุขเวทนา ในเวลาตื่นนอนมารดาเป็นต้น เพราะการรู้เช่นนี้ละความเป็นสัตว์ไม่ได้ เพิกถอนความสำคัญ ว่าเป็นตัวตนไม่ได้ แต่การรู้ที่ถูกต้องในการพิจารณาเวทนานี้ คือ การรู้ว่า การเสวยสุขเวทนา เป็นต้นไม่มีสัตว์บุคคลเป็นผู้เสวย เป็นสักว่าอาการการเสวยอารมณ์เท่านั้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550: ที.ม.อ. (บาลี) 2/380/370)

3.4 จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การพิจารณาเห็นจิตในจิตทั้งหลาย โดยมีวิธีการปฏิบัติดังนี้

เมื่อจิตมีราคะ	ก็รู้ชัดว่า	จิตมีราคะ
เมื่อจิตปราศจากราคะ	ก็รู้ชัดว่า	จิตปราศจากราคะ
เมื่อจิตมีโทสะ	ก็รู้ชัดว่า	จิตมีโทสะ
เมื่อจิตปราศจากโทสะ	ก็รู้ชัดว่า	จิตปราศจากโทสะ
เมื่อจิตมีโมหะ	ก็รู้ชัดว่า	จิตมีโมหะ
เมื่อจิตปราศจากโมหะ	ก็รู้ชัดว่า	จิตปราศจากโมหะ
เมื่อจิตหดหู่	ก็รู้ชัดว่า	จิตหดหู่
เมื่อจิตฟุ้งซ่าน	ก็รู้ชัดว่า	จิตฟุ้งซ่าน
เมื่อจิตเป็นมหัคคตะ	ก็รู้ชัดว่า	จิตเป็นมหัคคตะ
เมื่อจิตไม่เป็นมหัคคตะ	ก็รู้ชัดว่า	จิตไม่เป็นมหัคคตะ
เมื่อจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า	ก็รู้ชัดว่า	จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า
เมื่อจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า	ก็รู้ชัดว่า	จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
เมื่อจิตเป็นสมาธิ	ก็รู้ชัดว่า	จิตเป็นสมาธิ
เมื่อจิตไม่เป็นสมาธิ	ก็รู้ชัดว่า	จิตไม่เป็นสมาธิ
เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว	ก็รู้ชัดว่า	จิตหลุดพ้นแล้ว
เมื่อจิตไม่หลุดพ้น	ก็รู้ชัดว่า	จิตไม่หลุดพ้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/381/314-315)

3.5 ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การพิจารณาเห็นธรรมในธรรมในขณะนั้น ๆ มีธรรมอะไรเกิดอยู่ในจิตของตน ก็รู้ชัดธรรมนั้น ๆ แบ่งเป็น 5 หมวด ดังนี้

1) หมวดนิรวณ 5 ตัวอย่างการพิจารณาเห็นนิรวณ 5 เช่น เมื่อกามฉันทะภายในมีอยู่ ก็รู้ชัดว่า กามฉันทะภายในของเรามีอยู่ หรือเมื่อกามฉันทะภายในไม่มีอยู่ ก็รู้ชัดว่า กามฉันทะภายในของเราไม่มีอยู่นอกจากนี้ยังพิจารณาให้รู้ชัดความเกิดแห่งกามฉันทะ ความดับแห่งกามฉันทะ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกามฉันทะนั้นด้วย

2) หมวดชั้น 5 ตัวอย่างการพิจารณาเห็นชั้น 5 เช่น รูปเป็นอย่างนี้ ความเกิดแห่งรูปเป็นอย่างนี้ ความดับแห่งรูปเป็นอย่างนี้ เวทนาเป็นอย่างนี้ ความเกิดแห่งเวทนาเป็นอย่างนี้ ความดับแห่งเวทนาเป็นอย่างนี้ และรวมไปถึงการอธิบายหลักธรรมที่อยู่ในหมวดเดียวกันคือ สัญญา สังขาร วิญญาณ และข้อปฏิบัติในธรรมที่เป็นเหตุดับ ในธรรมทั้งหลายอยู่ มีการอธิบายแบบเดียวกัน

3) หมวดอายตนะ 12 ตัวอย่างการพิจารณาเห็นในอายตนะ 6 เช่น รู้ชัดตา รู้ชัดรูป สัญโยชนใดอาศัยตาและรูปทั้งสองนั้นเกิดขึ้น ก็รู้ชัดสัญโยชนนั้น การเกิดขึ้นแห่งสัญโยชนที่ยังไม่เกิดขึ้นมิได้ ด้วยเหตุใด ก็รู้ชัดเหตุนั้น การละสัญโยชนที่เกิดขึ้นแล้วมิได้ด้วยเหตุใด ก็รู้ชัดเหตุนั้น และสัญโยชนที่ละได้แล้วจะไม่เกิดขึ้นต่อไปอีก มิได้ด้วยเหตุใด ก็รู้ชัดเหตุนั้น และรวมถึง และรวมไปถึงการอธิบายหลักธรรมที่อยู่ในหมวดเดียวกันคือ หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และข้อปฏิบัติในธรรมเป็นเหตุดับในธรรมทั้งหลายอยู่ด้วย

4) หมวดโพชฌงค์ 7 ตัวอย่างการพิจารณาเห็นโพชฌงค์ 7 เช่น เมื่อสติสัมโพชฌงค์ภายในมีอยู่ ก็รู้ชัดว่า สติสัมโพชฌงค์ภายในของเรามีอยู่ และรวมไปถึงการอธิบายหลักธรรมที่อยู่ในหมวดเดียวกันคือ วิริยะ ปิติ ปัสสัทธิ สมาธิ อุเบกขา และข้อปฏิบัติในธรรมเป็นเหตุดับในธรรมทั้งหลายอยู่ด้วย

5) หมวดสัจจะ 4 ตัวอย่างการพิจารณาเห็นสัจจะ 4 เช่น รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกขสมุทัยรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกขนิโรธ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา และข้อปฏิบัติในธรรมเป็นเหตุดับในธรรมทั้งหลายอยู่ด้วย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/374-403/302-338)

กล่าวโดยสรุปภาพรวมได้ว่า สติปัญญา คือ แนวทางการเจริญสติเพื่อบรรลุธรรมมี 4 วิธี ได้แก่ (1) กายานุปัสสนาสติปัญญา คือ การพิจารณาเห็นกายในกาย (2) เวทนานุปัสสนาสติปัญญา คือ การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา (3) จิตตานุปัสสนาสติปัญญา คือ การพิจารณาเห็นจิตในจิต (4) ธรรมานุปัสสนา-สติปัญญา คือ การพิจารณาเห็นธรรมในธรรม พุทธศาสนากล่าวว่า สติปัญญานี้เป็นทางสายเอกที่จะทำให้บรรลุธรรมหรือหลุดพ้นจากความทุกข์ในสังสารวัฏ

4. แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุ

ในส่วนนี้ จะสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดสุขภาวะองค์รวมและแนวคิดสติปัญญา ถัดจากนั้น จะบูรณาการแนวคิดสุขภาวะองค์รวมและสติปัญญา เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุดังนี้

4.1 การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดสุขภาวะองค์รวมและแนวคิดสติปัญญา

หลังจากที่เราได้ศึกษาสุขภาวะองค์รวมและสติปัญญาแล้ว เราสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาวะองค์รวมและสติปัญญาเพื่อนำไปสู่การบูรณาการได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาวะองค์รวมและสติปัญญา

การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาวะองค์รวมและสติปัญญา		
ร่างกาย	สุขภาวะทางกาย	กายานุปัสสนาสติปัญญา
จิตใจ	สุขภาวะทางจิตใจ	เวทนา... จิตตานุปัสสนาสติปัญญา
สังคม	สุขภาวะทางสังคม	สติปัญญา 4 ข้อ
ปัญญา	สุขภาวะทางปัญญา	ธรรมานุปัสสนาสติปัญญา

จากตารางการสร้างความเชื่อมโยงข้างต้น สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) ความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาวะทางกายและกายานุปัสสนาสติปัญญา อธิบายได้ว่า สุขภาวะทางกายเกี่ยวข้องกับการรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ การงดรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่อันตรายต่อสุขภาพ เข้ากันได้กับกายานุปัสสนาสติปัญญา เพราะว่าในกายานุปัสสนาสติปัญญา มีอิริยาบถบรรพซึ่งเกี่ยวข้องกับการเดิน การยืน การนั่ง การนอนอย่างมีสติ สัมผัสปัญญะบรรพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการก้าวไป การถอยกลับ การรับประทานอาหาร การดื่มน้ำ การใส่เสื้อผ้า เป็นต้น หากจะกล่าวโดยสรุปก็คือว่า อิริยาบถบรรพและสัมผัสปัญญะบรรพเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของร่างกายนั่นเอง

2) ความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาวะทางจิตใจและเวทนานุปัสสนาสติปัญญา จิตตานุปัสสนาสติปัญญา อธิบายได้ว่า สุขภาวะทางจิตใจเกี่ยวข้องกับการอ่านหนังสือธรรมะ การปฏิบัติธรรมตามคำสอน การทำความดี ละเว้นความชั่ว การชำระจิตใจให้ผ่องใส การเจริญสมาธิปัญญาตามแนวทางของศาสนา เข้ากันได้กับเวทนานุปัสสนาสติปัญญาซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดรู้สุขเวทนา ทุกขเวทนาหรืออุเบกขาเวทนา โดยไม่ยินดียินร้ายในเวทนาเหล่านั้น และเข้ากันได้กับจิตตานุปัสสนาสติปัญญาซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดรู้กุศลจิตหรืออกุศลจิตเป็นต้น แล้วพยายามละอกุศลจิต เจริญกุศลจิตให้ยิ่งขึ้นไป

3) ความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาวะทางสังคมกับสติปัญญา 4 ข้อ อธิบายได้ว่าในเสทกสูตรมีข้อความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงปฏิบัติสติปัญญาด้วยคิดว่า ‘จักรัรักษตน’ พึงปฏิบัติสติปัญญาด้วยคิดว่า ‘จักรัรักษาผู้อื่น’ บุคคลเมื่อรักษตน ชื่อว่ารักษผู้อื่น เมื่อรักษาผู้อื่น ก็ชื่อว่ารักษตน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ส.ม. (ไทย) 19/385/242) เมื่อพิจารณาข้อความในเสทกสูตร สามารถตีความได้ว่า เมื่อบุคคลเจริญสติปัญญา มีสติอยู่กับการกำหนดรู้กาย เวทนา จิตและธรรม โอกาสที่บุคคลกระทำความชั่วสร้างความเดือดร้อนให้กับบุคคลอื่นย่อมไม่มีอย่างแน่นอน

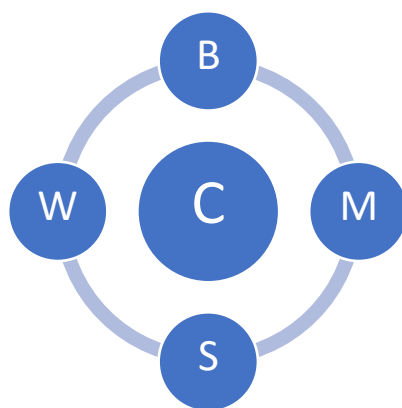
4) ความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาวะทางปัญญากับธรรมานุปัสสนาสติปัญญา อธิบายได้ว่า สุขภาวะทางปัญญาเกี่ยวกับการคิดอย่างมีเหตุผล การศึกษาหาความรู้ รวมถึงการใช้

เทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้ากันได้กับ ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เพราะว่า ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีชั้นบรรพชึ่งเกี่ยวข้องกับการพิจารณาชั้น 5 โดยความเป็นไตรลักษณ์ โพชฌังค บรรพชึ่งเกี่ยวข้องกับการเจริญโพชฌงค์ 7 มีสัจบรรพชึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามอริยสัจ 4 เพื่อบรรลุธรรม

จะอย่างไรก็ตาม แม้การเชื่อมโยงระหว่างสุขภาวะองค์รวมกับสติปัฏฐาน อาจจะเข้ากันไม่ได้ทั้งหมด เพราะทั้งสองแนวคิดมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ แนวคิดสุขภาวะองค์รวมมีจุดมุ่งหมายระดับโลกียะ ส่วนแนวคิดสติปัฏฐานมีจุดมุ่งหมายระดับโลกุตระ ถึงกระนั้น แนวคิดเหล่านี้ก็สามารถเข้ากันได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น เมื่อเรานำแนวคิดสุขภาวะองค์รวมและสติปัฏฐานมาบูรณาการ จึงทำให้ได้แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุ มีโมเดล (Model) มีดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุ

1) แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะทางกาย (B: BODY) คือ ผู้สูงอายุควรรู้จักถึงการเคลื่อนไหวของร่างกาย ควรทำกิจกรรมอย่างมีสติ เช่น การรดน้ำต้นไม้ การทำงานบ้าน การทำงานอดิเรก และควรเดินจงกรมเพื่อออกกำลังกายและเจริญสติ

2) แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจ (M: MIND) คือ ผู้สูงอายุควรสวดมนต์เพื่อระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย ควรเจริญจิตภาวนาเพื่อบริหารจิตใจให้สงบเบิกบาน ควรพิจารณาร่างกายของตนโดยความเป็นของไม่สะอาดเพื่อไม่ให้จิตใจหลงไหลในร่างกาย ควรกำหนดรู้ความสุขความทุกข์ แล้วละความยินดีในสุข ละความยินร้ายในทุกข์ ควรกำหนดรู้สภาวะทางจิตว่าเป็นอกุศลหรือกุศล แล้วพยายามละอกุศลจิต เจริญกุศลจิตให้ยิ่งขึ้นไปตามลำดับ

3) แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคม (S: SOCIETY) คือ ผู้สูงอายุ ควรใช้ชีวิตอย่างมีสติ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายเพื่อไม่ให้เป็นการระของลูกหลาน ควรพูดคำสุภาพ กับลูกหลาน ไม่ตำหนิว่ากล่าวพวกเขาด้วยคำหยาบคาย ให้กำลังใจลูกหลานในการ ประกอบการงานอาชีพ อวยพรให้ลูกหลานเพื่อให้พวกเขามีกำลังใจ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุเมื่อ เข้าไปในสังคม ควรให้เกียรติบุคคลอื่น ควรพูดคุยสนทนากับบุคคลอื่นอย่างมีสติ พูดคำสุภาพ อ่อนหวาน ไม่นินทาบุคคลที่สาม ไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความรำคาญให้กับบุคคลอื่น และสังคม

4) แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญา (W: WISDOM) คือ ผู้สูงอายุ ควรศึกษาธรรมะผ่านการอ่านหนังสือหรือฟังรายการวิทยุรายการธรรมะ ควรพิจารณาโลก และชีวิตโดยใช้โยนิโสมนสิการเพื่อเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง ควรเจริญสติอย่าง สม่าเสมอเพื่อรู้เท่าทันกิเลสต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ควรเจริญวิปัสสนากรรมฐานเพื่อ ละความยึดมั่นถือมั่นในชีวิต

ในการเสริมสร้างสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม และสุข ภาวะทางปัญญา สติ (C: CONSCIOUSNESS) เป็นบาทฐานสำคัญ กล่าวอย่างหนึ่งก็คือ การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการ จะต้องอาศัยสตินั่นเอง หากไม่มีสติเข้ามาเกี่ยวข้อง ก็ไม่ควรเรียกว่า แนวทางการนี้เป็นแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการ

5. สรุป

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุในสังคมไทยเกือบทุกคนมีปัญหาสุขภาวะ 4 มิติ ได้แก่ (1) ปัญหาสุขภาวะทางกาย เช่น อาการวิงเวียนศีรษะ หน้ามืด ปวดข้อเข่า (2) ปัญหาสุข ภาวะทางจิตใจ เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ความรู้สึกถูกทอดทิ้ง ความรู้สึกว่าตนเองไร้ คุณค่า ภาวะการนอนไม่หลับ (3) ปัญหาสุขภาวะทางสังคม เช่น การขาดการติดต่อพบปะ ผู้คน การมีบทบาทในสังคมน้อยลง (4) ปัญหาสุขภาวะทางปัญญา เช่น การเรียนรู้เข้าใจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จะอย่างไรก็ ตามเนื่องด้วยสังคมไทยเป็นเมืองพุทธ และหลักธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของ พุทธศาสนิกชน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของการบูรณาการแนวคิดสุขภาวะองค์รวมกับแนวคิด สติปัญญา และผลของการบูรณาการแนวคิดสองประการข้างต้น จึงทำให้ได้แนวทางการ เสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้สูงอายุ 4 ประการ ได้แก่ (1) แนวทางการ เสริมสร้างสุขภาวะทางกาย (B: BODY) (2) แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจ (M: MIND) (3) แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคม (S: SOCIETY) (4) แนวทางการ เสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญา (W: WISDOM)

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับการ
โดยการนำหลักภาวนา 4 มีทั้งหมด 3 ด้าน คือ ด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม มีรายละเอียด
ดังนี้ คือ

1. การประยุกต์ด้านร่างกาย (กายภาวนา) กายภาวนาหรือการประยุกต์ร่างกาย
ให้สัมพันธ์กับทาง กายภาพนั้นเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุไม่ควรมองข้าม การรู้จักใช้อินทรีย์อย่างมีสติ
เลือกที่จะดูเป็น ฟังเป็น กินด้วยปัญญา เสพปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้อย่างฉลาด ไม่มัว
เมาหรือลุ่มหลงจะส่งผลให้ผู้สูงอายุ มีสุขภาพแข็งแรง ปัจจัยด้านกายภาวนาจึงเป็นปัจจัยด้าน
หนึ่งที่ผู้สูงอายุสามารถประยุกต์ใช้ได้ในการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้นต่อไป

2. การประยุกต์ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) เป็นการทำให้จิตใจให้เจริญงอกงาม ดึงมา
เข้มแข็งมีความสุข เบิกบาน จิตตภาวนา เป็นการทำให้จิตใจให้เจริญงอกงาม ดึงมา เข้มแข็ง ให้ผู้สูงอายุ
มีความสุข เบิกบาน การที่ผู้สูงอายุจะสุขใจได้ต้องเริ่มที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนามาก่อน
หลังจากนั้นศรัทธาจะช่วยให้ผู้สูงอายุเจริญเมตตาและปฏิบัติสมาธิตามมา ทั้งการเจริญเมตตา
และปฏิบัติสมาธิจะช่วยให้จิตใจที่สงบมากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถแก้ปัญหาด้านสุขภาพด้วย

3. การประยุกต์หลักธรรมด้านสังคมเป็นการประยุกต์ความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่ง
นับเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงออกทางร่างกาย การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทาง
สังคม มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยมีวินัยสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
ด้วยดี กล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีการปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ดังนั้น การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคล
รอบข้างไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนการมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง สามารถที่จะนำ
แนวทางไปใช้ในการดำเนินชีวิต สามารถที่จะปรับตนเองให้เป็นผู้มีความสุขได้อย่างไม่ขาดตก
ซึ่งในปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). สถิติผู้สูงอายุไทย ปี 2565 โดยกลุ่มนโยบายและยุทธศาสตร์
กรมกิจการผู้สูงอายุ. เข้าถึงได้จาก <https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/1962> (สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2566).

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2558). แนวทางการดูแลทางด้านสังคมจิตใจของ
ผู้สูงอายุเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพจิต. พิมพ์ครั้งที่ 4. ชุมชนสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.

จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ. (2561). เรียนรู้เข้าใจวัยสูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: ยินยง
การพิมพ์.

พระพุทธโฆสะ. (2562). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร).
พิมพ์ครั้งที่ 14. จิน: ม.ป.ท.

- พลินี เสริมสินศิริ. (2546). **จากสุขภาพทางจิตวิญญาณสู่สุขภาพทางปัญญา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.
- เพ็ญ สุขมาก. (2561). หลักคิด : สุขภาพ สุขภาวะ ปัจจัยกำหนดสุขภาพการสร้างเสริมสุขภาพ. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ: การประเมินผลงานสร้างเสริมสุขภาพ. เครือข่ายนักประเมินผลงานสร้างเสริมสุขภาพภาคเหนือ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). **สมุญสลวิลาสินี มหาวคคภูฏกถา ทุติโย ภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน.
- ชมาพร รักจรรยาบรรณ. (2559). **สรรสาระองค์กรสุขภาพะ แนวคิดและกรณีตัวอย่าง: องค์กรสุขภาพดี**. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- สมศรี รุ่งแสงทอง. (2564). **แนวทางการพัฒนาสุขภาพะของผู้สูงอายุในหมู่บ้านชนะสินเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อชิวัฒน์ อุตัน. (2566). **เมื่อคนเกิดน้อยกว่าคนแก่ ปี 2030 ไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด**. เข้าถึงได้จาก <https://urbancreature.co/aged-society/> (สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2566).

หลักพุทธธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้เกษียณอายุราชการ Buddhist Principles for Living a Happy Life for Retired Government Officials

พระครูปริยัติกิตติโชติ (ยศวิภรณ์ เปมสิโล)

Phrakru Pariyatkittichot (Yosaviphon Pemsilo)

นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Education in Teaching Social Studies

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E: mail: 6703204015@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การเกษียณอายุราชการคือการออกจากการงานเมื่ออายุครบ 60 ปีถือเป็นกระบวนการเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ทางสังคมรูปแบบหนึ่ง และเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตประจำวันของผู้เกษียณทุกคนจะต้องตระหนักถึงการ เตรียมความพร้อมและการปรับสภาพการดำเนินชีวิตที่จะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น การดำรงชีวิตประจำวัน การส่งเสริมสุขภาพจิตใจ มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน ผู้เกษียณอายุราชการจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตใหม่ โดยการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนด้วยการพัฒนาตามหลักของ ศีล ได้แก่ การควบคุมความประพฤติทางกายทางวาจาที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการพัฒนาจิต (ภาวนา) ได้แก่ การฝึกฝนอบรมจิตให้มีความเข้มแข็ง มีจิตที่เป็นสุขและสงบร่มเย็น ซึ่งจะช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ตามสมควร พร้อมทั้งสามารถยอมรับสภาพความเป็นจริงของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจนสามารถดับทุกข์ทาง กายและทางจิตใจได้

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข, ผู้เกษียณอายุราชการ

Abstract

Retirement from the government is to leave the job at the age of 60 is considered a process of changing social roles and duties. Prepare and adjust the lifestyle conditions that will occur in various aspects such as daily living, promoting mental health, Have good relationships in the family and community. Government retirees must adjust their lifestyle. By applying Buddhist principles as a guideline for behavior by developing according to the

ได้รับบทความ: 7 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 4 พฤศจิกายน 2567

Received: August 7, 2024; Revised: October 31, 2024; Accepted: November 4, 2024

principles of precepts, such as controlling physical and verbal behavior that does not oppress others, and mental development (prayer), which is training the mind to be strong, happy, and peaceful, which will help to have a good quality of life, be able to take care of oneself and be reasonably self-reliant, as well as be able to accept the reality of life that has changed so that it can eliminate suffering. physically and mentally.

Keywords: Buddhist Principles, Living a Happy Life, Retired Government Officials

1. บทนำ

ในประเทศไทย การเกษียณอายุราชการ หมายถึง การออกจากตำแหน่งหรือหน้าที่การงานเมื่ออายุครบ 60 ปี ซึ่งผู้เกษียณอายุราชการจัดเป็นกลุ่มผู้สูงอายุตามความหมายที่องค์การสหประชาชาติได้ให้นิยามความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุ มากกว่า 60 ปีขึ้นไป ส่วนการเกษียณอายุราชการ ถือเป็นกระบวนการเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ทางสังคมรูปแบบหนึ่งที่สำคัญ การเกษียณอายุราชการถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิตของบุคคลผู้มีอาชีพรับราชการ การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงบ่งบอกว่าบุคคลนั้นได้ออกจากบทบาทการทำงานแล้ว แต่ยังบ่งบอกถึงช่วงอายุขัยของบุคคลนั้นด้วย เพราะช่วงเวลาที่กำหนดให้บุคคลต้องออกจากอาชีพราชการเป็นช่วงเวลาเดียวกับการกำหนดอายุเข้าสู่วัยสูงอายุ

การเกษียณอายุราชการ ถือเป็นเรื่องธรรมดาของข้าราชการไทยทุกคนที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ นอกจากจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหน้าที่การทำงานที่ทำมาในเวลานานแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงไปถึงการใช้ชีวิตประจำวัน จะเห็นได้ว่าผู้เกษียณอายุราชการนั้นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตใหม่ รวมถึงการเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

กล่าวได้ว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีอยู่มากมายที่สอนให้รู้จักความจริงของชีวิตสอนให้รู้จักตนเองพิจารณาแก้ไขปัญหาด้วยตนเองด้วยหลักการและเหตุผล ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนจะเกิดความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต อย่างมีความสุขและรู้จักการปล่อยวางอารมณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบได้เป็นอย่างดี

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้ศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการสร้างวิถีการดำเนินชีวิต อย่างมีความสุขให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะผู้เกษียณอายุราชการในทุกกิจกรรมของชีวิตประจำวัน จะช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดูแลตนเองและพึ่งพาตนเองได้ตามสมควรทั้งทางกายและทางจิตใจได้

2. การดำเนินชีวิตของผู้เกษียณอายุราชการ

การดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบันเป็นไปด้วยความยากลำบาก มีการแข่งขันต่อสู้ เพื่อการเอาชีวิตรอดตลอดเวลา ทำให้เกิดความทุกข์ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ นำมาซึ่งโรคภัยต่าง ๆ ทั้งที่เป็นโรคทางร่างกายและโรคทางใจ ชีวิตของผู้เกษียณอายุราชการก็เช่นเดียวกัน จึงได้นำเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตโดยการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อการมีชีวิตที่เป็นสุขซึ่งจะได้กล่าวเป็นลำดับไป

คุณภาพชีวิต

หากกล่าวถึง คุณภาพชีวิตย่อมเป็นการกล่าวถึงประเด็นของความสุข ความอยู่ดีมีสุขของบุคคลและสังคมที่มีบริบททางสังคม แม้ว่าองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตส่วนหลักมีความคล้ายกันและจะมีมิติหรือองค์ประกอบบางอย่างที่มีความแตกต่างที่เกี่ยวข้องกัน เป็นต้น

คำว่า คุณภาพชีวิต มาจากภาษาอังกฤษว่า Quality of Life องค์การอนามัยโลกได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลตามบริบทของวัฒนธรรมและระบบค่านิยม ซึ่งสัมพันธ์กับเป้าหมาย (องค์การอนามัยโลก, 2556: 1)

การมีชีวิตที่สมบูรณ์ในแง่ชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งเกิดจากการให้ความสำคัญและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ตามสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ, 2554: 1)

การดำรงชีวิตในระดับที่เหมาะสมของมนุษย์ตามสภาพความจำเป็นพื้นฐานในสังคม ซึ่งตอบสนองความต้องการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและความคิดอย่างเพียงพอ จนก่อให้เกิดความสุข ตลอดทั้งการมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี เป็นชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม (วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และศตพร เพียรวิมิงสา, 2561: 3144) คุณภาพชีวิตเป็นระดับความพึงพอใจซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคล (Zhan, L., 1992: 979) การมีประสิทธิภาพหรือความสามารถในการกระทำอย่างมีความหมายเพื่อควบคุมหรือจัดการกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วยของตน ทั้งด้านจิตอารมณ์ ความคิดและการดูแลรักษา (Agsdale, D. and Morrow, D.R., 1990: 355)

ศิรินนท์ กิตติสุขสถิต (2561: 8) ได้ศึกษา เรื่อง การสร้างความสุขตามแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่และตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งความสุขในมนุษย์นั้นสามารถเข้าถึงความเป็นจริงได้ โดยมีแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่ เป็นแนวทางการสร้างความสุขตามศาสตร์สมัยใหม่ใน 3 ด้าน ได้แก่

1. ความสุขด้านการบริโภค ได้แก่ แนวคิดวัตถุนิยม เป็นการสร้างความพึงพอใจการกำหนดคุณค่าความสำคัญกับวัตถุ การสัมผัสได้ด้วยกายสัมผัส ในรูปแบบสมัยใหม่เพื่อสุขภาพร่างกายของผู้เกษียณอายุราชการ

2. ความสุขด้านสังคม ได้แก่ แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม เป็นการสร้างโอกาสทางสังคมให้สามารถเข้าถึงความสุขได้ การเข้าถึงที่เท่าเทียมกันโดยมีจุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์สูงสุดผู้คนจำนวนมาก (มณเฑียร อรรถวาที, 2556: 15)

3. ความสุขด้านจิตใจรวมถึงด้านทางปัญญา ได้แก่ แนวคิดการบวก เป็นการสนับสนุนให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมในด้านบวก ที่มาจากจิตใจและปัญญาในทางบวก การมีความคิดที่ดี อารมณ์ดี และการพยายามมองสิ่งต่าง ๆ ในแง่ดี

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความรู้สึกที่บุคคลรับรู้ถึงการมีชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจที่ส่งผลให้บุคคลมีความพึงพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ ที่ก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและคนรอบข้าง เป็นการรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม และ ระบบค่านิยมความเชื่อของสังคมที่สัมพันธ์กับเป้าหมายรวมถึงความคาดหวังและมาตรฐานที่แต่ละคนได้วางไว้ ตามศาสตร์สมัยใหม่สามารถเข้าถึงความสุขได้จริงนั้น ได้แก่ ความสุขทางกายเป็นความสุขแค่ชั่วคราวไม่ยั่งยืน และมีความสุขจริงทางจิตใจน้อยลง

3. ความหมายการเกษียณอายุราชการ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 147) ได้ให้ความหมายของคำว่า เกษียณ หมายถึง สิ้นไป โดยใช้เกี่ยวกับการกำหนดอายุ เช่น เกษียณอายุราชการ และเกษียณอายุ หมายถึง ครบกำหนดอายุรับราชการ สิ้นกำหนดเวลารับราชการหรือการทำงาน

ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 มาตรา 19 กล่าวว่า “ข้าราชการซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์แล้ว เป็นอันพ้นจากเวลาราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณที่ราชการผู้นั้นมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์” (พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494, 2530)

จิตารัตน์ อติชาตินันท์ และแพรวพรรณ มังคลา (2554: 4) กล่าวว่า การเกษียณอายุก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่เกษียณอายุในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากผู้เกษียณอายุต้องเข้าสู่ภาวะวัยสูงอายุด้วย ซึ่งผลกระทบเหล่านั้นล้วนแล้วแต่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้เกษียณ ผลกระทบเหล่านั้น ได้แก่

1) ผลกระทบด้านร่างกาย เข้าสู่วัยสูงอายุ ทำให้ต้องพบกับความเสี่ยงของอวัยวะต่าง ๆ อย่างมาก จึงมีผลต่อการดำเนินชีวิต โดยทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ และถ้าขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพก็จะมีสุขภาพที่เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว

2) ผลกระทบด้านจิตใจ ผลกระทบต่อจิตใจกับผู้เกษียณมีค่อนข้างมาก เนื่องมาจากการเกษียณอายุก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันต่อการทำกิจวัตรประจำวัน

3) ผลกระทบด้านสังคม การเกษียณอายุเป็นการถอนบทบาทจากสังคมภายนอก ทำให้ผู้เกษียณอายุส่วนใหญ่ขาดการพบปะกับผู้อื่น บทบาททางสังคมที่ลดน้อยลง

4) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ในขณะที่รายจ่ายเพิ่มมากขึ้นและรายรับลดลง เนื่องจากต้องมีรายจ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เสื่อมลงมากขึ้นจากเดิม

5) ผลกระทบด้านการใช้เวลาว่าง การเกษียณอายุทำให้มีเวลาว่างมากขึ้น ผู้เกษียณที่ไม่ได้วางแผนเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ ทำให้เกิดความเครียดและความเบื่อหน่ายได้

6) ผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับคู่ชีวิตและสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากผู้เกษียณมีเวลาอยู่บ้านมากขึ้น ทำให้มีโอกาสเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของครอบครัวมากขึ้น เกิดอารมณ์หงุดหงิดและไม่สบายใจ

บรรลุ ศิริพานิช (2550: 1) กล่าวถึงผลกระทบเมื่อเกษียณอายุการทำงาน ดังนี้

1) ผลกระทบทางกายเมื่อเกษียณอายุ เป็นเพียงการหยุดจากการทำงานที่เคยทำอยู่เท่านั้น ผลกระทบกับสุขภาพทางกายจึงไม่พบว่าเป็นเรื่องสำคัญ สุขภาพทางกายก็ยังคงดำเนินไปตามปกติ หากจะมีการเปลี่ยนแปลงทางกายบ้าง

2) ผลกระทบทางจิตใจ นับว่ามีผลกระทบค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะจากผลการเกษียณอายุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้านสาเหตุจาก

- การเปลี่ยนแปลงในอาชีพและรายได้ การหางานใหม่ทำได้ยากขึ้น เพราะต้องแข่งขันกับคนหนุ่มสาวในตลาดแรงงาน จากการที่ได้รายได้น้อยลง

- การเปลี่ยนแปลงในจิตวิทยาสังคม บทบาทที่เคยแสดงในสังคมถูกจำกัดลง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามตำแหน่งที่หายไป

- การเสื่อมทางกายภาพและสรีรวิทยาของอวัยวะต่าง ๆ ทำให้สมรรถภาพต่ำลง

วิจิตร บุญยะโหดระ (2538: 1) ได้กล่าวถึงอันตราย 3 ประการของผู้เกษียณอายุ คือ ความกลัว ปัญหาความเสื่อมโทรมใน 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านสุขภาพอนามัย เมื่อเกษียณเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สบายใจ ก็อาจมีผลต่อสุขภาพจิต จนเกิดโรคภัยไข้เจ็บตามมา เป็นอันตรายต่อสุขภาพได้เช่นกัน

2) ด้านเศรษฐกิจ เมื่อเกษียณแล้วรายได้ต่าง ๆ ย่อมลดน้อยถอยลงไปด้วย แม้ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจได้

3) ด้านสังคมและจิตวิทยา เมื่อเกษียณอายุ ภาพลักษณ์ของบุคคลย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ทันทีที่เกษียณ

จะเห็นได้ว่า การเกษียณอายุราชการจากการทำงานส่งผลกระทบทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลกระทบที่ทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามาร่วมช่วยกันแก้ปัญหาเพื่อให้การใช้ชีวิตของผู้เกษียณอายุราชการมีการดำเนินชีวิตที่มีความสุข

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ

การดำเนินชีวิตหลังเกษียณอย่างมีความสุขเป็นสิ่งสำคัญของผู้เกษียณอายุราชการ ซึ่งขึ้นอยู่กับ การวางแผนอนาคตชีวิตของแต่ละคน การวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนจึงเป็นสิ่งสำคัญมากเพื่อจะได้เตรียมแผนการใช้ชีวิตให้ดี เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุข

ปิยะพร แดนเพชรพลอย (2559: 1) ได้แนะนำแผนการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุการทำงาน หรือเกษียณอายุราชการ ดังนี้

1. เตรียมใจยอมรับสภาพร่างกาย: อย่างแรกที่เราต้องทำ คือ เปิดใจยอมรับในความไม่เที่ยงของร่างกาย เพราะสภาพร่างกายในตัวเรามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ก็ย่อมมีความเสื่อมสภาพลงเป็นธรรมดา เราต้องเตรียมตัวดูแลตั้งแต่เนิ่น ๆ เพื่อจะได้ป้องกันและแก้ไขได้

2. เตรียมใจยอมรับสภาพจิตใจ: แน่แน่นอนว่าอารมณ์ของเราก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ เพราะเราอาจจะไม่สามารถทำอะไรได้คล่องแคล่วเหมือนเดิมแล้ว

3. คำนวณเงินออมที่ต้องเก็บไว้ใช้ยามเกษียณ: สิ่งนี้สำคัญมากเพราะเงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยนสิ่งที่เราต้องการบางอย่างได้ ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย อาหาร สุขภาพ

4. ทำประกันหรือตรวจสอบสิทธิในการเบิกค่ารักษา: ถ้าเรามีรายได้มากเราอาจจะเตรียมเงินสำหรับทำประกันไว้ แต่ถ้าไม่มากก็อาจจะตรวจสอบสิทธิการรักษาของเราว่าสามารถรักษาได้ที่ไหน มีสิทธิ 30 บาทที่ไหน เพราะถ้าเจ็บป่วยร้ายแรงขึ้นมาก็จะได้รู้ว่าต้องจัดการอย่างไร และค่าใช้จ่ายยามหลังเกษียณ เพราะส่วนใหญ่จะเป็นในส่วนของค่ารักษาพยาบาลเช่นกัน

5. ลดรายจ่าย: เมื่ออายุมากขึ้นแล้ว ค่าใช้จ่ายอาจจะลดลง และหันมาทำอาหารกินเองแบบง่าย ๆ ปลูกผักเล็ก ๆ น้อย ๆ ไว้กินเอง หรือถ้าไปไหนใกล้ ๆ บ้านก็อาจจะขี่จักรยานไป ถือเป็นการประหยัดและช่วยเรื่องสุขภาพไปในตัวด้วย

6. เริ่มกินอาหารเพื่อสุขภาพ: การที่ร่างกายเรามีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ระบบการทำงานของร่างกายได้ไม่ดีเหมือนก่อน อาจจะต้องหันมากินอาหารที่มีประโยชน์มากขึ้น เพราะถ้าสุขภาพเสียไปก่อนแล้ว ไม่สามารถรักษาคุณได้

7. เตรียมหากิจกรรมเสริมทำ: บางคนอาจจะทำงานหนักมาตลอด พอเกษียณแล้วรู้สึกว่างเปล่าตัวเองไร้คุณค่า ดังนั้น อาจจะต้องหางานอดิเรกเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่

8. ฝึกคิดบวกอยู่เสมอ: สิ่งที่สำคัญที่สุดไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็คือความคิดของเราเอง เพราะเหตุการณ์ที่เหมือนกัน เราสามารถมองให้แตกต่างกันได้ ซึ่งการมองของเราก็จะส่งผลถึงความสุขของเราด้วย

ภักธระ ฉลาดแพทย์ (2559: 31) ได้กล่าวไว้ว่า การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการ ตนเองนั้น จะต้องเตรียมทั้งร่างกายและจิตใจก่อน ดังนั้น เราจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในการเกษียณจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ เป็นการวางแผนการใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ โดยควรเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจให้พร้อม และเตรียมจิตใจ ให้พร้อมยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นหลังจากเกษียณอายุราชการ

4. สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของผู้เกษียณอายุราชการ

ก่อนที่จะกล่าวถึงหลักพุทธธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้เกษียณอายุราชการ ผู้เขียนขอเสนอถึงสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เกษียณอายุราชการ ดังนี้

1. **สภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย:** การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายที่เกิดขึ้นกับผู้สูงวัย ทำให้เกิดโรคได้ง่ายกว่าคนวัยอื่น ๆ เป็นต้น

2. **สภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ:** การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและอารมณ์ถือเป็นส่วนหนึ่งจากสภาพร่างกายเสื่อมลง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาสะสมที่เกิดขึ้นด้านจิตใจ

3. **สภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและครอบครัว:** ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เกษียณอายุราชการ จากงานประจำแล้ว บทบาทและความสำคัญของผู้อยู่สูงอายุในสังคมก็ลดลง ดำเนินชีวิตได้ยากลำบาก

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและครอบครัวนั้น หลังจากเกษียณอายุราชการหรือหยุดการทำงานแล้ว ผู้สูงอายุมักตกอยู่ในสภาวะว่างงาน จนบางครั้งทำให้ผู้สูงอายุล้างเกษียณอายุขาดที่ปรึกษา เนื่องจากถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง

4. **สภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านปัญญา:** การเปลี่ยนแปลงด้านปัญญาของผู้เกษียณอายุราชการ เกิดขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น สถิติปัญญาความสามารถทางสมองลดลง เรียนรู้ช้าลงลงง่าย ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ทำให้ผู้สูงอายุล้างเกษียณอายุดำเนินชีวิตอย่างยากลำบาก

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัญหาการดำเนินชีวิตของผู้เกษียณอายุราชการการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและครอบครัวนั้น และสภาพปัญหาด้านปัญญา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นเรื่องธรรมชาติของการสูงวัย การมีความเข้าใจและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ และการมีการดูแลและสนับสนุนที่ดีจากครอบครัวและสังคม สามารถช่วยลดผลกระทบที่ไม่ดีและทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

5. หลักพุทธธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้เกษียณอายุราชการ

ในทางพระพุทธศาสนานั้น มีหลักธรรมคำสอนมากมายเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติให้ชีวิตมีความสุข และเพื่อให้การดำเนินชีวิตของผู้เกษียณอายุราชการมีความสุขที่สามารถปฏิบัติได้โดยง่าย ผู้เขียนเห็นว่า หลักภavana 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่ช่วยให้ชีวิตเกิดความเจริญเกิดการพัฒนามีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความสุขให้กับชีวิตของผู้เกษียณอายุราชการ โดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. **การปฏิบัติหลักกายภาวนาส่งเสริมความสุขด้านกาย:** หลักกายภาวนาเป็นการพัฒนาด้านกาย เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติ อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ร่างกาย ใช้สอยปัจจัย 4 นำหลักกายภาวนามาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้ได้ แล้วความสุขด้านร่างกายก็จะเกิดขึ้น

2. การปฏิบัติหลักศีลภาวนาส่งเสริมความสุขด้านสังคม: หลักศีลภาวนา เป็นการพัฒนาศีลหรือพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ผู้เกษียณอายุราชการจะต้องมีพฤติกรรมที่ดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคม

3. การปฏิบัติหลักจิตภาวนาส่งเสริมความสุขด้านจิตใจ: การปฏิบัติตนด้วยหลักจิตภาวนา พัฒนาจิตใจให้เกิดความสำเร็จ ในด้านต่าง ๆ เป็นต้น คุณสมบัติครบ 3 ด้าน ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2540: 80) อธิบายไว้ว่า

1) คุณภาพจิต คือ มีคุณธรรมต่าง ๆ เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม เป็นจิตใจที่สูง ประณีต มีเมตตา มีความเป็นมิตร ปราศจากประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น

2) สมรรถภาพจิต คือ เป็นจิตที่มีความสามารถ เช่น มีสติดี มีวิริยะ มีขันติ มีสมาธิ มีสัจจะ มีอธิษฐาน เป็นไปตามความจริงชัดเจนถูกต้อง

3) สุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดีมีความสุข สดชื่น ร่าเริงเบิกบานปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ความสุขทางด้านจิตใจนั้น ผู้เกษียณอายุราชการสามารถสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของตนได้อย่างแน่นอนด้วยการนำหลักศีลภาวนามาประพฤติปฏิบัติ

4. การปฏิบัติหลักปัญญาภาวนาส่งเสริมความสุขด้านปัญญา: การปฏิบัติตนด้วยหลักปัญญาภาวนา เป็นการพัฒนาปัญญา เสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญา เป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญารู้ ผู้ที่ได้ฝึกฝนอบรมตนให้เจริญหรือพัฒนาแล้วโดยภาวนาทั้ง 4

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุหรือผู้เกษียณอายุราชการจะต้องมีความรู้สึกรู้ว่า ทุกคนมีลาภเสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีสุขมีทุกข์ ไม่มีความแน่นอน สิ่งเหล่านี้เป็นโลกธรรม เมื่อมาประสบแล้วต้องรู้ทันความจริงของโลกและชีวิต ต้องยอมรับความเป็นจริง ต้องรู้จักปล่อยวาง และปลงให้ได้ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นและมีคุณค่า แล้วความสุขที่แท้จริงก็ จะเกิดขึ้นแก่ผู้เกษียณอายุราชการหรือผู้สูงอายุอย่างแน่นอน

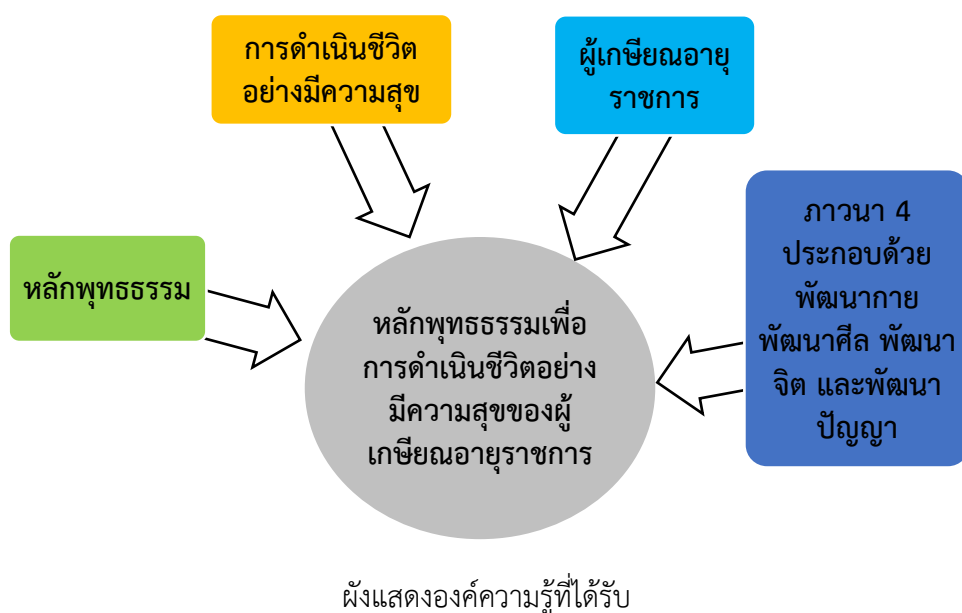
6. สรุป

การเกษียณอายุราชการ ถือเป็นเรื่องธรรมดาของข้าราชการไทยทุกคนที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของผู้ที่มีอาชีพรับราชการ นอกจากจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในการทำงานแล้ว ก็ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงไปถึงการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย ในการเกษียณอายุราชการนั้น มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ สังคมหรือครอบครัวและปัญญา ซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยากในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามในทุกการเปลี่ยนแปลงก็สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ โดยการนำหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะหลักภาวนา 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในวัยเกษียณทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมหรือครอบครัว และปัญญา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จะเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้เกษียณอายุราชการนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ ได้แก่ ภาวนา 4 ประกอบด้วย พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญาเป็นหลักธรรมที่ใช้พัฒนาคนในสังคมให้มีสุขภาพร่างกาย ดำรงตนอยู่อย่างมีความสุข ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ซึ่งต้องมีแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่มาปรับใช้กับการใช้ชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตในปัจจุบัน สามารถแสดงเป็นผังองค์ความรู้ได้ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- ธวัช เฟื่องปภัสสร และคณะ. (ม.ป.ป.). อธิบายการเรียนรู้ธรรมวิภาค ประเพณีที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เจริญ ทศนพานิชกิจ.
- ธิดารัตน์ อติชาตินันท์ และแพรวพรรณ มังคลา. (2554). การวางแผนการเงินเพื่อการเกษียณอายุของ พนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาค. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2550). ผู้สูงอายุ สู่ชีวิตที่มีคุณภาพ. นิตยสารหมอชาวบ้าน. เล่มที่ 340 (สิงหาคม 2550). เข้าถึงได้จาก <https://www.doctor.or.th/article/detail/1062> (สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2567).
- ปิยะพร แดนเพชรพลอย. (ม.ป.ป.). 8 สิ่งที่ต้องทำก่อนเกษียณ. เข้าถึงได้จาก [https://www.stou.ac.th/study/sumrit/1-60\(500\)/page8-1-60\(500\).html](https://www.stou.ac.th/study/sumrit/1-60(500)/page8-1-60(500).html) (สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2567).

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2540). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาประจำชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494. (2530, 23 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่มที่ 104 ฉบับพิเศษ 119, หน้า 2.
- มณเฑียร อรรถวาทิ. (2556). ความสุขและความทุกข์ในทัศนะของเรามี เบญจัม. **วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 6(2), 15-16
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. (2561). ความสุขของคนวัยทำงานในองค์กรของประเทศไทย. **วารสารสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล**, 38(2), 8-9.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทระ ฉลาดแพทย์. (2559). **เกษียณอย่างสง่าและร่ำรวยความสุข**. กรุงเทพมหานคร: กู้ดไลฟ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิจิตร บุญยะโหดระ. (2538). **คู่มือเกษียณอายุ**. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์. อ้างใน เจือ พรรณ กุลย์รัตน์, **สุขใจ-วัยเกษียณ วัยปลดแอกภารกิจประจำ ใช้เวลาสถานพักผ่อน**. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/130041> (สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2567).
- วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และศตพร เพียรวิม้งสา. (2561). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในหมู่บ้านดอนข่ง ตำบล บางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี. **วารสารฉบับภาษาไทยสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ**, 11(1), 3144-3156.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2542). **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 33. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรเกียรติ์ อาชานานุภาพ. (2554). **มุมมองและประสบการณ์การพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิ: ในทศวรรษ แรกแห่งนโยบายหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- องค์การอนามัยโลก. (2556). **พัฒนาการสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ**. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- Aggsdale, D. and Morrow, D.R. (1990). Quality of Life as a Function of HIV Classification. **Nursing Research**, 39, 355-359.
- Zhan, L. (1992). Quality of Life: Conceptual and Measurement Issues. **Journal of Advanced Nursing**, 17, 979

คุณค่าของวัดในฐานะภูมิพลังการพัฒนาคุณภาพชีวิต The Value of Temples as a Powerhouse of Life Quality Development

พระครูถาวรพิสุทธิ์ (เริงศักดิ์ ถาวโร)

Phrakru Thavornphisut (Riangsak Thawaro)

นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

Doctor of Education in Teaching Social Studies

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E: mail: 6403504326@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เพื่อค้นหาคำตอบที่ว่า อะไรคือคุณค่าของวัดในฐานะภูมิพลังแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ผลการศึกษาพบว่า วัดเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่อยู่เคียงคู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ในปัจจุบัน บทบาทของวัดเป็นระบบและกลไกในการนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยพระสงฆ์ อันมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าที่ขับเคลื่อนพันธกิจ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครองและด้านสาธารณะสงเคราะห์เป็นการพัฒนาด้านกายและด้านสังคม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ และด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นการพัฒนาเชิงองค์รวมทั้งด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ส่วนด้านสาธารณูปการ เป็นการเตรียมสิ่งสนับสนุนเพื่อส่งเสริมให้การดำเนินการพันธกิจด้านต่าง ๆ เหล่านั้น ภาพลักษณ์แห่งความเป็นอัตลักษณ์จากบทบาทของวัดในฐานะศาสนสถานที่มีการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีกทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทย เป็นโรงพยาบาลเป็นที่พำนักพักใจ ทำให้คุณค่าของวัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นศูนย์รวมความร่วมมือ เป็นศูนย์รวมภูมิพลังทางปัญญาที่สะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมของสังคมและชุมชนมาช้านานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จนทำให้วัดกลายเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญหลายด้าน ดังนั้น คุณค่าของวัดถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านกายภาพ พุทธิภาพ จิตภาพ และปัญญาภาพให้แก่ปัจเจกชนและสังคมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: คุณค่า, วัด, ภูมิพลัง, การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

This academic article aims to find the answer to the question of the value of the temple as a powerhouse for improving the quality of life. The study results found that the temple is a symbol of Buddhism that has existed

ได้รับบทความ: 7 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 14 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 26 กันยายน 2567

Received: August 7, 2024; Revised: September 14, 2024; Accepted: September 26, 2024

alongside Thai society for a long time. At present, the role of the temple is as a system and mechanism leading to life quality development, led by the monks, with the abbot as the leader, who drives the 6 missions of the Sangha: Governance and public welfare are physical and social development, Religious, Education, Propagation side and the aspect of welfare education is holistic development including physical, social, mental, and intellectual aspects. As for public facilities, it is the preparation of support to promote the implementation of those various missions. The image of identity from the role of the temple as a religious place that propagates the principles and teachings of the Lord Buddha. It is also a source for studying knowledge, a Thai school, a hospital, and a place of rest. The value of the temple becomes the center of society, a center of cooperation, and a center of wisdom power that reflects the way of life and culture of society and communities for a long time from the past to the present until the temple has value and importance in many ways. Therefore, the value of the temple can be considered an important foundation for life quality development in terms of physical, behavioral, mental, and intellectual qualities for individuals and society.

Keywords: The Value, Temples, Powerhouse, Life Quality Development

1. บทนำ

วัดถือเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของความเป็นพระพุทธศาสนาที่ได้ปรากฏทั่วราชอาณาจักรไทย ความสำคัญและความผูกพันของความเชื่อในความมีอยู่ของวัดนั้นได้มีอิทธิพลต่อการดำรงวิถีชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย นั้นหมายความว่า วัดนั้นได้เป็นพื้นที่ที่สำคัญ ในด้านจิตวิญญาณ ด้านความเชื่อ ด้านความร่วมมือ ทำประโยชน์แก่สังคมเป็นอย่างมาก วิถีชีวิตของชาวพุทธไทยจึงเกี่ยวข้องกับวัด ดังจะเห็นได้จากการที่คนในสมัยโบราณจะนิยมเข้าวัดกันเป็นประจำ จากสภาพของสังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสังคมยุคดิจิทัล อันเป็นสังคมที่ผสมผสานกันระหว่างทุนนิยม บริโภคนิยม และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้หลักคำสอนทางศาสนาผ่านการใช้อินเทอร์เน็ต กอปรกับภาพลักษณ์ของคนวัดที่สะท้อนออกมาจากพฤติกรรมของพระภิกษุสามเณรบางรูปที่กระทำความเสื่อมเสียนอกกลุ่มนอกทางของหลักพระธรรมวินัย จึงเป็นเหตุทำให้ประชาชนบางกลุ่มเสื่อมศรัทธาและหันหลังให้วัดเพิ่มมากขึ้น อีกทั้ง การเกิดกระแสความเชื่อเรื่องการไม่นับถือศาสนา ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ของ

การไม่นับถือศาสนาของคนรุ่นใหม่ อันเป็นกระบวนทรรศน์ (Paradigm shift) การนับถือที่เปลี่ยนไป (คุณ โทชันท์, 2537: 133)

ความเปลี่ยนไปของกระบวนทรรศน์ความเชื่อพื้นฐานที่มีในจิตใจของมนุษย์ทุกคน แตกต่างกันตามเพศ ตามวัย ตามสิ่งแวดล้อม ตามการศึกษาอบรมและตามการตัดสินใจเลือกของแต่ละบุคคล อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้หากมีความรู้สึกรู้ว่ามีความเชื่อเพียงพที่จะเปลี่ยนความเชื่อที่มีต่อศาสนา จากพัฒนาการเดิมของสังคมก่อนสมัยใหม่ นับตั้งแต่กระบวนทรรศน์ยุคดึกดำบรรพ์ที่มีความเชื่อแบบกลีภพ มาสู่ยุคโบราณที่เป็นความเชื่อเชิงเอกภพที่เป็นอยู่เกี่ยวกับโลกนี้ และยุคกลางที่เป็นความเชื่อที่ยึดมั่นในโลกหน้า จนมาสู่สังคมสมัยใหม่ที่มีฐานความเชื่ออย่างมีเหตุผลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และสังคมหลังสมัยใหม่อันเป็นหลอมรวมทั้งวิธีการทางวิทยาศาสตร์และคุณค่าศาสนาโดยกระบวนการใช้วิจารณ์ญาณเพื่อมุ่งแสวงหาสันติภาพของโลก โดยกระบวนการใช้วิจารณ์ญาณ จากแนวคิดเรื่องกระบวนทรรศน์ความเชื่อของมนุษย์ข้างต้น (กิริติ บุญเจือ, 2546: 13)

กล่าวสรุปได้ว่า ความเชื่อไม่สามารถอธิบายได้ เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจในสังคม ในสภาพแวดล้อม ด้วยความยากลำบาก ในสังคมยุคดึกดำบรรพ์และยุคโบราณ มนุษย์ที่ยังไม่มีการพัฒนาในทางด้านความเชื่อ ที่เรียกว่า ศาสนา ผู้คนในสมัยนั้นพยายามต้องการหาคำตอบให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ ซึ่งอยู่นอกเหนือจากการควบคุมของมนุษย์ พวกเขาเชื่อว่าผู้ที่มีอำนาจพิเศษ เป็นผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่สามารถอธิบายได้ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 101)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้ศึกษาเพื่อเรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ว่า อะไรคือคุณค่าของวัดในฐานะภูมิพล่งแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต นั่นก็คือศูนย์รวมทางจิตวิญญาณและการฝึกปฏิบัติธรรม วัดเป็นสถานที่ที่ผู้คนสามารถฝึกสมาธิ ศิลธรรม และปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจ ช่วยให้เกิดความสงบในจิตใจ ลดความเครียด ความวิตกกังวล และเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น วัดจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม ส่งผลให้ชุมชนและสังคมมีความเข้มแข็งและมีความสุข ในประเด็นนี้ ผู้เขียนจะได้นำมาจำแนกแจกแจงให้เกิดความกระจ่างชัดเจนเป็นลำดับเนื้อหาต่อไป

2. ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

คำว่า การพัฒนาเป็นการยอมรับถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม ประเทศชาติให้ได้เกิดตระหนักถึงคุณค่าของวิถีชีวิต อัตลักษณ์แห่งบุคคล ชุมชนหรือสังคมอันเกิดจากการกระทำที่ดีขึ้นจากที่เป็นอยู่ โดยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือนำวิชาการที่แปลกใหม่เข้ามาใช้ การพัฒนาในความหมายนี้ มิได้หมายถึง

การพัฒนาวัตถุเท่านั้น แต่หมายถึง การพัฒนาทั้งในด้านจิตใจและความคิดด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 779) ส่วนคำว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ของมนุษย์ ความพึงพอใจของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพ จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมถึงความสามารถในการดำรงชีวิตที่มีความสุข ปลอดภัย และมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง คุณภาพชีวิตที่ดีมักที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางการศึกษา อนามัย เศรษฐกิจ ตามลักษณะสิ่งแวดล้อมทางชีวกายภาพ เชื้อชาติ วัฒนธรรมต่างกันและวิธีเลี้ยงดูตามความเป็นจริงของชีวิตมนุษย์แล้ว คุณภาพชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจของแต่ละคน ซึ่งความเป็นจริงอาจมีข้อแตกต่างกันไประหว่างคนหนึ่งกับอีกคนหนึ่ง ซึ่งจากนิยามขององค์การอนามัย ได้บัญญัติไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การประเมินความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลหรือกลุ่มคน โดยมุ่งเน้นที่ความพึงพอใจในชีวิตการดำรงชีวิตอยู่ด้วยการมีสุขภาวะที่สมบูรณ์และมีความมั่นคง การมีความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ซึ่งเป็นความคาดหวังของสถานประกอบการไปสู่ระดับการพัฒนาประเทศชาติให้เข้มแข็ง (United Nation Development Program, 2003: 8) ขณะที่กองสวัสดิการแรงงาน ได้กล่าวว่า มนุษย์ควรมีคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานใน 4 มิติ ได้แก่ 1. สุขภาวะทางกาย (Physical well-being) หมายถึง ภาวะการรับรู้ และดำรงสุขภาพร่างกายให้มีความแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขโดยมีการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อเสริมสร้าง และรักษาสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์ 2. สุขภาวะทางอารมณ์ (Emotional well-being) หมายถึง ภาวะการรับรู้ของสภาพทางอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น และสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง และผู้อื่นได้ อย่างเหมาะสม และสร้างสรรค์ 3. สุขภาวะทางสังคม (Social well-being) หมายถึง ภาวะการรับรู้เรื่องราวการมีสัมพันธ์ภาพของตนเองกับผู้อื่นทั้งในกลุ่มผู้ร่วมงาน และต่อสาธารณชน 4. สุขภาวะทางจิตวิญญาณ (Spiritual well-being) หมายถึง ภาวะการรับรู้ของความรู้สึกสุขสม มีความพึงพอใจในการดำรงชีวิตอย่างมีเป้าหมาย เข้าใจธรรมชาติ และความเป็นจริงของชีวิต รวมทั้งมีสิ่งยึดเหนี่ยวที่มีความหมายสูงสุดในชีวิตความสุขใน 4 มิตินี้ เป็นแนวคิดขั้นพื้นฐานที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ (พระขลิต จิราพัฒน (ย้งยืน), 2561: 36)

ในทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาคุณภาพชีวิตเริ่มต้นจากความเข้าใจชีวิตอันประกอบหลอมรวมด้วยขั้น 5 เมื่อมีชีวิตเกิดมาแล้วต้องมีการพัฒนา ในพระไตรปิฎกได้แสดงคุณลักษณะของบุคคลผู้ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตั้งข้อความที่ว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้าชื่อว่า ทรงอบรมพระองค์แล้ว ทรงเป็นภาวิตัตติ หรือพระองค์ที่ทรงเจริญหรือพัฒนาแล้วเป็นอย่างไร คือ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอบรมพระวรกาย อบรมศีลอบรม จิตใจ อบรมปัญญา” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ขุ.จ. (ไทย) 30/18/115) โดยข้อความดังกล่าวเรียกว่า หลักภavana 4 อันประกอบด้วยการพัฒนากาย สังคม จิตใจ และปัญญา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ขยายความว่า การพัฒนา มีอยู่ 4 ประเภท คือ 1. กายภavana คือ การที่เจริญกาย พัฒนากาย จากการฝึกอบรม ทั้งภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และยัง

ปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่ดี การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2. ศิลภาวนา คือ การเจริญสติการพัฒนาความประพจน์ การฝึกอบรมจิต ให้อยู่ในระเบียบวินัย ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย 3. จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงด้วยคุณธรรม เช่น มีการเมตตา มีฉันทะ มีความอดทน มีสมาธิ เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น 4. ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา ให้รู้ ให้เข้าใจ สิ่งทั้งหลายเป็นจริง รู้เท่าทัน การทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาด้วยปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558: 70)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น พระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้เกิดคุณสมบัติภายในตนเอง ได้แก่ คุณสมบัติทางกาย ทางจิต ทางจิต และทางปัญญา ซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจา ในทางพระพุทธศาสนา จะให้ความสำคัญ เพราะจิตเป็นผู้บงการ ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิต สามารถพัฒนาจิตได้เป็นอย่างดี เมื่อมีจิตใจสงบและคิดแต่ในสิ่งที่ดีแล้ว ก็จะมีผลทำให้ร่างกาย พฤติกรรม หรือการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในสิ่งที่ดีงามเสมอ

3. ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย องค์ประกอบ ประเภท และบทบาทของวัด

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายคำว่า วัด หมายถึง สถานที่ทางศาสนาโดยปรกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 1104) ขณะที่กรมการศาสนา ได้อธิบายความหมายของคำว่า “วัด” ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ทางศาสนามีเสนาสนะและอาคารวัตถุต่าง ๆ เป็นที่พำนักอยู่อาศัยปฏิบัติพระธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป (กรมการศาสนา, 2540: 223) และพระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ 2 ประการ คือ 1. วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการพระศาสนาทั้งปวง การพระศาสนามีอะไรบ้าง สิ่งเหล่านั้น รวมกันทั้งหมดมีสภาพเป็นวัด 2. วัดเป็นแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา 5 ประการ คือ 1) ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งของวัดและบริเวณ สิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ ป้องกันกิเลสตัณหา ความฟุ้งซ่านทั้งปวง มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ 2) ศาสนวัตถุ แสดงถึงความถูกต้อง มักนิยมสันโดษ นำไปสู่ความเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพสักการะและเลื่อมใสศรัทธา 3) ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุสามเณรมีลักษณะเป็นสมณะ ตั้งอยู่ในศีลาจารวัตร บำเพ็ญหน้าที่ศึกษาปฏิบัติ วัดมีลักษณะพุทธมามกะ ทายกทายิกา มีแนวแห่งความเป็นอุบาสกอุบาสิกามั่นคงในพระศาสนา 4) ศาสนธรรม ในทางพระศาสนา ได้รับการยกย่องเชิดชู และมีการศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใส ในคุณค่า 5) ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่าง ๆ ทางพระศาสนา เช่น การศึกษา การเผยแพร่ (พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), 2525: 66-67) นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์กลางในทางด้านศาสนา ด้านการศึกษา

และทางสังคม คำว่า “วัด” ทางกฎหมาย เป็นนิติบุคคลเท่าเทียมกัน ตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จึงได้มีการจำแนกวัดออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) คือ 1. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เป็นวัดที่สมบูรณ์นั้น ต้องพร้อมด้วยฐานะ ทางกฎหมายและทางพระวินัยทุกประการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นในการเป็นผู้แทนของวัด 2. สำนักสงฆ์เป็นวัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดประกาศตั้งวัดไว้แล้ว แต่ยังมีได้พระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้น ซึ่งยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย ส่วนที่ยังไม่ได้รับประกาศตั้งให้เป็นวัดนั้น จะถือเป็นที่พักสงฆ์ นอกจากนั้น วัดแบ่งตามสภาพฐานะ 3 ประเภท คือ 1. พระอารามหลวง เป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างขึ้นเพื่อเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างขึ้นหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย 2. วัดราษฎร์ เป็นวัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้อนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมาย 3. วัดร้าง เป็นวัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้าง วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคล และมีโอกาสที่จะเป็นวัดยังมีพระสงฆ์ได้อีก

เมื่อสถานะของวัดเป็นนิติบุคคลจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการองค์กรภายในวัด จึงได้มีการแต่งตั้งพระสงฆ์ให้มีบทบาทหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมภายในวัดที่เรียกว่า พระสังฆาธิการ อันประกอบด้วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยเจ้าอาวาส ถือเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญเปรียบเสมือนผู้นำของพระสงฆ์ที่ต้องรับเป็นภาระธุระในการดูแลพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดไม่ให้ประพฤติดื้อเสีย ควบคุมดูแลกิจการภายในวัดทั้งหมด เจ้าอาวาสจึงต้องมีความรับผิดชอบ เพราะความเสื่อม ความเจริญของวัด ย่อมขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบในหน้าที่ของเจ้าอาวาสเป็นสำคัญ วัดแต่ละวัดมีกฎหมายกำหนดให้มีเจ้าอาวาสได้เพียงรูปเดียว ส่วนวัดที่เป็นวัดใหญ่มีเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว จึงไม่สามารถปฏิบัติงานได้ทั่วถึง โดยมีกฎหมายจึงได้กำหนดให้มีรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสไว้ นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดบทบาท อำนาจ หน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้อย่างกว้างขวาง ให้รับภาระอันเป็นพันธกิจ 6 อย่างภายในวัดคือ ด้านการปกครอง ศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ (มานพ พลไพรินทร์, 2531: 363-365)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วัดเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนาและยังสัญลักษณ์แห่งความดีงามของผู้ที่มี จริยวัตรอันงดงาม ผู้ใฝ่ในธรรม นอกจากนี้ วัดยังเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร เป็นปูชนียสถาน เป็นที่พำนักที่อยู่อาศัยของพุทธบริษัท และให้บริการแก่ชุมชน สังคมนั้น ๆ ตามความเหมาะสม ทั้งทางด้านการปกครอง การเผยแผ่ธรรม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

4. การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของวัดในฐานะภูมิพลังการพัฒนาคุณภาพชีวิต

วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางอันทรงภูมิพลังของการพัฒนาคุณภาพชีวิตปัจเจกบุคคลเพื่อการเตรียมความพร้อมให้กับสังคม ทำให้บทบาทและคุณค่าของพระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางจิตใจ ทางสังคม เกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ ของสังคม เป็นผู้ที่มีความบริสุทธิ์ ความเสียสละบำเพ็ญผลประโยชน์และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542: 15-19) ได้สรุปคุณค่าของวัดในฐานะศูนย์กลางของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมไว้หลายประการ เป็นสถานศึกษาสำหรับนักบวช สำหรับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ เป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัย ศึกษาเล่าเรียนตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนสมัยนั้น เป็นที่พักคนที่จะเดินทาง เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจ เป็นการหาความรู้เพิ่มเติม เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติตลอดจนเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ เป็นคลังวัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตอนมีงาน เป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน บอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ (ในยามสงครามอาจใช้เป็นที่ชุมนุมทหารด้วย) เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม

วัดถือเป็นศูนย์รวมภูมิพลังนวัตกรรมทางปัญญาที่สั่งสมองค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่น จนเกิดเป็นประสบการณ์และมีการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์กรรวม และมีคุณค่าทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมโดยการได้รับอิทธิพลมาจากหลักคิด ความเชื่อ และการสั่งสมภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ประดิษฐ์กรรมจนนำมาสู่การขับเคลื่อนเป็นพลังให้เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน ทั้งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ด้วยกระบวนการของการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การรู้จักปรับปรุงประยุกต์ใช้ และนำไปสู่ภูมิพลังทางปัญญาของการประดิษฐ์คิดค้นสร้างใหม่ วัดเองนั้นถือว่าเป็นปรโตโมหะ สิ่งสนับสนุนให้เกิดภูมิพลังทางปัญญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านกายภาพนา สีสภาพนา จิตภาพนา และปัญญาภาพนา โดยผ่านระบบและกลไกการขับเคลื่อนของพระสงฆ์ตามตามหลักกฎหมาย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดภารกิจของวัดและพระสงฆ์ไว้ 6 ด้าน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า 1. ด้านการปกครอง เป็นภารกิจเพื่อให้พระภิกษุสามเณรตลอดจนผู้อาศัยอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับ คำสั่ง กฎมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช อันเป็นการเพาะบ่มพฤติกรรมทั้งด้านกายภาพนา สีสภาพนา 2. ด้านการศาสนศึกษา เป็นภารกิจในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม

ของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม บาลี แผนกสามัญศึกษา นอกจากนี้ ยังรวมถึงการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้ศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น การมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรที่สอบไล่ได้ การจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น อันเป็นได้ส่งและพัฒนาทั้ง 4 ด้าน 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นภารกิจของวัดในการดำเนินการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็ก และเยาวชนให้เข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษา สนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา การสร้างโรงเรียนและอาคารเรียน เป็นต้น อันเป็นช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาคุณภาพสังคม 4. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นภารกิจในการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การเทศน์ การบรรยายธรรม และการสนทนาธรรมทั้งในและนอกวัด รวมทั้งทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และหนังสือ เป็นต้น ถือเป็นการพัฒนาคุณภาพเชิงองค์รวมทั้ง 4 ด้านนั้น 5. ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย แก่ประชาชน การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และกลุ่มบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น และ 6. ด้านสาธารณูปการ หมายถึง เป็นภารกิจด้านการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดในด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อให้มีสภาพเรียบร้อยและมั่นคงแข็งแรงสามารถใช้สอยได้ในการสนับสนุนภารกิจต่าง ๆ จึงมีบทบาททางด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทยมาแต่โบราณกาล

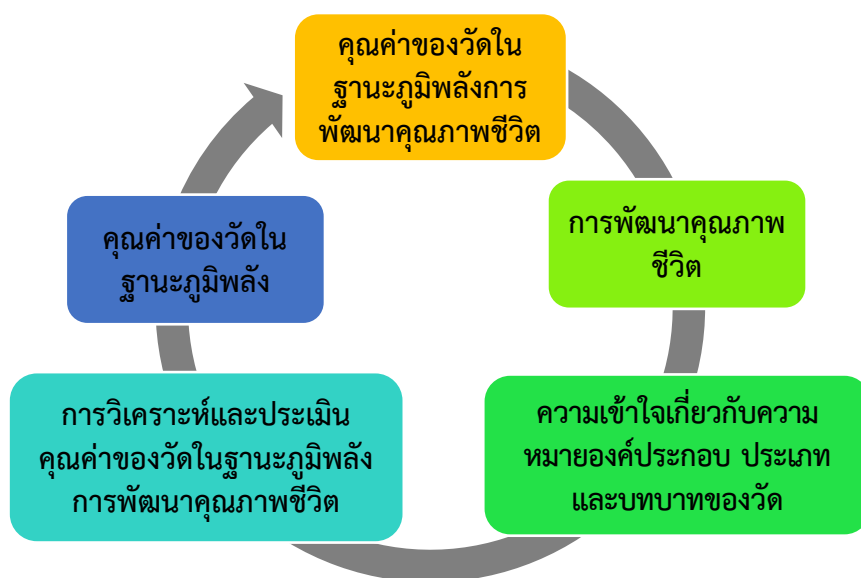
5. สรุป

ภาพลักษณ์แห่งความเป็นอัตลักษณ์จากบทบาทของวัดในฐานะศาสนสถานที่เป็น การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีกทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทย เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พำนักพักใจ จึงทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางจิตใจ ทำให้เกิดปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม ทำให้สังคมไทยเชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม ความบริสุทธิ์ ความเสียสละ การบำเพ็ญประโยชน์และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา วัดเป็นศูนย์รวมภูมิพลังทางปัญญาที่สะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมของสังคมและชุมชนมาช้านานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จนทำให้วัดจึงกลายเป็นโบราณสถานเป็นสถานที่ ที่มีคุณค่าและความสำคัญ คุณค่าความงดงามทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่ของชุมชนของชาติ ดังนั้น คุณค่าของวัดถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านกายภาพ พุทธภาพ จิตภาพ และปัญญาภาพให้แก่ปัจเจกชนและสังคมอย่างแท้จริง

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากประเด็นที่ผู้นิพนธ์เกิดคำถามเพื่อนำไปสู่การหาคำตอบให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้เกิดการตระหนักถึงวัดที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ว่า อะไรคือคุณค่าของวัดในฐานะภูมิพลังแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ภายหลังได้ศึกษาค้นคว้าพบว่า วัดเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่อยู่เคียงคู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ในปัจจุบันบทบาทของวัดเป็นระบบและกลไกในการนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยพระสงฆ์ อันมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าที่ขับเคลื่อนพันธกิจ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครองและด้านสาธารณะสงเคราะห์เป็นการพัฒนาด้านกายและด้านสังคม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ และด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นการพัฒนาเชิงองค์รวมทั้งด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญา ส่วนด้านสาธารณูปการ เป็นการเตรียมสิ่งสนับสนุนเพื่อส่งเสริมให้กับการดำเนินการพันธกิจด้านต่าง ๆ เหล่านี้

แผนภาพ: คุณค่าของวัดในฐานะภูมิพลังการพัฒนาคุณภาพชีวิต
 ผังแสดงองค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2540). **คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กิริติ ญะเจือ. (2546). **ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่มต้น: เริ่มรู้จักปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

- คุณ โทชน์. (2537). **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2540). **คติชาวบ้านอีสาน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา.
- พระชลิต จิรวฑโน (ยังยืน). (2561). กระบวนการส่งเสริมการรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของ ประชาชนในตำบลแม่ตำ อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอเอ็นจี การพิมพ์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2558). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน). (2525). **ธรรมญาณนิพนธ์: 100 ปี พระพุทธวรญาณ**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มานพ พลไพรินทร์. (2531). **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: หจก. ชูติมาการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **กฎหมายเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- United Nation Development Program. (2003). **Thailand Human Development Report**. Bangkok: Thailand.

หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความสุข

The Tri-Sikkha Principles for Enhancing Happiness

พระครูวินัยธรชวลิต อุตตโม (สุวรรณจันทร์)

Phrakruvinayathorn Chavalit Uttamo (Suwanchan)

นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Education in Teaching Social Studies

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E: mail: Phrakruvinayathorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการค้นหาคำตอบที่ว่า หลักไตรสิกขาสามารถนำมาพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อเสริมสร้างความสุขได้อย่างไรนั้น ภายหลังจากได้ศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนามองรากเหง้าแห่งความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากอกุศลมูล 3 อย่าง คือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง หรืออีกนัยหนึ่งคือ อวิชชา ตัณหาและอุปาทาน เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ไม่เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่มันเป็นจริงตามธรรมชาติของมัน มนุษย์ได้สร้างโลกขึ้นโดยให้คำและความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ กระบวนการแห่งสมุทัยวารของการเกิดความทุกข์ก็เกิดขึ้น มนุษย์มีความหวังอยากจะทำให้สิ่งนั้นดำเนินเป็นไปตามความต้องการ เมื่อมันไม่ดำเนินไปตามวิถีที่เราหวังนั้นได้ เราก็เกิดความผิดหวังและเกิดความทุกข์ มนุษย์พยายามให้ความหมายแก่โลกอย่างไม่หยุดยั้งและหวังจากโลกอย่างกระวนกระวาย ความทุกข์ของมนุษย์จึงเกิดขึ้นอย่างเนื่องนิตย์จากความรู้สึกว่ามีตัวตน เมื่อตัวตนถูกเติมด้วยตัณหา ตัณหานั้นในที่สุดเกิดความรูสึกว่า นี่คือฉัน และนี่คือของฉัน ดังนั้น กระบวนการนิโรธวารของการหลุดพ้นจากความทุกข์ต้องทำลายความรู้สึกเหล่านั้น โดยความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ต้องพยายามเป็นขึ้นเป็นตอนด้วยกระบวนการของลด ละ และเลิก ในการถอนรากถอนโคนของอกุศลมูลและกลับมาให้เป็นอกุศลมูลคือ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ และความไม่หลงมกมาย โดยการใช้เครื่องมือในการแก้คือ หลักไตรสิกขา โดยการประยุกต์ใช้หลักศีลมาเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสุขด้วยความไม่โลภ การใช้หลักสมาธินำมาสร้างความสุขด้วยความไม่โกรธ และการใช้หลักปัญญานำมาสร้างความสุขด้วยการไม่หลงมกมาย และจะนำไปสู่ผลลัพธ์แห่งความสุขที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักไตรสิกขา, การเสริมสร้าง, ความสุข

ได้รับบทความ: 9 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 20 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 21 ตุลาคม 2567

Received: August 9, 2024; Revised: October 20, 2024; Accepted: October 21, 2024

Abstract

This academic paper aimed to find answer to a question about how the Threefold Training can lead to the human competency development to strengthen the happiness. The study findings have showed that Buddhism views the unwholesome roots of human suffering as arising from defilements of greed, hatred and delusion, in other words, of ignorance, craving and attachment. Whenever humans do not see things as they really are according to their nature; they created the world by giving words and meanings to things; the process of suffering cause happens. Human Beings have hopes and desires that things will proceed according to their desires. When it doesn't go the way we hope it would; we become disappointed and suffer. Man ceaselessly tries to give meaning to the world and restlessly hopes from it. Human suffering therefore arises continuously from the feeling of existence. When the self is filled with lust; that desire finally gives rise to the feeling that this is me and this is mine. So, the process of liberation from suffering has to destroy those feelings. It is human nature to try step by step with the process of reducing, giving up, and quitting in the uprooting of evil roots and returning it to good roots consisting of non-greed, non-hatred, and non-delusion. By using tools of the Threefold Training principle to solve; the application of morality is the happiness strengthening process of non-greed; the concentration is of non-hatred, and the wisdom is of non-delusion.; and they will lead to the outcomes of sustainable happiness.

Keywords: The Tri-Sikkha Principles, Strengthening, The Happiness

1. บทนำ

การดำเนินชีวิตของบุคคลในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม การประกอบอาชีพ กิจกรรมการใช้ชีวิต ขนาดของครอบครัว ภัยสังคมรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลต่อความรู้สึก ความคิด และการแสดงพฤติกรรมตอบสนองของบุคคลที่หลากหลาย รูปแบบ เช่น วิตกกังวล หงุดหงิด เครียด สับสน ขัดแย้ง ลังเล ซึมเศร้า มีความคิดความรู้สึกต่อต้านสังคม เป็นต้น ความถี่ ระยะเวลาที่ประสบปัญหา และระดับความรุนแรงของอาการดังกล่าวข้างต้น จะส่งผลต่อสุขภาพจิตจนอาจถึงขั้นเป็นโรคจิตโรคประสาทได้ กระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา นั้น ได้เกิดฟันเฟืองพัดพาวงจรชีวิตให้เกิด

การปรับตัว แข่งขันในท่ามกลางความแปลกแยกทางสังคมไปด้วย โดยพื้นฐานมุ่งเพื่อจะทำให้ตนเองอยู่รอดปลอดภัย แต่กระนั้นก็ไม่พ้นคำถามที่มักจะถามตนเองว่าเราจะดิ้นรนไปทำไมชีวิตนี้ต้องการอะไร สิ่งที่มีนุษย์กำลังวิงวาทวิถีชีวิตของตนล้วนมีความต่าง แต่สุดท้ายแล้วเป้าหมายของแต่ละคน มุ่งสู่คำตอบของความสำเร็จและความสุขเช่นเดียวกัน (วิกรม กรมดิษฐ์, 2555: 1)

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงความโลภว่า ความโลภจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับการกระตุ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือ ใจ (อาร์มมณปัจจโย) บวกกับความทรงจำเกี่ยวกับความโลภเดิมในจิตใจ (นิสสยปัจจโย) จึงจะทำให้ความโลภใหม่เกิดขึ้นได้ พระพุทธศาสนาจึงมีแนวทางการแก้ปัญหาที่เน้นความเป็นกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) คือการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และเลือกการกระทำหน้าที่ตามหลักกุศล ได้แก่ ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง โดยตัดสินใจว่า การกระทำที่มาจากเจตนาที่เป็นกุศลนั้น ถูกต้อง แต่ถ้าตรงกันข้าม (อกุศล) ก็ผิด (สุเมธ เมธาวิทยกุล, 2540: 13) กลไกแห่งทางออกของปัญหาที่จะทำให้การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้นั้นควรเริ่มต้นจากการพัฒนาตัวตนของเรา ด้วยเหตุผลที่ว่าการพัฒนาตนนั้นเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้มีความสุข มีความพึงพอใจ และมีความสำเร็จในชีวิต การพัฒนาตนเป็นเนื้อเดียวกันกับการพัฒนาคนและการพัฒนามนุษย์ที่จะต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 3 ด้านแห่งการดำเนินชีวิตของเขา และจำได้รับผลเมื่อทำได้ถูกต้อง สอดคล้องกับระบบความสัมพันธ์แห่งการดำเนินชีวิตนั้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561: 196) ยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนามนุษย์เป็นเรื่องดีมีผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม และต้องทำให้เกิดขึ้นอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความจำเป็นในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมยุคดิจิทัลที่ทุกอย่างเชื่อมโยงถึงกันหมด เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เป็นยุคที่โลกต้องการผู้ที่มีสมรรถนะ หรือมีขีดความสามารถในการปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างสร้างสรรค์ ดังจะเห็นได้จากทิศทางในการพัฒนาประเทศทั้งที่ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีก็ตาม (ประกาศคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2561: 1) หรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ก็ตาม (ประกาศสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2566: 20) ทั้งสองต่างชี้ให้เห็นความจำเป็นของพัฒนา ศักยภาพของคนเพื่อให้พึ่งพาตนเองได้เป็นอันดับแรก และเพื่อช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศเป็นลำดับต่อไป ในการพัฒนาศักยภาพของคนนั้น สิ่งที่มีความจำเป็นคือ การเน้นการพัฒนาสมรรถนะ หรือพัฒนาขีดความสามารถ (Competency) เพื่อให้คนมีสุขภาพกาย และจิตใจที่ดีสมบูรณ์ และสมดุล

สำหรับเหตุผลสำคัญที่ต้องพัฒนามนุษย์ เพราะว่าหากการพัฒนามนุษย์เกิดขึ้น สิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์ก็จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงไปใน

เชิงคุณภาพ เช่น เรื่อง ความสุข เมื่อพัฒนามนุษย์ได้ ความสุขก็จะมีเปลี่ยนแปลงคุณภาพด้วย หมายความว่า ความสุขมีการพัฒนาเกิดขึ้นมีความสุขอย่างใหม่ ๆ และความหมายของความสุขก็เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน เพราะว่าเมื่อพัฒนาคน คุณสมบัติทั้งหลายในตัวคนก็พัฒนาไปด้วย หมายความว่า คนเมื่อได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง จะกลายเป็นคนที่มีสมรรถนะหรือศักยภาพในการพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพของคนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เรียกว่า การพัฒนาสมรรถนะ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543: 92) ในการนี้พัฒนาสมรรถนะของมนุษย์ในสังคมดิจิทัล ทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรมถือว่าเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญของทักษะขั้นต้นทั้งหมด และเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต้องมีเป็นรากฐานของการพัฒนาความเป็นมนุษย์ เพราะหากปราศจากคุณธรรมจริยธรรมแล้วไซ้บุคคล สังคมและประเทศจะดำเนินเป็นไปอย่างไร มีปัญหาเนกเช่นตรรกะการพัฒนาที่มีการถกเถียงกันว่า ควรจะพัฒนาเศรษฐกิจให้ดีขึ้นก่อน แล้วปัญหาศีลธรรมก็จะไม่มี หรือว่าควรจะพัฒนาจริยธรรมให้ดีขึ้นก่อน แล้วปัญหาเศรษฐกิจก็จะหมดไป ในตรรกะการพัฒนาเช่นนี้ จะสามารถเห็นอย่างในสังคมไทยยุคสมัยใหม่ที่ถูกรอบงำด้วยแนวคิดการพัฒนาแบบตะวันตก โดยเน้นการพัฒนาด้วยการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญกับความสมดุลในระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมน้อยลง ก่อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ การแข่งขันชิงดีชิงเด่น ขาดการเกื้อกูลกัน เพราะการยอมรับแนวคิดการพัฒนาแบบมุ่งพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนเกิดความเป็นวัตถุนิยมขึ้นในใจคนไทยและการพึ่งพานวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่เรียกว่า ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence) จนบางท่านเรียกว่า ยุคเอไอ จริงอยู่ แม้เอไอจะมีบทบาทเข้ามาแทนพลังงานมนุษย์ได้หลายอย่างก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่อาจเข้ามาทำหน้าที่แทนได้คือ การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้านคุณธรรม เพื่อการเสริมสร้างความสุข คนในสังคมส่วนใหญ่มักมีปัญหาความสามารถนั้นที่ต้องได้รับการพัฒนาเหมือน ๆ กัน

บทความนี้ ผู้เขียนขอนำหลักไตรสิกขาอันประกอบด้วยศีล สมาธิและปัญญามาเป็นแนวทางการเสริมสร้างความสุขด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้เขียนมีความสงสัยค้นหา คำตอบว่า หลักไตรสิกขาสามารถนำมาพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อการเสริมสร้างความสุขได้อย่างไร โดยผู้วิจัยจะได้คลี่ประเด็นชี้ให้เห็นความชัดเจนต่อไป

2. ความเข้าใจความทุกข์เป็นพื้นฐานการนำไปสู่การสร้างความสุข

หลักอริยสัจ 4 ถือเป็นหัวใจที่จะได้เห็นกระบวนการการเผยแผ่คำสอน นับตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าที่พระองค์มีจุดหมายในการแสดงธรรมเพื่อการแก้ปัญหาเรื่องความทุกข์ของชีวิต นับตั้งแต่ทรงชี้ให้เห็นว่าอะไรคือทุกข์ ทุกข์นั้นมาจากสาเหตุอะไร เป้าหมายการดับทุกข์คืออะไร และมีแนวทางการนำไปสู่การดับทุกข์นั้นได้อย่างไร หากจะสรุปให้ย่อก็คือ

พระพุทธศาสนาสอนหลักใหญ่เพียงเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ ในบริบทของสังคมอินเดียทั้งก่อนพุทธกาลและพุทธกาลต่างยอมรับเหมือนกันว่า โลกนี้เต็มไปด้วยทุกข์ อติศกดิ์ ทองบุญ ได้สรุปลักษณะของทุกข์ตามแนวปรัชญาอินเดียออกเป็น 3 ประการ คือ 1) อาธยาตมิกทุกข์ เป็นความทุกข์กายและทุกข์ใจระคนกัน ด้วยเหตุที่โลกนี้เต็มไปด้วยทุกข์ สัตว์โลกทั้งผองจึงต้องดิ้นรนเพื่อหาทางให้พ้นทุกข์ และอยู่สุขสบายเท่าที่จะสามารถหาได้ในโลกนี้ ผู้มีปัญญาน้อยก็เป็นอยู่อย่างสบายน้อย เตือนร้อนมาก ผู้มีปัญญามากสามารถเป็นอยู่อย่างสบายมาก และล้าละน้อยลง แต่กระนั้นก็ยังเชื่อว่า ต้องผจญด้วยทุกข์อยู่ร่ำไป ถ้ายังอยู่ในโลกนี้ ความทุกข์ที่ว่านี้ อาจเกิดจากสาเหตุในร่างกายเราเอง เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย 2) อาธิภาดิกทุกข์ เป็นความทุกข์อีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้นจากสาเหตุภายนอกร่างกาย เป็นความเจ็บกายหรือเจ็บใจ ทรมาณใจที่คนอื่นหรือสัตว์อื่นทำให้ เช่น ถูกสัตว์กัด หรือถูกคนอื่นทำร้าย 3) อาธิไวกิกทุกข์ เป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุภายนอกเหมือนกัน แต่เป็นสาเหตุพิเศษคือ ไม่ใช่มาจากคนหรือสัตว์ หากมาจากอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่อาจหนีหรือหลบเลี่ยงได้ นั่นคือ อำนาจของกฎธรรมชาติ ซึ่งบางสำนักเรียกว่า กฎแห่งกรรม บางสำนักเรียกว่า เทวบันดาล หรือพรหมทัณฑ์ ดังนั้น โลกจึงเต็มไปด้วยทุกข์ทั้ง 3 ประการนี้แหละ ท่านจึงสอนหลักการไว้เพื่อให้ผู้กลัวทุกข์นำไปใช้ปฏิบัติให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง ประสพสุขอันไพศาลคือ นิพพานของพระพุทธศาสนา หรือโมกษะของฮินดูและเซน (อติศกดิ์ ทองบุญ, 2546: 7)

ในพระพุทธศาสนา ได้มีการจำแนกความสุขออกเป็น 2 ประเภท คือ กายิกสุข สุขทางกาย และเจตสิกสุข สุขทางใจ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง.ทก. (ไทย) 20/315/101) ซึ่งเป็นในลักษณะเดียวกันกับความทุกข์ที่มี 2 ประเภทเช่นกัน คือ กายิกทุกข์ ทุกข์ทางกาย และเจตสิกทุกข์ ทุกข์ทางใจ โทมนัส (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ที.ม. (ไทย) 10/295/342) เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายในการอธิบายความสุขและความทุกข์นั้น การอธิบายเกี่ยวกับความทุกข์ก่อน มักจะทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่า เพราะเป็นสิ่งที่ทุกคนได้ประสบพบเจอในชีวิตประจำวัน อาจจะเป็นทั้งประสบการณ์ตรงที่ได้เกิดขึ้นกับตนเองและประสบการณ์ทางอ้อมที่ได้จากการเล่าสู่กันฟังหรือเรียนรู้จากบุคคลอื่น กล่าวถึงความทุกข์กายแม้จะมีมาก แต่ก็มาจาก 2 สาเหตุ คือ 1) ทุกข์เกิดมาจากสังขารร่างกายเอง เช่น หิวกระหาย ปวดเมื่อย และโรคที่ไม่มีเชื้อโรคต่าง ๆ เช่น อัมพฤกษ์ อัมพาต เบาหวาน และความดันโลหิตสูง เป็นต้น ตลอดทั้งความพิการทางร่างกาย เช่น ตาบอด หูหนวก แขนขาขาด เป็นต้น อย่างความหิวกระหาย เป็นความทุกข์ทรมาณอย่างยิ่ง 2) ทุกข์เกิดมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ดิน ฟ้า อากาศ ทำให้หนาวร้อน แผลงสัตว์กัดต่อย เช่น ถูกยุงกัด สุนัขกัด ผึ้งต่อย และถูกคนทำร้าย เป็นต้น ตลอดทั้งเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ที่มีเชื้อโรค เช่น ไข้หวัด ไข้มาเลเรีย ไข้ทรพิษ และวัณโรค เป็นต้น รวมทั้งอุบัติเหตุต่าง ๆ อีกด้วย ส่วนทุกข์ใจแม้จะเป็นนามธรรม แต่ก็มีพิษสงยิ่งกว่าทุกข์กายเสียอีก ดังที่มีคนฆ่าตัวตายมานักต่อนักแล้ว

ก็ทุกข์ใจแม้จะมีมากมาย แต่สรุปแล้ว มาจาก 3 สาเหตุ คือ ก. บรรณาสั่งใด ไม่ได้สิ่งนั้น ยิ่งบรรณามากเท่าใด หากไม่ได้ ก็ทุกข์มากเท่านั้น ข. ไม่บรรณาสั่งใด กลับได้สิ่งนั้น ยิ่งไม่บรรณามากเท่าใด หากไปได้นั้นมา ก็เป็นทุกข์มากเท่านั้น และ ค. พลัดพรากจากสิ่งที่รัก ยิ่งพลัดพรากจากสิ่งที่รักมากเท่าใด ก็ทุกข์มากเท่านั้น (พิน ดอกบัว, 2557: 278)

กล่าวโดยสรุป การกระทำอะไรลงไปตามใจกิเลส ก็เป็นความสุขทางกาย แต่ถ้าเป็นไปเพื่อลดกิเลสก็เป็นความสุขทางใจ เพราะฉะนั้น ที่แต่ละคนว่าตัวเองมีความสุขนั้น เป็นความสุขแบบไหน ถ้าเป็นความสุขเย็นก็โชคดีไป แต่ถ้าเป็นสุขไหม ก็ควรรีบแก้ไข เพื่อจะได้ความสุขจริง อีกทั้งได้เห็นว่ กายและใจ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แพบแยกกันไม่ออก จึงมีผลกระทบซึ่งกันและกัน อย่างเช่น เมื่อร่างกายเจ็บป่วย ก็ทำให้ใจเป็นทุกข์ไปด้วย และถ้าร่างกายสบาย ก็ทำให้ใจเป็นสุขไปด้วยเช่นกัน

3. ความเข้าใจมรรคในฐานะหลักไตรสิกขาเพื่อการเสริมสร้างความสุข

มรรคถือเป็นอริยสัจข้อสุดท้าย เป็นหลักความประพฤติปฏิบัติ หรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้บรรลุถึงจุดหมายตามแนวทางของกระบวนการธรรมที่รู้เข้าใจแล้วนั้น เป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง หรือเป็นวิธีการใช้กฎเกณฑ์แห่งกระบวนการของธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตจนถึงที่สุด เป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือแนวทางการดำเนินชีวิต อันจะนำไปสู่ทางแห่งความดับทุกข์ มรรคเกิดขึ้นโดยมีฐานะเป็นวิธีการที่คนนำเอากฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตน จัดเป็นวิธีปฏิบัติของคนที่จะให้เกิดผลตามกระบวนการธรรมชาติ ดังนั้น มรรคจึงเป็นหลักการในการประพฤติปฏิบัติตามองค์ประกอบภายในมรรคให้ครบองค์เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายแห่งความดับทุกข์ทั้งปวง โดยมรรคนี้ได้นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ที่เรียกว่า อรรถะ หรือจุดหมาย โดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ 1) ประโยชน์ขั้นต้น เรียกว่า ทุฏฐัมมิกัตถะ ประโยชน์ในชีวิตนี้หรือประโยชน์ปัจจุบัน 2) ประโยชน์ขั้นลึกลับ เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือเบื้องสูง ประโยชน์ด้านคุณค่าชีวิต และ 3) ประโยชน์อย่างยอดเยี่ยม เรียกว่า ปรมาตถะ ประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต ได้แก่ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง อยู่อย่างไร้ทุกข์ ประจักษ์แจ้งความสุขประณีตภายในที่สะอาดบริสุทธิ์สิ้นเชิงอันประกอบพร้อมด้วยความสงบเยือกเย็นสว่างไสวเบิกบานโดยสมบูรณ์ เรียกว่า วิมุตติ และนิพพาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556: 537-538)

ความเข้าใจเกี่ยวกับมรรคในฐานะไตรสิกขา เป็นการนำหลักการดำเนินชีวิตตามหลักมรรคมองค์ 8 ประการนั้นมาสู่แนวทางเชิงปฏิบัติจัดมาเป็น 3 หมวดที่เรียกว่า ไตรสิกขา ดังพุทธพจน์ตรัสไว้ในกาลสงเคราะห์ด้วยกองธรรม 3 ข้อคือ สัมมาวาจาก็ดี สัมมากัมมันตาก็ดี สัมมาอาชีวะก็ดี เข้าด้วยศีลขันธ สัมมาวายามะก็ดี สัมมาสติก็ดี สัมมาสมาธิก็ดี เข้าด้วย

สมาธิขั้นที่ สัมมาทิฏฐิที่ดี สัมมาสังกัปปะที่ดี เข้าด้วยปัญญาขั้นที่ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ม.ม. (ไทย) 12/508/549) เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนจะได้ขยายความ มรรคอันประกอบด้วย 8 ประการอันสงเคราะห์ลงในหลักไตรสิกขา กล่าวโดยสังเขปดังนี้

1. หมวดปัญญา อันประกอบด้วย 1) สัมมาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์) 2) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในการไม่พยาบาท ความดำริในการไม่เบียดเบียน

2. หมวดศีล อันประกอบด้วย 3) สัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนา เป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ 4) สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการ ประพฤติผิดในกาม 5) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

3. หมวดสมาธิ อันประกอบด้วย 6) สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรชอบ ได้แก่ (1) สร้างฉันทะ พยายาม ปราบกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น (2) สร้างฉันทะ พยายาม ปราบกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศล ธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (3) สร้างฉันทะ พยายาม ปราบกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อทำกุศลธรรม ที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น (4) สร้างฉันทะ พยายาม ปราบกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย เจริญเต็มที่แห่งกุศล ธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว 7) สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ ได้แก่ (1) พิจารณาเห็นกายในกาย อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและ โทมนัสในโลกได้ (2) พิจารณาเห็น เวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ ฯลฯ (3) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ฯลฯ (4) พิจารณาเห็นธรรม ในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 8) สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่ (1) สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก มีวิจาร มีปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ (2) เพราะวิตกวิจารณ์ สงบ ระงับไป บรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่ จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มี วิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ (3) เพราะปีติจากคลายไป มีจิตเป็นอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยกาย (นามกาย) บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญว่า ‘ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข’ (4) เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัส

และโหมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจุดตกตามที่ไม่มีความทุกข์ไม่มีความสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ม.ม. (ไทย) 10/299/335-337)

กล่าวโดยสรุป การรักษาศีลตั้งแต่ขั้นต่ำที่สุดทั้งคุณุศลและบรรพชิต เป็นการกระทำของปัจเจกชนก็ตาม แต่ผลที่เกิดขึ้นย่อมเกื้อกูลแก่ผู้อื่น และส่วนรวมกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การรักษาศีลเริ่มขึ้นจากปัจเจกบุคคลก่อนแล้วจึงอำนวยต่อสังคมตามมา ประการที่สอง เป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกรณีของมนุษย์ที่มีต่อกันในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมส่วน การกระทำตามหน้าที่โดยมุ่งประโยชน์เพื่อหน้าที่เป็นสำคัญ สมาธิทำหน้าที่ฝึกจิตให้ละเอียดอ่อนเหมาะแก่การทำงาน คือ พิจารณาธรรมสิ่งตามความความเป็นจริง และปัญญาทำหน้าที่รู้แจ้งแทงตลอดซึ่งธรรมทั้งปวง การปฏิบัติตามไตรสิกขานี้ ก็คือ การเดินตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา เพื่อนำไปสู่จุดหมายเดียวกัน เพราะการปฏิบัติอย่างนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเสียสละของแต่ละฝ่ายเพื่อธำรงไว้ซึ่งความดีงาม และหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ซึ่งเกื้อกูลแก่สัตว์โลกทั้งมวล ช่วยให้ผู้คนสามารถดำรงชีวิตส่วนตัวของเขาอยู่ได้อย่างเป็นสุข และสังคมส่วนรวมก็ดำรงอยู่อย่างปกติสุขด้วย

4. การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในกระบวนการเสริมสร้างความสุข

แม้พระพุทธศาสนาจะได้กำหนดความสุขของมนุษย์เป็นกายิกสุขและเจตสิกสุข นั้นก็ตาม แต่ก็ยังได้มีการแบ่งความสุขออกเป็น 3 ระดับ คือ กามสุข ฌานสุข และนิพพานสุข (วิทย์ วิศทเวทย์, 2553: 61) ด้วยเหตุผลที่ว่า พระพุทธศาสนานั้นมองรากเหง้าที่เป็นต้นตอแห่งความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากอภิสลมูล 3 อย่างคือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง และหากจะกล่าวให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ก็คือ อวิชชา ตัณหาและอุปาทาน กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ไม่เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่มันเป็นจริงตามธรรมชาติของมัน มนุษย์ได้สร้างโลกขึ้น โดยให้คำและความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ กระบวนการแห่งสมุทัยวารของการเกิดความทุกข์ก็เกิดขึ้น มนุษย์มีความหวังอยากจะทำให้สิ่งนั้นดำเนินเป็นไปตามความต้องการ เมื่อมันไม่ดำเนินไปตามวิถีที่เราหวังนั้นได้ เราก็เกิดความผิดหวังและเกิดความทุกข์ มนุษย์พยายามให้ความหมายแก่โลกอย่างไม่หยุดยั้งและหวังจากโลกอย่างกระวนกระวาย ความทุกข์ของมนุษย์จึงเกิดขึ้นอย่างเนืองนิตย์ กล่าวได้ว่า ความทุกข์เกิดจากความรู้สึกว่ามี “ตัวฉัน” หรือตัวตน เมื่อตัวตนถูกเติมด้วยตัณหา ตัณหานั้นในที่สุดเกิดความรู้สึกว่า นี่คือฉัน และนี่คือของฉัน ดังนั้น กระบวนการนิโรธวารของการหลุดพ้นจากความทุกข์ต้องทำลายความรู้สึกเหล่านั้น ถ้ามองว่า จะทำลายให้หายจากอย่างสิ้นเชิงที่เดียวจะทำได้หรือไม่ คำตอบอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ก็คือ ต้องพยายามเป็นขั้นเป็นตอนด้วยกระบวนการของลด ละ และเลิก ในการถอนรากถอนโคนของอภิสลมูลและกลับมาให้เป็นอภิสลมูลคือ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ และความไม่หลงมกมาย โดยการใช้เครื่องมือในการแก้คือหลักไตรสิกขา กล่าวคือ การประยุกต์ใช้

หลักศีลมาเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสุขด้วยความไม่โลภ การใช้หลักสมาธินำมาสร้างความสุขด้วยความไม่โกรธ และการใช้หลักปัญญานำมาสร้างความสุขด้วยการไม่หลงมกมาย และนี่จึงเป็นที่มาความต่างระดับของผลลัพธ์แห่งความสุขที่ยั่งยืน (Outcomes of sustainable happiness) ในความสุข 3 ระดับนั้น มีความต่างกัน คือ

1. กามสุข เป็นความสุขอันเกิดจากการเสพสุขทางกายหรือทางวัตถุ ดังที่จะเห็นได้จากความสุขของคฤหิंस์ อันเป็นเรื่อง กามโกศิสุข ความสุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้อย่างสมำเสมอ เป็นความสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี มี 4 ประการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง.จตุกก (ไทย) 21/62/90) คือ 1) อตัลิสสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ 2) โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ 3) อนณสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ 4) อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ ความสุขเหล่านี้เป็นความสุขที่แต่ละบุคคลจะพึงสามารถหาได้ในปุณชนทั่วไป นอกจากนี้ ยังรวมถึงความสุขทางสังคม เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง ความอบอุ่น ไม้ตรีจิต ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในโลกภายนอกตัวมนุษย์ กามสุขนี้พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนจากความสุขเป็นความทุกข์ก็ได้ หากไม่รู้จักยับยั้งชั่งใจ หมกมุ่นมัวเมาจนเกินพอดี อีกทั้งยังเป็นการสร้างความปั่นป่วนให้กับสังคมได้ด้วยการเกิดการแก่งแย่งการเอารัดเอาเปรียบอย่างไม่เป็นธรรม สิ่งที่เป็นเครื่องค้ำประกันการเสพกามสุขให้เกิดความสุขอย่างต่อเนื่องและมั่นคงในวิสัยความเป็นปุณชนคนทั่วไปอันเป็นอนวัชชสุขแล้ว หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงได้วางหลักที่เรียกว่า หลักเบญจศีลเบญจธรรม ปุณชนคนนั้นสามารถดำรงตนในการเสพกามสุขอย่างมีความสุขทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ พระพุทธศาสนาไม่ได้ถือว่าการเสพกามสุขเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายเลวทราม กามสุขนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายของมนุษย์ปุณชนเพียงแต่ให้กำหนดรู้ให้ได้ว่า การเสพกามสุขหากวางอยู่บนศีลธรรมก็สามารถทำให้เกิดความสุขได้ ในทางกลับกัน หากการเสพสุขปราศจากศีลธรรมก็ย่อมนำความทุกข์มาให้ สาระตถะของการเสพสุขอย่างมีศีลธรรมนั้นต้องเป็นไปด้วยการไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีการรู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้จักความพอดีพอประมาณ รู้สำนึกอยู่เสมอว่าการเสพกามสุขนั้นมีได้ทั้งสุขและทุกข์ปะปนกันอยู่ เมื่อมีสุขสมหวังอย่าได้หลงระเริง เมื่อมีทุกข์ผิดหวังก็อย่ามรับได้ว่าเป็นของธรรมดาที่เกิดขึ้น เพราะการเสพกามสุขเป็นเรื่องปกติสุขในการดำเนินชีวิตให้อยู่ได้อย่างปกติเพื่อจะได้เป็นบันไดในการแสวงหาความสุขที่สูงขึ้นไป

2. ฌานสุข ความสุขทางใจอันเกิดจากการบำเพ็ญเพียรทางจิตที่เรียกว่า การเจริญสมาธิ สภาวะทางจิตที่ได้เจริญสมาธิได้ถึงขั้นฌานย่อมปลดเปลื้องหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาได้ชั่วคราว มีลักษณะสงบราบเรียบ กระจำง และมีพลังพร้อมที่จะนำไปสู่การเข้าถึงสังธรรมขั้นสูงสุดต่อไป แม้คำสอนทางพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธการเสพกามสุข แต่พระพุทธศาสนาก็ยังบอกว่ามีความสุขที่สูงกว่ากามสุขนั้นยังมีอีก ความสุขอันเกิดจากการเสพกามสุขนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้ไปเสพเสวย

กับกามคุณทั้ง 5 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส แล้วเกิดความรู้สึกว่าชอบ พอใจกับสิ่งนั้นก็ นำไปสู่การเกิดความสุขนั้นได้ เป็นความสุขที่หายาบและไม่ยั่งยืน กามสุขนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ เพียงแต่มนุษย์เท่านั้น แม้แต่เทวดาในสรวงสวรรค์ยังมีการเสพกามสุข เพียงแต่กามสุขของ เทวดานั้นมีความประณีต สุขุม ล้ำเลิศเหนือกว่ามนุษย์ปุถุชนทั่วไป แม้กระนั้นก็ตาม การเสพ กามสุขในบางครั้งบางกรณีและบางคนยังมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอแก่ทุกคน จึงทำให้เกิดการ แย่งชิง ทะเลาะวิวาทกัน ใครดีก็ได้ไป ส่วนผู้ที่ด้อยกว่าก็ผิดหวังไป เมื่อเป็นเช่นนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้ยกระดับของการเสพความสุขที่ทำให้เกิดความมั่นคง ความสุขที่ เหนือกว่าการเสพกามสุข นั่นคือ ฌานสุข ฌานสุขนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญเพียร ทางจิตสามารถก้าวข้ามสิ่งที่เป็นอุปสรรคที่เรียกว่า นิวรณ์ 5 อย่าง (มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, 2539: อง.ปญจก. (ไทย) 22/51/72) คำว่า นิวรณ์ มีความหมายคือ เครื่องหน่วง เหนี่ยว เครื่องกีดกัน เครื่องรัตรึง เครื่องตรึงตรึงขัดขวางไม่ให้เกิดความสุข ไม่สามารถนำไปสู่ การบรรลุฌาน เป็นธรรมที่เป็นข้าศึกต่อการเจริญสมาธิภาวนา นิวรณ์เป็นสังขารชั้นอุปปรุง แต่งจิตชนิดหนึ่งในทางอกุศล ในขณะที่เดียวกัน นิวรณ์ตัวเดียวกันนี้เป็นธรรมารมณ์ชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำหรับการฝึกฝนตามหลักมหาสติปัฏฐาน โดยรู้ชัดถึงนิวรณ์ทั้ง 5 ที่มีอยู่ ภายในของเรา เพื่อให้เกิดสติ รู้เท่าทันนิวรณ์ มิให้นิวรณ์ ครอบงำจิต และ พิจารณาสภาวะ นิวรณ์ตามความเป็นจริง อันประกอบไปด้วย กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกักจะ และวิจิกิจฉา อย่างไรก็ตาม ฌานสุขนี้แม้จะไม่ใช่อุปกรณ์ที่เกิดจากวัตถุ แต่ก็ยังใช้สิ่งที่เป็น ธรรมารมณ์เป็นอุปกรณ์ในการกำหนดพิจารณา แม้จะเบาบางในต้นหา แต่ต่อวิชาและ อุปาทานก็ยังยังคงมีอยู่ ยังไม่อาจถอนรากถอนโคนของความทุกข์ได้ พระพุทธศาสนาจึงได้เสนอ แนวทางที่ทำให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งสภาวะนั้นคือ นิพพานสุข ดังนั้น ฌานสุขจึงเป็นแดนต่อ ระหว่างกามสุขและนิพพานสุข

3. นิพพานสุข ความสุขเกิดจากการดับสิ้นรากเหง้าแห่งความทุกข์อันมี อกุศลมูล 3 อย่าง คือ โลภะ โทสะ และโมหะ อันแสดงออกมาเป็นอวิชชา ตัณหา และ อุปาทาน เมื่อใดก็ตามบุคคลซึ่งติดในรากเหง้าแห่งความทุกข์เหล่านั้น ย่อมก่อให้เกิดความ ยึดมั่นถือมั่น และความยึดมั่นถือมั่นดังกล่าวนี้ทำให้คนสร้างโลกโดยการให้ความหมายและ ค่าแก่โลก จนนำไปสู่การไม่เห็นโลกตามความเป็นจริง ดังนั้น ในกระบวนการของการเข้าถึง นิพพานสุข บุคคลจำเป็นต้องทำให้เห็นแจ้งโลก สรรพสัตว์และสรรพสิ่งตามที่เป็นจริง มิใช่ เห็นโลกตามที่เรายากให้เป็นด้วยอำนาจพลังขับเคลื่อนของอกุศลมูล การควบคุมอำนาจ กิเลสตัณหาเหล่านั้นไว้ได้จะทำให้บุคคลสามารถเห็นโลกตามที่เป็นจริง

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนาบอกให้เราเห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่มีตัวตน มีแต่การปรุง แต่งกันไป และมีความทุกข์รวมอยู่ในนั้นด้วย เพราะความไม่มีอิสระ จึงต้องเป็นไปตามอำนาจ ของเหตุ จะไม่มีความทุกข์ก็ต่อเมื่อหยุด จะหยุดได้ก็เมื่อดับเหตุ เพื่อไม่ให้มีการปรุง หัวใจ

พระพุทธศาสนาที่แท้จริง คือ การใช้สติปัญญาแสดงให้เห็นว่า สิ่งทั้งปวงเป็นแต่เรื่องของมายา อย่าไปหลงยึดถือจนชอบ หรือซึ้งกับสิ่งนั้น ผิดฝนทำจิตใจให้เป็นอิสระให้ได้ นั่นคือการออกมาเสียได้จากอำนาจของเหตุ เป็นการดับเหตุเสียได้ แล้วเราก็จะไม่ต้องเป็นทุกข์ เพราะความชอบ หรือความซึ้งอีกต่อไป เมื่อเข้าใจถึงตัวทุกข์แล้ว ผู้ปฏิบัติต้องเข้าถึงด้วยกระบวนการแห่งปัญญา นั่นคือ มีความรู้ที่ถูกต้องถึงที่สุด โดยเฉพาะก็คือ รู้ว่าอะไรเป็นความทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ อะไรเป็นความไม่มีทุกข์ อะไรเป็นวิธีให้ถึงความไม่มีทุกข์ อะไรเป็นความไม่มีทุกข์ อะไรเป็นวิธีให้ถึงความไม่มีทุกข์ เพราะถ้ารู้อย่างถูกต้องสิ้นเชิงจริง ๆ แล้ว ก็คือ ความฉลาด หรือความรู้ถึงที่สุด อันเรียกว่า ปัญญาหรือกุศลนั่นเอง

5. สรุป

จากประเด็นความสงสัยค้นหาคำตอบที่ว่า หลักไตรสิกขาสามารถนำมาพัฒนา ศักยภาพของมนุษย์เพื่อการเสริมสร้างความสุขได้อย่างไรนั้น ภายหลังได้ศึกษาค้นคว้า เอกสารจากแหล่งต่าง ๆ พบว่า โลภะ โทสะ โมหะคือ เป็นต้นกำเนิดของความหลงผิดว่ามีตัวตน ความมีอยู่ของตัวตนกับความมีอยู่ของกิเลสทั้งสามนี้แยกกันไม่ออก กิเลสสามอย่างนี้เป็นเพียงปรากฏการณ์หลาย ๆ ด้านของความรู้สึกอย่างเดียวกันทั้งนั้น คือ ความรู้สึกที่ว่ามี “ตัวตน” หรือมี “ตัวฉัน” อยู่ อันที่จริงอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ภาวะทางจิตเหล่านี้คือ อวิชชา ความไม่รู้ตามเป็นจริง หลงผิดคิดว่ามีตัวตน ตัณหา ความอยากให้ตัวตนที่หลงว่าฉันนั้นได้เป็นหรือไม่เป็นต่าง ๆ อุปาทาน ความยึดถือผูกพันตัวตนในความหลงผิดนั้นไว้กับสิ่งต่าง ๆ กิเลสเหล่านี้ล้วนเป็นรูปต่าง ๆ ของการแสดงออกซึ่งความรู้สึกอันเป็นศูนย์กลางว่ามีตัวฉัน เมื่อสภาวะความมีตัวฉันเกิดขึ้น การยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของฉัน จนนำไปสู่การแฝงลึกซับซ้อน อยู่ในใจและเป็นตัวคอยบังคับบัญชาพฤติกรรมทั้งหลายของบุคคลให้เป็นไปต่าง ๆ ตามอำนาจของมัน ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ตลอดจนเป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกภาพและมีบทบาทสำคัญในการชี้ชะตากรรมของบุคคลนั้น ๆ และกลายเป็นที่มาแห่งความทุกข์ของมนุษย์ปุถุชนทุกคน

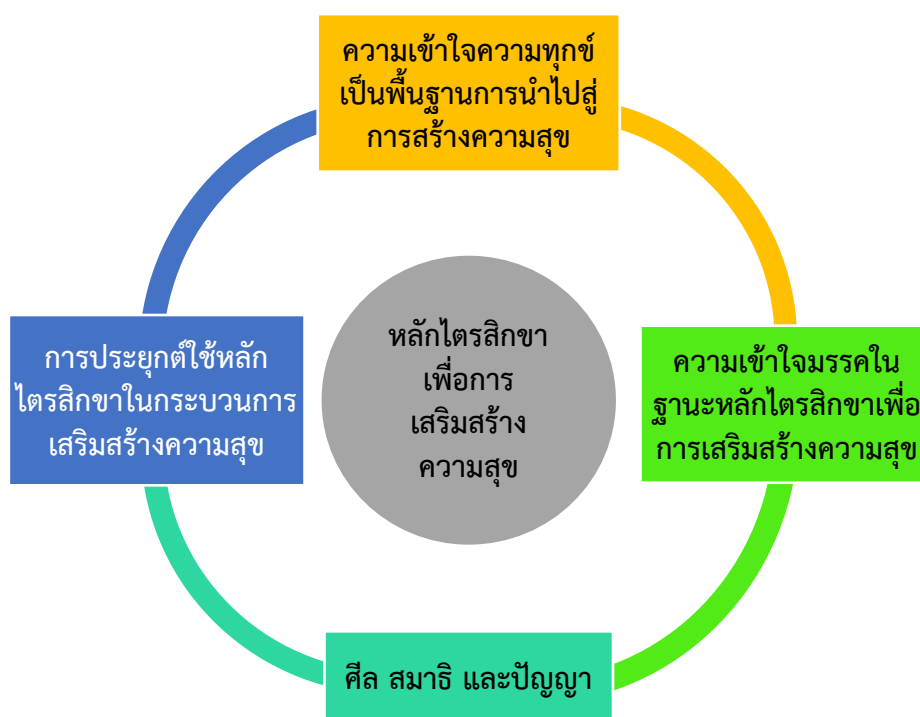
6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

แนวทางสลัดความทุกข์นั้นได้ต้องอาศัยมรรคอันประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้นในฐานะหลักไตรสิกขา ภายใต้กระบวนการของการเสริมสร้างสุขได้นั้นมีขั้นตอนตามลำดับ 3 ขั้น คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ศีลนั้นทำให้คนมีความสุขเบื้องต้นได้คือ กามสุข แต่ศีลอย่างเดียวไม่อาจทำให้บรรลุนิพพานได้ ศีลเป็นเงื่อนไขจำเป็นของนิพพาน แต่มีใช้เงื่อนไขเพียงพอ คือ ปราศจากศีลแล้ว การก้าวไปสู่นิพพานเป็นไปไม่ได้ แต่ศีลไม่เพียงพอที่จะทำให้บรรลุนิพพาน ศีลช่วยให้จิตใจเป็นปกติพร้อมที่จะเจริญสมาธิ

แต่สมาธิอย่างเดียวก็ไม่ทำให้บรรลุนิพพาน ให้ได้เพียงฌานสุขเท่านั้น ขั้นสุดท้ายที่จะทำให้บรรลุนิพพานคือ ปัญญา สมาธิเตรียมพร้อมให้แก่จิตใจที่จะใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่มันเป็นจริง คือ เห็นแจ้งแทงตลอดในสภาวะธรรมอันเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งปวง เมื่อปัญญาได้กระจ่างแจ้ง ปัญญานั้นจะเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่นั้นก็อยู่ ที่ว่าจะมีปัญญาชี้แนะหรือบอกทางให้เท่าใด และปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจอึดอัดมีปัญหาคิดตันอยู่ พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้ ดังนั้น กระบวนการแห่งศีล สมาธิ และปัญญาจึงนำเข้าความสุขที่ยั่งยืน

ความสุข 3 ระดับนั้นคือ กามสุข เป็นความสุขอันเกิดจากการเสพสุขทางกายหรือทางวัตถุอื่น เป็นเรื่อง กามโมคิสุข ฌานสุข ความสุขทางใจอันเกิดจากการบำเพ็ญเพียรทางจิตที่เรียกว่า การเจริญสมาธิ มีลักษณะสงบราบเรียบ กระจ่าง และมีพลังพร้อมที่จะนำไปสู่การเข้าถึงสัจธรรมขั้นสูงสุดต่อไป และนิพพานสุข ความสุขเกิดจากการดับสิ้นรากเหง้าแห่งความทุกข์อันมีอกุศลมูลจนนำไปสู่การไม่เห็นโลกตามความเป็นจริง

ผังแสดงองค์ความรู้ที่ได้รับ “หลักไตรสิกขาเพื่อการเสริมสร้างความสุข”

เอกสารอ้างอิง

- ประกาศคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2561). เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. (2561, 13 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 135 ตอนพิเศษ 82ก หน้า, 1-9.
- ประกาศสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2566). เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570. (2565, 1 พฤศจิกายน). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258ง หน้า 3-4.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 38. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พิน ดอกบัว. (2557). การวิเคราะห์พุทธปรัชญาด้านวิทยาศาสตร์แห่งความสุข. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 1 ประจำปี พ.ศ. 2557 เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกรม กรมดิษฐ์. (2555). **คาสีชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟรินท์ ซิตี้ จำกัด.
- วิทย์ วิศเวทย์. (2553). **ปรัชญาธรรม: พุทธปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561). **การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)**. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2540). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2546). **ปรัชญาอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

ชิปปา (CIPPA) : รูปแบบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ CIPPA : Learning Achievement Development Model

วัชรระ กล้าหาญ, อลงกต ยะไวทย์

Watchara Klahan, Alongkot Yawai

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

Faculty of Education, Vongchavalitkul University

Corresponding Author, E-Mail: Klaharnwatchara@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้แบบชิปปา (CIPPA) ที่สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบการสอนแบบชิปปา คือ กระบวนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเอง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ คำว่า CIPPA ย่อมาจาก C (Construction) คือ ครูจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสรสร้างความรู้ด้วยตนเอง I (Interaction) คือ ให้นักเรียนทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลและแหล่งความรู้ที่หลากหลาย P (Physical Participation) คือ จัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย P (Process Learning) คือ จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ และ A (Application) คือ การจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีวิธีการปฏิบัติ 7 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการทบทวนความรู้เดิม 2) ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ 3) ขั้นการศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล 4) ขั้นการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม 5) ขั้นการสรุปและการจัดระเบียบความรู้ 6) ขั้นการแสดงผลงาน และ 7) ขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งเมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนนี้แล้วนักเรียนจะมีผลการเรียนที่สูงกว่าการจัดการเรียนการสอนตามปกติแบบทั่วไป

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบชิปปา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This academic article the aim is to present the CIPPA learning model that can effectively develop learning achievement. The CIPPA teaching model is a teaching process that emphasizes students' knowledge, thinking, and decision making in a systematic way. Discover knowledge by yourself and can be used in everyday life. The word CIPPA is an abbreviation of C (Construction), which means teachers organize activities that give students the opportunity to build knowledge on their own. I (Interaction) means having students do

ได้รับบทความ: 14 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 19 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 22 ตุลาคม 2567
Received: September 14, 2024; Revised: October 19, 2024; Accepted: October 22, 2024

activities that provide opportunities for students to interact socially with a variety of people and knowledge sources. P (Physical Participation) means organizing activities that allow students to move their bodies. P (Process Learning) is organizing activities that allow students to learn various processes. and A (Application) is organizing activities that allow students to apply knowledge in their daily lives. There are 7 steps of practice: 1) reviewing previous knowledge, 2) seeking new knowledge, 3) studying and understanding information, 4) exchanging knowledge and understanding with the group, 5) summarizing and organizing. Knowledge regulation, 6) the performance stage, and 7) the knowledge application stage. When this step is followed, students will have higher academic performance than normal teaching methods.

Keywords: CIPPA Learning, Academic Achievement,

1. บทนำ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นจุดหมายหลัก โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: คำนำ) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ปิ่นัญญา วงศ์บุญ, 2550: 3) การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปรับตัวในการดำรงชีวิต เพราะวิทยาการต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันมีการพัฒนาขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม มนุษย์จึงต้องมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อการปรับตัวให้กลมกลืนหรือทันต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบต่าง ๆ

คุณลักษณะศึกษาด้านการเรียนรู้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาตนเองและปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมกับสังคมไทย และมีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และความคิดสร้างสรรค์โดยสถานศึกษาร่วมกับชุมชนกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ตามความต้องการซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของชุมชนและสถานที่ตั้ง โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นกรณีเฉพาะนอกเหนือหรือเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ หรือพิจารณาขึ้นมาใหม่ก็ได้ เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้าง

เอกลักษณ์เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์อื่น ๆ ให้แก่ผู้เรียน และสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย 4) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 5)

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยกำหนดเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกระดับชั้นโดยวัดผลจากการผ่านการทดสอบมาตรฐานในระดับชาติและนานาชาติ ขจัดความไม่รู้หนังสือให้สิ้นไปจากสังคมไทย จัดให้มีครูดีเพียงพอในทุกห้องเรียน และพยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาทุกแห่ง สถานศึกษาจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคมว่าสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามที่สังคมคาดหวัง สามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและบรรลุตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญในการยกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมากโดยได้กำหนดจุดเน้นด้านผู้เรียนว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติ (O-NET) กลุ่มสาระหลัก เพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558ก: 40)

ดังนั้นนวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายในการพัฒนาและปลูกฝังผู้เรียน ครูผู้สอนจึงมีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน อยากจะเรียนรู้ รักการอ่านมีความคิดที่สร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ สุคนธ์ สินธพานนท์ (2551: 12) ได้กล่าวว่า การผลิตนวัตกรรมการเรียนการสอน มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องที่เรียนกระจ่างชัดเจน ทำให้การพัฒนาการเรียนรู้นี้มีประสิทธิภาพส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ครูผู้สอนยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคปฏิรูปการศึกษาควรมีความกระตือรือร้นใส่ใจในการพัฒนาวิชาชีพของตนเอง โดยเฉพาะมีการผลิต

นวัตกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอเพื่อใช้ประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ (นรา บุรณรัช และคณะ, 2551: 2)

ด้วยความสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะเขียนบทความเรื่องนี้เพื่อนำเสนอการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบซิปปา (CIPPA) ของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2555: 52) ได้กล่าวถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์ การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกอบรม หรือจากการสอน การวัดผลสัมฤทธิ์จึงเป็นการตรวจสอบความสามารถ หรือความสัมฤทธิ์ผล (Level of Accomplishment) ของบุคคลว่าเรียนรู้แล้วเท่าไร

อารมณ สนานภู (2559: 17) ได้กล่าวถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นผลมาจากการกระทำที่ต้องอาศัยความสามารถทั้งทางร่างกายและสติปัญญา ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นขนาดของความสำเร็จจากการเรียน โดยอาศัยความสามารถ เฉพาะตัวบุคคล ผลสัมฤทธิ์การเรียนอาจได้มาจากการบวนการที่ไม่ต้องอาศัยการทดสอบ เช่น อาจจะได้จากการสังเกต การตรวจการบ้าน หรืออาจได้มาในรูปของระดับคะแนน ที่ได้จากโรงเรียน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการที่ซับซ้อนและระยะเวลาที่นาน หรืออาจได้มาด้วยการวัดจาก แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2561: 21) ได้กล่าวถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ปริมาณและทักษะของความรู้ในสาขาวิชาที่บุคคลได้รับลักษณะการจัดองค์ประกอบและโครงสร้างของความรู้และการใช้ประโยชน์โครงสร้างของความรู้ ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน การคิดเชิงสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นต้น

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นผลมาจากองค์ประกอบทางด้านสติปัญญา (Intellectual Factor) และองค์ประกอบทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา (Non-intellectual Factor) การที่บุคคลจะประสบผลสำเร็จทางการศึกษามากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้งสองนี้ โดยที่องค์ประกอบทางด้านสติปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้หรือสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน เป็นความสามารถในการคิดของบุคคลอันเป็นผลมาจากการสะสมของประสบการณ์ต่าง ๆ ความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิดซึ่งความสามารถเหล่านี้ วัดได้หลายทาง เป็นต้นว่า วัดสมรรถภาพทางสมอง วัดความถนัดทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหา ส่วนองค์ประกอบด้านที่ไม่ใช่สติปัญญาก็มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเช่นกัน

2.2 องค์ประกอบที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Bloom (1976: 139) กล่าวว่าสิ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. พฤติกรรมด้านความรู้และความคิด (Cognitive Entry Behaviors) หมายถึงความรู้ความสามารถทักษะต่างๆ ของผู้เรียนที่มีมาก่อน
2. คุณลักษณะทางจิตใจ (Affective Entry Characteristics) หมายถึงแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียน อยากรู้สิ่งใหม่ๆ ได้แก่ ความสนใจในวิชาเรียน เจตคติต่อเนื้อหาวิชาและสถาบันการยอมรับความสามารถของตนเอง เป็นต้น
3. คุณภาพทางการเรียนการสอน (Quality of Instruction) หมายถึงประสิทธิภาพการเรียนการสอนที่ผู้เรียนจะได้รับ ได้แก่ การแนะนำ การปฏิบัติและแรงเสริมของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียน เป็นต้น

Bloom กล่าวว่า องค์ประกอบด้านจิตใจมีส่วนอยู่ในความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตอนปลายเทอม ร้อยละ 25% คุณภาพการสอนมีส่วนร่วมอยู่ในความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ร้อยละ 25% และ 3 ตัวแปร คือ ความรู้พื้นฐานในการเรียนองค์ประกอบทางด้านจิตใจและคุณภาพการสอนร่วมกัน มีส่วนอยู่ในความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตอนสิ้นเทอมร้อยละ 90 องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยมนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยมากมาย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ประกอบด้วย (วิภาพร มาพบสุข, 2542 อ้างใน รัตน์ภคธร วรภัทร์ธนวัชร, 2560: 17)

1. ตัวผู้เรียน ได้แก่ระบบประสาท จุลินทรีย์ทางร่างกาย ทางอารมณ์และสังคม ความพร้อมประสบการณ์เดิม แรงจูงใจความบกพร่องทางกายบางประการอารมณ์อายุเพศและสติปัญญา
2. บทเรียนหรือลักษณะของงาน ได้แก่การวางเนื้อหาของบทเรียน การจัดความยากง่ายของบทเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน บทเรียนมีความหมายความยาวของบทเรียนและสิ่งรบกวน
3. วิธีการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งความรู้เพิ่มเติม ผู้สอนมีวิธีการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียนและการฝึกปฏิบัติภายหลังการสอน
4. ความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้
5. องค์ประกอบสำคัญจากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพจิตวิทยาและวัฒนธรรมในสังคม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน (ประภัศร วงษ์ศรี, 2541 อ้างใน รัตนอักษร วรภัทรธนวัชร, 2560: 18) ประกอบด้วย

1. ผู้สอน ควรมีการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่สนใจให้มาก เป็นประสบการณ์ทางการเรียนการสอน ความรู้ของครูผู้สอน การถ่ายทอดความรู้ของคุณภาพการสอนอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีคุณธรรมและมีความยุติธรรม การตั้งใจและการกระตุ้น เสริมแรงผู้เรียน ให้ความช่วยเหลือ และสามารถแก้ปัญหาให้กับ นักเรียนได้

2. ผู้เรียนได้แก่พันธุกรรม เชื้อชาติปัญญาความถนัด ความสนใจ อารมณ์ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมครอบครัว การศึกษาของบิดามารดา การปรับตัว แรงจูงใจ หลักสูตรหรือวิชาที่เรียนวัฒนธรรม ทัศนคติต่อสถาบันและครูผู้สอน บรรยากาศในการเรียนและสิ่งแวดล้อมจากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าองค์ประกอบสำคัญ ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้แก่องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของครู เช่น ระดับการศึกษาของครูผู้สอน เจตคติต่อวิชาชีพของผู้สอนการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในวิชาที่สอน สุขภาพกาย สุขภาพจิต เป็นต้น องค์ประกอบทางครอบครัว เช่นสภาพความเป็นอยู่การเลี้ยงดู ระดับการศึกษาของบิดามารดา เศรษฐกิจของครอบครัวองค์ประกอบทางการศึกษา ได้แก่ บุคลากร สื่อการสอน บรรยากาศในชั้นเรียน เป็นต้น องค์ประกอบด้านตัวผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง สุขภาพร่างกาย เจตคติการปรับตัว ความมุ่งมั่นหวังแรงจูงใจ เป็นต้น

3. แนวคิดรูปแบบการเรียนรู้ชิปปา(CIPPA)

การเขียนบทความเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้แบบชิปปา (CIPPA) ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ ดังนี้

3.1 แนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนแบบชิปปา

ทิสนา แคมมณี (2553: 87) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากแนวคิดทางการศึกษาที่พบว่าสามารถใช้ได้ผลดีในการจัดการเรียนการสอน โดยมีหลักการ 5 หลักการ ได้แก่ 1) หลักการสร้างความรู้ (Constructivism) 2) หลักกระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Group Process and Cooperative Learning) 3) หลักความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning readiness) 4) หลักการเรียนรู้กระบวนการ (Process learning) 5) หลักการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of learning) ซึ่งทั้งหลักการทั้ง 5 เป็นที่มาของแนวคิด “CIPPA” ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด ซึ่งประกอบด้วย 5 แนวคิด คือ

1) C (Construction of Knowledge) การสร้างความรู้ด้วยตนเอง
2) I (Interaction) การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน บุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัวหลาย ๆ ด้าน

3) P (Process Skills) ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ เช่น กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหากระบวนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เป็นขั้นตอน

4) P (Physical Participation) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม/ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

5) A (Application) การนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย

ด้วยแนวคิดทั้ง 5 แนวคิด สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้มีคุณภาพ และแนวคิดตามหลักชิปปาสามารถนำมาแสดงเป็นแผนภาพ การจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบชิปปา ได้ดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2553: 2-5) ได้กล่าวถึงแนวความคิดการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนแบบ ชิปปา ดังนี้

1. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญา สังคมและอารมณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในการจัดการเรียนอย่างทั่วถึง และมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม และกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่จัดจึงควรเป็น การจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะ ดังนี้ 1) ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะ ๆ เหมาะสมกับวัย และความสนใจของผู้เรียน 2) มีประเด็นที่ท้าทายให้ผู้เรียนได้คิดเป็นประเด็นที่ไม่ยาก หรือง่ายเกินไปเหมาะสมกับวัย และความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด หรือลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง 3) ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว 4) ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน เกี่ยวข้องกับชีวิตประสบการณ์ และความเป็นจริงของผู้เรียน

2. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มได้พูดคุยปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และจะปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมกับผู้อื่นได้

3. ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการที่สำคัญ โดยครูผู้สอนพยายามจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้นผู้เรียนมักจะจดจำได้ดี และมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน รวมทั้งเกิดความคงทนในการเรียนรู้

4. เน้นกระบวนการควบคู่กับผลงาน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงานมิใช่ที่จะพิจารณาถึงผลงานเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิผลของกระบวนการ

5. เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริง และพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนแบบซิปปาสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบซิปปา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยยึดหลักการ 5 หลักการประกอบด้วย หลักการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง การสร้างทักษะ และกระบวนการในการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมทางร่างกาย สติปัญญาอารมณ์และสังคม และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.2 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบซิปปา

ได้มีนักศึกษานำหลักแนวคิดของ CIPPA มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามแนวคิดของนักการศึกษาในแต่ละท่าน ดังต่อไปนี้

อรรถัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ (2554: 22) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลางที่เรียกว่า “CIPPA Model” ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการสอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นนำ เป็นการสร้าง และกระตุ้นความสนใจหรือเตรียมความพร้อมในการเรียน 2) ขั้นกิจกรรม เป็นการจัดกิจกรรมตามหลักการเพื่อให้นักเรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง (Construct) มีปฏิสัมพันธ์ช่วยกันเรียนรู้ (Interaction) มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ (Participation) เรียนรู้กระบวนการผลงาน และความรู้ (Process/ Product) และนำความรู้ไปใช้ (Application) 3) ขั้นวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์อภิปรายชิ้นงานหรืออภิปรายผลงาน และข้อความสังเคราะห์วิเคราะห์หรืออภิปรายการเรียนรู้ 4) ขั้นสรุปหรือประเมินผล เป็นการสรุปสาระความรู้และประเมินผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้

ทิตินา แคมมณี (2553: 87-89) ได้กล่าวว่า ซิปปา (CIPPA) โมเดลซิปปามีองค์ประกอบสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ 5 ประการ ครูสามารถเลือกรูปแบบวิธีสอน กิจกรรมใดก็ได้ที่สามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบทั้ง 5 อีกทั้งการจัดกิจกรรมก็สามารถจัดลำดับองค์ประกอบใดก่อนหลังได้เช่นกัน และเพื่อให้ครูที่ต้องการนำหลักการของโมเดลซิปปาไปใช้ได้สะดวกขึ้น รองศาสตราจารย์ ดร.ทิตินา แคมมณี จึงจัดขั้นตอนการสอนเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นทบทวนความรู้เดิม เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมของตนกิจกรรมในขั้นนี้

2. ขั้นแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ

3. ขั้นศึกษาทำความเข้าใจความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม เพื่อให้ผู้เรียนสร้างความหมายของข้อมูลหรือประสบการณ์ใหม่

4. ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม เพื่ออาศัยกลุ่มเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ และขยายความรู้ความเข้าใจของตนให้กว้างขึ้น

5. ขั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่าย

6. ขั้นแสดงผลงาน เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตนด้วยการได้รับข้อมูลย้อนกลับจากผู้อื่น

7. ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจ และความชำนาญ

จากการศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบชิปปาของนักวิชาการสามารถสรุปได้เป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นนำเข้าสู่เนื้อหา คือกระตุ้นเตรียมความพร้อมในการเรียน 2) ขั้นกิจกรรม ทำความเข้าใจความรู้ใหม่และเชื่อมโยงความรู้เดิม 3) ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม 4) ขั้นสรุปและจัดระเบียบความรู้ และ 5) ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อฝึกฝนให้เกิดความเข้าใจและความชำนาญ

3.3 บทบาทผู้สอน และผู้เรียนของการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบชิปปา

ทิตนา แคมมณี (2553: 5-8) ได้กล่าวถึงลักษณะของการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนแบบชิปปาไว้ว่าจะใช้แนวคิดใด จะประสบผลสำเร็จไม่ได้หากผู้สอน และผู้เรียนไม่เปลี่ยนบทบาทของตนซึ่งบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนตามแนวการจัดการเรียนรู้แบบชิปปา มีดังนี้

บทบาทผู้สอน

1. การเตรียมการสอน ผู้สอนต้อง (1) ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่สอนให้เข้าใจ (2) ศึกษาแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (3) วางแผนการสอน ประกอบด้วย 1) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ 2) วิเคราะห์เนื้อหา และความคิดรวบยอด และกำหนดรายละเอียดให้ชัดเจน 3) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามหลักชิปปา 4) กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ (4) จัดเตรียม ประกอบด้วย 1) สื่อ วัสดุ การเรียนการสอนให้เพียงพอสำหรับผู้เรียน 2) เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน 3) ติดต่อแหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สถานที่ หรือสื่อทัศนวัสดุต่าง ๆ และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม 4) เครื่องมือการประเมินผลการเรียน 5) ห้องเรียนหรือสถานที่เพื่อการจัดการเรียนการสอน

2. การสอน ผู้สอนต้อง (1) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี (2) การกระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน (3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้

กำหนดไว้ โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์จริง ประกอบด้วย 1) ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น 2) อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 3) กระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ 4) สังเกต บันทึกพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมทั้งเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม 5) ให้คำแนะนำและข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้เรียนตามความจำเป็น 6) บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

3. การประเมิน ผู้สอนต้อง 1) เก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียน 2) ประเมินผลงานการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

บทบาทของผู้เรียน

ผู้เรียนต้อง 1) ทบทวนความรู้เดิม และมีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อมูลข้อเท็จจริงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย 2) ศึกษาหรือลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจใช้ความคิดในการกลั่นกรองแยกแยะวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างความหมายให้แก่ตนเอง 3) สรุปและจัดระบบระเบียบความรู้ที่ได้สรรค์สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้การเรียนรู้เกิดความคงทนและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้สะดวก 4) นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต การประยุกต์ใช้ช่วยเพิ่มความเข้าใจ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน และยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มเติมอีกด้วยในการดำเนินการตามบทบาททั้งสี่ประการผู้เรียนต้องแสดงพฤติกรรมที่จำเป็นในการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วย (1) เข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น (2) ให้ความร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสวงหาข้อมูลการศึกษาข้อมูล และการสรุปผล เป็นต้น (3) รับฟัง พิจารณา และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น (4) ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ปฏิสัมพันธ์โต้ตอบคัดค้าน สนับสนุน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความรู้สึกของตนกับผู้อื่น (5) แสดงความสามารถของตนเอง และยอมรับความสามารถของคนอื่น (6) ตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่าง ๆ (7) เรียนรู้จากกลุ่มและช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้

ชนาธิป พรกุล (2557: 151-153) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนไว้ดังนี้
บทบาทผู้สอน

1. เตรียมการสอน ผู้สอนต้อง 1) ศึกษาหาความรู้จากหลายแหล่ง และวิเคราะห์เรื่องที่จะสอน 2) วางแผนการสอนโดยกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เลือกเนื้อหาออกแบบกิจกรรมตามหลักชีปปา และกำหนดวิธีประเมินผลการเรียนรู้ 3) จัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เครื่องมือประเมินผล และจัดห้องเรียนได้เหมาะสมกับกิจกรรม

2. การสอน ผู้สอนต้อง 1) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจร่วมทำกิจกรรม 2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่เตรียมไว้ 3) ดูแลให้ผู้เรียน

ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แนะนำ หรือแก้ปัญหาตามความจำเป็น 4) สังเกตและบันทึกพฤติกรรม และกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน 5) ให้ความคิดเห็น เพิ่มเติมข้อมูล และให้ข้อมูลย้อนกลับ แก่ผู้เรียน

3. การประเมินผล ผู้สอนต้อง 1) เก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงาน 2) ประเมินผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

บทบาทของผู้เรียน

ผู้เรียนต้อง 1) ทบทวนความรู้เดิม และมีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย 2) ศึกษา หรือลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจ ใช้ความคิดในการกลั่นกรองแยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสร้างความหมายให้แก่ตนเอง 3) สรุปและจัดระบบระเบียบ ความรู้ที่ได้สรรค์สร้างขึ้น เพื่อช่วยได้การเรียนรู้เกิดความคงทน และสามารถนำความรู้ไป ใช้ได้สะดวก 4) นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต การประยุกต์ใช้ช่วยต่อยอด ความเข้าใจ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน และยังช่วยก่อให้เกิดการเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มเติม อีกด้วย

จากการศึกษาบทบาทของผู้สอน และผู้เรียน ผู้เขียนสามารถสรุปบทบาทของ ผู้สอน และผู้เรียน ดังนี้

บทบาทผู้สอน

1. เตรียมการสอน

ผู้สอนต้องศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และวิเคราะห์ เนื้อหาเรื่องที่สอนออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักชีปป และผู้สอนจะต้องเตรียม แหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบการเรียนรู้ในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ขณะการสอน

ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศที่ดีในการจัดการเรียนรู้ และกระตุ้นให้ผู้เรียน สนใจร่วมทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ต้องจัดตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ หรือ อาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และสถานการณ์จริงผู้สอนจะต้องเป็นผู้ให้ คำแนะนำเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความจำเป็น และผู้สอนต้องคอยสังเกตพฤติกรรม และกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมทั้งจดบันทึก ปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

3. หลังการสอน

ผู้สอนต้องทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อตรวจสอบว่าการ จัดการเรียนรู้บรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ทั้งนี้ผู้สอนควร เตรียมเครื่องมือ และวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควร

ให้ครอบคลุมทุกด้านโดยเน้นการวัดตามสภาพจริง (Authentic measurement) ซึ่งการวัดอาจวัดจากการปฏิบัติ และจากผลงานซึ่งในการวัด และประเมินผลนั้นนอกจากผู้สอนจะเป็นผู้วัดและประเมินผลเองแล้วอาจจะให้ผู้เรียนและสมาชิกของแต่ละกลุ่มเป็นผู้ร่วมประเมิน ควรจะมีบทบาทร่วมวัด และประเมินตนเองและกลุ่ม เพื่อใช้ในการวางแผนการสอนต่อไป

บทบาทผู้เรียน

1. ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ดึงความรู้เดิมของตนเองออกมา และมีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อมูลข้อเท็จจริงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลายเพื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้
2. ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ศึกษาหรือลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจ ใช้ความคิดในการกลั่นกรองแยกแยะ วิเคราะห์ข้อมูล และสร้างความหมาย หรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้สรุป และจัดระบบระเบียบความรู้ที่ได้สรรค์สร้างขึ้น เพื่อช่วยให้การเรียนรู้เกิดความคงทนและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้สะดวก
4. ผู้เรียนจะต้องสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต นอกจากนั้นการประยุกต์ใช้จะช่วยเพิ่มความเข้าใจ และสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เรียนในความรู้นั้น และการนำความรู้ไปใช้ยังก่อให้เกิดการเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มเติมได้ด้วย

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรูปแบบการเรียนรู้แบบชิปปา

จากแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษาโดยรูปแบบการเรียนรู้แบบชิปปา ดังกล่าวแล้วข้างต้น จะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังได้มีผู้วิจัยไว้ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบชิปปา พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบชิปปามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 15.67 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.21 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.33 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.37 เมื่อนำไปทดสอบอันดับพบว่า นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบชิปปา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุดาทิพย์ ดวงจินดา และพรสิริ เอี่ยมแก้ว, 2566: 7)

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับ การจัดการเรียนรู้แบบชิปปากับเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 25.33 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.37 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (สุดาทิพย์ ดวงจินดา และพรสิริ เอี่ยมแก้ว, 2566: 7)

3. ผลเปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบซิปปามีเจตคติต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 68.67 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.88 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 84.17 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.62 เมื่อนำไปทดสอบอันดับพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา มีเจตคติต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุดาทิพย์ ดวงจินดา และพรสิริ เอี่ยมแก้ว, 2566: 7)

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมดีชีวิดีมีสุข ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบซิปปา (CIPPA Model) โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปา (CIPPA Model) ก่อนเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.23 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 47.44 และหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 22.38 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.62 เมื่อทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (วัชระ กล้าหาญ, 2567: 44) และได้การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมดีชีวิดีมีสุข ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปา (CIPPA Model) หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 22.38 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.62 เมื่อทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (วัชระ กล้าหาญ, 2567: 45)

จะเห็นได้ว่าการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบซิปปานั้น เมื่อเปรียบเทียบผลการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน จะพบว่ามีความคะแนนหรือผลการเรียนหลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียนเสมอ เนื่องรูปแบบการเรียนรู้แบบซิปปาช่วยให้นักเรียนสามารถคิดได้อย่างมีระบบ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีทักษะด้านการจดจำ สร้างความมั่นใจให้แก่ตนเอง และมีทักษะกระบวนการคิดอย่างมีประสิทธิภาพ

5. สรุป

รูปแบบการสอนแบบซิปปา หมายถึง กระบวนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ สามารถสร้างความรู้ ค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเอง นักเรียนมีบทบาทมากในกิจกรรมการเรียนการสอน และผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ขั้นตอนการสอนตาม CIPPA model ประกอบด้วย 1) ขั้นการทบทวนความรู้เดิม เป็นการสนทนาซักถามถึงกิจกรรมที่เคยเรียนรู้ หรือพื้นความรู้ของนักเรียนในเรื่องที่จะดำเนินการสอน 2) ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ หมายถึง ให้นักเรียนได้รู้จักแหล่งที่จะค้นหาความรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นห้องสมุด สื่อเอกสาร มุมประสบการณ์

ต่าง ๆ หรือแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญา สถานที่สำคัญในชุมชน เป็นต้น 3) ขั้นการศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล/ความรู้ใหม่และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาทำความเข้าใจแล้วใช้กระบวนการคิดในการประมวลข้อมูลที่รับเข้ามาใหม่กับข้อมูลเดิมทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ หรือสิ่งใหม่ 4) ขั้นการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเมื่อได้เรียนรู้แล้ว นำองค์ความรู้ที่ได้นั้นมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสะท้อนความคิดของตน 5) ขั้นการสรุปและการจัดระเบียบความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนได้ง่าย เป็นกิจกรรมสรุปร่วมกัน โดยสังเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้ 6) ขั้นการแสดงผลงาน เป็นกิจกรรมเสนอสิ่งที่เรียนรู้ในรูปของการจัดกิจกรรม 7) ขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือเพื่อแก้ปัญหาในสิ่งที่ต้องการคำตอบ เพราะรูปแบบการเรียนรู้แบบชิปปานี้ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นักเรียนมีโอกาสเคลื่อนไหวด้านร่างกาย มีกระบวนการเรียนรู้หลากหลาย และการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมอย่างหลากหลาย เช่น การเรียนแบบร่วมมือหรือสื่อต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมกับรายวิชา ย่อมทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าการสอนแบบปกติ ฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนแบบชิปปา ย่อมทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าการเรียนการสอนแบบปกติ เนื่องจากผู้เรียนได้ฝึกฝนการนำความรู้ความเข้าใจของตน ด้วยการเชื่อมโยงความใหม่กับความรู้เดิม ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). **การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชนาธิป พรกุล. (2557). **การสอนกระบวนการคิด: ทฤษฎีและการนำไปใช้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี. (2553). **รูปแบบการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรา บุรณรัช และคณะ. (2551). **การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะพึงประสงค์ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2555). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปิลันญา วงศ์บุญ. (2550). การศึกษาคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนยอแซฟอุปถัมภ์. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัตน์ภักษร วรภัทรธนะวัชร. (2560). การพัฒนาทักษะการสะกดคำภาษาอังกฤษของนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรณพวิทยพัฒน์ชัยการ โดยใช้ชุดการฝึกทักษะการสะกดคำ. **รายงานการวิจัย**. สาขาวิชาภาษาต่างประเทศ: วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรณพวิทยพัฒน์ชัยการ กรุงเทพมหานคร.
- วัชระ กล้าหาญ. (2567). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สังคมดีชีวิมีความสุข ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปา (CIPPA). **สารนิพนธ์ ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน)**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- สมพร เชื้อพันธ์. (2557). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองกับการจัดการเรียนการสอนตามปกติ. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). **แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2559-2562**. จันทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2551). **พัฒนาการคิด...พิชิตการสอน**. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- สุดาทิพย์ ดวงจินดา และพรสิริ เอี่ยมแก้ว. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้แบบชิปปาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. **วารสารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**, 6(1), 1-14.
- อรัญ มุลคำ และคณะสุวิทย์ มุลคำ. (2554). **การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- อารมณ สนานนท์. (2559). **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- Bloom, Benjamin S. (1976). **Taxonomy of Education Objective, Handbook I : Cognitive Domain**. New York: David McKay.

การบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวคุณภาพพระตำบับนาชาติของจังหวัดชลบุรี Management of International Quality Tourist Towns in Chonburi Province

โชติมา นวลจันทร์, โชติ บดีรัฐ

Chotima Nuanchan, Chot Bodeerat

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Department of Public Administration, Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: chotiman.2513@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ นำเสนอการบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรีให้มีคุณภาพพระตำบับนาชาติ นำเสนอเฉพาะจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยว การคมนาคม และการอุตสาหกรรมเยอะเป็นลำดับต้น ๆ ของประเทศ จึงได้มีการพัฒนาระดับให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีคุณภาพพระตำบับนาชาติ จำนวน 17 กิจกรรม คือกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว 13 กิจกรรม กิจกรรมพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว 2 กิจกรรม และกิจกรรมจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี 2 กิจกรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว จำนวน 114 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ 29 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 85 แห่ง นอกจากนี้ยังได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือมีการวางแผนของผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว การจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, เมืองท่องเที่ยว, ระดับนาชาติ

Abstract

This academic article Presenting the management of tourism towns in Chonburi Province to international quality. Presented only in Chonburi Province. It is a province with many tourist attractions, transportation, and industries that are among the top in the country. Therefore, it has been developed and upgraded to be a tourism province with international quality, with 17 activities. There are 13 tourism promotion activities. Activities to develop facilities and improve landscapes for tourism 2 activities and activities for creating tourism public relations media in Chonburi Province, 2 activities, there are 114 registered

ได้รับบทความ: 7 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 12 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 14 กันยายน 2567

Received: August 7, 2024; Revised: September 12, 2024; Accepted: September 14, 2024

tourist attractions. Divided into 29 natural tourist attractions and 85 man-made tourist attractions. In addition, it has complied with standards for managing tourist attractions. That is, there is planning by the person responsible for the tourist attraction. Management of tourist attraction areas. Management of accessibility to tourist attractions. Management of various facilities. Management to ensure quality of service in tourist attractions. Tourism activity management and management of environmental conservation nature and culture.

Keywords: Management, Tourist City, International Level

1. บทนำ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่อง โดยในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศนับล้านล้านบาท แสดงให้เห็นถึงความเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีธุรกิจให้บริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มออกเดินทางไปที่ท่องเที่ยวจนกลับถึงที่พัก จึงทำให้มีธุรกิจที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่จำนวนมาก ประกอบด้วยธุรกิจหลัก ได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยว การเดินทางระหว่างประเทศ โรงแรมและที่พัก และธุรกิจรอง ได้แก่ ธุรกิจจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหาร และการเดินทางในประเทศ นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมการก่อสร้างและพัฒนาที่ดิน เป็นต้น จึงทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะธุรกิจที่พักแรม และร้านอาหาร (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยว, 2560: 1)

การท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อглоการพัฒนาประเทศ เป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การจ้างงานและการสร้างอาชีพทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งในภาพรวมแล้ว การท่องเที่ยวนำไปสู่การสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ (วารุณี ประไพเมือง (2565: 396) ประเด็นการพัฒนาหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ และความยั่งยืน โดยยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เพิ่มการพึ่งพานักท่องเที่ยวในประเทศและกระจายรายได้สู่พื้นที่ และบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ได้คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2573 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางทั่วโลก 1.8 พันล้านคน หรือขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 3.3 ต่อปีจึง

นับเป็นโอกาสที่ดีของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลกโดยการแสวงหาสินค้าและบริการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ที่ไทยมีศักยภาพ มีความหลากหลาย และกระจายอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนำมาส่งเสริมพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพและสร้างสรรค์คุณค่าให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ ตลอดจนยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบนิเวศ และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เพื่อกระจายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่ชุมชนและเมืองอย่างทั่วถึงและยั่งยืน บรรลุเป้าหมายด้านรายได้และการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย (สำนักงานสภาการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564: 1)

ชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศไทย ชุมชนเมืองศูนย์กลางของจังหวัด คือเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงหลายแห่งตั้งอยู่ โดยมีเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ คือ เมืองพัทยา นอกจากนี้ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแล้วยังเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจสำคัญของภาคตะวันออกอย่างมาก ทั้งในด้านพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในอดีตจังหวัดชลบุรีนั้นเคยเป็นแหล่งที่ตั้งของเมืองท่าที่มีความสำคัญมาก แม้แต่ในปัจจุบันนี้ก็ยังคงเป็นที่ตั้งของท่าเรือที่มีความสำคัญของประเทศรองจากท่าเรือกรุงเทพ นั่นก็คือท่าเรือแหลมฉบัง เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งเหมาะสม จังหวัดชลบุรีนั้นมีอาณาเขตติดต่อ (ตามเข็มนาฬิกาเริ่มจากทิศเหนือ) ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และติดต่อกับอ่าวไทยทางทิศตะวันตก ประชากรของจังหวัดมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยประชากรในปี พ.ศ. 2566 มีจำนวนประมาณ 1.6 ล้านคน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2567) ดังนั้น จังหวัดชลบุรีจึงมีความเหมาะสมและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาบริหารจัดการให้เป็นเมืองท่องเที่ยวคุณภาพระดับนานาชาติในอนาคตอันใกล้

ผู้เขียนจึงมีความสนใจจะเขียนบทความเรื่องนี้เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงความพร้อมและความเหมาะสมของจังหวัดชลบุรีในการบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวให้มีคุณภาพระดับนานาชาติ ด้วยยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างชาติและนำรายได้เข้าประเทศ รวมทั้งการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

2.1 ความหมายของการบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การสร้าง ความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทางธุรกิจ ในการจัดสร้าง พัฒนาและปรับปรุงกับการอนุรักษ์ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว การมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วยแผนงาน แผนการเงิน และแผนบุคลากร เพื่อใช้เป็นกลไกในการพัฒนา คุณภาพของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้ง แผนการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การรักษา ความปลอดภัยหรือการ

บริหารจัดการนักท่องเที่ยว หรือมาตรการ ควบคุมทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถ ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ในระยะยาวต่อไป (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2562: 4)

การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความสะอาด หมายถึง การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐานให้แก่นักท่องเที่ยวให้แหล่งท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ ของแหล่งท่องเที่ยวและเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2562: 29)

การบริหารจัดการด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การบริหารจัดการด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ วิธีการเดินทางเข้าสู่ แหล่งท่องเที่ยว ครอบคลุมถึงเรื่องเส้นทางคมนาคม ระยะทาง ระยะเวลา และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2562: 31)

การบริหารจัดการด้านการรักษาความปลอดภัย หมายถึง การบริหารจัดการด้านการรักษาความปลอดภัย ได้แก่ มาตรการด้านความปลอดภัยหรือระบบเตือนภัยที่ต้องมีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจ จะเกิดขึ้นต่อชีวิต จิตใจ สุขภาพอนามัย หรือทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2562: 32)

การบริหารจัดการด้านการตลาด หมายถึง การทำให้กลุ่มเป้าหมายรู้จักและตัดสินใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาจใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น การเป็นผู้นำด้านราคากลยุทธ์ สร้างความแตกต่าง การสร้างเอกลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2562: 34)

การบริหารจัดการด้านนักท่องเที่ยว หมายถึง การบริหารจัดการให้นักท่องเที่ยวที่เป็นบุคคลทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ และมีจำนวนที่เหมาะสมกับ ชัดความสามารถใน การรองรับของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2562: 35)

จึงสามารถกล่าวได้ว่า การบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หมายถึงการอำนวยความสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การรักษาความปลอดภัย และการตลาด เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงด้วยความประทับใจและกลับมาใช้บริการอีกครั้ง

2.2 ความสำคัญของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (2562: 5) ได้จำแนกเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ ในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวกมาสู่ประเทศชาติเป็นอย่างมากโดยจำแนกได้เป็น 3 ด้านหลักๆ ได้แก่

1. ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละของรายได้ประชาชาติ (GDP) และเนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องใช้กำลังคนทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในภาคบริการจำนวนมาก เกิดการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างกว้างขวาง

2. ด้านสังคม การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นจากการแลกเปลี่ยนความคิด ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามต่อกัน อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นการนำประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นมาเผยแพร่ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ห่วงแหนในมรดกและศิลปวัฒนธรรมของตน ตลอดจนรักษาสีงแวดล้อมและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป

3. ด้านการเมือง การท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเมื่อได้มาเยือนและเกิดความประทับใจ จะช่วยสร้างมิตรและความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้โดยง่าย รวมทั้งการท่องเที่ยวยังสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ชาวต่างประเทศ ส่งเสริมให้นานาประเทศรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย มากยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าหากประเทศไทยสามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ด้วยการใช้มาตรฐานบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแล้ว จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในปี 2562 ประเทศไทยมีรายได้ทางการท่องเที่ยวอยู่ที่ 641,554 ล้านบาท ซึ่งถือว่าการฟื้นตัวอยู่ในระดับดีขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากเผชิญกับสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19

3. การท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีมีภูเขาทอดอยู่เกือบกลางของจังหวัดเป็นแนวยาวจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับเนินเขาและที่ราบชายฝั่งทะเล ตอนเหนือเป็นที่ราบเหมาะแก่การกสิกรรม ทิศตะวันออกและทิศใต้เดิมเป็นป่าเขาพื้นที่ลุ่มดอน แต่ปัจจุบันเปลี่ยนสภาพจากป่าไม้เป็นที่โล่งเตียนใช้เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ข้าว สับปะรด ยางพารา และมะม่วงหิมพานต์ ซึ่งจะพบแหล่งเพาะปลูกเกือบทุกอำเภอ มีชายฝั่งทะเลและหาดสวยงามเหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจหลายแห่ง เช่น ชายหาดบางแสน พัทยา เป็นต้น ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ยกเว้นบางส่วนของอำเภอนันทนาค และส่วนใหญ่ของอำเภอนันทนาคจะเป็นดินเหนียว และดินตะกอน แหล่งน้ำธรรมชาติมีน้อยจึงมีปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำประกอบกับการบุกรุกแผ้วถางป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เกิดปัญหาดินเสื่อมโทรมจากการทำไร่มันสำปะหลังและไร่อ้อย (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2567)

การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์และทันสมัยที่มีทรัพยากรและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเชิงวิถีไทยบนเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีที่สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้จังหวัดที่ น่าสนใจอีกทางหนึ่ง เพื่อสานต่อประเพณีสืบทอดวัฒนธรรม นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว การกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวแบบปกติใหม่ (New Normal) การท่องเที่ยวจึงไม่ใช้การเดินทางพร้อมกันเป็นคณะใหญ่ ๆ อีกต่อไป หากแต่เป็นการเดินทางโดยกลุ่ม นักท่องเที่ยว

คุณภาพ ภายใต้แนวคิด Creative Tourism นำเสนอภายใต้แคมเปญ “Wow Chonburi” ผ่านตัวตนบุคลิกทั้ง 7 ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (History) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Culture) การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure) การท่องเที่ยวสร้างความรู้ผ่านกิจกรรมบันเทิง (Edutainment) การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Eco) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การดูแลสุขภาพและความงาม (Healthy)

จังหวัดชลบุรีมีรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดในปี พ.ศ. 2564 (ข้อมูล ณ เดือน มิ.ย. 64) ปี 2564 เมื่อเทียบกับปี 2563 และปีก่อนหน้า มีรายได้ลดลง เนื่องจากได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ส่งผลเรื่องการท่องเที่ยว และธุรกิจที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งหมด จากเดิมที่ไทยมีอัตราการเติบโตด้านการท่องเที่ยวทั้งจำนวนรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะต่างชาติเพิ่มมากขึ้นทุกปี เมื่อเกิดวิกฤตโดยเฉพาะเมื่อเกิดการปิดประเทศส่งผลกระทบต่ออัตราการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาจากยุโรป และประเทศอื่น ๆ โดยมีการหดตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้เป็นนัยยะสำคัญ โดยการหดตัวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะของจังหวัดชลบุรี ประเทศที่เกิดโรคระบาดในวงกว้าง ได้แก่ จีน จำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนที่ออกเดินทางเที่ยวต่างประเทศลดลง ส่งผลต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสายการบินที่พึ่งพาตลาดนักท่องเที่ยวเป็นหลักได้รับผลกระทบวงกว้าง ไม่เฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีนเท่านั้น ยังรวมไปถึงตลาดนักท่องเที่ยวรัสเซีย อินเดีย ฯลฯ โดยผลกระทบดังกล่าวเริ่มเป็นเป็นรูปธรรมตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2563 เป็นต้นมา และยิ่งเมื่อประเทศไทย โดยสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย (กพท.) ประกาศปิดน่านฟ้าตั้งแต่เดือนเมษายน 2563 เป็นต้นมา และทำการขยายเวลาออกไปอีกเพื่อควบคุมสถานการณ์โรคระบาด

3.1 ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่สำคัญ

1. ประเพณีวิ่งควาย เป็นประเพณีเก่าแก่ของจังหวัดชลบุรี จัดขึ้นเดือนตุลาคมของทุกปี นอกจากที่จัดที่อำเภอลชลบุรีแล้วยังมีการจัดในช่วงเวลาใกล้เคียงกันในอำเภอบ้านบึง อำเภอนนทบุรี ในวันงานชาวไร่ ชาวนาจะตกแต่งควายของตนอย่างสวยงามด้วยผ้าแพรสีต่างๆ และนำควายมาชุมนุมกันที่บริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัด มีการแข่งขันวิ่งควาย ประกวดสุขภาพควาย ประกวดการตกแต่งควาย

2. ประเพณีนมัสการพระพุทธสิหิงค์ งานสงกรานต์ และงานกาชาด เป็นงานประจำปีที่ชาวจังหวัดชลบุรีได้ร่วมกันจัดติดต่อกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 กิจกรรมของงานได้ร่วมงาน “นมัสการพระพุทธสิหิงค์ งานสงกรานต์ และงานกาชาด” ไว้ด้วยกัน โดยถือเอาประมาณกลางเดือนเมษายนของทุกปีเป็นวันจัดงาน ประกอบไปด้วยขบวนแห่พระพุทธสิหิงค์ พิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงโขนของกรมศิลปากร และการแสดงทางวัฒนธรรม นิทรรศการ และการออกร้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

3. ประเพณีก่อพระทรายวันไหล บางแสน เป็นงานประเพณีที่ชาวตำบลแสนสุข ได้ถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยโบราณ เดิมเรียกว่า งานทำบุญวันไหล คือ การที่ประชุมในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้มาทำบุญร่วมกันเนื่องในเทศกาลวันสงกรานต์หรือวันปีใหม่ของไทย โดยการนิมนต์พระทุกวัด ที่อยู่ในเขตตำบลแสนสุขมาประกอบพิธีสงฆ์ หลังจากนั้นก็เป็นกิจกรรมก่อพระเจดีย์ทราย เล่นสาดน้ำ การละเล่น และกีฬาพื้นบ้าน

4. ประเพณีกองข้าว อำเภอสรีราชา เป็นประเพณีอันเก่าแก่ของชาวเมือง ชลบุรี ปัจจุบันมีที่อำเภอสรีราชา ที่ยังคงรักษาประเพณีนี้อยู่ โดยจัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกวันที่ 19-21 เดือน เมษายน ของทุกปี สถานที่จัดอยู่บริเวณหน้าสำนักงานเทศบาลตำบลศรีราชา และ ที่บริเวณเกาะลอยศรีราชา กิจกรรมของงานจะประกอบไปด้วย การจัดขบวนแห่ที่นำโดยกลุ่มผู้ เฒ่าผู้แก่และหน่วยงานต่าง ๆ ที่แต่งกายด้วยชุดไทยประจำบ้านเข้าร่วมขบวน พิธีบวงสรวงและ เช่นสังเวฬุ การสาธิต ประเพณีกองข้าว การละเล่นพื้นบ้าน การสาธิตและจำหน่ายขนม พื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง

5. งานบุญกลางบ้านและเครื่องจักรสานพนัสนิคม เป็นงานประเพณีที่สืบ ทอดกันมาช้านานของชาวอำเภพนัสนิคมซึ่งจะจัดขึ้นในราวเดือน 3-6 โดยผู้เฒ่าหรือชาวบ้าน ที่เป็นต้นบ่อจะเป็นผู้กำหนดวันทำบุญ และทำพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของ ชาวบ้านหลังพิธีสงฆ์จะมีการรับประทานอาหารร่วมกันและมีการละเล่นพื้นบ้าน

3.2 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว จำนวน 114 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ จำนวน 29 แห่งและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 85 แห่ง โดยสามารถจำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ จำนวน 29 แห่ง แบ่งเป็น ดังนี้

1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ เขาสามมุข วนอุทยานน้ำตกเขาเจ้า บ่อทอง อ่าวทุ่งโปรง และศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ เกาะล้าน เกาะสีชัง และเกาะกิ้งกาดาล

3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด จำนวน 15 แห่ง ได้แก่ ชายหาดบ้าน อำเภหาดจอมเทียน หาดดงตาล หาดตาแหวน (เกาะล้าน) หาดนวล (เกาะล้าน) หาดนางรำ หาดพิทยา หาดยินยอม หาดวงพระจันทร์ หาดแสม (เกาะล้าน) หาดเตยงาม หาดทรายแก้ว หาดเทียนทะเล หาดวงศ์อำมาตย์และหาดวอนนภา

4) แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ถ้ำเขาชะอางค์ ทรงเครื่อง ถ้ำเขาชะอางค์ห้วยอด และหาดถ้ำพังอ่าวอัมพวัน

2.. แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ น้ำตกเขาใหญ่ น้ำตกชันตาเถร และน้ำตกกรมไทรทอง (วนอุทยานน้ำตกเขาเจ้าบ่อทอง)

3. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 85 แห่ง แบ่งเป็น ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ จำนวน 23 แห่ง ได้แก่ เกาะลอย ศรีราชา เขาชีจรรย์ ปราสาทสัจธรรม พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระพุทธมิ่งเมือง พระพุทธมหาวชิโรตตโมภาสศาสดา พิพิธภัณฑ์พระจุลฑาลักษณรฐฐาน วัดเขา พระพุทธบาทบางทราย วัดโคกพนมดี วัดชุมแสงศรีวนาราม วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร หอพระพุทธสิหิงค์ฯ วัดไต้ต้นลาน วัดป่าอัมพวัน วัดแสนสุขสุทธาวาส วัดหนองเกตุน้อย วัดหลวงพรหมวาส วัดหลวงพ้ออี หรือวัดสตั๊ปป วัดใหญ่อินทาราม วัดอ่างศิลา วิหารเทพสถิต พระกิตติเฉลิม (ศาลเจ้าหน้าจากาไฟ้จ้อ) สะพานอัญญาควั หอพระพนัสบดี

2) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ จำนวน 41 แห่ง ได้แก่ Beyond Limits park J park ศรีราชา Pattaya Sheep Farm (ฟาร์มแกะพัทยา) Walking street พัทยา เขาพระตำหนักหรือเขาพระบาท จังเกิล บันจีจัม จอมเทียน ตลาดน้ำสี่ภาค ทิฟฟานีโชว์ บ้านสุขาวดี พัทยาซูทติ้งพาร์ค พัทยาตอลฟินเวิลด์แอนดรัสอร์ท พิพิธภัณฑ์ตุ๊กตาหมี (Teddy Bear Museum) พิพิธภัณฑ์ริบลิส์ เชื้อหรือไม พิพิธภัณฑ์ศิลปะในขวดแก้ว แฟนบอลปาร์ค เพอคูล่าฟาร์ม มิโมซ่า พัทยา เรือดำน้ำวิมานใต้ทะเล โรงละครไทยอลังการ โรงงุ่นซิลเวอร์เลค วันเดอร์ฟาร์ม ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล ฐานทัพเรือสัตหีบ สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา สวนช้าง (กระทิงลาย) สวนนกนุช สวนป่าพนารักษ์ สวนผึ้งปักปี สวนรุกขชาติ หนองตาอยู่ สวนสัตว์เปิดเขาเขียว สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ร.9 สวนเสือศรีราชา หมู่บ้านช้างพัทยา แหลมบาลีฮาย อันเดอร์ วอเตอร์เวิลด์ พัทยา อัลคาซาร์โชว์ อ่างเก็บน้ำบางพระ (เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำบางพระ) อ่างเก็บน้ำมาบประชัน อีชีคาร์ท พัทยา อุทยานหินล้านปีและฟาร์มจระเข้พัทยา โรงละครมายากล ทักซิได้พัทยา

3) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวน 16 แห่ง ได้แก่ ชุมชนจีนบ้าน ชากแก้ว ตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี ตลาดหนองมน พิพิธภัณฑ์เรือนไทย เมืองจำลอง วัดธรรมนิมิตต์ วัดสังกะสี วิหารเซียน (อนเนกกุลศาลา) ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ ศูนย์จักสานพนัสนิคม ศูนย์แสดงเรือพระราชพิธีจำลอง 4 มิติ สะพานชลมารควิถี 84 พรรษา จ.ชลบุรี หมู่บ้านกะเหรี่ยงคอยาวจำลอง หมู่บ้านช่องแสมสาร หอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา และอุทยานสามก๊ก

3.3 มาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นมาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้รับผิดชอบบริหารดูแลแหล่งท่องเที่ยว ใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ให้ความสำคัญสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ข้อกำหนดเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้ในการดำเนินการจัดการอย่างมีกระบวนการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการพื้นที่ การจัดการสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น การจัดการบุคลากรทางการท่องเที่ยว การจัดการด้านรายได้ ด้านประชาสัมพันธ์ ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวและ

ชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) กำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การวางแผนของผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวมีการกำหนดรูปแบบและทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งอาจแบ่งแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นหลายระดับ ตามความเหมาะสม และความจำเป็นในการพัฒนา ได้แก่ แผนการท่องเที่ยวระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับภาคและระดับท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.หรือเทศบาล) แผนพัฒนาของสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวงทบวงกรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวมีวิธีการบริหารจัดการพื้นที่และทรัพยากร มีการผลิตสินค้าทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาด และการพัฒนาสินค้าเพื่อสุขภาพตามศักยภาพของแต่ละกลุ่ม และมีการกำหนดมาตรการโครงการ กิจกรรม มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาด้านสุขภาพ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงความปลอดภัยกับข้อมูลข้อเท็จจริงในพื้นที่

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการเส้นทางการเดินทาง ยานพาหนะ โครงสร้างพื้นฐานการควบคุมการเดินทาง และยานพาหนะในการเข้าออก ระยะเวลา ความถี่ในการให้บริการ อัตราและการเก็บค่าบริการผ่านทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญต่อราคาค่าเดินทางที่เหมาะสม

องค์ประกอบที่ 4 การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวมีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างประทับใจ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยววันขึ้น หรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวมี 4 ด้าน คือ

1. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคารและสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยที่จำหน่ายบัตรเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานที่ทำการของแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่พนักงานท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะ ศาลาหรือซุ้มนั่งคอย ร้านค้า ร้านอาหาร บ้านพักพนักงาน เป็นต้น

2. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านบริการในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ซุ้มเข้า ป้ายเครื่องหมายลานกิจกรรม สวนหย่อม กระจางและที่ปลูกต้นไม้ ม้านั่ง โต๊ะเก้าอี้

แสงสว่าง ระบบน้ำใช้ระบบกำจัดของเสียและน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะมูลฝอย รั้ว กำแพง สะพาน ขึ้นบันได เป็นต้น

3. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากพืชและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากการหลงทางภายในแหล่งท่องเที่ยว และความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

4. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านป้ายในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงจุดที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายชี้ทางภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายเตือนอันตรายนักท่องเที่ยว ป้ายประกาศอื่น ๆ ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวทราบ

องค์ประกอบที่ 5 การบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถตอบสนองความต้องการของธุรกิจ ให้บริการจากการท่องเที่ยว คุณภาพการบริการเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะสร้างความแตกต่างของธุรกิจให้เหนือคู่แข่งได้ การเสนอคุณภาพการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของผู้รับบริการเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำ ผู้รับบริการจะพอใจถ้าได้รับสิ่งที่ต้องการ เมื่อผู้รับบริการมีความต้องการ ณ สถานที่ที่ผู้รับบริการต้องการ และในรูปแบบที่ต้องการ

องค์ประกอบที่ 6 การจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวมีการจัดการกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมซึ่งกิจกรรมอาจเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เช่น การปลูกผัก การทอผ้า การจับปลา การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมไปถึงกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เช่น การพายเรือ ดำน้ำ ดูปะการัง เดินป่าดูนก หรือกิจกรรมผจญภัย เช่น การปีนหน้าผา การล่องแก่ง การขี่ช้าง

องค์ประกอบที่ 7 การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและวัฒนธรรม หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัด ต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติ ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประกอบด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึงการสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุข รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มีความเพียงพอต่อการใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้นต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

ฉะนั้น การจัดการการท่องเที่ยว เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกิจกรรมและวัฒนธรรมของชุมชน เน้นการจัดการทรัพยากรในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยให้สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน มีความเคารพต่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน มีการจัดการเพื่อธำรงรักษาสุนทรีย์ภาพ สภาพแวดล้อมทั้งทาง กายภาพและชีวภาพซึ่งมีความหลากหลาย (Biological Diversity) ให้มีระบบสนับสนุนชีวิต (Life supporting Systems) ในขอบเขตทางนิเวศวิทยาที่เหมาะสม เพื่อรักษาความสมบูรณ์ ของแหล่งท่องเที่ยวไว้ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบดังนี้ คือ 1) การวางแผนของผู้รับผิดชอบ แหล่งท่องเที่ยว 2) การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการด้าน ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ 5) การบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว 6) การจัดการกิจกรรม ทางการท่องเที่ยว และ 7) การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ซึ่งทั้ง 7 องค์ประกอบนี้คือมาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพระดับนานาชาติได้

3.4 ศักยภาพการท่องเที่ยวของประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ตั้งเป้าหมายอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ปี 2566 ให้กลับมาในอัตรา 80% ของปี 2562 โดยคาดว่าจะมีรายได้รวมสูงสุด อยู่ที่ 2.38 ล้านล้านบาท จากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 25 ล้านคน และปีท่องเที่ยวไทย 2566 นี้ จะทำให้มั่นใจได้ว่าการท่องเที่ยวจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับประเทศและคนไทย อย่างยั่งยืน พร้อมสร้างความสมดุลให้กับสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ ททท. ได้ดำเนินการส่งเสริม "ปีท่องเที่ยวไทย 2566" สำหรับตลาดในประเทศ และ "Visit Thailand Year 2023 : Amazing New Chapters" สำหรับตลาดต่างประเทศอย่างต่อเนื่องจากปี 2565 เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญที่จะทำให้มั่นใจว่าการท่องเที่ยวไทย จะฟื้นตัวตามเป้าหมายทั้งในแง่รายได้และการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ ในปี 2566 ททท. มุ่งเน้นขับเคลื่อนการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน โดยแปลงโจทย์ยุทธศาสตร์ แนวคิด BCG Model ชูไฮไลท์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) From Policy Lab to Real Product ด้วยการวิเคราะห์สกัดต้นแบบการทำงานที่เป็น Best Practice Model จาก "Policy Lab" สู่การนำเสนออาหารอินทรีย์ ด้วยแง่มุมของความปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสู่ Inclusive Business และ Smart Organic Farmer นำคืนต้นทุนในแง่รายได้กลับคืนมา เพื่อปลายทางแห่งความยั่งยืนพร้อมมุ่งหน้าเดินเกมรุกนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว ก้าวสู่ Smart Tourism ด้วย Digital as Game Changer สร้างความเปลี่ยนแปลงใน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมิติใหม่ เจาะกลุ่มผู้ถือครอง Digital Asset ผ่านโครงการ TAT NFTs นำเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวสู่ศิลปะดิจิทัล และ Metaverse โลกเสมือน พร้อมขับเคลื่อน แนวคิด 3I กล่าวคือ Intelligence สนับสนุนการใช้ Big DATA และเสริมสร้างทักษะด้านดิจิทัล, Innovation พัฒนานวัตกรรม Travel Tech และ Investment ลงทุนพลิกโฉมสู่ยุคดิจิทัลของ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ทั้งกลุ่ม Startup, venture capital , Cloud funding และกองทุนต่าง ๆ

สำหรับสินค้าทางการท่องเที่ยวจะเน้นการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และความหมายในคอนเซปต์ Amazing 5F and more นำเสนอการจัดกิจกรรมส่งเสริม

การตลาด เชื่อมโยง Soft Power of Thailand และยกระดับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ให้รองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มตลาดใหม่ (New Area) และกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ (New Segment) โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยวมูลค่าสูง Health & Wellness โดยมีหัวใจสำคัญ คือการผลักดันกำลังพันธมิตรสร้างมาตรฐานความปลอดภัย Safety and Sustainability ใน 3 โครงการ ประกอบด้วย โครงการเจ้าบ้านที่ดี New Chapters ซีซั่น 2, โครงการ SHA และ Thailand Tourism Awards ครั้งที่ 14 เพื่อยกระดับและสร้างมาตรฐานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน การส่งเสริมตลาดนักท่องเที่ยว ททท. กำหนดกลยุทธ์ Value Over Volume ให้น้ำหนักสัดส่วนเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ โดยตลาดในประเทศ จะมุ่งพลิกโฉมไทยเที่ยวไทย สร้างตำนานการเดินทางท่องเที่ยวแบบใหม่ที่ จะเป็น ไทยเที่ยวไทย Limited Edition อันน่าประทับใจและบอกต่อได้ ชูจุดแข็งสู่จุดหมายของ Soft Power (5F) ด้วยเมนูประสบการณ์มิติใหม่ที่มีความหลากหลาย และบูรณาการเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาคประชาชน ให้คนไทยร่วมเที่ยวไทยไปพร้อมกับนักท่องเที่ยวต่างชาติจากทั่วโลก ด้วยบิ๊กโปรเจกต์กระตุ้นการท่องเที่ยว อาทิ โครงการ 365 วัน มหัศจรรย์เมืองไทย เที่ยวได้ทุกวัน โครงการ 100 เดียว เที่ยวได้งาน โครงการ Vajit Thailand 2023 โครงการ Amazing Thailand Festival Experience 2023 โครงการมหรหรรษ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศไทย เป็นต้น

สำหรับตลาดต่างประเทศ ในส่วนตลาดระยะไกล เดินหน้า The Great Resumption Episode II ขับเคลื่อนด้วยกลยุทธ์ 5 Approaches ประกอบด้วย 1) China is Back ให้การกลับมาของนักท่องเที่ยวจีนเป็นปฐมบทครั้งใหม่ในเชิงคุณภาพบนพื้นฐานความปลอดภัย โดยโฟกัสนักท่องเที่ยว Segment ใหม่ ๆ เร่งฟื้นจำนวนที่นั่งสายการบิน รวมถึงส่งเสริมการเดินทาง Overland ในทุกช่องทาง 2) 7 Digits Target โฟกัสตลาดที่มีโอกาสเติบโตสูง ได้แก่ จีน มาเลเซีย อินเดีย และเกาหลีใต้ 3) Color Your Life by Amazing Thailand เสนอแบรนด์ Amazing Thailand เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งและใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว (Slice of Life) ผ่านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด ทั้งรูปแบบ On Ground และ Virtual 4) Responsible Tourism สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิง RT/CSR ผ่านโครงการ Reborn the Nature 5) 2 Tier, Second to None เพิ่มโอกาสทางการตลาดขยายพื้นที่เป้าหมายไปยังเมืองรองของประเทศไทย และขยายตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ (First Visit) ในเมืองรองของประเทศไทย ต่าง ๆ อาทิ เกาหลี จีน อินเดีย เวียดนาม มาเลเซีย ขณะที่ตลาดระยะไกล พลิกฟื้นสถานการณ์ด้วยกลยุทธ์ A B C D Fast Forward ประกอบด้วย **A - Airline focus** เน้นการดำเนินงานร่วมกับสายการบิน เพื่อขับเคลื่อนเส้นทางบินตรงใหม่ เพิ่มความถี่ของเที่ยวบินตรง รวมทั้งร่วมกับสายการบินหลักในตะวันออกกลางอย่าง Emirates, Qatar Airway, Etihad และ Oman Air อย่างต่อเนื่อง **B - Big Cities and Beyond** ขยายโอกาสทางการตลาดไปยังพื้นที่ต้นทางใหม่ ๆ ทั้งเมืองหลักและเมืองรอง เช่น กรุงบูคาเรสต์ ประเทศโรมาเนีย และกรุงโซเฟีย ประเทศบัลแกเรีย เป็นต้น **C - Collaboration is Key** ร่วมมือกับพันธมิตรรายใหม่ที่น่าสนใจ

ในพื้นที่ตลาด เช่น สายการบิน Delta , Air Canada, FlyDubai, Aeroflot Online Travel Agency - Almosafer, SAGA Holidays **D-Destination for All** ให้ประเทศไทยเป็น All Year-Round Destination ที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มและทุกช่วงเวลา ทั้งกลุ่ม Family หรือกลุ่ม Medical and Wellness ในยุโรปและตะวันออกกลาง หรือกลุ่ม LGBTQ ในตลาด ยุโรปและอเมริกา

3.5 แผนพัฒนาเมืองท่องเที่ยวคุณภาพระดับนานาชาติของจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการราชการจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 – 2564 ภายใต้ประเด็นการพัฒนาระดับให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ รวมจำนวนทั้งสิ้น 17 กิจกรรม งบประมาณรวม 75,340,551 บาท ดังนี้

1) กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว 13 กิจกรรม งบประมาณ 41,871,600 บาท เช่น กิจกรรมแข่งขันวิ่งมินิมาราธอนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (Pattaya Night Run) กิจกรรมจัดมหกรรม มหัศจรรย์อาหารทะเล กิจกรรมจัดกิจกรรมปั่นปั่นรักที่สวนป่าสิริเจริญวรราชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กิจกรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน (ถนนสายวัฒนธรรม) ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยว รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรีมากขึ้น และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างพื้นที่ให้เข้ามาท่องเที่ยว ในจังหวัดชลบุรี ได้ปีละไม่น้อยกว่า 50,000 คน

2) กิจกรรมพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว 2 กิจกรรม งบประมาณ 31,468,951 ได้แก่ กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อยกระดับให้เป็นเมืองท่องเที่ยว นานาชาติ บริเวณทางหลวงหมายเลข 3 ตอน ชลบุรี-ศรีราชา กม. ที่ 97+770 (ด้านขวา) และกิจกรรมพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง อำเภอศรีราชา อำเภอบางละมุง และอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

3) กิจกรรมจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี จำนวน 2 กิจกรรม งบประมาณ 2,000,000 บาท เพื่อสร้างการรับรู้สถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ของจังหวัดชลบุรีให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้นผ่านสื่อต่าง ๆ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ไว้ 7 ยุทธศาสตร์ 1 ใน 7 ยุทธศาสตร์นั้นมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับมาตรฐานการท่องเที่ยวคือยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬา ประกอบด้วย 1) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรีให้ได้มาตรฐานสากลและการท่องเที่ยววิถีใหม่ 2) พัฒนาการให้บริการการท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากลสำหรับเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในประเทศและนานาชาติ 3) ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น 4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสู่ระดับนานาชาติ 5) ส่งเสริมพัฒนากีฬาสู่ความเป็นเลิศสามารถนำไปสู่กีฬาเพื่อการอาชีพได้ และ 6) ส่งเสริมพัฒนากีฬาและสนามกีฬาสำหรับรองรับกีฬาระดับพื้นฐาน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี, 2567)

3. สรุป

การบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวให้มีคุณภาพระดับนานาชาติของจังหวัดชลบุรี ได้มีการพัฒนายกระดับให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ จำนวน 17 กิจกรรม คือกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว 13 กิจกรรม กิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมและปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว 2 กิจกรรม และกิจกรรมจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี 2 กิจกรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว จำนวน 114 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ 29 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 85 แห่ง มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่สำคัญ คือประเพณีวิ่งควาย ประเพณีนมัสการพระพุทธสิหิงค์ งานสงกรานต์ และงานกาชาด ประเพณีก่อพระทรายวันไหล บางแสน ประเพณีกองข้าว อำเภอสัตร์ราชา และงานบุญกลางบ้านและเครื่องจักรสานพนัสนิคม

มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมี 7 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผนของผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว 2) การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและความสะดวกต่าง ๆ 5) การบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว 6) การจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และ 7) การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรม นอกจากนี้จังหวัดชลบุรีมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับมาตรฐานการท่องเที่ยว คือยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬา คือ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรีให้ได้มาตรฐานสากลและการท่องเที่ยววิถีใหม่ พัฒนาการให้บริการการท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากลสำหรับเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในประเทศและนานาชาติ ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสู่ระดับนานาชาติต่อไป

4. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ความรู้ที่ได้รับจากศึกษาการบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวให้มีคุณภาพระดับนานาชาติ คือการที่จะเป็นเมืองท่องเที่ยวคุณภาพดีต้องบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องคือการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการรักษาความปลอดภัย ด้านการตลาด และด้านนักท่องเที่ยว ด้านต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวให้มีคุณภาพระดับนานาชาติ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว 3 ด้านหลัก ๆ คือ ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวต้องใช้งบประมาณ ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในภาคบริการจำนวนมาก เกิดการกระจายรายได้ให้กับประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ด้านสังคม การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจ อันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นจากการแลกเปลี่ยน ความคิด ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามต่อกัน และ ด้านการเมือง การท่องเที่ยวเป็น

การพักผ่อน หย่อนใจ ซึ่งเมื่อได้มาเยือน และเกิดความประทับใจ จะช่วยสร้างไมตรีและความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้โดยง่าย

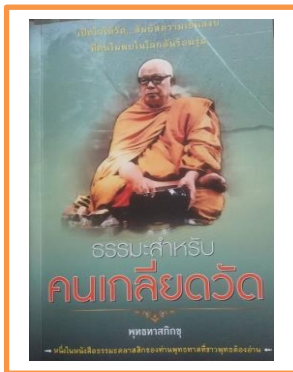
เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- วารุณี ประไพเรือง. (2565). แนวทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธวิถีใหม่ New normal. **วารสาร มจร อุบลรัตนรศน์**, 7(3), 395-408.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2567). **จังหวัดชลบุรี**. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดชลบุรี> (สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2567).
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยว. (2560). โครงการสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ประจำปี 2560. **รายงานฉบับสมบูรณ์**. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. (2562). **แนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยว**. กรมการท่องเที่ยว. เข้าถึงได้จาก <https://www.dot.go.th/storage/ebooks/January2019/AlzAxoKlnGGUUEh9JE36.pdf> (สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2567).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). ประเด็นที่ 5 การท่องเที่ยว. **รายงานฉบับสมบูรณ์**. โครงการการพัฒนาระบบสถิติข้อมูลและตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินตามยุทธศาสตร์ชาติ. ศูนย์บริการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. (2567). **ยุทธศาสตร์**. เข้าถึงได้จาก <https://www.chon.go.th/cpao/page/ยุทธศาสตร์> (สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2567).

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด
Dhamma for People Who Hate Temples

ผู้แต่ง : พุทธทาสภิกขุ.
สำนักพิมพ์: กรีนปัญญาญาณ
พิมพ์ครั้งที่: 2
ปีที่พิมพ์: 2557
จำนวนหน้า: 248 หน้า

พระครูถาวรพิสุทธิ์ (เรงศักดิ์ ถาวโร, สุทธิพันธ์)
Phrakru Thawornphisut (Rerngsak Thawaro, Suthiphan)
พระครูวิจิตรศีลาจาร
Phrakhruwijitajarn
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Si Thammarat Campus
Corresponding Author, E-mail: 6403504326@mcu.ac.th

1. บทนำ

เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติและผลงานโดยสังเขปของพุทธทาสภิกขุ หรือ พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปัญโญ) ท่านเกิดเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 7 ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2449 บิดาชื่อเซียง มารดาชื่อเคลื่อน พานิช ประกอบอาชีพ ค้าขายที่ตลาดพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ท่านมีน้องสองคน น้องคนโตเป็น ชายชื่อ ยี่เกย ซึ่งภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น ธรรมทาส พานิช ส่วนน้องสาวคนสุดท้องชื่อ กิมซ้อย พานิช ท่านเรียนหนังสืออยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 บิดาของท่านได้เสียชีวิตลงและเมื่อ จบชั้น มศ.3 ท่านจำต้องออกจากโรงเรียนมาช่วยมารดาทำการค้าขาย เมื่ออายุครบ 20 ปี ท่านได้เข้าพิธีบรรพชาอุปสมบทและได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมในกรุงเทพฯ จากการ ชักชวน และสนับสนุนจากอาเลี้ยง น้องชายของบิดาท่าน โดยมาพำนักอาศัยอยู่กับพระครู ขยาภีวัฒน์ (กลั่น) ที่วัดปทุมคงคาราชวรวิหาร จนสำเร็จสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค ภายหลังท่านเบื่อหน่ายชีวิตในเมืองหลวง กอปรกับเห็นพระสงฆ์ในเมืองพากันมัวเมาหล่มหลง ลากลับการะ ไม่สนใจพระธรรมวินัย ไม่สนใจเรื่องการศึกษา จึงตัดสินใจกลับไปพำนักจำวัดที่ ไชยา เพื่อศึกษาและทดลองปฏิบัติตามแนวทางที่ท่านเชื่อมั่น โดยร่วมกับนายธรรมทาส และ คณะธรรมทานจัดตั้งสถานปฏิบัติธรรม “สวนโมกขพลาราม” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2475 นับแต่นั้น

ได้รับบทความ: 1 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 26 กันยายน 2567; ตอบรับตีพิมพ์: 27 กันยายน 2567

Received: August 1, 2024; Revised: September 26, 2024; Accepted: September 27, 2024

มาท่านได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้น จนเชื่อมั่นว่าท่านมาไม่ผิดทางแน่และได้ประกาศใช้ชื่อนาม “พุทธทาส” เพื่อแสดงว่าให้เห็นถึงอุดมคติสูงสุดในชีวิตของท่าน ความใฝ่รู้ของท่านไม่จำกัดเพียงแค่ความรู้ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ท่านยังใฝ่ศึกษาวิชาอื่น ๆ รวมถึงวิทยาการใหม่แขนงต่าง ๆ เช่น การถ่ายรูป พิมพ์ดีด วิทยุ แผ่นเสียง และความรู้ภาษาภาษาอังกฤษ และสนใจอย่างยิ่งก็คือ วิชาวิทยาศาสตร์ ทั้งยังติดตามข่าวสารบ้านเมือง และความคิดอ่านของปัญญาชนชั้นนำในสมัยนั้นอย่าง

พุทธทาสภิกขุมีดำริริเริ่มแนวปฏิบัติของสงฆ์ และผู้มาศึกษาปฏิบัติธรรมในสวนโมกข์หลายอย่างแตกต่างจากสถานปฏิบัติธรรมหรือพุทธสถานอื่น ๆ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เกิดความเรียบง่ายไม่เป็นภาระต่อตนเองและผู้อื่น เน้นย้ำเฉพาะสิ่งที่เป็นแก่นของการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติตนสู่ความเป็นอิสระจากทุกข์ โดยมีหลักที่ถือว่า ไม่ยินดีต้อนรับคนที่ล้าจน ข้าวไม่เป็น แนวคิดเรียบง่าย เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก พุทธทาสภิกขุได้ริเริ่มกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของสวนโมกข์ และยังเป็นวาทะช่วยในการจดจำนำไปใช้ได้ง่าย ได้แก่ กินข้าวจานแฉก อาบน้ำในคู เป็นอยู่อย่างทาส เป็นอยู่อย่างตายแล้ว ฯลฯ พุทธทาสภิกขุ นับเป็นพระเถระองค์หนึ่งของวงการคณะสงฆ์เถรวาทไทยที่มีความสามารถด้านวรรณกรรมมีงานเขียนงานประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นจำนวนมาก โดยผลงานธรรมะของท่านส่วนหนึ่งได้ประพันธ์ไว้ในรูปร้อยกรอง ซึ่งมีความไพเราะ และดึงดูดใจให้คนทั้งหลายเข้าถึงเนื้อหาธรรมะได้ง่ายขึ้น พุทธทาสภิกขุ นับว่ามีผลงานทางด้านการประพันธ์หนังสือเป็นจำนวนมากที่สำคัญ ๆ เช่น หนังสือพุทธธรรม ตามรอยพระอรหันต์ และคู่มือมนุษย์ และยังมีผลงานอื่น ๆ อีกมากมายนับไม่ถ้วนซึ่งล้วนเป็นประโยชน์ต่อชนรุ่นหลังในการศึกษาศาสนาพุทธเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ พุทธทาสภิกขุยังเป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรกที่บุกเบิกการใช้โสตทัศนูปกรณ์สมัยใหม่สำหรับการเผยแพร่ธรรมะจากผลงานของท่านทำให้เป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จนได้รับการถวายปริญญาเกิตติมศักดิ์จากสถาบันการศึกษาที่เห็นความสำคัญกับแนวคิดและคำสอนของท่านในสาขาต่าง ๆ เป็นจำนวนมากมาตามความเหมาะสมแก่ผลงานและงานวิชาการของท่าน การประกาศเกียรติสดุดีถึงภูมิรู้ ภูมิธรรม ความรู้ความสามารถและคุณูปการของท่านที่มีต่อวงการพระพุทธศาสนาสังคมไทยและแวดวงวิชาการในต่างประเทศที่ได้นำแนวคิด หลักการ อุดมการณ์ไปประยุกต์ใช้กับศาสตร์สมัยใหม่และการดำเนินชีวิตในประจำวัน หนังสือเรื่อง ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด พิมพ์ครั้งที่ 2 นนทบุรี: สำนักพิมพ์กรีน ปัญญาญาณ จำกัด, 2557, จำนวน 248 หน้า. หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้นำเสนอโดยแบ่งเป็นบท จำนวน 8 บท

2. เนื้อหาหนังสือ “โครงสร้างและสารัตถะของหนังสือ”

การวิจารณ์หนังสือ “ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด” ผู้วิจารณ์ขอสรุปเนื้อหาโดยย่อของหนังสือ ดังนี้

บทที่ 1 ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด (1):

ในบทนี้ ผู้เขียนได้แจกแจงความเข้าใจทั่วไป 6 ข้อ คือ 1. ลักษณะของคนเกลียดวัด 2. ความหมายของคำว่า ‘วัด’ 3. เกี่ยวกับคำว่า ‘เกลียด’ 4. เหตุผลที่เกิดมีความเกลียดวัด

5. เหตุผลที่ทำให้เกลียดวัด 6. ต้องแก้ไขวัดให้เหมาะสำหรับคนเกลียดวัด โดยผู้เขียนได้เปิดประเด็นคำถามที่ว่า คนที่กำลังเกลียดวัดนั้นคือใคร และมีอยู่ในลักษณะอย่างไร ผู้เขียนได้มีคำตอบ ดังนี้

1. ลักษณะของคนเกลียดวัด เป็นคนที่มีการศึกษาดีแล้ว เป็นนักรูกรักที่มีอำนาจทางการเงิน เป็นนักการเมืองที่จะนำพาบ้านเมือง เป็นนักปกครองที่จัดการคน และเป็นครูบาอาจารย์ และเป็นเศรษฐี โดยพวกเกลียดวัดคือพวกที่จะทำลายมนุษยธรรม คือไม่มีศีลธรรมแล้วก็ทำลายทุกอย่าง จึงทำให้เกิดพวกที่ 1. ผู้มีผลประโยชน์ขัดกันกับวัด บุกรุกที่วัด มีคึดความกันกับวัด พวกที่ 2. ผู้มีเสรีภาพเกินขอบเขต ทำอะไรตามใจตน เป็นวัยรุ่นอันธพาล พวกที่ 3. ผู้อาศัยวัดเพราะความจำเป็น อาศัยวัดเป็นเรือจ้างเพื่อประโยชน์ตน ไม่ได้มีความศรัทธาอันแท้จริง พวกที่ 4. มีการศึกษาไม่ถูกต้อง เหมาเอาว่าวัดเป็นสิ่งล้าสมัย มองวัดเป็นกาฝากสังคม เป็นอยู่อย่างเอาเปรียบสังคม (หน้า 11-14)

2. ความหมายของคำว่า ‘วัด’ ในภาษาคนก็คือ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ตัววัดวาอารามที่เป็นฝ่ายวัตถุ ในภาษาธรรม หมายถึงเจตนาของการมีวัด การประพฤติกระทำอยู่ในวัด ดังนั้น วัดจึงเป็นสถาบันที่มนุษย์ตั้งขึ้นตามความบีบคั้นของธรรมชาติเพื่อให้มนุษย์ต้องมีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องในด้านจิตใจ (หน้า 17-21)

3. เกี่ยวกับคำว่า ‘เกลียด’ เป็นอาการขึ้นการปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองต้องการในเรื่องกิน กาม เกียรติ อันเป็นข้าศึกแก่ความเจริญของตน โดยเฉพาะเมื่อเกลียดวัดเป็นการเห็นวัดเป็นข้าศึกต่อความเจริญของตนหรือของสังคมเห็นวัดเป็นของศรีเคราะห์สำหรับคนโง่ เห็นวัดเป็นสิ่งที่ไม่คุ้มค่าในการมีหรือการจัด ดังนั้น คนเกลียดวัดคือคนที่กำลังเกลียดสิ่งที่จะทำให้ตนเองรุ่งเรืองก้าวหน้าทางจิตใจเพื่อให้ถึงอันดับสุดท้ายของความเป็นมนุษย์ (หน้า 22-23)

4. เหตุผลที่เกิดมีคนเกลียดวัด เป็นเพราะไม่รู้จักสิ่งนั้นโดยถูกต้องว่ามีคุณค่าสำหรับตนอย่างไร เช่น ไม่รู้จักวัด ไม่รู้จักธรรมะ ไม่รู้จักศาสนา ไม่รู้จักพระสงฆ์ เป็นต้น อีกทั้ง สถานะของวัดก็ถูกเปลี่ยนหน้าที่คือที่เคยมีหน้าที่ช่วยยกจิตวิญญาณให้สูงขึ้น กลายมาเป็นสิ่งที่ให้ผลไม่คุ้มค่าแก่มนุษย์ไป (หน้า 26)

5. เหตุผลที่ทำให้เกลียดวัด เป็นเพราะวัดเปลี่ยนไปในทางที่ให้เกลียดด้วยเหตุผล เช่น วัดไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ถูกต้องของความหมายคำว่า “วัด” มาแต่เดิมพวกมีปัญญาก็เกลียด คน สมัยใหม่ที่ก้าวหน้าทางเนื้อหนังร่างกาย แล้ววัดไม่ยอมเปลี่ยนแปลงตามนั้น วัดยังคงรักษาความถูกต้องตามเดิม คนกลุ่มนี้ก็เกลียด ครั้นเปลี่ยนไปตามนั้น กลุ่มคนมีปัญญาก็เกลียด เราใช้วัดเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เพิ่มความเห็นแก่ตัวและการปรับเปลี่ยนที่ตอบสนองความต้องการของตน (หน้า 28)

6. ต้องแก้ไขวัดให้เหมาะสำหรับคนเกลียดวัด ปรับเปลี่ยนวัดให้มีผู้นำในการนำวัดให้มีหน้าที่ประคับประคองวิญญาณของคนให้ก้าวหน้าไป ควบคู่กันไปกับความก้าวหน้าในทางร่างกาย จัดวัดชนิดที่ธรรมชาติต้องการ โดยต้องช่วยกันให้คนได้รู้จักธรรมะและปฏิบัติ

ธรรมะ ให้ธรรมะเป็น ชีวิตจิตใจ นั่นคือ เห็นร่างกายเป็นเพียงเปลือก เห็นหัวใจคนเป็นธรรมะ มองสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย เพื่อความสงบสุข เพื่อความผาสุก เพื่อพระนิพพาน ในที่สุด ดังนั้น ต้องปรับเปลี่ยนวัดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่กำลังมีอยู่ในสังคมที่ไม่มีศีลธรรม จนทำให้เกิดอาชญากรรม ความรุนแรง ความเลวทราม ความโหดร้ายที่มากขึ้น (หน้า 32-33)

บทที่ 2 ลักษณะของคนเกลียดวัดและหนทางรอด

ในบทนี้ ผู้เขียนได้คลี่ประเด็นจากบทที่ 1 นั้นมานำเสนอทางรอดในการแก้ปัญหา คนเกลียดวัด โดยแยกเป็น 3 เรื่อง คือ 1. เกี่ยวกับวัดวาอาราม 2. เกี่ยวกับศาสนา 3. เกี่ยวกับพระเจ้าพระสงฆ์ โดยภาพรวม ผู้เขียนยังคงเน้นย้ำคนเกลียดวัดที่มุ่งที่เกลียดธรรม เกลียดศาสนา และเกลียดบุคคล โดยผู้เขียนแยกคนเกลียดวัดออกเป็นสองพวกคือ เทวดาอันธพาลมีกิน มีกำ มีเกียรติแล้วยังเกลียดวัด และมนุษย์อันธพาล พวกที่ยังต้องอาบเหงื่อต่างน้ำอยู่ยังหิวในกิน กาม เกียรติ ยังเป็นอันธพาล เพราะเหตุแห่งความเข้าใจไม่ถูกต้องในเรื่องกิน กาม เกียรติ นั้น ดังนั้น ความเข้าใจให้ถูกต้องในเรื่องวัดวาอาราม มองให้เป็นสำนักงานเกื้อกูลการดับทุกข์ในทางจิตวิญญาณของมนุษย์ให้ได้ วัดวาอารามจะได้เป็นสถานที่ให้ผู้มีความทุกข์จะได้พ้นทุกข์และให้แสงสว่างสำหรับมนุษย์จะก้าวต่อไปข้างหน้าสำหรับเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (หน้า 50) เป็นการปรับความเข้าใจจากภาษาคนมาเป็นภาษาธรรม ส่วนความเข้าใจให้ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนา วัดวาอารามนั้นไม่ใช่สิ่งเดียวกันกับสิ่งที่เรียกว่า “ศาสนา” แม้ว่าสิ่งที่เรียกว่าศาสนานั้นมีสำนักงานอยู่ในวัดวาอาราม เพราะเหตุว่า ศาสนานั้นเป็นระบบการศึกษา ระบบการปฏิบัติ จนกระทั่งได้รับผลของการปฏิบัติ มีความสงบสุขสูงสุดตามที่มนุษย์จะได้รับ ระบบนี้เรียกว่า ศาสนาอยู่ในรูปของสถาบันอันแน่นแฟ้นขึ้นอยู่กับมนุษย์รู้จักหรือไม่รู้จัก ถ้ามนุษย์ไม่รู้จักก็ปล่อยให้หลุดโรยสูญหายไป (หน้า 52-53) ดังนั้น ในแต่ละศาสนาก็มีคนอยู่หลายระดับแห่งจิตใจ บางศาสนาอยู่ในระดับเชื่อง่าย ๆ บางระดับต้องกำลังจิตใจเข้มแข็ง บางระดับก็ต้องใช้ปัญญาวิปัสสนาอันสูงสุด แต่ละศาสนามีความเหมาะสมแก่ศาสนิกของตนตามยุคสมัยและถิ่นฐานเพื่อช่วยทำให้โลกโดยรวมดีขึ้น นี่คือธรรมะที่จะต้องมองเห็นช่วยกันแก้ไขปรับปรุงศาสนาให้กลายเป็นศาสนาเพื่อการยกระดับจิตวิญญาณของมนุษย์ (หน้า 60) ในส่วนความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับพระเจ้าพระสงฆ์ ต้องเป็นผู้เรียนรู้และปฏิบัติสืบทอดศาสนาให้คนรุ่นหลังเพื่อให้โลกนี้ไม่ว่างจากพระอรหันต์ ท่านมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ไว้ให้มนุษย์ตามความประสงค์แห่งพระศาสดาแห่งศาสนาของตนเพื่อประโยชน์แก่มหาชนทั้งเทวดาและมนุษย์นั่นเอง (หน้า 69)

บทที่ 3 ลักษณะของคนเกลียดวัดและหนทางรอด (2):

ในบทนี้ ผู้เขียนไขปมประเด็นคนเกลียดวัดที่มองพระรัตนตรัยคือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ที่ไม่ถูกต้อง โดยกล่าวหาพระพุทธเจ้าว่าเป็นบุคคลสมมติ มีตัวจริงหรือไม่ พระสิทธิตะเป็นโรคจิตไม่สมประกอบในทางเพศจึงต้องออกบวช และพระพุทธเจ้าเป็นผู้มองในแง่ร้ายในการสอนเรื่องกามารมณ์ หว่าพระพุทธเจ้ามีจิตวิปริตผิดธรรมดา

คนกล่าวหาว่าดีแต่ทำให้คนเป็นหม้าย กล่าวหาว่าพระองค์มีวิธีการชวนเชื่อ พระองค์มีแผน ล่อลวงให้มาบวช เป็นต้น สิ่งที่ควรเข้าใจให้ถูกต้องนั้นคือ พระพุทธเจ้าที่เป็นกายเนื้อเหมือน คนทั่วไปก็มี พระพุทธเจ้าที่เป็นกายธรรม ธรรมะ นามธรรมคือ ต้องมีพระพุทธเจ้าสำหรับเป็นที่พึ่งทำความดับทุกข์ ต้องทำให้ทุกคนมีส่วนที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในการมีความสามารถจะรู้ เรื่องทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ทางให้ถึงความดับทุกข์ได้ในระดับตน เพราะว่าคน ทุกคนมีสติปัญญาหรือ “โพธิ” เป็นเชื้อแห่งความรู้ที่จะทำให้รู้อย่างเดียวกับที่พระพุทธเจ้าได้ ตรัสรู้ (หน้า 86) ขณะที่ความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับพระธรรม ต้องมองให้เห็น 4 รูปแบบ คือ

1. มองให้เห็นปรากฏการณ์ของธรรมชาติทั้งหลายเป็นสังขตธรรม เป็นอสังขตธรรม
2. กฎของธรรมชาติที่มันมีกฎตายตัวอยู่ว่าต้องทำอย่างนั้นกับสิ่งนั้น ต้องทำอย่างนี้กับสิ่งนี้ ต้องทำให้ถูกต้องกับกฎของธรรมชาติ
3. หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ
4. ผลที่จะได้รับเป็นรางวัล

จากการทำหน้าที่ที่ถูกต้อง (หน้า 94) ส่วนความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับพระสงฆ์ มองให้เห็นว่า พระสงฆ์คือหมู่คณะแห่งผู้เรียนรู้และปฏิบัติจนได้รับประโยชน์เต็มตามที่มนุษย์ควรจะได้รับ ซึ่งคนที่ไม่ทำอย่างนั้นไม่มีโอกาสจะได้รับ เมื่อท่านได้รับแล้ว จะมาเป็นนักสังคัมสงเคราะห์ สูงสุดในทางด้านจิต ด้านวิญญานให้มนุษย์หลุดพ้นจากกองทุกข์ในด้านจิต ด้านวิญญาน เป็น พระอริยบุคคลเพิ่มขึ้น ๆ ในโลกนี้ (หน้า 104-105)

บทที่ 4 อานิสงส์ของธรรมะ

ในบทนี้ ผู้เขียนได้นำตัวเนื้อแท้ของศาสนา คือ ธรรมะหรือกฎของธรรมชาติเท่าที่ จำเป็นแก่มนุษย์ แล้วก็ยังมีคนเกลียดศาสนา และวัดที่เป็นที่เผยแพร่ศาสนา คนก็ยังเกลียดวัด เมื่อมีคนเกลียดวัดก็ไม่สนใจศาสนาและไม่สนใจธรรมะ เรื่องมันก็จบลงที่ว่า มนุษย์จะต้องมี แต่ความทุกข์ ดังนั้น ขอให้ทุกท่านเห็นอานิสงส์ของธรรมะอย่างนี้ว่า จะปฏิบัติถูกต้องตาม ธรรมชาติ ตามกฎของธรรมชาติ แล้วจะไม่มีปัญหาใด ๆ เหลืออยู่ ไม่มีความทุกข์ (หน้า 117)

บทที่ 5 ‘คนเกลียดวัด’ กับ ‘คนรักวัด’ (1):

ในบทนี้ ผู้เขียนได้ขยายประเด็นของคนเกลียดวัด เกลียดศาสนา เกลียดพระ ธรรม เกลียดพระเจ้าพระสงฆ์นั้นนำมาขยายให้ลุ่มลึกไปจนถึงความเข้าใจในภาษาธรรมของ การเกลียดวัดที่ว่า ท่านผู้เกลียดวัดทั้งหลาย การเป็นทาสของอายตนะของท่านนั้นมันทำให้ ท่านเกลียดวัด การเป็นทาสของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แสวงหาแต่ความสุขสนุกสนานทาง อายตนะจนตรึงตายทางอายตนะงอมแงมเหมือนติดฝิ่น ความเป็นทาสของอายตนะนี้เองทำให้ คุณกลายเป็นเกลียดวัด เพราะรู้สึก ว่า วัดนั้นมันขัดกันกับความรู้สึกของคุณ เพราะว่า คุณ ต้องการอย่างหนึ่ง ที่วัดเขานิยมกันอีกอย่างหนึ่ง (หน้า 120-121) ดังนั้น ผู้เขียนจึงนำมาสู่ การเปรียบเทียบของคนเกลียดวัดและคนรักวัดและวิเคราะห์ให้เห็นถึงเหตุผลของการเกลียด โดยผู้เขียนยกมา 10 เรื่องคือ

1. ไม่เข้าใจเรื่องทางจิตทางวิญญาน เพราะเขารู้จักแต่วัตถุ นิยม เห็นความสำคัญและพอใจในรสของความสุขทางวัตถุ เขาจึงไม่เห็นแสงสว่างทาง วิญญาน อันเป็นหนทางบรรลุมรรคผลนิพพาน
2. ไม่เข้าใจเรื่องศาสนา เพราะศาสนาเป็น

เครื่องกำจัดยาเสพติดทางวิญญาณที่อุปาทานความยึดมั่นในเรื่องตัวตน-ของตน ตัวกู-ของกู จึงเป็นทุกข์ และมองสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งสิ้น พระศาสดาทุกพระองค์จึงเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เพื่อให้หลุดพ้นจากกองกิเลส 3. ไม่เข้าใจธรรม เพราะธรรมะนั้นคือระบอบของการประพฤติกรรมทำให้ถูกต้องกับความเป็นมนุษย์ของเราในทุกขั้นตอนแห่งวิวัฒนาการทั้งด้านเอกชน สังคมและอื่น ๆ ธรรมะจึงให้แสงสว่างทางวิญญาณ จิตใจต้องอาศัยธรรมเป็นแสงสว่าง 4. ไม่เข้าใจเรื่องโลกุตตระและนิพพาน เพราะคนเกลียดวัดมองว่าเอาประพฤติกรรมพร้อมกับการทำมาหากินอยู่ในโลกนี้ไม่ได้ ต้องปรับการมองให้เห็นว่าโลกุตตระเป็นยาระงับพิษ เมื่อโลกียะเป็นพิษ ต้องอาศัยโลกุตตระแล้วจะทำให้ไม่มีความทุกข์ 5. ไม่รู้เรื่องภาษาคน-ภาษาธรรม ต้องเข้าใจให้ลึกซึ้งและแยกความหมายและความเข้าใจในการศึกษาศาสนา เพราะคำสั่งสอนที่ปรากฏอยู่ในไบเบิล พิมพ์เป็นสมุดเป็นคัมภีร์มักจะเป็นภาษาคน แต่ถ้าภาษาธรรมคือศาสนาที่มีระบบปฏิบัติที่ดับทุกข์ได้ ถ้าเข้าใจภาษาคน-ภาษาธรรมแล้วจะได้รู้จักธรรมะ แล้วจะเลิกเกลียดวัด 6. ไม่เข้าใจปัญหาศีลธรรม เพราะคนเกลียดวัดจะเกลียดธรรมะ เมื่อเกลียดธรรมะจึงเกลียดศีลธรรม เกลียดสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องทางศีลธรรม ดังนั้น คนเกลียดวัดจึงไม่รู้เรื่องศีลธรรม และเพราะศีลธรรมเป็นตัวความสงบ เป็นต้นเหตุแห่งความสงบ หากไม่เข้าใจศีลธรรม ความสงบจึงยังเกิดไม่ได้ 7. ไม่มีพระเจ้าพระสงฆ์ในจิตใจ เพราะพระเจ้าพระสงฆ์คือตัวอย่างแห่งบุคคลผู้เป็นอยู่ด้วยความสะอาด สว่าง สงบ เขาเป็นบุคคลที่มีระบบการเป็นอยู่เกลี้ยงหรือสะอาดบริสุทธิ์ รอดจากการบีบคั้นของความทุกข์ เป็นอิสระแก่กิเลส มีปกติไม่วุ่นวายแล้วก็เยือกเย็นเป็นนิพพาน 8. มีระบบความสุขไปทางกิน-กาม-เกียรติ อันเป็นความสุขของคนเกลียดวัด ขณะที่คนรักวัดจะมีสะอาด สว่าง สงบเป็นความสุข เพราะคนเกลียดวัดนั้นจะมีปกติบูชาความอโรยทางเนื้อหนัง ยอมเป็นทางของอายตนะ 9. เข้าใจผิดในเรื่องการทำบุญให้ทาน คนเกลียดวัดจะทำบุญสุนทานชนิดที่อยากจะให้ได้หน้าได้ตา แต่การทำบุญที่จริงต้องเกี่ยวกับประโยชน์ที่จะช่วยผู้อื่นให้ได้รับความสุขและตัวเองก็ได้บรรเทาภิเลสที่เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัวลงไปทุกที 10. ความสุขที่แท้จริงมีได้ต่อเมื่ออยู่ด้วยจิตว่าง การเป็นอยู่ มีชีวิตอยู่ มีลมหายใจอยู่ตามแบบของพุทธบริษัท ทำงานก็ทำด้วยจิตว่าง บริโภคผลงานก็บริโภคด้วยจิตว่าง ว่างจากการรบกวนของกิเลสและความทุกข์ กิเลสไม่รบกวนก็เรียกว่า “ว่าง” ถ้ากิเลสมารบกวนมันก็ “ไม่ว่าง” ก็ไปต่อสู้กับกิเลสอยู่ ความทุกข์ก็เหมือนกัน ถ้ามันเกิดขึ้นแล้ว มันหาความว่างไม่ได้และความสุขที่แท้จริงก็ไม่เกิดขึ้น (หน้า 122-155)

บทที่ 6 ‘คนเกลียดวัด’ กับ ‘คนรักวัด’ (2)

ในบทนี้ ผู้เขียนได้ขยายประเด็นข้อเปรียบเทียบระหว่างคนเกลียดวัดกับคนรักวัด โดยแสดงให้เห็นว่า คนเกลียดวัดเป็นผู้ที่ไม่รู้จักสิ่งหนึ่งซึ่งจะเป็นเครื่องดับพิษอันเกิดขึ้นในวิสัยโลกธรรมดาแล้วพวกนี้ก็จะเกลียดธรรมะ มองเห็นเป็นของไม่มีประโยชน์ เห็นตรงกันข้ามจากที่เป็นจริง หรือเห็นตาม ๆ กันในหมู่ผู้เห็นผิดที่เรียกว่าเป็นผู้มีมิจฉาทิฐิตัวด้วยกัน (หน้า 159) ผู้เขียนได้จำแนกออกเป็น 11 ข้อ คือ 1. ไม่เข้าใจคำว่า ‘โลก’ คนเกลียดวัดเป็นคนหลัก

ต่อในวิถีสงสาร คือ คนโง่ คนอันธพาล ไม่รู้จักโลก ไม่รู้จักความดับสนิทแห่งโลก คือไม่รู้จักธรรมะโดยประการทั้งปวง เขาหลงอยู่ในโลกตลอดเวลา (หน้า 165) 1. เข้าใจคำว่า ‘มนุษย์’ ไม่ตรงความหมาย ความหมายที่ถูกต้องแล้ว มนุษย์มีใจสูง คือจะสูงไป ๆ จนกระทั่งบรรลุถึงนิพพาน แต่เข้าใจแต่ความสนุกสนานเริงร่าเรื่อยแต่ทางเนื้อหนัง มีแต่ทางวัตถุ ไม่มีเรื่องจิตวิญญาณ 3. ไม่เข้าใจความหมายเรื่องการสืบพันธุ์ ถูกมองเพียงกามารมณ์ แต่ไม่ได้มองเป็นการทำให้มีลูกหลานเกิดขึ้นมา 4. ทำความเข้าใจเรื่องครอบครัวให้ถูกต้อง ครอบครัวนั้นคือเพื่อนเดินทางไปในนิพพาน สามภรรยาหารื้อกันเพื่อความก้าวหน้าในทางจิตใจให้สูงขึ้นให้ความสะดวกแก่กันและกันในการรู้จักชีวิต รู้จักทุกข์ แล้วจะได้ถอนออกมาเสียโดยเร็ว 5. ให้รู้จักกัลยาณมิตร โดยที่กัลยาณมิตรเป็นเพื่อนที่แท้จริงของพรหมจรรย์ คือการประพฤติปฏิบัติเพื่อออกจากกองทุกข์ 6. ไม่มีความเคารพบิดามารดา เพราะบิดามารดาได้ให้กำเนิดได้ให้โอกาสแก่เรา เราจึงหวังว่า เกิดมานี้จะต้องให้ได้เป็นพุทธะกับเขาสักคนหนึ่งให้จนได้คือให้รู้อะไรตามที่มนุษย์ควรจะรู้ ขจัดปัญหาคือความทุกข์ของมนุษย์ได้ 7. ไม่เคารพครูบาอาจารย์ เพราะครูบาอาจารย์ที่แท้จริง เป็นผู้เปิดประตูในทางวิญญาณให้สัตว์นั้นออกไปสู่แสงสว่าง 8. ต้องสนใจเรื่องทิศ 6 คือ ทิศข้างหน้าคือบิดามารดา ทิศเบื้องหลังคือ บุตร-ภรรยา ทิศข้างซ้ายคือ เพื่อนฝูงมิตรสหายทั้งหลาย ทิศข้างขวา คือ ครูบาอาจารย์ ทิศข้างบน คือ สมณพราหมณ์ พระเจ้าพระสงฆ์ และทิศข้างล่างคือ ผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง 9. ความสูญเสียเป็นอุปสรรคมาฝึกให้ฉลาด นำเอาความสูญเสียมาเป็นสิ่งที่มาบอกให้เราทราบว่า เราคุ้มครองรักษามาฝึกฝนให้เฉลียวฉลาดต่อไปในโอกาสข้างหน้า เราจะได้เลิกโง่กันเสียที 10. รู้จักนรก-สวรรค์ ที่นี้และเดี๋ยวนี้ คนเกลียดวัดจะไม่เชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เป็นเรื่องที่มิได้สำหรับหลอกคนโง่ให้เสียสละ ให้บริจาค แต่จริงแล้ว เรื่องนรกก็คือเรื่องเรื่องทรมาน เรื่องสวรรค์ก็คือเรื่องที่สนุกสนาน ถึงลืมนึกเล็ดเปิดเปิงไป เรื่องนรกสวรรค์นี้ต้องจัดการให้เสร็จสิ้นตั้งแต่ที่นี้ เดี่ยวนี้และก่อนตายแล้วมันจะได้กำไร เรื่องนรกสวรรค์เป็นเรื่องขุ่น เรื่องนิพพานเป็นเรื่องหยุดเรื่องว่าง 11. เรื่องดวง โชค วัตถุมงคล เป็นเรื่องทรมานจิตใจ คนกลัวโชคร้ายแล้วก็ไม่มีความคิดที่ถูกต้อง ให้กลับมาบำธธรรมะเป็นวัตถุมงคลเพื่อจะได้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวงโดยไม่ปีบบังคับทรมานจิตใจ (หน้า 166-191)

บทที่ 7 ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด (2)

ในบทนี้ ผู้เขียนได้สะท้อนความเป็นคนเกลียดวัดที่เป็นผู้มีความคิดเป็นของตัวเอง เป็นผู้กระทำตามความพอใจของตัวเอง กระทำตามความเคยชินของตัวเอง ก็มีความรู้สึกว่าเป็นตัวเป็นตนนั้นหนาแน่น เขาไม่ยอมเชื่อ ไม่รับฟังและไม่อยากสนใจ ผู้เขียนได้นำเสนอภาพใหญ่ของการสอนเรื่องอนัตตา คือเรื่องความไม่มีสิ่งที่ยึดว่าตัวตน ก็เพื่อประโยชน์แก่การดับทุกข์ในจิตใจ ความรู้สึกที่ว่าตัวตนเป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัว ดังนั้น จึงควรรู้เรื่องที่ตรงกันข้าม คือเรื่องที่ไม่ทำความเห็นแก่ตัว เพราะเป็นเรื่องจริง จริงโดยแท้ จริงของธรรมชาติ โดยผู้เขียนได้กำหนดธรรมะสำหรับคนเกลียดวัดมี 6 ข้อ คือ

1. ต้องรู้จักความรู้สึกที่มีตัวตนว่าเป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัว

2. ต้องรู้จักระดับจิตใจของมนุษย์
3. ให้รู้จักความเกิด แก่ เจ็บ ตาย โดยถูกต้อง
4. เรื่องตายแล้วเกิดหรือไม่เกิด
5. เรื่องบุญบาปเป็นเรื่องทางจิตใจ
6. เรื่องกิเลสเป็นเหตุทำผิด ต้องมีธรรมไว้กำจัด

บทที่ 8 ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด (3)

ในบทนี้ ผู้เขียนได้นำประเด็นที่ได้กล่าวมาตั้งต้นนั้นมาสรุป โดยเฉพาะประเด็นใครเป็นคนเกลียดวัด และการเกลียดวัดเป็นเพราะไปหลงหรือมีอะไรเป็นสิ่งที่โน้มน้าวให้เป็นปัจจัยในการเกลียดวัด โดยผู้เขียนได้ชี้แต่ละประเด็น 6 ประเด็นคือ 1. คนเกลียดวัดบูชาส่วนเกิน เขามีส่วนเกินแห่งกิน กาม เกียรติ แนวทางแก้ไขโดยการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมตามระดับการประพฤติปฏิบัติอันยิ่งยวดของแต่ละคน 2. คนเกลียดวัดมักชอบบอขายมุข 6 ประการนั้น แล้วยอมตกอยู่ในอบายอยู่ตลอดเวลา คือ นรกคือความร้อนใจ เจริญฉานคือความโง่ เปรตคือความหิว อสุรกายคือความกลัว 3. เกี่ยวกับเรื่องการศึกษา ที่ไม่มีทิศทางออกจากปัญหาหรือความทุกข์ มีแต่วนเวียนอยู่ในเรื่องเหยื่อของโลก ความสุข สนุกสนาน เจริญร่อยทางเนื้อหนัง มุ่งส่งเสริมความเห็นแก่ตัว 4. เกี่ยวกับเรื่องการเมือง โดยมองว่าการเมืองเป็นเครื่องมือสำหรับการแสวงหาประโยชน์แก่ตัวและพวกของตน หาใช้เป็นมือสำหรับการสร้างสันติภาพให้แก่โลกโดยไม่ต้องใช้อาวุธ 5. เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม หรือระบบการดำรงชีวิตอยู่ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ถ้าวัดมีความถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนาแล้วทุกอย่างในวัดจะเป็นสภาพแวดล้อมบุคคลทุกคนให้ดำรงตนอยู่ในความถูกต้องหรือให้ดำเนินไปในลักษณะที่ถูกต้องจนพบกับความถูกต้องที่สุด จึงถือเป็นหลักว่า สร้างวัดนั้นได้บุญ เพราะสร้างสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นขึ้นมาคอยแวดล้อมคนทุกคนให้ดำเนินไปถูกทาง ทุกคนควรจะช่วยกันส่งเสริม สนับสนุน และรักษาวัดให้ยังคงอยู่ในฐานะเป็นสิ่งที่สิ่งแวดล้อมมนุษย์ให้มีความสูงทางจิตใจ ถ้าคนเกลียดวัดเข้าใจข้อนี้ดีก็คงจะไม่เกลียดวัดและส่งเสริมวัดวาอารามอีกต่อไป (หน้า 241) 6. เกี่ยวกับเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์ เพราะพวกคอมมิวนิสต์ประกาศว่าศาสนาเป็นยาเสพติดสำหรับมนุษย์ จึงทำให้เป็นคนเกลียดวัด แต่คนอีกกลุ่มหนึ่งเกลียดคอมมิวนิสต์ กล่าวว่าคอมมิวนิสต์จะมาริบทรัพย์สินสมบัติส่วนเกินของตน จำกัดให้เป็นอยู่ในขอบเขตจำกัด แต่แท้ที่จริงแล้ว กิเลสสร้างนายทุนขูดรีดขึ้นมา นายทุนก็สร้างคอมมิวนิสต์ขึ้นมา ดังนั้น ความเห็นแก่ตัวด้วยอำนาจกิเลสเป็นเหตุให้เกิดลัทธิคอมมิวนิสต์ (หน้า 242-243) ดังนั้น สิ่งที่เป็นรากเหง้าของคนเกลียดวัด อันเป็นต้นตอทั้งของนายทุนและลัทธิคอมมิวนิสต์จึงเป็นเรื่องตัวตนที่ความเห็นแก่ตัว ดังนั้น ศาสนาเป็นเครื่องทำลายยาเสพติดนี้ ธรรมะในพระศาสนานั้นจะขจัดยาเสพติดเช่นนี้ให้หมดไป ให้จิตใจสะอาดสว่างและสงบ

3. วิเคราะห์หนังสือเรื่อง ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด

ภายหลังจากได้อ่านหนังสือ เรื่อง “ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด” แล้ว ผู้วิจารณ์มีข้อวิจารณ์ ดังนี้

3.1 ลักษณะของหนังสือ

พุทธทาสภิกขุ (2557: 1) รูปเล่มของหนังสือมีความเหมาะสม กะทัดรัด ขนาดใส่กระเป๋าทนทานได้ดี และพร้อมที่จะอ่านอ่านได้ทุกเวลา ตอบโจทย์สำหรับกลุ่มเป้าหมายของหนังสือเล่มนี้ โดยเฉพาะคนกลุ่มที่มุ่งสนใจแก่นคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เมื่อดูสีสันของปก มีความโดดเด่น ใช้สีดูแล้วเย็นตา และยังมีรูปภาพของผู้เขียนคือ ท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งชื่อนี้สามารถคำประกันด้วยผลงานการเขียนที่อยู่ในผู้อ่านหนังสือธรรมะเชิงประยุกต์อันลุ่มลึกย่อมจะไม่ผิดหวัง เมื่อพิจารณาคุปกหลังที่มีรูปท่านพุทธทาสภิกขุพร้อมข้อความที่เหมือนการสรุปทัศนะของท่านที่ว่า “เป็นไปได้ที่ ‘ภาพ’ ของวัดจะวิวัฒนาการเปลี่ยนผ่านไปตามยุคสมัย เป็นป่ากลางธรรมชาติที่ปราศจากสิ่งปกคลุมใด ๆ นอกจากจิวรผืนเดียวกันได้ หรือจะจะมีพระพุทธรูปทองคำ แวดล้อมไปด้วยโบสถ์วิหารราคาหลายล้านก็ได้ แต่ ‘ความหมายที่แท้จริง’ ของวัด อันหมายถึงสถานที่ขัดเกลามนุษย์ให้ถึงที่สุดแห่งวิวัฒนาการทางจิตวิญญาณนั้น...เปลี่ยนไม่ได้ และมีแค่ ‘วัดเดียว’ ทุกชีวิต” เป็นข้อความชวนให้สงสัยและนำไปสู่การติดตามหนังสือเล่มนั้นว่าท่านผู้เขียนมีมุมมองอย่างไรเกี่ยวกับวัด ความหมายที่แท้จริงของวัดคืออะไร อะไรคือวัด วัดใช่ศาสนาหรือไม่ แล้วทำไมท่านผู้เขียนจึงมองว่ามนุษย์ทุกชีวิตทุกชาติมีเพียงวัดเดียว

3.2 การเรียบเรียงเนื้อหา

การเรียบเรียงเนื้อหา ผู้เขียนได้เรียบเรียงเนื้อหาโดยแบ่งออกเป็น 8 บท โดยการเริ่มต้นจากบทที่ 1 อันเป็นการปูพื้นฐานปรับความเข้าใจให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์เฉพาะที่จะกล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ ตั้งแต่ความหมายคำว่า ลักษณะของคนเกลียดวัด โดยแยกอธิบายให้ชัดถึง ‘วัด’ คืออะไร ‘เกลียด’ คืออะไร แล้วผู้เขียนแสดงเหตุผลที่เกิดมีความเกลียดวัด เหตุผลที่ทำให้เกลียดวัดและต้องแก้ไขวัดให้เหมาะสมสำหรับคนเกลียดวัด ถือเป็นการฉายภาพใหญ่ภายใต้ข้อสงสัยว่า คนเกลียดวัดนั้นคือใคร มีลักษณะอย่างไรและจะอย่างไรกับคนเกลียดวัดนี้ ส่วนบทที่ 2 บทที่ 3 และบทที่ 4 ผู้เขียนได้แสดงการวิเคราะห์ถึงคนที่เกลียดวัดนั้นมีความเข้าใจในการมอง ‘วัด’ อย่างไรจนทำให้เกลียดวัดเกี่ยวกับความเข้าใจอันเป็นมิจฉาทิฐิเกี่ยวกับวัดวาอาราม ศาสนา พระเจ้าพระสงฆ์ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ผู้เขียนได้ปรับความเข้าใจที่ถูกต้องในการมองประเด็นเหล่านี้และผู้เขียนได้ขยายความของอานิสงส์ของธรรมะอันถือเป็นหัวใจสำคัญของความเข้าใจถูกต้องอันเป็นสัมมาทิฐิ ถึงแม้จะเกลียดธรรมะ แต่มนุษย์ทุกคนต้องเป็นไปตามหลักธรรมะนั้น จากนั้น ผู้เขียนได้นำลงสู่การขี้รากเหง้าของประเด็นปัญหาทั้งในบทที่ 5 และบทที่ 6 โดยมี 21 ประเด็นสะท้อนให้เห็นถึงคนเกลียดวัดมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ยังมองวัดในมิติ

ของคนมีกิเลสเป็นอนุสัยนอนเนื่องอยู่ในความเป็นตัวตน จนเกิดเป็นคนเห็นแก่ตัว ดังนั้นในบทที่ 7 จึงเป็นมรรควิธีของการชี้ทางออกสำหรับคนเกลียดวัด โดยการปรับความเห็นให้ถูกต้อง และสุดท้าย บทที่ 8 ผู้เขียนได้ทำการสังเคราะห์ประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวไว้ในบทต้นนั้นมาทำการบูรณาการด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องพร้อมแนวทางที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติ (พุทธทาสภิกขุ, 2557: 30)

3.3 ลักษณะการนำเสนอ

ในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือนั้น ผู้เขียนได้มีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการชี้ให้เห็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนของสังคมชาวพุทธไทยในปัจจุบันที่กำลังหลงทางเดินที่ถูกต้องในแง่ความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติ สิ่งที่สำคัญของการนำเสนอหนังสือเล่มนั้น เป็นการนำเสนอเชิงบุคลาธิษฐาน คือการยกบุคคลขึ้นมาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในลักษณะเป็นรูปธรรม พร้อมควบคู่ด้วยธรรมาธิษฐาน การอธิบายเนื้อหาอันเป็นนามธรรม โดยผู้เขียนได้ใช้ภาษาคนและภาษาธรรม สำหรับภาษาคนและภาษาธรรมมีความแตกต่างกันคือ ภาษาคนนั้นเอาไปตามทางของวัตถุ ตามความรู้สึกได้ ตามคนธรรมดา และอาศัยวัตถุเป็นพื้นฐาน ไม่ได้อาศัยธรรมะเป็นพื้นฐาน จึงพูดแต่เรื่องวัตถุเรื่องโลก พูดแต่เรื่องที่ได้เห็นได้ด้วยตาธรรมดาสามัญ ส่วนภาษาธรรมนั้นเป็นไปในทางนามธรรมที่ไม่เห็นตัว ไม่เนื่องด้วยวัตถุ ต้องมีปัญญาเห็นนามธรรมเหล่านั้นแล้วจึงจะพูดเป็นและให้ความหมายเป็น นี่เป็นภาษาธรรม ภาษาธรรมที่เหนือไปจากวัตถุ โดยได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ภาษาคนก็คือ ภาษาทางโลก เป็นภาษาของคนไม่รู้ธรรมะ พูดกันตามประสาของคนที่ไม่รู้ธรรมะ ส่วนภาษาธรรมเป็นภาษาที่คนเหมือนกันพูด แต่ว่าได้เห็นธรรมะในส่วนลึก หรือเห็นธรรมที่แท้จริง แล้วพูดไปด้วยความรู้สึกอันนั้น จึงเกิดเป็นภาษาธรรมขึ้นมา การตีความพระพุทธานุศาสนาดด้วยทฤษฎีภาษาคน-ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้หลักธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากกว่าจะเป็นสิ่งที่เหลือวิสัยที่มนุษย์จะเข้าใจและเข้าถึงได้ และธรรมะเป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้และช่วยให้ผู้ปฏิบัติตามพ้นจากทุกข์ได้จริงในปัจจุบันชาติโดยไม่ต้องรอชาติหน้า ส่วนแรงบันดาลใจที่ทำให้ท่านพุทธทาสภิกขุ สร้างทฤษฎีการตีความนี้ขึ้นก็เพื่อที่จะตีความพระสูตรให้ทันสมัยและไม่ให้เข้าใจในลักษณะมลาย่อีกต่อไป (พุทธทาสภิกขุ, 2557: 16)

3.4 แรงบันดาลใจในการเขียน

จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ ทำให้เห็นว่า ผู้เขียนมีความมุ่งมั่นอุทิศตนในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วยความกล้าหาญในการชี้นำสังคมในแนวทางที่ถูกต้อง และมีการใช้ปัญญาอันแยบคาย ทำให้เชื่อมั่นได้ว่า สิ่งที่คุณเขียนในหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปต่อยอดประโยชน์สุขทั้งให้แก่ตนเองและสังคมได้อย่างแท้จริง เหมือนกันกับเรื่อง ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัดที่คุณเขียนได้สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนถึงเจตนารมณ์ความเข้าใจ และการมีอยู่ของวัด อีกทั้ง หนังสือนี้ได้ตอบโจทย์ให้สำหรับพระสงฆ์

ที่จะสร้างวัด หรือดูแลการบริหารจัดการวัด ต้องตีโจทย์ให้แตกของคำว่าวัดในการทำหน้าที่ ประคับประคองจิตวิญญาณของคนให้เกิดความก้าวหน้าไป ควบคู่กันไปกับความก้าวหน้าทางร่างกาย นั้นหมายความว่า วัดต้องธำรงหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ให้ให้เกิดความสมดุล (พุทธทาสภิกขุ, 2557: 21)

3.5 มุมมองที่โดดเด่นของหนังสือ

1. การยืดหลักพุทธพจน์ ในการนำเสนอทั้ง 8 บทของหนังสือเล่มนั้น ผู้เขียน ได้ยืดหลักการขั้นปฐมภูมิคือ พุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะหลักคำสอนเรื่อง อริยสัจสี่ อันเป็นการชี้ให้เห็นสิ่งที่เป็นปัญหาหรือทุกข์ สาเหตุของปัญหา เป้าหมายการ แก้ปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหามาเป็นบทตั้งไว้ในแต่ละช่วงตอนได้เหมาะสมกับเนื้อ เรื่องที่นำเสนอได้อย่างน่าสนใจยิ่ง ผู้วิจารณ์คิดว่า การยืดหลักพุทธพจน์เช่นนี้ช่วยให้หนังสือ เกิดความพิเศษและเพิ่มความน่าสนใจของหนังสือได้เป็นอย่างมาก (พุทธทาสภิกขุ, 2557: 1)

2. การนำเสนอเรื่องธรรมะสำหรับคนเกลียดวัดด้วยการใช้ภาษาคน-ภาษา ธรรม สิ่งที่เป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนั้นก็คือ ผู้เขียนได้นำหลักการของพระพุทธศาสนา มา วิเคราะห์และสังเคราะห์ จนเกิดตกผลึกเป็นองค์ความรู้ในการเข้าใจหัวใจของพระพุทธเจ้า สิ่งที่สำคัญต่อมาคือ การนำเสนอของผู้เขียนด้วยการนำหลักการตีความพุทธธรรมคือ ภาษาคน อันเป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่งใช้บุคคลเป็นที่ตั้ง เป็นวิธีแสดงธรรมโดยยกบุคคลขึ้นอ้าง และภาษา ธรรม อันเป็นธรรมาธิษฐาน ซึ่งหมายถึง คำสอน ความเชื่อ ความคิด การยกภาษาคนหรือ บุคลาธิษฐานมานั้นเป็นการแสดงให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ เป็นรูปธรรม สามารถนำไปสู่ความ เข้าใจสารัตถะที่แท้จริงของหลักพุทธธรรมอันเป็นอรรถาธิบายด้วยภาษาธรรมหรือหลัก ธรรมาธิษฐาน อันเป็นเรื่องนามธรรม ผู้เขียนใช้ทั้งสองลักษณะนั้นควบคู่การอธิบาย และสิ่งที่ สำคัญคือ การอธิบายนั้นไม่เป็นแบบข้ามภาพข้ามชาติ แต่จะอธิบายความเป็นขณะปัจจุบัน ของการเกิดและการดับแห่งอัตตานั้น โดยที่สามารถเข้าใจได้ง่ายและนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เมื่อนำมามองกับเรื่อง ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัดนี้จะทำให้เข้าใจเจตนานิพพานของผู้เขียน อย่างชัดเจนในการดึงคนออกมาจากสิ่งที่ยึดเหนี่ยววัตถุนิยมในเรื่องกิน กามและเกียรติยศ ผู้เขียนได้อรรถาธิบายด้วยการใช้ภาษาธรรมในถ้อยความมีอัตราให้เกิดความสะอาด สว่าง และสงบ และทำให้เห็นเนื้อแท้ของทุกศาสนาที่แท้จริงถ้าทำความเข้าใจศาสนาแห่งตนและ ศาสนาของผู้อื่นด้วยการใช้ภาษาคน ภาษาธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2557: 52-60)

จากการที่ผู้เขียนได้อ่านหนังสือ “ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด” สิ่งที่คุณเขียนได้รับ จากหนังสือเล่มนี้ มีดังนี้

1. เรายอมรับได้ทุกศาสนาว่า แต่ละศาสนามีอะไรของตนเหมาะแก่ศาสนิก ของตน แห่งยุคสมัยของตน แห่งถิ่นของตน เพื่อให้ช่วยทำโลกโดยส่วนรวมนี้น่าดีขึ้น นี่คือ ธรรมะที่จะต้องมองเห็น ช่วยกันแก้ไขปรับปรุงศาสนาให้กลับมาเป็นศาสนาอย่างเดิม แล้วคน ก็จะไม่เกลียดศาสนา

2. เราจะต้องมีความพอใจ เคารพนับถือ ประพฤติปฏิบัติธรรมะนั้นให้สุดความสามารถที่จะทำได้ เพื่อว่าจะมีโลกอันงดงาม เป็นที่ตั้งแห่งสันติสุขและสันติภาพ ทั้งส่วนบุคคลและส่วนสังคม

3. หนังสือ “ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด” เป็นการอธิบายถึงคนเกลียดวัด เป็นการกล่าวถึงบุคคลที่มีความรู้มีการศึกษาจึงเป็นการไม่ชอบในทางด้านพระพุทธศาสนา เห็นได้อย่างชัดเจน

4. สรุป

หนังสือเรื่อง “ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด” ผู้เขียนได้สะท้อนความเป็นจริงของสังคมปัจจุบันจากการที่คนเกลียดวัด จึงทำให้เกิดความวุ่นวายทั้งในระดับบุคคลที่เป็นโรคความเครียด โรคจิตประสาท ในระดับสังคมอยู่ด้วยความหวั่นวิตกกังวลหาความสงบสุขไม่ได้ ทั้งที่มีความสมบูรณ์ทางวัตถุ แต่จิตใจเร้าร้อนเหมือนตกรอกไหม้ อันเป็นโทษของการเกลียดวัด เกลียดธรรมะ เกลียดศาสนา ด้วยเหตุของการยึดมั่นในตัวตน-ของตน จนทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวอันมาจากความโลภ ความโกรธ ความหลง นำไปสู่การแสวงหาเรื่องกิน กาม เกียรติ ตลอดเวลา เป็นการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยกิเลสและเป็นคนเกลียดวัด เพราะวัดเป็นสถาบันที่มนุษย์ตั้งขึ้นตามความบีบคั้นของธรรมชาติเพื่อให้มนุษย์ต้องมีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องในด้านจิตใจ คนเกลียดวัดจึงเป็นคนที่กำลังเกลียดสิ่งที่ทำให้ตนเองรุ่งเรืองก้าวหน้าทางจิตใจถึงอันดับสุดท้ายของการพัฒนาความเป็นมนุษย์ เขารู้จักแต่วัตถุนิยม แต่ไม่เข้าใจแสงสว่างทางวิญญาณ จึงจำเป็นต้องให้คนรักวัดเพื่อจะได้ปรับปรุงจิตใจของตนให้สูงขึ้น ให้เกิดความเข้าใจว่าอะไรเป็นความทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ อะไรคือการดับความทุกข์ และอะไรเป็นหนทางดับความทุกข์ จิตใจสูงด้วยความรู้อย่างนี้ไปสู่การดับทุกข์ได้ แล้วจะทำให้เกิดความสะอาด สว่าง และสงบทางจิตใจ และสังคมอยู่อย่างไม่วุ่นวายใคร ไม่ละเมิดใคร อยู่อย่างสันติภาพและมีความสุข

5. ข้อเสนอแนะ

ในเบื้องต้น ผู้อ่านควรศึกษาข้อมูลเรื่อง อริยสัจสี่ อริยมรรคมีองค์ 8 และหลักการตีความพุทธธรรมด้วยภาษาคนและภาษาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุให้มีพื้นฐานความรู้ก่อน และผู้วิจารณ์เห็นว่า ทุกคนควรอ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะเมื่ออ่านแล้ว ผู้อ่านจะได้ความรู้แก่นแท้ทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงที่มีความสอดคล้องกลมกลืนอย่างลงตัว และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้ในสังคมปัจจุบันอย่างแท้จริง

ข้อเด่น

1. ให้มีความคิดที่เป็นอิสระจากความงมงาย ให้รู้สึว่าการเกลียดวัดนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่รู้อะไรตามที่เป็นอย่างจริง จึงไปเกลียดสิ่งที่ซึ่งเป็นประโยชน์ และจำเป็นแก่มนุษย์ มีตัวของตัวเองเป็นผู้เกลียดวัดก็เท่ากับว่ามีตัวของตัวเองเป็นผู้ทำลาย

ประโยชน์ของตัว ทำลายการได้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ที่ตัวเองจะพึงได้ ขอให้สนใจกันในข้อนี้ แล้วสังคมมนุษย์เรานี้ก็จะหมดปัญหาที่เป็นความทุกข์ทรมานมาอย่างยืดยาว

2. ความเกลียดวัด หรือเกลียดธรรมะ หรือเกลียดศาสนานั้น มันมีมูลมาจากการบูชา ทุกคนเป็นอิสระแก่ตนในทางความคิดความเห็น ให้มีจิตใจที่เป็นอิสระ ถ้ามาเกลียดวัดเสียแล้ว มันก็ไม่ใช่เป็นอิสระ คือมันมีความลำเอียงเสียแล้ว ความลำเอียงนั้นมันครอบงำจิตเสียแล้ว จิตนั้นไม่เป็นอิสระเสียแล้ว จิตนั้นก็ไม่มีทางที่จะคิดนึกอะไรให้ถูกต้องตามที่เป็นจริงได้

3. ศาสนานั้นไม่ใช่ยาเสพติด แต่ว่าศาสนานั้นเป็นเครื่องทำลายยาเสพติด ยาเสพติดในที่นี้หมายถึงความโง่ ความหลงในความเริ่ดอร่อยทางเนื้อทางหนัง ทางกิเลส หลงไหลในเรื่องกิน เรื่องกางมุ้ง เรื่องเกียรตินี้เป็นยาเสพติดยิ่งกว่าสิ่งใด ธรรมะในพระศาสนานั้นจะขจัดยาเสพติดเช่นนี้ให้หมดไป ให้จิตใจสะอาด สว่าง และสงบ

ข้อควรพัฒนา

1. ข้อมูลเนื้อหาในหนังสือ “ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด” ต้องมีข้อมูลเพิ่มเติมอย่างละเอียดกว่านี้ เพื่อได้อธิบายข้อมูลอย่างชัดเจนมากขึ้น

2. เนื้อหาในแต่ละบทต้องเพิ่มเติมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ในแต่ละบทเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น

3. บทสรุปในหนังสือ “ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด” มีบทสรุปที่น้อยเกินไปในส่วนท้ายบทของหนังสือ จึงต้องเพิ่มเติมข้อมูลในท้ายบทสรุปให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

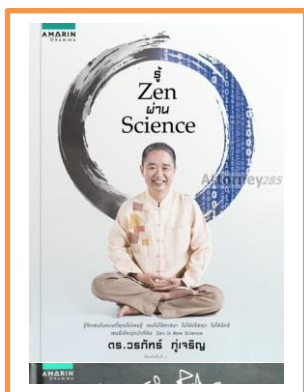
พุทธทาสภิกขุ. (2557). **ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สำนักพิมพ์กรีนปัญญาญาณ จำกัด.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

รู้ Zen ผ่าน Science Know Zen Through Science

ผู้แต่ง : ดร.วรภัทร์ ภูเจริญ
สำนักพิมพ์: อมรินทร์ธรรมะ
พิมพ์ครั้งที่: 1
ปีที่พิมพ์: 2449
จำนวนหน้า: 171 หน้า

พระครูปริยัติกิตติโชติ (ยศวิภรณ์ เปมสิโล)
Phrakru Pariyatkittichot (Yosaviphon Pemsilo)
สิทธิโชค ปาณะศรี
Siththichok Panasree
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Si Thammarat Campus
E-mail: 6703204014@mcu.ac.th

1. บทนำ

วรภัทร์ ภูเจริญ ผู้เขียนหนังสือเรื่อง รู้ Zen ผ่าน Science มีชีวิตเติบโตมาในครอบครัวที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เรียนหนังสือในโรงเรียนคริสต์คาเบรียล เรียนจบปริญญาตรี ด้านเคมีเทคนิค คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบปริญญาโท ด้านวิศวกรรมวัสดุศาสตร์จาก Youngstown State University และปริญญาเอก ด้านเครื่องกลและวัสดุศาสตร์ จาก Cleveland State University, USA. ได้มีโอกาสทำงานวิจัยให้กับองค์กรนาซา (NASA) จากนั้นเดินทางกลับสู่ประเทศไทย ทำงานเป็นอาจารย์ที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มเห็นตนเองชัดเจนและศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ได้ศึกษาการปฏิบัติกับหลวงปู่ จันทา ถาวโร วัดป่าเขาน้อย จังหวัดพิจิตร และหลวงพ่อกล้วย วัดป่าธรรมอุทยาน จังหวัดขอนแก่นเพราะเชื่อว่า การมี “โค้ช” เป็นสิ่งจำเป็น และได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเซนในหลาย ๆ ประเทศ จนสุดท้ายเกิดความเข้าใจว่า ทุกอย่างเป็นหนึ่งเดียวกัน และเซนเป็น “กระบวนการเรียนรู้” อย่างหนึ่ง ที่มีจุดหลัก คือ “ใจสู้ใจ”

หนังสือ “รู้ Zen ผ่าน Science” พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง 2449 จำนวน 171 หน้า

ได้รับบทความ: 7 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 4 พฤศจิกายน 2567

Received: August 7, 2024; Revised: October 31, 2024; Accepted: November 4, 2024

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอที่อ่านง่าย จบเป็นภาค ๆ จากง่ายไปหายาก ด้วยศาสตร์สมัยใหม่ โดยต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจได้โดยง่ายในเรื่องของเซน ประกอบด้วย 8 ภาค 13 เรื่อง

2. โครงสร้างของหนังสือ

ในการวิจารณ์หนังสือ “รู้ Zen ผ่าน Science” เพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อมูลในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจารณ์ขอนำเสนอในประเด็นเนื้อหาโดยย่อ ดังนี้

ภาค 1 : What is Zen?

ภาคที่ 1 เป็นภาคที่ผู้เขียนต้องการปูพื้นฐานให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง เซน (Zen) เพื่อคลายความสงสัยว่า แท้จริงแล้ว เซน คือ อะไร โดยอธิบายว่า เซนเป็นนิยายหนึ่งในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ที่มีการนับถือในแถบประเทศเอเชียตะวันออก เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และผู้เขียนอธิบายว่า เราไม่สามารถอธิบายความหมายของเซนได้ เนื่องจากเซนมีหลักการสำคัญอยู่ว่า “ข้ามอายตนะ อธิบายไม่ได้” ซึ่งใกล้เคียงข้อความที่ว่า “แต่ที่อธิบายได้ มิใช่แต่อายตนะ” (พจนานุกรม, 2442)

ผู้เขียนได้อธิบายความหมายของการข้ามอายตนะอธิบายไม่ได้โดยยกตัวอย่างว่า เราไม่สามารถอธิบายกลิ่นของไข่เจียวด้วยภาพวาดได้ เพราะภาพเราต้องดูด้วยตา กลิ่นเราต้องใช้จมูกดม ไม่สามารถแต่งเพลงเพื่ออธิบายความเผ็ดของพริกขี้หนูได้ เพราะเพลงต้องใช้หูฟัง เป็นต้น หรือจากคำเปรียบเทียบที่บอกว่า “หมิ่นคำพูดสู้ภาพเพียงภาพเดียวไม่ได้ แต่ภาพเพียงภาพเดียวก็อธิบายเรื่องใจไม่ได้เหมือนกัน ต่อให้มีเป็นล้านภาพก็อธิบายเรื่องใจไม่ได้” นี่คือ ความหมายของข้อความว่า “ข้ามอายตนะอธิบายไม่ได้”

จากนั้น ผู้เขียนได้อธิบายความเป็นมาของเซนว่า เซน (Zen) เริ่มต้นที่ “ใจสู่ใจ” เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงประทับ ณ ภูเขาคิซุมภูฏ ในคำคืนที่ท้าวมหาพรหมเสด็จเข้าเฝ้า และถวายดอกบัวเป็นพุทธบูชา พร้อมทั้งอาราธนาให้ทรงแสดงธรรม พระพุทธองค์ทรงชูดอกบัวขึ้นในท่ามกลางสันนิบาตโดยไม่ตรัสอะไร พระมหากัสสปะมีดวงตาเป็นประกายเข้าใจความหมายแห่งนัยและบรรลุธรรมในทันที จะเห็นได้ว่า เซน เป็นกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) รูปแบบหนึ่งเท่านั้น เซนสอนให้รู้จักการสื่อสารแบบ “ใจสู่ใจ” และผู้เขียนยังอธิบายว่า เซน อยู่ที่ใจ อยู่ในทุกศาสนา ไม่ต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่วุ่นวาย ไม่มีพิธีรีตอง ไม่มีคัมภีร์ ไม่มีการท่องจำ ใช้เพียงแค่ใจสือใจเท่านั้น ดังที่ ซูสุกิกล่าวว่า “เซนไม่มีลัทธิคำสอนหรือปรัชญาพิเศษใด ๆ เลย ไม่มีมโนภาพเป็นชุด ๆ หรือ กฎเกณฑ์ทางพุทธิปัญญาเป็นชุด ๆ ใด ๆ เลย มีอยู่อย่างเดียวคือ พยายามเปลื้องตนให้พ้นจาก พันธะแห่งการเวียนว่ายตายเกิด โดยอาศัยวิธีเข้าใจทางสหญาณบางอย่างที่เฉพาะตัวเท่านั้น” (ซูสุกิ, 2418)

ภาค 2 : What is New Science?

ในภาคที่ 2 ผู้เขียนมุ่งที่จะนำเสนอถึงวิทยาศาสตร์ใหม่ (New Science) เพื่อปูพื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ด้วยการอธิบายความรู้แบบวิทยาศาสตร์เดิมของนิวตัน (Newtonian Science) ที่มองว่า โลกและจักรวาลประกอบด้วยสสาร เป็นรูปธรรม แยกเป็นหน่วยย่อยได้ สัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า สิ่งใดที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า สิ่งนั้นไม่มีจริง จากนั้นผู้เขียนก็อธิบายถึงพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์จนถึงยุควิทยาศาสตร์ใหม่ (Non-Newtonian Science/New Science) จนเข้าสู่แนวความคิดเรื่องฟิสิกส์ควอนตัม (Quantum Physics) ที่มองว่า สรรพสิ่งบนโลกไม่อาจคาดเดาได้ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนั้น ผู้เขียนยังได้อธิบายว่า มีนักวิทยาศาสตร์มากมายในเวลาต่อมาได้เริ่มเข้าใจแนวคิดของศาสนาพุทธมากขึ้น โดยสรุปว่า “แท้จริงสรรพสิ่งแม้แต่จิตวิญญาณไม่ได้สูญหายไป เพียงแค่ย้ายไปอีกที่ หรือเปลี่ยนสภาพ หรือเปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติไปเท่านั้นเอง เช่นเดียวกับการเกิด-ดับของจิต หรือที่เรียกตามภาษาจิตวิทยา คือ 0-1” ถือเป็นการปูพื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อไปนำไปสู่เรื่อง เช่น คือ วิทยาศาสตร์ใหม่ ในภาคต่อไป

ภาค 3 : Zen คือ วิทยาศาสตร์ใหม่

ในภาคที่ 3 นี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงแนวคิด 0 - 1 และการกะพริบ โดยอธิบายว่า โลกนี้ไม่มีปาฏิหาริย์ เมื่อทุกอย่าง คือ การกะพริบ มีการอธิบายข้อสงสัยที่ว่า หลวงพ่อหลวงปู่เดินผ่านกำแพงได้หรือไม่ ผู้เขียนอธิบายว่า ถ้าคิดแบบวิทยาศาสตร์ใหม่ จะคิดว่า กำแพงมีการกะพริบ 0-1 ส่วนหลวงพ่อท่านนั้น จิตของท่านก็เป็น 0 ตลอดกาล (0 หมายถึง สภาวะจิตนิ่ง) ส่วนกายเนื้อของหลวงพ่อ ก็มีการกะพริบ 0-1 เช่นกัน ดังนั้น ช่วงที่ทั้งสามสิ่ง กำแพง - จิตหลวงพ่อ - กายเนื้อ กะพริบพร้อมกัน เป็น 0-0-0 หลวงพ่อก็สามารถเดินผ่านกำแพงได้ ในส่วนนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า มีการความใกล้เคียงกับการอธิบายเรื่องการเข้า-ออกจากนิโรธสมบัติของพระอริยบุคคล (พระวิสุทธิมรรค, 2440: 1)

นอกจากนั้น ผู้เขียนได้อธิบายว่า เช่น คือ SLP การโปรแกรมทางจิต เช่นเป็น SLP (Spiritual Linguistic Programming) หมายถึง โปรแกรม (สั่งการ) ลึกลงไปถึงระดับจิตใจหรือจิตวิญญาณ โดยหลักการทั่วไปของ SLP คือ การได้เห็น หรือได้ยินซ้ำ ๆ การฝึกทำซ้ำ ๆ และทำบ่อย ๆ เพื่อให้ซึมซับลงไปในจิตใจ เช่น ศาสนาพุทธสอนให้เรากราบพระ 3 ครั้ง โดยที่การกราบแต่ละครั้งมีความหมาย ได้แก่ กราบหนึ่งระลึกถึงพระพุทธ กราบสองระลึกถึงพระธรรม กราบสามระลึกถึงพระสงฆ์ เมื่อทำบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ พุทธศาสนิกชนจะค่อย ๆ ซึมซับเรื่องการบูชาพระรัตนตรัยไปเอง

ภาค 4 : ใครบ้างที่มีความเป็นเซน

ในภาค 4 ผู้เขียนได้อธิบายถึงคนยุคใหม่กับเซน ใน 3 ประเด็น ได้แก่ นักวิชาการกับความเป็นเซน จิตกรเอกของโลกกับความเป็นเซน และศิลปินนักร้องระดับโลกกับความ

เป็นเซน โดยผู้เขียนได้พูดถึงว่ามีนักวิทยาศาสตร์ นักวิชาการ นักคิด นักปรัชญาจำนวนมากน้อยที่ให้ความสนใจ หันมาศึกษาและให้กำเนิดข้อเขียน และแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งผู้เขียนมองว่า นั่นคือ ความเป็นเซนรูปแบบหนึ่งของพวกเขา โดยมีการยกตัวอย่างนักวิชาการที่มีความเป็นเซน เช่น เดวิด โจเซฟ โบห์ม, นีลส์ บอห์ร, เออร์วิน ชโรดิงเงอร์, มาร์กาเร็ต เจ.วิตลีย์ และฟิลิป คอตเลอร์

ในส่วนของจิตรกรเอกของโลกกับความเป็นเซน ผู้เขียนเสนอความคิดของปาโบล ปิกัสโซ (Pablo Picasso ค.ศ. 1881-1973) ศิลปินเอกชาวสเปน ปิกัสโซบอกว่า “ในเมื่อโลกทุกวันนี้มันเข้าใจ ไม่ได้ แล้วฉันจะวาดภาพให้เข้าใจได้ทำไม” และมีคนถามต่อไปว่า “แล้วทำไมไม่วาดให้เหมือนจริงล่ะ” ปิกัสโซตอบว่า “ทั่วทั้งจักรวาลหรือทั่วทั้งโลกใบนี้ ไม่มีอะไรจริงสักอย่าง สรรพสิ่งในโลกนี้เป็นสมมติอยู่แล้ว ใครบ้างที่วาดเหมือนจริง” ผู้เขียนสรุปในส่วนนี้ว่า ความหมายของศิลปะที่แท้จริงจึงไม่ต่างจากเซน กล่าวคือ เป็นการถ่ายทอดแบบใจสู่ใจ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “เซนเป็นศัตรูของความคิดวิเคราะห์ (analysis) แต่เป็นมิตรกับอวิชฌัตติกญาณ” (Hoover, 1978: 13) นอกจากนี้ ผู้วิจารณ์มองว่า เซน มีความเกี่ยวข้องกับงานศิลปะอย่างใกล้ชิด ดังคำกล่าวของซูสุกิที่ว่า “เซนอาจคงมีอยู่โดยไม่มีศิลปกรรมมาเกี่ยวข้องได้ แต่จะมีอยู่โดยปราศจากศิลปะหาได้ไม่” หรือ “พวกอาจารย์เซนอาจมิใช่ นักปรัชญาเมธีที่ดี แต่บ่อยทีเดียวที่ปรากฏว่า เป็นศิลปินที่ปรารถนาดี” (ซูสุกิ, 2418: 34)

สำหรับศิลปินนักร้องระดับโลก ผู้เขียนได้อ้างถึงนักร้องระดับโลก อย่าง มาดอนนา, บ็อบ ดิแลน, ปีเตอร์ ดอลแลนด์แมรี และจอห์น เลนนอน ซึ่งเป็นนักร้องที่ล้วนมีแนวคิดต่อต้านวัตถุนิยมต่างมีความเป็นเซน

ภาค 5 : หนทางแห่งการเข้าถึงเซน

ในภาคนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอให้ผู้อ่านได้เข้าใจและเรียนรู้ถึงวิธีการเข้าถึงเซน ด้วยการลงมือทำ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยแสดงให้เห็นว่า วิทยาศาสตร์ใหม่และเซนมีจุดร่วมที่เหมือนกัน คือ เน้นเรื่องทำเอง-รู้เอง ทำมาก-รู้มาก ทำเอง-เจอเอง โดยเน้นการเรียนการสอนที่เป็น “ปัจเจกตั้ง” ในส่วนนี้ผู้วิจารณ์เห็นว่า มีความสอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา ดังพุทธภาษิตที่ว่า “อตตา หิ อตตโน นาโถ” (ขุ.ธ. 24/36) แปลว่า ตนต้องเป็นที่พึ่งของตน

นอกจากนั้น ผู้เขียนอธิบายว่า การที่จะเข้าถึงเซนได้นั้น จะต้องเริ่มต้นที่ฐานกาย (Sensing) ก่อน ซึ่งเป็นการเรียนรู้กาย จากนั้นมาฝึกฐานใจ (Feeling) อันเป็นการรับรู้และจัดการทางอารมณ์ สุดท้าย ฝึกฐานคิด (Thinking) ซึ่งเป็นการใช้สมอง

โดยสรุป ผู้เขียนมีมุมมองว่า ในการเข้าถึงเซนนั้น จะต้องมีการฝึก โดยอธิบายว่า “การฝึกเซน คือ ฝึกกายรู้กาย ฝึกจิตตอนจิตว่าง หมายความว่า จิตว่างจากกิเลส โดยอาศัยสติ เข้าไปแยกจิตกับความคิดออกจากกันอย่างถาวร และให้ระวังความคิดจร” ซึ่งส่วนนี้

ผู้วิจารณ์มองว่า มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่ให้พิจารณาให้เห็นภายในกาย (กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน) (ที.มหา. (ไทย) 10/373/248)

ภาค 6 : นิพพานอยู่ที่ไหน

ในภาค 6 มีประเด็นที่ผู้เขียนได้นำเสนอ คือ ทำอย่างไร ไม่ให้สร้างภพ สร้างชาติต่อไปอีก วิธีหยุดสร้างภพ สร้างชาติ เวทนาซีโร่ คือ อะไร เริ่มที่ละจุด ตามคุณแห่งกรรม ได้เวลาวิเคราะห์กราฟ อยากเข้าถึงนิพพานต้องทำอะไร ผู้เขียนอธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสรรพสิ่งในโลกจะเกิดขึ้นในลักษณะ 0 กับ 1 (off = 0 = ดับ = min/on = 1 = เกิด = max) เทียบเคียงได้กับระบบดิจิทัล หมายความว่า จิตดับ คือ 0 เมื่อเกิดจิตมีพลังงานพุ่งออกมา คือ 1 แต่ถ้าเป็นพลังงานเชิงลบก็กลายเป็น -1 เท่ากับว่า “มีการสร้างภพ สร้างชาติต่อไป”

เวทนาซีโร่ (อทุกขมสุขเวทนา) ผู้เขียนอธิบายให้เข้าใจง่าย ๆ ว่า เวทนาที่เป็นศูนย์ ไม่บวก ไม่ลบ ไม่สุข ไม่ทุกข์ ไม่เป็นอะไรทั้งสิ้น เป็นแค่สภาพกลาง ๆ บางคนอาจเจอแล้ว แต่ก็ไม่ทัน รู้ไม่ทัน เพราะเวทนาซีโร่มาเร็วมาก แต่ถึงอย่างนั้นต้องฝึกให้ได้ ฝึกมาก ๆ เพื่อให้เข้าใจ เวทนาซีโร่

อยากเข้าถึงนิพพานต้องทำอะไร ประเด็นนี้ ผู้เขียนอธิบายว่า อยากหลุดพ้นจากวัฏสงสารและเข้าสู่นิพพานไม่ได้อยู่ที่จิตสุดท้ายเป็นบวก เพราะการเข้าสู่นิพพานนั้น จิตสุดท้ายต้องเป็น 0 หรือจิตว่างอย่างต่อเนื่อง (ว่างจากกิเลส) จะเรียกว่า เวทนาซีโร่ หรืออทุกขมสุขเวทนา

ภาค 7 : กลับมาที่“เซน”

ภาค 7 ผู้เขียนอธิบายถึงแนวคิดที่ “ผมเคยคิดแบบวิทยาศาสตร์เก่า” คนที่มีแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์เก่า ชื่นชอบความสมบูรณ์แบบชอบตัดสินกำหนด คนนี้ดีคนชั่ว จึงไม่แปลกที่ในยุควิทยาศาสตร์เก่าจะเต็มไปด้วยจำเลยทางสังคม และแพะรับบาป ต่างจากวิทยาศาสตร์ใหม่และเซนที่ไม่เคยมองว่า คนนี้ดีคนชั่ว เซนมองทุกอย่างว่า เป็น “วงกลม” วันนี้เขาดี พรุ่งนี้อาจจะชั่วก็ไม่เป็นไร เพราะมันเป็นอย่างนั้นเอง ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงได้แค่รู้จักยอมรับและเข้าใจ

อีกประการหนึ่ง ผู้เขียนอธิบายถึง หัวใจของเซน โดยอ้างถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าสอนไว้ชัดเจนว่า อย่าไปดูว่าใครต่ำกว่า สูงกว่า หรือเสมอกับเรา หมายถึง “อย่าด่วนตัดสินใจ” ในขณะที่ เซน เชื่อว่าสรรพสิ่งล้วนเป็นสิ่งเดียวกัน หรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (oneness) ในเรามีท่าน ในท่านมีเรา หัวใจของเซน คือ รู้ใจตนเองให้ได้ คิดให้น้อย ๆ หยุดคิด แล้วมาฝึกกายรู้กายให้มาก ๆ เพราะฐานกายสำคัญกว่าฐานจิต ประเด็นนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า มีความสอดคล้องกับการอธิบายของ สุวรรณา สถาอานันท์ (2443) ที่ว่า “(เซน) เป็นการศึกษาและการปฏิบัติที่ใช้วิธีพิเศษ คือการรวมปริยัติเข้ากับ

ปฏิบัติ และรวมสมณะเข้ากับวิปัสสนา ประพตติกระทำเพียงอย่างเดียว ก็ได้ผลทั้งสองอย่าง พร้อมกันไปในตัว โดยวิธีที่ประดิษฐ์ขึ้นอย่างฉลาด ทำให้เกิดความรวดเร็วดุจฟ้าผ่าเปรี้ยง และยิ่งที่เดียวได้นกสองตัวหรือหลายตัว คือ รู้ธรรมะ และมีความแหลมคมทางปัญญา มีสติ พร้อมกับปัญญา ซึ่งมีผลอย่างเดียวกับวิธีการแห่งพุทธศาสนาอย่างเดิมแท้ ที่เจโตวิมุตติกับ ปัญญาวิมุตติ ไม่อาจแยกจากกันในการบรรลุมรรคผลครั้งหนึ่งๆ”

ภาค 8 : เป้าหมายของหนังสือเล่มนี้

ภาคที่ 8 เป็นภาคสุดท้ายของหนังสือ ผู้เขียนได้นำเสนอข้อสรุปไว้ 4 ประเด็น คือ 1) พระพุทธเจ้า คือ บรมครูทางวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง 2) ฝึกฐานกายให้มาก ๆ 3) หากเราหา สัจธรรมที่ถูกต้องเจอแล้ว เราจะรู้ว่า ทุกศาสนา พูดเรื่องเดียวกัน คือ “ความรักและความเมตตา” 4. เปิดใจ เปิดมุมมองเรียนรู้ศาสตร์ ใหม่ ๆ คุณรู้วิทยาศาสตร์ใหม่หรือยัง ถ้ายังก็อย่าด่วนพิพากษา และ 4. เซน คือ กระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่ศาสนา ไม่ใช่ปรัชญา หรือลัทธิ เซน สามารถนำไปใช้ได้กับหลาย ๆ ศาสตร์ ปัจจุบันประเทศที่เจริญแล้วได้นำกระบวนการเรียนรู้แบบเซนมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เช่น สตีฟ จ๊อบส์ (บริษัท แอปเปิล) มาร์ก ซักเคอร์เบิร์ก (ผู้ก่อตั้งเฟซบุ๊ก) แจ็ค หม่า (ผู้ก่อตั้งบริษัทอาลีบาบา)

บทส่งท้ายของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้สะท้อนความจริงว่า ตอนนี้อาวตวันตกมีการเรียนรู้เกี่ยวกับเซน ทำความเข้าใจเรื่องของจิตใจเพิ่มขึ้นทุกปี สามารถอธิบายวิทยาศาสตร์ใหม่ได้มากกว่าชาวตะวันออกต้นคิดเสียอีก คนไทยเรากลับทิ้งช่วงวัฒนธรรมไทยที่บรรพบุรุษคิดค้นและถ่ายทอดกันมา วัฒนธรรมที่สอนให้รู้จักการฝึกฐานกาย ฝึกการมีสติ ฝึกตามวิถีเซน เช่น มวย รำกระบอง เป็นการฝึกฐานสมาธิ การกราบพระสามครั้งเป็นการฝึกฐานกาย การทำบายศรี เพื่อทำจิตให้เป็นหนึ่ง แม้แต่ชาวญี่ปุ่นรุ่นใหม่อเอง ก็ไม่เข้าใจวัฒนธรรมอันดีงามของตนเองเหมือนกัน สิ่งที่เคยได้รับการยกย่องว่าเป็นเซนในอดีต มาวันนี้กลายเป็นเซนรูปแบบที่ปราศจากความเข้าใจ ไม่ว่าสวนหิน หินสามก้อน การจัดดอกไม้ หรือ การชงชาญี่ปุ่น ชาวไทยคายวัฒนธรรมที่ดีงามนี้ออกไป เพราะเราไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงเหล่านี้ คิดแค่ว่าเซย์ ไม่ทันสมัย เสียเวลา จริง ๆ แล้ว เซน ไม่ได้อยู่ไกลตัวเราเลย เซนอยู่รอบ ๆ ตัวเราต่างหาก ลองเปิดใจเรียนรู้เซนแล้วจะรู้ว่า เซนยิ่งใหญ่กว่าที่คุณคิด และเซนสามารถพาคุณไปรู้จัก “นิพพาน” ได้

หนังสือเล่มนี้ ไม่ใช่เป็นหนังสือที่เจาะลึกถึงความเป็นมาของเซนอย่างละเอียด การสืบทอดของปรมาจารย์เซน อิทธิพลในประเทศต่าง ๆ วิธีการปฏิบัติของเซน เช่น การทำชาเซน (Zazen) สมาธิแบบเซน ชันเซน (Sanzen) เรื่องราวของปรมาจารย์เซนในอดีต บทสนทนา ปริศนาธรรม และม็อนโด (Mondo) วิธีการถามตอบแบบตันที่ทันใด เป็นต้น

3. ทศนวิจารณ์

หลังจากได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว ผู้วิจารณ์ขอเสนอข้อวิจารณ์ ดังนี้

1. ลักษณะของหนังสือ

เป็นหนังสือที่สร้างจุดสนใจให้ผู้อ่านเกิดความสนใจตั้งแต่หน้าปกด้วยการตั้งชื่อเรื่องไว้อย่างน่าสนใจ จากนั้นนำเสนอโครงสร้างของหนังสือด้วยการสรุปย่อเนื้อหาแต่ละภาคไว้ในส่วนคำนำผู้เขียนเป็นการแนะนำเนื้อหาโดยย่อให้ผู้อ่านทราบในเบื้องต้น

2. การเรียบเรียงเนื้อหา

ผู้เขียนได้เรียบเรียงเนื้อหาโดยแบ่งออกเป็น 8 ภาค ประกอบด้วย 13 ประเด็น โดยอธิบายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก ด้วยภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจได้โดยง่าย เป็นการอธิบายเชิงเปรียบเทียบข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เก่าและใหม่ เพื่อนำไปสู่การเข้าใจเรื่องเช่นได้อย่างน่าสนใจ

3. ลักษณะการนำเสนอเนื้อหา

ผู้เขียนมีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการใช้ภาษาสมัยใหม่ที่ทุกคนสามารถเข้าใจได้โดยง่ายและใช้การนำเสนอโดยมีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบความทางวิทยาศาสตร์เก่าและใหม่เชิงเปรียบเทียบกับหลักคำสอนเรื่องเช่นได้อย่างสอดคล้องลงตัว

4. แรงบันดาลใจในการเขียน

เป็นการเขียนที่ผู้เขียนได้แรงบันดาลใจจากการศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติธรรมจากครูบาอาจารย์ต่าง ๆ แล้วนำมาถ่ายทอดสู่ผู้อ่านด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ทั้งส่วนที่เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์และความรู้เรื่องเซนในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งมีการยกตัวอย่างที่ผู้อ่านเข้าใจได้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

5. มุมมองที่โดดเด่นของหนังสือ

5.1 การนำเสนอเรื่องเซนด้วยภาษาง่าย

เบื้องต้น ผู้เขียนอธิบายความรู้เบื้องต้นทางวิทยาศาสตร์ทั้งเก่าและใหม่เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจเรื่องเซน ด้วยวิธีการที่เรียบง่ายแบบเซน

5.2 การอธิบายศัพท์เฉพาะที่เข้าใจได้ง่าย

ผู้เขียนได้อธิบายศัพท์เฉพาะทั้งศัพท์ทางวิทยาศาสตร์และศัพท์ทางพระพุทธศาสนาด้วยภาษาที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่าย

5.3 การแนะนำการดำเนินชีวิตแบบเซน

หนังสือเล่มนี้ นอกจากจะให้ความรู้เรื่องเซนแบบง่าย ๆ ผ่านความรู้ทางวิทยาศาสตร์แล้ว ยังเป็นการนำเสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย การปฏิบัติตนในการ

ใช้ชีวิตแบบเซนในแนวทางใหม่ ที่ผู้อ่านสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน และสามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่การมีจิตว่าง (นิพพาน) ได้ด้วย

4. สรุป

เมื่อผู้อ่าน ๆ หนังสือเล่มนี้จบแล้ว ก็จะได้สิ่งสำคัญ 4 ประการ ดังนี้ 1) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เข้าใจโดยง่าย 2) อัตลักษณ์ของเซน 3) วิธีการของเซน 4) การบรรลุแบบเซน และ 4) การดำเนินชีวิตแบบเซน ผู้เขียนอาศัยองค์ความรู้ที่ดีทางวิทยาศาสตร์ และความรู้ทางพระพุทธศาสนาแบบเซน ประสบการณ์ จากการศึกษาค้นคว้าและการปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง จากนั้นนำประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ มาอธิบายถ่ายทอดด้วยวิธีการแบบสมัยใหม่ มีการใช้คำศัพท์ที่ไม่ใช่วิชาการ ผสมผสานกับกลวิธีการนำเสนอแบบคนรุ่นใหม่ ที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาต่าง ๆ ได้ง่าย ช่วยให้สามารถอ่านหนังสือเล่มนี้ได้อย่างสนุกไม่เหมือนกับการอ่านหนังสือธรรมะโดยทั่วไป และช่วยให้ผู้อ่านเกิดมุมมองใหม่ในการศึกษาคำสอนทางศาสนาแบบเซน

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้อ่านควรศึกษาข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เพิ่มเติมโดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ใหม่ที่เรียกว่า ควอนตัมฟิสิกส์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการทำความเข้าใจองค์ความรู้เรื่อง เซน พร้อมทั้งปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตแบบคนรุ่นใหม่ในสังคมปัจจุบัน

ข้อเด่น

1. หนังสือเรื่อง “รู้ Zen ผ่าน Science” มีความน่าสนใจในการใช้ศัพท์ภาษา จากผู้เขียนมีความหลากหลายในด้านภาษา
2. เป็นการให้แนวคิดที่ดีน่าสนใจเนื้อหา บ่งบอกถึงการปฏิบัติตนและการแสวงหาความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา
3. เป็นหนังสือที่อ่านง่ายให้มีความน่าสนใจในการถ่ายทอดในวิธีการสมัยใหม่

ข้อควรพัฒนา

1. ส่วนปกของหนังสือ “รู้ Zen ผ่าน Science” มองแล้วไม่เด่นมาก จึงทำให้ผู้ที่สนใจอ่านหนังสือมาสนใจอ่านน้อย
2. ใช้ศัพท์ในทางด้านวิทยาศาสตร์ที่เชิงลึก จนทำให้ผู้อ่านในแต่ละกลุ่มคนไม่เข้าใจความหมายของศัพท์นั้น ๆ
3. ในส่วนเนื้อหาในแต่ละบท อ่านแล้วเข้าใจถึงความหมายที่สื่อออกมา บางบทอ่านแล้วสื่อถึงความหมายที่ค่อนข้างเข้าใจยาก

เอกสารอ้างอิง

- ชูสุกิ, ดี. ที. (2418-2419). **เซนกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น**. [Zen and Japanese Culture] (จำนงค์ ทองประเสริฐ, ผู้แปล). (2 เล่ม). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พจนานุกรมศัพท์สันติ. (2442). **วิถีแห่งเต๋า**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- มหาวิทยาลัย ชาญบาลี. (2440). **พระวิสุทธิธรรมรค เล่มเดียวจบ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อำนวยสาสน์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. (2439). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรภัทร์ ภูเจริญ. (2449). **รู้ Zen ผ่าน Science**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2443). **ภูมิปัญญาวิชาเซน : บทวิเคราะห์คำสอนปรมาจารย์โดเก็น**. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- Hoover, Thomas. (1978). **Zen Culture**. London: Routledge & Kegan Pual.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ความสุขในกำมือ

Happiness in the Hand

ผู้แต่ง : ว.วชิรเมธี.

สำนักพิมพ์: ปราณพับลิชชิง

ปีที่พิมพ์: 2556

จำนวนหน้า: 144 หน้า

พระครูวินัยธรชวลิต อุตตโม (สุวรรณจันทร์)

Phrakruvinayathorn Chavalit Uttamo (Suwanchan)

พระครูโสมสิติวัฒนานุกุล

Phrakru Kositwattananukul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Nakhon Si Thammarat Campus

E-mail: Phrakruvinayathorn@gmail.com

1. บทนำ

ท่านพระมหาภูติชัย วชิรเมธี หรือที่รู้จักกันในนามปากกา ว.วชิรเมธี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งพระราชาคณะที่ “พระเมธีวชิโรดม” ท่านเป็นพระภิกษุชาวไทยที่มีชื่อเสียงในด้านการคิด การเขียน และการบรรยายธรรมะในสถานที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ ท่านยังเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับรางวัลผู้อุปถัมภ์ UNHCR ด้านสันติภาพและเมตตาธรรม ซึ่งมอบโดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ในปัจจุบัน ท่านดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย และเป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 6 ฝ่ายมหานิกาย ซึ่งประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ท่าน ว.วชิรเมธี เป็นพระหนุ่มที่มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา โดยท่านเกิดเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2516 ที่บ้านครึ่งใต้ ตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย แรงบันดาลใจในการเรียนรู้ของท่านมาจากมารดา ซึ่งได้ปลูกฝังให้ท่านสนใจในการเรียนรู้ข่าวสารและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง หลังจากนั้น ท่านได้ขออนุญาตจากมารดาและบิดาเพื่อบรรพชาเป็นสามเณร (หน้า 1)

ความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ของท่าน ว.วชิรเมธี ไม่เพียงแต่ทำให้ท่านสำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอกในพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และได้รับเปรียญธรรม 9 ประโยคในแผนกบาลีเท่านั้น แต่ยังได้ศึกษาด้านกฎหมายจนสำเร็จการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และพุทธศาสตรมหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

ได้รับบทความ: 28 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 1 พฤศจิกายน 2567; ตอบรับตีพิมพ์: 4 พฤศจิกายน 2567

Received: August 28, 2024; Revised: November 1, 2024; Accepted: November 4, 2024

กรมราชวิทยาลัย นอกจากนี้ ท่านยังได้รับการยอมรับในวงการการศึกษา โดยได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากหลายมหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย และมหาวิทยาลัยศรีปทุม อีกทั้งยังได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษและวิทยากรบรรยายในสถาบันการศึกษาชั้นนำทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงเป็นคอลัมนิสต์ที่เขียนบทความวิชาการและบทความทั่วไปให้กับหนังสือพิมพ์และนิตยสารหลายฉบับอีกด้วย (หน้า 2)

ท่านมีผลงานการเขียนที่โดดเด่นมากมาย โดยเฉพาะในภาคภาษาไทยที่มีมากกว่า 100 เล่ม และผลงานของท่านยังได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษในจำนวนมากอีกด้วย ทำให้หลายหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้มอบรางวัลและประกาศเกียรติคุณเพื่อยกย่องท่าน เช่น รางวัลทูตสันติภาพโลก, รางวัลพระธรรมทูตผู้มีผลงานดีเด่นระดับโลก, รางวัลเสมาธรรมจักรทองคำ, รางวัลบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อเยาวชน, รางวัลเกียรติคุณสังฆเงิน, รางวัลบุคคลต้นแบบคนดีศรีแผ่นดิน, รางวัลบุคคลคุณภาพแห่งปี 2011, รางวัลศาสตรเมธี, และรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ เป็นต้น (หน้า 3)

นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันวิมุตตยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่มุ่งเน้นการศึกษา วิจัย กาวนา และนำเสนอภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสู่ประชาคมโลก โดยยึดหลักปรัชญาการทำงานในแนวทางพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพโลก ปัจจุบันท่านพำนักอยู่ที่ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน ตำบลห้วยสัก อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย เพื่อสอนสมาธิภาวนาแก่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ รวมถึงการเขียนหนังสือธรรม และดำรงตำแหน่งผู้ก่อตั้งและอธิการบดีของ “มหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์” ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาทางเลือกที่ประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในด้านเศรษฐศาสตร์.

2. เนื้อหาหนังสือ “โครงสร้างและสาระสำคัญของหนังสือ”

เนื้อหาโดยย่อของหนังสือ ดังนี้

ภาค 1 บันไดแห่งความสุข:

ผู้เขียนได้นำเสนอการปรับหลักคิดในการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส ให้เผชิญกับความเป็นจริง อย่าไปกลัวทุกข์ อย่าไปกลัวปัญหา ทุกครั้งที่ทุกข์หรือปัญหาเกิดขึ้น ให้ถือว่าเป็นเวลาพิสูจน์ผลของการปฏิบัติธรรม นำมาเป็นครู เป็นอุปกณ์สอน โดยกำหนดบันไดความสุข 4 ขั้น ได้แก่ 1. อย่าเอาทุกข์มาทับถมตนที่ไม่มีทุกข์ 2. แสวงหาสุขที่ชอบธรรม 3. สุขที่ชอบธรรมก็อย่าไปยึดติด 4. พัฒนาจิตให้ประณีตยิ่งขึ้น

ผู้เขียนได้นำตัวอย่างปัญหาสังคมปัจจุบันอย่างปัญหาการติดในสังคมเมือง โดยนำสิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัย เราต้องยอมรับความจริงขณะที่เรารอคอย ไม่ใช่ติดที่เรารอคอยคนเดียว มองไปทางไหนรถก็ติดเป็นแพ สุดลูกหูลูกตา มันไม่ได้เป็นไปตามใจเรา ถ้าเป็นไปตามใจเรา ออกเดินทางปั๊บเราก็อยากให้งถึง แต่ถ้าเรามองใน

มุมมองของธรรมะ การที่ทุกสิ่งทุกอย่างไม่เป็นไปตามความประสงค์ก็ทำให้เราเข้าใจสังขารธรรมประการหนึ่งว่า สิ่งใด ๆ ในโลกล้วนเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย มันมีเหตุให้เกิดขึ้น มันก็ติดอย่างนี้ เราไปว่าอะไรไม่ได้ เมื่อเราเปลี่ยนข้างนอกไม่ได้เราก็ก็นำข้างในใจเรา (หน้า 5) ท่ามกลางรตติถ้าเรามองเห็นทุกข์ เราก็นำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในการปฏิบัติธรรมได้ สำหรับคนทั่วไปมันเป็นการฝึกขันธ์คือความอดทน แต่สำหรับผู้ที่มีปัญญา นั่นคือ การฝึกทำความเข้าใจสังขารของชีวิต ผู้เขียนขยายความให้เห็นว่า ถ้าเราเข้าใจความเป็นเหตุเป็นปัจจัยของสรรพสิ่ง เท่ากับเราเข้าใจแก่นของพระพุทธศาสนา เมื่อมีความเข้าใจก็ไม่ต้องอดทนต่อสิ่งใด ๆ เราทำความเข้าใจแล้ว เราก็ก็นำไปจัดสรรเหตุปัจจัย อยากให้สิ่งดี ๆ เกิดขึ้นก็ไปสร้างเหตุปัจจัยดี ๆ ค่อย ๆ แก่กันไปตามลำดับขั้นตอน เหมือนที่พระพุทธองค์ตรัสว่า เวลาที่เราปฏิบัติธรรม ให้ปฏิบัติเหมือนแม่ไก่กกไข่ เวลาแม่ไก่กกไข่ แม่ไก่จะนั่งทับไข่ กกอย่างนั้น ทำตามเหตุตามปัจจัย แม่ไก่ไม่ต้องอธิษฐานว่า สาธุ...พรุ่งนี้ขอให้ลูกไก่ออกมาจากฟองไข่เสียที แม่ไก่ก็แค่ทำหน้าที่กกไข่ให้ดีที่สุด คือสร้างความอบอุ่นให้ไข่ สร้างเหตุปัจจัย ทำเหตุให้มากแล้วปล่อยวางในผล ถ้าอุณหภูมิพอเหมาะ ลูกไก่ก็จะออกมาเอง นี่เรียกว่าเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย (หน้า 11) นี่คือการทำความเข้าใจเหตุปัจจัย เมื่อเราเข้าใจ เหตุปัจจัยต่าง ๆ แล้วเราจะมีแต่ความสุข พอเรามีความเข้าใจแล้ว เรายึดให้กับทุกสิ่งทุกอย่างได้ หนักมาแค่ไหนเราก็ก็นั่งได้ ทุกข์แค่ไหนเราก็ก็นั่งได้ มองให้เห็นเป็นตถตา มันเป็นเรื่องมันอย่างนั้นเอง

ผู้เขียนได้นำเสนอบันไดความสุข 4 ขั้นเมื่อเรารู้จักวิธีเผชิญหน้ากับความทุกข์แล้วเป็นขั้นบันไดใช้ในการก้าวเดินไปหาความสุข เป็นกุศโลบายซึ่งมีด้วยกัน 4 ประการด้วยกัน คือ 1. อย่าเอาทุกข์มาทับถมตนที่ไม่มีทุกข์ โดยปกติแล้วชีวิตของเรานั้นไม่ค่อยมีทุกข์มากหากเป็นไปตามความต้องการพื้นฐานของชีวิต ชีวิตนี้ต้องการเติมที่ก็คือปัจจัยสี่ คือ ต้องการอาหาร ที่อยู่ อาศัย เสื้อผ้าอาภรณ์ และยารักษาโรค ถ้าเป็นแบบพอดีก็จะมีทุกข์ แต่ถ้าทำอะไรเกินตัว ทุกข์จะเพิ่มขึ้น เพราะตนคือร่างกายและจิตใจแต่ที่ไม่ต้องการอะไรมากมายเวลาหิวร่างกายก็ต้องการแค่งินเพื่อบำบัดความหิว เวลาว่างร่างกายก็ต้องการแค่นอนให้หลับเวลาปวดอุจจาระปัสสาวะ ร่างกายต้องได้ไประบายทุกข์ ความต้อง การพักผ่อน ของร่างกายนี้ไม่มีมาก แต่ถ้าเราปรุงแต่งให้มันเกินไปกว่านี้ ชีวิตซึ่งเป็นเรื่องง่าย ๆ สบาย ๆ จะกลายเป็นที่มาของความทุกข์ทันที ฉะนั้น เราต้องประเมินตัวเองให้ออก บอกตัวเองให้ได้ ใช้ตัวเองให้เห็นตัวเองให้ชัด จัดวางตัวเองให้ถูกกว่าศักยภาพอย่างเรานี้จะแบกทุกข์ได้เท่าไร จะช่วยเขาได้มากน้อยเพียงใด ถ้าเราทำอะไรก็ตามที่มันเกินตัวก็เหมือนนักกีฬาที่ยกลูกตุ้มเกินศักยภาพของตัวเองดีไม่ดีก็จะทำให้หลังหักได้ ดังเช่นนักกีฬาขว้างน้ำหนัก ถ้ายกเกินพิกัดตัวเองก็อันตรายมาก (หน้า 23) 2. แสวงหาสุขที่ชอบธรรม เวลาที่เราอยากมีความสุข อย่างมัวแต่อยากมีความสุข ต้องถามต่อไปว่า ความสุขนั้นได้มาโดยชอบธรรมหรือไม่ บางคนอยากมีความสุข ก็ไปหาความสุขจากอบายมุข ไปหาความสุขจากการเบียดเบียนคนอื่น ไปหาความสุขจากผับบาร์ ทั้ง ๆ ที่อยากมีความสุขแต่ยิ่งหาทว่ากลับยิ่งทุกข์ เขาเรียกกันว่า หาสุขไม่เป็น จะเห็นแต่ทุกข์ ฉะนั้น เราท่านทั้งหลายที่อยากจะมีความสุข อย่างมัวแต่มองหา

ความสุข ต้องมองหาวิธีการเข้าถึงความสุขที่ถูกต้องด้วย การมีความสุขเพียงอย่างเดียวไม่พอ เราต้องคำนึงถึงคุณภาพของความสุขด้วย มิเช่นนั้นแล้วทั้ง ๆ ที่ต้องการความสุข แต่ยิ่งแสวงหากยิ่งพบความทุกข์ (หน้า 29) 3. สุขที่ชอบธรรม ก้อย่าไปยึดติด พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า แม้ในความสุขที่ชอบธรรมก้อย่าได้ไปยึดติด หมายความว่า เวลาที่เรามีความสุขจากการงาน จากสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมแล้ว ก้อย่าไปยึดติดถือมัน มันเป็นโลกียสุขเหมือนความสุขที่เกิดจากการเกาแผลที่กำลังคัน ยิ่งเกาก็ยิ่งมัน ยิ่งคันก็ยิ่งเกา เกาไปเกามาเกามาเกาไป แผลก็สกปรกติดเชื้อ อันตรายของโลกียสุข จึงเป็นความสุขที่เต็มไปด้วยพิษภัย อุปมาดังหนึ่งการถือคบเพลิงทวนลม ถึงแม้ไฟจากคบเพลิงจะทำให้เราเห็นหนทางก็จริง แต่การถือคบเพลิงเดินทวนลมนั้น ก็จะทำให้เราปวดแสบปวดร้อนเพราะความร้อนจากคบเพลิงย่อมจะพัดผ่านระกายมายังเนื้อตัวของเราได้ ความซึ้งนี้ฉันใด การยึดติดถือมันในโลกียสุขก็ฉันนั้น ถึงแม้โลกียสุขจะได้มาโดยชอบธรรมแต่ถ้าไม่บริโศกโลกียสุขอย่างมีสติ ความทุกข์ก็เกิดขึ้นได้ (หน้า 34-35) 4. พัฒนาจิตให้ประณีตยิ่งขึ้น จิตของเรานี้มีศักยภาพสูง แต่ถ้าไม่ได้รับการพัฒนา มันก็ลงต่ำ จิตของคนเราเป็นตั่งน้ำ ธรรมชาติของน้ำจะไหลลงสู่ที่ต่ำ ลองเอาน้ำเทลงบนพื้น น้ำจะไหลไปหาที่ต่ำ ส่วนน้ำที่จะใช้ดื่มใช้บริโภคได้ จะมาจากที่สูงแล้วนำมากลั่น หรือกรองให้เป็นน้ำบริสุทธิ์อีกทอดหนึ่ง จิตคนก็ฉันนั้น ถ้าปล่อยให้น้ำไหลไปตามธรรมชาติ มันก็จะคลุกคลีติดโม่งอยู่กับกิเลส เหมือนเราไปจับปลาขึ้นมาวางบนบก มันต้องดิ้นกลับไปหาน้ำ ธรรมชาติของจิตก็เป็นเหมือนปลา บางครั้งมันอยู่ในน้ำมานาน พอจับขึ้นมาบนบก มันก็จะรีบกลับไปหาน้ำ เหมือนจิตคนที่ต่างก็ดิ้นกลับไปหาภิเลส ถ้าเราไม่บังคับมัน ตามใจ จิตใจของเรามันจะพาเราทำอะไรประหลาด ๆ สารพัด (หน้า 37-38)

ภาค 2 ทำงานอย่างมีความสุข:

ในภาคนี้ ผู้เขียนได้แจกแจงหัวข้อย่อยเป็น 4 ประเด็นคือ 1. รักในสิ่งที่ทำ ทำในสิ่งที่รัก 2. ทำงานนั้นด้วยความขยันขันแข็ง 3. มุ่งมั่นตั้งใจทำอย่างต่อเนื่อง 4. กล้าคิดต่าง คิดในเชิงสร้างสรรค์ ผู้เขียนได้สรุปอย่างเข้าใจง่ายว่า คุณสมบัติของคนที่จะทำงานอย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จ คือ มีใจรัก พากเพียรธรรม จดจำจ้อจิต วินิจจวิชัย ทั้งหมดนี้จะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของเราทั้งหลายให้มีทั้งความสุขและความสำเร็จงานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข นั่นหมายความว่า เราจะทำงานอะไรก็ตามถ้าอยากให้มีมีความสุข ความสำเร็จ สิ่งสำคัญต้องยึดหลัก “อิทธิบาท 4” อิทธิบาท 4 แปลว่า มรรควิธีสู่ความสำเร็จ ถ้าทำตามแล้วความสุขเราไม่ต้องวิ่งไปหา แต่จะเป็นของแถมที่ได้มาฟรี อิทธิบาท 4 หรือสูตรแห่งความสำเร็จ 4 ประการนี้ หนังสือแนวฮาว ทุ เกี่ยวกับการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเขียนโดยคนไทยหรือเขียนโดยฝรั่งพูดไว้ตรงกันหมด เช่น หนังสือบอกเล่าการกำเนิดของกาแฟสตาร์บัค หนังสือชีวประวัติของ สตีฟ จอบส์ บุคคลสำคัญเหล่านี้ล้วนให้การตรงกันว่า ถ้าอยากทำงานให้มีความสุขความสำเร็จต้องใช้ “อิทธิบาท 4” ซึ่งฝรั่งเขาไม่ได้ใช้คำว่า อิทธิบาท 4 แต่องค์ประกอบเหล่านั้นที่เขาพูดถึงก็คือข้อปฏิบัติทั้งสี่ข้อในอิทธิบาท 4 (หน้า 49)

ผู้เขียนได้นำหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียรพยายาม จิตตะ ความคิดมุ่งไป และวิมังสา ความไตร่ตรอง มาปรับใช้กับการทำงานอย่างเป็นกระบวนการ

ผู้เขียนได้ชี้ให้ถึงบุคคลที่ร่วมงานกันเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ด้วยเหตุที่ว่า ทุกวันนี้ที่เรานั่งทำงาน เพื่อนข้าง ๆ เราเป็นบุคคลประเภทรุ่งอรุณหรือสนธยา ถ้าเราอยากจะทำอะไร พอไปปรึกษาเพื่อนแล้วเบรกเราทุกครั้ง คนนี้คือสนธยา ให้ห่าง ๆ ไว้ ไปปรึกษากลับ พูดซ้ำเราหนักกว่าเก่าอีก หรือร้องไห้ไปเขาก็พูดเสียจนเราอยากฆ่าตัวตาย หรือเรากำลังเครียดกับงาน ตัดสินใจจะลาออก พอไปปรึกษาเพื่อน เพื่อนบอกว่า “แกน่าจะออกตั้งแต่ปีที่แล้วแล้วนะ” นี่คือสนธยา แต่ถ้าเราไปคุยแล้วมีแต่กำลังใจกลับมา นี่คือคนรุ่งอรุณ รุ่งอรุณคือคนประมาณ พระอาทิตย์กำลังอุทัย เวลาเรามีปัญหาไปปรึกษาแล้วมีกำลังใจกลับมา เวลาเราร้องไห้ไปหาแล้วเขาลูบหลังกลับมา บอกว่า “ฉันว่าแกยังสู้ไม่ถึงที่สุด ทำไมแกไม่สู้ให้มากกว่านี้” พิสูจน์ให้เขาเห็นว่าเราเก่งกว่านี้” นี่คือรุ่งอรุณ (หน้า 75) ดังนั้น ถ้าเราท่านทั้งหลายอยากจะทำงานให้มีความสุขให้มีความสำเร็จ อย่าลืมอิทธิบาท ๔ สูตรของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สรุปโดยใช้ง่าย ๆ ก็คือ มีใจรัก คือ มี passion กับอะไรสักอย่างหนึ่ง ทำในสิ่งที่รักอย่างไรก็รุ่ง พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่นเพียร มุมานะพยายามทำจนสุดความรู้ความสามารถ จดจำจ่อจิต คืออุทิศตนถึงขั้นหาเป็นลายกนก ผืนเป็นโคลงสี่สุภาพ ปักจิตปักใจลงไปเหมือนเราดอกเสนาเข็มลงไปในจิตใต้สำนึก อยู่กับสิ่งนั้น รวมตัวเป็นสิ่งนั้น และวินิจจัย ก็คือ เรียนรู้ที่จะกล้าคิดที่แตกต่างและคิดในเชิงสร้างสรรค์ ประการสำคัญที่สุดอยากประสบความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ และเป็นที่น่าจดจำ อยู่ใกล้ ๆ คนประเภทรุ่งอรุณเข้าไว้ ใครรู้ตัวว่าสนธยาไปแก้ไขเสีย ไม่ใช่พยายามหลีกคนอื่นแต่ลืมหลีกตัวเอง เพราะตัวเองก็เป็นสนธยาคนหนึ่งเหมือนกัน (หน้า 76)

ภาค 3 วิชาแห่งความสุข:

ในภาคนี้ ผู้เขียนได้ปรับความเข้าใจตั้งแต่วิชาชีวิต มาสู่วิชาจิตตภาวนา แล้วนำมาสู่เคล็ดลับในการปฏิบัติธรรม โดยแยกเป็น 4 ข้อย่อยคือ 1. จงเป็นคนสิ้นคิด 2. จงเป็นคนไม่มีอนาคต 3. จงเป็นคนที่ไม่มีหัวใจ 4. จงทำตัวเหมือนคนป่วยไข้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงวิชาชีวิตอันหมายถึง ศิลปะในการบริหารจัดการชีวิตให้เป็นชีวิตที่คุ้มค่า ชีวิตของเราเป็นชีวิตที่มีมูลค่า ชีวิตบางคนแต่ละวินาที เป็นเงินเป็นทอง แต่ชีวิตที่มีมูลค่าแค่นั้น ยังไม่ใช่ชีวิตที่ประเสริฐ และผู้เขียนได้เน้นย้ำว่า มนุษย์ถ้าจะมีแค่นี้ก็ไม่ประเสริฐกว่าสัตว์เดรัจฉาน ที่มนุษย์ประเสริฐ เพราะนอกจากจะทำมาหากินแล้ว มนุษย์มีมากกว่านั้น คือทำมาหาธรรมด้วย นอกจากมีมูลค่า คือมีเงินมีทองมีทรัพย์สินแล้ว เราต้องมีชีวิตให้มีคุณค่าด้วย คุณค่าก็คือการรู้จักใช้ชีวิตนี้ให้มีประโยชน์ ตนเป็นที่พึ่งของตน จากนั้นก็ยกให้คนอื่นเขาได้พึ่งด้วย นี่คือนิยามของเราอยู่เพื่อตัวเอง อยู่แค่สิ้นใจ แต่ถ้าอยู่เพื่อคนทั่วไป อยู่ชั่วฟ้าดิน หากเราได้ฝากประโยชน์บนผืนแผ่นดินเอาไว้แล้ว อยู่ก็ไม่เสียใจ ตายไปก็รู้สึกว่าคุณค่า นี่คือนิยามชีวิต วิชาที่สอนให้เราได้ว่า นอกจากการแสวงหามูลค่าคือเรื่องเงินเรื่องทองแล้ว มนุษย์ควรจะทำประโยชน์ให้คนอื่นด้วย ชีวิตจึงจะมีคุณค่า

ส่วนวิชาจิตตภาวนานั้น ผู้เขียนได้กล่าวถึงการปฏิบัติธรรมที่ต้องไม่ทำด้วยความอยาก ขอให้ทำตามเหตุตามปัจจัย สร้างเหตุให้มากปล่อยวางในผล อย่าฝึกปฏิบัติแล้วเร่งให้ตัวเองได้รับมรรคผล อย่าฝึกปฏิบัติแล้วเร่งให้จิตมันสงบ อย่าฝึกปฏิบัติแล้วให้เห็นธรรมโดยเร็ว ยิ่งเร่งมันจะยิ่งช้า ฉะนั้น ให้เราทำตามปัจจัย ครูบาอาจารย์ให้ประพฤติปฏิบัติก็ทำไปพยายามใช้ความคิดให้น้อยที่สุด อย่าไปคิดมาก (หน้า 87) ผู้เขียนได้ให้เคล็ดลับในการปฏิบัติธรรมแบบง่าย ๆ คือ

1. จงเป็นคนสิ้นคิด: อย่าเข้าไปในความคิด ซึ่งวิธีแก้ของเราก็คือ ให้ตระหนักรู้ทุกอิริยาบถ ทุกเรื่องที่เกิด ทุกกิจที่ทำ ทุกคำที่พูด ทุกครั้งที่เคลื่อนไหว พยายามตระหนักรู้ อย่าไปอยากรู้เรื่องของคนอื่น ให้รู้เรื่องของเราก็จพอ เผาตัวเอง อย่าไปเผาคูคนอื่น นี่คือการกิจของเรา คนอื่นจะเป็นอย่างไร ไม่ต้องสนใจ พยายามเผาคูตัวเอง อย่างก็ให้รู้ เหยียบก็ให้รู้ เดินก็ให้รู้ กินก็ให้รู้ นั่งก็ให้รู้ นอนก็ให้รู้ คิดก็ให้รู้ คือมันเป็นอะไรอย่างไรรู้ก็ตาม เคลื่อนไหวอย่างไรก็ตามแคร์ แคคูเฉย ๆ แค่นั้นเอง ถ้าถูกหลักถูกเกณฑ์จิตมันจะสว่างโพล่งขึ้นมาเหมือนเราขุดลงไปใต้ดิน ถ้าขุดให้ลึกพอ สักพัก น้ำก็จะทะลักออกมา ในจิตของเราก็เป็นเช่นนั้น มีโพธิปัญญาอยู่ เราปฏิบัติไปเรื่อย ๆ ปฏิบัติไปสบาย ๆ เต็มมันจะสว่างโพล่งขึ้นมาดังนั้น อย่าเป็นคนคิดมาก เพราะคนคิดมากจะรู้มากยากนาน จะนอกครูอยู่เรื่อย ชอบเทียบเคียง เดินก็คิด นั่งก็คิด กินก็คิด ดื่มก็คิด ก่อนนอนมือก่ายหน้าผาก คิดหนักเลยคิดมาก ๆ พอปฏิบัติธรรมจบคอร์สไป คนที่คิดมาก กลับออกไปก็เครียดหนัก ส่วนคนที่ไม่คิดอะไรเลยจิตใจสดชื่น รื่นเย็น เบาสบาย มีความสุข (หน้า 93)

2. จงเป็นคนไม่มีอนาคต: ถ้าพูดให้เต็มคือ จงเป็นคนที่ไม่มีความคิดและไม่มีอดีต ให้มีแต่ปัจจุบันขณะ ปัจจุบันขณะไม่ได้หมายถึงวันนี้ นาที่นี้ ชั่วโมงนี้ แต่หมายถึง ขณะจิตนี้ ทุกขณะจิตที่เกิด ๆ ดับ ๆ อยู่นี้ ให้เราตระหนักรู้ตลอดเวลา ขยับเขยื้อนเคลื่อนไหว คู่แข่งคู่ขา เหยียดแข่งเหยียดขา เหลียว หน้าเหลียวหลัง กระพริบตา กลืนน้ำลาย ให้ตามรู้ทั้งหมด รู้อยู่กับปัจจุบันขณะของความเป็นจริง ของความเคลื่อนไหวบรรดาสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นในร่างกาย กว้างศอกยาววาหนาคืบ เราตามดู ตามรู้มันไปเฉย ๆ อย่าตามเข้าไปในความคิด เพราะความคิดจะพาเข้าไปในอดีตหรือไม่ก็อนาคต (หน้า 93)

3. จงเป็นคนที่ไม่มีความหวั่น: ถ้าเรายังอยากให้ใครมาเห็นหัวเรา เราก็มักจะเรียกร้องความสำคัญ ขอให้เราจงเป็นคนไม่สำคัญของโลก ให้อยู่อย่างกินง่าย ไม่เรียกร้องอะไรมากมาย ครูบาอาจารย์นำประพฤติปฏิบัติอะไรก็ตาม ถ้าเราเป็นคนที่มีหัว หรือมีอัตตา (Ego) สูงมาก เป็นคนที่จะเอาโน้น จะเอานี่ สารพัดการปฏิบัติจะไม่คืบหน้า เพราะอัตตา หรืออีโก้ หรือมานะ ตัวกู ของกู มันจะเรียกร้องให้คนอื่นมาให้ความสำคัญกับตัวเอง พอตัวเองไม่ได้รับความสำคัญก็จะปฏิบัติไม่รู้เรื่อง ฉะนั้น จงเป็นคนที่ไม่มีความหวั่น คือไม่มีอีโก้ ไม่มีอัตตา ไม่มีการยึดติดถือมั่นในตัวฉันของฉัน ถ้าไม่มีตัวนี้ได้เราจะสบาย (หน้า 99)

4. จงทำตัวเหมือนคนป่วยไข้: เมื่อใช้ชีวิตปกติ เรามักเดินกระฉับกระฉ่างทำอะไรก็รวดเร็วไปหมด แต่พอมาถือศีล 8 ให้ลองเดินช้า ๆ ทำอะไรช้า ๆ ให้มีกิริยาเหมือน

คนป่วย ทำตัวดั่งน้ำนิ่งไหล เป็นเหมือนดั่งน้ำในบึงใหญ่แห่งหนึ่งซึ่งอยู่กลางป่าลึก มองจากบนฝั่งลงไปเหมือนในน้ำนิ่งสนิท แต่ข้างล่างของน้ำนั้นมีสรรพชีวิตเคลื่อนไหวอยู่ น้ำนิ่งไหล ก็คือการที่เราทำตัวนิ่ง ๆ ทำตัวเหมือนคนป่วยนี้ แต่ทุกอริยาบถข้างในเราตื่นรู้อยู่ตลอดเวลา เรียกอีกอย่างว่า ซ้างลงอีกนิคชีวิตจะดีขึ้น นี่เป็นเคล็ดลับที่เรียกกันอย่างหนึ่งว่า วิชา “จิตตภาวนา” (หน้า 102)

ภาค 4 มองโลกเป็นสุข มองทุกข์เป็นครู:

ในภาคนี้ ผู้เขียนได้เขียนถึงโลกธรรม อันประกอบ ด้วยสองส่วนคือ ส่วนที่น่าชื่นชม และส่วนที่น่าขมขื่น โลกธรรมสองส่วนนี้ ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ชอบ จะรู้หรือไม่รู้ วันหนึ่งเราทุกคนก็ต้องพบกับโลกธรรม ทั้งสองส่วนนี้อยู่ดี โลกธรรมสองส่วนที่ว่านั้น ประกอบด้วย ได้ลาภ เสื่อมลาภ, ได้ยศ เสื่อมยศ, สรรเสริญ นินทา, สุข ทุกข์ เรื่องโลกธรรมนี้ นับว่าเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตที่สำคัญมาก เพราะในโลกนี้มีคนมากมายเกินคณานับที่เวียนว่ายอยู่ท่ามกลางโลกธรรม 8 โดยไม่รู้จักรัศมีธรรมชาติด้านแท้จริงของมัน และนั่นเป็นเหตุให้เขาเหล่านั้นต้องทุกข์ทรมานกับเรื่องธรรมดา ๆ ของชีวิต บางคนปล่อยให้เรื่องธรรมดาขึ้นพื้นฐานอย่าง โลกธรรมเล่นงานชีวิตจนเสียผู้เสียคน ที่หนักกว่านั้นก็อาจถึงขั้นเสียชีวิตไปเลยก็มี

ผู้เขียนนำเสนอเคล็ดลับการปฏิบัติธรรมต่อโลกธรรมนั้น 3 แบบคือ 1. การปฏิบัติธรรมคือการทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด ใครมีหน้าที่อะไรก็ทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด นั่นคือการปฏิบัติธรรมในแบบที่ง่ายมาก 2. การฝึกจิตตภาวนา โดยปกติเราเดินไปเดินมาจนอยู่แล้ว แต่เราเคยถามตัวเองไหมว่า แท้ที่เดินอยู่นี้ เคยเดินอย่างมีสติสักกี่ครั้งแล้ว โดยมากเท่านี้พาเราเดินไปทำอะไร มีกี่คนที่ทุกครั้งที่กำลังเดิน เดินไปด้วยความตระหนักรู้ ส่วนใหญ่ไม่ค่อยตระหนักรู้ และเมื่อเดินด้วยความไม่ตระหนักรู้ เดินด้วยความขาดสติ รู้ไหม เจ้าเท้านี้จะพาเราไปไหน คนจำนวนมากไม่สนใจธรรมะเพราะคิดว่าไม่มีประโยชน์ และบางทีก็คิดว่า ธรรมะเป็นเรื่องธรรมดาทั่วไป ไม่เกี่ยวกับตัวเรา แท้ที่จริงธรรมะเป็นศิลปะในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องของเราแท้ ๆ ฉะนั้นถ้าเรามีสติสักนิด เราจะเดินไปยังที่ดี ๆ และได้สิ่งที่ดี ๆ กลับมานี้คือ การปฏิบัติธรรมแบบลึก คือพาตัวเองมาประพฤติปฏิบัติธรรม ฝึกเจริญสติสัมปชัญญะ ฝึกไปที่ละนิดทีละหน่อย 3. การเปลี่ยนความทุกข์ให้เป็นธรรมะ เมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้นมาอย่าเพิ่งกลัว จงขอบคุณความทุกข์ ถ้าเราทำงาน แล้วเพื่อนจับกลุ่มนินทาเรา เราอย่าเพิ่งไปตอบโต้ ให้เรามองให้เห็นธรรมะ คนมีธรรมะพลิกทุกข์ให้เป็นสุขได้หมด นี่คือนิพพานคือการเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส ถ้าใครเจอปัญหาในชีวิต ให้ลองบอกตัวเองว่า “นี่คือพญามารทั้งนั้น มารตัวพ่อ มารตัวแม่ กำลังทำลายให้เราบำเพ็ญขันติบารมี เอาละ ฉันทจะเป็นโพธิสัตว์ตัวแม่ ให้มารแสดงท่าไม้ตายออกมาเลย” (หน้า 121) วิธีการเหล่านี้เมื่อปฏิบัติอย่างคนมีปัญญาก็เป็นการปฏิบัติทั้งในรูปแบบของการทำหน้าที่ การฝึกเจริญสติ และการการหันหน้าไปเผชิญความทุกข์ แล้วมองหาแง่ดีแห่งงามท่ามกลางความทุกข์ ดังนั้น ขึ้นชื่อว่าการปฏิบัติธรรมย่อมนำสุขมาให้ และเป็นความสุขที่สามารถกระทำได้กำมือของเรานั้นเอง

3. วิเคราะห์หนังสือเรื่อง ความสุขในกำมือ

ภายหลังจากได้อ่านหนังสือ เรื่อง “ความสุขในกำมือ” แล้ว ผู้วิจารณ์มีข้อวิจารณ์ ดังนี้

1. ลักษณะของหนังสือ

รูปเล่มของหนังสือมีความเหมาะสม กะทัดรัด ขนาดใส่กระเป๋าพกพาติดตัวได้ง่าย และพร้อมที่จะอ่านได้ทุกเวลา ตอบโจทย์สำหรับกลุ่มเป้าหมายของหนังสือเล่มนี้ โดยเฉพาะคนกลุ่มวัยรุ่นหนุ่มสาวที่เน้นความสะดวก ฉบับพกพาใส่กระเป๋าเดินทาง เมื่อดูสีสันของปกมีความโดดเด่น ใช้สีสะดุดตา และยังมีรูปภาพของผู้เขียนคือ ท่าน ว.วชิรเมธี ซึ่งชื่อนี้สามารถค้าประกันด้วยผลงานการเขียนที่อยู่ในตลาดกลุ่มวัยรุ่นที่อ่านหนังสือธรรมะเชิงประยุกต์ เมื่อพิจารณาเนื้อใน จะมีรูปภาพประกอบเนื้อหาที่เยอะจนเกินไป โดยเฉพาะภาพที่แสดงถึงการมีความสุขอันเกิดจากภายในจึงทำให้ผู้ที่สนใจอ่านหนังสือเล่มนี้มองว่าเนื้อหาน้อยลง

2. การเรียบเรียงเนื้อหา

การเรียบเรียงเนื้อหา ผู้เขียนได้เรียบเรียงเนื้อหาโดยแบ่งออกเป็น 4 ภาค ในแต่ละภาคมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยผู้เขียนได้เปิดเกราะแห่งปัญญา ปรับความคิดเห็นให้ถูกต้องให้เป็นสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ แล้วจากนั้น ผู้เขียนมาปูทางด้วยการดำเนินชีวิตที่มีศีลธรรม อันประกอบด้วยหลักสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ โดยผ่านหลักอิทธิบาทธรรม โดยการอธิบายแต่ละข้อจาก ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา และจากนั้น ผู้เขียนนำเสนอธรรมของการปรับความคิด การปรับจิตใจ แล้วนำสู่การยกขึ้นด้วยแก่นของพระพุทธศาสนา ด้วยการใช้อรรถาธิบาย กล่าวได้ว่า ผู้เขียนได้ดำเนินเนื้อหาที่ไม่ทิ้งหลักการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสุขได้ด้วยการกระทำของมนุษย์เอง ที่มีหลักยึดคือ หลักอริยมรรคมีองค์ประกอบ 8 ประการ มีสัมมาทิฐิเป็นเบื้องต้นและมีสัมมาสมาธิเป็นที่สุด และนำมาสู่การปฏิบัติการภายใต้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การดำเนินหัวข้อภายในเนื้อหานี้ ผู้เขียนไม่ทิ้งหลักอริยสัจสี่ ด้วยการยกประเด็นปัญหา อันเป็นทุกข์ ชี้ให้เห็นสาเหตุของปัญหา คือ สมุทัย บอกเป้าหมายที่จะได้ความสุขที่แท้จริง คือ นิโรธ และแนะนำแนวทางที่จะทำให้เกิดความสุขได้อย่างแท้จริงด้วยวิธีเรียบง่าย คือ มรรค กระบวนการทั้งหมดนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอด้วยการใช้ภาษาชาวบ้านปุถุชนคนทั่วไปที่อาจจะเรียกว่า สมมุติภาษา อย่างชาวโลกเข้าใจได้ง่าย มากกว่าที่จะใช้ภาษาศาสนา ที่อาจจะศัพท์แสงทางภาษาบาลีเฉพาะที่อาจจะเรียกว่า วิมุติภาษา อันเป็นภาษาระดับปรมัตถธรรม อาจจะยากต่อการเข้าใจ และเข้าถึงสารัตถธรรมที่ต้องการจะสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจได้ และอาจจะไม่เหมาะสมกับกลุ่มตลาดเป้าหมายตามเจตนาของหนังสือ

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน เหมาะสำหรับผู้่านทุกวัย อีกทั้งยังเป็นการใช้ภาษาที่สื่อถึงความเมตตาและการเห็นอกเห็นใจในผู้คนทั่วไป ทำให้หนังสืออ่านแล้วรู้สึกอบอุ่นและเข้าถึงง่าย เป็นการแผ่หลักธรรมะและหลักการทางจิตวิทยาไว้อย่างแนบเนียน พร้อมทั้งสอดแทรกแนวคิดทางพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการมีสติและการ

ปล่อยาว ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงแนวคิดเรื่องความสุขได้โดยไม่รู้สึกว่าการเป็นสังฆิกหรือลึกลับเกินไป มีคำแนะนำที่ชัดเจนและตรงประเด็น ทำให้ผู้อ่านสามารถนำคำแนะนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งยังมีตัวอย่างและเรื่องเล่าที่ทำให้เข้าใจแนวคิดต่าง ๆ อย่างชัดเจนมากขึ้น

3. ลักษณะการนำเสนอเนื้อหา

ในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือนี้ ผู้เขียนได้มีการนำเสนอเนื้อหาด้วยการชี้ให้เห็นความเข้าใจคลาดเคลื่อนของสังคมชาวพุทธไทยในปัจจุบันที่กำลังหลงทางเดินที่ถูกต้องในแง่ความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติ อีกทั้ง ผู้สอนคำสอนในพระพุทธศาสนาไม่ได้บอกให้ทะลุแจ้งถึงแก่นแท้ของจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา และผู้ต้องการถ่ายทอดยังคงยึดติดกับภาษาศาสนา อภิธานศัพท์ทางพระพุทธศาสนาด้วยภาษาบาลี จนบางครั้งผู้อ่านมีความรู้สึกไม่อยากจะอ่าน เพราะอุปสรรคของการอ่านหนังสือธรรมะเชิงประยุต์ติดกับดักของภาษาศาสนามากเกินไป แต่ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ย่อภาษาศาสนา หรือวิมุตติภาษามาเป็นภาษาชาวบ้านหรือสมมุติภาษาของชาวโลก อีกทั้งเป็นการเขียนร่วมสมัยกับสถานการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน จึงทำให้มองเห็นภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแหลมคม ในเนื้อหาบางส่วนขาดความลึกซึ้งในรายละเอียด เนื่องจากการนำเสนอที่เน้นความเรียบง่ายและตรงไปตรงมา หนังสืออาจขาดการเจาะลึกในด้านจิตวิทยาหรือวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านบางคนที่ต้องการเนื้อหาที่เจาะจงและลึกซึ้งในเชิงปฏิบัติอาจรู้สึกว่ามีเพียงพอ การเน้นเรื่องความสุขและความสงบในเชิงพุทธอาจมีลักษณะนามธรรมมากเกินไปสำหรับผู้อ่านบางกลุ่ม โดยเฉพาะคนที่ไม่คุ้นเคยกับคำศัพท์หรือแนวคิดเชิงศาสนาอาจรู้สึกว่าการเชื่อมโยงที่ชัดเจนกว่านี้กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

4. แรงบันดาลใจในการเขียน

จากการอ่านหนังสือเล่มนี้ ทำให้เห็นว่า ผู้เขียนมีความมุ่งมั่นอุทิศตนในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วยความกล้าหาญในการชี้นำสังคมในแนวทางที่ถูกต้อง และมีการใช้ปัญญาอันแยบคาย ทำให้เชื่อมั่นได้ว่า สิ่งที่คุณเขียน ในหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปต่อยอดประโยชน์สุขทั้งให้แก่ตนเองและสังคมได้อย่างแท้จริง ขาดการเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรมบางส่วนของหนังสืออาจเน้นที่แนวคิดเชิงปรัชญาและการสอนธรรมะ ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านที่ต้องการตัวอย่างในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันรู้สึกว่าเป็นนามธรรมเกินไป การเพิ่มตัวอย่างหรือการเล่าเรื่องจากชีวิตจริงของคนทั่วไปอาจช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น เหมือนกันกับเรื่องเล่าที่คุณเขียนได้ยกกรณีมหาเศรษฐีคนหนึ่งเพื่อการใช้ชีวิตในมหานครใหญ่ แต่ไม่มีความสุขอย่างแท้จริง เวลาผ่านไปแต่วัน เศรษฐีนั้นมีความรู้สึกที่ชีวิตมันว่างเปล่าสิ้นดี แล้วถามตัวเองว่า ทำอย่างไรชีวิตถึงจะมีรสชาติ มีความท้าทายและมีความสุข จนเศรษฐีนั้นได้เก็บของใช้เท่าที่จำเป็นแล้วออกเดิน

ไปชนบท แล้วมาพบชาวบ้านคนหนึ่งกำลังนั่งตกปลา เศรษฐินนั้นก็เล่าความในใจให้ชาวบ้านนั้นฟัง ชาวบ้านนั้นแกจึงเป็นขโมยเป็ดของเศรษฐีเข้าไปในป่า เศรษฐีวิ่งตามหา เหนื่อยและหิว จนหมดแรงล้มตัวลงนอน แล้วเศรษฐินนั้นก็เลื้อยไปเห็นเป็ดของตัวเองห้อยอยู่บนริ้วไม้เหนือศีรษะของ เศรษฐินนั้นลุกขึ้นคว้าแล้วค่อย ๆ กิน ค่อย ๆ ดื่มจนหายหิว จนทำให้เศรษฐีมีความรู้สึกว่ามีความสุข ชาวบ้านนั้นก็ถามเศรษฐินว่ารู้หรือยังว่าความสุขหน้าตาเป็นอย่างไร

5. มุมมองที่โดดเด่นของหนังสือ

5.1 การยึดหลักพุทธพจน์

ในการนำเสนอทั้ง 4 ภาคของหนังสือเล่มนั้น ผู้เขียนได้ยึดหลักการขึ้นปฐมภูมิคือ พุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะหลักคำสอนเรื่อง อริยสัจสี่ หลักไตรลักษณ์ หลักเบญจขันธ์ หลักอิทธิบาทธรรม และหลักวิปัสสนากรรมฐานมาเป็นบทตั้งไว้ในแต่ละช่วงตอนได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่น่าเสนอได้อย่างน่าสนใจยิ่ง ผู้วิจารณ์คิดว่า การยึดหลักพุทธพจน์เช่นนี้ช่วยให้หนังสือเกิดความพิเศษและเพิ่มความน่าสนใจของหนังสือได้เป็นอย่างมาก

5.2 การนำเสนอเรื่องความสุขในกัมมด้วยภาษาที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่าย หากได้มีการศึกษาเรื่องความสุขในกัมมนี้ จะเห็นว่า ความสุขที่แท้จริงของมนุษย์นั้นเดิมแท้เป็นความสุขที่เรียบง่าย ฟังฟังอิงอาศัยสิ่งที่เป็วัตถุเท่าที่จำเป็นพื้นฐาน เช่น ปัจจัย 4 ในทางกายภาพ อันเป็นกายิกสุข ความสุขที่ตอบสนองรองรับทางกาย บวกกับความรัก ความพอใจ ความรู้จักเพียงพอที่ทำให้เกิดความสุขใจ ขึ้นใจได้ที่เรียกว่า เจตสิกสุข ความสุขทางจิตใจ เพียงแค่นี้ก็สามารถมีความสุขได้ แต่เมื่อจิตใจของมนุษย์ถูกเจือด้วยกิเลสทั้ง อวิชชา ตัณหา และอุปาทาน หรือโลก โกรธ หลงงมงาย มนุษย์เลยต้องตะเกียกตะกายกระสั่นแสวงหาความสุขด้วยวิถีโค้ง พวกเขพาพากันสั่งสมทรัพย์สมบัติมากมายมหาศาลทั้งที่อยู่รูปของยศถาบรรดาศักดิ์ อำนาจ บริวาร ชื่อเสียงเกียรติยศ จนบางครั้งคนเหล่านั้นแทบจะหาความสุขที่แท้จริงนั้นไม่ได้ อีกทั้ง คนเหล่านั้นวิ่งแสวงหาความสุขแห่งกามคุณ ทั้งนี้จะป่วยกล่าวไปไปถึงคนที่ลำบากขัดสน ไม่มีทรัพย์สินอื่นใด เพียงการประคองชีวิตให้อยู่รอดได้ก็ถือว่าเป็นความสุขแล้ว หนังสือเรื่อง ความสุขในกัมมนี้ ชี้แนะแนวทางการสร้างความสุขด้วยกัมมของเราเอง สามารถทำได้เดี๋ยวนี้ ทำปัจจุบันขณะให้มีความสุข ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้จักปรับวิธีการมอง มรรควิถีในการดำเนินการสร้างความสุขนั้นอย่างไร ความสุขมีได้อยู่ที่ใด มีได้อยู่ที่ใด แต่มันอยู่ที่ใจ อยู่ที่กัมมของเรานั่นเอง

สิ่งที่เป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ก็คือ ผู้เขียนได้นำหลักการของพระพุทธศาสนา มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จนเกิดตกผลึกเป็นองค์ความรู้ในการเข้าใจหัวใจของพระพุทธเจ้า สิ่งที่สำคัญต่อมาคือ ผู้เขียนเป็นผู้มีความรู้ประกอบพร้อมทั้งทางคตินธรรมในฐานะที่สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม 9 ประโยคอันเป็นความรู้ชั้นสูงทางพระพุทธศาสนา และในทางคติโลกสำเร็จหลายปริญญาและได้รับมอบปริญญาดุษฎีกิตติมศักดิ์จากหลายสถาบันการศึกษา กล่าวได้ว่า เป็นผู้มีความรู้ รอบ รู้ทั่วและรู้ลึก ท่านมีความสามารถมากใน

การย่อในสิ่งที่ยากมาเป็นสิ่งที่ย่อย เหมือนกับการทำสิ่งที่ขมให้เป็นสิ่งที่หวาน ทำให้งานเขียนของท่าน รวมทั้งหนังสือเรื่อง ความสุขในกำมือด้วย ผู้เขียนได้ย่อปรมัตถธรรม เช่น หลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจสี่ เป็นต้น มาเป็นภาษาที่สื่อสารกันอย่างในชีวิตประจำวันนั้นได้

สิ่งที่เป็จุดด้อยของหนังสือเล่มนี้คือ แม้หนังสือจะเต็มไปด้วยคำแนะนำ แต่บางครั้งเนื้อหาอาจดูคล้ายกันหรือนามธรรมไป ทำให้ขาดความเฉพาะเจาะจงในการนำไปใช้จริงในชีวิตของแต่ละคน ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองในมุมมองที่ค่อนข้างส่วนตัว จึงอาจไม่ครอบคลุมถึงปัญหาหรือความสุขในระดับสังคม ทำให้คนที่ต้องการแนวทางการพัฒนาสังคมหรือความสุขร่วมกันรู้สึกว่าคุณมองที่กว้างขึ้น ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อหาความสุขจากภายในใจต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ และอาจไม่ยง่ายสำหรับทุกคนที่จะนำไปใช้ได้จริงจึงในชีวิตประจำวันที่ได้เพิ่มความกดดัน

จากการที่ผู้เขียนได้อ่านหนังสือ “ความสุขในกำมือ” สิ่งที่คุณเขียนได้รับจากหนังสือเล่มนี้ มีดังนี้

1. ความสุขของแต่ละคนขึ้นอยู่กับตัวเราเอง และสามารถเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ
2. เกิดความคิด สติปัญญา จากการอ่านหนังสือเล่มนี้สามารถมาปรับใช้กับชีวิตในปัจจุบันได้

4. สรุป

หนังสือเรื่อง “ความสุขในกำมือ” ผู้เขียนมีความมุ่งมั่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ปรับความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนที่เคยเข้าใจกันมาใหถูกต้องอย่างมีสัมมาทิฐิตด้วยการอย่าไปกลัวทุกข์ อย่าไปกลัวปัญหา ทุกครั้งที่ทุกข์เกิดขึ้นหรือมีปัญหาให้ถือว่าเป็นวันเวลาพิสูจน์ผลของการปฏิบัติธรรม ขอให้มองสิ่งต่าง ๆ พินิจพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของเราให้เป็นอุปกรณ์สอนธรรม ใครมีวิธีคิดแบบนี้ มองทุกอย่างเป็นครู มองทุกอย่างเป็นอุปกรณ์สอนธรรม เราจะ มีชีวิตที่ไม่ขาดทุน ได้กำไรจากทุกเรื่อง และทุก ๆ ประสบการณ์ การทำงานอย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จ คือ มีใจรัก พากเพียร ธรรม จดจำจ่อจิต วินิจวิจย ทั้งหมดนี้จะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของเราทั้งหลายให้มีทั้งความสุขและความสำเร็จ งานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข และจงตระหนักเสมอว่า อยู่เพื่อตัวเอง อยู่แค่สิ้นใจ อยู่เพื่อคนทั่วไป อยู่ชั่วฟ้าดิน หากเราได้ฝากประโยชน์บนผืนแผ่นดินเอาไว้แล้ว อยู่ก็ไม่เสียใจ ตายไปก็รู้สึกว่าคุณค่า เมื่อเป็นเช่นนี้ ได้ชื่อว่าประโยชน์สุขอย่างแท้จริง เพราะให้ความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ

ในเบื้องต้น ผู้อ่านควรศึกษาข้อมูลเรื่อง อริยสัจสี่ อริยมรรคมีองค์ 8 และกระบวนการทำงานตามหลักอิทธิบาทธรรมให้มีพื้นฐานความรู้ก่อน และผู้วิจารณ์เห็นว่าทุกคนควรอ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะเมื่ออ่านแล้ว ผู้อ่านจะได้ความรู้แก่นแท้ทาง

พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงที่มีความสอดคล้องกลมกลืนอย่างลงตัว และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้ในสังคมปัจจุบันอย่างแท้จริง

ข้อเด่น

1. หนังสือเล่มนี้เมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้ว แสดงถึงการมีความสุขอันเกิดจากภายในถึงความเพียร ตอบโจทย์ได้สำหรับคนที่มักลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นการใช้ชีวิต
2. มีเนื้อหาที่ดีสำหรับผู้อ่าน เป็นการให้ความคิดเกิดปัญญาแก่ผู้อ่าน
3. หนังสือเรื่อง “ความสุขในกำมือ” เป็นหนังสือชี้แนะแนวทางความสุขให้กับปัจจุบัน

ข้อควรพัฒนา

1. ในส่วนของปกหนังสือเรื่อง “ความสุขในกำมือ” ยังไม่มีความน่าสนใจมาก
2. เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มีภาษาศาสนาเกินไป จึงทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจความหมายของภาษาจึงไม่เป็นที่น่าสนใจ

เอกสารอ้างอิง

- ว.วชิรเมธี. (2556). *ความสุขในกำมือ*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ปราชญ์บัณฑิต.
- ว.วชิรเมธี. (2556). *ความสุขในกำมือ (ฉบับปรับปรุง)*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ปราชญ์.

บทวิจารณ์หนังสือ (BOOK REVIEW)

เจริญกรรมฐาน 7 วัน ได้ผลแน่นอน

Practice Meditation for 7 Days and You Will Definetely Get Results

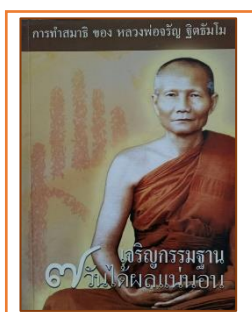
ผู้แต่ง: พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजารย์ ฐิตธัมโม)

(รวบรวมโดยสถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา)

สำนักพิมพ์: โรงพิมพ์ธรรมสภา

ปีที่พิมพ์: 2552

จำนวนหน้า: 239 หน้า

พระมหาเศกศักดิ์ จันทวโส (ทองอ่อน)

Phramaha Seksak Jantawangso (Thongon)

สิทธิโชค ปาณะศรี

Sitthichok Panasree

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Nakhon Si Thammarat Campus

E-mail: kuper2478@gmail.com

1. บทนำ

หนังสือเรื่องเจริญกรรมฐาน 7 วันได้ผลแน่นอน เป็นหนังสือเกี่ยวกับการสอนกรรมฐานโดยพระธรรมสิงหบุราจารย์ หรือหลวงพ่ोजารย์ ฐิตธัมโม ท่านได้นำประสบการณ์จากการปฏิบัติกรรมฐานหรือการทำสมาธิมาเล่าให้ผู้สนใจฟัง โดยธรรมสภาเป็นผู้รวบรวมบทธรรมเรื่องสมาธิและวิธีฝึกสมาธิ จากพระธรรมเทศนาของหลวงพ่ोजารย์ ที่ท่านได้เทศน์หรือแสดงธรรมสั่งสอนและอบรมแก่พุทธบริษัทที่เข้ามาฝึกปฏิบัติธรรมที่วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งหนังสือเล่มนี้จะเป็นแนวทางการทำสมาธิที่ดีซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจประพฤติปฏิบัติพระกัมมัฏฐานสถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา ได้เล็งเห็นความสำคัญของการเจริญสมาธิ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย ซึ่งเป็นผลขั้นต้นในชีวิตประจำวัน ได้แก่

1. เป็นเครื่องเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน การเล่าเรียน และการทำกิจวัตร
2. ช่วยให้จิตใจผ่อนคลายจากความเครียดและความกลัดกลุ้มวิตกกังวลต่าง ๆ
3. ช่วยพัฒนาสุขภาพจิต และบุคลิกภาพให้เป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีภูมิคุ้มกันโรคทางจิต

ได้รับบทความ: 11 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 2 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 13 ธันวาคม 2567
Received: September 11, 2024; Revised: December 2, 2024; Accepted: December 13, 2024

4. ช่วยเสริมสร้างสุขภาพกาย และใช้แก้ไขโรค เป็นต้น

จากประโยชน์ดังกล่าว สถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา จึงได้รวบรวมธรรมเทศนาของพระเดชพระคุณพระธรรมสิงหบุราจารย์ หรือหลวงพ่ोजารย์ ฐิตธัมโม และจัดพิมพ์ขึ้นในชุด “สมาธิ” ซึ่งมีทั้งหมด 12 เล่ม ประกอบด้วย

1. สมาธิกรรมฐานของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
2. การเจริญสมาธิด้วยการสวดพระพุทธรูปของสมเด็จพระพุทธปาตูลาจารย์ (โต พรหมรังสี)
3. การเจริญสมาธิด้วยกรรมฐาน 40 วิธีของหลวงปู่มั่น ฐิตัตโต
4. การเจริญสมาธิแบบปล่อยวาง และพิจารณาอารมณ์ของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี
5. การเจริญสมาธิด้วยการกำหนดรู้ และละอารมณ์ของหลวงปู่ดุลย์ อตุโล
6. การเจริญสมาธิด้วยการกำหนดพุทโธ ของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร
7. การเจริญสมาธิแบบสมาธิของหลวงพ่อดาว วัดปากน้ำ
8. การเจริญสมาธิเพื่อทำให้เกิดปัญญาของหลวงพ่อดุจ ฐานิโย
9. สมาธิแบบพุทธและสัมมาสมาธิของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)
10. เจริญกรรมฐาน 7 วัน ได้ผลแน่นอนของหลวงพ่ोजารย์ ฐิตธัมโม
11. การเจริญสมาธิด้วยอานาปานสติภาวนาของหลวงพ่อดุจทาสภิกขุ
12. การเจริญสมาธิด้วยการใช้สติกำหนดรู้ของหลวงพ่อดุจปัญญานันทภิกขุ

หนังสือ “เจริญกรรมฐาน 7 วันได้ผลแน่นอน” เป็นหนึ่งในหนังสือชุด “สมาธิ” ที่สถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา ได้รวบรวมแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานที่หลวงพ่ोजารย์ ฐิตธัมโม ได้แสดงพระธรรมเทศนาให้กับผู้สนใจเข้าปฏิบัติธรรม ณ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี โดยหลวงพ่อดุจได้นำประสบการณ์ตรงมาเล่าให้ฟังอย่างน่าติดตาม และเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง

2. เนื้อหาหนังสือ

ผู้วิจารณ์ขอสรุปเนื้อหาโดยย่อของหนังสือ ดังนี้

ตามโครงสร้างของหนังสือ ผู้รวบรวมได้นำเสนอเป็น 14 เรื่องตามลำดับ ซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อ ดังนี้ (สถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา, 2552)

บทที่ 1 การเจริญสมาธิกรรมฐาน

เป็นการอธิบายถึงหลักสติปัฏฐาน 4 เบื้องต้น ประกอบด้วย กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน และหลักการเดินจงกรมเบื้องต้นของหลวงพ่ोजารย์ ฐิตธัมโม

บทที่ 2 สติปัฏฐาน 4 แนวทางกรรมฐานของหลวงพ่ोजรัญ

หลวงพ่ोजรัญ ได้เล่าประสบการณ์การทำความฐานตั้งแต่เริ่มแรกที่ท่านได้ศึกษาจากครูบาอาจารย์ของท่าน ทั้งการเรียนมนโหมยทิ การเรียนไสยศาสตร์ เวทย์มนต์คาถา ธรรมกาย และการเพ่งกลืน ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในที่สุดจึงได้พบอาจารย์ซึ่งเป็นพระป่าได้ชี้แนะกรรมฐานที่แท้จริงให้ ซึ่งก็คือสติปัฏฐาน 4 จึงได้ปฏิบัติตามและได้พบความเป็นจริงในเรื่องของสติสัมปชัญญะ

บทที่ 3 ทำไม ท. เลียงพิบูลย์ จึงเชื่อกฎแห่งกรรม

หลวงพ่ोजรัญ ได้เล่าประสบการณ์เกี่ยวกับอานิสงส์ของการเจริญกรรมฐานที่สามารถแผ่เมตตาให้กับเจ้ากรรมนายเวร จากกรรมหนักก็เป็นเบาได้ และได้เล่าเรื่องของ ท. เลียงพิบูลย์ ที่สามารถช่วยเหลือวิญญาณฆ่าตัวตายในโรงแรมด้วยผลบุญจากกรรมฐาน

บทที่ 4 ทำกรรมฐาน รู้อดีตและอนาคตตนเอง

หลวงพ่ोजรัญ เล่าอานิสงส์ของการเจริญกรรมฐาน ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติกรรมฐานสามารถรู้อดีตและอนาคตของตนเองได้ คือการใช้ชีวิตปัจจุบันขณะโดยนำเอาประสบการณ์จากอดีตเป็นบทเรียน เพื่อใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาทป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยรู้จักสำรวม สังวรอายตนะทั้ง 6 ในการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราและสอนการกำหนดรู้เวลาเดินจงกรมทุกอิริยาบถ

บทที่ 5 ทำสมาธิกรรมฐาน มีประโยชน์อย่างไร

หลวงพ่ोजรัญ ท่านเล่าถึงประโยชน์ของการเจริญกรรมฐาน โดยได้เล่าจากประสบการณ์จริง ประกอบด้วย

- ทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง
- ช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายได้
- บรรเทาโทษ
- ปิดหนทางอบาย
- เคล็ดลับสู่ความสงบ

บทที่ 6 กำหนดยุบหนอ-พองหนอ

หลวงพ่ोजรัญสอนวิธีการปฏิบัติกรรมฐานด้วยการกำหนดยุบหนอ-พองหนอ โดยเน้นการกำหนดลมหายใจเข้าออก ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ที่ประกอบด้วย

- การกำหนดให้ได้ปัจจุบันหมายความว่าอะไร ?
- การกำหนดไม่ทัน วิธีแก้ทำอะไร ?

บทที่ 7 กำหนดเดินหนอ

หลวงพ่ोजรัญสอนวิธีการปฏิบัติกรรมฐานด้วยการเดินจงกรม ซึ่งในการเดินจงกรม หลักสำคัญคือการมีสติกำหนดรู้เท่าทันเหตุการณ์ปัจจุบันเสมอ โดยการเดินจงกรมจะ

ทำให้สมาธิดี มีความเพียร มีพลังในการเดินทางไกลได้ดี และสมาธิที่เกิดจากการเดินจงกรม จะตั้งอยู่ได้นาน

บทที่ 8 กำหนดยืนหนอ

การกำหนดยืนหนอ เป็นส่วนหนึ่งของการเดินจงกรม ซึ่งหลวงพ่ोजรรณเน้นให้เดินให้ช้าที่สุด และได้สอนเทคนิคของการยืนกรรมฐานกำหนดยืนหนอ 5 ครั้ง

บทที่ 9 นั่งกรรมฐานอย่างไรจึงจะไม่รู้สึกง่วง

หลวงพ่ोजรรณ ท่านสอนเทคนิคการเจริญกรรมฐาน อันดับแรกคือการสร้างขันติ คือความอดทนก่อน ส่วนอะไรที่จะเกิดขึ้นขณะนั่งกรรมฐานนั้น ไม่ต้องสนใจ แค่กำหนดรู้เท่านั้น ตั้งใจปฏิบัติกรรมฐานจนกว่าจะประสบความสำเร็จ คือเข้าถึงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บทที่ 10 วิธีทำกรรมฐาน

ในหัวข้อนี้เป็นการสรุปวิธีการทำกรรมฐาน โดยการสรุปวิธีเจริญสติปัฏฐาน 4 คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

บทที่ 11 ยืน-เดิน-นั่งกรรมฐาน 7 วันได้ผลแน่นอน

ในหัวข้อนี้เป็นการกำหนดรายละเอียดการเจริญกรรมฐานสติปัฏฐาน 4 เริ่มจากการยืนหนอ 5 ครั้ง การเดินจงกรม และการนั่งกรรมฐาน (นั่งสมาธิ)

บทที่ 12 ระวังเวรได้ด้วยการเล่นเมตตา

ในหัวข้อนี้เป็นการกล่าวถึงจุดหมายของการเจริญสมาธิ และปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งก็มีเป้าหมายเพื่อค้นหาตัวเอง คือการค้นหาความเป็นพระหรือความประเสริฐที่อยู่ในตัวของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน

บทที่ 13 นั่งกรรมฐานเวลาใดจึงได้ผลดี

หลวงพ่ोजรรณ ได้กล่าวถึงการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการสร้างกุศลอันดับหนึ่ง ซึ่งจะเป็นที่พึงให้กับตนเองคือผู้ปฏิบัติได้ เพราะมีกุศลจิตที่ดี มีสัมปชัญญะที่ดี ทำให้จิตสบาย มีสติระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย คือคุณของพระพุทธเจ้า คุณของพระธรรมเจ้า และคุณของพระสงฆ์เจ้า ดังนั้นการเจริญวิปัสสนากรรมฐานควรปฏิบัติทุกวันอย่างต่อเนื่องทุกเวลา ทุกลมหายใจเข้าออก ให้มีสติสัมปชัญญะควบคู่กับจิตเริ่มต้นด้วยการเจริญสติปัฏฐานสี่

บทที่ 14 ระเบียบปฏิบัติ สำนักวัดอัมพวัน

บทสุดท้าย เป็นการอธิบายถึงระเบียบการปฏิบัติกรรมฐาน สำนักวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ของหลวงพ่ोजรรณ ฐิตธัมโม ซึ่งมีระเบียบปฏิบัติอยู่ 24 ข้อด้วยกัน ซึ่งระเบียบ

ที่กำหนดไว้นี้จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้ปฏิบัติธรรมได้ดียิ่งขึ้นถ้าปฏิบัติตามระเบียบนี้ได้ เช่น การพัก การรักษาศีล การปฏิบัติกรรมฐาน เป็นต้น

3. โครงสร้างและสาระสำคัญของหนังสือ

ดังได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่า หนังสือเรื่อง “เจริญกรรมฐาน 7 วันได้ผลแน่นอน” เป็นหนังสือที่รวบรวมธรรมเทศนาของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญ จิตธัมโม) โดยผู้รวบรวมคือสถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา ซึ่งอาจารย์จากธรรมสภาล้วนเป็นผู้มีประสบการณ์สูงในด้านการศึกษาดูธรรม จึงทำให้หนังสือที่น่าอ่านและผู้อ่านสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติกรรมฐานตามที่ได้รวบรวมได้ตั้งใจไว้ ซึ่งผู้วิจารณ์มีความเห็นดังต่อไปนี้

3.1 รูปเล่มของหนังสือ หนังสือมีรูปเล่มที่เหมาะสมโดยมีส่วนประกอบครบตามองค์ประกอบของหนังสือสมัยใหม่ ซึ่งประกอบด้วยส่วนปกของหนังสือ ซึ่งตามมาตรฐานแล้ว ส่วนของปกหนังสือจะมีความหนา มีหน้าที่ในการยึดหนังสือทั้งเล่มให้มีความคงทน แข็งแรง และแสดงรายละเอียดที่สำคัญของหนังสือ เช่น ชื่อหนังสือ, ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, สำนักพิมพ์, อื่น ๆ ส่วนประกอบตอนต้นของหนังสือ ซึ่งประกอบด้วย ปกใน คำนำ และสารบัญ เป็นต้น และส่วนเนื้อหาของหนังสือ ประกอบด้วยเนื้อหาที่ผู้รวบรวมได้แบ่งออกเป็น 14 เรื่องด้วยกัน โดยได้อธิบายเป็นเรื่อง ๆ เพื่อให้เนื้อหาสอดคล้องกันไปตามลำดับ นอกจากนี้การใช้ตัวหนังสือขนาดใหญ่ (ขนาด 17-18) ทำให้อ่านง่าย และมีภาพหลวงพ่ोजรัญในอิริยาบถต่าง ๆ ประกอบเป็นระยะ ๆ ตามการแบ่งเรื่อง ทำให้หนังสือน่าดูมากยิ่งขึ้น

3.2 โครงสร้างหนังสือ หนังสือเล่มนี้แบ่งโครงสร้างออกเป็นเรื่อง รวม 14 เรื่อง ประกอบด้วย 1) การเจริญสมาธิกรรมฐาน 2) สติปัฏฐานสี่ แนวทางกรรมฐานของหลวงพ่ोजรัญ 3) ทำไม ท. เลี้ยงพิบูลย์ จึงเชื่อกฎแห่งกรรม 4) ทำกรรมฐาน รู้ดีแต่อดทนเอง 5) ทำสมาธิกรรมฐาน มีประโยชน์อย่างไร 6) กำหนดยุบหนอ-พองหนอ 7) กำหนดเดินหนอ 8) กำหนดยืนหนอ 9) นั่งกรรมฐานอย่างไรจึงจะไม่รู้สึกง่วง 10) วิธีทำกรรมฐาน 11) ยืน-เดิน-นั่งกรรมฐาน 7 วันได้ผลแน่นอน 12) ระวังเวรได้ด้วยกรรมแผ่เมตตา 13) นั่งกรรมฐานเวลาใดจึงได้ผลดี และ 14) ระเบียบปฏิบัติ สำนักวัดอัมพวัน โดยได้อธิบายไปตามลำดับ

การแบ่งโครงสร้างดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้อ่านมีความเพลิดเพลินกับการบรรยายที่เข้าใจง่ายและไปตามลำดับการนำเสนอโดยได้นำเสนอเรื่องการเจริญกรรมฐานก่อน โดยได้ยกเรื่องสติปัฏฐาน 4 เป็นปฐมบทของการนำเสนอ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจความหมายของสติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นเรื่องหลักของแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงพ่ोजรัญ จิตธัมโม หลังจากนั้นผู้รวบรวมได้นำเสนออานิสงส์ของการเจริญกรรมฐานที่เป็นรูปธรรม คือการนำเรื่องจริงที่สามารถอ้างอิงถึงได้มาให้อ่านได้ทราบเพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการเจริญกรรมฐานต่อไป

3.3 รูปแบบการนำเสนอ ผู้รวบรวมได้เสนอเป็นเรื่องราวรวม 14 เรื่องดังได้กล่าวแล้ว และแต่ละเรื่องนั้นต่างสอดคล้องกันอย่างต่อเนื่อง โดยผู้อ่านเมื่ออ่านแล้วได้ทั้งกำลังใจในการเจริญกรรมฐาน ในขณะเดียวกันก็ได้แนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องซึ่งหลวงพ่ोजารย์ จิตธัมโม ได้เล่าผ่านประสบการณ์ตรงที่เคยเจริญกรรมฐานมาก่อนแล้ว โดยได้เชื่อมโยงเรื่องประสบการณ์ควบคู่กับหลักวิชาการเป็นระยะ ๆ เพื่อไม่ให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่ายในการอ่าน โดยผู้อ่านที่ได้อ่านจะได้ทั้งความรู้ความเข้าใจ และความสนุกไปกับเรื่องที่หลวงพ่ोजารย์ ท่านเล่าให้ฟัง

3.4 การใช้ภาษาในการเขียน เพื่อให้เข้าถึงอรรถรสในการอ่านและเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้อย่างสนุกสนาน ผู้รวบรวมได้เรียบเรียงเพิ่มเติมในส่วนที่เชื่อมโยงในแต่ละบทเท่านั้น เนื้อหาส่วนใหญ่ยังคงไว้เป็นเนื้อหาหลัก ๆ ที่หลวงพ่ोजารย์ ท่านได้แสดงธรรมเทศนา ในโอกาสที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้มาศึกษาเล่าเรียนและเจริญกรรมฐานที่วัดอัมพวันเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ผู้อ่านมีความสนุกและตื่นตากับเรื่องราวที่ได้ยินได้ฟังเหมือนหลวงพ่ोजารย์ สอนอยู่เบื้องหน้า แม้เป็นหนังสือทางพระพุทธศาสนาก็ตาม แต่ก็ทำให้ผู้อ่านมีความสนุก และอยากรู้เรื่องราวต่อไปตามลำดับ ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในหมู่ผู้เฝ้าการปฏิบัติธรรมเป็นพื้นฐานอยู่แล้วด้วย เพราะหลวงพ่ोजารย์ ท่านได้เล่าประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรมและอานิสงส์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

3.5 ความตรงของเนื้อหา เนื้อหาที่นำเสนอเป็นเนื้อหาหลักธรรมที่ลึกซึ้ง คือ สติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการเจริญกรรมฐาน อย่างไรก็ตามด้วยความที่ผู้รวบรวมเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญด้านหนังสือธรรม จึงได้วางโครงสร้างให้ผู้อ่านและนำติดตาม ประกอบกับเป็นหนังสือที่เป็นแนวทางการปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง โดยผ่านประสบการณ์ตรงของหลวงพ่ोजารย์ จึงทำให้เนื้อหาของหนังสือนำติดตาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเจริญกรรมฐานได้อย่างแท้จริง

3.6 หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเจริญกรรมฐาน ดังที่ได้กล่าวแต่เบื้องต้นแล้วว่า หนังสือเรื่อง “เจริญกรรมฐาน 7 วันได้ผลแน่นอน” เป็นหนังสือที่เป็นชุดความรู้เรื่อง “สมาธิ” ซึ่งทางสำนักพิมพ์ธรรมสภา ได้รวบรวมและจัดพิมพ์ จำนวน 12 เล่ม ประกอบด้วย

1. สมาธิกรรมฐาน ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก กล่าวถึงการพัฒนาจิต ความเข้าใจเรื่องจิตตภาวนา และหลักการทำสมาธิเบื้องต้น
2. การเจริญสมาธิด้วยการสวดพระพุทธรูปมนต์ ของสมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต พรหมรังสี) กล่าวถึงบุพพกิจของการเจริญสมาธิภาวนา การทำวัตรเช้า-เย็น การสวดพระคาถาชินบัญชร พุทธชัยมงคลคาถา ยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎก พระอิติปิโสรัตนมาลา 108 และบทสวดพิเศษต่าง ๆ

3. การเจริญสมาธิด้วยกรรมฐาน 40 วิธี ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต กล่าวถึงการเจริญกรรมฐาน 40 วิธี โดยอุปจารภาวนาได้ในกรรมฐาน 10 ประการ คือ อนุสสติ 10 ตั้งแต่พุทธานุสสติ ถึงมรณัสสติ กับอาหาเรปฏิกูลสัญญาและจตุธาตววัตถาน เพราะเป็นกรรมฐานสุขุมละเอียดยิ่งนัก ส่วนอัปปนาภาวนานั้นได้ในกรรมฐาน 30 คือ กสิณ 10 อสุภะ 10 อานาปานสติ 1 กายคตาสติ 1 พรหมวิหาร 4 และอรุปรกรรมฐาน 4

4. การเจริญสมาธิแบบปล่อยวางและพิจารณาอารมณ์ ของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี กล่าวถึงการใช้สติควบคุมปัญญาพิจารณา รูป-นาม คือกายกับใจ ให้เห็นแจ้งชัดเจน ด้วยใจของตนเอง แล้วมองเห็นสิ่งทั้งปวงมีสภาพเหมือนกันหมด ซึ่งเป็นอุบายทำให้ละอุปาทานได้

5. การเจริญสมาธิด้วยการกำหนดรู้และละอารมณ์ ของหลวงปู่ดุลย์ อตุโล กล่าวถึงลักษณะของจิตที่เป็นสมาธิซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ มีความบริสุทธิ์ มีความตั้งมั่น และมีความว่องไวควรแก่การงาน จิตที่มีองค์ประกอบเช่นนี้เหมาะแก่การเอาไปใช้ได้ที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพิจารณาสภาวะธรรม ให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง จนหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง

6. การเจริญสมาธิด้วยการกำหนดพุทโธ ของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร กล่าวถึงการเจริญสมาธิด้วยการกำหนดพุทโธ ซึ่งเมื่อจิตของเราสงบแล้วเราก็จะรู้ถึงความตั้งมั่น เกิดปัญญารอบรู้ในกองสังขารว่ากายสังขารและจิตสังขารล้วนปรุงแต่งขึ้นจากจิตของเราเอง

7. การเจริญสมาธิแบบสัมมาอรหัง ของหลวงพ่อดล วัดปากน้ำ กล่าวถึงการเจริญสมาธิวิปัสสนาภาวนา โดยมีการบริกรรมภาวนาควบคู่กับบริกรรมนิมิต ให้เห็นดวงแก้วใสเหมือนเพชรที่เจียรไนแล้วโตเท่าแก้วตา บริกรรมภาวนา “สัมมาอะระหัง” ด้วยการกำหนดควบคู่ไปกับนิมิตตามฐานต่าง ๆ 7 ฐานด้วยกัน

8. การเจริญสมาธิเพื่อทำให้เกิดปัญญา ของหลวงพ่อดุริธ ฐานิโย กล่าวถึงการบำเพ็ญสมาธิจิตเพื่อให้เกิดสมาธิ สติ ปัญญามีหลักที่ควรยึดถือว่าทำจิตให้มีอารมณ์สิ่งรู้ สติให้มีสิ่งระลึก จิตนี้รู้สิ่งใดให้มีสติกำกับเข้าไปที่ตรงนั้น ยืน เดิน นั่ง นอน รับประทานอาหาร ตื่น ทำ พุด คิดเป็นอารมณ์จิต ฝึกสติให้รู้อยู่ตลอดเวลาจนเกิดปัญญาในที่สุด

9. สัมมาสมาธิและสมาธิแบบพุทธร ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นตอนใหญ่บทหนึ่งในหนังสือ "พุทธธรรม" คือ บทที่ 21 องค์ประกอบของมัชฌิมาปฏิปทา 3 หมวดสมาธิ ตอนใหญ่ที่นำมาแยกพิมพ์เป็นเล่มต่างหาก คือ ตอนว่าด้วย "สัมมาสมาธิ" โดยเนื้อหาเรื่อง "สมาธิแบบพุทธร" นี้ สอดคล้องกับเรื่อง "สัมมาสมาธิ"

10. การเจริญสมาธิด้วยการใช้สติกำหนดรู้ ของหลวงพ่อดุริธ ฐานิโย กล่าวถึงความหมาย ประเภท และประโยชน์ของการเจริญภาวนา ซึ่งทำให้พุทธศาสนิกชนไม่หลงทาง ไม่หยุดอยู่กับที่เพราะเข้าใจผิด หรือยึดติดเพียงความสงบทำให้ไม่ไปถึงปัญญา

11. การเจริญสมาธิด้วยอานาปานสติภาวนา ของหลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงการระลึกหรือกระทำสิ่งหนึ่ง ทุกลมหายใจเข้าออก อานาปานสติเป็นกรรมฐานที่มีความละเอียดอ่อน มีประโยชน์มากต่อผู้ปฏิบัติ

12. เจริญกรรมฐาน 7 วัน ได้ผลแน่นอน ของหลวงพ่ोजรัญ ฐิตธัมโม เป็นหนังสือที่รวบรวมการแสดงธรรมที่เกี่ยวกับการเจริญกรรมฐานของหลวงพ่ोजรัญ

ซึ่งหนังสือแต่ละเล่มนั้น ล้วนเป็นแนวทางการเจริญกรรมฐานของผู้ที่มีใจใฝ่ในการปฏิบัติธรรม โดยสามารถหาซื้อมาอ่านประกอบได้ โดยสำนักพิมพ์ธรรมสภา ได้รวบรวมและจัดพิมพ์เป็นที่เรียบร้อยแล้วตั้งแต่ปี 2552 เพราะแนวทางการเจริญกรรมฐานของครูบาอาจารย์แต่ละท่านนั้น อาจเป็นแนวทางที่ถูกจริตของผู้ท่านก็ได้

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากหนังสือดังกล่าวแล้ว การเจริญกรรมฐาน ยังมีหนังสือทางพระพุทธศาสนามากมายที่เขียนไว้หรือมีผู้รวบรวมไว้ ซึ่งผู้สนใจสามารถค้นหาได้จากกูเกิลหรือร้านหนังสือต่าง ๆ เป็นต้นว่า สมาธิแบบเคลื่อนไหว การสร้างสติในชีวิตประจำวัน การฝึกสมาธิในรูปแบบ อานาปานสติ และ มหาสติปัฏฐานสูตร เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป หนังสือ“เจริญกรรมฐาน 7 วัน ได้ผลแน่นอน” ของหลวงพ่ोजรัญ ฐิตธัมโม ซึ่งรวบรวมโดยสถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา โดยผู้รวบรวมได้รวบรวมจากธรรมเทศนาของหลวงพ่ोजรัญ ฐิตธัมโม ซึ่งท่านได้แสดงแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมที่สำนักปฏิบัติธรรม วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นหนังสือที่อ่านและเข้าใจง่าย เนื่องจากหลวงพ่ोजรัญ ท่านสอนจากประสบการณ์ตรง และนำเรื่องราวมาเล่าให้เกิดความน่าสนใจ และเป็นกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งได้เห็นอานิสงส์ของการปฏิบัติธรรม มีกำลังใจในการเจริญกรรมฐาน ในขณะเดียวกันก็เป็นแนวทางการเจริญกรรมฐานอีกด้วย

4. บทวิจารณ์

4.1 จุดเด่น

1. เป็นหนังสือที่เป็นแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางด้านร่างกายและใจ สอดคล้องกับคำกล่าวของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ นักวิจารณ์วรรณกรรมที่ว่า“หนังสือดี คือหนังสือที่ทำให้ผู้อ่านได้รู้อะไรเพิ่มเติมขึ้น ได้มีความคิดอะไรเพิ่มเติมขึ้น มีความสามารถจะวินิจฉัยความควรไม่ควร สำหรับชีวิตของตนเองและของผู้อื่นมากขึ้น” (บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล., 2529)

2. เป็นหนังสือที่ดี เหมาะสำหรับพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติของหนังสือที่ดีที่ปรากฏในหนังสือ 100 ปีวรรณคดีสโมสร ที่ว่า “หนังสือดี กล่าวคือเป็นเรื่องที่สมควรสาธารณะจะอ่านได้ โดยไม่เสียประโยชน์ คือไม่เป็นเรื่องทุกาษิต หรือเป็น

เรื่องชักจูงความคิดผู้อ่านไปในทางอันไม่เป็นแก่นสาร หรือซึ่งจะชวนให้คิดวนวายไปในทาง การเมือง อันจะเป็นเครื่องรำคาญแก่รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” (กรมศิลปากร, 2558)

3. เป็นหนังสือที่ให้ความรู้เรื่องวิปัสสนากรรมฐานได้กระจ่าง และใช้ภาษาที่ เข้าใจง่าย สอดคล้องกับลักษณะที่ดีของหนังสือที่ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านคืออธิบายความ ได้ อย่างกระจ่างในขอบเขตของหัวข้อหนังสือ นั้น ๆ และใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย (สำนักวิทยบริการ และเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2567)

4. เป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของชีวิต การดำรงชีวิตปัจจุบัน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมของมนุษย์ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สำนักวิทย บริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2567)

5. เป็นหนังสือที่ส่งเสริมและสร้างความจรรโลงใจ เป็นการเสริมสภาพจิตใจ ให้แจ่มใส มีชีวิตกระตือรือร้นไม่ทอดลอยในชีวิต ส่งเสริมและสร้างความจรรโลงใจช่วย ยกกระดับความคิดให้พัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2567)

4.2 จุดด้อย

1. รูปเล่มของหนังสือ เนื่องจากเป็นหนังสือเชิงวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้เขียนจึงใช้รูปแบบหนังสือเป็นแบบวิชาการล้วน ๆ ไม่มีสีสันแบบหนังสือสมัยใหม่ และไม่ ครบองค์ประกอบของหนังสือที่สำคัญ เช่น ปกหนังสือ สันหนังสือ ไบรอนปกหน้า ปกใน หน้าลิขสิทธิ์ คำนิยม กิตติกรรมประกาศ คำนำ บทนำ สารบัญ สารบัญภาพและสารบัญ ตาราง ส่วนของเนื้อหา ภาคผนวก บรรณานุกรม ชีวประวัติ และปกหลัง เป็นต้น (สถาบัน นวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2567)

2. การออกแบบโครงสร้างรูปเล่มภายในหนังสือ การออกแบบภายใน หนังสือให้สอดคล้องกับโครงสร้างของเนื้อหาหนังสือ ซึ่งจะทำให้แต่ละบทเด่นชัดขึ้น และมีความ น่าสนใจเฉพาะบทมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพทั้งตัวโครงสร้างเนื้อหา รวมถึง โครงสร้างของรูปเล่มหนังสือ พร้อมทั้งมีภาพประกอบให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่น่าสนใจ (สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2567)

3. ขาดบทสรุป ผู้รวบรวมควรสรุปเนื้อหาที่ได้จากการรวบรวมเกี่ยวกับ หนังสือที่น่าสนใจ เพราะอย่างน้อยก็ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของหนังสือที่ได้รวบรวมมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือลักษณะนี้ เนื่องจากเป็นหนังสือที่รวบรวมบทธรรมเทศนาของ หลวงพ่อจรัญ ดังนั้น จึงควรมีบทสรุปเนื้อหาทั้งหมด เพื่อให้เห็นภาพรวมของหนังสือดังกล่าว (วรารัตน์ มหามนตรี, 2567)

5. สรุป

หนังสือเรื่อง เจริญกรรมฐาน 7 วันได้ผลแน่นอน ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมบทพระธรรมเทศนาของหลวงพ่ोजรัญฐิตธัมโม โดยสำนักบันลือธรรม ธรรมสภา เป็นผู้รวบรวมได้รวบรวมไว้ในชุดหนังสือ “สมาธิ” ซึ่งมีทั้งหมดรวม 12 เล่ม เป็นหนังสือที่น่าอ่านมากสำหรับผู้สนใจในการเจริญกรรมฐาน เพราะนอกจากจะได้รับความรู้ทางวิชาการแล้ว ยังได้เห็นรูปธรรม ซึ่งเป็นอานิสงส์ของการเจริญกรรมฐานอีกด้วย โดยหลวงพ่ोजรัญท่านได้แสดงพระธรรมเทศนาไว้ต่างกรรมต่างวาระ ในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงธรรมให้กับบรรดาอุบาสกอุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรมที่สำนักปฏิบัติธรรมวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี เนื้อหาของหนังสือส่วนใหญ่เป็นการผสมผสานระหว่างตัวอย่างการปฏิบัติธรรมที่เป็นรูปธรรมทั้งอานิสงส์ของการปฏิบัติธรรมที่สามารถเห็นได้ในปัจจุบัน และแนวทางการปฏิบัติธรรมที่หลวงพ่ोजรัญท่านสอนผ่านประสบการณ์ตรงของท่านเอง โดยผลที่ได้จากการเจริญกรรมฐาน 7 วันนั้น เช่น ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานหรือการเล่าเรียน ช่วยทำให้จิตใจผ่อนคลายจากความเครียดและความก่อกวนกังวลต่าง ๆ ช่วยพัฒนาสุขภาพจิตและบุคลิกภาพ ทำให้เป็นผู้มีความมั่นคงทางอารมณ์และภูมิคุ้มกันโรคทางจิต เป็นต้น ดังนั้นผู้สนใจปฏิบัติธรรมจึงสามารถนำมาเป็นแนวทางการเจริญกรรมฐานได้เป็นอย่างดี และเชื่ออย่างยิ่งว่าท่านจะสามารถเห็นผลการเจริญกรรมฐานได้อย่างแน่นอน สมกับชื่อเรื่องของหนังสือคือ “เจริญกรรมฐาน 7 วันได้ผลแน่นอน”

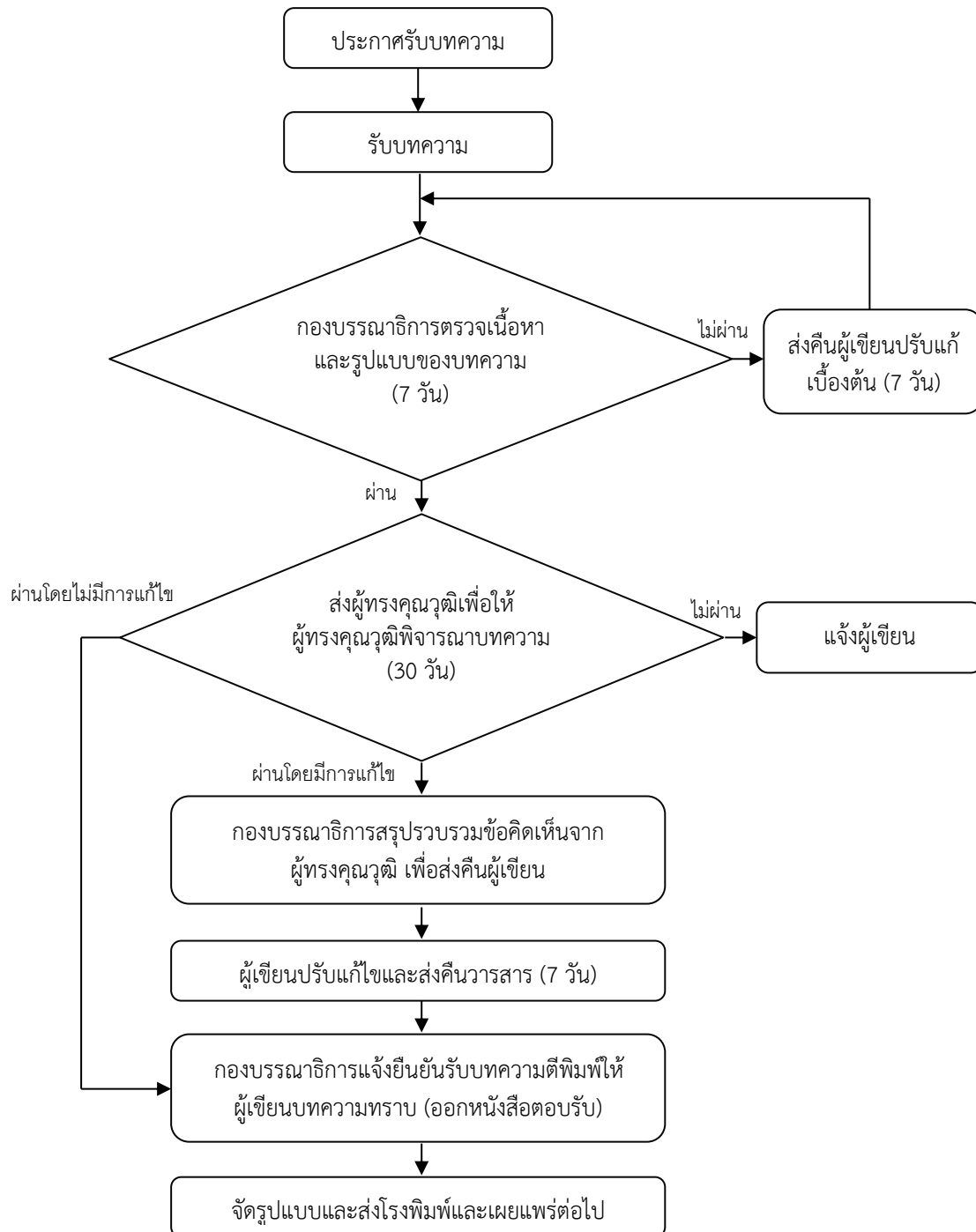
เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2558). 100 ปีวรรณคดีสโมสร. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล., (2529). แว่นวรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร: อานไทย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรารัตน์ มหามนตรี. (2567). เทคนิคการสรุปความ. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2567). ประโยชน์ของหนังสือคุณค่ามีมากกว่าที่คิด. เข้าถึงได้จาก https://news.npru.ac.th/userfiles/LIBRARY/nm_files/20170308083727_PR%20arit%20book%20review.pdf (สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2567).
- สถาบันวัดกรรมกรเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2567). องค์ประกอบของหนังสือ. เข้าถึงได้จาก <https://il.mahidol.ac.th/th/i-learning-clinic/general-articles/การจัดทำหนังสือ-1-เล่ม-คว/> (สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2567).
- สถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา. (2552). เจริญกรรมฐาน 7 วันได้ผลแน่นอน. การทำสมาธิ: แนวทางของหลวงพ่ोजรัญฐิตธัมโม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องยินยอมและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ รูปแบบ ขั้นตอนการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปกิณกะ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงในเนื้อหาและอ้างอิงในท้ายบทความ(References) ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารในรูปแบบของ APA 6th edition ดูตัวอย่างอ้างอิง

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

ผู้ประสงค์จะตีพิมพ์บทความต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขและกระบวนการดังต่อไปนี้

1. ผู้เขียนจะต้องศึกษารูปแบบและตรวจสอบการเขียนบทความให้ตรงตามรูปแบบของวารสาร

2. แนบไฟล์บทความ (Microsoft word) เข้าสู่ระบบออนไลน์ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/index> พร้อมแจ้งและติดต่อประสานงานไปที่ ผู้ช่วยบรรณาธิการนายมงคล สอนไธสง โทร. 064-946-1595, อีเมล: mongkol.son@mcu.ac.th, ไลน์: kee_s ทั้งนี้ผู้เขียนต้องระบุต้นสังกัด และเบอร์โทรศัพท์ ที่ติดต่อได้โดยตรง ไว้ในกล่องโต้ตอบ หรือ Discussion Box หรือ ทาง LINE

3. บทความต้องผ่านการตรวจรูปแบบจากกองบรรณาธิการ และผู้เขียนต้องปรับแก้ไขให้สมบูรณ์และถูกต้องตามคำแนะนำของกองบรรณาธิการ

4. เนื้อหาบทความและองค์ประกอบของบทความต้องผ่านการตรวจพิจารณาและอนุมัติจากกองบรรณาธิการ เพื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประเมินบทความ

5. เมื่อบทความผ่านการอนุมัติจากกองบรรณาธิการแล้ว ผู้เขียนต้องทำการโอนเงินค่าธรรมเนียมบทความ 4,000 บาท (สี่พันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ ตามหมายเลขบัญชี "791-0-50021-1" ธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชี "วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ (วารสาร)" พร้อมแนบสลิปหลักฐานไปที่กล่องโต้ตอบ หรือ Discussion Box หรือ ทาง LINE

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ไม่มีนโยบายในการเก็บเงินค่าธรรมเนียมเกินที่กำหนดไว้ โปรดระวังมีบุคคลแอบอ้างเรียกเก็บเงินเพิ่ม ซึ่งทางวารสารไม่มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่ขอรับผิดชอบโดยประการทั้งปวง

6. บทความต้องผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนอย่างน้อย 2 ท่าน และการพิจารณาของกองบรรณาธิการถือเป็นขั้นสุดท้าย ในกรณีที่บทความของท่านไม่ผ่านการประเมินและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการ วารสารขอสงวนสิทธิ์ในการไม่รับตีพิมพ์บทความและไม่คืนเงินโดยประการทั้งปวง

7. เมื่อได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ในวารสารกลุ่มใด ๆ ก็ตาม ผู้เขียนยินยอมที่จะรับผลการประเมินนั้นโดยไม่มีข้อโต้แย้ง

8. เนื้อหาบทความที่แก้ไขตามผู้ประเมินต้องไฮไลท์ตัวอักษรสีแดง เพื่อให้กองบรรณาธิการได้ใช้ตรวจสอบว่าท่านได้แก้ไขจริง และหากท่านไม่ไฮไลท์ตัวอักษรสีแดง ทางวารสารจะถือว่าท่านไม่ได้แก้ไขบทความตามผู้ประเมิน และส่งไฟล์ (Microsoft word) บทความที่แก้ไขสมบูรณ์แล้วแนบเข้ามาในระบบ โดยมีระยะเวลาไม่เกิน 1 เดือน หลังจากวารสารได้ส่งผลประเมินให้ผู้เขียนทราบ ในกรณีกองบรรณาธิการตรวจพบว่าบทความย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ไม่สมบูรณ์ ทางวารสารจะส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาปรับแก้ไข ซึ่งผู้เขียนจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการตรวจแก้ Abstract จำนวน 500 บาท

9. ทั้งนี้แม้บทความที่ผ่านการอนุมัติแล้ว ภายหลังพบว่า หากไม่สามารถติดต่อผู้เขียนบทความได้ และผู้เขียนไม่ยอมแก้ไขบทความให้สมบูรณ์หรือแก้ไขบทความล่าช้าไม่ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด ทางวารสารขอสงวนสิทธิ์ที่จะปฏิเสธไม่รับตีพิมพ์บทความ และขอยกเลิกใบตอบรับตีพิมพ์บทความ โดยวารสารจะแจ้งผ่านทางอีเมลจากระบบที่ผู้เขียนได้ลงทะเบียนไว้แล้วเท่านั้น

10. การจัดเลื่อนลำดับเพื่อเผยแพร่บทความในแต่ละฉบับ เป็นอำนาจและสิทธิ์ในการตัดสินใจของกองบรรณาธิการ โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของบทความ

11. ความก้าวหน้าเกี่ยวกับบทความ เป็นความรับผิดชอบของเจ้าของบทความที่ต้องติดตามสอบถามอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กองบรรณาธิการ จะแจ้งให้ทราบในระบบของวารสาร

ผู้นิพนธ์บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องดำเนินการตามองค์ประกอบและรูปแบบที่วารสารกำหนด ดังนี้

1. ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.2 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

1.3 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะพร้อมส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมด ซึ่งบทคัดย่อของเรื่องไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ

1) วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2) ระเบียบวิธีวิจัย

3) ผลการวิจัยพบว่า ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

4) คำสำคัญ (Keywords) ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (Comma) (,)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ข้อมูลและเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษา และวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการศึกษา โดยการ บรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (ถ้ามี) (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการ วิเคราะห์ ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ ใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิด ประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้ เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (ถ้ามี) (Knowledge Gained) เป็นองค์ความรู้อันเป็น ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผัง มโนทัศน์เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของ ข้อความไว้ในเครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ บทความปกิณกะ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดี ต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือ เฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่ สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตาม หลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยม แพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการ งานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบัน หรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์ และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก

ให้อ้างชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: ชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และให้วงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย หรือ (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ตัวอย่างเช่น

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อัง.ทุก. (ไทย) 20/395/106)

2. หนังสือ

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557: 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

กรณีผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ปวรวรรณ เขาเรียง (2563: 61)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ปวรวรรณ เขาเรียง, 2563: 61)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า“และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระธรรมัทธ ฐาตโร และบุญชนะ ทาโยศรี (2562)

Phitchayangkul and Chitram (2016)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระธรรมัทธ ฐาตโร และบุญชนะ ทาโยศรี, 2562)

(Phitchayangkul and Chitram, 2016)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ“and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือ
คนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525: 100)

Prasitratsin et al. (1982: 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น สุชาติ (ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525: 100)

(Prasitratsin et al., 1982: 100)

3. วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตาม

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557: 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

กรณีผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ปวรวรรณ เขาเรียง (2563: 61)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ปวรวรรณ เขาเรียง, 2563: 61)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้
คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระธรรณัฐ ฐาตตโร และบุญชนะ ทาโยศรี (2562)

Phitchayangkul and Chitram (2016)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระธรรณัฐ ฐาตตโร และบุญชนะ ทาโยศรี, 2562)

(Phitchayangkul and Chitram, 2016)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้
แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาว
ต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525: 100)
 Prasitratsin et al. (1982: 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น สุชาติ (ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525: 100)
 (Prasitratsin et al., 1982: 100)

4. วิทยานิพนธ์/คหวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหานามหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตาม

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557: 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557: 15)

กรณีผู้แต่งเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ปรวรรณ เขาเรียง (2563: 61)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ปรวรรณ เขาเรียง, 2563: 61)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่ง ชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระนันท์ ฐิตตโร และบุญชนะ ทาโยศรี (2562)

Phitchayangkul and Chitram (2016)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระนันท์ ฐิตตโร และบุญชนะ ทาโยศรี, 2562)

(Phitchayangkul and Chitram, 2016)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525: 100)

Prasitratsin et al. (1982: 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น สุชาติ (ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525: 100)

(Prasitratsin et al., 1982: 100)

5. รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

6. ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

7. สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. พระไตรปิฎก

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา**. กรุงเทพฯ: โบบาง.

Yamane, T. (1967). **Statistics: an introductory analysis**. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

อานวย มีราคา. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์. **วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์**, 6(1), 134-145.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. **Journal of Microbiology & Biology Education**, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุฎิณิพนธ์/สารนิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ดุฎิณิบัณฑิต./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทรเมือง. (2553). การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์. **ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. **Master of arts**. Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ รายงานการวิจัย./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อพระราชบัญญัติ./(ปีที่พิมพ์,/วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่/, หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เข้าถึงได้จาก/http://www.xxxxxxx (สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ) (คำว่า สืบค้นเมื่อ ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Accessed สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)

กรวรรณ สังขกร. (2558). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224> (สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2559).

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03> (Accessed February 12, 2014).

9. วิקיพีเดีย:

ชื่อผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วันที่สืบค้น,/จาก/http://www.xxxxxxx

วิกิพีเดีย. (2561). จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2560. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดบุรีรัมย์>

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

281 หมู่ 13 ถนนบุรีรัมย์-ประโคนชัย ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์ 06 4946 1595, 08 97102920

E-mail: ambj.mcu@gmail.com

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/index>